

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

1

Κ Α Τ Η Χ Η Σ Ε Ι Σ

Φ Ω Τ Ι Ζ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

(Α' - Β')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
Ἐπὶ τὸν
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Διδάκτορα Θεολογίας

Ἐπόπτης

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Κύριλλος ἦταν ὁ πιὸ διακεκριμένος ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα. Γεννήθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα ἢ στὰ περίχωρά τους τὸ 313, ἢ, κατ' ἄλλους, τὸ 315, τότε ἀκριβῶς πὺ μὲ τὸ γνωστὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κατέπαυσαν ὀριστικὰ οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράση τοῦ Κυρίλλου συμπύπτει μὲ σημαντικώτατα ἱστορικοπολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα, ὅπως εἶναι ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας στὸ Βυζάντιο καὶ ἡ κτίση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σταδιακὸς διαχωρισμὸς τοῦ κράτους σὲ Ἀνατολικὸ καὶ Δυτικὸ, ἡ ἐμφάνιση καὶ ἐξάπλωση τοῦ Ἀρειανισμοῦ, πὺ ἐπὶ χρόνια συγκλόνισε τὴν Ἐκκλησία, ἡ σύγκληση τῶν Α' καὶ Β' οἰκουμενικῶν Συνόδων, μὲ τίς ὁποῖες καταδικάστηκαν οἱ αἵρέσεις τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ τῶν Πνευματομάχων, κ.ἄ.

Νεώτατος, σὲ ἡλικία εἴκοσι μόλις ἐτῶν, χειροτονήθηκε διάκονος, καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη προσβύτερος, ἀπὸ τὸν τότε ἐπίσκοπο Ἱεροσολύμων Μάξιμο τὸ Β', τὸν ὁποῖο καὶ διαδέχθηκε μετὰ τὸν θάνατό του στὴν ἐπισκοπικὴ ἔδρα τὸ 349 ἢ 350. Ἡ χειροτονία του σὲ ἐπίσκοπο ἔγινε ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Καισαρείας Ἀκάκιο, σὸν ὁποῖο ὑπαγόταν τότε ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀκάκιος ἦταν ἀρειανός, καὶ ἐπειδὴ ὁ Κύριλλος ἀπέφευγε νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸν ὄρο «ὁμοούσιος», πὺ εἶχε καθιερώσει ἡ Α' οἰκουμενικὴ Σύνοδος, δημιουργήθηκε ἡ ὑπόνοια ὅτι ἦταν ὁμόφρονος τοῦ Ἀκάκιου, παρόλο πὺ οἱ ἀγῶνες του κατὰ τῶν Ἀρειανῶν συνετέλεσαν σὸ νὰ ἐκθρονισθεῖ κατ' ἐπανάληψη ἀπὸ τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο καὶ νὰ περάσει δεκατρία ὁλόκληρα χρόνια στὴν ἐξορία. Πάντως τὰ τελευταῖα ὀκτῶ χρόνια τῆς ποιμαντορίας του πα-

ρέμεινε στην έδρα του, αγωνιζόμενος έναντίον τῶν Ἀρειανῶν, τῶν Πνευματομάχων καὶ τῶν Ἀπολιναριστῶν¹. Πέθανε τὸ 387. Ἐὰν καὶ παρεξηγημένος καὶ περιθωριοποιημένος, ἔδωσε ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ στὸν ἀγῶνα του κατὰ τῶν αίρετικῶν καὶ στήν ὀργάνωση τοῦ ποιμαντικοῦ καὶ κατηχητικοῦ ἔργου τῆς ἐπισκοπῆς του, μᾶς ἄφησε δὲ τὰ ἔργα του, πού κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ἀποτελοῦν «τὰ πολυτιμότερα ἀποκτῆματα τῆς χριστιανικῆς γραμματείας»². Καί, ὅπως συνήθως συμβαίνει, κατέλαβε, μετὰ τὸν θάνατό του, θέση οἰκουμενικοῦ διδασκάλου στήν ἀνατολή καὶ στή Δύση, ἀνεκηρύχθηκε ἅγιος, ἡ δὲ μνήμη του γιορτάζεται στίς 18 Μαρτίου.

Τὰ συγγράμματά του.

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Κυρίλλου ἀποτελοῦν 1) Οἱ Κατηχήσεις του, 2) Ὁμιλία εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν Κολυμβήθραν, 3) Τέσσερα ἀποσπάσματα ὁμιλιῶν του στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο, καὶ 4) Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κωνστάντιον.

Ἄλλα ἔργα ἀποδιδόμενα στὸν Κύριλλο, ὅπως Ὁμιλία εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν, Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον, Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Αὐγουστῖνον, Χρονογραφία καὶ ἐπιστολαὶ πρὸς μοναχὸν Ὀλύμπιον, κ.ἄ. δὲν φαίνεται νὰ εἶναι δικά του. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἱστορία μυσταγωγικὴ καὶ μυστικὴ θεωρία, πού εἶναι ἔργο μεταγενέστερης ἐποχῆς³.

Οἱ Κατηχήσεις, ἀποτελοῦν τὸ κυριότερο ἔργο τοῦ Κυρίλλου. Πρόκειται γιὰ εἴκοσι τέσσερις ὁμιλίαις πού ἐκφωνήθηκαν στή βασιλικὴ τῆς Ἀναστάσεως στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς φωτιζόμενους καὶ τοὺς νεοφώτιστους. Τὸ ἔτος τῆς πραγματο-

1. Τὶς ὑπόνοιες ὅτι ἦταν κρυφὸς ἀρειανὸς ἀνέτρεψε ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, τὸ 382, ἡ ὁποία σὲ ἐπιστολῇ τῆς ἀποκαλεῖ τὸν Κύριλλο μεγάλο ἀγωνιστὴ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν: «Τῆς δὲ γε μητρὸς ἀπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἱεροσαλύμοις, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Κύριλλον, ἐπίσκοπον εἶναι γνωρίζομεν κανονικῶς τε παρὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας χειροτονηθέντα πάλαι καὶ πλείστα πρὸς τοὺς ἀρειανοὺς ἐν διαφόροις τόποις ἀθλήσαντα». (Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5, 9. PG. 82,1217c).

2. Π. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Δ' σελ. 483.

3. Βλ. Π. Χρήστου, ὁπ.π. σελ. 487. κ. ἑξ.

ποίησης τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν δὲν εἶναι βέβαιο. Ἀπὸ μιᾶ ἐνδειξη πού ὑπάρχει σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό⁴, ὑπολογίζουν ὅτι οἱ Κατηχήσεις τῶν φωτιζομένων πρέπει νὰ ἔγιναν πιθανώτατα κατὰ τὴν Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ τοῦ ἔτους 350. Οἱ Κατηχήσεις οἱ Μυσταγωγικὲς ἴσως νὰ ἔγιναν τὸ ἴδιο ἔτος ἢ τὸ ἐπόμενο.

Ἀπὸ τὶς εἴκοσι τέσσερις Κατηχήσεις, ἡ πρώτη φέρει τὸν τίτλο, *Προκατατήχησις*, καὶ ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο τὸν πρόλογο ἢ τὴν εἰσαγωγή τῶν Κατηχήσεων πού ἀκολουθοῦν.

Οἱ ἐπόμενες δεκαοκτὼ ἀπευθύνονται στοὺς κατηχουμένους πού εἶναι ἔτοιμοι γιὰ τὸ βάπτισμα, γι' αὐτὸ καὶ λέγονται *Κατηχήσεις τῶν φωτιζομένων*. Ἡ Α' ἀπὸ αὐτὲς ἀποτελεῖ ἀνακεφαλαίωση τῆς Προκατηχήσεως καὶ πρόσκληση στὸ βάπτισμα. Ἡ Β' ἀναφέρεται στὸ θέμα τῆς ματάνοιας, ἡ Γ' στὴν ἀναγκαιότητα τοῦ βαπτίσματος, ἡ Δ' δίνει ἓνα διάγραμμα τῶν βασικῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν κανόνων τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ Ε' ἐξαιρεῖ τὴν ἀξία τῆς πίστεως, ἡ ΣΤ' ἀναφέρεται στὸ δόγμα τῆς Μοναρχίας καὶ τῆς τριαδικότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ὑπόλοιπες δώδεκα ἀναπτύσσουν ὅλα τὰ ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε κάποιας σχετικῆς πρὸς τὸ θέμα περικοπῆς.

Οἱ ἄλλες πέντε Κατηχήσεις φέρουν τὸν τίτλο *Μυσταγωγικαί*, ἔγιναν κατὰ τὴ Διακαινήσιμο ἑβδομάδα τοῦ 350, ὅπως εἶπαμε, ἢ τοῦ ἐπόμενου ἔτους, καὶ ἀναφέρονται· οἱ μὲν δύο πρῶτες στὰ ὅσα λέγονται καὶ τελοῦνται κατὰ τὴν τέλεση τοῦ βαπτίσματος, ἡ τρίτη στὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος, ἡ τετάρτη στὴ σημασία τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ ἡ πέμπτη, σὲ ὅσα λέγονται καὶ τελοῦνται κατὰ τὴ Λειτουργία τῶν πιστῶν. Ἄν καί, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μιᾶ ἀνάγνωσι τοῦ κειμένου, οἱ Κατηχήσεις ἐκφωνήθηκαν «αὐτοσχεδίως», καὶ καταγράφηκαν ἀπὸ ταχυγράφους πού βρίσκονται μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τοῦ Κυρίλλου, ὡστόσο τὸ ἀπλὸ καὶ ἐγκάρδιον ὕφος τους, ἡ ἀγιογραφικὴ πληρότητά τους καὶ κυρίως ἡ διδακτικὴ μεθοδικότητά τους, τὶς ἔκαναν πρότυπο εἶδος κατηχήσεως γιὰ τὶς μεταγενέστερες κατηχήσεις. Ὅλα αὐτὰ, καθὼς καὶ ἡ ἐμπεριστατωμένη καὶ

4. Βλ. *Κατήχησις ΣΤ*, 20: «Καὶ μίσει μὲν πάντας αἰρετικούς, ἐξαιρέτως δὲ τὸν τῆς μανίας ἐπώνυμον... Πρὸ γὰρ ὄλων ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἢ πλάνη».

συστηματική έκθεση ὄλων τῶν βασικῶν δογμάτων τῆς πίστεως, κατὰ τρόπον ἅπλο καὶ κατανοητὸ ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον, ἀλλὰ καὶ πειστικὸ, συνετέλεσαν, ὥστε δικαίως νὰ θεωροῦναι σήμερον «πολύτιμα ἀποκτῆματα τῆς χριστιανικῆς γραμματείας».

Στὸν τόμον αὐτὸν ἐκδίδονται μόνον ἡ Προκατήχησις καὶ οἱ δώδεκα πρώτες Κατηχήσεις τῶν φωτιζομένων, οἱ δὲ ὑπόλοιποι μαζί μὲ τις Μυσταγωγικὰς Κατηχήσεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα προαναφερθέντα ἔργα θὰ ἀποτελέσουν τὸν δεύτερον τόμον τῶν Ἀπάντων τοῦ Κυρίλλου. Τὸ κείμενον τῶν Κατηχήσεων, μὲ μικροδιορθώσεις τυπογραφικῶν κυρίως ἀβλεπτημάτων, παρελήφθη ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Διονυσίου Κλεόπα, πού ἐγένετο στὸ τυπογραφεῖον τοῦ Παναγίου Τάφου στὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰ ἔτη 1867-68, ἐνῶ τῶν λοιπῶν ἔργων ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

Παναγιώτης Παπαευαγγέλου.

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΠΡΟΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἦτοι πρόλογος τῶν Κατηχήσεων τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς
ἡμῶν Κυρίλλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.

α'. Ἦδη μακαριότητος ὁσμὴ πρὸς ὑμᾶς, ὧ φωτιζόμενοι, ἤδη
τὰ νοητὰ ἄνθη συλλέγετε πρὸς πλοκὴν ἐπουρανίων στεφάνων·
5 ἤδη τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου ἔπνευσεν ἡ εὐωδία, ἤδη περὶ τὴν
πρόαυλιν τῶν βασιλέων γέγονατε, γένοιτο δὲ ἵνα καὶ ὑπὸ τοῦ
βασιλέως εἰσαχθῆτε· ἄνθη γὰρ νῦν ἐφάνη τῶν δένδρων, γένοιτο
δὲ ἵνα καὶ ὁ καρπὸς τέλειος ᾖ. Ὀνοματογραφία τέως ὑμῖν γέγο-
νε, καὶ στρατείας κλησῖς, καὶ νυμφαγωγίας λαμπάδες, καὶ οὐρα-
10 νίου πολιτείας ἐπιθυμία, καὶ πρόθεσις ἀγαθή, καὶ ἐλπίς ἐπα-
κολουθοῦσα. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπὼν ὅτι «τοῖς ἀγαπᾶσι τὸν Θεὸν
πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν»· ὁ μὲν Θεὸς δαψιλῆς ἐστὶν εἰς εὐ-
εργεσίαν, περιμένει δὲ ἐκάστου τὴν γνήσιαν προαίρεσιν· διὰ

1. Πρὸβλ. Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν «Προφητικῶν
λογίων μυστικὰ ἄνθη» καὶ Ἀμφιλοχίου, Λόγος εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Χριστοῦ
«οὐρανίων ἀνθῶν κάλλι πεποικιλμένον λειμῶνα». κ. ἄ.

2. Ἡ εἴσοδος τῶν κατηχουμένων στὴν τάξιν τῶν φωτιζομένων ἀκο-
λουθοῦσε ὀρισμένη διαδικασία, μετὰ τὴν ὁποία, ὅσοι κρίνονταν ἕτοιμοι, γράφο-
νταν στὸν κατάλογο τῶν «πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζομένων», καὶ τὸν ὀρισμένο
ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία χρόνον, ποῦ συνήθως ἦταν ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, προσ-
ἔρχονταν νὰ παρακολουθήσουν τὶς κατηχήσεις τῶν φωτιζομένων.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΚΑΤΗΧΗΣΗ

Ἦτοι πρόλογος τῶν Κατηχήσεων τοῦ ἁγίου Πατρὸς μας
Κυρίλλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.

1. Τώρα πιά ἡ ὁσμὴ τῆς μακαριότητος ἔφτασε σὲ σᾶς, ὅσοι εἶστε ἔτοιμοι γιὰ τὸ βάπτισμα, τώρα πιά μαζεύετε τὰ νοητὰ ἄνθη¹ γιὰ νὰ πλέξετε τὰ ἐπουράνια στεφάνια. Τώρα πιά ἔπνευσε ἡ εὐωδία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τώρα πιά βρίσκεσθε στὸ προαύλιο τῶν ἀνακτόρων καὶ εἶθε νὰ δώσει ὁ Θεὸς νὰ ὀδηγηθεῖτε μέσα σ' αὐτὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ βασιλιά· διότι τώρα φάνηκαν τὰ ἄνθη τῶν δένδρων καὶ εἶθε νὰ ὠριμάσουν καὶ οἱ καρποί. Ἦδη τὰ ὀνόματά σας² ἔχουν καταγραφεῖ³, ἔχετε ἐπιστρατευθεῖ καὶ εἶναι ἔτοιμες οἱ λαμπάδες πού θὰ σᾶς συνοδέψουν στὴ νυφικὴ τελετῇ· ἔχετε ἔντονη τὴν ἐπιθυμία τῆς οὐράνιας πολιτείας, καὶ πρόθεση ἀγαθὴ ἀκολουθούμενη ἀπὸ βέβαια ἐλπίδα. Διότι εἶναι ἀψευδῆς αὐτὸς πού εἶπε, ὅτι «σ' ἐκείνους πού ἀγαποῦν τὸν Θεό, ὅλα συνεργοῦν στὸ ἀγαθό»⁴. Καὶ ὁ Θεὸς βέβαια χορηγεῖ πλουσιοπάροχα τὶς εὐεργεσίες του, περιμένει ὁμως καὶ τὴν ἀληθινὴ προαίρεση τοῦ καθενός μας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος πρόσθεσε λέγοντας· «σ' ἐκείνους πού μὲ ἔχουν κληθεῖ

3. Ὃταν οἱ κατηχούμενοι ἦταν ἔτοιμοι νὰ βαπτισθοῦν, ἔπρεπε νὰ παρουσιαστοῦν τριάντα ἢ καὶ σαράντα μέρες νωρίτερα στοὺς ἱερεῖς καὶ νὰ δώσουν τὰ ὀνόματά τους. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὀνομάζονταν πλέον ὄχι Κατηχούμενοι, ἀλλὰ Φωτιζόμενοι.

4. Ρωμ. 8, 28.

τούτο ἐπήγαγεν ὁ Ἀπόστολος λέγων «τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσι». Ἡ πρόθεσις γνησία οὖσα, κλητόν σε ποιεῖ· κἄν γὰρ τὸ σῶμα ὧδε ἔχῃς, τὴν δὲ διάνοιαν μὴ ἔχῃς, οὐδὲν ὠφελῆ.

β'. Προσηλθέ ποτε καὶ Σίμων τῷ λουτρῷ ὁ μάγος, ἐβαπτίσθη, 5 ἀλλ' οὐκ ἐφωτίσθη· καὶ τὸ μὲν σῶμα ἔβαψεν ὕδατι, τὴν δὲ καρδίαν οὐκ ἐφώτισε Πνεύματι· καὶ κατέβη μὲν τὸ σῶμα καὶ ἀνέβη, ἡ δὲ ψυχὴ οὐ συνετάφη Χριστῷ, οὐδὲ συνηγέρθη. Ἐγὼ δὲ λέγω τὰς ὑπογραφὰς τῶν πτωμάτων, ἵνα μὴ σὺ πέσης· ταῦτα γὰρ τυπικῶς ἐγίνετο ἐκείνοις, γέγραπται ὁ δὲ πρὸς νουθεσίαν τῶν μέχρις 10 σήμερον προσερχομένων. Μὴ τις ὑμῶν εὐρεθῆ πειράζων τὴν χάριν, μὴ τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ, μὴ τις ὑμῶν εἰσέλθῃ λέγων Ἔφες, ἴδωμεν τί ποιούσιν οἱ πιστοί· εἰσελθὼν εἶδω, ἵνα μάθω τὰ γινόμενα. Ἴδεῖν προσδοκᾶς, τὸ δὲ ὀφθῆναι οὐ προσδοκᾶς· Καὶ νομίζεις, ὅτι σὺ μὲν πολυπραγμονεῖς τὰ γιγνό- 15 μενα, Θεὸς δὲ σοῦ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν καρδίαν;

γ'. Ἐπολυπραγμόνησέ τις ποτὲ τὸν γάμον ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, καὶ ἀνάξιον ἔδνμα λαβὼν, εἰσῆλθε, καὶ ἀνέπεσε, καὶ ἔφαγε· συνεχώρησε γὰρ ὁ νυμφίος Ἔδει δὲ αὐτὸν ἰδόντα τὸ λευχεμονοῦν πάντων, καὶ αὐτὸν ἀναλαβέσθαι τοιοῦτον ἔδνμα· ἀλλ' ἴσων μὲν 20 μετελάμβανε βρωμάτων, ἀνισότητα δὲ εἶχε σχημάτων καὶ προαιρέσεως. Ἀλλ' ὁ νυμφίος, εἰ καὶ δαψιλῆς, ἀλλ' οὐκ ἄκριτος. Περιερχόμενος δὲ τῶν ἀνακεμένων ἕκαστον καὶ θεωρῶν (ἔμελε γὰρ αὐτῷ οὐχ ὅπως φάγωσιν, ἀλλ' ὅπως εὐσχημονῶσιν), ἰδὼν τινα

5. Ὁπ. π.

6. Πράξ. 8, 13.

7. Ρωμ. 6, 4. Κολ. 2, 12.

8. Ἡ ἀρχὴ τῆς disciplina arcana ἐτηρεῖτο μὲ κάθε αὐστηρότητα στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία. Βλ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περί Ἐκκλ. Ἱεραρχίας κεφ. β' « καὶ

μέ θέληση δική τους»⁵. "Όταν ἡ πρόθεσή σου εἶναι γνήσια, σέ κάνει καλεσμένο· διότι, ἔστω καὶ ἂν βρίσκεσαι σωματικὰ ἐδῶ, ἐὰν δὲν βρίσκεται ἐδῶ καὶ ἡ σκέψη σου, δὲν ὠφελεῖ σέ τίποτε.

2. Καὶ ὁ Σίμων ὁ μάγος προσῆλθε κάποτε καὶ βαπτίστηκε, ἀλλὰ δὲν φωτίστηκε⁶. Καὶ τὸ σῶμα του βέβαια τὸ βύθισε στὸ νερὸ, ἀλλὰ τὴν καρδιά του δὲν τὴν φώτισε τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Τὸ σῶμα του μπῆκε στὸ νερὸ καὶ ξαναβγῆκε, ὅμως ἡ ψυχὴ του δὲν θάφτηκε μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, οὔτε καὶ ἀναστήθηκε μαζὶ του⁷. Ἐγὼ σοῦ ἀναφέρω τὶς πτώσεις τῶν ἄλλων, γιὰ νὰ μὴ πέσεις καὶ σύ· γιὰ τὰ λάθη ἐκείνων γίνονταν γιὰ παραδειγματισμό μας, καὶ γράφτηκαν γιὰ τὴ νουθεσία αὐτῶν ποὺ μέχρι σήμερα προσέρχονται στὸ βάπτισμα. "Ἄς μὴ βρεθεῖ λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ σᾶς ποὺ νὰ ἐκπειράζει τὴ χάρη, γιὰ νὰ μὴ ξεφυτρώσει καμμιά πικρὴ ρίζα ἁμαρτίας καὶ σᾶς παρενοχλήσει. Νὰ μὴ προσέλθει κανεὶς στὸ βάπτισμα λέγοντας· "Ἄς δοῦμε τί κάνουν οἱ πιστοί· ἄς μπῶ νὰ δῶ καὶ νὰ μάθω ὅσα γίνονται ἐκεῖ⁸. Νὰ δεῖς ἐπιθυμεῖς, καὶ δὲν σκέπτεσαι ὅτι θὰ γίνεις ἀντιληπτὸς καὶ σύ, Καὶ νομίζεις ὅτι ἐσὺ περιεργάζεσαι αὐτὰ ποὺ γίνονται, ἐνῶ ὁ Θεὸς δὲν ἐξετάζει τὴ δική σου καρδιά;

3. Στὰ εὐαγγέλια ἀναφέρεται ὅτι κάποτε θέλησε κάποιος νὰ μάθει τί γίνεται στὸν γάμο, καὶ φορῶντας ἀταίριαστο γιὰ τὴν περίσταση ροῦχο μπῆκε στὸ σπίτι ποὺ γινόταν γάμος, κάθισε στὸ τραπέζι καὶ ἔφαγε, διότι ὁ γαμπρὸς τοῦ ἐπέτρεψε νὰ μπεῖ. Ἐπρεπε ὅμως, βλέποντας ὅτι ὅλοι φοροῦσαν ἄσπρα ροῦχα, νὰ πάει νὰ φορέσει καὶ αὐτὸς ὅμοια ροῦχα. Ἄλλ' αὐτὸς, ἐνῶ ἀπολάμβανε τὰ ἴδια φαγητά, δὲν εἶχε ἴδια μὲ τοὺς ἄλλους ἐμφάνιση καὶ προαίρεση. Ὁ γαμπρὸς ὅμως, μολονότι τὰ εἶχε ὅλα πλουσιοπάροχα, δὲν ἦταν ἀδιάφορος γιὰ τὸ τί ἀκριβῶς συνέβαινε. Ἐτσι, καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τὸν κάθε προσκεκλημένο καὶ παρατηροῦσε (διότι δὲν τὸν ἔνοιαζε μονάχα νὰ φᾶνε, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ντυμένοι εὐπρεπῶς), βλέποντας κάποιον ξένο ποὺ δὲ φοροῦσε κατάλληλα

μοι μηδεὶς ἀτέλεστος ἐπὶ τὴν θεάν ἰέτω». Πρὸβλ. Μ. Ἀθανασίου, Ἀπολογητικὸς Β' «Οὐ χρὴ τὰ μυστήρια ἀμνήτοις τραγωδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γενόμενοι σκανδαλίζονται».

ἄλλότριον, μὴ ἔχοντα γάμου ἔνδυμα, ἔλεγε πρὸς αὐτόν· Ἐταῖρε,
 πῶς εἰσῆλθες ὧδε ποίῳ χρώματι; ποῖα συνείδησις; Ἔστω, ὁ θυ-
 ρωρὸς οὐκ ἐκώλυσε διὰ τὸ δαψιλὲς τοῦ παρέχοντος· ἔστω, ἄ-
 γνοιαν εἶχες ποταπῶ δεῖ σχήματι εἰσελθεῖν εἰς τὸ συμπόσιον·
 5 εἰσῆλθες, εἶδες ἀστράπτοντα ὥσπερ τὰ σχήματα τῶν ἀνακει-
 μένων οὐκ ἔδει σε καὶ ἐκ τῶν φαινομένων διδαχθῆναι; οὐκ ἔδει
 σε εἰσελθεῖν εὐκαιρῶς, ἵνα καὶ εὐκαιρῶς ἐξέλθῃς; Νῦν δὲ ἀκαί-
 ρως εἰσῆλθες, ἵνα ἀκαίρως ἐκβληθῆς· Καὶ προστάσσει τοῖς
 ὑπηρέταις· Δῆσατε αὐτοῦ τοὺς πόδας, τοὺς τολμηρῶς εἰσβάλ-
 10 λοντας· δῆσατε αὐτοῦ τὰς χεῖρας, τὰς μὴ εἰδυίας ἔνδυμα περιβα-
 λέσθαι φαιδρὸν, καὶ ἐμβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
 ἀνάξιος γάρ ἐστι λαμπάων νυμφικῶν. Εἶδες τί συνέβη τῷ τότε;
 Ἄσφάλισαι τὰ σεαυτοῦ.

δ' **Ἡ**μεῖς μὲν γάρ, οἱ διάκονοι Χριστοῦ, δεδέγμεθα ἕκαστον,
 15 καὶ θυρωρῶν ὥσπερ τάξιν ἐπέχοντες, ἀνέτην ἀφήκαμεν τὴν θύ-
 ραν. Ἐγχωρεῖ δέ σε θεβορβορωμένην ἔχοντα τὴν ψυχὴν ἁμαρ-
 τίας καὶ τὴν προαίρεσιν ἐσπιλωμένην, εἰσελθεῖν. Εἰσῆλθες κα-
 τηξιώθης ὄνομά σου ἐνεγράφη. Βλέπεις μοι τὸ σεμνὸν τοῦτο
 τῆς Ἐκκλησίας κατάστημα; θεωρεῖς μοι τάξιν καὶ ἐπιστήμην,
 20 Γραφῶν ἀνάγνωσιν κανονικῶν παρουσίαν, διδασκαλίας ἀκο-
 λουθίαν; Δυσωπήθητι τὸν τόπον καὶ παιδεύθητι ἐκ τῶν φαινο-
 μένων· ἐξελθε εὐκαιρῶς τανῦν καὶ εἰσελθε αὔριον εὐκαιρότατα.
 Εἰ φιλάργυρον εἶχες τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς, ἄλλο ἐνδυσάμενος
 εἰσελθε. Ἐκδυσαι τὸ σχῆμα, ὃ εἶχες, μὴ ἐπικαλύψῃς· ἐκδυσαί
 25 μοι πορνείαν καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ ἐνδυσαί μοι σωφροσύνης
 λαμπροτάτην στολήν. Ἐγὼ παραγγέλλω, πρὶν ὁ νυμφίος τῶν

10. Ματθ. 22, 13.

11. Ἡ λέξις «διάκονος» χρησιμοποιεῖται ἑδῶ μὲ τὴ γενικότερη σημασίᾳ τῆς, δηλαδή τοῦ ὑπηρέτη, καὶ ὄχι τοῦ βαθμοῦ τοῦ διακόνου, διότι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Κύριλλος ἦταν πρεσβύτερος.

γιὰ τὸ γάμο ροῦχα, τοῦ εἶπε· Φίλε, πῶς μπῆκες ἐδῶ μέσα; Μὲ τί χρῶμα ἐνδυμασίας καὶ μὲ ποιά συνείδηση; Καὶ καλά· ὁ θυρωρὸς δὲν σὲ ἐμπόδισε ἐπειδὴ ὁ γαμπρὸς εἶναι καταδεκτικὸς· ἔστω ὅτι ἐσὺ δὲν ἤξερες μὲ τί εἶδους ἐνδυμα ἔπρεπε νὰ μπεῖς στὸ συμπόσιο· μπῆκες μέσα καὶ εἶδες τὰ ροῦχα τῶν προσκεκλημένων νὰ λάμπουν· δὲν ἔπρεπε ἔστω καὶ ἀπὸ ὅσα εἶδες νὰ διδαχθεῖς; Δὲν ἔπρεπε νὰ μπεῖς μὲ ἀξιοπρέπεια, ὥστε νὰ βγεῖς καὶ μὲ ἀξιοπρέπεια; Ἐνῶ τώρα μπῆκες κατὰ τρόπο ἀταίριαστο, γι' αὐτὸ καὶ θὰ βγεῖς μὲ ἀνάλογο τρόπο. Πρόσταξε τότε τοὺς ὑπηρέτες του· Δέστε τὰ πόδια του πού μπῆκαν ἐδῶ μέσα μὲ θράσος· δέστε τὰ χέρια του, πού δὲ ξέρουν νὰ τὸν ντύνουν μὲ ροῦχα γιορτινά, καὶ ρίξτε τον ἔξω στὸ πυκνὸ σκοτάδι¹⁰. διότι εἶναι ἀνάξιος νὰ φωτίζεται μὲ νυφικὲς λαμπάδες. Εἶδες τί ἔπαθε ἐκεῖνος τότε; Προφύλαξε λοιπὸν τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ κάτι παρόμοιο.

4. Διότι ἐμεῖς, οἱ διάκονοι τοῦ Χριστοῦ¹¹, δεχόμεστε τὸν καθένα, καί, κάνοντας κατὰ κάποιο τρόπο χρέη θυρωρῶν, ἀφῆσαμε τὴν πόρτα διάπλατα ἀνοιχτή. Καὶ σοῦ ἐπιτρέπει, ἂν καὶ ἔχεις τὴν ψυχὴ σου κυλισμένη στὴ λάσπη τῆς ἁμαρτίας καὶ λερωμένη τὴν πρόθεσή σου, νὰ μπεῖς μέσα. Μπῆκες λοιπὸν μέσα· θεωρήθηκες ἄξιος· γράφτηκε τὸ ὄνομά σου στὸν κατάλογο. Βλέπεις, σὲ παρακαλῶ, τὴ σεμνὴ εὐκοσμία τῆς Ἐκκλησίας; Βλέπεις, σὲ παρακαλῶ, τὴν τάξη καὶ τὴ διακόσμηση τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀνάγνωση τῶν ἁγίων Γραφῶν, τὴν παρουσία τῶν κληρικῶν¹², τὸν τρόπο διδασκαλίας; Σεβάσου τὸν τόπο καὶ διδάξου ἀπὸ αὐτὰ πού βλέπεις. Βγὲς ἔξω τώρα πού εἶναι ὁ κατάλληλος καιρὸς, καὶ ἔλα νὰ μπεῖς αὔριο πού θὰ εἶναι πολὺ πιὸ κατάλληλος ὁ καιρὸς. Ἐὰν εἶχες τὴ φιλαργυρία σὰν ἐνδυμα τῆς ψυχῆς σου, νὰ μπεῖς μέσα ἀφοῦ πρῶτα φορέσεις ἄλλο ἐνδυμα. Βγάλε τὸ ἐνδυμα πού εἶχες, μὴ τὸ σκεπάσεις· βγάλε, σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ πάνω σου τὴν πορνεία καὶ τὴν ἀκαθαρσία, καὶ φόρεσε, σὲ παρακαλῶ, τὴ λαμπρὴ στολὴ τῆς σωφροσύνης. Σὲ προ-

12. Κανονικοὶ ὀνομάζονται οἱ γραμμένοι στὸν κατάλογο τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχές. Βλ. κανὸν 11 τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας, βον κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ 15ον κανόνα τῶν Ἀποστόλων.

ψυχῶν εἰσέλθη Ἰησοῦς καὶ ἴδῃ τὰ σχήματα. Πολλή σοι ἡ προ-
 θεσμία· τεσσαράκοντα ἡμερῶν μετένοιαν ἔχεις. Ἔχεις πολλήν
 εὐκαιρίαν καὶ ἐκδύσασθαι καὶ ἀποπλύνασθαι, καὶ ἐνδύσασθαι
 καὶ εἰσελθεῖν. Εἰ δὲ ἐπιμένεις κακῇ προαιρέσει, ὁ μὲν λέγων
 5 ἀναίτιος, σὺ δὲ μὴ προσδόκα λήψεσθαι τὴν χάριν· τὸ μὲν γὰρ
 ὕδωρ σε δέξεται, τὸ δὲ Πνεῦμά σε οὐκ ἀποδέξεται. Εἴ τις σύνοι-
 δεν ἑαυτῷ τὸ τραῦμα, τὸν ἔμπλαστρον λαβέτω· εἴ τις ἔπεσεν, ἐγει-
 ρέσθω. Μηδεὶς ἐν ὑμῖν Σίμων, μηδεμία ὑπόκρισις, μηδὲ περιερ-
 γία τοῦ πράγματος.

ε' 10 **Ε**γχωρεῖ σε καὶ προφάσει ἄλλη ἐλθεῖν· ἐγχωρεῖ καὶ ἄνδρα
 βούλεσθαι γυναικὶ καθικετεῦσαι, καὶ διὰ τοῦτο προσελθεῖν.
 Ἀντιστρέφει καὶ ἐπὶ γυναικῶν τὸ ὅμοιον ὁ λόγος· καὶ δοῦλος
 πολλάκις δεσπότη, καὶ φίλος φίλῳ ἀρέσαι ἠθέλησε. Δέχομαι τὸ
 δέλεαρ τοῦ ἀγκίστρου καὶ καταδέχομαί σε, κακῇ προαιρέσει μὲν
 15 ἐλθόντα, ἐλπίδι δὲ ἀγαθῇ σωθησόμενον. Ἴσως οὐκ ἤδεις ποῦ
 ἔρχῃ, οὐδὲ ποία σε σαγήνη λαμβάνει. Γέγονες εἴσω δικτύων
 ἐκκλησιαστικῶν, ζωγρήθητι, μὴ φύγῃς· ἀγκιστρεύει γὰρ σε
 Ἰησοῦς, οὐχ ἵνα θανατώσῃ, ἀλλ' ἵνα θανατώσας ζωοποιήσῃ· δεῖ
 σε ἀποθανεῖν καὶ ἀναστῆναι· ἤκουσας γὰρ τοῦ Ἀποστόλου
 20 λέγοντος· «νεκροὶ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντες δὲ τῇ δικαιοσύνῃ».
 Ἀπόθανε τοῖς ἁμαρτήμασι, καὶ ζῆσον τῇ δικαιοσύνῃ· ἀπὸ τῆς
 σήμερον ζῆσον.

ς' **Β**λέπε μοι πλησίον σοι ἀξίαν ὃ Ἰησοῦς χαρίζεται. Κατη-
 χούμενος ἐλέγου, ἔξωθεν περιηχούμενος, ἀκούων ἐλπίδα, καὶ μὴ
 25 εἰδῶς ἀκούων μυστήρια, καὶ μὴ νοῶν ἀκούων Γραφάς, καὶ μὴ
 εἰδῶς τὸ βάθος. Οὐκέτι περιηχῆ, ἀλλ' ἐνηχῆ· τὸ γὰρ ἔνοικον

ειδοποιῶ ἐγὼ πρὶν μπεῖ ἐδῶ ὁ νυμφίος τῶν ψυχῶν, ὁ Ἰησοῦς, καὶ δεῖ τις ἐνδυμασίεις. Ἔχεις πολλή προθεσμία· ἔχεις χρόνο μετάνοιας σαράντα ἡμερῶν. Ἔχεις ἀκόμα πολὺν καιρὸ καὶ νὰ ξεντυθεῖς καὶ νὰ καθαριστεῖς καὶ νὰ ντυθεῖς καὶ νὰ μπεῖς. Ἐὰν ὅμως ἐπιμένεις στὴν κακὴ σου διάθεση, ἐγὼ βέβαια πού σοῦ μιλῶ δὲν θὰ φέρω καμμιά εὐθύνη, ἐνῶ ἐσὺ μὴ περιμένεις νὰ δεχθεῖς τὴ θεία χάρη. Διότι τὸ μὲν νερὸ θὰ σὲ δεχθεῖ, τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὅμως δὲ θὰ σὲ δεχθεῖ. Ἄν κάποιος συναισθάνεται τὴν πληγὴ του, ἅς πάρει καὶ τὸ ἔμπλαστρο. Ἄν κάποιος ἔχει πέσει σὲ ἁμαρτία, ἅς σηκωθεῖ. Κανένας ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ μοιάσει τὸν Σίμωνα, νὰ μὴ ὑπάρχει μέσα σας καμμιά ὑποκρισία καὶ καμμιά περιέργεια γιὰ τὸ μυστήριον.

5. Ἐνδεχομένως νὰ ἔρχεσαι καὶ μὲ κάποια ἄλλη πρόφαση. Μπορεῖ ἓνας ἄνδρας νὰ προσέλθει θέλοντας ἔτσι νὰ κερδίσει τὴ γυναῖκα του. Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἀλλὰ καὶ ὁ δοῦλος πολλές φορὲς ἴσως νὰ θέλησε νὰ προσέλθει γιὰ νὰ ἀρέσει στὸν κύριό του, καὶ φίλος γιὰ νὰ φανεῖ ἀρεστὸς στὸ φίλο του. Δέχομαι τὸ δῶλωμα πού σὲ ἔκανε νὰ πιαστεῖς στὸ ἀγκίστρι καὶ σὲ ἀποδέχομαι, ἂν καὶ ἔρχεσαι μὲ κακὴ πρόθεση, γιὰτὶ γνωρίζω ὅτι μὲ εἰλικρινῆ ἐλπίδα μπορεῖς νὰ σωθεῖς. Ἴσως δὲν γνωρίζεις πού ἔρχεσαι, οὔτε ποιὸ δίχτυ σὲ ἔπιασε. Πιάστηκες μέσα σὲ ἐκκλησιαστικὰ δίχτυα. Μείνε πιασμένος, μὴ φύγεις· διότι σὲ κρατᾶ μὲ τὸ ἀγκίστρι ὁ Ἰησοῦς, ὄχι γιὰ νὰ σὲ θανατώσει, ἀλλὰ, ἀφοῦ πρῶτα σὲ θανατώσει, ὕστερα νὰ σὲ ἀναστήσει. Πρέπει νὰ πεθάνεις καὶ νὰ ἀναστηθεῖς. Ἄκουσες ἀσφαλῶς τὸν Ἀπόστολο πού λέει· «νεκροὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ ζωντανοὶ γιὰ τὴ δικαιοσύνη»¹³. Πέθανε λοιπὸν γιὰ τὶς ἁμαρτίες, καὶ ζῆσε γιὰ τὴ δικαιοσύνη· ζῆσε ἀπὸ σήμερον.

6. Προσεχε, σὲ παρακαλῶ, πόσο μεγάλη ἀξία σοῦ χαρίζει ὁ Ἰησοῦς. Ὀνομαζόσουν κατηχούμενος, δεχόμενος τὴ διδασκαλία ἔξω ἀπὸ ἐδῶ, ἀκούοντας γιὰ τὴν ἐλπίδα, χωρὶς νὰ τὴ γνωρίζεις· ἀκούοντας γιὰ μυστήρια πού δὲν τὰ ἐννοοῦσες· ἀκούοντας γιὰ ἁγίες Γραφές, χωρὶς νὰ γνωρίζεις τὸ βάθος τους. Τώρα πιά δὲν ἀ-

Πνεῦμα λοιπὸν οἶκον θεῖον τὴν διάνοιάν σου ἐργάζεται. Ὅταν ἀκούσης τὰ περὶ τῶν μυστηρίων γεγραμμένα, τότε νοήσεις ἂ μὴ ἦδεις· Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι μικρὸν πράγμα λαμβάνεις· ἄνθρωπος ὢν οἰκτρός, Θεοῦ λαμβάνεις προσηγορίαν. Ἐκκουε Παύλου λέγοντος· «πιστὸς ὁ Θεός». Ἐκκουε ἄλλης γραφῆς λεγούσης· «Θεὸς πιστὸς καὶ δίκαιος». Τοῦτο προβλέπων ὁ Ψαλμωδὸς ἔλεγεν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ (ἐπειδὴ μέλλουσιν ἄνθρωποι Θεοῦ προσηγορίαν λαμβάνειν)· «Ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες». Ἀλλὰ βλέπε μὴ πιστοῦ μὲν ἢ προσηγορία, ἀπί-
 10 στου δὲ ἢ προαίρεσις. Εἰσῆλθες εἰς ἀγῶνα, κάμε τὸν δρόμον· ἄλλον καιρὸν τοιοῦτον οὐκ ἔχεις. Εἴ σοι γάμων ἡμέραι προέκειντο, οὐκ ἂν κατεφρόνησες πάντων καὶ περὶ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ἐστιάσεως ἐγένου; Μέλλων δὲ τὴν ψυχὴν καθοσιοῦν τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ οὐκ ἀργήσεις σωματικῶν, ἵνα ἄρης πνευματικά;

ζ'. 15 **Ο**ὐκ ἓνι δις καὶ τρις λαβεῖν τὸ λουτρόν· ἐπεὶ ἐνῆν εἰπεῖν ἅπαξ ἀποτυχῶν, δεύτερον κατορθῶ· ἐὰν δὲ τὸ ἅπαξ ἀποτύχῃς, ἀδιόρθωτον τὸ πράγμα. Εἷς γὰρ Κύριος, καὶ μία πίστις, καὶ ἐν βάπτισμα· μόνον γὰρ οἱ αἰρετικοὶ ἀναβαπτίζονται, ἐπειδὴ τὸ πρότερον οὐκ ἦν βάπτισμα.

η'. 20 **Ο**ὐδὲν γὰρ ἄλλο παρ' ἡμῶν ζητεῖ ὁ Θεός, εἰ μὴ προαίρεσιν ἀγαθὴν. Μὴ λέγε· Πῶς μου ἐξαλείφονται αἱ ἁμαρτίαι; Ἐγώ σοι λέγω, τῷ θέλει, τῷ πιστεύειν· τί τούτου συντομώτερον; Ἐὰν δὲ τὰ μὲν χεῖλη σου λέγῃ τὸ θέλει, ἢ δὲ καρδία μὴ λέγῃ, καρδιογνώστης ὁ κρίνων. Ἐργησον ἀπὸ τῆς σήμερον ἀπὸ παντὸς φαύ-
 25 λου πράγματος μὴ σου λαλησάτω ἢ γλῶσσα ἄσεμνα ρήματα· μὴ

14. Α'. Κορ. 1, 9.

15. Α'. Ἰω. 1, 9. Δευτ. 32, 4.

16. Ψαλμ. 81, 6.

17. Ὑπαινιγμὸς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Οὐάλεντος καὶ Μαρκίανος, οἱ ὅποιοι δέχονταν δύο καὶ τρία βαπτίσματα.

κοῦς τὰ πράγματα ἔξωτερικὰ, ἀλλὰ μπαίνει στὸ βαθύτερο νόημά τους· διότι τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ θὰ κατοικήσει μέσα σου θὰ κάνει τὴ διάνοιά σου κατοικία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἀκούσεις αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα γιὰ τὰ Μυστήρια, τότε θὰ καταλάβεις αὐτὰ ποὺ δὲ γνωρίζεις. Καὶ μὴ νομίζεις ὅτι αὐτὸ ποὺ δέχεσαι εἶναι μικρὸ πρᾶγμα. Ἐνῶ εἶσαι ἓνας ἀξιολύπητος ἄνθρωπος, ἀποκτᾶς ὄνομα θεϊκό. Ἦκουσε τί λέει ὁ Παῦλος· «ὁ Θεὸς εἶναι ἀξιόπιστος»¹⁴. Ἦκουσε καὶ ἓνα ἄλλο χωρίο τῆς Γραφῆς τί λέει· «ὁ Θεὸς εἶναι ἀξιόπιστος καὶ δίκαιος»¹⁵. Αὐτὸ προβλέποντάς το ὁ Ψαλμωδὸς ἔλεγε ἐκπροσωπώντας τὸν Θεὸ (ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐπρόκειτο νὰ ἀποκτήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ)· «Ἐγὼ εἶπα, εἴσαστε θεοὶ καὶ παιδιά τοῦ Θεοῦ ὅλοι»¹⁶. Πρόσεξε ὅμως μήπως ἔχεις βέβαια τὸ ὄνομα τοῦ πιστοῦ, ἀλλὰ τὴν προαίρεση ἀπίστου. Μπῆκες στὸ στάδιο, ἀγωνίσου· δὲ θὰ ξαναβρεῖς τέτοια εὐκαιρία. Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τελέσεις τοὺς γάμους σου, δὲν θὰ τὰ περιφρονοῦσες ὅλα καὶ θὰ πηγαινες νὰ ἐτοιμάσεις τὸ γαμήλιο τραπέζι; Καὶ τώρα ποὺ πρόκειται νὰ ἀφιερῶσεις τὴν ψυχὴ σου στὸν οὐράνιο νυμφίο, δὲ θὰ ἐγκαταλείψεις τὶς ὑλικὲς φροντίδες γιὰ νὰ λάβεις τὰ πνευματικὰ χαρίσματα;

7. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βαπτιστεῖς δύο καὶ τρεῖς φορές¹⁷· γιατί τότε θὰ μπορούσες νὰ πεῖς· Ἦν ἀποτύχω τὴν πρώτη φορά, θὰ τὰ καταφέρω τὴ δευτέρα. Ἦν ἀποτύχεις μιὰ φορά, δὲν μπορείς νὰ διορθώσεις τὸ πρᾶγμα. Διότι «ἓνας εἶναι ὁ Κύριος καὶ μία ἡ πίστη καὶ ἓνα τὸ βάπτισμα»¹⁸. Μόνο οἱ αἰρετικοὶ ξαναβαπτίζονται, ἐπειδὴ τὸ πρῶτο βάπτισμά τους δὲν ἦταν πραγματικὸ βάπτισμα.
8. Ἐξάλλου τίποτε ἄλλο δὲν ζητᾶει ἀπὸ μᾶς ὁ Θεός, παρὰ μόνο καλὴ διάθεση. Μὴ λές· Πῶς θὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ ἁμαρτίες μου; Ἐγὼ σοῦ λέω· Μὲ τὴ θέληση καὶ μὲ τὴν πίστη. Τί πιὸ σύντομο ἀπὸ αὐτό; Ἐὰν ὅμως τὰ χεῖλη σου λένε ὅτι τὸ θέλουν, καὶ ἡ καρδιά σου δὲν συμφωνεῖ, ἐκεῖνος ποὺ θὰ σὲ κρίνει εἶναι καρδιογνώστης. Ἦφησε ἀπὸ σήμερα κάθε κακὸ πρᾶγμα. Ἦ γλῶσσα σου νὰ μὴ λέει λόγια

18. Ἐφ. 4, 5.

σου τὸ βλέμμα ἀμαρτανέτω, μηδὲ ρεμβέσθω ὁ νοῦς σου περὶ τὰ ἀχρήσιμα.

θ'. **Ο**ἱ πόδες σου εἰς τὰ κατηχήσεις σπενδέτωσαν. Τοὺς ἐπορ-
 κισμοὺς δέχου μετὰ σπουδῆς· κἂν ἐμφυσηθῆς, κἂν ἐπορκισθῆς,
 5 σωτηρία σοι τὸ πρᾶγμα. Νόμισον εἶναι ἀργὸν χρυσὸν καὶ δεδο-
 λωμένον, ποικίλαις ὕλαις ἀναμειγμένον, χαλκῶ καὶ κασσιτέρῳ
 καὶ σιδήρῳ καὶ μολύβδῳ· ζητοῦμεν τὸν χρυσὸν μόνον ἔχειν·
 χρυσὸς μὴ δύναται ἄνευ πυρὸς καθαρθῆναι τὰ ἀνοίκεια· οὕτως
 ἄνευ ἐπορκισμῶν οὐ δύναται καθαρθῆναι ψυχὴ. Εἰσὶ δὲ θεῖοι,
 10 ἐκ θείων Γραφῶν συνειλεγμένοι. Ἐσκέπασαί σου τὸ πρόσωπον,
 ἵνα σχολάσῃ λοιπὸν ἡ διάνοια, ἵνα μὴ τὸ βλέμμα ρεμβόμενον
 ποιήσῃ ρέμβεσθαι καὶ τὴν καρδίαν. Τῶν δὲ ὀφθαλμῶν ἐσκεπα-
 σμένων, οὐκ ἐμποδίζεται τὰ ὄτα δέξασθαι τὸ σωτήριον· ὃν γὰρ
 τρόπον οἱ τῆς χρυσοχοικῆς ἐργασίας ἔμπειροι διὰ τινῶν λεπτῶν
 15 ὀργάνων τὸ πνεῦμα τῶ πυρὶ παρεμβάλλοντες, καὶ τὸ ἐν τῇ χώνῃ
 κεκρυμμένον χρυσίον ἀναφυσῶντες, τὴν παρακειμένην ἐρεθίζο-
 ντες φλόγα, εὐρίσκουσι τὸ ζητούμενον, οὕτω τῶν ἐπορκιζόντων
 διὰ Πνεύματος θείου ἐμβαλλόντων τὸν φόβον, καὶ ὥσπερ ἐν
 χώνῃ τῶ σώματι τὴν ψυχὴν ἀναζωπυρρύντων, φεύγει μὲν ὁ
 20 ἐχθρὸς Δαίμων, παραμένει δὲ ἡ σωτηρία, καὶ παραμένει ὁ ἐλπίς
 τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ λοιπὸν ἡ ψυχὴ καθαρθεῖσα τῶν ἀμαρτη-
 μάτων, ἔχει τὴν σωτηρίαν. Παραμένωμεν τοίνυν τῇ ἐλπίδι, ἀδελ-
 φοί, καὶ δῶ-μεν ἑαυτοὺς καὶ ἐλπίσωμεν, ἵνα ὁ Θεὸς τῶν ὄλων,
 τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν ἰδὼν, καθάρῃ μὲν ἡμᾶς τῶν ἀμαρτιῶν,
 25 ἐλπίδας δὲ ἡμῖν ἀγαθὰς παράσχη τῶν πραγμάτων, καὶ δώῃ ἡμῖν
 μετάνοιαν σωτηρίας. Θεὸς ἐκάλεσε, σὺ δὲ ἐκλήθης.

ι'. **Π**αράμενε ταῖς κατηχήσεσιν, εἰ καὶ πολλὰ παρατείνωμεν

19. Ἐπορκισμὸς ἢ καὶ ἐφορκισμὸς ἢ ἐξορκισμὸς λέγεται ἢ ἐκδίωξη τῶν δαι-
 μόνων στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἔργο τοῦ ἐξορκισμοῦ ἦταν ἀνατεθειμένο

ἄσεμνα. Τὸ βλέμμα σου νὰ μὴ ἁμαρτάνει, οὔτε ὁ νοῦς σου νὰ τρέχει σὲ πράγματα μὴ χρήσιμα.

9. Τὰ πόδια σου νὰ τρέχουν στὶς κατηχήσεις. Νὰ δέχεσαι τοὺς ἔξορκισμοὺς μὲ πολλή προσοχή¹⁹. ἂν ὁ ἱερέας σὲ φυσήξει καὶ ἂν σοῦ κάνει ἔξορκισμούς, αὐτὸ θὰ εἶναι γιὰ τὴ σωτηρία σου. Ὑπόθεσε ὅτι ἔχουμε χρυσάφι ἀκατέργαστο καὶ ἀνακατεμένο μὲ χαλκὸ, κασσίτερο, σίδηρο καὶ μολύβι. Ἐμεῖς θέλουμε νὰ ἔχουμε μόνο χρυσάφι· τὸ χρυσάφι ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ καθαριστεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χωρὶς φωτιά. Ἔτσι καὶ χωρὶς ἔξορκισμοὺς ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ καθαριστεῖ. Οἱ ἔξορκισμοὶ εἶναι θεῖοι καὶ ἔχουν σταχυολογηθεῖ μέσα ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές. Εἶναι σκεπασμένο τὸ πρόσωπό σου, γιὰ νὰ πάψει ἡ διάνοιά σου νὰ στρέφεται πρὸς τὰ πονηρὰ, καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζει τὸ βλέμμα σου, περιφερόμενο ἐδῶ κι' ἐκεῖ, νὰ κάνει καὶ τὴν καρδιά σου νὰ ὄνειροπολεῖ. Βέβαια, ὅταν τὰ μάτια εἶναι σκεπασμένα, τὰ αὐτιά δὲν ἐμποδίζονται νὰ ἀκοῦνε τὰ σωτήρια λόγια. Διότι, ὅπως οἱ ἔμποροι τῆς χρυσοχοϊκῆς τέχνης διοχετεύοντας μὲ κάποια εἰδικὰ ὄργανα ἀέρα στὴ φωτιά καὶ φυσώντας τὸ χρυσάφι ποῦ εἶναι κρυμμένο μέσα στὸ χωτευτήρι, ἀναρριπίζοντας τὴ φλόγα, βρίσκουν αὐτὸ ποῦ ζητοῦν, ἔτσι καὶ οἱ ἱερεῖς καθὼς διαβάξουν τοὺς ἔξορκισμούς, μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμφυσοῦν μέσω τοῦ σώματος, ποῦ μοιάζει μὲ χωνευτήρι, τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ στὴν ψυχὴ, καὶ ἔτσι φεύγει ὁ ἐχθρὸς τῆς δαίμονας καὶ παραμένει ἡ σωτηρία καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς αἰώνιας ζωῆς, καὶ ἡ ψυχὴ, ἀφοῦ καθαρίστηκε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ἔχει τὴ σωτηρία. Ἄς παραμείνουμε λοιπὸν στὴν ἐλπίδα, ἀδελφοί μου, ἄς δώσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς ἐλπίσουμε, ὥστε ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, βλέποντας τὴν προαίρεσή μας, νὰ μᾶς καθαρίσει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας, νὰ μᾶς χαρίσει ἀγαθὲς ἐλπίδες γιὰ τὰ πράγματα αὐτὰ, καὶ νὰ μᾶς κάνει νὰ μετανοήσουμε γιὰ τὴ σωτηρία μας. Αὐτὸς ποῦ σὲ κάλεσε εἶναι ὁ Θεὸς καὶ σὺ εἶσαι ὁ καλεσμένος.

10. Νὰ παρακολουθεῖς τακτικὰ τὶς κατηχήσεις, ἂν καὶ τὶς παρατεῖ-
σὲ εἰδικοὺς ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονταν ἐπορκισταὶ ἢ ἔξορκισταὶ (Βλ. Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, Βιβλ. Η 26 καὶ Κανὼν Γ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου).

λέγοντες, μήποτε ἡ διάνοιά σου ἐκλυθῆ· ὄπλα γὰρ λαμβάνεις κατὰ ἀντικειμένης ἐνεργείας· ὄπλα λαμβάνεις κατὰ αἱρέσεων, κατὰ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν καὶ ἐθνῶν. Πολλοὺς ἐχθροὺς ἔχεις, πολλὰ θέλη λάμβανε· πρὸς πολλοὺς γὰρ ἀκοντίζεις, καὶ
 5 χρεία σοι μαθεῖν, πῶς κατακοντίσης τὸν Ἕλληνα, πῶς ἀγωνίσῃ πρὸς αἱρετικόν, πρὸς Ἰουδαῖον καὶ Σαμαρεῖτην. Καὶ τὰ μὲν ὄπλα ἔτομα καὶ τὸ ξίφος τοῦ Πνεύματος ἔτοιμότερον, δεῖ δὲ καὶ δεξιὰς τείνειν διὰ προαιρέσεως ἀγαθῆς, ἵνα πόλεμον Κυρίου πολεμήσης, ἵνα νικήσης ἀντικειμένας ἐνεργείας, ἵνα ἀήττητος
 10 γένῃ παντὶ αἱρετικῷ πράγματι.

ια'.

Παραγγελία δέ σοι καὶ τοῦτο ἔστω· τὰ λεγόμενα μάνθανε, καὶ τήρει εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ νομίσης τὰς συνήθεις εἶναι προσομιλίας κάκεῖναι μὲν γὰρ ἀγαθαὶ καὶ πίστεως ἄξια· ἀλλ' ἐὰν σήμερον ἀμελήσωμεν, αὔριον μανθάνομεν· τὰ δὲ περὶ τοῦ λου-
 15 τρου τῆς παλιγγενεσίας κατ' ἀκολουθίαν διαδιδόμενα διδάγματα ἐὰν σήμερον ἀμεληθῆ, τότε κατορθωθήσεται; Νόμισόν μοι φυτείας εἶναι δένδρων καιρόν· ἐὰν μὴ σκάψωμεν καὶ βαθύ-
 νωμεν, τότε δύναται ἄλλοτε καλῶς φυτευθῆναι τὸ ἄπαξ κακῶς φυτευθέν; Νόμισόν μοι οἰκοδομὴν εἶναι τὴν κατήχησιν· ἐὰν μὴ
 20 βαθύνωμεν καὶ θεμέλιον θῶμεν, ἐὰν μὴ κατὰ ἀκολουθίαν δεσμοῖς οἰκοδομοῖς ἀρμολογήσωμεν τὸν δόμον, ἵνα μὴ εὐρεθῆ τι χαῦνον καὶ σαθρὰ γένηται ἢ οἰκοδομή, οὐδὲν ὄφελος οὐδὲ τοῦ προτέρου κόπου· ἀλλὰ δεῖ κατὰ ἀκολουθίαν λίθον μὲν λίθῳ ἀκολουθεῖν, καὶ γωνίαν γωνία ἔπεσθαι· ἀποξεόντων δὲ ἡμῶν τὰ
 25 περισσά, οὕτω δεῖ λοιπὸν λείαν οἰκοδομὴν ἀναβαίνειν· οὕτω προσφερόμεν σοι λίθους ὥσπερ γνώσεως Δεῖ ἀκούειν τὰ περὶ

20. Πρβλ. Ἐφ. 6, 17.

21. Ἐνῶ οἱ ὁμιλίαις σὺν λατρευτικῆς συνάξεως παίρνουν τὸ θέμα τους ἀπὸ τὴν ἀνάγιγνωσκόμενη κάθε φορὰ εὐαγγελικὴ ἢ ἀποστολικὴ περικοπή, οἱ κατηχητικῆς

νουμε πολὺ λέγοντας πολλά, γιὰ νὰ μὴ χαλαρώνει ὁ λογισμὸς σου. Διότι ἐδῶ παίρνεις ὄπλα ἐναντίον τῆς ἐνέργειας τοῦ ἐχθροῦ σου. Παίρνεις ὄπλα ἐναντίον τῶν αἱρέσεων, ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἔχεις πολλοὺς ἐχθροὺς· πάρε πολλά βέλη· διότι ἔχεις πολλοὺς νὰ χτυπήσεις μὲ τὸ ἀκόντιό σου καὶ πρέπει νὰ μάθεις πῶς νὰ ἀντιμετωπίσεις τὸν εἰδωλολάτρη, πῶς νὰ ἀγωνιστεῖς ἐναντίον τοῦ αἱρετικοῦ, τοῦ Ἰουδαίου, τοῦ Σαμαρείτη. Καὶ τὰ ὄπλα βέβαια εἶναι ἔτοιμα, ἀκόμα ὅμως πιὸ ἔτοιμο εἶναι τὸ ξίφος τοῦ Πνεύματος²⁰· πρέπει ὅμως νὰ τεντώσεις τὸ δεξιὸν σου χέρι μὲ τὴν ἀγαθὴν προαίρεση, γιὰ νὰ πολεμήσεις στὸν πόλεμο τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ νικήσεις τὶς ἀντίθετες δυνάμεις, γιὰ νὰ γίνεις ἀνίκητος μπροστὰ σὲ κάθε τι τὸ αἱρετικῶδες.

11. Ἔχε ὑπόψη σου καὶ τὴν ἐξῆς ἐντολή· Νὰ μαθαίνεις αὐτὰ πού λέγονται καὶ νὰ τὰ τηρεῖς πάντοτε. Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι εἶναι συνηθισμένες ὁμιλίαι· καὶ ἐκεῖνες βέβαια εἶναι καλὲς καὶ ἀξιόπιστες, ἀλλὰ ἐὰν σήμερα τὶς παραμελήσουμε, μπορούμε νὰ μάθουμε ὅσα λέγονται σ' αὐτὲς αὐριο. Αὐτὰ ὅμως πού λέγονται ἐδῶ συνεχῶς γιὰ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας²¹, ἐὰν τὰ παραμελήσεις σήμερα, πότε θὰ τὰ μάθεις; Ὑπόθεσε ὅτι εἶναι καιρὸς κατάλληλος γιὰ δειροφύτευση· ἐὰν δὲν σκάψουμε καὶ ἀνοίξουμε βαθεῖς λάκκους τώρα, πότε ἄλλοτε μπορεῖ νὰ φυτευθεῖ μὲ ἐπιτυχία, αὐτὸ πού κάποτε δὲν φυτεύθηκε μὲ σωστὸ τρόπο; Ὑπόθεσε ὅτι ἡ κατήχησις εἶναι οἰκοδομή. Ἄν δὲν σκάψουμε βαθυὰ καὶ νὰ δάλουμε θεμέλια, καὶ ἐὰν στὴ συνέχεια δὲ δέσουμε μὲ οἰκοδομικοὺς ἀρμούς ὅλη τὴν οἰκοδομή, γιὰ νὰ μὴ τυχὸν βρεθεῖ κάτι χαλαρὸ καὶ σωριαστεῖ κάτω ἡ οἰκοδομή, δὲν ἔχουμε κανένα ὄφελος ἀπὸ τὸν κόπο πού κάναμε πρῖν. Πρέπει δηλαδὴ νὰ δένεται ἡ μιὰ πέτρα μὲ τὴν ἄλλη στὴ σειρά καὶ ἡ μιὰ γωνία νὰ ἀκολουθεῖ τὴν ἄλλη, καὶ ξύνοντας ἑμεῖς ὅλα τὰ περιττά, νὰ ἀνυψώνεται τέλεια ἡ οἰκοδομή. Ἔτσι σοῦ προσφέρουμε κατὰ κάποιον τρόπο τὰ λιθάρια τῆς γνώσεως. Πρέπει νὰ ἀκοῦς ὅλα ὅσα λέγονται γιὰ τὸν ζωντανὸ Θεό· πρέπει νὰ ἀκοῦς ὅσα λέγο-

ὁμιλίαι καὶ οἱ ἀναγινωσκόμενες περικοπὲς εἶναι ἀντίστοιχες πρὸς τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως πού θέλει νὰ ἀναπτύξει κάθε φορὰ ὁ κατηχητής.

Χριστοῦ· δεῖ ἀκούειν τὰ περὶ ἀναστάσεως, καὶ πολλά ἐστὶν ἀκούθως λεγόμενα, νῦν μὲν σποράδην εἰρημένα, τότε δὲ κατὰ ἀρμονίαν προσφερόμενα. Ἐὰν δὲ μὴ συνάψῃς ἐν τῷ ἐνί, καὶ μνημονεύσῃς τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων, ὁ μὲν οἰκοδομῶν
5 οἰκοδομεῖ, σὺ δὲ σαθερὰν ἔξεις τὴν οἰκοδομήν

16'. **Ο**τε τοίνυν κατήχησις λέγεται, ἐὰν σε κατηχούμενος ἐξετάσῃ, τί εἰρήκασιν οἱ διδάσκοντες, μηδὲν λέγε τῷ ἔξω· μυστήριον γάρ σοι παραδίδομεν καὶ ἐλπίδα μέλλοντος αἰῶνος. Τήρησον τὸ μυστήριον τῷ μισθαποδότῃ. Μὴ ποτέ σοί τις εἶπῃ· Τί
10 βλάβη, ἐὰν κἀγὼ μάθω; Καὶ οἱ νοσοῦντες τὸν οἶνον ζητοῦσιν· ἀλλ' ἐὰν ἀκαίρως δοθῇ, φρενίτιν ἐργάζεται, καὶ δύο κακὰ γίνονται, καὶ ὁ νοσῶν ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἰατρὸς διαβάλλεται· οὕτω καὶ ὁ κατηχούμενος, ἐὰν ἀκούσῃ παρὰ πιστοῦ, καὶ ὁ κατηχούμενος φρενιτιᾶ· οὐκ οἶδε γὰρ τί ἤκουσε, καὶ ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα καὶ
15 ἐκμυκτηρίζει τὸ λεγόμενον, καὶ ὁ πιστὸς ὡς προδότης κατακρίνεται. Ἦδη δὲ σὺ ἐν μεθορίῳ στήκεις, βλέπε μοι μὴ ἐκλαλήσῃς οὐχ ὅτι οὐκ ἄξια λαλιᾶς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀκοὴ ἀναξία τοῦ δέξασθαι. Ἦς καὶ σὺ ποτε κατηχούμενος, οὐ διηγησάμην σοι τὰ προκειμένα· ὅταν τῇ πείρᾳ λάβῃς τὸ ὕψωμα τῶν διδασκομένων,
20 τότε γνώσῃ, ὅτι ἀνάξιοι οἱ κατηχούμενοι τῆς ἀκοῆς

17'. **Μ**ιᾶς μητρὸς γεγόνατε υἱοὶ καὶ θυγατέρες οἱ ἀπογραφέντες· ὅταν εἰσέλθητε πρὸ τῆς ὥρας τῶν ἐπορκισμῶν, εἰς ἕκαστος ὑμῶν λαλεῖτω τὰ πρὸς εὐσέβειαν· κἄν τις ὑμῶν μὴ παρῇ, ἐπιζητήσατε· εἰς τράπεζαν εἰ ἐκλήθῃς, οὐκ ἂν περιέμενες τὸν
25 συγκεκλημένον; Ἀδελφὸν εἰ εἶχες, οὐκ ἂν τῷ ἀδελφῷ τὸ ἀγαθὸν ἐξήτεις; Μὴ πολυπραγμόνει λοιπὸν πραγμάτων ἀνωφέλειαν μὴ,

22. Τὰ κεφάλαια τῆς πίστεως πού διδάσκονταν οἱ κατηχούμενοι ἀναφέρονται ἐπιγραμματικὰ στίς Ἀποστολικές Διαταγές (Βιβλ. Ζ', 40).

νται γὰ τὴν κρίση· πρέπει νὰ ἀκοῦς ὅσα λέγονται γὰ τὸν Χριστό· πρέπει νὰ ἀκοῦς ὅσα λέγονται γὰ τὴν ἀνάσταση καὶ ἄλλα πολλὰ πού λέγονται στὴ συνέχεια, τὰ ὅποια τώρα μὲν ἀναφέρονται σποραδικά, ἀλλὰ τότε θὰ προσφερθοῦν καλὰ συναρμολογημένα²². Ἐὰν ὁμως δὲν τὰ συνδέσεις μὲ τὸ ἓνα, καὶ δὲν ἀπομνημονεύσεις καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα, ἐκεῖνος βέβαια πού διδάσκει θὰ οἰκοδομεῖ, ἐσὺ ὁμως θὰ ἔχεις ἐτοιμόρροπη τὴν οἰκοδομή.

12. Ὅταν λοιπὸν γίνεται κατήχησις, ἐὰν κάποιος κατηχούμενος σὲ ρωτήσῃ τί εἶπαν οἱ κατηχητές, νὰ μὴ πεῖς τίποτε σ' αὐτὸν πού βρῖσκεται ἔξω, διότι σοῦ παραδίνουμε μυστήριον καὶ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Κράτησε τὸ μυστήριον γὰ ἐκεῖνον πού θὰ σὲ ἀνταμείψῃ. Μὴ σοῦ πεῖ κανεὶς ποτέ· Τί βλάπτει ἂν μάθω κι' ἐγώ; Καὶ οἱ ἄρρωστοι ζητοῦν κρασί, ἂν ὁμως τοὺς δοθεῖ χωρὶς νὰ πρέπει, τοὺς προκαλεῖ παραλήρημα, καὶ ἔτσι γίνονται δύο κακὰ· καὶ ὁ ἄρρωστος χάνεται καὶ ὁ γιατρός δυσφημίζεται. Ἐτσι καὶ ὁ κατηχούμενος· ἐὰν ἀκούσῃ κάτι ἀπὸ ἓναν πιστό, τότε καὶ ὁ ἴδιος παραληρεῖ, διότι δὲν κατάλαβε αὐτὰ πού ἄκουσε, τὰ ἐλέγχει καὶ κοροϊδεύει αὐτὸ πού τοῦ λέγεται· ἀλλὰ καὶ ὁ πιστὸς κατακρίνεται ὡς προδότης. Ἐσὺ λοιπὸν πού τώρα στέκεσαι στὸ σύνορον, πρόσεχε νὰ μὴν ξεστομίσεις τίποτε· ὄχι γιὰ τὰ αὐτὰ πού λέγονται δὲν εἶναι ἄξια νὰ λεχθοῦν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀνάξια τ' αὐτιά τους νὰ τὰ δεχτοῦν. Ἦσαν καὶ σὺ κάποτε κατηχούμενος· δὲν σοῦ εἶπα τότε αὐτὰ πού σοῦ λέω τώρα. Ὅταν μὲ τὴν πεῖρα κατανοήσῃς τὸ ὕψος αὐτῶν πού διδάσκεσαι, τότε θὰ καταλάβῃς ὅτι οἱ κατηχούμενοι εἶναι ἀνάξιοι νὰ τὰ ἀκούσουν.

13. Ὅσοι γραφτήκατε στὸν κατάλογο γίνετε υἱοὶ καὶ θυγατέρες μιᾶς μητέρας· ὅταν ἐρχόσαστε νωρίτερα ἀπὸ τὴν ὥρα τῶν ἐξορκισμῶν, ὁ καθένας σας ἄς λέει κάτι γὰ ψυχικὴ ὠφέλεια. Ἐὰν κάποιος ἀπὸ σᾶς δὲν εἶναι παρών, νὰ τὸν ἀναζητήσετε· ἂν ἦσαν προσκαλεσμένος σὲ τραπέζι, δὲν θὰ περιμένῃς καὶ τὸν ἄλλο πού ἦταν προσκαλεσμένος μαζί σου; Ἐὰν εἶχες ἀδελφό, δὲν θὰ ἐνδιαφερόσουνα γὰ τὸ καλὸ του; Μὴν ἀσχολεῖσαι λοιπὸν μὲ πράγματα

τί ἐποίησε πόλις μή, τί ἐποίησε κώμη· μή, τί ἐποίησε βασιλεύς· μή, τί ἐποίησεν ἐπίσκοπος· μή, τί ἐποίησε πρεσβύτερος. Ἄνω βλέπε· ὁ καιρὸς ὁ σὸς ἐκείνου χρειάν ἔχει. «Σχολάσατε καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός». Ἐὰν ἴδῃς τοὺς πιστοὺς διακονοῦν-
5 τας καὶ μὴ μερμινῶντας, ἔχουσι τὸ ἀσφαλές, οἶδασι τί ἔλαβον, κατέχουσι τὴν χάριν. Σὺ δὲ ἀκμὴν ἐν ζυγῷ στήκεις ἢ δεχθῆναι ἢ μὴ δεχθῆναι. Μὴ μιμήση τοὺς ἔχοντας τὸ ἀμέρμινον, ἀλλὰ μέτελθε τὸν φόβον.

ιδ'.

Καὶ ὅταν ἐπορχισμὸς γένηται, ἕως ὅτου οἱ ἄλλοι ἐπορχιζό-
10 μενοι παραγένωνται, ἄνδρες μετ' ἀνδρῶν, καὶ γυναῖκες μετὰ γυναικῶν. Νῦν γάρ μοι χρειά τῆς τοῦ Νῶε κιβωτοῦ, ἐν ἣ ἦν Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ· εἰ γὰρ καὶ μία ἦν ἡ κιβωτὸς καὶ κεκλεισμένη ἦν ἡ θύρα, ἀλλὰ ἐσημάτιστο τὰ πράγματα. Εἰ καὶ κέκλεισται ἡ Ἐκκλησία καὶ πάντες
15 ὑμεῖς ἔνδον, ἀλλὰ διεστάλθω τὰ πράγματα, ἄνδρες μετὰ ἀνδρῶν, καὶ γυναῖκες μετὰ γυναικῶν· μὴ γένηται ἡ ὑπόθεσις τῆς σωτηρίας πρόφασις ἀπωλείας κἄν ἡ ὑπόθεσις καλῆ πλησίον ἀλλήλων καθέξεσθαι, ἀλλὰ μακρὰν ἔστω τὰ πάθη. Εἶτα οἱ ἄνδρες καθεζόμενοι ἐχέτωσαν καὶ βιβλίον χρήσιμον καὶ ὁ μὲν τις ἀνα-
20 γινωσκέτω, ὁ δὲ τις ἀκουέτω· κἄν μὴ βιβλίον παρῆ, ὁ μὲν προσευχέσθω, ὁ δὲ τι χρήσιμον λαλείτω. Καὶ ὁ σύλλογος πάλιν ὁ παρθενικὸς οὕτω συνειλέχθω, ἢ ψάλλων ἢ ἀναγινώσκων ἡσυχῆ, ὥστε λαλεῖν μὲν τὰ χεῖλη, μὴ ἀκούειν δὲ τὰ ἀλλότρια ὦτα· «γυναικὶ γὰρ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ οὐκ ἐπιτρέπω». Καὶ ἡ ἔγγαμος δὲ
25 ὁμοίως μιμείσθω, καὶ προσευχέσθω καὶ τὰ χεῖλη κινεῖτω, φωνὴ δὲ μὴ ἀκουέσθω, ἵνα παρέλθῃ Σαμουήλ, ἵνα σοῦ ἢ στείρα ψυχὴ

23. Ψαλμ. 45, 11.

24. Γεν. 7, 7.

άνωφελῆ· μὴν ἀσχολεῖσαι μὲ τὸ τί ἔγινε στὴν πόλῃ, οὔτε τί ἔγινε στὸ χωριό· οὔτε τί ἔκανε ὁ βασιλιάς, οὔτε τί ἔκανε ὁ ἐπίσκοπος, οὔτε τί ἔκανε ὁ πρεσβύτερος. Νὰ βλέπεις ἐπάνω· αὐτὸ πού σου χρειάζεται τώρα εἶναι τό· «ἐλευθερωθεῖτε ἀπὸ κάθε περισπασμὸ καὶ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός»²³. Ἄν δεῖς τοῦ πιστοῦς νὰ διακονοῦν καὶ νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μὲ ἄλλες μέριμνες, ἔχουν ἀσφάλεια, γνωρίζουν τί πῆραν, κατέχουν τὴ χάρη. Ἐσὺ ὅμως βρῖσκεσαι ἀκόμα στὸ μέσο τῆς ζυγαριᾶς, νὰ δεχθεῖς ἢ νὰ μὴ δεχθεῖς. Νὰ μὴ μιμηθεῖς αὐτοῦς πού ἔχουν τὴν ἀμεριμνησία, ἀλλὰ χρησιμοποίησε τὸν φόβο.

14. Καὶ ὅταν γίνεται ἐξορκισμὸς, μέχρι νὰ ἔρθουν ὅλοι ὅσοι πρόκειται νὰ ἐξορκιστοῦν, νὰ μένουν οἱ ἄνδρες μὲ τοὺς ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὶς γυναῖκες. Ἐδῶ νομίζω ὅτι χρειάζεται ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε, στὴν ὁποία ἦταν χωριστὰ ὁ Νῶε μὲ τοὺς γιούς του, καὶ ἡ γυναῖκα του μὲ τὶς γυναῖκες τῶν γιῶν του²⁴. Διότι, ἂν καὶ ἡ κιβωτὸς ἦταν μία καὶ ἡ πόρτα τῆς κλειστή, ὅμως ὅλα ἐκεῖ ἦταν τακτοποιημένα. Ἄν καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι κλεισμένη καὶ ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε μέσα, ὅμως πρέπει ὅλα ἐδῶ μέσα νὰ εἶναι τακτοποιημένα· οἱ ἄνδρες νὰ εἶναι μὲ τοὺς ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὶς γυναῖκες, ὥστε τὸ θέμα τῆς σωτηρίας νὰ μὴ γίνεи αἰτία ἀπώλειας. Ἄν βέβαια ὁ σκοπὸς εἶναι καλὸς μποροῦν νὰ κάθονται κοντὰ οἱ ἄνδρες μὲ τὶς γυναῖκες, ἀλλὰ τὰ πάθη νὰ εἶναι μακριά. Ἐπειτα οἱ ἄνδρες καθισμένοι νὰ ἔχουν μαζί τους καὶ ἓνα ὠφέλιμο βιβλίον, καὶ ὁ μὲν ἓνας νὰ διαβάσει, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἀκούει· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχει βιβλίον, ἄλλος νὰ προσεύχεται, καὶ ἄλλος νὰ λέει κάτι ὠφέλιμον. Ἀνάλογα νὰ εἶναι συγκεντρωμένος καὶ ὁ ὄμιλος τῶν κοριτσιῶν, ἢ νὰ ψάλλει, ἢ νὰ διαβάσει χαμηλόφωνα, ὥστε νὰ κινουῦνται τὰ χεῖλη τους, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀκοῦνε τὰ ἄλλα αὐτιά· διότι «στὴν ἐκκλησία δὲν ἐπιτρέπω στὴ γυναῖκα νὰ μιλάει»²⁵. Τὸ ἴδιο νὰ κάνουν καὶ οἱ παντρεμένες· νὰ προσεύχονται καὶ νὰ κινοῦν τὰ χεῖλη τους, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀκούεται φωνή, γιὰ νὰ τὶς στείλει ὁ Θεὸς τὸν Σα-

25. Α' Κορ. 14, 34. Α' Τιμ. 2, 12.

γεννήσῃ τὴν σωτηρίαν Θεοῦ ἐπακούσαντος· ὁ γὰρ Σαμουὴλ ταύτην ἔχει τὴν ἐρμηνείαν.

15'

Οψομαι τὴν σπουδὴν ἐκάστου, ὄψομαι τὸ εὐλαβὲς ἐκάστης. Πυρούσθω ἡ διάνοια πρὸς εὐλάβειαν· χαλκευέσθω ἡ ψυχὴ· σφυροκοπέισθω τὸ σκληρὸν τῆς ἀπιστίας· ἀποπεσάτωσαν αἱ περισσαὶ τοῦ σιδήρου λεπίδες, μενείω τὸ καθαρὸν· ἀποπεσάτω τοῦ σιδήρου ὁ ἰός, μενέτω τὸ γνήσιον. Πότε ὑμῖν δείξει ὁ Θεὸς ἐκείνην τὴν νύχτα, τὸ σκότος τὸ ἡμεροφανές, περὶ οὗ εἴρηται, «σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σου, καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται»; Πότε ὑμῶν ἐκάστῳ καὶ ἐκάστη παραδείσου θύρα ἀνοιχθῆ; Πότε ὑδάτων ἀπολαύσετε χριστοφόρων, ἐχόντων· εὐωδίαν; Πότε Χριστοῦ προσηγορίαν λάβετε καὶ ἐνέργειαν θείων πραγμάτων; ἤδη μοι τῆς διανοίας τὸ ὄμμα ἀναβλέψατε· ἤδη μοι χορούς ἀγγελικούς ἐννοήσατε, καὶ δεσπότην τῶν ὅλων Θεὸν 15 καθεζόμενον, Υἱὸν δὲ μονογενῆ ἐν δεξιᾷ συγκαθήμενον, καὶ Πνεῦμα συμπαρὸν, Θρόνους δὲ καὶ Κυριότητας λειτουργούνας, καὶ ὑμῶν δὲ ἕκαστον καὶ ἐκάστην σωζόμενον καὶ σωζομένην. ἤδη ὑμῶν τὰ ὦτα ὥσπερ κατηχήσθω· ποθήσατε ἐκείνην τὴν καλὴν ἠχὴν, ὅτε ὑμῶν σωθέντων οἱ ἄγγελοι ἐπιφωνήσουσι· 20 «μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι». Ὅτε, ὥσπερ ἀστέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἰσέλθητε φαιδροὶ τῷ σώματι καὶ φωτεινοὶ τῇ ψυχῇ.

15'

Μέγα τὸ προκείμενον βάπτισμα· αἰχμαλώτοις λύτρον ἁμαρτημάτων ἄφεσις θάνατος ἁμαρτίας παλιγγενεσία ψυχῆς· ἔνδν-

26. Ὁ Κύριλλος ἐδῶ χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη Σαμουὴλ μὲ μιὰ ἀπὸ τις σημασίες ποὺ τῆς ἀποδίδουν οἱ ἐρμηνευτές, «ὁ ἀκουσθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν». Διονυσίου Κλεόπα, Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Τὰ σωζόμενα, τόμ. Α', σελ. 28, σημ. 3, ἐν Ἱεροσολύμοις 1867.

μουήλ, καὶ ἡ στεῖρα ψυχὴ τους νὰ γεννήσει τὴ σωτηρία, ἀφοῦ ὁ Θεὸς δεχθεῖ τὴν προσευχὴ τους· διότι τὸ ὄνομα Σαμουήλ ἔτσι ἐρμηνεύεται²⁶.

15. Θέλω νὰ δῶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ καθενός σας, νὰ δῶ τὴν εὐλάβεια τῆς καθεμιᾶς σας. Ἐὰν φλέγεται ἡ διάνοιά σας ἀπὸ τὸν πόθο τῆς εὐλάβειας. Ἐὰν κατεργάζεται σὰν χαλκὸς ἡ ψυχὴ σας. Σφηροκοπήστε τὴ σκληρότητα τῆς ἀπιστίας, γιὰ νὰ πέσουν οἱ περιττὲς λεπίδες ἀπὸ τὸ σίδηρο καὶ νὰ μείνει τὸ καθαρό. Ἐὰν φύγει ἡ σκουριά ἀπὸ τὸ σίδηρο κι' ἄς μείνει αὐτὸ καθαρό. Κάποτε θὰ σᾶς φανερώσει ὁ Θεὸς ἐκεῖνη τὴ νύχτα, τὸ σκοτάδι ποὺ μοιάζει μὲ τὴν ἡμέρα, γιὰ τὸ ὅποιο ἔχει εἰπωθεῖ· «τὸ σκοτάδι δὲ θὰ μείνει σκοτεινὸ γιὰ σένα, καὶ ἡ νύχτα θὰ λάμψει σὰν τὴν ἡμέρα»²⁷. Τότε θὰ ἀνοιχτεῖ γιὰ τὸν καθένα καὶ τὴν καθεμιὰ ἀπὸ σᾶς ἡ πύλη τοῦ Παραδείσου. Τότε θὰ ἀπόλαύσετε τὰ νερὰ ποὺ φέρνουν τὸν Χριστὸ καὶ εὐωδιάζουν. Τότε θὰ ὀνομαστεῖτε Χριστιανοὶ καὶ θὰ αἰσθανθεῖτε τὴν ἐνέργεια τῶν θεϊκῶν πραγμάτων. Σηκῶστε ἀπὸ τώρα κιόλας τὰ μάτια τῆς διάνοιάς σας καὶ δεῖτε τοὺς χοροὺς τῶν ἀγγέλων καὶ τὸν κύριο τῶν ὅλων Θεὸ νὰ κάθεται στὸ θρόνο, τὸν Μονογενῆ Υἱὸ του νὰ κάθεται μαζί του στὰ δεξιὰ του, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ εἶναι κι' αὐτὸ παρόν, τοὺς δὲ ἀγγέλους ποὺ ὀνομάζονται Θρόνοι καὶ Κυριότητες νὰ διακονοῦν, καὶ τὸν καθένα καὶ τὴν καθεμιὰ ἀπὸ σᾶς, τὸν σωζόμενο καὶ τὴ σωζομένη. Ἦδη στὰ αὐτιά σας φθάνει ὁ ἦχος· ποθεῖστε τὸν χαρμόσυνο ἐκεῖνο ἦχο ποὺ θὰ ψάλλουν οἱ ἄγγελοι ὅταν ὀλοκληρωθεῖ ἡ σωτηρία σας· «μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς συγχωρήθηκαν οἱ παρανομίες καὶ καλύφθηκαν οἱ ἁμαρτίες»²⁸. Ὅλα αὐτὰ θὰ γίνουν τότε πού, σὰν ἀστέρια τῆς Ἐκκλησίας, θὰ μπεῖτε μέσα μὲ λαμπερὸ τὸ σῶμα καὶ φωτεινὴ τὴν ψυχὴ.

16. Εἶναι μεγάλο πρᾶγμα τὸ βάπτισμα ποὺ σᾶς περιμένει. Λύτρο γιὰ τοὺς αἰχμαλώτους· συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων· θάνατος τῆς

27. Ψαλμ. 138, 12.

28. Ψαλμ. 31, 1.

μα φωτεινόν· σφραγίς ἀγία ἀκατάλυτος· ὄχημα πρὸς οὐρανόν·
 παραδείσου τρυφή· βασιλείας πρόξενον· υἰοθεσίας χάρισμα.
 Ἀλλὰ δράκων περι τὴν ὁδὸν τηρεῖ τοὺς περιπατοῦντας· βλέπε
 μὴ δάκη τῇ ἀπιστίᾳ· βλέπει τοσοῦτους σωζομένους, καὶ ζητεῖ
 5 τίνα καταπίῃ. Πρὸς Πατέρα πνευμάτων εἰσέρχη, ἀλλὰ δι' ἐκεί-
 νου τοῦ δράκοντος διέρχη. Πῶς οὖν αὐτὸν διέλθης; Ὑπόδησαι
 τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἵνα, κἂν
 δάκη, μὴ βλάβῃ· πίστιν ἔνοικον ἔχε, κραταιὰν ἐλπίδα, κρηπίδα
 ἰσχυρὰν, ἵνα διέλθης τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰσέλθης πρὸς τὸν Δεσπό-
 10 τῃν. Τὴν σαντοῦ καρδίαν ἐτίμασον εἰς ὑποδοχὴν διδασκαλίας,
 εἰς κοινωνίαν ἀγίων Μυστηρίων. Εὐχου πυκνότερον, ἵνα ὁ Θεός
 σε καταξιώσῃ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἀθανάτων Μυστηρίων· μήτε
 ἡμέραν ἄργει, μήτε νύκτα, ἀλλ' ὅταν ὁ ὕπνος ἐκ τῶν ὀμμάτων
 σου ἐκπέσῃ, τότε ἡ διάνοιά σου εἰς προσευχὴν σχολαζέτω· κἂν
 15 ἴδῃς λογισμὸν αἰσchrὸν ἀναβάντα εἰς τὴν διάνοιάν σου, λέβε κρι-
 σεως ἔννοιαν, ὑπομνηστικὴν σωτηρίας. Σχόλασον τὴν διάνοιαν
 εἰς τὸ μαθεῖν, ἵνα ἐπιλάβῃ φύλων πραγμάτων· Ἐὰν ἴδῃς τινὰ
 σοι λέγοντα· Καὶ εἰσέρχη εἰς τὸ ὕδωρ καταβῆναι; ἄρτι γὰρ οὐκ
 ἔχει ἡ πόλις θαλανεῖα; γίνωσκε ὅτι ὁ δράκων τῆς θαλάσσης
 20 ταῦτά σοι κατασκευάζει. Μὴ πρόσεχε τοῖς χεῖλεσι τοῦ λαλοῦν-
 τος, ἀλλὰ τῷ ἐνεργοῦντι. Φύλασσε τὴν σαντοῦ ψυχὴν, ὅπως ἄλη-
 πτος γένη, ἵνα, παραμείνας τῇ ἐλπίδι, κληρονόμος γένη σωτη-
 ρίας αἰωνίου.

15. **Ἡ**μεῖς μὲν ταῦτα ὡς ἄνθρωποι καὶ παραγγέλλομεν καὶ
 25 διδάσκομεν· μὴ ποιήσετε δὲ τὴν οἰκοδομὴν ἡμῶν χόρτον καὶ
 καλάμην καὶ ἄχυρα, ἵνα μὴ, τοῦ ἔργου κατακαέντος, ζημιωθῶ-
 μεν· ἀλλὰ ποιήσατε τὸ ἔργον χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ λίθους
 τιμίους· ἐν ἐμοὶ μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ἐν σοὶ δὲ τὸ προσθέσθαι,

29. Α' Πέτρο. 5, 8.

30. Ἐβρ. 12, 9.

ἀμαρτίας· ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς· φωτεινὸ ἔνδυμα· ἅγια ἀνεξάλειπτη σφραγίδα· ὄχημα πού ὁδηγεῖ στὸν οὐρανό· ἀπόλαυση τοῦ Παραδείσου· αὐτὸ πού παρέχει τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· χάρισμα υἰοθεσίας. Ὅμως στὸ δρόμο γιὰ τὸ βάπτισμα παραμονεῦει δράκοντας. Προσεξε μὴ σὲ δαγκώσῃ μὲ τὴν ἀπιστία. Βλέπει τόσοις πολλοὺς νὰ σώζονται καὶ ψάχνει νὰ βρεῖ ποιόν νὰ καταπιεῖ²⁹. Ἐσὺ πηγαίνεις πρὸς τὸν Πατέρα τῶν πνευμάτων³⁰, ἀλλὰ περνᾷς ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ δράκοντα. Πῶς λοιπὸν θὰ τὸν προσπεράσεις; Προστάτεψε τὰ πόδια σου μὲ τὴν ἐτοιμασία τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ὥστε, ἐὰν σὲ δαγκώσῃ, νὰ μὴ σὲ βλάψῃ. Ἔχε μέσα σου τὴν πίστη, ἰσχυρὴ ἐλπίδα καὶ βάση ἀσάλευτη, γιὰ νὰ περάσεις τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ φτάσεις στὸν Κύριο. Ἐτοίμασε τὴν καρδιά σου γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὴ διδασκαλία καὶ τὴν κοινωνία τῶν ἁγίων μυστηρίων. Νὰ προσεῦχῃσαι πιὸ συχνά, γιὰ νὰ σὲ κάνει ὁ Θεὸς ἄξιο τῶν οὐράνιων καὶ ἀθάνατων μυστηρίων. Μὴ χάνεις οὔτε μέρα, οὔτε νύχτα, ἀλλὰ μόλις φύγει ὁ ὕπνος ἀπὸ τὰ μάτια σου, ἀπασχόλησε τὸν νοῦ σου μὲ τὴν προσευχή. Κι' ἂν δεῖς κάποιο αἰσχροὸ λογισμὸ νὰ ἀνεβαίνει στὴ σκέψη σου, φέρε στὸ νοῦ σου τὴν κρίση, πού θὰ σοῦ θυμῆσαι τὴ σωτηρία. Ἀπασχόλησε τὴ διάνοιά σου μὲ τὴ μάθηση, γιὰ νὰ λησμονήσῃ τὰ κακὰ πράγματα. Κι' ἂν δεῖς κάποιον νὰ σοῦ λέει· Πηγαίνεις στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ βυθιστεῖς στὸς νερό; Δὲν ὑπάρχουν στὴν πόλη δημόσια λουτρὰ; Νὰ γνωρίζεις ὅτι ὁ δράκος τῆς θάλασσας³¹ σοῦ τὰ δημιουργεῖ αὐτά. Μὴν κοιτᾷς τὰ χεῖλη αὐτοῦ ποῦ μιλάει, ἀλλὰ τὸν Θεὸ πού ἐπιτελεῖ τὰ ἔργα αὐτά. Φύλαξε τὴν ψυχή σου, γιὰ νὰ μὴ συλληφθῇ, καὶ νὰ παραμείνεις στὴν ἐλπίδα, γιὰ ν' ἀξιωθεῖς νὰ γίνεις κληρονόμος τῆς αἰώνιας σωτηρίας.

17. Ἐμεῖς λοιπὸν, σὰν ἄνθρωποι, αὐτὰ ὑποδεικνύουμε καὶ διδάσκουμε. Μὴ μεταβάλλετε τὴν οἰκοδομή μας σὲ χόρτο καὶ καλάμι καὶ ἄχυρα, γιὰ νὰ μὴ κατακαεῖ τὸ ἔργο μας καὶ βρεθοῦμε ζημιωμένοι. Μεταβάλετε τὸ ἔργο μας σὲ χρυσᾶφι καὶ ἀσῆμι καὶ πολύτιμες πέτρες³². Δικό μου ἔργο εἶναι νὰ τὰ πῶ, δικό σου ἢ προαίρεση, καὶ

31 . Ἦσ. 27,1. Ἰεζ. 32,2.

32. Α' Κορ. 3, 12-15.

ἐν Θεῷ δὲ τὸ τελειῶσαι. Νευρώσωμεν τὴν διάνοιαν· συντείνωμεν τὴν ψυχὴν· ἐτοιμάσωμεν τὴν καρδίαν· περὶ ψυχῆς τρέχομεν· περὶ αἰωνίων πραγμάτων ἐλπίζομεν. Δυνατὸς δὲ ὁ Θεός, ὁ τὰς καρδίας ὑμῶν εἰδώς, καὶ γινώσκων, τίς μὲν ἐστὶ γνήσιος, τίς δὲ ὑποκριτής, τὸν μὲν γνήσιον φυλάξει, τὸν δὲ ὑποκριτὴν πιστοποιῆσαι· δύναται γὰρ ὁ Θεός καὶ τὸν ἄπιστον πιστοποιῆσαι, ἐὰν μόνον δῶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐξαλείψαι τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον.

Ἀμνησίαν δὲ ὑμῖν παράσχοι τῶν πρώτων παραπτωμάτων·
 10 φυτεύσοι δὲ ὑμᾶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ στρατεύσοι ὑμᾶς ἐάντι, ὅπλα περιβαλὼν τῆς δικαιοσύνης· οὐρανίων δὲ πραγμάτων Καινῆς Διαθήκης πληρώσειε, καὶ Πνεύματος ἁγίου σφραγίδα δάη ἀνεξάλειπτον εἰς τοὺς αἰῶνας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

τοῦ Θεοῦ ἔργο εἶναι ἡ τελείωση τῆς σωτηρίας σου. Ἄς διεγείρουμε τὴ διάνοιά μας· ἄς τονώσουμε τὴν ψυχὴ· ἄς ἐτοιμάσουμε τὴν καρδιά. Τρέχουμε γιὰ τὴν ψυχὴ³³. Ἐλπίζουμε σὲ αἰώνια πράγματα. Καὶ ὁ Θεὸς (ποὺ γνωρίζει τίς καρδιές σας καὶ ξέρει ποιὸς εἶναι εἰλικρινὴς καὶ ποιὸς ὑποκριτὴς), ἔχει τὴ δύναμη τὸν μὲν εἰλικρινῆ νὰ τὸν φυλάξει, τὸν δὲ ὑποκριτὴ νὰ τὸν μεταβάλλει σὲ πιστό. Διότι ὁ Θεὸς μπορεῖ καὶ τὸν ἄπιστο νὰ τὸν κάνει πιστό, ἀρκεῖ νὰ τοῦ δώσει μόνο τὴν καρδιά του, καὶ νὰ ἐξαλείψει τὸ χειρόγραφο τῶν ἁμαρτιῶν μας³⁴.

Εἴθε νὰ λησμονήσει τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά σας, νὰ σᾶς φυτέψει στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ σᾶς στρατολογήσει στὸν στρατό του, ὀπλίζοντάς σας μὲ τὰ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης, νὰ σᾶς γεμίσει μὲ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ νὰ σᾶς δώσει τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰώνια, μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο πρέπει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

33. Παροιμ. 7, 23.

34. Κολ. 2, 14.

ΠΡΟΣΛΟΓΙΟΝ

*Τὰς τῶν φωτιζομένων Κατηχήσεις ταύτας, τοῖς μὲν τῷ
βαπτίσματι προσερχομένοις καὶ τοῖς τὸ λουτρὸν ἔχουσιν ἤδη
πιστοῖς εἰς ἀνάγνωσιν παρεχόμενος, μὴ δὲ τὸ
σύνολον μῆτε κατηχουμένοις, μῆτε ἄλλοις τισὶ
τοῖς μὴ οὖσι Χριστιανοῖς, ἐπεὶ τῷ Κυρίῳ
λόγον δώσεις. Καὶ ἐὰν ποιῆς ἀντί-
γραφον, ὡς ἐπὶ Κυρίου ταῦτα
πρόγραψον.*

ΠΡΟΣΛΟΓΙΟΝ

Αὐτὲς τὶς κατηχήσεις τῶν φωτιζομένων μορφεῖς νὰ τὶς δώ-
σεις σ' αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται στὸ βάπτισμα καὶ στοὺς
πιστοὺς ποὺ εἶναι ἤδη βαπτισμένοι γιὰ νὰ τὶς διαβά-
σουν. Μὴν τὶς δώσεις ὅμως γενικᾶ οὔτε στοὺς κα-
τηχουμένους, οὔτε σὲ κάποιους ἄλλους ποὺ
δὲν εἶναι Χριστιανοί, διότι θὰ δώσεις λό-
γο στὸν Κύριο. Καὶ ἐὰν κάνεις ἀντί-
γραφο, νὰ τὸ ἀφιερῶνεις στὸν
Κύριο³⁵.

25. Ἡ παράγραφος αὐτὴ λείπει ἀπὸ μερικοὺς κώδικες καὶ θεωρεῖται ἀπὸ
ὀρισμένους ὡς προσθήκη ὑποβολιμαία. Τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται ὀρθό, διότι
σκοπὸς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου εἶναι νὰ τονίσει σὲ ποιούς ἐπιτρέπεται ἢ ἀνάγνωση
τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καὶ σὲ ποιούς ὄχι. (Βλ. Διονυσίου Κλεόπα, *Κυρίλλου Ἱερο-
σολύμων, Τὰ σωζόμενα*, τόμ. Α', Ἱεροσόλυμα 1867, σελ. 35, ὑποσημείωση 1.

ΚΑΤΗΧΗCΙC ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Α

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Α΄.
ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰσαγωγικὴ τοῖς τῷ
βαπτίσματι προσελθοῦσι, καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ
Ἡσαΐου· «Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθαι· ἀφέλετε τὰς
πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλ-
μῶν μου», καὶ τὰ ἑξῆς

5

α'. **Κ**αινῆς Διαθήκης μαθηταὶ καὶ Χριστοῦ μυστηρίων κοινο-
νοὶ νῦν μὲν τῇ κλήσει, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τῇ χάριτι, καρδίαν
ἑαυτοῖς ποιήσατε καινὴν καὶ πνεῦμα καινόν, ἵνα εὐφροσύνη
γένηται τοῖς οὐρανόις· εἰ γὰρ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι
10 χαρὰ γίνεται κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πόσω μᾶλλον ἢ τοσοῦτων
σωτηρία ψυχῶν κινήσει πρὸς εὐφροσύνην τοὺς οὐρανοὺς; Ἀ-
γαθῆς ὁδοῦ καὶ καλλίστης ἐφαψάμενοι, τὸν τῆς εὐσεβείας εὐ-
λαβῶς δράμετε δρόμον· εἰς γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀπολύτρωσιν ἐτοι-
μότατος πάρεστιν ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λέγων· «δεῦτε
15 πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἀναπά-
σω ὑμᾶς». Οἱ τὸ χαλεπὸν τῶν πταισμάτων ἠφμεσμένοι καὶ σει-

1. Ἦσ. 1,16.

2. Ἰεζ. 18,31.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Α΄.
ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, ὡς εἰσαγωγή γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπρόκειτο νὰ βαπτιστοῦν, καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα τοῦ χωρίου· «Λουστεῖτε καὶ γίνετε καθαροί· βγάλτε τὶς πονηριὲς ἀπὸ τὶς ψυχές σας, ὥστε νὰ εἴστε καθαροὶ ἀπέναντί μου»¹ καὶ τὰ ἑξῆς.

1. Μαθητὲς τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ κοινωνοὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, τώρα βέβαια μὲ τὴν κλήση, ὕστερα ὅμως ἀπὸ λίγο καὶ μὲ τὴ χάρη, «ἀνακαινίστε τὴν καρδιά σας καὶ τὸ πνεῦμα σας»², γιὰ νὰ γίνεται αἰτία εὐφροσύνης στὶς οὐράνιες δυνάμεις. Διότι, ἂν, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ ἕναν ἁμαρτωλὸ ποὺ μετανοεῖ γίνεται χαρὰ, πόσο περισσότερο θὰ προκαλέσει χαρὰ ἢ σωτηρία τόσων ψυχῶν στὶς οὐράνιες δυνάμεις; Ἀφοῦ ξεκινήσατε τὸν καλὸ καὶ ἀριστο δρόμο, διανύστε τὸ δρόμο τῆς εὐσέβειας μὲ εὐλάβεια. Γιατὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ σᾶς χαρίσει τὴν ἀπολύτρωση ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ στέκεται δίπλα σας λέγοντας· «ἔλατε κοντά μου ὅσοι εἴστε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»³. Ὅσοι φορᾶτε τὸ βαρὺ ἔνδυμα τῶν πταισμάτων καὶ εἴστε δεμένοι μὲ τὶς ἀλυσίδες τῶν ἁμαρτιῶν σας, ἀκοῦστε τὴν προφητικὴ φωνή

3. Ματθ. 11,28.

ραῖς τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἐσφιγμένοι, τῆς προφητικῆς φωνῆς ἀκούσατε λεγούσης, «λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου», ἵνα ἀγγελικὸς ὑμῖν ἐπιδοῆται χορὸς «μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Οἱ τὰς τῆς πίστεως λαμπάδας ἐξάψαντες ἀρτίως, ἀσβέστους ἐν χερσὶ διατηρήσατε ταύτας, ἵν' ὁ τῷ ληστῇ τότε τὸν παράδεισον ἐν τῷ παναγίῳ τούτῳ Γολγοθᾶ διὰ τὴν πίστιν ἀνοίξας, τὸ νυμφικὸν ὑμῖν ᾄσαι παράσχοι μέλος.

6'. 10 **Δ**οῦλος εἴ τίς ἐστὶν ἐνταῦθα τῆς ἁμαρτίας, ἐτοιμότητος γενέσθω διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐλευθέριον τῆς νίοθεσίας ἀναγέννησιν. Καὶ τὴν μὲν τῶν ἁμαρτιῶν κακίστην δουλείαν ἀποθέμενος, τὴν δὲ τοῦ Κυρίου μακαριωτάτην δουλείαν κτησάμενος, καταξιωθήτω τὴν τῶν οὐρανῶν κληρομηῆσαι βασιλείαν. Ἐκδύσασθε 15 τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ὅπως ἐνδύσησθε τὸν καινόν, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' ἐπίγνωσιν τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου κτήσασθε διὰ τῆς πίστεως, ὅπως δυνηθῆτε δεχθῆναι εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. Προσέλθετε 20 εἰς τὴν μυστικὴν σφραγιδα, ἵνα εὐγνωστοὶ ᾦτε τῷ Δεσπότη· συγκαταριθμηθήτε τῇ ἁγία καὶ λογικῇ τοῦ Χριστοῦ ποίμνῃ εἰς τὰ δε-ξιά αὐτοῦ ἀφορισθησόμενοι, καὶ κληρονομοῦντες τὴν ἠτοιμασμένην ὑμῖν ζωὴν· οἷς γὰρ ἔτι τὸ τραχὺ τῶν ἁμαρτιῶν περίκειται, οὗτοι ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τυγχάνουσι, διὰ τὸ μὴ 25 προσελθεῖν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, τῇ δοθείσῃ διὰ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ τοῦ λουτροῦ ἀναγεννήσει. Ἀναγέννησιν δὲ οὐ σωμάτων λέγω, ἀλλὰ ψυχῆς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν· τὰ μὲν γὰρ σώματα

4. Ἦσ. 1, 16

6. Ἐφ. 4, 22-24.

8. Β' Κορ. 5, 5.

5. Ψαλμ. 31, 1.

7. Κολ. 3, 10.

9. Λουκᾶ 16, 9.

ποῦ λέει· «λουστεῖτε, καθαριστεῖτε· βγάλτε τὶς πονηριῆς ἀπὸ τὶς ψυχές σας μπροστά μου»⁴, διὰ νὰ βροντοφωνάξει γιὰ σᾶς ὁ χορὸς τῶν ἀγγέλων· «εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς συγχωρήθηκαν οἱ παρανομίες καὶ ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἐπικαλύφθηκαν οἱ ἁμαρτίες»⁵. Ὅσοι ἀνάψατε μόλις τώρα τὶς λαμπάδες τῆς πίστεως, κρατεῖστε τὶς στὰ χέρια σας ἄσβεστες, ὥστε Ἐκεῖνος ποὺ ἄνοιξε κάποτε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν Γολγοθᾶ τὸν Παράδεισο γιὰ τὸν ληστή, ἐξαιτίας τῆς πίστεώς του, νὰ σᾶς ἀξιώσει νὰ ψάλλετε τὸν νυφικὸ ὕμνο.

2. Ἐὰν ὑπάρχει ἐδῶ κανένας δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἃς ἐτοιμαστεῖ μὲ τὴν πίστι νὰ δεχθεῖ τὴν ἐλεύθερη ἀναγέννηση τῆς υἰοθεσίας, κι' ἀφοῦ ἀποβάλλει τὴν τόσο κακὴ δουλεία τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἀποκτήσει τὴν τρισμακάριστη δουλεία τοῦ Κυρίου, νὰ ἀξιωθεῖ νὰ κληρονομήσει τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Βγάλτε ἀπὸ πάνω σας μὲ τὴν ἐξομολόγηση, σὰν ἄλλο ἔνδυμα, τὸν παλιὸ ἑαυτὸ σας, ποὺ φθείρεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ἀπατηλῆς ἁμαρτίας, γιὰ νὰ φορέρεσε τὸν νέο ἄνθρωπο⁶, ὁ ὁποῖος ἀνανεώνεται κατὰ τὴν ἐπίγνωση Ἐκείνου ποὺ τὸν ἔπλασε⁷. Ἀποκτήστε μὲ τὴν πίστι τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁸, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ γίνετε δεκτοὶ στὶς οὐράνιες σκηνές⁹. Ἐλᾶτε νὰ λάβετε τὴ μυστικὴ σφραγίδα¹⁰, γιὰ νὰ ἀναγνωρίζετε εὐκόλα ἀπὸ τὸν Δεσπότη. Συγκαταλεχθεῖτε στὰ δεξιὰ του κληρονομώντας τὴν ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς ζωὴ. Διότι, ὅσοι φοροῦν ἀκόμα τὸ βαρὺ ἔνδυμα τῶν ἁμαρτιῶν, αὐτοὶ βρίσκονται στὰ ἀριστερὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἤρθαν στὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ποὺ δόθηκε μέσω τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ βαπτίσματος. Καὶ ἀναγέννηση δὲν ἐννοῶ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς. Διότι τὰ μὲν σώματα γεννιῶνται ἀπὸ τοὺς ὄρατους

10. «Μυστικὴ σφραγίδα» καὶ παρακάτω § 3 «σωτηριώδη καὶ θαυμασίαν σφραγίδα» ὀνομάζει ὁ ἱερός συγγραφέας τὸ βάπτισμα, θέλοντας νὰ δηλώσει τὸν ἀνεξάλειπτο χαρακτήρα του, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι τὸ μυστήριο αὐτὸ φρουρεῖ καὶ συντηρεῖ τὸν βαπτοζόμενο. Πρὸβλ. καὶ Μ. Βασιλείου, Ὁμιλ. προτρεπτικὸς εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, Εὐσεβίου, Βίος Κωνσταντίνου, (βιβλ. Δ' κεφ. 62), Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Μ', Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, Κλήμεντος Ρώμης, Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους (Α', 7) κ. ἄ.

διὰ τῶν φαινομένων γονέων γεννῶνται, αἱ δὲ ψυχαὶ διὰ τῆς πίστεως ἀνα-γεννῶνται· «τὸ γὰρ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ»· καὶ τότε ἀκοῦσαι ἔχεις, ἐὰν ἄξιός γένη, «εὗ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ», ὅταν εὐρεθῆς μηδὲν ἀκάθαρτον ὑποκρίσεως ἔχων ἐν συνειδήσει.

γ'. 5 **Εἰ** γὰρ τις τῶν ἐνταῦθα νομίζοι πειράζειν τὴν χάριν, ἑαυτὸν ἀπατᾷ καὶ τὴν δύναμιν ἀγνοεῖ. Ἀνυπόκριτον ἔχε τὴν ψυχὴν, ὡς ἄνθρωπε, διὰ τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς ὥσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες στρατεύειν ἐρευνῶσι τὰς ἡλικίας καὶ τὰ σώματα τῶν στρατευομένων, οὕτω καὶ ὁ Κύριος στρατολογῶν τὰς ψυχὰς 10 ἐρευνᾷ τὰς προαιρέσεις· κἂν μὲν ὑπόκρισιν ἔχη τις κρυπτομένην, ἀπέβαλε τὸν ἄνθρωπον, ὡς τῆς ἀληθοῦς στρατείας ἀνεπιτήδειον· εἰ δὲ ἄξιον καταλάβῃ, τούτῳ δίδωσιν ἐτοιμῶς τὴν χάριν. Οὐ δίδωσιν τὰ ἅγια τοῖς κυσίν, ἀλλ' ὅπου βλέπει τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν, ἐκεῖ τὴν σωτηριώδη δίδωσιν σφραγίδα, τὴν θαυμα- 15 σίαν, ἣν τρέμουσι δαίμονες καὶ γινώσκουσιν ἄγγελοι, ἵνα οἱ μὲν φύγωσιν ἐλασθέντες, οἱ δὲ περιέπωσιν ὡς οἰκείαν. Τοῖς οὖν λαμβάνουσι τὴν πνευματικὴν ταύτην σφραγίδα καὶ σωτήριον, χρεῖα καὶ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ὥσπερ γὰρ κάλαμος γραφικὸς ἢ καὶ βέλος χρεῖαν ἔχει τοῦ συνεργοῦντος, οὕτω καὶ ἡ χάρις χρεῖαν 20 ἔχει τῶν πιστευόντων.

δ'. **Ὅ**πλον λαμβάνεις οὐ φθαρτόν, ἀλλὰ πνευματικόν· καταφυτεύῃ λοιπὸν εἰς τὸν νοητὸν παράδεισον. Λαμβάνεις ὄνομα καινόν, ὃ πρότερον οὐκ εἶχες πρὸ τούτου κατηχούμενος ἦς, νῦν δὲ πιστὸς κληθήσῃ· μεταφυτεύῃ λοιπὸν εἰς τὰς ἐλαίας τὰς νοη- 25 τὰς, ἐξ ἀγριελαίου εἰς καλλιέλαιον ἐγκεντριζόμενος, ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς δικαιοσύνην, ἐκ μολυσμῶν εἰς καθαρότητα. Γίνῃ κοι-

11. Ἰω. 3, 8.

12. Ματθ. 25, 21.

γονεῖς, ἐνῶ οἱ ψυχές ξαναγεννιῶνται μὲ τὴν πίστη· «διότι τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνέει»¹¹. Καί ὅταν γίνεις ἄξιος, τότε θὰ ἀκούσεις, «εὔγε σου, δοῦλε, ἀγαθὲ καὶ πιστέ»¹², ἐφόσον βέβαια θὰ βρεθεῖς νὰ μὴ ἔχεις στὴ συνείδησή σου καμμιά ἀπὸ τὶς ἀκαθαρσίες τῆς ὑποκρισίας.

3. "Αν κάποιος ἀπὸ σᾶς ποὺ βρίσκεστε ἐδῶ νομίζει ὅτι μπορεῖ νὰ δοκιμάσει τὴ χάρη, ἔξαπατᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀγνοεῖ τὴ δύναμή της." Ἀνθρωπέ μου, ἔχε τὴν ψυχὴ σου ἀνυπόκριτη μπροστὰ σ' Αὐτὸν ποὺ ἐξετάζει τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μας¹³. Διότι, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ πρόκειται νὰ στρατολογήσουν ἐξετάζουν τὶς ἡλικίες καὶ τὰ σώματα ἐκείνων ποὺ ἐπιστρατεύουν, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος στρατολογώντας τὶς ψυχές ἐξετάζει τὶς προαιρέσεις τους· καὶ ἂν βρεῖ μέσα στὴν ψυχὴ νὰ κρύβεται ὑποκρισία, διώχνει τὸν ἄνθρωπο ὡς ἀκατάλληλο γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἐπιστράτευση. Ἐὰν ὅμως καταλάβει ὅτι εἶναι ἄξιος, δίνει ἀμέσως σ' αὐτὸν τὴ χάρη. «Δὲν δίνει τὰ ἅγια στὰ σκυλιᾶ»¹⁴, ἀλλὰ ὅπου βλέπει νὰ ὑπάρχει ἀγαθὴ προαίρεση, ἐκεῖ δίνει τὴν σωτήρια καὶ θαυμάσια σφραγίδα, τὴν ὁποία τρέμουν οἱ δαίμονες καὶ γνωρίζουν οἱ ἄγγελοι, μὲ σκοπὸ οἱ δαίμονες νὰ φύγουν τρέχοντας, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι νὰ τὸν προστατεύουν σὰν φίλο τους. Σ' ἐκείνους λοιπὸν ποὺ παίρνουν αὐτὴ τὴν πνευματικὴ καὶ σωτήρια σφραγίδα εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ ἀνάλογη προαίρεση. Διότι, ὅπως ἡ πέννα ποὺ γράφουμε ἢ τὸ βέλος χρειάζονται ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὰ θέσει σὲ ἐνέργεια, ἔτσι καὶ ἡ χάρη, γιὰ νὰ ἐνεργήσει, χρειάζεται τὴν προαίρεση τῶν πιστῶν.

4. Δὲν παίρνεις λοιπὸν ὄπλο φθαρτό, ἀλλὰ πνευματικό. Φυτεύεσαι πλέον στὸ νοητὸ Παράδεισο. Παίρνεις καινούργιο ὄνομα, ποὺ δὲν τὸ εἶχες πρὶν. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἦσουν κατηχούμενος, ἐνῶ τώρα θὰ ὀνομαστεῖς πιστός. Μεταφυτεύεσαι λοιπὸν στὶς νοητὲς ἐλιές· ἀπὸ ἀγριελιὰ ἐμβολιάζεσαι σὲ ἡμερὴ ἐλιά· ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μετατίθεσαι στὴ δικαιοσύνη, ἀπὸ τὶς μολύνσεις στὴν καθαριότητα.

13. Ψαλμ. 7, 10.

14. Ματθ. 7, 6.

νωνός τῆς ἀγίας ἀμπέλου· ἀλλ' ἐὰν μὲν ἐπιμείνης τῇ ἀμπέλῳ, αὐξή ὡς κλῆμα καρποφόρον· ἐὰν δὲ μὴ ἐπιμείνης, ὑπὸ τοῦ πυρὸς καταναλωθήσῃ. Καρποφορήσωμεν τοίνυν ἀξίως· μὴ γένοιτο γὰρ ἵνα ἐν ἡμῖν γένηται τὰ κατὰ τὴν ἄκαρπον ἐκείνην συκῆν, μὴ σποτε ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς καὶ νῦν καταράσῃται διὰ τὴν ἀκαρπίαν, ἀλλ' εἶπῃ πάντας ἐκεῖνο λέγειν· «ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα». Ἐλαία οὐκ αἰσθητή, ἀλλὰ νοητή, φωτοφόρος. Αὐτοῦ μὲν οὖν ἐστὶ τὸ καταφυτεῦσαι καὶ ποτίσαι, σὸν δὲ τὸ καρποφορῆσαι·
 10 Θεοῦ τὸ χαρίσασθαι, σὸν δὲ τὸ λαβεῖν καὶ διατηρῆσαι. Μὴ διὰ τὸ δωρεὰν δίδοσθαι τὴν χάριν καταφρόνει, ἀλλὰ λαβὼν συντήρησον εὐλαβῶς

Ε'. **Κ**αιρὸς ἐξομολογήσεως ὁ παρών· ἐξομολόγησαι τὰ πεπραγμένα, τὰ ἐν λόγῳ, τὰ ἐν ἔργῳ, τὰ ἐν νυκτί, τὰ ἐν ἡμέρᾳ. Ἐξομολόγησαι ἐν καιρῷ δεκτῷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας δέξαι τὸν ἐπουράνιον θησαυρόν. Σχόλασον εἰς τοὺς ἐπορκισμοὺς παρέδρευε ταῖς κατηχήσεσι καὶ μέμνησο τῶν λεχθησομένων· λέγεται γὰρ οὐχ ἵνα μόνον ἀκούσης, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς πίστεως ἐπισφραγίσῃς τὰ λεγόμενα. Πᾶσαν μέριμναν ἀνθρωπίνην ἐξάλειψον ἀπὸ σου· περὶ ψυχῆς γὰρ τρέχεις· τὰ τοῦ κόσμου πάντως καταλιμπάνεις μικρὰ τὰ καταλιμπανόμενα, μεγάλα δὲ τὰ παρὰ τοῦ Κυρίου δωρούμενα. Κατάλιπε τὰ παρόντα, καὶπίστευσον εἰς τὰ μέλλοντα. Τοσοῦτους κύκλους ἐνιαυτῶν διῆλθες περὶ τὸν κόσμον μάτην ἀσχολούμενος, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας οὐ
 25 σχολάζεις διὰ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν; «Σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός», φησὶν ἡ θεία Γραφή. Τὸ λαλεῖν πολλὰ ἀργὰ παραίτησαι· μήτε καταλάλει, μήτε ἠδέως ἄκουε καταλαλοῦντος, ἀλλὰ

15. Ματθ. 21, 19. 16. Ψαλμ. 51, 10.

17. Καιρὸς κατάλληλος γιὰ ἐξομολόγησι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Βλ. καὶ Κατήχ. β', 12.

Γίνεσαι κλήμα στο ἅγιο ἀμπέλι. Καὶ ἐὰν μὲν παραμείνεις στοῦ ἀμπέλι, θὰ μεγαλώσεις καὶ θὰ γίνεις κλήμα καρποφόρο, ἐνῶ ἐὰν δὲν παραμείνεις, θὰ καεῖς ἀπὸ τῆ φωτιά. "Ἄς παρουσιάσουμε λοιπὸν καρποὺς ἄξιους. Εἴθε νὰ μὴ συμβεῖ σὲ μᾶς ἐκεῖνο ποὺ συνέβηκε μὲ τὴν ἄκαρπη συκιά, καὶ νὰ ἔρθει κάποτε ὁ Χριστὸς καὶ νὰ μᾶς καταραστεῖ γιὰ τὴν ἀκαρπία μας¹⁵. 'Ἀλλὰ εἴθε ὅλοι νὰ λέμε ἐκεῖνο· «ἐγὼ εἶμαι σὰν ἐλιά γεμάτη καρπὸ μέσα στοῦ σπίτι τοῦ Θεοῦ (διότι στηρίζω γιὰ πάντα τὶς ἐλπίδες μου στοῦ ἔλεος τοῦ Θεοῦ¹⁶). 'Ἐλιά βέβαια ὄχι αἰσθητή, ἀλλὰ νοσητή, ποὺ δίνει φῶς. "Ἔργο τοῦ Θεοῦ λοιπὸν εἶναι τὸ φῦτεμα καὶ τὸ πότισμα, ἐνῶ δικό σου ἢ καρποφορία. "Ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ σοῦ δώσει τὴ χάρη, ἐνῶ δικό σου νὰ τὴ δεχθεῖς καὶ νὰ τὴν κρατήσεις. Νὰ μὴ περιφρονεῖς τὴ χάρη, ἐπειδὴ σοῦ δίνεται δωρεάν, ἀλλὰ, ἀφοῦ τὴν λάβεις, διατήρησέ την μὲ εὐλάβεια.

5. Τώρα εἶναι καιρὸς γιὰ ἐξομολόγησι¹⁷. 'Ἐξομολογήσου ὅλα ὅσα ἔκανες, μὲ λόγια, μὲ ἔργα, τὴ νύχτα ἢ τὴν ἡμέρα. 'Ἐξομολογήσου τώρα ποὺ εἶναι ὁ κατάλληλος καιρὸς, καὶ δέξου τὸν οὐράνιο θησαυρὸ τώρα ποὺ εἶναι ἡ ἡμέρα γιὰ τὴ σωτηρία σου¹⁸. Σύχναζε στοὺς ἐξορκισμοὺς· νὰ παρακολουθεῖς τὶς κατηχήσεις καὶ νὰ θυμᾶσαι ὅσα θὰ εἰπωθοῦν. Διότι λέγονται ὄχι μόνο γιὰ νὰ τὰ ἀκούσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπισφραγίσεις μὲ τὴν πίστη αὐτὰ ποὺ διδασκονται. 'Απομάκρυνε ἀπὸ σένα κάθε ἀνθρώπινη φροντίδα, διότι τρέχεις γιὰ τὴν ψυχὴ σου¹⁹. 'Ἐγκαταλείπεις ὅπωςδήποτε τὰ ἐγκόσμια πράγματα. Αὐτὰ ποὺ ἐγκαταλείπεις εἶναι ἀσήμαντα, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ δωρίζει ὁ Κύριος εἶναι μεγάλης ἀξίας. 'Ἐγκατάλειψε τὰ παρὸντα καὶ πίστευε στὰ μέλλοντα. Πέρασες τόσα χρόνια ἀσχολούμενος μάταια μὲ τὸν κόσμο, καὶ δὲν μπορεῖς νὰ ἀφιερώσεις σαράντα μέρες γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς σου; «'Ασχοληθεῖτε καὶ μάθετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός»²⁰, λέει ἡ Γραφή. "Ἄφησε τὶς πολλὰς ἀργόσχολες συζητήσεις. Νὰ μὴ κατηγορεῖς, οὔτε νὰ ἀκοῦς μὲ

18. Β' Κορ. 6, 2.

19. Παροιμ. 7, 23.

20. Ψαλμ. 45, 11.

μᾶλλον εἰς προσευχὰς ἕτοιμος ἔσο. Δεῖξον ἐν ἀσκήσει τῆς καρδίας σου τὸν νενεκρωμένον. Καθάρισόν σου τὸ ἄγχος, ἵνα πλείονα δέξῃ τὴν χάριν ἢ μὲν γὰρ ἄφεις τῶν ἁμαρτιῶν ἐξ ἴσου δίδονται τοῖς πᾶσιν, ἢ δὲ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου κοινωνία κατὰ
5 ἀναλογίαν δωρεῖται τῆς ἐκάστου πίστεως. Ἐὰν ὀλίγα κάμῃς, ὀλίγα λαμβάνεις· ἐὰν δὲ ἐργάσῃ πολλά, πολὺς ὁ μισθός. Σεαυτῶ τρέχεις, τὸ συμφέρον σκόπει.

5'. **Εἴ** τι κατά τινος ἔχεις, ἄφες. Προσέρχῃ λαβεῖν ἄφεισιν ἁμαρτιῶν, ἀνάγκη καὶ σὲ συγχωρῆσαι τῷ ἡμαρτηκότι· ἐπεὶ ποῖω προ-
10 σῶπῳ τῷ Κυρίῳ λέξεις, Ἐφες μοι τὰ πολλάς μου ἁμαρτίας, αὐτὸς σὺ μηδὲ τὰς ὀλίγας τῷ συνδούλῳ συγχωρήσας; Εἰς τὰς συνάξεις ἔσο σπουδαῖος· μὴ μόνον νῦν, ὅτε καὶ ὑπὸ τῶν κληρικῶν τὴν σπουδὴν ἀπαιτῇ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν χάριν· εἰ γὰρ πρὶν λάβῃς καλὸν τὸ γινόμενον, ἄρ' οὐχὶ καὶ μετὰ τὴν δόσιν
15 καλόν; Εἰ πρὶν ἐγκεντρισθῆς ἀσφαλὲς τὸ ποτίζεσθαι καὶ γεωργεῖσθαι, μετὰ τὴν φυτείαν ἄρ' οὐχὶ πολὺ κάλλιον; Ἀγώνισαι περὶ τῆς σαντοῦ ψυχῆς, μάλιστα ἐν τοιαύταις ἡμέραις. Θρέψον σου τὴν ψυχὴν ἀναγνώσει θείας· ἠτοίμασε γὰρ σοι τράπεζαν πνευματικὴν ὁ Κύριος· εἶπε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν Ψαλμωδόν·
20 «Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει· εἰς τόπον γλῶσς, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με, τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν», ἵνα καὶ ἄγγελοι συνευφρανθῶσι, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, ὁ μέγας ἀρχιερεύς, τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος, προσφέρων ὑμᾶς ἅπαντας, εἶπη τῷ Πατρί· «ἰδοὺ
25 ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός», ὃς πάντας ὑμᾶς εὐαρεστοῦντας αὐτῷ συντηρήσειεν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

21. Ματθ. 18, 30.

22. Τροφή τῆς ψυχῆς ὀνομάζουν τὴν ἀνάγνωσι τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ ἄλλοι Πατέρες, ὅπως ὁ Βασίλειος Σελευκείας (Λόγος ΙΣΤ'), Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωματεὺς Α', κεφ. α') κ. ἄ.

εὐχαρίστηση ἐκεῖνον ποῦ κατηγορεῖ, ἀλλὰ νὰ εἶσαι πάντα ἔτοιμος γιὰ προσευχή. Δείξε μὲ τὴν ἄσκησή σου τὴ δύναμη τῆς καρδιᾶς σου. Καθάρισε τὸ δοχεῖο τῆς ψυχῆς σου, γιὰ νὰ δεχθεῖς περισσότερη χάρη. Διότι ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν δίνεται ἐξίσου σὲ ὅλους, ἐνῶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη τοῦ καθενός. "Ἄν κοπιᾶσεις λίγο, θὰ πάρεις λίγα· ἐὰν ἐργαστεῖς πολύ, θὰ εἶναι πολὺς καὶ ὁ μισθός σου. Γιὰ τὸν ἑαυτό σου τρέχεις· σκέψου τὸ συμφέρον σου.

6. "Ἄν μέσα σου ἔχεις κάτι ἐναντίον κάποιου, συγχώρησέ τον. Ἔρχεσαι γιὰ νὰ λάβεις ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν σου· εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγχωρήσεις καὶ σὺ ἐκεῖνον ποῦ ἁμάρτησε. Γιατὶ μὲ τί πρόσωπο θὰ πεῖς στὸν Κύριο, «συγχώρησε τίς πολλές μου ἁμαρτίες»²¹, ἀφοῦ ἐσὺ δὲ συγχώρησες οὔτε τίς λίγες στὸν σύνδουλὸ σου; Στις συνάξεις νὰ εἶσαι προσεκτικός. "Ὅχι μόνο τώρα ποῦ καὶ οἱ κληρικοὶ ἀπαιτοῦν νὰ προσέχεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα. Διότι, ἂν αὐτὸ ποῦ κάνεις πρὶν λάβεις τὴ χάρη εἶναι καλὸ, δὲν εἶναι καλὸ καὶ ἀφοῦ λάβεις τὴ χάρη; Ἐὰν τὸ πότισμα καὶ ἡ καλλιέργεια εἶναι χρήσιμα πρὶν νὰ ἐμβολιαστεῖς, δὲν εἶναι ἄραγε πολὺ πιὸ χρήσιμα μετὰ τὸ φύτεμα; Ἀγωνίσου γιὰ τὴν ψυχὴ σου, ἰδιαίτερα αὐτὲς τίς μέρες. Θρέψε τὴν ψυχὴ σου μὲ θεῖα ἀναγνώσματα²². Διότι ὁ Κύριος σοῦ ἐτοίμασε πνευματικὸ τραπέζι. Πὲς καὶ σὺ ὅπως καὶ ὁ Ψαλμωδός· «ὁ Κύριος μὲ ποιμαίνει καὶ δὲν θὰ μοῦ στερήσει τίποτε· μὲ κατασκήνωσε σὲ τόπο χλοερὸ. Σὲ δροσερὸ νερὸ μὲ τρέφει καὶ μὲ ἀναπαύει. Ἐπέστρεψε τὴν ψυχὴ μου»²³, γιὰ νὰ εὐφρανθοῦν μαζί μου καὶ οἱ ἄγγελοι. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ μεγάλος Ἀρχιερέας, ἀφοῦ δεχθεῖ τὴν ἀγαθὴ προαίρεσή σας, προσφέροντάς σας ὅλους, θὰ πεῖ στὸν Πατέρα του· «νὰ, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ποῦ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»²⁴.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Θεὸς νὰ σᾶς διατηρήσει ὅλους σας ἔτσι ὥστε νὰ τὸν εὐαρεστεῖτε. Διότι σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα (καὶ ἡ δύναμη) στοὺς ἀτέλειωτους αἰῶνες. Ἀμήν.

23. Ψαλμ. 22, 1-3.

24. Ἦσ. 8, 18. Ἐβρ. 2, 13.

ΚΑΤΗΧΗCΙC ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

B

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Β.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, περὶ μετανοίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ περὶ Ἀντικειμένου. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ: «δικαιοσύνη δικαίῳ ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμῳ ἐπ' αὐτὸν ἔσται. Καὶ ὁ ἄνομος
5 ἐὰν ἐπιστρέψῃ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ», καὶ τὰ ἐξῆς.

α'. **Δ**εινὸν ἢ ἁμαρτία καὶ νόσος χαλεπωτάτη ψυχῆς ἢ παρανομία, ὑποτέμνουσα μὲν αὐτῆς τὰ νεῦρα, καὶ πυρὸς δὲ αἰωνίου γινομένη παραίτιος κακὸν ἀντεξούσιον, βλάβημα προαιρέσεως. Καὶ ὅτι γε αὐτοπροαιρέτως ἁμαρτάνομεν, λέγει που σαφῶς ὁ
10 Προφήτης «ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἢ ἄμπελος ἢ ἀλλοτρία;». Ἡ φυτεία καλή, ὁ καρπὸς ἐκ προαιρέσεως κακός· καὶ διὰ τοῦτο ὁ φυτουργὸς ἀναίτιος, ἢ δὲ ἄμπελος κατακαυθήσεται πυρὶ, ἐπειδὴ
15 εἰς ἀγαθὸν ἐφυτεύθη, καὶ εἰς κακὸν ἐκαρποφόρησεν ἐκ προαιρέσεως «Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ», κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς». «Αὐτοῦ γὰρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντος ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς», φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Ὁ μὲν οὖν κτίστης, ἀγαθὸς ὢν, ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς
20 ἔκτισεν, τὸ δὲ κτισθὲν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως εἰς πονηρίαν ἐτρέπη. Δεινὸν μὲν οὖν κακόν, ὡς εἴρηται, ἢ ἁμαρτία, ἀλλ' οὐκ ἀθε-

1. Ἰεζ. 18, 20-21.

2. Ἰεζ. 2, 21

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Β'

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ τὴ μετάνοια καὶ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ γιὰ τὸν Διάβολο. Καὶ ἀνάγνωσι ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ τοῦ χωρίου· «ἡ δικαιοσύνη θὰ μένει στὸν δίκαιο, καὶ ἡ παρανομία τοῦ παρανόμου θὰ μένει ἐπάνω του. Ἀλλὰ καὶ ὁ παράνομος ἐὰν ἐπιστρέψει ἀπὸ ὅλες τὶς παρανομίες του»¹, καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Ε**ἶναι φοβερὸ πρᾶγμα ἡ ἁμαρτία καὶ βαρεῖα ἀρρώστια τῆς ψυχῆς ἢ παρανομία· διότι ἐξασθενεῖ τὴ δύναμή της καὶ γίνεται αἰτία τῆς κολάσεώς της στὴν αἰώνια φωτιά. Εἶναι κακὸ αὐτεξούσιο, βλάστημα τῆς προαιρέσεως. Καὶ ὅτι πράγματι ἁμαρτάνουμε μὲ τὴ θέλησή μας τὸ λέει κάπου καθαρὰ ὁ προφήτης· «ἐγὼ σὲ φύτεψα ἀμπέλι καρποφόρο καὶ γνήσιο· πῶς τώρα μεταστράφηκες καὶ ἔγινες πικρὸ καὶ ξένο;»² Ἡ φυτεία εἶναι καλή, ἀλλὰ ὁ καρπὸς ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν προαίρεση εἶναι κακός. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος ποῦ τὸ φύτεψε εἶναι ἀναίτιος, ἐνῶ τὸ ἀμπέλι θὰ καεῖ μὲ τὴ φωτιά, ἐπειδὴ, ἐνῶ φυτεύτηκε καλό, ἔκανε καρποὺς κακοὺς ἀπὸ δική του προαίρεση. Ὁ Θεὸς ἔκανε τὸν ἄνθρωπο εὐθύ, σύμφωνα μὲ τὸν Ἐκκλησιαστή³, οἱ ἄνθρωποι ὅμως κατέφυγαν σὲ πολλοὺς λογισμοὺς. Διότι ὁ Ἀπόστολος λέει, «εἴμαστε δικό του δημιουργημα καὶ πλαστήκαμε γιὰ νὰ κάνουμε ἔργα καλά»⁴. Ὁ δημιουργὸς λοιπὸν, ὄντας ἀγαθός, ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ κάνει ἔργα καλά, τὸ δημιουργημά του ὅμως, ἀπὸ δική του προαίρεση, στράφηκε στὴν πονηριά. Πολὺ φοβερὸ κακὸ λοιπὸν ἢ ἁμαρτία, ὅπως

3. Ἐκκλ. 7, 29.

4. Ἐφ. 2, 10.

ράπευτον. Δεινὸν τῷ κατέχοντι, εὐΐατον δὲ τῷ διὰ μετανοίας ἀποτιθεμένῳ· ὑπόθου γάρ μοι κατέχειν ἐν χειρὶ τινα τὸ πῦρ· ἕως οὗ κατέχει τὸν ἄνθρακα, καίεται πάντως· εἰ δὲ ἀπόθοιτο τὸν ἄνθρακα, συναπέβαλε καὶ τὸ φλέγον. Εἰ δὲ τις νομίζει μὴ κατακαίεσθαι ἁμαρτάνων, τούτῳ λέγει ἡ Γραφή. «ἀποθήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει». Καίει γὰρ ἡ ἁμαρτία τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, καὶ συντριβεί τὰ νοητὰ τῆς διανοίας ὅστέα, καὶ σκοτοῖ τὸ φωτεινὸν τῆς καρδίας.

6'. **Ἄ**λλ' ἐρεῖ τις· Τί ποτε ἄρα ἐστὶν ἡ ἁμαρτία; ζῶν ἐστίν; ἄγγελος ἐστίν; δαίμων ἐστίν; Τί ἐστὶ τοῦτο τὸ ἐνεργοῦν; Οὐκ ἐστὶν ἐχθρὸς ἔξωθεν, ἄνθρωπε, καταγωνιζόμενος, ἀλλὰ βλάβη κακόν, αὐτοπροαιρέτως αὐξάνον ἀπὸ σοῦ. Ὁρθοῖς βλέπε τοῖς ὄμμασί σου, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐπιθυμία. Μὴ ἄρπαξε τὰ ἀλλότρια, καὶ ἀρπαγὴ κεκοίμηται. Μνημόνευε τῆς κρίσεως· καὶ οὔτε πορνεία, 15 οὔτε μοιχεῖα, οὔτε φόνος, οὔδέ τι τῶν παρανομημάτων ἰσχύσει παρὰ σοί. Ὄταν δὲ ἐπιλάθῃ τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπὸν ἄρχη λογίζεσθαι πονηρὰ καὶ συντελεῖν παράνομα.

γ'. **Ο**ὐ μόνος δὲ σὺ καθέστηκας τοῦ πράγματος ἀρχηγός, ἀλλὰ καὶ ἄλλος τίς ἐστὶ κάκιστος ὑποβολεύς, ὁ Διάβολος. Ὑποβάλλει 20 μὲν οὖν ἐκεῖνος, οὐ μὴν ἐπικρατεῖ τῶν μὴ πειθομένων· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής «ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφῆς». Ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου καὶ μάκρυνον ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐ βλάψει σε. Ἐὰν δὲ ἀδιαφόρως δέξῃ τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἐπιθυμίας, διὰ τῶν λογισμῶν ρίζας ἐν σοὶ καταβάλλεται, καὶ καταδεσμεῖ σου τὴν διάνοιαν, καὶ κατασπᾶ σε εἰς βόθρον κακῶν. Ἄλλ' ἴσως λέγεις, Πιστός εἰμι, καὶ οὐ περιγίνεται μοι ἐπιθυμία, κἂν ἐνθυμηθῶ πυκνότερον. Ἄγνοεῖς ὅτι καὶ

εἶπαμε, ἀλλὰ ὄχι ἀθεράπευτο· φοβερό γιὰ ἐκεῖνον πού τὸ κατέχει, ἀλλὰ εὐκολοθεράπευτο γιὰ ἐκεῖνον πού τὸ ἀποβάλλει μὲ τὴ μετάνοια. Ὑπόθεσε δηλαδή ὅτι κάποιος κρατᾶει στὸ χέρι του φωτιά. Ὅσο κρατᾶει τὸ πύρινο κάρβουνο ὅπωςδήποτε καίεται. Ἐὰν ὅμως πετάξει τὸ κάρβουνο, ἀπομακρύνει συγχρόνως καὶ αὐτὸ πού τὸν καίει. Ἄν κάποιος νομίζει ὅτι δὲν καίεται ἁμαρτάνοντας, σ' αὐτὸν ἡ Γραφή λέει· «μπορεῖ νὰ βάλει κανεὶς ἀναμμένα κάρβουνα στὸν κόρφο του καὶ νὰ μὴ κάψει τὰ ρούχα του;»⁵ Γιατὶ ἡ ἁμαρτία καίει· ἀποδυναμώνει τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς καὶ συντριβεί τὰ νοητὰ ὀστέα τῆς διάνοιας, καὶ συσκοτίζει τὴ φωτεινότητα τῆς καρδιάς.

2. **Α**λλὰ θὰ πει κάποιος· Τί λοιπὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία; Εἶναι ζῶο; Εἶναι ἄγγελος; Εἶναι δαίμονας; Τί εἶναι αὐτὸ πού ἐνεργεῖ; Ἄνθρωπέ μου, δὲν εἶναι ἐχθρὸς ἐξωτερικὸς πού σὲ ἀντιμάχεται, ἀλλὰ δικό σου κακὸ γέννημα, πού ξεφυτρώνει αὐτοπροαίρετα ἀπὸ μέσα σου. Κοίταζε μὲ καθαρὰ τὰ μάτια σου καὶ δὲν θὰ ἔχεις κακὴ ἐπιθυμία. Μὴ ἀρπάζεις τὰ ξένα πράγματα, καὶ ἡ τάση τῆς ἀρπαγῆς θὰ ἀποκοιμηθεῖ μέσα σου. Φέρνε στὸ νοῦ σου τὴ μέλλουσα κρίση, καὶ δὲ θὰ κυριαρχήσει σὲ σένα οὔτε πορνεία, οὔτε μοιχεία, οὔτε φόνος, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ παρανομήματα. Ὅταν ὅμως λησμονήσεις τὸν Θεό, τότε ἀρχίζεις νὰ σκέπτεσαι πονηρὰ καὶ νὰ κάνεις παρανομίες.

3. **Κ**αὶ δὲν εἶσαι ἐσὺ μόνον ἀρχηγὸς τοῦ λογισμοῦ, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ κάποιος ἄλλος πολὺ κακὸς ὑποβολέας. Ὑποβάλλει βέβαια ἐκεῖνος τὶς κακὲς ἐπιθυμίες, ἀλλὰ δὲν ἐπικρατεῖ μὲ τὴ βία σ' ἐκείνους πού δὲν πείθονται. Γι' αὐτὸ ὁ Ἐκκλησιαστής λέει· «ἂν μπῆ μέσα σου πνεῦμα διαβολικό, μὴ τοῦ παραχωρεῖς τόπο στὴν καρδιά σου»⁶. Ἐὰν τοῦ κλείσεις τὴν πόρτα καὶ τὸ ἀπομακρύνεις ἀπὸ κοντὰ σου, δὲ θὰ σὲ βλάψει. Ἐνῶ ἂν δεχθεῖς μὲ ἀδιαφορία τὴν ὑποβολὴ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας, ριζώνει μὲ τοὺς λογισμοὺς μέσα σου, αἰχμαλωτίζει τὴ διάνοιά σου καὶ σὲ ρίχνει μέσα σὲ βόθρο γεμάτον κακά. Ἄλλ' ἴσως πῆς· Εἶμαι πιστὸς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὲ νικήσει ἡ ἐπιθυ-

6. Ἐκκλ. 10, 4.

πέτραν ἔρρηξε ρίζα παραμένουσα πολλάκις· Μὴ δέξῃ τὸν σπόρον, ἐπεὶ διαρρήξει σου τὴν πίστιν· πρὶν ἢ ἀνθήσῃ πρόρριζον ἔξελε τὸ κακόν. Μὴ, ραθυμήσας ἐξ ἀρχῆς, πέλνκας ὕστερον καὶ πῦρ πολυπραγμονήσης. Ἀρχόμενος ὀφθαλμιᾶν, θεραπεύου
5 κατὰ καιρόν, ἵνα μὴ, τυφλωθεῖς, τότε ζητήσης τὸν ἰατρόν.

δ' **Ἀ**ρχηγὸς μὲν οὖν ἁμαρτίας ὁ Διάβολος καὶ γεννήτωρ τῶν κακῶν· τοῦτο δὲ ὁ Κύριος εἶρηκεν, οὐκ ἐγώ· «ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει»· πρὸ αὐτοῦ γὰρ ἤμαρτεν οὐδεὶς Ἥμαρτε δέ, οὐκ ἐκ φύσεως ἐπάναγκες τὸ ἁμαρτητικὸν λαβῶν (ἐπεὶ πάλιν
10 ἀνατρέχει ἢ τῆς ἁμαρτίας πρόφασις εἰς τὸν οὕτω κατασκευάσαντα), ἀλλ', ἀγαθὸς κατασκευασθεῖς, Διάβολος γεγονεν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως, ἐκ τῆς πράξεως λαβῶν τὴν προσηγορίαν· Ἀρχάγγελος γὰρ ὢν, Διάβολος ὕστερον ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ διαβάλλειν, καὶ ἀγαθὸς ὢν ὑπηρέτης Θεοῦ, γέγονε Σατανᾶς φερωνύμως ὁ
15 γὰρ Σατανᾶς ἀντικείμενος ἐρμηνεύεται. Ἔστι δὲ οὐκ ἐμὰ ταῦτα τὰ διδάγματα, ἀλλ' Ἰεζεκιή.⁷ τοῦ πνευματοφόρου προφήτου· ἐκεῖνος γὰρ λαβῶν θρῆνον ἐπ' αὐτὸν λέγει· «σὺ ἀποσφράγισμα ὁμοιότητος, καὶ στέφανος κάλλους ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθης». Καὶ μετ' ὀλίγα· «ἐγεννήθης ἄμωμος ἐν
20 ταῖς ἡμέραις σου, ἀφ' ἧς ἡμέρας σὺ ἐκτίσθης, ἕως οὗ εὐρέθῃ τὰ ἀδικήματα ἐν σοί». Πάνυ καλῶς τό, «εὐρέθῃ ἐν σοί»· οὐ γὰρ ἔξωθεν ἐπεισηνέχθη, ἀλλ' αὐτὸς ἐγέννησας τὸ κακόν καὶ τὴν αἰτίαν ἐξῆς εἶρηκεν· «ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐπὶ τῷ κάλλει σου· διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν σου ἐπὶ τὴν γῆν ἔρριψά σε». Ὁ Κύριος
25 τούτῳ σύμφωνως πάλιν ἐν Εὐαγγελίοις λέγει· «ἐθεῶρον τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα». Βλέπετε Πα-

7. Ἰερ. 23, 29. Ματθ. 3, 10. 8. Α' Ἰω. 3, 8.

8α. Ὑπαινιγμὸς τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν ὁ διάβολος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του κακός, ὅπως π.χ. οἱ Μαρκιωνῖτες (βλ. Τερτυλλιανοῦ, *Adversus Marcionem*, διδλ. II, κεφ. 10), οἱ Μανχαῖοι (Ἐπιφανίου, *Αἱρέσεις*, 66, 16) κ. ἄ.

μία, ἔστω καὶ ἂν τὴν φέρνω συχνὰ στὸ νοῦ μου. Ἄγνοεῖς ὁμως ὅτι ἡ ρίζα ποὺ ἐπιμένει πολλές φορές σπάζει ἀκόμα καὶ πέτρα; Μὴ δέχεσαι τὸν σπόρο, γιατί θὰ σοῦ σπάσει τὴν πέτρα τῆς πίστεως. Βγάλε ἀπὸ τὴ ρίζα του τὸ κακὸ πρὶν ἀκόμα ἀνθίσει, γιατί, ἂν στὴν ἀρχὴ ἀδιαφορήσεις, ὑπάρχει φόβος νὰ χρειαστεῖς τσεκούρι καὶ φωτιά⁷. Ὅταν ἀρχίζεις νὰ ἔχεις ἐνόχληση στὰ μάτια σου, θεράπευσέ τα ἔγκαιρα, γιὰ νὰ μὴ φτάσεις νὰ ζητᾶς τὸν γιατρὸ ὅταν θὰ ἔχεις τυφλωθεῖ τελείως.

4. Ἄρχηγὸς λοιπὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ πατέρας τῶν κακῶν εἶναι ὁ διάβολος. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε ὁ Κύριος, ὄχι ἐγὼ· «διότι ὁ διάβολος ἁμαρτάνει ἀπὸ τὴν ἀρχή»⁸. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸν δὲν ἁμάρτησε κανεὶς. Καὶ ἁμάρτησε ὄχι ἐπειδὴ εἶχε ἀπὸ τὴ φύση του ἀναγκαστικὰ τὴν τάση πρὸς τὴν ἁμαρτία^{8α}, γιατί ἔτσι ἡ αἰτία τῆς ἁμαρτίας ἀποδίδεται πάλι σ' ἐκεῖνον τὸν δημιουργήσε ἔτσι· ἀλλὰ μολονότι δημιουργήθηκε ἀγαθός, ἔγινε διάβολος ἀπὸ δική του προαίρεση, καὶ ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ τὶς πράξεις του. Διότι, ἐνῶ ἦταν ἀρχάγγελος, ὕστερα ὀνομάστηκε διάβολος, ἐπειδὴ διαβάλλει. Καὶ ἐνῶ ἦταν ἀγαθὸς ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, πῆρε τὸ ὄνομα Σατανᾶς· διότι ἡ λέξη Σατανᾶς σημαίνει τὸν διάβολο ποὺ ἀντιστέκεται σὶς βουλές τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὲς οἱ διδασκαλίαι δὲν εἶναι δικές μου, ἀλλὰ τοῦ πνευματοφόρου προφήτη Ἰεζεκιήλ. Διότι ἐκεῖνος ἀρχίζοντας τὸν θρῆνο γι' αὐτὸν λέει· «ἐσὺ εἶσαι σφραγίδα τῆς ὁμοίωσης πρὸς ἐκεῖνον καὶ δημιουργήθηκες στεφάνι ὁμορφιάς στὸν παράδεισο τοῦ Θεοῦ»⁹. Καὶ μετὰ ἀπὸ μερικὰ ἄλλα· «σὶς μέρες τῆς δόξας σου ἦσουν ἄμεμπτος, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ δημιουργήθηκες μέχρι ποῦ βρέθηκαν σὲ σένα τὰ ἀδικήματα»¹⁰. Πολὺ σωστὰ λέει τὸ «βρέθηκαν σὲ σένα»· διότι δὲν προσήλθαν ἀπὸ ἔξω, ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος γέννησες τὸ κακό. Καὶ στὴ συνέχεια ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτία· «περηφανεύτηκε ἡ καρδιά σου γιὰ τὴν ὁμορφιά σου. Ἐξαιτίας τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν σου τραυματίστηκες καὶ σὲ ἔρριξα στὴ γῆ»¹¹. Τὰ ἴδια λέει καὶ ὁ Κύριος στὰ εὐαγγέλια· «ἔβλεπα τὸν Σατανᾶ νὰ πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὰν ἀστραπή»¹². Βλέπεις τὴ συμφωνία τῆς Παλαιᾶς

9. Ἰεζ. 28, 12-13.

11. Ἰεζ. 28, 17.

10. Ἰεζ. 28, 15.

12. Λουκᾶ 10, 18.

λαιᾶς Διαθήκης πρὸς Καινὴν συμφωνίαν; Οὗτος ἐκπεσὼν συναπέστησε πολλούς. Οὗτος εἰσβάλλει τὰς ἐπιθυμίας τοῖς πειθομένοις. Ἐκ τούτου μοιχεία, πορνεία καὶ πᾶν εἶ τι κακόν. Διὰ τοῦτον ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδὰμ ἐξεβλήθη, καὶ ἀντὶ παραδείσου
5 θαυμασίου, αὐτομάτως φέροντος καρπούς, τὴν ἀκανθοφόρον ἀντικατηλλάξατο γῆν

ε'. **Τ**ί οὖν; ἐρεῖ τις, ἀπολώλαμεν ἀπατηθέντες; ἄρ' οὐκ ἔστι λοιπὸν σωτηρία; Πεπτώκαμεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναστήναι; Ἐτυφλώθημεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναβλέψαι; Χωλοὶ γεγόναμεν· ἄρ' οὐκ
10 ἔστιν ὀρθοποδεῖν; Ἴνα δὲ συντόμως εἴπωμεν, ἀπεθάνομεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναστήναι; Ὁ τὸν Λάζαρον τὸν τετραήμερον ἐγείρας, ἄνθρωπε, τὸν ὀδωδότα, ἄρα τὸν ζῶντά σε μᾶλλον οὐκ εὐκοπώτερον ἀναστήσει; Ὁ τὸ τίμιον αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχέας, αὐτὸς ἡμᾶς
15 ἀπορρίψωμεν ἑαυτούς εἰς ἀνέλπιστον κατάστασιν· δεινὸν γὰρ ἔστι τὸ μὴ πιστεύειν εἰς μετανοίας ἐλπίδα· ὁ μὴ προσδοκῶν γὰρ τὴν σωτηρίαν, ἀφειδῶς προστίθησι τὰ κακά, ὁ δὲ τὴν ἰατροίαν ἐλπίσας, εὐμαρῶς τὸ λοιπὸν ἑαυτοῦ φείδεται· ὁ γὰρ ληστής, ὁ μὴ
20 δωρεὰν προσδοκῶν, εἰς ἀπόνοιαν αὖξει, ἐλπίσας δὲ τὴν ἄφεσιν, εἰς μετάνοιαν χωρεῖ πολλάκις. Εἶτα ὄφεις μὲν ἀποτίθεται τὸ γῆρας, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀποθησόμεθα τὴν ἁμαρτίαν; Καὶ ἀκανθώδης γῆ, γεωργηθεῖσα καλῶς, εἰς καρποφόρον μετεβλήθη, ἡμῖν δὲ ἀδιόρθωτος ἢ σωτηρία; Ἡ μὲν οὖν φύσις ἐπιδέχεται τὴν σωτηρίαν, ζητεῖται δὲ λοιπὸν ἢ προαίρεσις.

ς'. 25 **Φ**ιλάνθρωπος ὁ Θεός, καὶ φιλάνθρωπος οὐκ ὀλίγον μὴ γὰρ

13. Ψαλμ. 40, 9.

14. Ψαλμ. 30, 20.

14α. Πολὺ εὐστοχο τὸ παράδειγμα τοῦ φιδιοῦ ποὺ χρησιμοποιεῖ ἐδώ ὁ Κύριλλος, προκειμένου νὰ διδάξει τοὺς κατηχομένους, ὅτι πρέπει νὰ βαδίσουν τὴ στενὴ καὶ ἐπίπονη ὁδὸ γιὰ νὰ ἀποβάλουν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ ἐνδυθοῦν

Διαθήκης πρὸς τὴν Καινή; Ὅταν λοιπὸν ἔπεσε αὐτὸς συμπαρέσυρε καὶ πολλοὺς ἄλλους. Αὐτὸς βάζει μέσα σ' ἐκείνους πὺ πείθονται σ' αὐτὸν τὶς ἐπιθυμίες: ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία, καὶ κάθε κακό. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ προπάτοράς μας Ἀδὰμ μὲ τὴν παρακοή διώχτηκε ἀπὸ τὸν Παράδεισο, καὶ ἀντάλλαξε ἐκεῖνον, πὺ ἀπὸ μόνος του παρήγε θαυμάσιους καρπούς, μὲ τὴ γῆ πὺ φυτρώνει ἀγκάθια.

5. **Θ**ὰ πει ὅμως κάποιος: Τί λοιπὸν; ἀφοῦ ἀπατηθήκαμε ἀπὸ τὸν διάβολο, σημαίνει ὅτι καὶ χαθήκαμε; Δὲν ὑπάρχει πιά σωτηρία; Πέσαμε· ἄραγε δὲν μπορούμε νὰ σηκωθοῦμε; Τυφλωθήκαμε· ἄραγε δὲν μπορούμε νὰ ξαναβροῦμε τὸ φῶς μας; Γίναμε κουτσοί· ἄραγε δὲν μπορούμε νὰ ὀρθοποδήσουμε; Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ συντομία, πεθάναμε· ἄραγε δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀναστηθοῦμε¹³; Αὐτὸς, ἄνθρωπέ μου, πὺ ἀνάστησε τὸν Λάζαρο, ὁ ὁποῖος ἦταν τέσσερις μέρες πεθαμένος καὶ βρωμοῦσε¹⁴, δὲ θὰ μπορούσε ἄραγε πὺ εὔκολα νὰ ἀναστήσει ἐσένα πὺ εἶσαι ζωντανός; Αὐτὸς πὺ ἔχυσε τὸ τίμο αἷμα του γιὰ μᾶς, αὐτὸς θὰ μᾶς γλυτώσει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἄς μὴν ἀπελπιζόμαστε, ἀδελφοί μου. Ἄς μὴ ρίξουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας σὲ κατάσταση ἀπελπισίας. Διότι εἶναι φοβερὸ νὰ μὴν ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας· γιὰ αὐτὸς πὺ δὲν περιμένει σωτηρία, ρίχνεται ὀλόψυχα σὲ κακό· ἐνῶ ὁποῖος ἐλπίζει στὴ θεραπεία του, φροντίζει πάρα πολὺ τὸν ἑαυτό του. Διότι καὶ ὁ ληστής πὺ δὲν περιμένει χάρη φτάνει σὲ ἀπόγνωση, ἐνῶ ὅταν ἐλπίζει στὴ συγχώρηση, πολλές φορές ὀδηγεῖται στὴ μετάνοια. Ἐπειτα, τὸ φίδι ἀποβάλλει ἀπὸ πάνω του τὸ γερασμένο δέρμα του^{14α}, κι' ἐμεῖς δὲ θὰ ἀποβάλλουμε τὴν ἁμαρτία; Καὶ ἡ γεμάτη ἀγκάθια γῆ, ὅταν ὀργωθεῖ καλά, γίνεται καρποφόρα, καὶ γιὰ μᾶς εἶναι ἀκατόρθωτη ἡ σωτηρία; Ἡ φύση μας λοιπὸν εἶναι ἐπιδεκτικὴ γιὰ τὴ σωτηρία· ἀπαιτεῖται ὅμως καὶ ἡ προαίρεση.

6. **Θ**εὸς εἶναι φιλόανθρωπος, καὶ ὄχι λίγο φιλόανθρωπος. Μὴ

τὸν νέον. Πρὸβλ. καὶ Ἰσαδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 175, Θεοφυλάκτου, Εἰς τὸ Γ κεφάλαιον τοῦ Ματθαίου, κ. ἄ.

εἵπης, Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, δεινά μοι πέπρακται, καὶ οὐχ
 ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἄρα συγχωρήσει; ἄρα παρέξει τὴν ἀ-
 μνησίαν; Ἄκουε τί λέγει ὁ Ψαλμωδός· «ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς
 χρηστότητός σου, Κύριε». Οὐ νικᾷ σου τὰ συναχθέντα ἁμαρτή-
 5 ματα τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ. Οὐ νικᾷ σου τὰ τραύ-
 ματα τὴν ἱατρικὴν ἐμπειρίαν· δὸς μόνον σεαυτὸν μετὰ πίστεως·
 ἔξειπε τῷ ἱατρῷ τὸ πάθος· εἶπε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν Δαβίδ, «εἶπα,
 ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ», καὶ γενήσε-
 ται καὶ ἐπὶ σοῦ τὸ παραπλήσιον, τὸ ἐξῆς εἰρημένον· «καὶ σὺ ἀ-
 10 φῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου».

¶: **Θ**έλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν, σὺ ὁ νεωστὶ εἰς τὴν κατή-
 χησιν ἐληληθώς; Θέλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τῆς μα-
 κροθυμίας τὸ πλῆθος; Ἄκουσον περὶ τοῦ Ἀδάμ. Παρήκουσεν ὁ
 Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος τοῦ Θεοῦ· ἄρ' οὐκ ἐδύνατε τὸν θάνατον
 15 εὐθύς ἐπαγαγεῖν; Ἄλλ' ὄρα τί ποιεῖ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος.
 Ἐκβάλλει μὲν αὐτὸν τοῦ Παραδείσου (τῆς γὰρ ἐκεῖ διατριβῆς
 ἀνάξιος ἦν διὰ τὴν ἁμαρτίαν), κατοικίζει δὲ τοῦ Παραδείσου
 κατέναντι, ἵνα, βλέπων ὅθεν ἐξέπεσε καὶ ἐξ οἴων εἰς οἷα κατηνέ-
 χθη, λοιπὸν ἐκ μετανοίας σωθῆ. Κάϊν ὁ πρωτότοκος ἄνθρωπος
 20 ἀδελφοκτόνος γέγονεν, εὐρετῆς τῶν κακῶν καὶ ἀρχηγὸς τῶν
 φόνων καὶ βάσκανος πρῶτος ἀλλ' ἀνελὼν τὸν ἀδελφόν, τί κατα-
 κρίνεται; «στένων καὶ τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς». Μέγα τὸ ἁμάρτη-
 μα, μικρὰ ἢ καταδίκη.

¶: **Φ**ιλανθρωπία μὲν οὖν ἀληθῶς καὶ αὕτη Θεοῦ, ἀλλ' ἔτι
 25 μικρὰ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα· λόγισαι γάρ μοι τὰ ἐπὶ Νῶε. Ἡμαρ-
 τον οἱ γίγαντες, καὶ παρανομία πολλὴ τότε τῆς γῆς κατεχύθη,

15. Ψαλμ. 30, 20.

16. Ψαλμ. 31, 5.

πεις λοιπόν· Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, ἔχω κάνει πολλά φοβερὰ πράγματα καὶ ὄχι μόνο μιὰ φορά, ἀλλὰ πολλές. Ἐραγε θὰ μὲ συγχωρήσει; ἄραγε θὰ μοῦ δώσει ἀμνηστία; Ἄκουσε τί λέει ὁ Ψαλμωδός· «πόσο μεγάλη εἶναι ἡ καλωσύνη σου, Κύριε!»¹⁵. Ὅλα τὰ ἁμαρτήματά σου δὲν ξεπερνοῦν τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ τραῦματά σου δὲν νικοῦν τὴ μεγάλη πείρα τοῦ ἀρχιάτρου. Παράδωσέ του μόνο τὸν ἑαυτὸ σου μὲ ἐμπιστοσύνη· πὲς στὸ γιατρὸ τὴν ἀρρώστια σου· πὲς καὶ σὺ ὅπως καὶ ὁ Δαβίδ, «εἶπα, θὰ ἐξομολογηθῶ στὸν Κύριό μου τὴν ἁμαρτία πού μὲ βαραίνει»¹⁶, καὶ τότε θὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ σὲ σένα κάτι ἀνάλογο μὲ αὐτὸ πού λέει ὁ Δαβίδ στὴ συνέχεια· «καὶ σὺ συγχώρησες τὴν ἀσέβεια τῆς καρδιᾶς μου»¹⁷.

7. **Θ**έλεις νὰ δεῖς τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, σὺ πού τώρα τελευταῖα ἤρθες στὴν κατήχηση; Θέλεις νὰ δεῖς τοῦ Θεοῦ τὴ φιλανθρωπία καὶ τὴ μεγάλη μακροθυμία του; Ἄκουσε τί ἔκανε μὲ τὸν Ἄδām. Ὁ πρωτόπλαστος Ἄδām παρήκουσε τὸν Θεό. Ἐραγε δὲν μπορούσε νὰ τὸν θανατώσει ἀμέσως; Κοίταξε ὅμως τί κάνει ὁ φιλάνθρωπος Κύριος. Τὸν βγάζει βέβαια ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισο, διότι ἦταν ἀνάξιος νὰ μένει ἐκεῖ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας του, ἀλλὰ τὸν ἐγκαθιστᾷ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου¹⁸, ὥστε βλέποντας ἀπὸ ποῦ ἐξέλεσε καὶ ἀπὸ ποῦ διώχτηκε καὶ σὲ ποιά κατάσταση κατάντησε, νὰ μετανοήσει καὶ νὰ σωθεῖ. Ὁ Κάϊν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πού γεννήθηκε, ἔγινε φονιάς τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐφευρέτης τῶν κακῶν, καὶ πρῶτος φονιάς καὶ πρῶτος ζηλιάρης. Ὅμως ὅταν σκότωσε τὸν ἀδελφό του μὲ ποιά ποινὴ τιμωρήθηκε; «Νὰ ζεῖς ἀναστενάζοντας καὶ τρέμοντας πάνω στὴ γῆ»¹⁹. Τὸ ἁμάρτημά του μεγάλο, ἀλλὰ ἡ τιμωρία του μικρή.

8. **Β**έβαια καὶ αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι πραγματικὰ φιλάνθρωπη, ἀλλὰ εἶναι μικρὴ σὲ σύγκριση μ' αὐτὰ πού ἀκολουθοῦν. Σκέψου δηλαδή ὅσα ἔγιναν μὲ τὸν Νῶε. Ἄμάρτησαν οἱ γί-

17. Ψαλμ. 51, 5.

18. Γεν. 3, 24.

19. Γέν. 4, 12.

καὶ διὰ ταύτην κατακλυσμός. ἔμελλεν ἐπέρχεσθαι· καὶ τῷ πεντακοσιοστῷ μὲν ἔτει τὴν ἀπειλὴν ἐκφέρει ὁ Θεός, τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ τὸν κατακλυσμόν ἐπήγαγεν ἐπὶ τὴν γῆν. Βλέπεις φιlanθρωπίας Θεοῦ πλάτος, εἰς ἑκατὸν παρατεινομένης χρόνους; Ἔρα, 5 ὅπερ ἐποίησε τότε μετὰ τὴν ἑκατονταετίαν, παραχρῆμα οὐκ ἠδύνατο ποιῆσαι; Ἀλλ' ἐπίτηδες παρέτεινεν, ἔνδοσιν διδοὺς μετανοίας. Βλέπεις Θεοῦ ἀγαθότητα; Καὶ εἴ γε μετενόησαν τότε, οὐκ ἂν ἀπέτυχον τῆς τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίας.

θ'. Ἐλθέ μοι λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐκ μετανοίας 10 σωθέντας. Ἀλλ' ἴσως καὶ ἐν γυναιξὶν ἔρει τις. Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, ἐμόλυνα τὸ σῶμα παντοίαις ἀκολασίαις· ἄρ' ἔστι σωτηρία; Ἀπόβλεπον, ὦ γύναι, εἰς τὴν Ραὰβ, καὶ προσδόκα καὶ σὺ τὴν σωτηρίαν· εἰ γὰρ ἢ φανερώς καὶ δημοσίᾳ πορνεύσασα διὰ μετανοίας ἐσώθη, ἄρα ἢ ἅπαξ ποτὲ πορνεύσασα πρὸ τῆς χάρι- 15 τος, διὰ μετανοίας καὶ νηστείας οὐ σώζεται; Πῶς γὰρ ἐσώθη ἐκείνη, ζήτησον. Τοῦτο μόνον εἶπεν· «ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Ὁ Θεὸς ὑμῶν ἑαυτῆς γὰρ οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν διὰ τὴν ἀσέλγειαν. Καὶ εἰ θέλεις δέξασθαι, τοῦ σωθῆναι ταύτην μαρτυρίαν ἔγγραφον ἔχεις ἀνάγραφτον ἐν Ψαλ- 20 μοῖς: «μνησθήσομαι Ραὰβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσί με». Ὡς μεγάλης τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίας, καὶ πορνῶν μνημονευούσης ἐν Γραφαῖς ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, «μνησθήσομαι Ραὰβ καὶ Βαβυλῶνος», ἀλλὰ μετὰ τοῦ, «τοῖς γινώσκουσί με». Ἔστιν οὖν καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν σωτηρία, καὶ ἐπὶ γυναικῶν ὁμοίως, ἢ διὰ μετανοίας 25 προξενουμένη.

ι'. **Κ**ἂν ὀλόκληρος δὲ λαὸς ἀμάρτη οὐ νικᾷ τὴν τοῦ Θεοῦ φι-

20. Ὡς. 4, 2.
22. Γέν. 7, 11.

21. Γέν. 6, 13.

γαντες και τότε πάνω στη γη ξεχύθηκε μεγάλη παρανομία²⁰, και εξαιτίας αυτής ἐπρόκειτο νὰ γίνει κατακλυσμός. Και τὴν ἀπειλή βέβαια ὁ Θεὸς τὴν ἐξετόξευσε κατὰ τὸ πεντακοσιοστό ἔτος²¹, ἐνῶ τὸν κατακλυσμὸ τὸν ἔστειλε τὸ ἑξακοσιοστό ἔτος²². Βλέπεις πόσο πλατειὰ εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία παρατάθηκε ἑκατὸ χρόνια; Ἐξαίτια αὐτὸ πού ἔκανε τότε μετὰ ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ κάνει ἀμέσως; Ὅμως τὸ παρέτεινε ἐπίτηδες δίνοντας τοὺς ἔνδυμα μετάνοιας. Βλέπεις ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἂν βέβαια τότε αὐτοὶ εἶχαν μετανοήσει, δὲν θὰ ἀστοχοῦσαν σὸ νὰ δεχθοῦν τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

9. **Ἄ**ς ἔρθουμε ὅμως καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους πού σώθηκαν μετὰ τὴν μετάνοια. Ἄλλ' ἴσως θὰ μποροῦσε καὶ κάποια ἀπὸ τὶς γυναῖκες νὰ πεῖ· Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, ἐμόλυνα τὸ σῶμα μου μετὰ κάθε εἶδους ἀκολασίης· ὑπάρχει ἄραγε σωτηρία γιὰ μένα; Σκέψου, γυναῖκα, τὴ Ραάβ, καὶ περίμενε καὶ σὺ τὴ σωτηρία σου. Διότι, ἂν ἐκείνη πού πόρνευσε φανερὰ καὶ δημόδια σώθηκε μετὰ τὴν μετάνοια, ἄραγε αὐτὴ πού πόρνευσε κάποτε μιὰ φορά, πρὶν νὰ δεχθεῖ τὴ χάρη, δὲν σώζεται μετὰ τὴν μετάνοια καὶ τὴ νηστεία; Ἐρεῦνησε γιὰ νὰ δεῖς πῶς σώθηκε ἐκείνη. Αὐτὸ μόνο εἶπε· «ὁ Θεὸς σὰς ὑπάρχει στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»²³. Εἶπε ὁ Θεὸς σὰς· δὲν τόλμησε νὰ τὸν ὀνομάσει καὶ δικὸ τῆς Θεοῦ, ἐξαιτίας τῆς ἀσέλγειάς της. Καὶ ἂν θέλεις νὰ ἔχεις γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴ σωτηρία της, τὴν ἔχεις γραμμένη στοὺς Ψαλμοὺς· «θὰ θυμηθῶ τὴν Ραάβ καὶ τὴ Βαβυλώνα, πού με ἀναγνωρίζουν»²⁴. Πόσο μεγάλη πράγματι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ φτάνει νὰ μνημονεύει ἀκόμα καὶ πόρνες στὶς ἅγιες Γραφές! Καὶ νὰ μὴ λέει ἀπλῶς, «θὰ θυμηθῶ τὴ Ραάβ καὶ τὴ Βαβυλώνα», ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρώνει· «αὐτὲς πού με ἀναγνωρίζουν». Ὑπάρχει λοιπὸν ἐξίσου σωτηρία καὶ γιὰ τοὺς ἀνδρες καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες, καὶ εἶναι αὐτὴ πού κατορθώνεται μετὰ τὴν μετάνοια.

10. **Κ**αὶ ἂν ἀκόμη ἁμαρτήσῃ ὁλόκληρος λαός, δὲν νικᾷ τὴ φιλαν-

23. Ἰησ. Ναυῆ 2, 11. 24. Ψαλμ. 86, 4.

λανθρωπίαν. Ἐμοσχοποίησεν ὁ λαός, ἀλλ' οὐκ ἀπέστη ὁ Θεὸς τῆς φιλανθρωπίας ἠρνήσαντο οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἑαυτὸν οὐκ ἠρνήσατο. «Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ», εἰρήκασι· καὶ πάλιν συνήθως ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, σωτὴρ αὐτῶν ἐγένετο.
 5 Καὶ οὐ μόνος ὁ λαὸς ἤμαρτεν, ἀλλὰ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς Μωυσῆς γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων· «καὶ ἐπὶ Ἀαρὼν ἐγένετο ὀργὴ Κυρίου· καὶ ἐδεήθη», φησὶν, «ὑπὲρ αὐτοῦ», καὶ συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Ἐἶτα Μωυσῆς μὲν αἰτῶν ὑπὲρ ἀρχιερέως ἁμαρτάνοντος, ἐδυσώπει τὸν Κύριον, Ἰησοῦς δὲ Μονογενῆς αἰτῶν ὑπὲρ
 10 ἡμῶν οὐ δυσωπεῖ τὸν Θεόν; Κάκεινον μὲν τὸ πταισθὲν οὐκ ἐκώλυσεν ἐλθεῖν εἰς ἀρχιερωσύνην, σὲ δέ, ἐξ ἐθνῶν ἐλθόντα, κωλύσει εἰσελθεῖν εἰς τὴν σωτηρίαν;

Μετανόησον, ἄνθρωπε, λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁμοίως, καὶ οὐ κεύκλυτ' ἴ σοι ἡ χάρις. Ἀνεπίληπτόν σου παράστησον εἰς τὸ ἐξῆς
 15 τὸν τρόπον· φιλόανθρωπος γὰρ ἀληθῶς ὁ Θεός, καὶ οὐ δυνήσεται ὁ πᾶς ἄνθρωπος κατ' ἀξίαν ἐξαιρεῖν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν οὐδ' ἂν πᾶσαι αἱ γλῶσσαι συνέλθωσιν ὁμοῦ, οὐδ' οὕτως μέρος τι τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διηγήσασθαι δυνήσονται. Ἡμεῖς γὰρ λέγομεν μέρος τι τῶν γεγραμμένων περὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους
 20 αὐτοῦ φιλανθρωπίας, ἀλλ' οὐκ οἶδαμεν ὅσα καὶ ἀγγέλοις συνεχώρησε· συγχωρεῖ γὰρ κάκεινοις, ἐπειδὴ εἷς μόνος ἀναμάρτητος, ὁ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καθαρίζων Ἰησοῦς. Καὶ περὶ μὲν ἐκείνων αὐτάρκως.

ια'. **Εἰ** δὲ βούλει, σοὶ περὶ ἡμῶν καὶ ἄλλους τύπους παραστήσω.
 25 Ἐλθὲ καὶ ἐπὶ τὸν Δαβὶδ τὸν μακάριον καὶ τύπον αὐτὸν λάβε τῆς μετανοίας. Ἐσφάλη ὁ μέγας, μετὰ κοίτην τὸ δειλινὸν περιπατῶν

25. Β' Τιμ. 2, 13.

26. *Εξ. 32, 8.

θρωπία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς κατασκεύασε μοσχάρι καὶ τὸ λάτρευσε, καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι φιλόανθρωπος ἀπέναντί τους. Ἀρνήθηκαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν ἀρνήθηκε τὸν ἑαυτὸν του²⁵. Εἶπαν, «αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραήλ»²⁶, ἀλλὰ καὶ πάλι, ὡς συνήθως, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ ἔγινε σωτήρας τους. Καὶ δὲν ἀμάρτησε μόνο ὁ λαός, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερέας τους. Διότι ὁ ἴδος ὁ Μωυσῆς λέει· «ὁ Κύριος ὀργίστηκε ἐναντίον τοῦ Ἀαρὼν. Καὶ ἐγὼ δεήθηκα», λέει, «γι' αὐτὸν καὶ ὁ Θεὸς τὸν συγχώρησε»²⁷. Ὁ Μωυσῆς λοιπόν, κάνοντας δέηση γιὰ τὸν ἀρχιερέα πὺ ἀμάρτησε, ἔκανε σπλαγχνικὸ τὸν Κύριο, καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὁ Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅταν μεσιτεύει γιὰ μᾶς, δὲν κινεῖ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἐκείνον βέβαια, παρὰ τὸ ἀμαρτημά του, δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ γίνεῖ ἀρχιερέας, ἔσένα, πὺ ἦρθες ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία, θὰ σὲ ἐμποδίσει νὰ μπεῖς στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας;

Μετανόησε, λοιπόν ἄνθρωπέ μου, καὶ σὺ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ δὲν θὰ ἐμποδιστεῖ ἡ χάρις νὰ ἔρθει σὲ σένα. Φύλαξε ἀνεπίληπτη στὸ ἐξῆς τὴ συμπεριφορὰ σου. Ὁ Θεὸς εἶναι πραγματικὰ φιλόανθρωπος, καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν θὰ μπορέσει νὰ διηγηθεῖ ἐπάξια τὴ φιλοανθρωπία του, οὔτε καὶ ἂν μαζευτοῦν ὅλες οἱ γλῶσσες μαζί, οὔτε τότε θὰ μπορέσουν νὰ διηγηθοῦν ἓνα μικρὸ μέρος τῆς φιλοανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐμεῖς ἀναφέρουμε ἓνα μέρος μόνο ἀπὸ ὅσα εἶναι γραμμένα γιὰ τὴ φιλοανθρωπία τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους, δὲ γνωρίζουμε ὅμως καὶ αὐτὰ πὺ συγχώρησε στοὺς ἀγγέλους· γιατί καὶ ἐκείνους τοὺς συγχωρεῖ, ἀφοῦ μόνο ἓνας εἶναι ἀναμάρτητος, ὁ Ἰησοῦς πὺ καθαρίζει τὶς ἁμαρτίες μας. Ἀλλὰ εἶναι ἀρκετὰ ὅσα εἶπαμε γιὰ ἐκείνους.

11. Ἄν ὅμως θέλεις νὰ σοῦ ἀναφέρω καὶ ἄλλα παραδείγματα, ἃς πᾶμε στὸν μακάριο Δαβίδ, τὸν ὁποῖο νὰ ἔχεις σὰν ὑπόδειγμα μετάνοιας. Ἐκανε σφάλμα αὐτὸς ὁ μέγας. Μετὰ τὸν ὕπνο, τὸ δειλινό, καθὼς περπατοῦσε στὸ δῶμα²⁸ καὶ ρέμβαζε, ἔπαθε κατὰ τὸ ἀνθρώ-

27. Δευτ. 9, 20.

28. Β' Βασιλ. 11, 2.

ἐπὶ τοῦ δώματος ἶδεν ἀδιαφόρως καὶ ἔπαθέ τι ἀνθρώ-πινον· ἔτε-
 λέσθη ἢ ἁμαρτία, ἀλλ' οὐ συναπέθανεν ἢ περὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ
 πταιίσματος εὐγνωμοσύνη. Ἦλθε Νάθαν ὁ προφήτης, ἔλεγχος
 ταχύς, καὶ τοῦ τραύματος ἰατρός· «ὠργίσθη», φησὶν, «ὁ Κύριος,
 5 καὶ ἡμαρτες». Τῷ βασιλεύοντι ὁ ἰδιώτης ἔλεγεν· βασιλεὺς ὁ πορ-
 φυροφόρος οὐκ ἠγανάκτησεν· οὐ γὰρ προσεῖχε τῷ λαλοῦντι,
 ἀλλὰ τῷ ἀποστείλαντι. Οὐκ ἐτύφλωσεν αὐτὸν τὸ περιεστῶς τῶν
 στρατιωτῶν στίφος· ἐνενόει γὰρ τὸν ἀγγελικὸν τοῦ Κυρίου στρα-
 τόν, καὶ τὸν ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἠγωνίασε· καὶ φησι τῷ ἐλθόντι,
 10 μᾶλλον δὲ δι' ἐκείνου τῷ ἀποστείλαντι· «ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ».
 Βλέπεις τοῦ βασιλέως ταπεινοφροσύνην; βλέπεις ἐξομολόγησιν;
 μὴ γὰρ ἦν ἐλεγχθεὶς ὑπὸ τινος; μὴ πολλοὶ συνήδειςαν τῷ πρά-
 γματι; ὀξέως ἐπράχθη τὸ πράγμα, καὶ ὁ προφήτης εὐθύς παρῆν
 κατήγορος, καὶ ὁ πταίσας ὁμολογεῖ τὸ κακόν· καὶ ἐπειδὴ εὐγνω-
 15 μόνως ὠμολόγησεν, ὀξύτατην ἔσχε τὴν ἰατρείαν· ὁ γὰρ ἀπειλή-
 σας προφήτης Νάθαν φησὶν εὐθέως· «καὶ Κύριος παρεδίβασε τὸ
 ἁμάρτημά σου». Βλέπεις ὀξύτατην Θεοῦ φιλανθρώπου μεταβο-
 λήν; Πλήν φησι· «παροξύνων παρώξυνας τοὺς ἐχθροὺς Κυρίου».
 Πολλοὺς μὲν διὰ τὴν δικαιοσύνην εἶχες ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐφρούρει
 20 σε ἢ σωφροσύνη· προδοὺς δὲ τὸ μέγιστον ὄπλον, ἐτοίμους ἐστῶ-
 τας ἔχεις κατὰ σοῦ τοὺς ἐχθροὺς ἐπαναστάντας. Ὁ μὲν οὖν προ-
 φῆτης οὕτως αὐτὸν παρεμυθήσατο.

6: Ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἤκουσεν, ὅτι
 «Κύριος παρεδίβασε τὸ ἁμάρτημά σου», οὐκ ἀπέστη τῆς μετα-
 25 νοίας, ἀλλὰ περιεβάλλετο μὲν σάκκον ἀντὶ πορφύρας, ἀντὶ δὲ
 χρυσοκολλήτων θρόνων, ἐπὶ σποδοῦ καὶ γῆς ὁ βασιλεὺς ἐκαθέ-
 ζετο· καὶ οὐκ ἐπὶ σποδοῦ μόνον ἐκάθητο, ἀλλὰ καὶ σποδὸν εἶχε

πινο. Συντελέστηκε ἡ ἁμαρτία του. Ἦρθε ὁ προφήτης Νάθαν, γρήγορος ἐλεγκτῆς καὶ γιατρὸς τοῦ τραύματος καὶ τοῦ εἶπε: «Ὁργίστηκε ὁ Κύριος· ἁμάρτησες»· αὐτὰ εἶπε ὁ ἀπλὸς ἰδιώτης στὸ βασιλιά· ἀλλὰ ὁ Δαβίδ, ὁ πορφυροντυμένος βασιλιάς, δὲν ἀγανάκτησε, γιατί ἡ προσοχή του δὲν ἦταν στραμμένη σ' αὐτόν πού μιλοῦσε, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον πού τὸν ἔστειλε. Δὲν τὸν γέμισε μὲ ἀλαζονεία τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν πού τὸν περιτρογύριζε· διότι σκεφτόταν τὸν ἀγγελικὸ στρατὸ τοῦ Κυρίου, καὶ σὰν νὰ ἔβλεπε τὸν ἀόρατο Θεὸ τὸν κατέλαβε ἀγωνία. Ἔτσι εἶπε στὸν προφήτη πού εἶχε ἔρθει, ἢ μᾶλλον μέσω αὐτοῦ, σ' ἐκεῖνον πού τὸν ἔστειλε: «ἁμάρτησα μπροστὰ στὸν Κύριο»²⁹. Βλέπεις τὴν ταπεινοφροσύνη τοῦ βασιλιᾶ; βλέπεις τὴν ἐξομολόγηση; Μήπως τὸν εἶχε ἐλέγξει κανεῖς; μήπως εἶχαν ἀντιληφθεῖ πολλοὶ τὴν ἁμαρτία του; Τὸ ἁμάρτημά του συντελέστηκε μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, καὶ παρουσιάστηκε ἀμέσως ὁ προφήτης ὡς κατήγορος, καὶ αὐτὸς πού ἔφταιξε ὁμολόγησε τὸ κακὸ πού ἔκανε, καὶ ἐπειδὴ ὁμολόγησε μὲ εἰλικρίνεια, δέχθηκε ἀμέσως καὶ τὴ θεραπεία. Διότι ὁ προφήτης Νάθαν τοῦ εἶπε ἀμέσως· «ὁ Θεὸς συγχώρησε τὴν ἁμαρτία σου». Βλέπεις τὴν ταχύτατη ἀλλαγὴ τοῦ φιλάνθρωπου Θεοῦ; Ὡστόσο ὅμως τοῦ λέει· Μὲ τὴν ἁμαρτία σου ἔχεις κάνει νὰ ἔξοργιστοῦν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου σου. Διότι εἶχες πολλοὺς ἐχθρούς, ἐπειδὴ ζοῦσες σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σὲ φρουροῦσε ἡ σωφροσύνη. Ἐπειδὴ ὅμως προῶδες αὐτὸ τὸ τόσο μεγάλο ὄπλο σου, ἔχεις ἔτοιμους τοὺς ἐχθρούς σου πρὸς ἐπανάσταση ἐναντίον σου.

12. **Κ**αὶ ὁ μὲν προφήτης μὲ αὐτόν τὸν τρόπο τὸν παρηγόρησε, ὁ μακάριος ὅμως Δαβίδ, ἂν καὶ εἶχε ἀκούσει καλά, ὅτι ὁ Κύριος συγχώρησε τὸ ἁμάρτημά σου, δὲν παρέλειψε νὰ ἐκδηλώσει τὴ μετάνοιά του, ἀλλὰ φόρεσε σάκκο ἀντὶ τῆς πορφύρας³⁰, καὶ ἀντὶ γιὰ χρυσοκόλλητους θρόνους, καθόταν πάνω σὲ στάχτη καὶ χῶμα. Καὶ δὲν καθόταν μόνον πάνω στὴ στάχτη, ἀλλὰ ἔτρωγε καὶ στάχτη,

30. Β' Βασ. 12, 16.

τὴν βρωσίν, καθὼς καὶ αὐτὸς φησιν· «ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον». Ἐξέτηξε δάκρουσι τὸν ἐπιθυμητὴν ὀφθαλμόν· «λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου», λέγων, «ἐν δάκρουσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω». Ἀρχόντων παρακαλούντων φαγεῖν
 5 ἄρτον, οὐκ ἐπέιθετο· εἰς δὲ ἑβδόμην ὀλόκληρον ἡμέραν παρέτεινε τὴν νηστείαν. Εἰ βασιλεὺς οὕτως ἐξωμολογεῖτο, σὺ ὁ ἰδιώτης οὐκ ὀφείλεις ἐξομολογήσασθαι; Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανάστασιν πολλῶν οὐσῶν ὑδάων αὐτῷ τῆς φυγῆς, διὰ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν φεύγειν εἴλετο, μονονουχὶ τῇ διανοίᾳ τὸν ἀνα-
 10 θησόμενον εἰς τοὺς οὐρανούς ἐκειῖθεν λυτρωτὴν ἐπικαλούμενος. Καὶ καταρωμένου πικρῶς αὐτὸν τοῦ Σεμεῖ, λέγει· «καὶ ἄφετε αὐτόν»· ἦδει γάρ, ὅτι τῷ ἀφιέντι ἀφεθήσεται.

γ'. **Β**λέπεις ὅτι καλὸν τὸ ἐξομολογήσασθαι; Βλέπεις ὅτι τοῖς μετανοοῦσιν ἐστὶ σωτηρίῳ; Καὶ Σαλομὼν ἐκπέπτωκεν· ἀλλὰ τί
 15 φησιν; «Ὑστερον ἐγὼ μετενόησα». Καὶ ὁ Ἀχαάβ, ὁ τῆς Σαμαρείας βασιλεὺς, γέγονε παρανομώτατος εἰδωλολάτρης, ἐξαίσιος, προφητοκτόνος, ἀλλότριος τῆς εὐσεβείας, ἀγρῶν ἐπιθυμητῆς καὶ ἀμπελώνων ἀλλοτριῶν· ἀλλ' ὅτε τὸν Ναβουθαὶ διὰ τῆς Ἰεζάβελ ἀπέκτεινεν, ἐλθόντος Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου καὶ μόνον ἐπα-
 20 πειλήσαντος, διέρρηξε τὰ ἱμάτια καὶ περιεβάλετο σάκκον. Καὶ τί φησιν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς πρὸς τὸν Ἡλίαν; «Ἐώρακας πῶς κατενύγη Ἀχαάβ ἀπὸ προσώπου μου»; μονονουχὶ πείθων τὸ διάπτυρον τοῦ προφήτου συγκαταβῆναι τῷ μετανοοῦντι· «οὐκ ἐπάξω γάρ φησι τὴν κακίαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ»· καὶ ὁμως
 25 μέλλοντος αὐτοῦ μετὰ τὴν συγχώρησιν οὐκ ἀφίστασθαι τῆς πονηρίας, συγχωρεῖ ὁ συγχωρῶν οὐκ ἀγνοῶν τὸ μέλλον, ἀλλὰ

31. Ψαλμ. 101, 10.

32. Ψαλμ. 6, 7.

ὅπως λέει ὁ ἴδιος· «ἔφαγα στάχτη σάν νά ἦταν ψωμί, καί τό νερό μου τό ἀνακάτευα μέ δάκρυα»³¹. Ἐλειωσε μέ τὰ δάκρυα τὰ μάτια του πού τοῦ προκάλεσαν τήν ἐπιθυμία· διότι λέει, «λούζω κάθε βράδυ τό κρεβάτι μου μέ δάκρυα, βρέχω τό στρώμα μου μέ δάκρυα»³². Καί ἐνῶ οἱ ἄρχοντες τόν παρακαλοῦσαν νά φάει, ἐκεῖνος δέν τοὺς ἀκουε, παρατείνοντας ἐπὶ ἑφτά ὀλόκληρες μέρες τή νηστεία. Ἐάν λοιπὸν ὁ βασιλιάς ἐξομολογιόταν μέ τὸν τρόπο αὐτό, ἐσὺ ὁ ἰδιώτης δέν ὀφείλεις νά ἐξομολογηθεῖς; Καί μετὰ τὴν ἐπαναστάση τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἐνῶ ὑπῆρχαν πολλοὶ δρόμοι γιὰ νά διαφύγει, προτίμησέ νά φύγει μέσω τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, σάν νά ἠθελε μέ τὴ σκέψη του νά ἐπικαλεσθεῖ ὡς λυτρωτή του Ἐκεῖνον πού ἐπρόκειτο ἀπὸ ἐκεῖ νά ἀνεβεῖ στοὺς οὐρανούς. Καί ἐνῶ ὁ Σεμεὶ τὸν καταριόταν πολὺ πικρόχολα, ἔλεγε· «ἀφήστε τον νά μέ καταριέται»³³· διότι γνῶριζε, ὅτι ὅποιος συγχωρεῖ, θὰ συγχωρηθεῖ.

13. **Β**λέπεις ὅτι ἡ ἐξομολόγησις εἶναι καλὸ πρᾶγμα; Βλέπεις ὅτι γιὰ ὅσους μετανοοῦν ὑπάρχει σωτηρία; Καί ὁ Σολομών ἔπεσε στὴν ἁμαρτία. Ἀλλὰ τί λέει; «Ἐπεσα βέβαια, ἀλλ' ὕστερα ἐγὼ μετανόησα»³⁴. Καί ὁ βασιλιάς τῆς Σαμάρειας Ἀχαάβ ἔγινε πολὺ σκληρὸς εἰδωλολάτρης, ὀρμητικὸς φονιάς προφητῶν, ξένος πρὸς τὴν εὐσέβεια, ἄνθρωπος πού τοῦ ἄρεσε νά ἄρπάζει τὰ ἀμπέλια καὶ τὸν χωράφια τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ὅταν ὁ Ἀχαάβ ἐφόνευσε τὸν Ναβουθαί, μέ τὴ μεσολάβησις τῆς Ἰεζάβελ, μόλις ἦρθε ὁ προφήτης Ἡλίας καὶ τὸν ἀπειλήσεν μόνον, ἔσκισε τὰ ρούχα του καὶ φόρεσε σάκκο³⁵. Καί τί λέει ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς στὸν Ἡλία; «Βλέπεις πόσο πολὺ συγκινήθηκε ὁ Ἀχαάβ μπροστά μου;»³⁶, πείθοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν φλογερὸ προφήτη νά δείξει συγκατάβασις πρὸς τὸν μετανοοῦντα. Διότι λέει, «δέν θὰ τοῦ προξενήσω κακὰ κατὰ τίς ἡμέρες αὐτοῦ». Καί ἐνῶ ἐκεῖνος ἐπρόκειτο καὶ μετὰ τὴ συγχώρησίν του νά μὴ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τίς πονηρὰς πράξεις του, τὸν συγχώρησε Αὐτὸς πού συγχωρεῖ. Ὁχι βέβαια ὅτι ἀγνοοῦσε τό τί ἐπρόκει-

33. Β' Βασ. 16, 11.

35. Γ' Βασ. 20, 27.

34. Παροιμ. 24, 32.

36. Γ' Βασ. 20, 29.

τῷ παρόντι τῆς μετανοίας καιρῷ κατάλληλον τὴν συγχώρησιν δωρούμενος· δικαίου γὰρ δικαστοῦ ἔστι πρὸς ἕκαστον τῶν γεγενημένων προσφόρως ἀποκρίνασθαι.

ιδ'. **Π**άλιν Ἱεροβοὰμ εἰσθήκει θύων τοῖς εἰδώλοις ἐπὶ τῷ βωμῷ· 5 ξηρὰ γέγονεν αὐτοῦ ἡ χεὶρ, ἐπειδὴ ἐκέλευσε συλληφθῆναι τὸν ἐλέγχοντα προφήτην· ἀλλὰ τῇ πείρᾳ γνοὺς τὴν ἐνέργειαν τοῦ παρόντος, λέγει· «δεήθητι τοῦ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου»· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ρῆμα πάλιν ἀποκατέστη ἡ χεὶρ αὐτοῦ. Εἰ τὸν Ἱεροβοὰμ ἰάσατο ὁ προφήτης, σὲ Χριστὸς ἄρα οὐ δύναται τῶν 10 ἁμαρτιῶν ἰασάμενος ἐλευθερῶσαι; Γέγονε καὶ Μανασσῆς προνομώτατος, ὁ τὸν Ἡσαΐαν πρίσας, καὶ ἐν παντοίαις εἰδωλολατρύαις μιανθείς, καὶ πλήσας αἱμάτων ἀθῶων τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀλλὰ αἰχμιάλωτος ἀχθείς εἰς Βαβυλῶνα, τῇ πείρᾳ τῶν κακῶν εἰς μετανοίας ἰατροίαν συνεχρήσατο· λέγει γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι «ἔτα-πεινώ- 15 θη Μανασσῆς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ προσηύξατο, καὶ εἰσήκουσε Κύριος, καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ». Εἰ ὁ τὸν προφήτην πρίσας διὰ μετανοίας ἐσώθη, σὺ δὲ μηδὲν τοσοῦτον ἐργασάμενος οὐ σωθήσῃ;

ιε'. **Β**λέπε μὴ τῇ δυνάμει τῆς μετανοίας μάτην ἀπιστήσης Βού- 20 λει γνῶναι πόσον ἰσχύει μετάνοια; Θέλεις γνῶναι τὸ καρτερόν τῆς σωτηρίας ὄπλον καὶ μαθεῖν πόσον ἐξομολόγησις ἰσχύει; Ἐκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας ἐχθρῶν Ἐζεκίας δι' ἐξομολογήσεως ἐτρέψατο. Μέγα μὲν ἀληθῶς καὶ τοῦτο, ἀλλὰ ἔτι μικρόν πρὸς τὸ ρηθησόμενον. Ἀπόφασιν θείαν ἐξενεχθεῖσαν

37. Γ Βασιλ. 13, 6.

37α. Στὴν Π.Δ. δὲν ἀναφέρεται ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας πριονίστηκε. Πολὺ παλιὰ παράδοση ὁμῶς, τὴν ὁποία ἀσπάζονται ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, φέρει τὸν Ἡσαΐα νὰ πεθαίνει πριονισμένος μὲ ξύλινο πριόνι (βλ. Ἰουστίνου, Διόλογος πρὸς Τρύφωνα, Θεοδωρήτου, Ἐρώτ. ΝΔ' εἰς τὴν Δ' Βασιλειῶν, Θεοφυλάκτου, Εἰς τὴν πρὸς Ἐβρ. κεφ. 11 κ. ἄ.

το νὰ κάνει ὁ Ἀχαάβ στὸ μέλλον, ἀλλὰ δωρίζοντάς του τὴ συγχώρηση στὸν κατάλληλο γιὰ μετάνοια καιρὸ. Διότι γνώρισμα τοῦ δίκαιου δικαστῆ εἶναι νὰ ἐξετάζει τὴν κάθε πράξη ἀνάλογα μὲ τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες διαπράχθηκε.

14. **Ἐ**πίσης καὶ ὁ Ἱεροβοάμ στεκόταν μπροστά στὸ βωμὸ καὶ θυσίαζε στὰ εἰδωλα. Ὅταν διέταξε νὰ συλληφθεῖ ὁ προφήτης ποὺ τὸν ἤλεγχε, ξεράθηκε τὸ χέρι του. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ τὴν πείρα του κατάλαβε γιὰ τὸ συνέδη αὐτό, εἶπε· «παρακάλεσε τὸν Κύριο γιὰ μένα»³⁷. Καὶ ἐπειδὴ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ἀποκαταστάθηκε τὸ χέρι του. Ἐὰν λοιπὸν ὁ προφήτης θεράπευσε τὸν Ἱεροβοάμ, ἄραγε ἐσένα δὲν μπορεῖ ὁ Χριστὸς νὰ σὲ ἐλευθερώσει θεραπεύοντάς σε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου; Καὶ ὁ Μανασσῆς διέπραξε πάρα πολλές παρανομίες, αὐτὸς ποὺ πριόνισε τὸν Ἡσαΐα^{37α}, ποὺ μολύνθηκε μὲ κάθε εἶδους εἰδωλολατρίας, καὶ γέμισε ἀπὸ ἄθῳα θύματα τὴν Ἱερουσαλήμ³⁸. Ὅταν ὅμως ὀδηγήθηκε αἰχμάλωτος στὴ Βαβυλώνα, ἡ πείρα τῶν κακῶν ποὺ ὑπέστη τὸν ἔκανε νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ βρεῖ τὴ θεραπεία του. Διότι λέει σχετικὰ ἡ Γραφή· «ταπεινώθηκε ὁ Μανασσῆς μπροστά στὸν Κύριο καὶ προσευχήθηκε καὶ τὸν ἄκουσε ὁ Κύριος καὶ τὸν ἐπανάφερε πάλι στὸ θρόνο του»³⁹. Ἐὰν ἐκεῖνος ποὺ πριόνισε τὸν προφήτη σώθηκε μὲ τὴ μετάνοια, ἐσὺ ποὺ δὲν ἔκανες τίποτε τὸ τόσο μεγάλο δὲν θὰ σωθεῖς; Πρόσεχε νὰ μὴν ὑποτιμήσεις ἄδικα τὴ δύναμη τῆς μετάνοιας.

15. **Θ**έλεις νὰ μάθεις πόση δύναμη ἔχει ἡ μετάνοια; θέλεις νὰ γνωρίσεις τὸ ἰσχυρὸ ὄπλο τῆς σωτηρίας καὶ νὰ μάθεις πόση δύναμη ἔχει ἡ ἐξομολόγηση; Ὁ Ἐζεκίας μὲ τὴν ἐξομολόγηση ἔτρεψε σὲ φυγὴ ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἐχθροῦς⁴⁰. Εἶναι πραγματικὰ μεγάλο καὶ αὐτό, ἀλλὰ πολὺ μικρότερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ. Ὁ ἴδιος βασιλιάς μὲ τὴν μετάνοιά του πέτυχε τὴν ἀνάκληση ἀπὸ-

38. Δ' Βασ. 4, 16.

39. Β' Παραλ. 33, 12—13.

40. Δ' Βασ. 19, 35.

ἀνεκαλέσατο διὰ μετανοίας ὁ αὐτός νοσήσαντι γὰρ αὐτῷ φησιν ὁ Ἡσαΐας «τάξαι περὶ τοῦ οἴκου σου ἀποθνήσκεις γὰρ σύ, καὶ οὐ ζήσῃ». Ποία λοιπὸν προσδοκία; ποία ἐλπίς εἰς σωτηρίαν, τοῦ προφήτου λέγοντος, «ἀποθνήσκεις γὰρ σύ»; Ἀλλ' οὐκ ἀπέστη
 5 τῆς μετανοίας Ἐζεκίας, μεμνημένος δὲ τοῦ γεγραμμένου, «ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξης, τότε σωθήσῃ», ἀπεστράφη πρὸς τὸν τοῖχον καὶ τείνας τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆς στρωμνῆς εἰς τὸν οὐρανὸν (οὐ γὰρ ἐμποδίζει παχύτης τοίχων) προσευχαῖς μετ' εὐλαθείας ἀναπεμπομέναις, φησί· «Κύριε μνήσθητί μου»· αὐταρκες
 10 γὰρ εἰς ἰατροίαν ἐμοὶ τὸ σὲ μνησθῆναί μου· οὐχ ὑποβέβλησαι χρόνοις, ἀλλ' αὐτὸς εἶ τῆς ζωῆς ὁ νομοθέτης· οὐ γὰρ κατὰ γένετιν καὶ πλοκὴν ἄστρον, ὡς τινες ματαιολογοῦσι, ζῶμεν, ἀλλ' αὐτὸς καὶ τοῦ ζῆν καὶ ὅτε δεῖ ζῆν, ὡς θούλει, νομοθέτης τυγχάνεις· Καὶ ὅ τὸ ζῆν ἀνέλπιστον διὰ τὴν προφητικὴν ἀπόφασιν ἦν,
 15 τούτῳ πεντεκαιδεκαετῆς προσετίθετο χρόνος, ἡλίου παλίνδρομον, διὰ τὸ σημεῖον, ποιησαμένου τὴν πορείαν. Εἶτα, διὰ μὲν τὸν Ἐζεκίαν ἡλῖος ὑπέστρεψε, διὰ δὲ τὸν Χριστὸν ἡλῖος ἐξέλιπεν, οὐκ ἀναποδίσας, ἀλλ' ἐκλείπων, καὶ διὰ τοῦτο δείξας τὴν διαφορὰν ἑκατέρων, Ἐζεκίου, λέγω, καὶ Ἰησοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἴσχυσεν
 20 ἀπόφασιν Θεοῦ λῦσαι, Ἰησοῦς δὲ οὐ χαρίζεται ἄφεσιν ἁμαρτιῶν; Ἀπόστρεψον καὶ στέναξον καὶ αὐτός, ἀπόκλεισον τὴν θύραν καὶ πρόσευξαι, ἵνα σοι ἀφεθῆ, ἵνα σου περιέλη τὰς φλόγας τὰς καυστικὰς· ἰσχύει γὰρ ἐξομολόγησις σβέσαι καὶ πῦρ, ἰσχύει καὶ λέοντας ἡμερῶσαι.

15' 25 **Εἰ** δὲ ἀπιστεῖς, ἐννόησον τίς συγκατέβη τοῖς περὶ τὸν Ἀνανίαν. Ποίας ἐξέχεαν πηγὰς; Πόσοι ξέσται ὕδατος τὴν ἐπὶ τεσσα-

41. Ἦσ. 38, 1. Πρβλ. Δ' Βασ. 20, 1.

42. Ἦσ. 30, 15.

43. Ἦσ. 38, 3.

φασης τοῦ Θεοῦ, πού ἤδη εἶχε ἀνακοινωθεῖ. Διότι, ὅταν ἦταν ἄρρωστος τοῦ εἶπε ὁ Ἡσαΐας· «τακτοποίησε τίς οἰκογενειακές σου ὑποθέσεις, γιατί ἐσύ πεθαίνεις καί δέ θά ζήσεις»⁴¹. Τί τοῦ ἔμενε πιά νά περιμένει; ποιά ἐλπίδα σωτηρίας εἶχε, ἀφοῦ ὁ προφήτης τοῦ εἶπε, ὅτι «ἐσύ θά πεθάνεις»; Ἄλλά δέν παρέλειψε τή μετάνοια ὁ Ἐζεκίας, γιατί θυμήθηκε αὐτό πού εἶναι γραμμένο· «ὅταν μετανόησεις καί στενάξεις, τότε θά σωθεῖς»⁴². Γύρισε πρὸς τὸν τοῖχο καί στρέφοντας τὸ νοῦ του ἀπὸ τὸ στῶμα του στὸν οὐρανὸ (διότι τὸ πάχος τῶν τοίχων δέν ἐμποδίζει τίς προσευχές ποῦ κατευθύνονται πρὸς τὰ ἐκεῖ μὲ εὐλάβεια), καί εἶπε· «Κύριε, θυμήσου με»⁴³. Εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴ θεραπεία μου τὸ νὰ μὲ θυμηθεῖς. Ἐσύ δέν ὑποτάσσεται σὸ χρόνο, ἀλλ' εἶσαι ὁ ἴδιος νομοθέτης τῆς ζωῆς. Διότι ἡ ζωὴ μας δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὕπαρξη καί τὸν συνδυασμὸ τῶν ἀστρῶν, ὅπως λένε μερικοὶ ἀβασάνιστα. Ἄλλά ἐσύ εἶσαι ἐκεῖνος πού καθορίζεις, ὅπως θέλεις, καί τὴ ζωὴ καί τὸ πότε πρέπει νὰ ζήσει κανεὶς. Ἔτσι σ' ἐκεῖνον πού, σύμφωνα μὲ τὴν προφητικὴ πρόβλεψη, δέν ὑπῆρχε ἐλπίδα νὰ ζήσει, προστέθηκαν ἄλλα δεκαπέντε χρόνια ζωῆς, πράγμα πού ἐπιβεβαιώθηκε μὲ τὸ νὰ γυρίσει ὁ ἥλιος τὴν πορεία του πρὸς τὰ πίσω, ἐξαιτίας τοῦ θαύματος. Γιὰ τὸν Ἐζεκία λοιπὸν γύρισε ὁ ἥλιος πίσω, ἐνῶ γιὰ τὸν Χριστὸ ὁ ἥλιος σκοτίστηκε. Δέν ἄλλαξε πορεία⁴⁴, ἀλλὰ χάθηκε, δείχνοντάς ἔτσι τὴ διαφορὰ τῶν δύο, δηλαδὴ τοῦ Ἐζεκία καί τοῦ Ἰησοῦ. Καί ὁ Ἐζεκίας βέβαια κατόρθωσε ν' ἀλλάξει τὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, καί ὁ Χριστὸς δέν θά σοῦ χαρίσει τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν σου; Μετανόησε καί στενάξε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου. Κλείσε τὴν πόρτα καί προσευχήσου⁴⁵, γιὰ νὰ συγχωρηθεῖς, γιὰ νὰ σοῦ ἀφαιρέσει τίς καυτερές φλόγες. Διότι ἡ ἐξομολόγηση ἔχει τὴ δύναμη καί φωτιὰ νὰ σβήσει καί λιοντάρια νὰ ἡμερέψει.

16. **Κ**αὶ ἂν ἀμφιβάλλεις ἀκόμα, σκέψου τί συνέβη μὲ τὸν Ἄνανία καί τοὺς συντρόφους του. Ποιὲς πηγὲς νεροῦ ἔχυσαν; Πόσα δοχεῖα

44. Σοφ. Σειρ. 48,23. «Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (τοῦ Ἡσαΐα) ἀνεπόδισεν ὁ ἥλιος καί προσέθηκε ζωὴν βασιλεῖ».

45. Ματθ. 6, 6.

ράκοντα ἑννέα πήχεις ἀνερχομένην φλόγα σβέσαι ἠδύναντο; Ἄλλ' ὅπου μεγάλως ὑπερανέβη ἡ φλόξ, ἐκεῖ ποταμηδὸν ἐξεχύθη ἡ πίστις, καὶ ἐκεῖ ἔλεγον τὸ ἀντιφάρμακον τῶν κακῶν· «δίκαιος εἶ, Κύριε, ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐποίησας ἡμῖν· ἡμάρτομεν γὰρ καὶ ἡ-
5 νομήσαμεν», καὶ ἡ μετάνοια ἔλυσε τὰς φλόγας. Εἰ ἀπιστεῖς ὅτι δύναται σβέσαι τὸ τῆς γεέννης πῦρ ἡ μετάνοια, ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἄνανιαν γεγενημένων μάθε. Ἄλλ' ἐρεῖ τις τῶν ὀξέως ἀκρο-
ωμένων· Ἐκείνους ὁ Θεὸς δικαίως ἐρρύσατο τότε· διὰ τὸ μὴ θε-
λῆσαι εἰδωλολατρῆσαι, ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν. Ἐ-
10 πειδὴ δὲ τοῦτο παρέστη, ἔρχομαι λοιπὸν ἐφ' ἕτερον τύπον μετα-
νοίας.

ιζ'. **Τ**ίνα ὑπόνοιαν ἔχεις περὶ Ναβυχοδονόσορ; Οὐκ ἤκουσας ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὅτι αἰμοδόρος, ἀγριώδης, λεοντώδης τὴν προ-
αίρεσιν ἔχων; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὰ ὀστέα τῶν βασιλέων ἐκ τῶν
15 τάφων ἐξήνεγκεν εἰς τὸ φῶς; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὸν λαὸν ἐξηχμα-
λώτευσεν; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ βασιλέως ἐξετύ-
φλωσε, προιδόντος τὰ τέκνα ἐσφαγμένα; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὰ
Χερουβὶμ συνέτριψεν (οὐ λέγω τὰ νοητά, ἅπαγε, μὴ τοῦτο ὑπο-
λάβῃς ἄνθρωπε, ἀλλὰ τὰ γλυπτὰ, ἀλλὰ τὸ ἰλαστήριον, οὗ ἀνά μέ-
20 σον ἐλάλει ὁ Θεὸς φωνῇ); Τὸ καταπέτασμα τῆς ἀγιωσύνης κατε-
πάτησε· τὸ θυμιατήριον λαθὼν ἐπὶ εἰδωλεῖον ἀπήνεγκε· πάντα
τὰ προσφερόμενα περιεῖλε· τὸν ναὸν ἐκ θεμελίων ἐνεπύρισε. Πό-
σων τιμωριῶν ἄξιος ἦν, ἐπὶ τῷ ἀνελεῖν βασιλέας, ἐπὶ τῷ ἐμποῆ-
σαι τὰ ἅγια, ἐπὶ τῷ αἰχμαλωτίσαι τὸν λαόν, ἐπὶ τῷ τὰ ἱερά σκευή
25 ἔνδον εἰδώλων θέσθαι; Ἄρ' οὐκ ἦν θάνατων μυρίων ἄξιος;

ιη'. **Ε**ἶδες τὸ μέγεθος τῶν κακῶν ἐλθὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ

46. Δαν. 3, 27-29.

47. Ἱερ. 8, 1 καὶ Βαρ. 2, 24.

48. Δ' Βασ. 25,7.

49. «Ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ (τῆς Διαθήκης) ὑπῆρχε πλάξ ἐκ χρυσοῦ, προσηροσμέ-
νη εἰς τὰς διατάσεις τῆς Κιβωτοῦ, ἀνεξάρτητος ὁμως ταύτης, καλουμένη
Kapporeth, ἰλαστήριον ἐπίθημα, κατὰ τοὺς Ο'. Εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς πλακὸς ταύτης

νεροῦ θὰ μπορούσαν νὰ σβήσουν τὴ φλόγα πού ἔφτανε τοὺς σαράντα ἔννια πῆχεις; Ἐκεῖ ὅμως πού ὑψώθηκε λίγο ἡ φλόγα, ἐκεῖ χύθηκε σὰν ποτάμι ἡ πίστη, καὶ ἐκεῖ οἱ ὕμνοι ἔγιναν τὸ ἀντίδοτο τοῦ κακοῦ. «Ἐχεις δίκαιο, Κύριε, γιὰ ὅλα ὅσα μᾶς ἔκανες. Διότι ἁμαρτήσαμε καὶ παρανομήσαμε»⁴⁶. Καὶ ἡ μετάνοια ἔσβησε τὶς φλόγες. Ἐὰν δὲν πιστεύεις ὅτι ἡ μετάνοια μπορεῖ νὰ σβήσει τὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως, μάθε το ἀπὸ ὅσα ἔγιναν στὸν Ἄνανιᾶ. Ἀλλὰ θὰ πεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού μὲ ἀκοῦν μὲ προσοχή. Ἐκείνους δίκαια τοὺς ἔσωσε τότε ὁ Θεός· ἐπειδὴ δὲν θέλησαν νὰ λατρέψουν τὰ εἰδωλα, τοὺς ἔδωσε ὁ Θεός τὴ δύναμη. Ἀλλ' ἐπειδὴ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ εἰπώθηκαν ὅσα ἔπρεπε, γι' αὐτὸ ἔρχομαι σὲ ἄλλο παράδειγμα μετάνοιας.

17. **Τ**ί γνώμη ἔχεις γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα; Δὲν ἄκουσες τὴν ἁγία Γραφή πού λέει, ὅτι ἦταν αἰμοδόρος, ἄγριος, καὶ εἶχε διάθεση λιονταριοῦ; Δὲν ἄκουσες ὅτι ἔβγαλε ἀπὸ τοὺς τάφους στὸ φῶς τὰ ὀστά τῶν βασιλέων⁴⁷; Δὲν ἄκουσες ὅτι αἰχμαλώτισε τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό; Δὲν ἄκουσες ὅτι ἔβγαλε τὰ μάτια τοῦ βασιλιᾶ⁴⁸, ἀφοῦ πρῶτα τὸν ἄφησε νὰ δεῖ τὰ παιδιά του σφαγμένα; Δὲν ἄκουσες ὅτι κατέστρεψε τὰ Χερουβίμ; Δὲν ἐννοῶ τὰ νοητά, πρὸς Θεοῦ, μὴ σκεφθεῖς κάτι τέτοιο, ἄνθρωπέ μου, ἀλλὰ τὰ γλυπτά, τὸ ἱλαστήριο, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀκουόταν ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ⁴⁹. Ποδοπάτησε τὸ παραπέτασμα τοῦ ναοῦ πού χώριζε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Πῆρε τὸ θυματήριο καὶ τὸ ἔστησε μπροστὰ στὰ εἰδωλα⁵⁰. Ἀφήρεσε ὅλα τὰ ἀφιερῶματα. Πυρπόλησε τὸν ναὸ συνθέμελα. Πόσων τιμωριῶν ἄξιος ἦταν αὐτὸς πού σκότωσε βασιλεῖς, ἔκαψε τὰ ἅγια, αἰχμαλώτισε τὸν λαὸ, καὶ χρησιμοποίησε τὰ ἱερὰ σκεύη γιὰ τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων; Ἄραγε δὲν ἦταν ἄξιος μυρίων θανάτων;

18. **Ε**ἶδες πόσο μεγάλη κακὰ ἔκανε. Ἐλα τώρα καὶ στὴ φιλανθρω-

ὑπῆρχαν δύο Χερουβίμ, ἔχοντα πιθανώτατα μορφήν ἀνθρώπου, ἴσταντο δὲ ὄρθια, ἀντιμέτωπα ἀλλήλων, μὲ ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας... Ἀπὸ τῆς Καρρογεθ ταύτης ἐπιστεύετο ὅτι ἐνθρονος ἀπεκαλύπτετο ὁ Θεός (Β. Βέλλα, *Ἑβραϊκὴ ἀρχαιολογία*, Ἀθήναι 1984, σελ. 109.

50. Δαν. 1, 2.

φιλανθρωπίαν. Ἀπεθριώθη, ἐν τῇ ἐρήμῳ διέτριβεν, ἐμαστιγοῦτο ἵνα σωθῆ. Εἶχεν ὄνυχας ὡς λέων· ἀρπακτικός γάρ ἦν τῶν ἀγίων. Εἶχε τρίχας λεόντων· λέων γάρ ἦν ἀρπάζων καὶ ὠρνούμενος Χόρτον ὡς βοῦς ἤσθιε· κτήνος γάρ ἦν, οὐκ εἰδῶς τὸν δεδω-
 5 κότα τὴν βασιλείαν. Ἐβάφη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δρόσου· ἐπειδὴ προιδὼν κατασβεσθὲν ὑπὸ τῆς δρόσου τὸ πῦρ, οὐκ ἐπίστευσε. Καὶ τί γίνεται; «Μετὰ ταῦτα», φησὶν, «ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ τὸν Ὑψιστον ἠϋλόγησα, καὶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἤνεσα καὶ ἐ-
 10 δόξασα». Ὅτε τοίνυν ἐπέγνω τὸν Ὑψιστον καὶ τὰς εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀπέπεμψε τῷ Θεῷ καὶ ἦλθεν εἰς μεταμέλειαν ὧν διεπράξατο καὶ ἐπέγνω τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, τότε ὁ Θεὸς ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας

θ'. **Τ**ί οὖν; Τῷ μὲν Ναβουχοδονόσορ τοιαῦτα διαπραξαμένῳ
 15 καὶ ἐξομολογησαμένῳ δέδωκε τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν βασιλείαν, σοὶ δὲ μετανοοῦντι οὐ δίδωσι τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, εἰς ἐπαξίως πολιτεύση; Φιλάνθρωπος ὁ Κύριος καὶ ταχὺς εἰς συγχώρησιν, βραδὺς δὲ εἰς τιμωρίαν. Μηδεὶς οὖν ἀπελπίσῃ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Πέτρος ὁ
 20 κορυφαῖότατος καὶ πρωτοστάτης τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ παιδισκαρίου ἠρνήσατο τοὺς τὸν Κύριον, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς ἔκλαυσε πικρῶς· τὸ δὲ κλαῦσαι τὴν μετάνοιαν τὴν ἐγκάρδιον παρίστησι καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἔλαβε τὴν ἄφεσιν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ἔσχεν ἀναφαίρετον

κ'. 25 **Ἔ**χοντες οὖν, ἀδελφοί, πολλοὺς τύπους τῶν ἁμαρτησάντων καὶ μετανοησάντων καὶ σωθέντων, προθύμως καὶ αὐτοὶ ἐξο-

51. Ψαλμ. 21, 14.

52. Δαν. 4, 32-33.

53. Δαν. 4, 34.

πία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔγινε σάν θηρίο, ζοῦσε στήν ἔρημο, μαστιγωνόταν γιά νά σωθεῖ. Τά νύχια του ἦταν σάν τοῦ λιονταριοῦ, διότι εἶχε ἀρπάξει τὰ ἅγια. Εἶχε τρίχες λιονταριοῦ, διότι ἦταν λιοντάρι πού ἄρπαζε καί βρυχόταν⁵¹. Ἐτρωγε χορτάρι σάν βόδι, γιατί ἦταν κτήνος, ἀφοῦ δέν γνώριζε Ἐκεῖνον πού τοῦ εἶχε δώσει τή βασιλεία. Τὸ σῶμα του ἦταν βρεγμένο ἀπό τή δροσιά⁵², διότι, ἂν καί εἶχε δεῖ τή φωτιά νά σβήνει ἀπό τή δροσιά, δέν πίστεψε. Καί τί ἔγινε ὕστερα; Μετὰ ἀπό αὐτά, λέει, ἐγώ ὁ Ναβουχοδονόσορ σήκωσα τὰ μάτια μου στὸν οὐρανὸ καὶ εὐλόγησα τὸν Ὑψιστο· καὶ ἔψαλα καὶ δόξασα αὐτὸν πού ζεῖ αἰώνια⁵³. Ὅταν λοιπὸν γνώρισε τὸν Ὑψιστο καὶ ἀνέπεμψε εὐχαριστήριες προσευχὲς στὸν Θεό, ὅταν μετάνοιωσε γιά ὅσα ἔκανε καὶ συνειδητοποίησε τὴν ἀδυναμία του, τότε ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε πάλι τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλιᾶ⁵⁴.

19. **Τ**ί λοιπὸν; Στὸν Ναβουχοδονόσορα πού διέπραξε τέτοιου εἴδους καὶ τόσα πολλὰ ἐγκλήματα, ὅταν ἔξομολογήθηκε, τοῦ ἔδωσε τὴ συγχώρηση καὶ τὴ βασιλεία, καὶ σὲ σένα πού μετανοεῖς δέν θὰ σοῦ δώσει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐὰν ζήσεις ἐπάξια; Ὁ Κύριος εἶναι φιλόανθρωπος καὶ δίνει γρήγορα τὴ συγχώρηση, ἐνῶ καθυστερεῖ τὴν τιμωρία. Ἄς μὴ χάσει λοιπὸν κανένας τὴν ἐλπίδα γιά τὴ σωτηρία του. Ὁ πιὸ κορυφαῖος καὶ πρωτοστάτης τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, ἀρνήθηκε τὸν Κύριο τρεῖς φορές μπροστὰ σὲ μιὰ μικρὴ δούλη. Ἀλλὰ μετάνοιωσε καὶ ἔκλαψε πικρά⁵⁵. Τὸ ὅτι ἔκλαψε δείχνει τὴ βαθειὰ μετάνοιά του. Καὶ γι' αὐτὸ, ὄχι μόνο ἔλαβε συγχώρηση γιά τὴν ἄρνηση, ἀλλὰ κράτησε καὶ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα ἀναφαίρετο.

20. **Ἐ**χοντας λοιπὸν, ἀδελφοί μου, πολλὰ παραδείγματα ἀνθρώπων πού ἁμάρτησαν, μετανόησαν καὶ σώθηκαν, ἔξομολογηθεῖτε

53. Δαν. 4, 34.

54. Δαν. 4, 36.

55. Ματθ. 26, 69—75.

μολογήσασθε τῷ Κυρίῳ, ἵνα καὶ τὴν συγχώρησιν λάβητε τῶν προγεγενημένων ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς καταξιωθῆτε, καὶ τὴν ἐπουράνιον κληρονομήσητε βασιλείαν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

καὶ σεῖς πρόθυμα μπροστὰ στὸν Κύριο, γιὰ νὰ λάβετε καὶ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν ποὺ προηγουμένως ἐπράξατε, καὶ νὰ ἀξιωθεῖτε τῆς ἐπουράνιας δωρεᾶς, καὶ νὰ κληρονομήσετε τὴν ἐπουράνια βασιλεία μαζί μὲ ὅλους τοὺς ἁγίους, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.
Ἄμην.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Β

ΑΛΛΗ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ

Η ΑΥΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ (Κατὰ διαφόρους κώδικας)

Ἐν Ἱεροσολύμοις, περὶ μετανοίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ περὶ Ἀντικειμένου· καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ· «ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι οὐ θούλωμαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς ἐπιστρέψαι καὶ
5 ζῆν αὐτόν», καὶ τὰ ἑξῆς

α'. Δεινὸν ἢ ἁμαρτία καὶ νόσος χαλεπωτάτη τῆς ψυχῆς ἢ παρανομία· ὑποτέμνουσα μὲν τὰ νεῦρα ταύτης καὶ πυρὸς αἰωνίου γιγνομένη παραίτιος κακὸν ἀντεξούσιον· καὶ ὅτι αὐτοπροαιρέτως ἁμαρτάνομεν, λέγει που σαφῶς ὁ Προφήτης· «ἐγὼ δὲ ἐφύ-
10 τευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἢ ἄμπελος ἢ ἀλλότρια»; Ἡ φυτεία καλή, ἥς ὁ καρπὸς ἐκ προαιρέσεως κακός· καὶ διὰ τοῦτο ὁ φυτουργὸς μὲν ἀναίτιος, ἢ δὲ ἄμπελος κατακαυθήσεται πυρί· ἐπειδὴ εἰς ἀγαθὸν ἐφυτεύθη, καὶ εἰς κακὸν ἐκαρποφόρησεν. «Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν
15 ἄνθρωπον εὐθῆ», κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, «καὶ αὐτοὶ ἐξήτησαν λογισμοὺς πολλοὺς»· καὶ ὁ Ἀπόστολος δέ φησιν· «αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν». Ὁ μὲν οὖν Κτίστης, ἀγαθὸς ὢν, ἐπὶ ἀγαθοῖς ἔκτισεν, τὰ δὲ καλῶς κτισθέντα ὑπὸ
20 αὐτοῦ εἰς πονηρίαν ἐτράπη αὐτοπροαιρέτως. Δεινὸν ἢ ἁμαρτία,

1. Ἰεζ. 33, 11.

2. Ἰερ. 2, 21.

Η ΙΔΙΑ ΚΑΤΗΧΗΣΗ Β'

(κατ' άλλους κώδικες)

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ τὴ μετάνοια, τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ γιὰ τὸν Διάβολο. Καὶ ἀνάγνωσι ἀπὸ τὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ τοῦ χωρίου· «στὴ ζωὴ μου, λέει ὁ Κύριος· δὲν θέλω νὰ πεθάνει ὁ ἁμαρτωλός, μέχρι πού νὰ μετανοήσει καὶ νὰ ζήσει»¹.

1. **Ἡ** ἁμαρτία εἶναι φοβερό πρᾶγμα καὶ βαρεῖα ἀρρώστια τῆς ψυχῆς ἢ παρανομία. Διότι ἔξασθενεῖ τὴ δύναμή της καὶ γίνεται αἰτία τῆς κολάσεώς της στὴν αἰώνια φωτιά. Εἶναι κακὸ αὐτεξούσιο, καὶ ἁμαρτάνουμε μὲ τὴν προαίρεσή μας, λέει μὲ σαφήνεια κάπου ὁ προφήτης· «ἐγὼ σὲ φύτεψα ἀμπέλι καρποφόρο καὶ γνήσιο· πῶς τώρα μεταστράφηκες καὶ ἔγινες ἀμπέλι πικρὸ καὶ ξένο;»². Ἡ φυτεία εἶναι καλή, ἀλλὰ ὁ καρπὸς πού θγαίνει ἀπὸ τὴν προαίρεση εἶναι κακός. Καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνος πού τό φύτεψε εἶναι ἀναίτιος, ἐνῶ τὸ ἀμπέλι θὰ καεῖ στὴ φωτιά, ἐπειδὴ, ἐνῶ φυτεύθηκε καλό, ἔκανε καρπούς κακούς ἀπὸ δικὴ του προαίρεση. Διότι, σύμφωνα μὲ τὸν Ἐκκλησιαστή, «ὁ Θεὸς ἔκανε τὸν ἄνθρωπο εὐθύ, καὶ αὐτοὶ ἔκαναν πολλοὺς συλλογισμούς»³. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέει· «εἴμαστε δικό του δημιούργημα καὶ πλαστήκαμε γιὰ νὰ κάνουμε ἔργα καλά, τὰ ὁποῖα πρεστοίμασε ὁ Θεός, γιὰ νὰ ζήσουμε μὲ αὐτά»⁴. Ὁ Δημιουργὸς λοιπόν, ὄντας ἀγαθός, δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ κάνει καλὰ ἔργα, τὰ δημιουργήματά του ὅμως ἀπὸ δικὴ τους προαίρεση στράφηκαν στὴν πονηριά. Εἶναι φοβερό πρᾶγμα ἢ ἁμαρτία, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀθεράπευτο. Φοβερό γιὰ ὅ-

3. Ἐκκλ. 7, 29.

4. Ἐφεσ. 2, 12.

ἀλλ' οὐκ ἀθεράπευτον δεινὸν τῷ κατέχοντι, εὐΐατον τῷ πιστεύοντι. Ὑπόθου μοι κατέχειν ἐν χειρὶ τινα τὸ πῦρ· ἕως κατέχη φλέγει ὁ ἄνθραξ· ἀπόθου τὸν ἄνθρακα, συναπέθου τὸ φλέγον. Εἰ δέ τις νομίζει μὴ κατακαίεσθαι ἁμαρτάνων, τούτῳ λέγει ἡ Γραφή· «ἀποθήσει τις πῦρ ἐκ κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει;». Καὶ ἡ ἁμαρτία τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς ὑποτέμνεται, συντριβεί τὰ ὀστά τῆς διανοίας, ἐπικαλύπτει τὸ φωτεινὸν τῆς ψυχῆς

6' **Ἄ**λλ' ἐρεῖ τις *Τί ποτέ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία; ζῶόν ἐστιν; ἄγγελός ἐστιν; δαίμων ἐστὶ; τί ἐστὶ τὸ ἐνεργοῦν; Οὐκ ἐστὶν ἐχθρὸς ἕξωθεν ἐπεισαγόμενος, ἀλλὰ βλάστημα κακὸν αὐξάνον ἀπὸ σοῦ. Ὁρθὰ βλέπε τοῖς ὄμμασί σου, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐπιθυμία. Κάτεχε τὰ σὰ καὶ μὴ αἶρε τὰ ἀλλότρια, καὶ ἀρπαγὴ κεκοίμηται. Μνημόνευε τῆς κρίσεως, καὶ οὔτε πορνεία, οὔτε μοιχεία, οὔτε φόνος ἰσχύει παρὰ σοί· ὅταν δὲ ἐπιλάθῃ τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπὸν ἀρχὴ πηγάζειν πηγὰς κακῶν.*

γ' **Ο**ὐ μόνον δὲ τούτου σὺ ἀρχηγός εἶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὑποβολεὺς ἀρχηγός, ὁ Διάβολος Ὑποβάλλει πᾶσιν ἐκεῖνος, ἀλλ' οὐκ ἐπικρατεῖ τῶν μὴ πειθομένων. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής
20 «ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφῆς». Ἀπόκλεισον τὴν θύραν, καὶ μάκρυνον ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐ βλέψει σε. Ἐὰν δὲ δέξῃ τὸ σπέρμα τῆς ἐπιθυμίας, αὐξεί διὰ τῶν λογισμῶν, ρίζας βάλλει, ἐκδεσμεῖ σου τὴν διάνοιαν, εἰς βόθρον σε φέρει κακῶν. Ἀλλὰ πολλάκις λέγεις Πιστός εἰμι καὶ οὐ περιγίνε-
25 ταί μου δαίμων. Καὶ πέτραν ἔρρηξε πολλάκις ρίζα εὐρε-θεῖσα. Μὴ δέξαι τὸν σπόρον, ἐπεὶ διαρρήσει τὴν πίστιν πρὶν ἀνθήσει,

ποιον τὸ κρατάει, ἀλλὰ εὐκολοθεράπευτο γιὰ ἐκείνον ποὺ τὸ ἀποβάλλει μὲ τὴ μετάνοια. Ὑπόθεσε δηλαδή ὅτι κάποιος κρατάει στὸ χέρι του φωτιά. Ὅσο τὴν κρατάει ὅπωςδήποτε τὸ ἀναμμένο κάρβουνο τὸν καίει. Πέταξε τὸ κάρβουνο καὶ μαζί πετᾶς αὐτὸ ποὺ σὲ καίει. Ἄν ὅμως κάποιος νομίζει ὅτι δὲν καίεται ἁμαρτάνοντας, σ' αὐτὸν ἡ Γραφή λέει· «μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλει κάρβουνα ἀναμμένα στὸν κόρφο του καὶ νὰ μὴ κάψει τὰ ροῦχα του;»⁵. Διότι ἡ ἁμαρτία καίει· ἀποδυναμώνει τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, σπάζει τὰ νοσητὰ ὅσα καὶ συσκοτίζει τὴ φωτεινότητα τῆς καρδιᾶς.

2. **Ἄ**λλὰ θὰ πεῖ κάποιος· Τί τέλος πάντων εἶναι ἡ ἁμαρτία; Εἶναι ζῶο; εἶναι ἄγγελος; εἶναι δαίμονας; Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ τὴν ἐνεργεῖ; Δὲν εἶναι ἐχθρὸς ποὺ ἔρχεται ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ δικό σου κακὸ γέννημα, ποὺ ξυφυτρώνει ἀπὸ σένα. Κοίταξε μὲ καθαρὰ τὰ μάτια σου καὶ δὲν θὰ ἔχεις κακὴ ἐπιθυμία. Κράτα τὰ δικά σου καὶ μὴ παίρνεις τὰ ξένα πράγματα, καὶ ἔτσι ἡ τάση γιὰ ἀρπαγὴ θὰ ἀποκοιμηθεῖ. Φέρνε στὸ νοῦ σου τὴ μέλλουσα κρίση, καὶ δὲ θὰ μπορέσει νὰ σὲ νικήσει οὔτε πορνεία, οὔτε μοιχεία, οὔτε φόνος· Ὅταν, ἀντίθετα, λησμονήσεις τὸν Θεό, τότε ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται οἱ πηγές τῶν κακῶν.

3. **Δ**ὲν εἶσαι ὅμως μόνο σὺ ἀρχηγὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος ὑποβολέας ἀρχηγός, ὁ διάβολος. Ἐκεῖνος κάνει ὑποβολές σὲ ὅλους, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπικρατήσῃ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν πείθονται. Γι' αὐτὸ λέει ὁ Ἐκκλησιαστής· «ἂν μπεῖ μέσα σου πνεῦμα αὐτοῦ ποὺ ἐξουσιάζει, μὴ τοῦ παραχωρήσεις τόπο μέσα σου»⁶. Κλείσε του τὴν πόρτα καὶ ἀπομάκρυνέ τον ἀπὸ σένα, καὶ δὲν θὰ σὲ βλάψει. Ἄν ὅμως δεχθεῖς τὸ σπέρμα τῆς ἐπιθυμίας, αὐτὸ θὰ βλαστήσῃ μὲ τοὺς λογισμοὺς σου, θὰ βγάλει ρίζες, θὰ δεσμεύσῃ τὴ διάνοιά σου καὶ θὰ σὲ ὀδηγήσῃ σὲ βόθρο γεμάτο κακὰ. Πολλές φορές ὅμως λές· Εἶμαι πιστὸς καὶ δὲν μπορεῖ ὁ δαίμονας νὰ μὲ νικήσῃ. Καὶ τὴν πέτρα πολλές φορές ἡ ρίζα ποὺ βρίσκεται μέσα της σπάει. Μὴ δέχεσαι τὸν σπόρο, γιατί θὰ σπάσῃ τὴν πέτρα τῆς

6. Ἐκκλ. 10, 4.

πρόρριζον ἔξελε τὸ κακόν· μή, ραθυμήσας ἐξ ἀρχῆς, πέλῃκας ὕστερον καὶ πῦρ πολυπραγμονῆς. Ἀρχόμενος ὀφθαλμιᾶν θεραπείου κατὰ καιρὸν μικρόν, ἵνα μὴ τυφλωθῆσῃ, καὶ τότε ζητήσῃς τὸν ἰατρόν.

δ' 5 **Ἀ**ρχηγὸς μὲν οὖν ἀμαρτίας ὁ Διάβολος, γεννήτωρ τῶν κακῶν. Τοῦτο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν ὁ Κύριος· οὐκ ἐγώ· αὐτὸς εἶπεν περὶ αὐτοῦ· «ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἀμαρτάνει»· πρὸ αὐτοῦ ἤμαρτεν οὐδεὶς. Ἡμαρτεν, οὐκ ἐκ φύσεως τὸ ἀμαρτάνειν λαβὼν, ἐπεὶ ἀνατρέχει ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κατασκευάσαντα· ἀλλ' ἀγαθὸς
10 κατασκευασθεὶς, Διάβολος γέγονεν, ἐκ τῆς πράξεως λαβὼν τὴν προσηγορίαν. Ἀρχάγγελος ὢν, Διάβολος ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ διαβάλλειν· ἀγαθὸς ὢν Θεοῦ ὑπηρέτης, γέγονεν Σατανᾶς· ὁ γὰρ Σατανᾶς τὸ Διάβολον ἐρμηνεύει. Οὐκ ἐμὰ ταῦτα τὰ διδάγματα, ἀλλὰ ὠφελήθημεν παρὰ Ἰεζεκιήλ. Ἐκεῖνος λαβὼν θρόνους ἐπ'
15 αὐτόν, λέγει· «σὺ ἀποσφράγισμα ὁμοιώματος, ἐν τῷ Παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθης»· καὶ μετ' ὀλίγα· «ἐγεννήθης ἄμωμος ἐν ταῖς ἡμέραις σου, ἄχρις οὗ εὗρέθη τὰ ἀδικήματα ἐν σοί». Οὐκ ἔξωθεν ἐπεσηνέχθη· ἐγέννησας τὸ κακόν. «Καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας σου ἐτραυματίσθης, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν ἔρριψά σε». Ὁ Κύριος πάλιν ἐν
20 Εὐαγγελίοις λέγει· «ἔθερώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐν τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα ἐπὶ τὴν γῆν». Βλέπεις Παλαιᾶς συμφωνίαν πρὸς Καινήν; Οὗτος πεσὼν συναπέστησεν πολλούς· οὗτος ἐκβάλλει τὰς ἐπιθυμίας τοῖς πειθομένοις ἐκ τούτου μοιχεία, πορνεία, καὶ πᾶν εἶ τι κακόν. Διὰ τοῦτον ὁ προπάτωρ ἡμῶν ἐκ πα-
25 ρακοῆς πέπτωκεν, καὶ ἀντὶ Παραδείσου αὐτομάτως φέροντος καρπούς, ἀκανθοφόρον ἔσχεν γῆν

ε' **Τ**ί οὖν; ἐρεῖ τις ἀπολάλαμεν; ἡ ἀμαρτία δεινόν, καὶ οὐκ ἔστι

7. Ἱερ. 23, 29. Ματθ. 3, 10.

8. Α' Ἰω. 3, 8.

9. Ἱεζ. 28, 12-13.

πίστεώς σου. Βγάλε τὸ κακὸ ἀπὸ τῆ ρίζα του, πρὶν ἀνθίσει. Μὴ δείξεις ἀδιαφορία ἀπὸ τὴν ἀρχή, γιατί θὰ χρειαστεῖς ὕστερα τσεκούρι καὶ φωτιά⁷. Ὅταν ἀρχίσεις νὰ ἔχεις ἐνόχληση στὰ μάτια σου, θεράπευσέ τα ἔγκαιρα, καὶ μὴ περιμένεις νὰ τυφλωθεῖς, καὶ τότε νὰ ζητήσεις γιατρὸ.

4. **Ἀ**ρχηγὸς λοιπὸν τῆς ἀμαρτίας τῶν κακῶν εἶναι ὁ διάβολος. Αὐτὸ τὸ εἶπε ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὄχι ἐγώ. Αὐτὸς εἶπε γιὰ ἐκεῖνον, ὅτι «ὁ διάβολος ἀμαρτάνει ἀπὸ τὴν ἀρχή»⁸. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸν δὲν ἀμάρτησε κανένας. Ἀμάρτησε, ὄχι ἐπειδὴ εἶχε ἐκ φύσεως τὴν τάση πρὸς τὴν ἀμαρτία, γιατί ἔτσι ἡ ἀμαρτία ἀποδίδεται σ' ἐκεῖνον πού τὸν δημιούργησε, ἀλλὰ, ἐνῶ δημιουργήθηκε ἀγαθός, ἔγινε διάβολος ἀπὸ δική του παροαίρεση, παίρνοντας τὸ ὄνομά του ἀπὸ τίς πράξεις του. Ἐνῶ ἦταν Ἀρχάγγελος, ὀνομάστηκε διάβολος, ἐπειδὴ διαβάλλει. Ἐνῶ ἦταν ἀγαθὸς ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, ἔγινε Σατανᾶς· διότι ἡ λέξη Σατανᾶς, σημαίνει διάβολος. Αὐτὲς οἱ διδασκαλίες δὲν εἶναι δικές μου, ἀλλὰ τίς δανείστηκα ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ. Ἐκεῖνος, ἀρχίζοντας τοὺς θρήνους γι' αὐτὸν λέει· «ἐσὺ γεννήθηκες σὰν ἀποτύπωμα ὅμοιο μὲ τὸν Θεὸ στὸν Παράδεισο»⁹. Καὶ λίγο παρακάτω· «ἦσουν ἄμεμπτος ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς δημιουργίας σου, μέχρι πού βρέθηκαν τὰ ἀδικήματα σὲ σένα»¹⁰. Δὲν μπῆκε ἀπὸ ἔξω ἐσὺ γέννησες τὸ κακὸ· «καὶ γιὰ τίς ἀμαρτίες σου τραυματίστηκες καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἔρριξα στὴ γῆ»¹¹. Καὶ ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια λέει· «ἔβλεπα τὸν Σατανᾶ νὰ πέφτει σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ»¹². Βλέπεις ὅτι συμφωνεῖ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τὴν Καινή; Πέφτοντας λοιπὸν αὐτός, συμπαρέσυρε καὶ πολλοὺς ἄλλους. Αὐτὸς βάζει τίς ἐπιθυμίες σ' αὐτοὺς πού τὸν πιστεύουν. Ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία, καὶ κάθε ἄλλο κακὸ. Ἐξαιτίας του ὁ Προπάτοράς μας μὲ τὴν παρακὴ του ἔπεσε, καὶ ἀντὶ τοῦ Παραδείσου, πού ἀπὸ μόνος του παρήγε καρπούς, κατοίκησε τὴ γῆ πού φυτρώνει ἀγκάθια.

5. **Τ**ί λοιπὸν, θὰ πεῖ κάποιος· Ἐχαθήκαμε; Ἡ ἀμαρτία εἶναι κακὸ

10. Ἰεζ. 28, 15.

11. Ἰεζ. 28, 17.

12. Λουκᾶ 10, 18.

σωτηρία; πεπτώκαμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναστῆναι; ἐτυφλώθημεν,
καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβλέψαι; χωλοὶ γεγόναμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀρ-
τιποδῆσαι; ἵνα ἄρτι τὸ σύντομον εἴπωμεν, ἀπεθάνομεν, οὐκ ἔστιν
ἀναστῆναι; Ἔρα ὁ τὸν Λάζαρον τετραήμερον ἐγείρας τὸν ὄδω-
5 δότα, οὐ δύναται ἀναστῆναι; ὁ τὸ τίμιον αἶμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχέας,
οὐ δύναται ἡμᾶς ρύσασθαι τῆς ἁμαρτίας; Μὴ ἀπογνώμεν ἐαυ-
τούς, ἀδελφοί, μὴ ρίψωμεν ἐαυτούς· ὥσπερ τι δεινόν ἔστι μὴ
πιστεύειν εἰς μετάνοιαν. Ὁ μὴ προσδοκῶν γὰρ τὴν σωτηρίαν,
προστίθῃσι τὰ κακά, ὁ δὲ τὴν ἰατροίαν ἐλπίσας, εὐμαρῶς ἵλοιπὸν
10 ἐαυτοῦ φεΐδεται· Ληστής ὁ μὴ δωρεὰν προσδοκῶν, εἰς ἀπόνοιαν
αὐξεί· ἐλπίσας δέ, εἰς μετάνοιαν χωρεῖ πολλάκις· Εἶτα ὄφις μὲν
ἀποτίθεται τὸ γῆρας, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀποτιθέμεθα τὴν ἁμαρτίαν;
Καὶ ἀκανθώδης γεωργηθεῖσα γῆ εἰς καρποφόρον μετέβαλεν,
ἡμεῖς δὲ διδασκόμενοι οὐ βελιτιωσόμεθα; Ἐπιδέχεται ἡ φύσις
15 τὴν σωτηρίαν, ζητεῖ δὲ τὴν προαίρεσιν.

5' **Φ**ιλάνθρωπος ὁ Θεός, φιλάνθρωπος δὲ οὐκ ὀλίγον. Μὴ
εἴπῃς Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, τὰ δεινά μοι πέπρακται· ἄρα συγ-
χωρήσει ὁ Θεός; Ἄκουε τί λέγει ὁ Ψαλμωδός «ὡς πολὺ τὸ πλῆ-
θος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε»! Οὐ νικᾷ σου τὰ συναχθέντα
20 ἁμαρτήματα τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ· οὐ νικᾷ σου τὰ
τραύματα τὴν ἰατρικὴν ἐμπειρίαν. Δὸς μόνον σεαυτὸν διὰ
πίστεως λέγε τῷ ἰατρῷ τὴν κάκωσιν, εἰπὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν
Δαβὶδ· «εἶπα· ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἁμαρτίαν μου τῷ Κυ-
ρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου».

ζ' 25 **Θ**έλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν, εἰ τοῖς ρητοῖς τῆς Γρα-
φῆς οὐ πάνυ πιστεύεις, νεωστὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατήχησιν; Θέ-
λεις ἰδεῖν ἄλλους οὕτως σωθέντας, ἵνα πιστεύσης, ὅτι καὶ ἐπὶ σοῦ

καὶ δὲν ὑπάρχει σωτηρία; Πέσαμε καὶ δὲν μποροῦμε νὰ σηκωθοῦμε; Τυφλωθήκαμε, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ξαναβροῦμε τὸ φῶς μας; Γίναμε κουτσοί, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ὀρθοποδήσουμε; Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ συντομία, πεθάναμε, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ἀναστηθοῦμε;¹³ Ἄραγε ἐκεῖνος ποὺ ἀνάστησε τὸν Λάζαρο μετὰ ἀπὸ τέσσερις μέρες ἐνῶ μύριζε, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς ἀναστήσει; Ἐκεῖνος ποὺ ἔχυσε γιὰ μᾶς τὸ τίμο αἷμα του, δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς γλυτώσει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες; Ἄς μὴν ἀπελπιζόμαστε, ἀδελφοί μου. Ἄς μὴ ρίξουμε κάτω τοὺς ἑαυτοὺς μας. Τὸ νὰ μὴ πιστεύουμε στὴ μετάνοια εἶναι σὰν κάτι τὸ τρομερό. Γιατί, ὅποιος δὲν περιμένει τὴ σωτηρία, προσθέτει καὶ ἄλλα κακά. Ὁ ληστής ποὺ δὲν περιμένει χάρη, φτάνει σὲ ἀπόγνωση· ἐνῶ ὅταν ἐλπίζει, προχωρεῖ πολλές φορές στὴ μετάνοια. Ἐπειτα, τὸ μὲν φίδι ἀποβάλλει τὸ γηρασμένο δέρμα του, κι' ἐμεῖς δὲν ἀποβάλλουμε τὴν ἁμαρτία; Καὶ ἡ γεμάτη ἀγκάθια γῆ, ὅταν ὀργωθεῖ μεταβάλλεται σὲ καρποφόρα, καὶ ἐμεῖς διδασκόμενοι δὲ θὰ βελτιωθοῦμε; Ἡ φύση εἶναι ἐπιδεκτικὴ σωτηρίας, ζητεῖ ὅμως τὴν προαίρεση.

6. **Ὁ** Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος, καὶ φιλόανθρωπος μάλιστα πολύ. Μὴν πεῖς· Πόρνευσα, μοίχυσα, ἔχω κάνει πράγματα φοβερά· ἄραγε θὰ μὲ συγχωρήσει ὁ Θεός; Ἄκου τί λέει ὁ Ψαλμωδός· «Πόσο μεγάλη εἶναι ἡ καλωσύνη σου, Κύριε!»¹⁵. Ὅλα τὰ ἁμαρτήματά σου μαζί δὲν ξεπερνοῦν τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ τραύματά σου δὲν νικοῦν τὴν ἰατρικὴ πείρα. Παράδωσέ του μόνο τὸν ἑαυτὸ σου μὲ ἐμπιστοσύνη. Φανέρωσε στὸ γιατρὸ τὴν ἀρρώστιά σου. Πές καὶ σὺ ὅπως ὁ Δαβὶδ· «εἶπα· θὰ ἐξομολογηθῶ στὸν Κύριό μου τὴν ἁμαρτία μου, καὶ σὺ συγχώρησες τὴν ἀσέβεια τῆς καρδιάς μου»¹⁶.

7. Θέλεις νὰ δεῖς τὴν φιλοανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν πιστεύεις πολὺ στὰ λόγια τῆς Γραφῆς, ἐπειδὴ ἦρθες τώρα τελευταῖα στὴν Κατήχηση; Θέλεις νὰ δεῖς ἄλλους ποὺ σώθηκαν μὲ τὸν τρόπο

15. Ψαλμ. 30, 20.

16. Ψαλμ. 31, 5.

δυνατὸν οὕτω γενέσθαι; Θέλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν πολλήν; Παρήκουσεν Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος Θεοῦ. Οὐκ ἠδύνατο εὐθέως ἐπαγαγεῖν τὸν θάνατον; ἀλλ' ὁ φιλανθρωπότατος ἐκβάλλει μὲν τοῦ Παραδείσου, κατέναντι δὲ κατοικίξει, ἵνα βλέπων ἐκ
5 μετανοίας σωθῆ. Κάϊν ἀδελφοκτόνος, εὐρετῆς τῶν κακῶν, ἀρχηγὸς τῶν φόνων, φθονερός πρῶτος καὶ ἀνελὼν, τί καταδικάζεται; «Στένων καὶ τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς». Μέγα τὸ ἁμάρτημα, μικρὰ ἢ τιμωρία.

71. **Φ**ιλανθρωπία μὲν ἀληθῶς, ἀλλ' ἔτι μικρὰ. Λόγισαι τὰ ἐπὶ
10 Νῶε. Ἡμαρτον οἱ γίγαντες παρανομία τοσαύτη, ὥστε κατακλυσμοὺς ἔμελλεν ἐρχεσθαι. Τῷ πεντακοσιοστῷ ἔτει λέγει τῷ Νῶε, τῷ ἑξακοσιοστῷ ἐπάγει τὸν κατακλυσμόν ἐπὶ τὴν γῆν. Βλέπεις πλάτος φιλανθρωπίας Θεοῦ εἰς ἑκατὸν ἔτη ἐπιτεινόμενον; Ὅπερ ἐποίησε τότε, παραχρῆμα οὐκ ἠδύνατο ποιῆσαι; ἀλλ' ἐπίτηδες
15 παρέτεινεν, ἔνδοσιν διδοὺς μετανοίας. Βλέπεις Θεοῦ ἀγαθότητα; Εἶθε μετενόησαν οἱ τότε, καὶ ἐτύγχανον Θεοῦ φιλανθρωπίας.

72. **Ε**λθὲ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκ μετανοίας σωθέντας, καὶ ἐν γυναιξίν. Ἐπόρνευσας, ἐμόλυνας τὸ σῶμα, ἄχρηστος γέγονας ἄρα ἔστι σωτηρία; ἔρεις Ἀπόβλεψον, ὦ γύναι, εἰς τὴν
20 Ραάβ, καὶ θάρσησον εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἡ φανερῶς καὶ δημοσίᾳ πορνεύσασα σώζεται. Πῶς ἐσώθη ἐκείνη; Ἐπίστευσεν· εἶπεν μόνον «ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς». Ὁ Θεὸς ὑμῶν· ἑαυτῆς γὰρ οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν διὰ τὴν ἀσέλγειαν. Μίμησαι τὴν πίστιν, καὶ δέξαι τὴν σωτηρίαν. Καὶ θέλεις γνῶναι,
25 ὅτι ἐσώθη; ἀνάγραπτόν ἐστιν ἐν Ψαλμοῖς «μνησθήσομαι Ραάβ καὶ Βαβυλῶνος». Ὡ μεγάλης Θεοῦ βουλῆς καὶ φιλανθρωπίας,

17. Γεν. 3, 24.

18. Γεν. 4, 12.

αυτό, για να πιστέψεις ότι και σέ σένα μπορεί να γίνει τό ίδιο; Θέλεις να δείς τή μεγάλη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ; Παράκουσε ὁ πρωτόπλαστος Ἀδάμ τὸν Θεό. Δὲν μπορούσε νὰ τὸν θανατώσει ἀμέσως; Ὅμως ὁ φιλάνθρωπος τὸν βγάζει βέβαια ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ἀλλὰ τὸν ἐγκαθιστᾷ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου¹⁷, ὥστε βλέποντάς τὸν νὰ μετανοήσει καὶ νὰ σωθεῖ. Ὁ Κάϊν, φονιάς τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐφευρέτης τῶν κακῶν, πρῶτος φονιάς, πρῶτος ζηλιάρης καὶ σφαγέας, μὲ ποιά ποινὴ τιμωρήθηκε; «Νὰ ζεῖς στενάζοντας καὶ τρέμοντας πάνω στὴ γῆ»¹⁸. Τὸ ἀμάρτημα μεγάλο, ἀλλὰ ἡ τιμωρία μικρὴ.

8. **Φ**ιλανθρωπία βέβαια ἀληθινή, ἀλλὰ ἀκόμα μικρὴ. Σκέψου ὅσα ἔγιναν στὶς ἡμέρες τοῦ Νῶε. Οἱ γίγαντες ἀμάρτησαν τόσο πολὺ καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει κατακλυσμὸς¹⁹. Κατὰ τὸ πεντηκοσιοστό ἔτος τὸ εἶπε στὸν Νῶε²⁰, καὶ τὸ ἑξακοσιοστό ἔστειλε τὸν κατακλυσμὸ στὴ γῆ²¹. Βλέπεις πόσο πλατειὰ εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἢ ὁποία παρατάθηκε ἑκατὸ χρόνια; Αὐτὸ πού ἔκανε τότε, δὲν μπορούσε νὰ τὸ κάνει ἀμέσως; Ὅμως τὸ παρέτεινε ἐπίτιδες, δίνοντας περιθώρια γιὰ μετάνοια. Βλέπεις τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ; Μακάρι νὰ μετανοοῦσαν τότε ἐκεῖνοι καὶ θὰ πετύχαιναν τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

9. **Ἐ**λα λοιπὸν καὶ σέ ἄλλους πού σώθηκαν μὲ τὴ μετάνοια, ἀκόμα καὶ μεταξὺ τῶν γυναικῶν. Πόρνευσες, μόλυνες τὸ σῶμα, ἔγινες ἄχρηστος· ὑπάρχει ἄραγε, θὰ πεῖς, σωτηρία; Σκέψου, γυναῖκα, τὴ Ραάβ καὶ ἔχε θάρρος γιὰ τὴ σωτηρία. Ἐκείνη πού πόρνευσε φανερὰ καὶ δημόσια σώζεται. Πῶς σώθηκε ἐκείνη; Πίστεψε· εἶπε μόνο· «ὁ Θεός σας ὑπάρχει στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»²². «Ὁ Θεός σας» δὲν τόλμησε νὰ τὸν ὀνομάσει καὶ δικό της, ἐξαιτίας τῆς ἀσελγείας της. Μιμήσου τὴν πίστη της καὶ δέξου τὴ σωτηρία. Καὶ θέλεις νὰ μάθεις ὅτι σώθηκε; Εἶναι καταγραμμένο στοὺς Ψαλμούς· «θὰ θυμηθῶ τὴ Ραάβ καὶ τὴ Βαβυλώνα»²³. Πόσο πραγματικὰ με-

19. Ὅσ. 4, 2.

20. Γεν. 6, 13.

21. Γεν. 7, 11.

22. Ἰησ. Ναυή 2, 11.

23. Ψαλμ. 86, 4.

καὶ πορνῶν μνημονεύουσης ἐν Γραφαῖς! Ἄλλ' οὐχ ἀπλῶς, «μνη-
σθήσομαι Ραὰβ καὶ Βαβυλῶνος», ἀλλὰ, «τοῖς γινώσκουσί με».
Ἔστι καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν σωτηρία καὶ ἐπὶ γυναικῶν

1. **Κ**ἂν ὁλόκληρος λαὸς ἀμάρτη, οὐ νικᾷ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλαν-
5 θρωπίαν. Ἐμοσχοποίησεν ὁ λαός, καὶ οὐκ ἀπέστη ὁ Θεὸς τῆς
φιλανθρωπίας ἠρνήσαντο οἱ ἄνθρωποι Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτῶν
οὐκ ἠρνήσατο. «Οὗτοι οἱ θεοὶ τοῦ Ἰσραήλ» καὶ πάλιν ὁ Θεὸς
τοῦ Ἰσραήλ ὁ σωτὴρ. Καὶ οὐ μόνος ὁ λαὸς ἤμαρτεν, ἀλλὰ καὶ
'Ααρὼν ὁ ἀρχιερεὺς. Μωυσῆς ἐστὶν ὁ λέγων· «Καὶ ἐπὶ Ἄα-
10 ρῶν ἐγένετο ὀργὴ Κυρίου, καὶ ἐδεήθη», φησὶν, «ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ
συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Θεός». Μωυσῆς δυσωπεῖ τὸν Θεὸν ὑπὲρ
ἀρχιερέως, καὶ Υἱὸς μονογενῆς αἰτῶν οὐ δυσωπεῖ τὸν Θεόν; Εἶτα
τὸν Ἄαρων πταίσαντα οὐκ ἐκώλυσεν εἰσελθεῖν εἰς ἀρχιερωσύ-
νην, σὲ δὲ ἐξ ἔθνῶν ἐλθόντα κωλύσει εἰσελθεῖν εἰς σωτηρίαν;
15 Μετανόησον καὶ αὐτὸς ὁμοίως, καὶ οὐ κεκώλυταί σοι ἡ χάρις.
Ἄληπτὸν σου παράστησον τὸν τρόπον· φιλόανθρωπος γὰρ ἀλη-
θῶς ὁ Θεός, καὶ οὐ δύναται ὁ πᾶς χρόνος ἐξαιρεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ
φιλανθρωπίαν οὐδ' ἂν πᾶσαι αἰγλώσσαι συνέλθωσιν ὁμοῦ, οὐδὲ
μέρος τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διηγῆσασθαι δυνήσονται.
20 Ἡμεῖς δὲ λέγομεν μέρος τῶν γεγραμμένων, ἀλλ' οὐκ οἶδαμεν ὅσα
καὶ ἀγγέλοις συνεχώρησεν· συγχωρεῖ γὰρ κακείνοις, ἐπειδὴ εἰς
μόνος ἀναμάρτητος, ὁ τὰς ἀμαρτίας καθάρισας. Καὶ περὶ μὲν
ἐκείνων αὐταρκες, ἡμεῖς δὲ λοιπὸν τὰ περὶ ἡμῶν.

! **Θ**έλεις σοὶ καὶ ἄλλους τύπους μετανοίας παραστήσω; θέλεις
25 ἐλθεῖν καὶ ἐπὶ τὸν Δαβίδ; θέλεις ἰδεῖν τὸν μακάριον; Λάβε τύπον

24. Ψαλμ. 86, 4.

25. Β' Τιμ. 2, 13.

γάλη εἶναι ἢ ἀπόφαση καὶ ἢ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μνημονεύει ἀκόμα καὶ πόρνες στὴν ἅγια Γραφή! Καὶ δὲ λέει ἀπλῶς, «θὰ θυμηθῶ τὴ Ραάβ καὶ τὴ Βαβυλώνα», ἀλλὰ συμπληρώνει· «οἱ ὅποῖες μὲ ἀναγνωρίζουν»²⁴. Ὑπάρχει λοιπὸν σωτηρία καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες.

10. **Ἀ**κόμα καὶ ἂν ἁμαρτήσῃ ὁλόκληρος λαὸς, δὲν νικᾷ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Κατασκεύασε μοσχάρι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς καὶ τὸ λάτρευσε, καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔπαυσε τὴ φιλανθρωπία του. Ἄρνήθηκαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεό, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν τοὺς ἀρνήθηκε²⁵. «Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοὶ τοῦ Ἰσραήλ»²⁶. Καὶ πάλι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ὁ σωτήρας του. Καὶ δὲν ἁμάρτησε μόνο ὁ λαὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχιερέας Ἰσαακ. Ὁ Μωυσῆς εἶναι αὐτὸς πού τὸ λέει· «ὁ Κύριος ὀργίστηκε ἐναντίον τοῦ Ἰσαακ, καὶ ἐγὼ δεήθηκα», λέει, «γι' αὐτὸν καὶ τὸν συγχώρησε ὁ Θεός»²⁷. Ὁ Μωυσῆς κάνει σπλαγχνικὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸν ἀρχιερέα, καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς παρακαλῶντας δὲν μπορεῖ νὰ κινήσῃ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ; Ἐπειτα, τὸν Ἰσαακ πού ἁμάρτησε δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ μπεῖ στὴν ἀρχιερωσύνη, καὶ σένα πού ἦρθες ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία, θὰ σὲ ἐμποδίσῃ νὰ σωθεῖς; Μετανόησε καὶ σὺ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ δὲ θὰ ἐμποδιστεῖ ἡ χάρις νὰ ἔρθῃ σὲ σένα. Κράτησε ἄμεμπτη τὴ συμπεριφορὰ σου. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι πραγματικὰ φιλάνθρωπος, καὶ δὲν ἀρκεῖ ὅλος ὁ χρόνος νὰ ἐξιστορήσῃ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ· οὔτε καὶ ἂν μα-ζευτοῦν ὅλες οἱ γλῶσσες μαζί, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ διηγηθοῦν ἓνα μέρος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐμεῖς μιᾶμε γιὰ ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουμε ὅλα ὅσα συγχώρησε στοὺς ἀγγέλους. Γιατὶ καὶ ἐκείνους τοὺς συγχωρεῖ, ἀφοῦ μόνο ἓνας εἶναι ἀναμάρτητος, αὐτὸς πού καθάρισε τὶς ἁμαρτίες μας. Ἄλλ' εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὅσα εἶπαμε γιὰ ἐκείνους. Ἐμεῖς λοιπὸν ἄς ἔρθουμε στὰ δικά μας.

11. **Θ**έλεις νὰ σοῦ παρουσιάσω καὶ ἄλλα παραδείγματα μετάνοιας; Θέλεις νὰ πᾶμε καὶ στὸν Δαβὶδ; Θέλεις νὰ δοῦμε τὸν μακάριο;

26. Ἔξ. 32, 8.

27. Δευτ. 9, 20.

μετανοίας. Ἐξέπεσεν ὁ μέγας. Μετὰ κοίτην, τὸ δειλινὸν περιπατῶν ἐπὶ τοῦ δώματος, εἶδεν ἀδιαφόρως, καὶ ἔπαθεν ἀνθρώπινον. Ἐτελέσθη ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' οὐ συναπέθανεν ἡ εὐγνωμοσύνη. Ἦλθεν Νάθαν ὁ προφήτης ἔλεγχος, ταχὺς ἰατρός· «Ὡρογίσθη»,
 5 φησὶν, «ὁ Θεός, καὶ ἡμαρτες». Τῷ βασιλεύοντι ὁ ιδιώτης ἔλεγεν βασιλεὺς ὁ πορφυροφόρος οὐκ ἐπήρθη· οὐ γὰρ προσεῖχε τῷ λαλοῦντι, ἀλλὰ τῷ ἀποστείλαντι· οὐκ ἐτύφλωσεν αὐτὸν τὸ περιστῶς στίφος τῶν στρατιωτῶν· ἔβλεπε γὰρ τὸν ἀγγελικόν· «τὸν γὰρ ἀόρατον ὁρῶν ἐκαρτέρησεν». Καὶ φησιν τῷ ἐλθόντι, δι' ἐκείνου τῷ ἀποστείλαντι ἀποκρινόμενος· «ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ».
 10 Βλέπεις βασιλέως ταπεινοφροσύνην; βλέπεις ἐξομολόγησιν; Μὴ γὰρ ἤδει, εἰ ἦν ἔλεγχος; μὴ γὰρ ἤδεισαν οἱ πολλοί; Ὁξέως ἐπράχθη τὸ πρᾶγμα, οὐ προφήτης παρῆν, ἔλεγχος οὐ παρῆν· κάκεινος ὁμολογεῖ τὸ κακόν. Ἐπειδὴ εὐγνωμόνως ὠμολόγησεν, ὅξυ-
 15 τάτην ἔσχε τὴν ἰατρείαν. Καὶ πάλιν Νάθαν ὁ ἐλέγξας· «καὶ Κύριος παρεβίβασε τὴν ἁμαρτίαν σου». Βλέπεις ὅξυτάτην θυμοῦ μεταβολήν; «Πλὴν παροξύνων παρώξυνας τοὺς ἐχθροὺς Κυρίου». Πολλοὺς ἔσχες τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐφρούρει σε ἡ σωφροσύνη· νῦν δὲ παρώξυνας διὰ τὴν γενομένην ἁμαρτίαν.

5'. 20 Ἄλλ' εἰ καὶ μάλιστα ἐκεῖνος εἶπεν, «παρεβίβασε Κύριος τὸ ἁμάρτημά σου», οὐκ ἀπέστη τῆς μετανοίας ὁ βασιλεὺς· περιεβάλετο σάκκον ἀντὶ πορφύρας, ἀντὶ χρυσοκολλήτων θρόνων ἐπὶ σποδοῦ καὶ γῆς καθήμενος, ἀλλὰ καὶ σποδὸν ἔχων βρωσὶν καθὼς αὐτός φησιν· «ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον». Ἐξέτηξε
 25 δάκρυσι τὸν ἐπιθυμητὴν ὀφθαλμόν. Οἱ ἄρχοντες παρεκάλουν φαγεῖν ἄρτον, καὶ οὐκ ἐπείθετο· εἰς ἐβδόμην ὀλόκληρον ἡμέραν παρέτεινε τὴν νηστείαν. Βασιλεῖς οὕτως ἐξομολογοῦνται, σὺ ὁ

28. Β' Βασ. 11, 2.

29. Β' Βασ. 12, 10.

Λάβε παράδειγμα μετάνοιας. Ἦλεσε σὲ ἀμάρτημα αὐτὸς ὁ μέγας. Μετὰ τὸν ὕπνο, τὸ δειλινὸ περπατώντας πάνω στὸ δῶμα²⁸, κοίταξε τυχαῖα καὶ ἔπαθε κάτι τὸ ἀνθρώπινο. Ἡ ἀμαρτία συντελέστηκε, ἀλλὰ δὲν πέθανε μαζί της καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη του. Ἦρθε ὁ προφήτης Νάθαν ἑλεγκτῆς καὶ γρήγορος γιατρὸς τοῦ τραύματος, καὶ τοῦ εἶπε· «ὀργίσθηκε ὁ Θεὸς· ἀμάρτησες»²⁹. αὐτὸ εἶπε ὁ ἀπλὸς ιδιώτης στὸ βασιλιά· καὶ ὁ πορφυροντυμένος βασιλιάς δὲν ὑπερηφανεύθηκε, διότι δὲν εἶχε τὸ νοῦ του σ' αὐτὸν ποὺ μιλοῦσε, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔστειλε. Δὲν τὸν τύφλωσε τὸ πλῆθος τῶ στρατιωτῶν ποὺ τὸν περιστοίχιζε, καθόσον ἔβλεπε τὸν ἀγγελικὸ στρατό· «διότι βλέποντας τὸν ἀόρατο Θεό, ἔδειξε καρτερία»³⁰. Εἶπε λοιπὸν σ' αὐτὸν ποὺ ἦρθε, μέσω αὐτοῦ ἀπαντώντας σ' Ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔστειλε· «ἀμάρτησα στὸν Κύριο». Βλέπεις ταπεινοφροσύνη βασιλιά; βλέπεις ἑξομολόγηση; Μήπως γνώριζε ὅτι ἦταν ἑλεγκτος; μήπως τὸ γνώριζαν οἱ ἄλλοι; Τὸ ἀμάρτημα εἶχε διαπραχθεῖ μέσα σὲ σύντομο διάστημα· δὲν ἦταν παρῶν ὁ προφήτης, δὲν ἦταν παρῶν ἑλεγκτῆς· καὶ ὅμως ἐκεῖνος ὁμολογεῖ τὸ κακὸ. Ἐπειδὴ ὁμολόγησε μὲ εὐγνωμοσύνη, εἶχε καὶ ἄμεση τὴ θεραπεία. Καὶ ὁ Νάθαν ποὺ τὸν ἠλεγξε εἶπε· «καὶ ὁ Κύριος συγχώρησε τὴν ἀμαρτία σου». Βλέπεις πόσο ἀπότομη ἦταν ἡ μεταβολὴ τοῦ θυμοῦ; «Ὅμως ἔχεις κάνει νὰ ἐξοργισθοῦν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου». Εἶχες πολλοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ σὲ φρουροῦσε ἡ σωφροσύνη· τώρα ὅμως τοὺς ἐξόργισες ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας σου.

12. **Ἀ**λλά, ἂν καὶ ἐκεῖνος εἶπε, «ὁ Κύριος συγχώρησε τὸ ἀμάρτημά σου» δὲν παρέλειψε ὁ βασιλιάς νὰ ἐκδηλώσει τὴ μετάνοιά του. Φοροῦσε σάκκο ἀντὶ γιὰ πορφύρα, καθόταν πάνω σὲ στάχτη καὶ χῶμα ἀντὶ τοῦ χρυσοποίκιλτου θρόνου, καὶ ἔτρωγε στάχτη, ὅπως λέει ὁ ἴδιος· «ἔφαγα στάχτη σὰν νὰ ἦταν ψωμί»³¹. Ἦλειωσε μὲ τὰ δάκρυα τὰ μάτια του ποὺ τοῦ προκάλεσαν τὴν ἐπιθυμία. Οἱ ἄρχοντες τὸν παρακαλοῦσαν νὰ φάει ψωμί καὶ δὲν τοὺς ἄκουε, παρατείνοντας ἐπὶ ἑφτά ὀλόκληρες μέρες τὴ νηστεία. Οἱ βασιλεῖς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐξομολογοῦνται, καὶ σὺ ὁ ιδιώτης δὲν ὀφείλεις νὰ ἐξ-

31. Ψαλμ. 101, 10.

ιδιότης οὐκ ὀφείλεις ἔξομολογεῖσθαι; Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανάστασιν, πολλῶν οὐσῶν ὁδῶν τῆς φυγῆς, διὰ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν φεύγει, μονονουχὶ τὸν Λυτρωτὴν ἐπικαλούμενος. Καταρωμένου αὐτὸν τοῦ Σεμεὶ, λέγει: «ἄφετε αὐτόν, ὅπως
5 ἐπίδη ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου».

ιγ'. **Β**λέπεις, ὅτι καλὸν τὸ ἔξομολογήσασθαι; βλέπεις, ὅτι ἔστι σωτηρία; Καὶ Σολομῶν ἐκπέπτωκεν· ἀλλὰ φησιν, τί καὶ λέγει: «ὑστερον ἐγὼ μετενόησα». Καὶ ὁ Ἀχαάβ γέγονε παρανομώτατος, εἰδωλολάτρης, ἑξαίσιος, ὁ προφητοκτόνος, ὁ ἀλλότριος τῆς
10 εὐσεβείας, ἀλλοτριῶν ἀγρῶν ἐπιθυμητής· ἀλλ' ὅτε τὸν Ναβουθαὶ ἀπέκτεινεν, ἐλθόντος Ἡλίου τοῦ προφήτου καὶ μόνον ἐπαπειλήσαντος, περιεβάλετο σάκκον καὶ ἔρηξε τὰ ἱμάτια· καὶ τί φησιν ὁ φιλόανθρωπος Θεός; «Ἐώρακας πῶς κατανύγη Ἀχαάβ ἀπὸ προσώπου μου»; Μονονουχὶ ἡμεροῖ τὸ διάπυρον τοῦ προφήτου
15 συγκαταβῆναι: «οὐκ ἐπάξω», γάρ, φησί, «τὴν κακίαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ». Καὶ μετὰ τὴν ἄφεσιν οὐκ ἀπέστη τῆς πονηρίας καὶ συνεχῶρει ὁ συγχωρῶν, οὐκ ἀπιδῶν τὸ μέλλον, ἀλλὰ τῷ προσκαίρω τὸ δέον ἀποδιδούς, Δικαίου γὰρ δικαστοῦ ἔστι πρὸς ἕκαστον τῶν γεγενημένων δικαίως ἀποκρίνασθαι.

ιδ'. 20 **Π**άλιν ὁ Ἱεροβοάμ εἰστήκει ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ξηρὰ γίνεται αὐτοῦ ἡ χεὶρ, ἐπειδὴ ἐκέλευσαν συλληφθῆναι τὸν προφήτην. Αὐτῇ τῇ πείρᾳ ἐπιγνοὺς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐλθόντος, λέγει: «δεήθητι τοῦ Κυρίου, καὶ κατασταθῆ ἡ χεὶρ μου». Διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Ἱεροβοάμ, «δεήθητι», ἰάσατο ὁ προφήτης, σὲ ἄρα ὁ Χριστὸς
25 οὐ δύναται ἰάσασθαι; Γέγονε καὶ Μανασσῆς παρανομώτατος, ὁ τὸν Ἡσαΐαν πρίσας· τί τούτου παρανομώτατον; Αἰχμάλωτος ἀπῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, ἐπάξια παθὼν τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή; «Ἐταπεινώθη Μανασ-

ομολογεῖσαι; Καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ Ἀβεσαλώμ, ἐνῶ ὑπῆρχαν πολλοὶ δρόμοι διαφυγῆς, ἔφυγε μέσω τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, σὰν κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ἤθελε νὰ ἐπικαλεσθεῖ τὸν Λυτρωτὴ του. Καὶ ὅταν ὁ Σεμεὶ τὸν καταριόταν, εἶπε· «ἀφῆστε τον, γιὰ νὰ δεῖ ὁ Θεὸς τὴν ταπείνωσή μου»³².

13. **Β**λέπεις ὅτι ἡ ἐξομολόγησι εἶναι καλὸ πρᾶγμα; Βλέπεις ὅτι ὑπάρχει σωτηρία; Καὶ ὁ Σολομών ἐξέλεσε, ἀλλὰ τί εἶπε; «Ὑστερα ἐγὼ μετανόησα»³³. Καὶ ὁ Ἀχαάβ ἔγινε πολὺ ἀμαρτωλός, εἰδωλολάτρης, βίαιος, φονιάς προφητῶν, ξένος πρὸς τὴν εὐσέβεια, ἄρπαγας τῶν ξένων χωραφιῶν. Ἀλλὰ ὅταν σκότωσε τὸν Ναβουθαί, μόλις ἦρθε ὁ προφήτης Ἡλίας καὶ τὸν ἀπειλήσε μόνο, φόρεσε σάκκο καὶ ἔσχισε τὰ ροῦχα του³⁴. Καὶ τί εἶπε ὁ φιλάνθρωπος Θεός; «εἶδες πόσο συγκινήθηκε ὁ Ἀχαάβ μπροστὰ μου;»³⁵. Σὰν νὰ ἡμερώνει δηλαδὴ κατὰ κάποιο τρόπο τὸν φλογερὸ προφήτη νὰ δείξει συγκατάβασι. Διότι λέει, «δὲν θὰ προξενήσω κακὰ στὶς ἡμέρες του»³⁶. Καὶ μετὰ τὴ συγχώρησι δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν κακία. Καὶ τὸν συγχώρησε ἐκεῖνος πού συγχωρεῖ, χωρὶς νὰ ἀποβλέψει στὸ μέλλον, ἀλλὰ ἀποδίδοντας του στὸν κατάλληλο ἐκεῖνο καιρὸ αὐτὸ πού ἔπρεπε. Διότι γνῶρισμα τοῦ δίκαιου δικαστῆ εἶναι νὰ ἐξετάζει καὶ ν' ἀποφασίζει δίκαια σὲ κάθε τι πού ἔχει γίνει.

14. **Κ**αὶ ὁ Ἱεροβοὰμ στεκόταν μπροστὰ στὸ θυσιαστήριον, καὶ ξεράθηκε τὸ χέρι του, ἐπειδὴ διέταξε νὰ συλληφθεῖ ὁ προφήτης. Καταλαβαίνοντας μὲ τὴν πείρα του γιὰ τὸ τοῦ συνέδη αὐτό, εἶπε· «παρακάλεσε τὸν Κύριον καὶ θὰ ἀποκατασταθεῖ τὸ χέρι μου»³⁷. Ἐπειδὴ ὁ Ἱεροβοὰμ εἶπε, «παρακάλεσε», τὸν θεραπεύσε ὁ προφήτης, καὶ ἐσένα ὁ Χριστὸς δὲν μπορεῖ νὰ σὲ θεραπεύσει; Καὶ ὁ Μανασσῆς ἔκανε πάρα πολλές ἀμαρτίες, αὐτὸς πού πριόνισε τὸν Ἡσαΐα. Τί πὸ ἀμαρτωλὸ ἀπὸ αὐτό; Ὁδηγήθηκε αἰχμάλωτος στὴ Βαβυλώνα, παθαίνοντας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἀντάξια τῆς προαιρέσεώς του. Ἀλλὰ τί λέει ἡ ἅγια Γραφή; «Ταπεινώθηκε ὁ Μανασσῆς

35. Γ' Βασ. 20, 29.

36. Γ' Βασ. 20, 29

37. Γ' Βασ. 13, 6.

σῆς καὶ ἐξωμολογήσατο τῷ Κυρίῳ, καὶ εἰσήκουσε Κύριος καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν». Ὁ τὸν προφήτην πρίσας διὰ μετανοίας ἐσώθη, καὶ σὺ τῇ μετανοίᾳ ἀπιστεῖς;

14' **Β**ούλεσθε γνῶναι τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο τῆς σωτηρίας ὄπλον,
 5 πόσον ἐξομολόγησις ἰσχύει καὶ κατὰ τῶν πολεμίων; Ἐκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες Ἐζεκίας δι' ἐξομολογήσεως ἐτρέψατο. Καὶ τοῦτο ἔτι δὲ μικρόν· ἀπόφασιν Θεοῦ ἔλυσε διὰ μετανοίας. Νοσήσαντι γὰρ αὐτῷ Ἡσαΐας φησὶν «ἀποθνήσκεις σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ». Ποία ἐλπίς, ποία σωτηρία ἢ προσδοκία, τοῦ προφήτου
 10 λέγοντος; Ἀλλ' οὐκ ἀπέστη τῆς μετανοίας, ἀλλὰ μεμνημένος τοῦ γεγραμμένου, «ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ», ἀπεστράφη εἰς τὸν τοῖχον, καὶ τείνας τὴν διάνοιαν διὰ τῆς προσευχῆς εἰς τὸν οὐρανόν, «Κύριε», φησὶν, «μνήσθητί μου»· αὐταρκες γὰρ εἰς ἰατροίαν τὸ σὲ μνησθῆναί μου. Οὐχ ὑποβέβλησαι
 15 χρόνοις, ἀλλ' αὐτὸς εἶ τῆς ζωῆς νομοθέτης οὐ γὰρ κατὰ γένησιν καὶ πλοκὴν ἄστρον ζῶμεν, ἀλλ' ὅτε θούλει. Καὶ ᾧ τὸ ζῆν εἰς ἀπελπισίαν περιέστη, τούτῳ πεντεκαιδεκαετῆς χρόνος εἰς ζωὴν προσετέθη· καὶ τὸ σημεῖον, δέκα ἀναβαθμοὺς ὁ ἥλιος ὑπέστρεψε. Διὰ δὲ τὸν Ἰησοῦν ὁ ἥλιος ἐξέλειψεν, οὐκ ἀναποδίσας, ἀλλ'
 20 ἐκλιπών, καὶ δείξας τὴν διαφορὰν ἐκατέρων. Καὶ ὁ μὲν ἰσχυσεν ἀπόφασιν Θεοῦ λῦσαι, Ἰησοῦς δὲ οὐ χαρίζεται ἄφεσιν ἁμαρτιῶν; Ἀπόστρεψον καὶ στέναξον καὶ αὐτὸς ἀπόκλεισον τὴν θύραν· πρόσευξαι ἵνα σοι ἀφεθῇ, ἵνα σου περιέλῃ τὰς φλόγας τὰς καυστικὰς ἰσχύει γὰρ ἐξομολόγησις σβέσαι καὶ πῦρ, ἰσχύει καὶ
 25 λέοντας ἡμερῶσαι.

15' **Εἰ** δὲ ἀπιστῆς, ἐννόησον τί συγκατέβη ποτὲ τοῖς περὶ τὸν Ἀνανίαν. Εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς ποίας ἀνέρορηξαν πηγὰς; πόσον ὕδατος μέτρον τὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐννέα πήχεις ἀνερ-

38. Β' Παραλ. 33, 12-13.

39. Δ' Βασ. 19, 35.

40. Ἦσ. 38, 1. Πρβλ. Δ' Βασ. 20, 1.

41. Ἦσ. 30, 15.

καὶ ἔξομολογήθηκε στὸν Κύριο, καὶ ὁ Κύριος τὸν ἄκουσε καὶ τὸν ἐπενέφερε στὸν θρόνο του»³⁸. Αὐτὸς ποὺ προόνισε τὸν προφήτη, μὲ τὴ μετάνοια σώθηκε, καὶ σὺ δὲν πιστεύεις στὴ μετάνοια;

15. **Θ**έλετε νὰ γνωρίσετε αὐτὸ τὸ ἰσχυρὸ ὄπλο τῆς σωτηρίας, πόση δύναμη ἔχει ἡ ἔξομολόγησις ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν; Ὁ Ἐζεκίας ἔτρεψε σὲ φυγὴ ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες μὲ τὴν ἔξομολόγησι³⁹. Καὶ αὐτὸ ἀκόμα εἶναι μικρὸ. Κατόρθωσε ἀνάκλησις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ μετάνοια. Διότι, ὅταν αὐτὸς (ὁ Ἐζεκίας) ἀρρώστησε, ὁ Ἡσαΐας τοῦ εἶπε· «πεθαίνεις, καὶ δὲ θὰ ζήσεις πιά»⁴⁰. Ποιὰ ἐλπίδα τοῦ ἔμενε, ποιὰ σωτηρία, ποιὰ προσδοκία, ἀφοῦ ὁ αὐτὸ τὸ ἔλεγε ὁ προφήτης; Ἀλλὰ δὲν παράλειψε τὴ μετάνοια. Ἀντίθετα, ἐνθυμούμενος αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο, «ὅταν μετανόησεις καὶ στενάξεις, θὰ σωθεῖς»⁴¹, γύρισε πρὸς τὸν τοῖχο καὶ στρέφοντας τὸν νοῦ του μὲ τὴν προσευχὴ πρὸς τὸν οὐρανὸ, εἶπε· «Κύριε, θυμήσου με»⁴². διότι εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴ θεραπεία μου τὸ νὰ μέθυμηθεῖς. Ἐσὺ δὲν ὑπόκεισαι σὲ χρόνους, ἀλλὰ εἶσαι ὁ ἴδιος νομοθέτης τῆς ζωῆς· διότι δὲ ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὸν συνδυασμὸ τῶν ἄστρον, ἀλλὰ ὅταν θέλεις ἐσύ. Ἔτσι σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἐλπίδα νὰ ζήσει, προστέθηκαν ἄλλα δεκαπέντε χρόνια ζωῆς. Καὶ ἡ ἐπιβεβαίωσις· ὁ ἥλιος γύρισε πίσω δέκα βαθμίδες. Γιὰ τὸν Ἰησοῦ ὅμως ὁ ἥλιος χάθηκε, δὲν γύρισε πίσω, ἀλλὰ ἔσθησε, δείχνοντας τὴ διαφορὰ τῶν δύο. Καὶ ὁ μὲν Ἐζεκίας κατόρθωσε νὰ ἀλλάξει τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν χαρίζει ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν; Μετανόησε καὶ στενάξε καὶ σὺ· κλείσε τὴν πόρτα⁴³ προσευχήσου, γιὰ νὰ σὲ συγχωρήσει, γιὰ νὰ σοῦ ἀφαιρέσει τὶς φλόγες ποὺ σὲ καΐνε· διότι ἡ ἔξομολόγησις ἔχει τὴ δύναμιν καὶ φωτιὰ νὰ σθῆσει καὶ λιοντάρια νὰ ἐξημερώσει.

16. **Ἄ**ν ὅμως ἀμφιβάλλεις ἀκόμα, σκέψου τί ἔγινε κάποτε μὲ τὸν Ἀνανία καὶ τοὺς συντρόφους του. Στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς ποιῆς πηγὲς νεροῦ ἔρριξαν; Πόση ποσότης νεροῦ μποροῦσε νὰ σθῆσει

42. Ἦσ. 38, 3.

43. Ματθ. 6, 6.

χομένην φλόγα σβέσαι δυνατόν ἦν; Ἄλλ' ὅπου μεγάλως ἡ φλόξ ὑπερανέβη, ἐκεῖ πηγὴ μετανοίας ἐξεχύθη πολλή, λεγόντων αὐτῶν «Ὅτι δίκαιος εἶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν»· καὶ «ἡμάρτομεν, καὶ ἠνομήσαμεν, καὶ ἠδικήσαμεν». Εἶτα τὰς μὲν καμίνου
 5 φλόγας ἔπαυσεν ἡ μετάνοια, ἀπιστεῖς δέ, ὅτι δύναται καὶ τὸ τῆς γεένης ἀποσβέσαι πῦρ; Ἀλλὰ ἐρεῖ μοί τις τῶν ὀξέως ἀποκρινομένων, ὅτι τοῖς παροῦσιν ἀνοίκειος ἡ διήγησις διὰ γὰρ τὸ μὴ θελήσαι τοὺς περὶ τὸν Ἀνανίαν εἰδωλολατρῆσαι, τὴν παράδοξον δύναμιν ἔδωκεν ὁ Θεός. Συμπεριφερόμενος δὲ τῷ τοιούτῳ, καὶ τὸ
 10 τῶν ὑποδειγμάτων ὁρῶν δαυιλές, ἔρχομαι λοιπὸν καὶ ἐφ' ἕτερον τύπον μετανοίας.

ιζ'. **Τ**ίνα γὰρ ὑπόνοιαν ἔχεις περὶ Ναβουχοσσοδόσορ; Οὐκ ἤκουσας ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὅτι δυσσεβέστατος ἦν, καὶ ἀγριώτατος τὸν τρόπον, καὶ λεοντώδη τὴν προαίρεσιν ἔχων; Οὐκ ἤκουσας, ὅτι τὰ
 15 ὁστέα τῶν βασιλέων ἐκ τῶν τάφων ἐξήνεγκεν εἰς τὸ φῶς; Οὐκ ἔγνωσ, ὅτι τὸν λαὸν αἰχμάλωτον ἀπήγαγεν; Οὐκ ἤκουσας, ὅτι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ βασιλέως ἐξετύφλωσε, προδείξας αὐτῷ τὰ τέκνα σφαττόμενα; Οὐκ ἤκουσας, ὅτι τὰ Χερουβὶμ ἤρπασεν (οὐ λέγω τὰ νοητὰ καὶ ἐπουράνια, ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ ναῷ κατεσκευασμέ-
 20 να, τὰ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον τῆς Κιβωτοῦ, ὧν ἀναμέσον ἐλάλει ὁ Κύριος); Οὗτος ὁ Ναβουχοδοδόσορ τὸ καταπέτασμα τῆς ἀγιωσύνης κατέσπασε, τὸ θυσιαστήριον ἀνέτρεψε, καὶ λαβὼν τὰ σκεύη πάντα εἰς εἰδωλεῖον ἀπήνεγκεν, αὐτὸν τὸν ναὸν ἐνέπρησε. Πόσων ἦν τιμωριῶν ἄξιος, ἐπὶ τῷ ἀνελεῖν βασιλέας, ἐπὶ τῷ ἐμπροῆ-
 25 σαι τὰ ἅγια, ἐπὶ τῷ τὸν λαὸν αἰχμαλωτῆσαι, ἐπὶ τῷ τὰ ἱερά σκεύη ναοῖς εἰδώλων ἐναποθέσθαι; Ἄρ' οὐκ ἦν μυρίων θανάτων ἄξι-
 ος

ιη'. **Ἄ**λλ' εἶδες τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῶν κακῶν· ἐλθέ λοιπὸν ἐπὶ τὴν

τῆ φλόγα πού ἀνέβαινε σὲ ὕψος σαράντα ἐννιά πήχεων; Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖ πού ἡ φλόγα ὑψώθηκε πολὺ, ἐκεῖ χύθηκε μεγάλη πηγὴ μετάνοιας, ὥστε ἐκεῖνοι νὰ λέγουν· «δίκαιος εἶσαι, Κύριε, γιὰ ὅλα ὅσα μᾶς ἔκανες»⁴⁴, καὶ «ἁμαρτήσαμε, καὶ παρανομήσαμε, καὶ ἀδικήσαμε»⁴⁵. Ἐπειτα ἡ μετάνοια ἔσθησε τὶς φλόγες τῆς καμίνου, καὶ ἐσὺ δὲν πιστεύεις ὅτι μπορεῖ νὰ σβήσει καὶ τὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως; Ἄλλὰ θὰ μοῦ πεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού ἀπαντοῦν ἀμέσως, ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ δὲν ταιριάζει στὰ σημερινὰ πράγματα. Διότι ὁ Θεὸς ἔδωσε στὴ συντροφιά τοῦ Ἄνανια τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ δύναμη ἐπειδὴ δὲν θέλησαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα. Συμφωνώντας μ' αὐτὸν καὶ βλέποντας τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων πού ὑπάρχουν, ἔρχομαι σὲ ἄλλο παράδειγμα μετάνοιας.

17. **Τ**ί γνώμη ἔχεις γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα; Δὲν ἄκουσες ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές, ὅτι ἦταν πάρα πολὺ ἀσεβὴς καὶ πολὺ ἄγριος στὴ συμπεριφορὰ, καὶ ὅτι εἶχε διάθεσις λιονταριοῦ; Δὲν ἄκουσες ὅτι ἔβγαλε ἀπὸ τοὺς τάφους στὸ φῶς τὰ ὀστᾶ τῶν βασιλέων⁴⁶; Δὲν ξέρεις ὅτι ἀπήγαγε αἰχμάλωτο τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό; Δὲν ἄκουσες ὅτι ἔβγαλε τὰ μάτια τοῦ βασιλιᾶ, ἀφοῦ πρῶτα τοῦ ἔδειξε τὰ παιδιὰ του νὰ σφάζονται; Δὲν ἄκουσες, ὅτι ἄρπαξε τὰ Χερουβὶμ, δὲν ἐννοῶ τὰ νοσητὰ καὶ οὐράνια, ἀλλὰ τὰ κατασκευασμένα στὸν ναό, πού ἦταν τοποθετημένα στὸ ἱλαστήριον τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα μιλοῦσε ὁ Κύριος⁴⁷; Αὐτὸς ὁ Ναβουχοδονόσορ κατέσπασε τὸ παραπέτασμα πού χώριζε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἀπὸ τὰ Ἅγια, γκρέμισε τὸ θυσιαστήριον, καὶ παίρνοντας τὰ ἅγια τὰ σκεύη τὰ πῆγε σὲ εἰδωλολατρικὸ ναό⁴⁸, ἐνῶ τὸν ἴδιο τὸν ναὸ τὸν πυρπόλησε. Πόσων τιμωριῶν ἄξιος ἦταν, ἀφοῦ σκότωσε βασιλεῖς, πυρπόλησε τὰ ἅγια, αἰχμαλώτησε τὸν λαό, καὶ παρέδωσε τὰ ἱερὰ σκεύη σὲ ναοὺς εἰδώλων; Δὲν ἦταν ἄξιος μυριάδων θανάτων;

18. **Ε**ἶδες πόσο μεγάλη κακὰ ἔκανε. Ἔλα τώρα καὶ στὴ φιλανθρω-

47. Βλ. σημ. 49 τῆς Β' κατηχήσεως.

48. Δαν. 1, 2.

τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν Ἀπεθριώθη λοιπὸν ὁ θηριώδη καὶ
 ὠμότατην ἔχων τὴν προαίρεσιν· ἀπεθριώθη δὲ οὐχ ἵνα ἀπόλη-
 ται, ἀλλ' ἵνα διὰ μετανοίας σωθῆ. Ὁνυχας ἔσχε τῶν ὀρνέων· ἀρ-
 πακτικὸς γὰρ ἦν τῶν ἀγίων. Τρίχας ἔσχεν ὡς λέοντος· ὡς γὰρ
 5 «λέων ἀπράζων» ἦν «καὶ ὠρνόμενος». «Χόρτον ἤσθιεν ὡς βοῦς»·
 κτηνώδης γὰρ ἦν, οὐκ εἰδῶς τὸν δεδωκότα τὴν βασιλείαν.
 «Ἐβάφη αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς δρόσου»· ἐπειδὴ μετὰ τὸ γε-
 νέσθαι τὸ μέσον τῆς καμίνου τοῖς περὶ τὸν Ἀνανίαν ὡς πνεῦμα
 δρόσου διασυρίζον, ἰδὼν οὐκ ἐπίστευσεν. Ἀλλ' ὕστερον με-
 10 τανοεῖ σωφρονισθεῖς, ὡς φησιν αὐτός· «ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ
 τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ τὸν Ὑψι-
 στον ἠνύλόγησα, καὶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἤνεσα». Καὶ ἐπει-
 δὴ πολυετῶς μαστιγωθεῖς ἦν, ἤνεσεν εἰς τοὺς αἰῶνας τῷ ζῶντι,
 καὶ ὠμολόγησε τὸν τὴν βασιλείαν δεδωκότα, καὶ ἐπέγνω τὸν
 15 βασιλέα τῶν βασιλευόντων. Καὶ πολλὰ μὲν τοῖς πράγμασιν ἁ-
 μαρτῶν, λόγοις δὲ μόνον ἐξομολογούμενος, τῆς ἀφάτου φιλαν-
 θρωπίας τοῦ Θεοῦ ἀπήλαυσεν. Ὁ καὶ πάντων παρανομώτατος,
 θεία κρίσει καὶ φιλανθρωπία τοῦ παιδεύοντος, πάλιν μὲν τὸ βα-
 σιλικὸν περιέθετο διάδημα, πάλιν δὲ τοὺς ἀρχοντικούς ἀπέλαβε
 20 θρόνους.

10'. **Εἴ** τις οὖν ἐν ὑμῖν ἐξ ἔθνῶν, ἢ εἰς Χριστιανούς βλασφημήσας
 ποτέ, ἢ Ἐκκλησίαις ἀγίαις ἐν διωγμοῖς ἐπιβουλεύσας πάρεστιν,
 ἐχέτω τῆς σωτηρίας ὑπογραμμὸν τὸν Ναβουχοδονόσορ· ἐξομο-
 λογεῖσθω παραπλησίως, ἵνα καὶ τῆς ἀμνηστίας τῆς ὁμοίας τύχῃ.
 25 Εἴ τις ἐπιθυμῶν ἐμολύνθη πάθεισιν τὴν τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀνα-
 λαμβανέτω μετάνοιαν. Εἴ τις ἠρνήσατο κατὰ Πέτρον, ὑπερα-
 ποθνησκέτω πάλιν ὑπὲρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ὁ γὰρ ἐκείνῳ κλαύ-
 σαντι τῆς ἀποστολῆς μὴ βασκίνας, οὐδέ σοι φθονήσει τῶν εὐαγ-

πία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ποὺ εἶχε ὠμὲς ὀρμὲς θηρίου καὶ μεταβλήθηκε κυριολεκτικᾶ σὲ θηρίο, ἔγινε θηρίο ὄχι γιὰ νὰ χαθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ μὲ τὴ μετάνοια. Ἐπέκτησε νύχια ἀρπακτικοῦ πτηνοῦ, ἐπειδὴ εἶχε ἀρπάξει τὰ ἅγια. Ἐπέκτησε τρίχες ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες τοῦ λιονταριοῦ, διότι ἦταν σὰν λιοντᾶρι ποὺ ἄρπαζε καὶ βρυχόταν⁴⁹. «Ἐτρωγε χορτᾶρι σὰν βόδι»⁵⁰, ἐπειδὴ ἦταν κτηνώδης, μὴ γνωρίζοντας, Ἐκεῖνον ποὺ τοῦ εἶχε δώσει τὴ βασιλεία. Τὸ σῶμα του βρεχόταν ἀπὸ τὴ δροσιά⁵¹, ἐπειδὴ, ἂν καὶ εἶχε δεῖ, ὅταν ἡ συντροφιά τοῦ Ἄνανια βρέθηκαν μέσα στὸ καμίνι, τὸν δροσερὸ ἀέρα νὰ σφυρίζει, δὲν πίστεψε. Ἐπειτα ὅμως συνετίσθηκε καὶ μετανόησε, ὅπως λέει ὁ ἴδιος· «ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔστρεψα τὰ μάτια μου στὸν οὐρανὸ καὶ εὐλόγησα τὸν Ὑψιστο καὶ ἔψαλα αὐτὸν ποὺ ζεῖ αἰώνια»⁵². Ἀφοῦ λοιπὸν μαστιγώθηκε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, ἐξύμνησε Ἐκεῖνον ποὺ ζεῖ στοὺς αἰῶνες, καὶ ὁμολόγησε Ἐκεῖνον ποὺ τοῦ εἶχε δώσει τὴ βασιλεία, καὶ ἀναγνώρισε τὸν βασιλιὰ τῶν βασιλέων. Καὶ μολονότι εἶχε κάνει στὴν πράξη πολλές ἁμαρτίες, ὅταν ἐξομολογήθηκε μόνον μὲ λόγια, ἀπόλαυσε τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἦταν πιὸ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ ὄλους, μὲ θεϊκὴ ἀπόφαση καὶ φιλανθρωπία ἐκείνου ποὺ τιμωρεῖ παιδαγωγικᾶ, φόρεσε πάλι τὸ βασιλικὸ στέμμα, καὶ κατέλαβε πάλι τοὺς ἀρχοντικούς θρόνους⁵³.

19. **Ἐ**ὰν λοιπὸν βρίσκεται ἀνάμεσά σας κανένας ἐθνικός ἢ Χριστιανὸς ποὺ κάποτε βλαστήμησε, ἢ προξένησε κακὸ σὲ τίς ἅγιες Ἐκκλησίες μὲ διωγμούς, ἃς ἔχει σὰν ὑπόδειγμα σωτηρίας τὸν Ναβουχοδονόσορα. Ἄς ἐξομολογηθεῖ κατὰ παρόμοιο τρόπο, γιὰ νὰ ἐπιτύχει καὶ τὴν ἴδια ἄμνηστία. Ἐὰν κάποιος μολύνθηκε μὲ κακὲς ἐπιθυμίες, ἃς μμηθεῖ τὴ μετάνοια τοῦ Δαβίδ. Ἐὰν κάποιος ἀρνήθηκε ὅπως ὁ Πέτρος, ἃς πεθάνει πάλι γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ. Διότι Αὐτὸς ποὺ δὲν στέρησε ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔκλαψε τὸ ἀποστολικὸ ἄξιωμα, οὔτε καὶ σένα θὰ σὲ ἀποκλείσει ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ

51. Δαν. 4, 32-33.

52. Δαν. 4, 34.

53. Δαν. 4, 36.

γελικῶν μυστηρίων. Καὶ γυναιξὶ μὲν ὑπογραμμὸς ἔστω εἰς σωτηρίαν ἢ Ραάβ, ἀνδράσι δὲ τὸ λεχθὲν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ποικίλον ὑπόδειγμα.

κ'. **Π**άντες δὲ εἰς τὴν Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀποβλέποντες, εὐέλ-
 5 πιδες γίνεσθε· οὐχ ἵνα τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἁμαρτήμασιν περιπί-
 πτωμεν, ἀλλ' ἵνα, τῆς λυτρώσεως ἀπολαύσαντες καὶ τῆς χάριτος
 ἄξια πράξαντες, τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἀγαθοεργίαις ἐξ-
 αλειῖψαι δυνηθῶμεν, τῇ δυνάμει τοῦ Μονογενοῦς, τοῦ Υἱοῦ τοῦ
 Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ἡ δόξα τῷ Πα-
 10 τρί, σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς σύμπαν-
 τας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐαγγελίου. Καὶ γιὰ μὲν τὶς γυναῖκες ἅς εἶναι ἡ Ραὰβ ὑπόδειγμα γιὰ τὴ σωτηρία τους, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄνδρες τὰ διάφορα παραδείγματα τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ποὺ ἀναφέρθηκαν.

20. **Ο**λοι σας λοιπὸν ἀποβλέποντας στὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, νὰ εἶστε αἰσιόδοξοι, ὄχι γιὰ νὰ πέφτουμε πάλι στὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπολαύσουμε τὴ λύτρωση καὶ κάνουμε ἔργα ἀντάξια τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, νὰ μπορέσουμε νὰ ἐξαφανίσουμε μὲ ἀγαθοεργίες τὸ ἐναντίον μας γραμμάτιο, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ τώρα καὶ πάντοτε σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Γ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Γ'.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, Περὶ βαπτίσματος. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους· «ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Σενετάφημεν οὖν αὐτῶ
5 διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς θάνατον», καὶ τὰ ἐξῆς.

α'. **Εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ,** διὰ τοὺς μέλλοντας ὑσώπῳ ραντίζεσθαι καὶ καθαρίζεσθαι ὑσώπῳ τῶ νοητῶ, τῇ δυνάμει τοῦ κατὰ τὸ πάθος ὑσώπῳ καὶ καλάμῳ ποτισθέντος. Καὶ αἱ μὲν οὐράνιαι δυνάμεις χαιρέτωσαν, αἱ δὲ μέλ-
10 λουσαι ψυχαὶ τῶ νοητῶ νυμφίῳ συνάπτεσθαι παρασκευαζέσθωσαν· «φωνὴ γὰρ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου»· τὸ γὰρ πρᾶγμα οὐ μικρὸν, οὐδὲ σωμάτων ἐστὶ συνήθης καὶ ἄκριτος συμπλοκή, ἀλλὰ Πνεύματος, τοῦ τὰ πάντα ἐρευνῶντος, ἢ κατὰ πίστιν ἐκλογή· αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸν κόσμον ἐπι-
15 γαμίαι καὶ συνθῆκαι οὐ πάντως γίνονται κατὰ κρίσιν, ἀλλ', ὅπου δ' ἂν ἡ πλοῦτος ἢ κάλλος, ἐκεῖ ταχέως ἐπένευσεν ὁ νυμφίος ὧδε δέ, οὐχ ὅπου σωμάτων ἐστὶ κάλλος, ἀλλ' ὅπου ψυχῆς ἀκατάγνωστος συνείδησις· ὧδε οὐχ ὁ μαμωνᾶς ὁ κατεγνωσμένος, ἀλλ' ὁ τῆς ψυχῆς ἐν εὐλαβείᾳ πλοῦτος.

β'. 20 **Πείσθητε τοίνυν, ὡς τέκνα δικαιοσύνης,** Ἰωάννη παρα-

1. Ρωμ 6, 3-4.

2. Ὁ ὑσώπος ἦταν φυτὸ καθαρικόν, τὸ ὁποῖο οἱ ἱερεῖς τῆς Π. Διαθήκης τὸ ἔδαφον σπένδιον αἷμα καὶ ραντίζαν μὲν αὐτὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀνάγκη καθαροῦ. (Βλ. Λευϊτ. 14, 6. Ἑβρ. 9, 19).

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Γ'

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ τὸ βάπτισμα. Καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ τοῦ χωρίου· «ἢ μήπως ἀγνοεῖτε, ὅτι, ὅσοι βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, βαπτισθήκαμε στὸ θάνατό του; Μὲ τὸ βάπτισμα λοιπὸν ἔχουμε ταφεῖ μαζί του»¹ κ.λ.π.

- Ε**ὐφρανθεῖτε οὐρανοὶ καὶ σὺ γῆ δοκίμασε ἀγαλλίαση γιὰ χάρη αὐτῶν ποὺ πρόκειται νὰ ραντιστοῦν μὲ ὕσσωπο² καὶ νὰ καθαριστοῦν μὲ τὸν νοσητὸ ὕσσωπο, μὲ τὴ δύναμη Ἐκείνου ποὺ τὴν ὥρα τοῦ πάθους του ποτίστηκε μὲ ὕσσωπο καὶ καλάμι. Καὶ οἱ μὲν οὐράνιες δυνάμεις ἄς χαροῦν, ἐνῶ οἱ ψυχές, ποὺ πρόκειται νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν νοσητὸ νυμφίο, ἄς προετοιμαστοῦν. Καθόσον «ἀκούεται ἤδη ἡ φωνὴ ἐκείνου ποὺ φωνάζει στὴν ἔρημο· Ἐτοιμάστε τὸ δρόμο τοῦ Κυρίου»³. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀσήμαντο τὸ πρᾶγμα, οὔτε πρόκειται γιὰ συνηθισμένη καὶ ἐπιπόλαια ἔνωση σωμάτων, ἀλλὰ γιὰ ἐκλογὴ ποὺ γίνεται μὲ πίστη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ἐρευνᾷ τὰ πάντα⁴. Διότι οἱ κοσμικοὶ γάμοι καὶ οἱ συμφωνίες δὲν γίνονται πάντοτε μὲ σωστὴ κρίση, ἀλλὰ ὁ γαμπρὸς συγκατατίθεται ἀμέσως ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ πλοῦτος ἢ ὁμορφιά, ἐνῶ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει σωματικὴ ὁμορφιά, ἀλλὰ καθαρὴ συνείδηση τῆς ψυχῆς. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ὁ καταραμένος μαμωνᾶς, ἀλλὰ ὁ πλοῦτος τῆς ψυχῆς ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ εὐλάβεια.

- Υ**πακούστε, λοιπόν, παιδιὰ τῆς δικαιοσύνης, στὸν Ἰωάν-

3. Ἦσ. 40, 5. Μάρκ. 1, 3.

4. Α' Κορ. 2, 10.

καλοῦντι καὶ λέγοντι· «εὐθύνετε τὴν ὁδὸν Κυρίου». Ἐξάρτατε πάντα τὰ σκῶλα καὶ τὰ σκάνδαλα, ἵνα εὐθυπορήσετε πρὸς αἰῶνιον ζωὴν. Ἐτοιμάσετε τῆς ψυχῆς τὰ ἄγγεῖα καθαρὰ διὰ τῆς ἀνυποκριτοῦ πίστεως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

5 Ἀρξασθε πλύνειν τὰς στολὰς ὑμῶν διὰ μετανοίας, ἵνα εἰς τὸν νυμφῶνα καθαροὶ κληθέντες εὐρεθῆτε· ὁ μὲν γὰρ νυμφίος καλεῖ πάντας ἄπλῶς, ἐπειδὴ δαψιλῆς ἡ χάρις καὶ μεγαλοφώνων κηρῶν φωνὴ συνάγει τοὺς πάντας· διακρίνει δὲ λοιπὸν ὁ αὐτὸς τοὺς ἔνδον εἰσελθόντας εἰς τὸν τυπικὸν γάμον· Μὴ γένοιτό τινα

10 τῶν ὀνοματογραφηθέντων νῦν ἀκοῦσαι· «ἔταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου»; Εἶη δὲ ὑμᾶς πάντας ἀκοῦσαι· «εὐδούλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»· νῦν γὰρ τέως ἔξω τῆς θύρας ἔστηκας· γένοιτο δὲ πάντας ὑμᾶς εἰπεῖν· «εἰσή-

15 νεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ». «Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ»· ἵνα εὐρεθῇ πάντων ὑμῶν ἡ ψυχὴ μὴ ἔχουσα σπιλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων· οὐ λέγω πρὸ τοῦ λα-

20 θεῖν τὴν χάριν· πῶς γὰρ οἶ γε ἐπὶ ἀφέσει ἁμαρτιῶν ἐκλήθητε; Ἄλλ' ἵνα, διδομένης τῆς χάριτος, ἀκατάγνωστος ἡ συνείδησις εὐρεθεῖσα συνδράμη τῇ χάριτι.

γ' **Μ**έγα τὸ πρᾶγμα ἀληθῶς, ἀδελφοί, καὶ μετὰ προσοχῆς αὐτῷ προσέλθετε. Μέλλει ἕκαστος ὑμῶν παρίστασθαι τῷ Θεῷ, 25 ἐνώπιον μυριάδων στρατιῶν Ἀγγέλων. Μέλλει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σφραγίζειν ὑμῶν τὰς ψυχάς. Μέλλετε στρατολογεῖσθαι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ· οὐκοῦν ἐτοιμάσασθε, παρασκευάσασθε· οὐχ ἱμάτιον λαμπροτάτας ἐνδυσάμενοι στολὰς, ἀλλὰ ψυχῆς εὐσυνεί-

5. Ἰω. 1, 23, 5.

7. Ματθ. 22, 12.

6. Ματθ. 22, 9-10.

8. Ματθ. 25, 21.

νη πού παρακαλεῖ καὶ λέει· «κάμετε ἴσιο τὸν δρόμο τοῦ Κυρίου»⁵. Βγάλτε ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ τὰ σκάνδαλα, γιὰ νὰ βαδίσετε κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν αἰώνια ζωή. Ἐτοιμάστε τὰ δοχεῖα τῆς ψυχῆς καθαρίζοντάς τα μὲ τὴν ἀνυπόκριτη πίστη, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἀρχίστε νὰ πλένετε τὶς στολές σας μὲ τὴ μετάνοια, γιὰ νὰ βρεθεῖτε καθαροὶ ὅταν προσκληθεῖτε στὸν νυμφώνα. Διότι ὁ Νυμφίος τοὺς καλεῖ ὅλους ἀδιακρίτως, ἐπειδὴ ἡ χάρη εἶναι ἄφθονη καὶ ἡ βροντερὴ φωνὴ τῶν κηρύκων καλεῖ σὲ σύναξη ὅλους⁶. Στὸν τυπικὸ γάμο βέβαια ὁ ἴδιος ὁ νυμφίος ἐλέγχει ὅσους μπαίνουν μέσα. Μακάρι λοιπὸν νὰ μὴ συμβεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς, πού τὰ ὀνόματά τους ἔχουν γραφεῖ στὸν κατάλογο τῶν κατηχουμένων, νὰ ἀκούσει τώρα· «φίλε, πῶς μπήκες ἐδῶ, χωρὶς νὰ ἔχεις ἔνδυμα γάμου;»⁷. Μακάρι ὅλοι σας νὰ ἀκούσετε· «Εὔγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἀφοῦ εἶσαι πιστὸς στὰ λίγα, θὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ πολλά. Πέρασε μέσα στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»⁸. Διότι μέχρι τώρα βρισκεσαι ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα. Μακάρι λοιπὸν ὁ καθένας σας νὰ πεῖ, «ὁ βασιλιάς μὲ ἔβαλε μέσα στὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά του»⁹, «ὡς εὐφρανθεῖ ἡ ψυχὴ μου γιὰ τὸν Κύριο, διότι μὲ ἔντυσε μὲ σωτήριο ἔνδυμα καὶ μὲ χιτῶνα χαρᾶς. Σὰν νυμφίο μου φόρεσε στέμμα καὶ σὰν νύφη μὲ γέμισε κοσμήματα»¹⁰, ὥστε οἱ ψυχὲς ὅλων σας νὰ βρεθοῦν «χωρὶς κανένα ψεγάδι ἢ ἀνωμαλία ἢ κάτι τέτοιο»¹¹. Καὶ δὲν ἐννοῶ τώρα, προτοῦ νὰ λάβετε τὴ χάρη (διότι πῶς θὰ ἦταν δυνατό, ἀφοῦ ἔχετε προσκληθεῖ ἐδῶ γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας;), ἀλλὰ ὅταν σᾶς δοθεῖ ἡ χάρη, τότε νὰ βρεθεῖ ἡ συνείδησή σας καθαρὴ, ὥστε νὰ συμπορευθεῖ μὲ τὴ χάρη.

3. **Εἶναι** μεγάλο πραγματικὰ αὐτό, ἀδελφοί μου, γι' αὐτὸ νὰ προσέλθετε μὲ μεγάλη προσοχή. Ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς πρόκειται νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸν Θεό, μπροστὰ σὲ μυριάδες στρατιὲς ἀγγέλων. Πρόκειται νὰ σφραγίσαι τὶς ψυχὲς σας τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Πρόκειται νὰ γίνετε στρατιῶτες τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ. Ἐτοιμαστεῖτε λοιπὸν, προπαρασκευαστεῖτε. ἝΝΟΧΙ νὰ ντυθεῖτε μὲ πολυτελεῖς στολές, ἀλλὰ

9. Ἰ. Ασμ. Ἰ. Ασμ. 1, 4.

10. Ἰ. Ησ. 51, 10.

11. Ἰ. Εφ. 5, 27.

δητον εὐλάβειαν. Μὴ ὡς ὕδατι λιτῶ πρόσελθε τῷ λουτρῷ, ἀλλὰ τῇ μετὰ τοῦ ὕδατος δεδομένη πνευματικῇ χάριτι· ὥσπερ γὰρ τὰ τοῖς βωμοῖς προσφερόμενα, τῇ φύσει ὄντα λιτά, μεμολυσμένα γίνεται τῇ ἐπικλήσει τῶν εἰδώλων, οὕτως ἀπεναντίας τὸ λιτὸν ὕδωρ, Πνεύματος ἁγίου καὶ Χριστοῦ καὶ Πατρὸς τὴν ἐπίκλησιν λαβόν, δύναμιν ἁγιότητος ἐπικτᾶται.

δ'. Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενος, διπλοῦν καὶ τὸ καθάρισον· τὸ μὲν ἀσώματον τῷ ἀσωμάτῳ, τὸ δὲ σωματικὸν τῷ σώματι. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ καθαίρει τὸ σῶμα, τὸ δὲ Πνεῦμα σφραγίζει τὴν ψυχήν, ἵνα, Πνεύματι ἐρραντισμένοι τὴν καρδίαν καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, προσέλθωμεν τῷ Θεῷ. Μέλλων τοίνυν εἰς τὸ ὕδωρ καταβαίνειν, μὴ τῷ ψιλῷ τοῦ ὕδατος πρόσεχε, ἀλλὰ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ τὴν σωτηρίαν ἐκδέχου· ἄνευ γὰρ ἀμφοτέρων ἀδύνατόν σε τελειωθῆναι. Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ τοῦτο λέγων, ἀλλ' ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ πράγματος τὴν ἐξουσίαν ἔχων φησὶ γάρ· «ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἄνωθεν», καὶ ἐπιφέρει λέγων· «ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Οὐδὲ ὁ τῷ ὕδατι βαπτιζόμενος, μὴ καταξιωθεὶς δὲ τοῦ Πνεύματος, τελείαν ἔχει τὴν χάριν· οὐδὲ κἂν ἐνάρετός τις γένηται τοῖς ἔργοις, μὴ λάβῃ δὲ τὴν δι' ὕδατος σφραγιδα, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τολμηρὸς ὁ λόγος, ἀλλ' οὐκ ἐμός· Ἰησοῦς γὰρ ὁ ἀποφηνάμενος. Καί μοι λάβε τῶν λόγων τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς. Κορνήλιος ἦν ἀνὴρ δίκαιος, Ἀγγέλων ὀπτασίας καταξιωθεὶς, στήλην ἀγαθὴν ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ Θεῷ τὰς ἐαυτοῦ προσευχὰς καὶ ἐλεημοσύνας ἀναστήσας· ἦλθεν ὁ Πέτρος, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπεχύθη τοῖς πιστεύουσι, καὶ ἐλάλησαν γλώσσαις ἑτέραις καὶ προεφήτευσαν·

μέ τῇ συνειδητῇ εὐλάβεια τῆς ψυχῆς. Μὴ θεωρεῖς τὸ βάπτισμα σάν ἓνα ἀπλὸ νερό, ἀλλὰ κοίταξε τὴν πνευματικὴ χάρη ποῦ δίνεται μαζί μέ τὸ νερό. Διότι, ὅπως ἐκεῖνα ποῦ προσφέρονται στοὺς βωμούς, ἐνῶ ἀπὸ τῆ φύση τους εἶναι ἀπλά, μολύνονται μέ τὴν ἐπίκληση τῶν εἰδώλων, ἔτσι, ἀντίθετα, τὸ ἀπλὸ νερό, μέ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἀποκτᾶ δύναμη ἀγιότητος.

4. **Ἐ**πειδὴ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλός, ἀποτελούμενος ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ τὸ καθάρσιο πρέπει νὰ εἶναι διπλό. Τὸ ἀσῶματο γιὰ τὸ ἀσῶματο, καὶ τὸ σωματικὸ γιὰ τὸ σῶμα. Καὶ τὸ νερὸ βέβαια καθαρίζει τὸ σῶμα, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα σφραγίζει τὴν ψυχὴ, ὥστε «ραντισμένοι μέ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὴν καρδιά καὶ λουσιμένοι στὸ σῶμα μέ καθαρὸ νερό, νὰ πλησιάσουμε τὸν Θεό»¹². Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ καταδυθεῖς στὸ νερό, νὰ μὴ δεῖς μόνο τὸ ἀπλὸ νερό, ἀλλὰ νὰ δεχθεῖς καὶ τὴ σωτήρια ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι χωρὶς καὶ τὰ δύο αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεις τέλειος. Καὶ δὲν εἶμαι ἐγὼ ποῦ τὸ λέω αὐτό, ἀλλὰ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ βαπτίσματος, λέει· «ἐὰν κάποιος δὲν γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανό», καὶ προσθέτει, «μέ νερό καὶ ἅγιο Πνεῦμα, δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹³. Οὔτε ἐκεῖνος ποῦ βαπτίστηκε στὸ νερό, ἀλλὰ δὲν ἀξιώθηκε νὰ δεχθεῖ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἔχει τέλεια χάρη, οὔτε θὰ εἰσέλθει κανεὶς στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἐνάρετος στὰ ἔργα, ἂν δὲν λάβει τὴ σφραγίδα τοῦ βαπτίσματος. Εἶναι τολμηρὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ δὲν εἶναι δικός μου. Διότι τὸ ἔχει πεῖ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ μπορεῖς νὰ βεβαιωθεῖς γιὰ τὴν ἀλήθεια αὐτοῦ ποῦ λέω ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Ὁ Κορνήλιος ἦταν δίκαιος ἄνθρωπος, ποῦ εἶχε ἀξιωθεῖ νὰ δεῖ καὶ ἀγγέλους, ὑψώνοντας στὸν οὐρανὸ μπροστὰ στὸν Θεὸ τὶς προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης του σάν καλὴ στήλη. Ἦρθε ὁ Πέτρος καὶ δόθηκε τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς πιστοὺς, οἱ ὁποῖοι μίλησαν ξένες γλῶσσες καὶ προφήτεψαν¹⁴. Καὶ μετὰ τὴν ἔκχυση τῆς

13. Ἰω. 3, 3-5. 14.

14. Πράξ. 10, 3-4. 19, 6.

καὶ μετὰ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἡ Γραφή φησιν, ὅτι «προσέταξεν αὐτοὺς ὁ Πέτρος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι»· ἵνα, τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστεως ἀναγεννηθείσης, μεταλάβῃ καὶ τὸ σῶμα διὰ τοῦ ὕδατος τῆς χάριτος.

ε' 5 **Εἰ** δέ τις ποθεῖ γινῶναι, διατί δι' ὕδατος καὶ μὴ δι' ἑτέρου τῶν στοιχείων ἡ χάρις δίδοται, τὰς θείας Γραφὰς ἀναλαβὼν εὐρήσει μέγα γὰρ τι τὸ ὕδωρ, καὶ τῶν τεσσάρων τοῦ κόσμου στοιχείων τῶν φαινομένων τὸ κάλλιστον. Ἀγγέλων ἐνδιαίτημα ὁ οὐρανός, ἀλλ' ἐξ ὑδάτων οὐρανοί. Γῆ τὸ τῶν ἀνθρώπων χωρίον, ἀλλ' ἐξ ὑδάτων ἡ γῆ· καὶ πρὸ πάσης τῶν γεννητῶν τῆς ἕξαήμερου κατασκευῆς, «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπέφερετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος». Ἀρχὴ τοῦ κόσμου τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρχὴ τῶν Εὐαγγελίων ὁ Ἰορδάνης. Ἐλευθερία τῷ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ Φαραῶ διὰ τῆς θαλάσσης, καὶ ἔλευθερία ἁμαρτιῶν τῷ κόσμῳ διὰ τοῦ λουτροῦ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι Θεοῦ. Ὅπου διαθήκη πρὸς τινὰς, ἐκεῖ καὶ ὕδωρ· μετὰ τὸν κατακλυσμόν ἐτέθη διαθήκη πρὸς Νῶε· διαθήκη τῷ Ἰσραὴλ ἐξ ὄρους Σινᾶ, ἀλλὰ μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κακκίνου καὶ ὑσσώπου. Ἡλίας ἀναλαμβάνεται, ἀλλ' οὐ χωρὶς ὕδατος· πρῶτον μὲν διαβαίνει τὸν Ἰορδάνην, εἶτα ἰππηλατεῖ τὸν οὐρανόν. Πρῶτον ὁ ἀρχιερεὺς λούεται, εἶτα θυμιᾷ· πρῶτον γὰρ Ἀαρὼν ἐλούσατο, εἶτα γέγονεν ἀρχιερεὺς· πῶς γὰρ ἐνεχώρει τῶν ἄλλων ὑπερεύχεσθαι τὸν δι' ὕδατος οὕτω κεκαθαρισμένον; Καὶ σύμβολον ἔκειτο τοῦ βαπτίσματος, λουτήρ ἔνδον ἀποκείμενος τῆς Σκηνῆς.

ς' 25 **Π**αλαιᾶς τὸ τέλος, καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀρχὴ τὸ βάπτισμα. Ἰωάννης γὰρ ἦν ἀρχηγός, οὐ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδὲ εἰς τέλος μὲν προφητῶν πάντες γὰρ οἱ Προφῆται καὶ

15. Πράξ. 10, 48.

18. Ἐβρ. 9, 19.

16. Γεν. 1, 2.

19. Δ' Βασ. 2, 11.

17. Ἐφ. 5, 26.

χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ Γραφή λέει, ὅτι «ὁ Πέτρος ἔδωσε ἐντολή στους πιστούς νὰ βαπτιστοῦν στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁵, ὥστε, ἀφοῦ ἀναγεννήθηκε ἡ ψυχὴ μὲ τὴν πίστη, νὰ δεχθεῖ καὶ τὸ σῶμα τὴ χάρη μὲ τὸ νερὸ τοῦ βαπτίσματος.

5. **Ἄ**ν λοιπὸν κανεῖς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθει γιατί ἡ χάρη δίνεται μὲ τὸ νερὸ καὶ ὄχι μὲ ἄλλο στοιχεῖο, θὰ τὸ βρεῖ ἂν ἐρυνήσει τὶς ἁγίες Γραφές. Διότι τὸ νερὸ εἶναι σπουδαῖο στοιχεῖο καὶ τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα τοῦ ὄρατοῦ κόσμου. Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ τόπος κατοικίας τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ οἱ οὐρανοὶ ἔγιναν ἀπὸ τὰ νερά. Ἡ γῆ εἶναι ὁ τόπος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ ἔγινε ἀπὸ τὰ νερά. Καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε κατασκευὴ τῶν δημιουργημάτων τῆς ἕξαήμερου, «τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐκάλυπτε τὸ νερό»¹⁴. Τὸ νερὸ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἡ ἀρχὴ τῶν Εὐαγγελίων. Ἡ ἐλευθερία στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ ἀπὸ τὸν Φαραὼ ἐπιτεύχθηκε μέσω τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ κόσμου ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες γίνεται μὲ τὸ βάπτισμα καὶ μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ¹⁵. Ὅπου γίνεται διαθήκη μὲ κάποιους, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ τὸ νερό. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸ ἔγινε ἡ διαθήκη μὲ τὸν Νῶε. Ἡ διαθήκη μὲ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ ἔγινε στὸ ὄρος Σινᾶ, ἀλλὰ μὲ νερό, κόκκινο μαλλὶ καὶ ὕσσωπο¹⁶. Ὁ Ἡλίας ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανό, ἀλλὰ ὄχι χωρὶς τὴν παρουσία νεροῦ. Διότι πρῶτα πέρασε τὸν Ἰορδάνη, καὶ ὕστερα ἀνέβηκε μὲ ἄρμα στὸν οὐρανό¹⁷. Πρῶτα ὁ ἀρχιερέας πλένεται καὶ στη συνέχεια θυμιάζει. Πρῶτα ὁ Ἀαρὼν πλύθηκε, καὶ ἔπειτα ἔγινε ἀρχιερέας. Διότι πῶς θὰ τοῦ ἐπιτρεπόταν νὰ προσεύχεται γιὰ τοὺς ἄλλους, αὐτὸς ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα καθαριστεῖ μὲ νερό; Καὶ μέσα στη Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου ὑπῆρχε λουτήρας σὰν σύμβολο τοῦ βαπτίσματος²⁰.

6. **Τ**ὸ τέλος τῆς Παλαιᾶς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔγινε μὲ τὸ βάπτισμα. Διότι ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Ἰωάννης, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχε κανένας ἀπὸ ὄλους ἐκείνους ποὺ γεννήθη-

20. Ὁ λουτήρας δὲν βρισκόταν μέσα στη Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, ἀλλὰ στὴν ἀυλὴ της, μεταξὺ τῆς Σκηνῆς καὶ τοῦ Θυσιαστηρίου τῶν ὀλοκαυτωμάτων (Ἐξ. 40, 28).

ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου· τῶν δὲ εὐαγγελικῶν πραγμάτων ἀπαρχή·
 «ἀρχὴ γὰρ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ», φησί, καὶ τὰ ἐξῆς·
 «ἐγένετο Ἰωάννης ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων». Καὶ Ἡλίαν τὸν θε-
 σβίτην εἶποις τὸν ἀναληφθέντα, ἀλλ' οὐκ ἔστι μείζων Ἰωάννου.
 5 Μετετέθη ὁ Ἐνώχ, ἀλλ' οὐκ ἔστι μείζων Ἰωάννου. Μωσῆς μέγι-
 στος νομοθέτης, καὶ πάντες θαυμαστοὶ οἱ Προφῆτες, ἀλλ' οὐ μεί-
 ζονες Ἰωάννου. Οὐκ ἐγὼ προφήτας προφήταις τολμῶ συγκρί-
 νειν, ἀλλ' ὁ Δεσπότης αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν, ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀπε-
 φήναντο, ὅτι «μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου οὐκ ἐγή-
 10 γερται». Οὐκ ἐν γεννητοῖς παρθένων, ἀλλὰ γυναικῶν· τῷ μεγά-
 λῳ δούλῳ πρὸς τοὺς συνδούλους ἢ σύγκρισις· τῷ υἱῷ δὲ πρὸς
 οἰκέτας ἀσύγκριτος ἢ ὑπεροχὴ καὶ ἡ χάρις. Βλέπεις πηλίκον
 ἄνθρωπον ἀρχηγὸν ταύτης τῆς χάριτος ὁ Θεὸς εἴλετο; Ἀκτῆ-
 μονα καὶ φιλέρημον, οὐ μισάνθρωπον ἀκρίδας ἐσθίοντα καὶ
 15 πτεροφυήσαντα τὴν ψυχὴν· μέλιτος ἐμφορούμενον, καὶ μέλιτος
 ἠδύτερά τε καὶ ὠφελιμώτερα λαλοῦντα· ἔνδυμα περικείμενον
 ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ τῆς ἀσκήσεως τὸν τύπον ἐν ἑαυτῷ δει-
 κνύντα, ὃς καὶ ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου, ἔτι ἐν γαστρὶ μητρὸς κνο-
 φορούμενος, ἠγιάσθη. Ἠγιάσθη Ἰερεμίας, ἀλλ' οὐ προεφήτευ-
 20 σεν ἐν γαστρὶ· μόνος δὲ Ἰωάννης, κνοφορούμενος, ἐσκήρτησεν
 ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς μὴ βλέπων, τὸν Δεσπότην
 ἐγνώριζε τῷ Πνεύματι· ἐπειδὴ γὰρ μεγάλου βαπτίσματος ἦν ἡ
 χάρις, ἔδειτο καὶ μεγάλου τοῦ προστάτου.

5: Οὗτος ἐβάπτισεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς

21. Ματθ. 11, 21.

22. Ματθ. 11, 13.

23. Μάρκ. 1, 1-4.

24. Ματθ. 11, 11.

25. Κατὰ τὸν ἱερὸ συγγραφέα οἱ ἀκρίδες μὲ τις ὅποιες τρεφόταν στὴν ἐρημο ὁ Ἰωάννης, ἦταν πραγματικὲς ἀκρίδες, τις ὅποιες συνήθιζαν νὰ τρῶνε οἱ κάτοικοι

καν ἀπὸ γυναῖκες²¹. Αὐτὸς ἦταν τὸ τέλος τῶν προφητῶν, ἀφοῦ ὅλοι οἱ προφῆτες καὶ ὁ Νόμος εἶχαν ἰσχύ μέχρι τὸν Ἰωάννη²², καὶ αὐτὸς ἦταν ἡ ἀρχὴ τῶν γεγονότων τοῦ Εὐαγγελίου· διότι λέει· «ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... Ἦρθε ὁ Ἰωάννης στὴν ἔρημο βαπτίζοντας»²³. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀναφέρεις τὸν Ἠλία τὸν θεσβίτη πὺ ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς, δὲν εἶναι μεγελύτερος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη. Μετατέθηκε καὶ ὁ Ἐνώχ, ἀλλὰ δὲν εἶναι μεγαλύ-τερος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη. Ὁ Μωυσῆς ἦταν πολὺ μέγας νομοθέτης, καὶ ὅλοι οἱ προφῆτες ἦταν θαυμαστοί, ὄχι ὅμως μεγαλύτεροι ἀπὸ τὸν Ἰωάννη. Δὲν τολμῶ ἐγὼ νὰ συγκρίνω προφῆτες μὲ προφῆτες, ἀλλὰ ὁ Δεσπότης ἐκείνων καὶ δικός μας, ὁ Κύριος, ἀποφάνθηκε, ὅτι «μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη δὲν γεννήθηκε ποτὲ ἀπὸ γυναί-κα»²⁴. * Ὁχι ἀπὸ παρθένο, ἀλλὰ ἀπὸ γυναῖκες. Ἡ σύγκριση γίνεται μεταξὺ τοῦ μεγάλου δούλου καὶ τῶν συνδούλων του, ἐνῶ ἡ ὑπε-ροχὴ καὶ ἡ χάρη τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοὺς δούλους εἶναι ἀσύγκριτη. Βλέπεις ποιὸν μέγας ἄνθρωπο διάλεξε ὁ Θεὸς ὡς ἀρχηγὸ αὐτῆς τῆς χάριτος; Ἀκτῆμονα καὶ φίλο τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ ὄχι μισάνθρω-πο. * Ἀνθρωπο πὺ ἔτρωγε ἀκρίδες²⁵, καὶ εἶχε στὴν ψυχὴ του φτερά. * Ἀνθρωπο πὺ τρεφόταν μὲ μέλι ἄγριο καὶ κήρυττε πράγ-ματα πιὸ γλυκὰ καὶ ὠφέλιμα ἀπὸ τὸ μέλι. * Ἀνθρωπο πὺ φοροῦσε ἔνδυμα ἀπὸ τρίχες καμήλας καὶ πὺ ἔδειχνε τὸ παράδειγμα τῆς ἀσκήσεως μὲ τὴ ζωὴ του καὶ πὺ ἀγιάστηκε ἐνῶ ἀκόμα βρισκόταν στὴν κοιλιά τῆς μητέρας του²⁶. Ἀγιάστηκε καὶ Ἰερεμίας, ἀλλὰ δὲν προφήτευσε ὅταν βρισκόταν στὴν κοιλιά τῆς μητέρας του²⁷. Μόνο ὁ Ἰωάννης σκίρτησε ἀπὸ ἀγαλλίαση, ἐνῶ βρισκόταν στὴν κοιλιά τῆς μητέρας του καί, χωρὶς νὰ βλέπει μὲ μάτια σαρκικά, ἀναγνώρι-σε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸν Δεσπότη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ χάρη τοῦ βαπτίσματος ἦταν μεγάλη, γι' αὐτὸ χρειαζόταν νὰ ἔχει καὶ μεγά-λον προστάτη.

7. **Α**ὐτὸς βάπτισε στὸν Ἰορδάνη καὶ πήγαιναν σ' αὐτὸν ὅλοι οἱ

τῆς ἐρήμου, καὶ ὄχι φυτὰ ἢ ἄκρα φυτῶν. Ἐξάλλου οἱ ἀκρίδες συγκαταλέγονταν μεταξὺ ἐκείνων πὺ ἐπέτρεψε ὁ Νόμος νὰ τρώνε οἱ Ἑβραῖοι (Λευϊτ. 11, 22).

26. Λουκᾶ 1, 15.

27. Ἰερ. 1, 5.

αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἱεροσόλυμα, βαπτισμάτων ἀπαρχῆς ἀπολαύουσα· τὸ γὰρ ἀπάντων ἀγαθῶν ἀξίωμα ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰερουσαλήμ. Ἀλλὰ γινώτε, Ἱεροσολυμίται, πῶς οἱ τότε Ἱεροσολυμίται ἐξερχόμενοι ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ· «ἐξομολογούμενοι», φησί, «τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν». Πρῶτον ἐδείκνυον τὰ τραύματα, εἶτα ἐπῆγεν ἐκεῖνος τὰ ἰατρεύματα, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐδίδου λύτρωσιν αἰωνίου πυρός. Καὶ εἰ θέλεις αὐτὸ τοῦτο πεισθῆναι, ὅτι λύτρωσίς ἐστι τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πυρός ἀπειλῆς, ἄκουε λέγοντος αὐτοῦ· «γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;» Μὴ οὖν ἔσο λοιπὸν ἐχίδνα, ἀλλ', ἐχίδνης γέννημά ποτε γενόμενος, ἀπόδυσαι, φησί, τῆς πρώτης ἁμαρτητικῆς ζωῆς τὴν ὑπόστασιν· πᾶς γὰρ ὄφις εἰς στενὸν ἐνδύνας ἀποτίθεται τὸ γῆρας, καὶ τὴν παλαιότητα διὰ τῆς ἀποθλίψεως ἐκδυσάμενος, νεάζει λοιπὸν τῷ σώματι. Οὕτως εἴσελθε, φησί, καὶ σὺ διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης θύρας, ἀποθλίψας ἑαυτὸν διὰ τῆς νηστείας, ἐκβίασαί σου τὴν ἀπώλειαν· ἀπόδυσαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ εἶπε τὸ ἐν Ἰερουσαλήμ· «ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν;». Ἰσως ἐστὶ τις ἐν ὑμῖν ὑποκριτής, ἀνθρωπάρεσκος, καὶ τὸ μὲν εὐλαβὲς ὑποκρινόμενος, μὴ ἀπὸ καρδίας δὲ πιστεύων, Σίμωνος ἔχων τοῦ μάγου τὴν ὑπόκρισιν οὐχ ἵνα ματαλάβῃ τῆς χάριτος προσελθὼν, ἀλλ' ἵνα πολυπραγμονήσῃ τὸ διδόμενον· ἀκουέτω καὶ οὗτος παρὰ Ἰωάννου· «ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιῶν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλεται». Ἀδυσώπητος ὁ δικαστής, ἄφελε τὴν ὑπόκρισιν.

7'. **Τ**ί οὖν δεῖ ποιεῖν; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ καρποὶ τῆς μετανοίας; Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδόσω τῷ μὴ ἔχοντι (ἀξιόπιστος ἦν ὁ

κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπολάμβαναν τὶς πρῶτες βαπτίσεις²⁸. Διότι τὸ πιὸ μεγάλο ἀξίωμα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ δόθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀλλὰ μάθετε, σεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν πόλη στὴν ἔρημο βαπτίζονταν ἀπὸ αὐτὸν ἀφοῦ πρῶτα ἔξομολογοῦνταν τὶς ἁμαρτίες τους²⁹. Πρῶτα τοῦ ἔδειχναν τὰ τραύματά τους, ἔπειτα αὐτὸς ἔδινε τὰ φάρμακα, καὶ σὲ ὅσους πίστευαν ἔδινε λύτρωση ἀπὸ τὴν αἰώνια φωτιά. Καὶ ἂν θέλεις νὰ βεβαιωθεῖς γι' αὐτό, ὅτι δηλαδή τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη ἦταν λύτρωση ἀπὸ τὴν ἀπειλή τῆς αἰώνιας φωτιᾶς, ἄκουσε τὸν ἴδιο ποὺ λέει· «γεννήματα τῶν φιδιῶν, ποιός σᾶς ὑπέδειξε νὰ ἀποφύγετε τὴ μέλλουσα ὀργή;»³⁰. Μὴν εἶσαι λοιπὸν ὀχιά, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποτε ὑπῆρξες γέννημα ὀχιάς, βγάλε ἀπὸ πάνω σου τὴν ὑπόσταση τῆς παλιᾶς ἁμαρτωλῆς ζωῆς σου. Διότι κάθε φίδι χώνεται σὲ ἓνα στενὸ μέρος καὶ ἀφήνει ἐκεῖ τὸ παλιὸ του δέρμα, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ βγάλει μὲ πολὺ πόνου τὸ παλιὸ του δέρμα, ἐμφανίζεται μὲ νεανικὸ σῶμα. Ἔτσι πέρνα, λέει, καὶ σὺ μέσα ἀπὸ τὴ στενὴ καὶ γεμάτη θλίψη πόρτα³¹. Καταπόνησε τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὴ νηστεία, διώξε μὲ τὴ βία κάθε τι ποὺ σὲ ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια. Βγάλε ἀπὸ πάνω σου τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο μαζί μὲ τὶς πράξεις του, καὶ πὲς ἐκεῖνο ποὺ λέει τὸ ῥῆσμα Ῥασμάτων· «ἔβγαλα τὸ χιτῶνα μου, πῶς νὰ τὸν ξαναφορέσω;»³². Ἀλλ' ἐνδεχομένως νὰ ὑπάρχει μεταξὺ σας κάποιος ὑποκριτῆς καὶ ἀνθρωπάρεσκος, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται τὸν εὐλαβῆ, χωρὶς ὅμως νὰ πιστεῦει μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του, καὶ ὁ ὁποῖος, ἔχοντας τὴν ὑποκρισία τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου, ἦρθε ὄχι γιὰ νὰ λάβει τὴ χάρη, ἀλλὰ γιὰ νὰ περιεργαστεῖ αὐτὸ ποὺ δίνεται³³. Ἄς ἀκούσει λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἰωάννη· «τώρα πιά ἡ ἀξίνα ἀγγίζει τὴ ρίζα τῶν δένδρων. Κάθε δένδρου λοιπὸν ποὺ δὲν κάνει καρπὸ καλὸ κόβεται καὶ ρίχνεται στὴ φωτιά»³⁴. Ὁ κριτῆς εἶναι ἀδέκαστος· διώξε τὴν ὑποκρισία.

8. **Τ**ί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουμε; Καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς μετάνοιας; «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει δύο χιτῶνες, νὰ δίνει σ' αὐτὸν ποὺ

32. ῥῆσμα Ῥασμ. 5, 3.

33. Πράξ. 8, 18.

34. Ματθ. 3, 10.

διδάσκων, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἐπετέλει τὸ διδασκόμενον· οὐκ ἐδυσωπεῖτο λέγειν· οὐ γὰρ ἐπεῖχεν ἡ συνείδησις κωλύουσα τὴν γλῶσσαν), καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. Πνεύματος ἁγίου χάριτος ἀπολαῦσαι θέλεις, καὶ βρωμάτων αἰσθητῶν πένη-
 5 τας οὐκ ἀξιοῖς; Τὰ μεγάλα ζητεῖς, καὶ μικρῶν οὐ μεταδίδως; Κἂν τελῶνης, κἂν πόρνος ἦς ἔλπιζε τὴν σωτηρίαν· «οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Καὶ μάρτυς ὁ Παῦλος, λέγων· «οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε οἱ καθεξῆς, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι». «Καὶ
 10 ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε». Οὐκ εἶπε, ἑνὲς ἐστέ, ἀλλὰ ταῦτα «τινὲς ἦτε». Ἡ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἁμαρτία συγχωρεῖται, ἡ δὲ ἐπίμονος κακία καταδικάζεται.

θ'. Ἔχεις καύχημα τοῦ βαπτίσματος αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ· τί γὰρ μοι λοιπὸν ἐστι λέγειν περὶ ἀνθρώπου;
 15 Μέγας Ἰωάννης, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Κύριον; Μεγάλη ἡ φωνή, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Λόγον; κάλλιστος ὁ κῆρυξ, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν βασιλέα; Καλὸς ὁ βαπτίζων ἐν ὕδατι, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν βαπτίζοντα ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ; Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐβάπτισεν ὁ Σωτὴρ, ὅτε «ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ
 20 οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς διαίαις, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, καὶ ἐκάθισαν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου».

ι'. Εἴ τις μὴ λάβῃ τὸ βάπτισμα, σωτηρίαν οὐκ ἔχει· πλὴν μό-
 25 νων μαρτύρων, οἳ καὶ χωρὶς τοῦ ὕδατος λαμβάνουσι τὴν βασιλείαν· λυτρούμενος γὰρ τὴν Οἰκουμένην ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ Σταυ-

35. Λουκᾶ 3, 11.

37. Α' Κορ. 6, 9-11.

36. Ματθ. 21, 31.

38. Πράξ. 2, 2-4.

δὲν ἔχει (ἦταν ἀξιόπιστος ἐκεῖνος πὺ δίδασκε αὐτά, γιὰτὶ ἦταν ὁ πρῶτος πὺ ἐφάρμοζε ἐκεῖνα πὺ δίδασκε. Δὲν δυσκολευόταν νὰ τὰ πεῖ, διότι δὲν τὸν ἐμπόδιζε ἡ συνείδηση συγκρατώντας τὴ γλώσσα του), καὶ αὐτὸς πὺ ἔχει τροφές νὰ κάνει τὸ ἴδιο»³⁵. Θέλεις ν' ἀπολαύσεις τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ δὲν θέλεις νὰ δώσεις στοὺς φτωχοὺς ὑλικές τροφές; Ζητᾶς τὰ μεγάλα, καὶ δὲ δίνεις τὰ μικρά; Καὶ ἂν ἀκόμα εἶσαι τελώνης ἢ πόρνος, ἔλπιζε ὅτι θὰ σωθεῖς. «Οἱ τελῶνες καὶ οἱ πόρνες εἰσέρχονται πρὶν ἀπὸ σᾶς στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»³⁶. Καὶ μάρτυρας αὐτοῦ εἶναι ὁ Παῦλος πὺ λέγει· «οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτρες, οὔτε καὶ οἱ ὑπόλοιποι (πὺ ἀναφέρει), θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». «Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἦσασταν τέτοιοι, ἀλλὰ βαπτισθήκατε καὶ ἁγιασθήκατε»³⁷. Δὲν εἶπε, 'μερικοὶ εἶσατε', ἀλλὰ «μερικοὶ ἦσασταν». Ἡ ἁμαρτία πὺ γίνεται ὅταν κανεῖς βρῖσκεται στὴν ἄγνοια συγχωρεῖται, ἐνῶ ἡ κακία πὺ γίνεται ἐπίμονα καταδικάζεται.

9. **Ἔ**χεις καύχημα τοῦ βαπτίσματος τὸν ἴδιο τὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Γιὰ ποιό λόγο λοιπὸν νὰ μιλῶ γιὰ ἄνθρωπο; Εἶναι μέγας ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸν Κύριο; Εἶναι βροντερῆ ἢ φωνή, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸν Λόγο; Ἄριστος ὁ κήρυκας, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸν βασιλιά; Καλὸς ἐκεῖνος πὺ βάπτισε μὲ νερό, μπορεῖ ὅμως νὰ συγκριθεῖ μὲ Ἐκεῖνον πὺ βαπτίζει μὲ ἅγιο Πνεῦμα καὶ φωτιά; Ὁ Σωτῆρας μας ἐβάπτισε τοὺς Ἀποστόλους μὲ Πνεῦμα ἅγιο καὶ φωτιά, ὅταν «ξαφνικὰ ἀκούστηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ βοή, σὰν ὀρητικὴ πνοὴ ἀέρα, πὺ γέμισε ὅλο τὸ σπίτι στὸ ὁποῖο ἦταν καθισμένοι. Καὶ ἐφανίστηκαν γλῶσσες σὰν φλόγες φωτιᾶς πὺ μοιραζόμενες κάθισαν στὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ γέμισαν ὅλοι μὲ ἅγιο Πνεῦμα»³⁸.

10. **Ἐ**ὰν κάποιος δὲν βαπτιστεῖ, δὲν ἔχει σωτηρία. Ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τοὺς μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι καὶ χωρὶς τὸ νερὸ τοῦ βαπτίσματος κερδίζουν τὴ βασιλεία³⁹. Διότι, ὅταν ὁ Σωτῆρας λύτρωνε

39. Τὸ βάπτισμα μὲ τὸ αἷμα τοῦ Μαρτυρίου οἱ πατέρες τὸ θεωροῦν πολὺ πιὸ σεβαστὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη βαπτίσεων (βλ. Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, βιβλ. Ε' κεφ. 6'. Τερτυλλιανοῦ *De Βαπτισμῳ*, κεφ. 16. Κυπριανοῦ, Ἐπιστολὴ 63. Μ. Βασιλείου, *Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, κεφ. 1ε').

ρου, καὶ τὴν πλευρὰν νυγείς, ἐξήγαγεν αἷμα καὶ ὕδωρ, ἵνα οἱ μὲν ἐν καιροῖς εἰρήνης ἐν ὕδατι βαπτισθῶσιν, οἱ δὲ ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐν οἰκείοις αἵμασι βαπτισθῶσι καὶ τὸ μαρτύριον γὰρ οἶδε βάπτισμα καλεῖν ὁ Σωτὴρ, λέγων· «δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι»; Καὶ οἱ μὲν μάρτυρες ὁμολογοῦσι, θέατρον τῷ κόσμῳ γενόμενοι καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, σὺ δὲ μετ' ὀλίγον ὁμολογήσεις· ἀλλὰ οὐπω σοι περὶ τούτων ἀκούειν καιρός.

ια'. **Ἦ**γίασε τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς, βαπτισθεὶς αὐτός. Εἰ ὁ
 10 Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβαπτίσθη, τίς ἐστι βαπτίσματος καταφρονῶν
 εὐσεβής; Ἐβαπτίσθη δέ, οὐχ ἵνα ἁμαρτιῶν λάβῃ συγχώρησιν
 (ἀναμάρτητος γὰρ ἦν), ἀλλὰ, ἀναμάρτητος ὢν, ἐβαπτίσθη, ἵνα
 χάριν θεῖαν καὶ ἀξίαν παράσχῃ τοῖς βαπτιζομένοις Ὡσπερ γὰρ,
 ἐπειδὴ τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς
 15 παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα, τῆς ἐνσάρκου παρουσίας
 αὐτοῦ κοινωνοὶ γενόμενοι, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος κοινο-
 νοὶ γενώμεθα· οὕτως ἐβαπτίσθη Ἰησοῦς, ἵνα καὶ διὰ τούτου
 πάλιν ἡμεῖς τῇ κοινωνίᾳ λάβωμεν μετὰ τῆς σωτηρίας τὴν ἀξίαν.
 Ὁ δράκων ἦν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰώβ, ὁ δεχόμενος τὸν Ἰορ-
 20 δάνην ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Ἐπεὶ οὖν ἔδει συντρίψαι τὰς κεφα-
 λὰς τοῦ δράκοντος, καταβάς ἐν τοῖς ὕδασι ἔδησε τὸν ἰσχυρόν,
 ἵνα ἐξουσίαν λάβωμεν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων. Οὐ
 μικρὸν ἦν τὸ θηρίον, ἀλλὰ φοβερόν. Πᾶσα ναῦς ἀλιευτικὴ δύο-
 σαν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ ἐνεγκεῖν οὐκ ἠδύνατο· ἔμπροσθεν αὐτοῦ
 25 ἔτρεχεν ἡ ἀπάλεια, λυμαιομένη τοὺς ἀπαντῶντας προσέδρα-
 μεν ἢ ζωή, ἵνα λοιπὸν ὁ θάνατος φμωθῇ, ἵνα οἱ σωθέντες ἀπαν-

40 Ἰω. 19, 41.

41. Μάρκ. 10, 38.

τὴν οἰκουμένη μετὸν σταυρὸ καὶ λογχίστηκε στὴν πλευρά του, «ἔβγαλε αἷμα καὶ νερό»⁴⁰, ὥστε ὅσοι ζοῦν σὲ καιροὺς εἰρήνης νὰ βαπτίζονται μετὸ νερό, ἐνῶ ὅσοι ζοῦν σὲ καιροὺς διωγμῶν νὰ βαπτίζονται στὸ δικὸ τους αἷμα. Διότι καὶ τὸ μαρτύριο ὁ Σωτῆρας τὸ ὀνομάζει βάπτισμα λέγοντας· «μπορεῖτε νὰ πιεῖτε τὸ ποτήρι πού πίνω ἐγώ, καὶ νὰ βαπτισθεῖτε τὸ βάπτισμα πού ἐγὼ βαπτίζομαι;»⁴¹. Καὶ οἱ μάρτυρες βέβαια ὁμολογοῦν τὴν πίστη τους καὶ γίνονται θέαμα καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους⁴², ἐνῶ σὺ θὰ ὁμολογήσεις μετὰ ἀπὸ λίγο. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἀκόμα καιρὸς νὰ ἀκούσεις γιὰ τὰ πράγματα αὐτά.

11. **Ο** Ἰησοῦς μετὸ βάπτισμά του ἀγίασε τὸ βάπτισμα. Ἐὰν λοιπὸν βαπτίστηκε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποιὸς εἶναι εὐσεβῆς πού κα-
αφρονεῖ ἀκόμα τὸ βάπτισμα; Καὶ βαπτίστηκε ὄχι γιὰ νὰ λάβει
συγχώρηση ἁμαρτιῶν (διότι ἦταν ἀναμάρτητος), ἀλλὰ, ἂν καὶ ἀνα-
μάρτητος, βαπτίστηκε, γιὰ νὰ χαρίσει σ' αὐτοὺς πού βαπτίζονται
θεία χάρη καὶ τιμὴ. Διότι, ἐπειδὴ τὰ παιδιά ἔχουν αἷμα καὶ σάρκα,
γι' αὐτὸ κι' αὐτὸς κατὰ παρόμοιο τρόπο ἔγινε μέτοχος αὐτῶν⁴³,
ὥστε καὶ ἐμεῖς, γινόμενοι μέτοχοι τῆς σαρκικῆς παρουσίας του, νὰ
γίνουμε καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας χάριτός του· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ
Ἰησοῦς βαπτίστηκε, ὥστε καὶ ἐμεῖς, εὐρισκόμενοι σὲ κοινωνία μετ'
Ἐκεῖνον, νὰ λάβουμε καὶ τὴν τιμὴ τῆς σωτηρίας. Σύμφωνα μετὸ
βιβλίο τοῦ Ἰώβ, μέσα στὸ νερὸ ὑπῆρχε ὁ δράκος πού δεχόταν τὸν
Ἰορδάνη ποταμὸ πού χυνόταν στὸ μάτι του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔπρεπε
νὰ σπάσει τὶς κεφαλὰς τοῦ δράκου, κατεβαίνοντας μέσα στὰ νερὰ
ἔδεσε τὸν ἰσχυρὸ δράκοντα, ὥστε ἐμεῖς νὰ λάβουμε τὴν ἐξουσία νὰ
πατᾶμε πάνω στὰ φίδια καὶ τοὺς σκορπιούς. Τὸ θηρίο δὲν ἦταν μι-
κρὸ, ἀλλὰ φοβερὸ. Ὀλόκληρο ἀλιευτικὸ πλοῖο δὲν μπορούσε νὰ
χωρέσει ἓνα μικρὸ τμῆμα τῆς οὐρᾶς του. Μπροστά του ἔτρεχε ὁ
θάνατος, πού θανάτωνε ὅσους τὸ συναντοῦσαν. Ἦρθε λοιπὸν ἡ
ζωή, γιὰ νὰ φιμωθεῖ ὁ θάνατος, ὥστε ἐμεῖς ὅλοι ὅσοι σωθήκαμε νὰ

42. Α' Κορ. 4, 9.

43. Ἐβρ. 2, 14.

τες εἴπωμεν «Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, ἄδη, τὸ νῆκος;». Διὰ τοῦ βαπτίσματος λύεται τοῦ θανάτου τὸ κέντρον.

ιβ'. **Κ**ατέρχη μὲν εἰς τὸ ὕδωρ φορῶν τὰς ἁμαρτίας· ἀλλ' ἡ τῆς χάριτος ἐπίκλησις, σφραγίσασά σου τὴν ψυχὴν, οὐ συγχωρεῖ λοιπὸν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ καταποθῆναι δράκοντος Νεκρὸς ἐν ἁμαρτίαις καταβάς, ἀναβαίνεις ζωοποιηθεὶς ἐν δικαιοσύνῃ. Εἰ γὰρ σύμφυτος ἐγένου τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος, καὶ τῆς ἀναστάσεως καταξιωθήσῃ. Ὡσπερ γὰρ Ἰησοῦς τὰς οἰκουμενικὰς ἁμαρτίας ἀναλαβὼν ἀπέθανεν, ἵνα, θανατώσας τὴν ἁμαρτίαν, ἀναστῆ ἐν δικαιοσύνῃ, οὕτω καὶ σύ, καταβάς εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τρόπον τινὰ ἐν τοῖς ὕδασι ταφείς, ὥσπερ ἐν τῇ πέτρᾳ, ἐγείρη πάλιν ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῶν.

ιγ'. **Εἴθ'** ὅταν τῆς χάριτος καταξιωθῆς, τότε σοι πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις παλαίειν δίδωσι τὴν ἐξουσίαν. Ὡσπερ γὰρ μετὰ τὸ βάπτισμα τεσσαράκοντα ἡμέρες ἐπειράζετο (οὐχ ὅτι καὶ πρὸ τούτου νικᾶν οὐ ἠδύνατο, ἀλλ' ὅτι πάντα τάξει καὶ ἀκολουθία πράττειν ἐβούλετο), οὕτω καὶ σύ, πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῖς ἀντικειμένοις παλαίειν μὴ τολμήσας, λαβὼν δὲ τὴν χάριν καὶ λοιπὸν θαρσῶν, τοῖς τῆς δικαιοσύνης ὅπλοις ἀγωνίζου τότε, καὶ εἰ θέλεις εὐαγγελίζου.

ιδ'. **Ἰ**ησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς ἦν, ἀλλ' οὐ πρὸ τοῦ βαπτίσματος εὐηγγελίσατο. Εἰ ὁ Δεσπότης αὐτὸς μετήρχετο κατὰ τάξιν τὸν καιρὸν, ἄρα γε οἱ δοῦλοι τολμᾶν ἀτάκτως ὀφείλομεν; Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, ὅτε κατῆλθεν ἐπ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὥσει περιστερά, οὐχ ἵνα

44. Α' Κορ. 15, 55.

45. Ρωμ. 6, 2.

λέμε· «Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;»⁴⁴. Καὶ τὸ κεντρί τοῦ θανάτου καταργεῖται μὲ τὸ βάπτισμα.

12. **Μ**παίνεις βέβαια μέσα στὸ νερὸ φορώντας τὶς ἁμαρτίες σου, ἀλλὰ ἡ ἐπίκληση τῆς χάριτος, ποῦ σφράγισε τὴν ψυχὴ σου, δὲν ἐπιτρέπει στὸ ἐξῆς στὸν φοβερὸ δράκο νὰ σὲ καταπιεῖ. Κατεβαίνεις μέσα στὸ νερὸ νεκρὸς ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου⁴⁵, καὶ βγαίνεις ζωντανεμένος μέσα ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ δικαιωμένος⁴⁶. Διότι, ἐφόσον ἔγινες μέτοχος στὸ θάνατο τοῦ Σωτήρα, θὰ ἀξιωθεῖς νὰ γίνεις κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεώς του. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς πέθανε ἀναλαμβάνοντας τὶς ἁμαρτίες ὅλης τῆς οἰκουμένης, ὥστε, ἀφοῦ θανατώσει τὴν ἁμαρτία, νὰ ἀναστηθεῖ μέσα στὴ δικαιοσύνη, ἔτσι καὶ σύ, ἀφοῦ μπεῖς στὸ νερὸ καί, κατὰ κάποιον τρόπο, ταφεῖς μέσα στὰ νερά, ὅπως Ἐκεῖνος μέσα στὸν πέτρινο τάφο, θὰ ἀναστηθεῖς πάλι καὶ θὰ ζήσεις μιὰ καινούργια ζωὴ⁴⁷.

13. **Ὅ**ταν θὰ ἀξιωθεῖς νὰ λάβεις τὴ χάρη, τότε θὰ σοῦ δοθεῖ καὶ ἡ ἐξουσία νὰ παλεύεις μὲ τὶς ἀντικείμενες δυνάμεις. Διότι, ὅπως μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς γιὰ σαράντα μέρες πειραζόταν ἀπὸ τὸν Σατανᾶ (ὄχι ὅτι καὶ πρὶν δὲν μπορούσε νὰ τὸν νικήσει, ἀλλὰ γιατί ἤθελε νὰ γίνουν ὅλα μὲ τάξη καὶ σειρὰ), ἔτσι καὶ σύ, ἐνῶ δὲν τολμοῦσες πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα νὰ παλέψεις μὲ τοὺς ἐχθροὺς, τώρα, ἀφοῦ λάβεις τὴ χάρη καὶ ἔχοντας πιά θάρρος, ἀγωνίσου μὲ τὰ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης⁴⁸, καὶ ἂν θέλεις κήρυττε καὶ τὸ Εὐαγγέλιο.

14. **Ὁ** Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν κήρυξε πρὶν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα. Ἄν λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης τηροῦσε μὲ τάξη τὸν καιρὸ, ἄραγε ἐμεῖς οἱ δοῦλοι πρέπει νὰ τολμοῦμε νὰ ἐνεργοῦμε μὲ ἀταξία; Ὁ Ἰησοῦς ἄρχισε νὰ κηρύττει ἀπὸ τότε ποῦ κατέβηκε ἐπάνω του τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τρόπο σωματικό, σὰν περιστέρι⁴⁹, ὄχι γιὰ νὰ τὸ δεῖ αὐτὸ πρῶτος ὁ Ἰησοῦς (διότι τὸ γνῶ-

46. Α' Πέτρ. 2, 24.

48. Β' Κορ. 6, 7.

47. Ρωμ. 6, 4.

49. Λουκᾶ 3, 32.

Ἰησοῦς τοῦτο ἴδη πρῶτος (ἦδει γὰρ καὶ πρὸ τοῦ σωματικῶς ἐλθεῖν), ἀλλ' ἵνα θεωρήσῃ ὁ βαπτίζων Ἰωάννης· «Ἐγώ», γάρ, φησί, «οὐκ ἦδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, ἐκεῖνός ἐστιν». Ἐὰν οὖν καὶ αὐτὸς ἔχῃς ἀνυπόκριτον εὐλάβειαν, κατέρχεται καὶ ἐπὶ σὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ φωνή σοι πατρικὴ ἄνωθεν ἐπηχεῖ, οὐχ «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου», ἀλλὰ «οὗτος νῦν γέγονεν υἱός μου· ἐπ' ἐκείνου γὰρ μόνου τό «ἐστιν», ἐπειδὴ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Ἐπ' ἐκείνου τό «ἐστιν», ἐπειδὴ πάντοτέ ἐστιν Υἱὸς Θεοῦ· ἐπὶ δὲ σοῦ τὸ «νῦν γέγονεν», ἐπειδὴ οὐ κατὰ φύσιν ἔχεις, ἀλλὰ κατὰ θέσιν τὴν υἰοθεσίαν λαμβάνεις· ἐκεῖνος αἰδίως ἐστί, σὺ δὲ ἐκ προκοπῆς λαμβάνεις τὴν χάριν.

ιε'.

Οὐκοῦν ἐτοίμασον τῆς ψυχῆς τὸ ἄγγος, ἵνα υἱὸς γένη
 15 Θεοῦ, καὶ «κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ»·
 εἴπερ ἐτοιμάζεις σεαυτόν, ἵνα καὶ λάβῃς· εἴπερ ἐκ πίστεως προσ-
 ἔρχῃ, ἵνα πιστοποιηθῆς εἰ ἀποτίθεσαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐκ
 προαιρέσεως πάντα γάρ, ὅσα σοι πέπρακται, συγχωρηθήσεται,
 κὰν πορνεία, κὰν μοιχεία, κὰν ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἀκολασίας
 20 εἰδός ἐστι. Τί μείζον τοῦ σταυρῶσαι Χριστόν; Καὶ τούτου καθάρ-
 σιόν ἐστι τὸ βάπτισμα· τοῖς γὰρ προσελθοῦσι τρισχιλίους, τοῖς
 σταυρώσασιν τὸν Κύριον, πνυθανομένοις καὶ λέγουσι· «τί ποιή-
 σομεν, ἄνδρες ἀδελφοί;», μέγα γὰρ τὸ τραῦμα· ἐπέστησας ἡμᾶς,
 ὦ Πέτρε, τῷ ἡμετέρῳ πτώματι, εἰπὼν· «τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς
 25 ἀπεκτείνετε»· ποία ἐστὶν ἔμπλαστρος τηλικούτου τραύματος;
 ποῖον καθάρσιον τηλικούτου ρύπου; τίς ἡ σωτηρία τῆς τοιαύτης
 ἀπωλείας; «Μετανοήσατε», φησί, «καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος

50. Ἰω. 1, 33.

52. Ἰω. 1, 1.

51. Ματθ. 3, 17.

53. Πράξ. 2, 37.

ριζε και πριν να ἔρθει σωματικά), ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ δεῖ ὁ Ἰωάννης πού τὸν βάπτισε· γιὰτὶ λέγει· «ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού μὲ ἔστειλε νὰ βαπτίζω μὲ νερὸ μου εἶπε· ἐπάνω σ' ἐκεῖνον πού θὰ δεῖς νὰ κατεβαίνει καὶ νὰ μένει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐκεῖνος εἶναι»⁵⁰. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σὺ ἔχεις ἀνυπόκριτη εὐλάβεια, θὰ κατέβει καὶ σὲ σένα τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ θὰ ἀκουστῆ καὶ γιὰ σένα ἢ φωνὴ τοῦ Πατέρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, πού θὰ λέει ὅχι ὅτι «αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου»⁵¹, ἀλλὰ «αὐτὸς τώρα ἔγινε γιὸς μου». Διότι γιὰ Ἐκεῖνον μόνον λέγεται τὸ «εἶναι», ἐπειδὴ «ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Θεὸ, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός»⁵². Γιὰ Ἐκεῖνον λέγεται τὸ «εἶναι», ἐπειδὴ πάντοτε εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ γιὰ σένα θὰ πεῖ, «τώρα ἔγινε», ἐπειδὴ δὲν εἶσαι ἀπὸ τὴ φύση σου υἱὸς, ἀλλὰ γίνεσαι υἱὸς του μὲ υἰοθεσία. Ἐκεῖνος εἶναι προαιώνιος, ἐνῶ ἐσὺ δέχεσαι τὴ χάρη μὲ τὴν πνευματικὴ σου προκοπή.

15. **Ε**τοιμάσε λοιπὸν τὸ δοχεῖο τῆς ψυχῆς σου, γιὰ νὰ γίνεις υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ «κληρονόμος τοῦ Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ», ἐὰν βέβαια ἐτοιμάζεσαι, ὥστε καὶ νὰ λάβεις τὶς δωρεές αὐτές· ἐὰν ἔρχεσαι μὲ πίστη, γιὰ νὰ σοῦ τὶς ἐμπιστευθεῖ καὶ ὁ Θεός· ἐὰν ἔχεις τὴν προαίρεση νὰ ἀποβάλεις τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο. Γιατὶ ὅλα ὅλα ἔχεις κάνει θὰ συγχωρηθοῦν, εἴτε εἶναι πορνεία, εἴτε μοιχεία, εἴτε κάποιον ἄλλο εἶδος ἀκολασίας ἀπὸ αὐτά. Τί εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ νὰ σταυρώσεις τὸν Χριστό; Καὶ αὐτὸ τὸ καθωρίζει τὸ βάπτισμα. Στους τρεῖς χιλιάδες, ἀπὸ ἐκείνους πού σταύρωσαν τὸν Χριστὸ καὶ οἱ ὅποιοι πῆγαν καὶ ρωτοῦσαν γιὰ νὰ μάθουν καὶ ἔλεγαν, «τί νὰ κάνουμε, ἀδελφοί;»⁵³. διότι τὸ τραῦμα εἶναι μεγάλο· στάθηκες, Πέτρε, πάνω στὸ δικό μας πῶμα καὶ εἶπες· «Σκοτώσατε τὸν ἀρχηγὸ τῆς ζωῆς»⁵⁴. ποιὸ ἔμπλαστρο ὑπάρχει γι' αὐτὴ τὴν πληγὴ μας; τί καθαρτικὸ μέσο ὑπάρχει γι' αὐτὴ τὴ βρωμιὰ; ποιὰ σωτηρία ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴ τὴν καταστροφὴ μας; «Μετανοεῖστε», λέει, «καὶ ἂς βαπτισθεῖ ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς στὸ ὄνομα τοῦ

54. Πράξ. 3, 15.

ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψετε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Ὡ ἀνεκδιήγητος τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία! Τὸ σωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσι, καὶ Πνεύματος ἁγίου καταξιοῦνται. Βλέπεις τοῦ βαπτί-
5 σματος τὴν δύναμιν; Εἴ τις ὑμῶν λόγοις βλασφήμοις ἐσταύρωσε τὸν Χριστόν, εἴ τις ὑμῶν κατὰ ἄγνοιαν ἐνώπιον ἀνθρώπων ἠρνήσατο, εἴ τις διὰ πονηρῶν ἔργων βλασημηθῆναι τὸ δόγμα παρεσκεύασεν, εὐέλπις ἔστω μετανοῶν· πάρεστι γὰρ καὶ νῦν ἡ αὐτὴ χάρις.

15' 10 «**Θ**άρσει, Ἱερουσαλήμ, περιελεῖ Κύριος πάντα τὰ ἀδικήματα σου· ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ρύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως Ραντιεῖ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρόν, καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ὑμῶν». Χορεύουσι περὶ ὑμῶν Ἄγγελοι, καὶ ἐροῦσι· «τίς αὐ-
15 τη ἡ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς;». Ἡ γὰρ πρότερον δοῦλη ψυχῆ, νῦν ἀδελφιδοῦν αὐτὸν τὸν Δεσπότην ἐπεγράφατο, ὅς, τὴν ἀνυπόκριτον ἀποδεχόμενος προαίρεσιν, ἐπιφωνήσει· «ιδου εἴ καλὴ ἡ πλησίον μου, ιδου εἴ καλὴ· ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων» διὰ
20 τὴν εὐσυνείδητον ὁμολογίαν «αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι» διὰ τὴν διπλῆν χάριν, λέγω δὲ τὴν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος τελουμένην, ἢ τὴν διὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καταγγελλομένην.

Καὶ γένοιτο πάντας ὑμᾶς, τὸν δρόμον τῆς νηστείας τελέσαντας, μνημονεύοντας τῶν λεγομένων, καρποφοροῦντας, τυ-
25 χεῖν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

55. Πράξ. 2, 38.

58. Ἰεζ. 36, 25.

56. Σοφον. 3, 14.

59. Ἄσμα Ἄσμι. 8, 5.

57. Ἦσ. 4, 4.

Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιά νά συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας, καί θά λάβετε τή δωρεά τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁵⁵. Πόσο ἀνεκδιήγητη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ! Δέν ἐλπίζουν νά σωθοῦν, καί ἀξιώνονται νά λάβουν καί τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Βλέπεις τή δύναμη τοῦ βαπτίσματος; Ἄν κάποιος ἀπὸ σᾶς σταῦρωσε τὸν Χριστὸ μὲ λόγια βλάβσημα, ἂν κάποιος ἀπὸ σᾶς ἀπὸ ἄγνοια τὸν ἀρνήθηκε μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, ἂν κάποιος μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα του ἔδωσε ἀφορμὴ νά βλασφημηθεῖ ἢ πίστη, ἃς ἀποκτήσει τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του μετανοώντας, διότι καί τώρα εἶναι παρούσα ἡ ἴδια χάρη.

16. «Πάρε θάρρος, Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος θά συγχωρήσει ὅλα τὰ ἀδικήματά σου»⁵⁶. «Θά ξεπλύνει ὁ Κύριος τὴ βρωμιὰ τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων του μὲ πνεῦμα κρίσεως καὶ φλόγα φωτιᾶς»⁵⁷. «Θά σᾶς ραντίσει μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ θά καθαρισθεῖτε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σας»⁵⁸. Θά ψάλλουν ἐν χορῶ γεμᾶτοι ἀγαλλίαση γιὰ σᾶς οἱ ἄγγελοι καὶ θά λένε· «Ποιᾶ εἶναι αὐτὴ ποὺ ἔρχεται στολισμένη μὲ ὀλόλευκα ἄνθη, στηριγμένη στὸν ἀγαπημένο της;»⁵⁹. Διότι ἡ ψυχὴ, ποὺ πρὶν ἦταν δούλη, τώρα τὸν ἴδιο τὸ Δεσπότη της τὸν ἀποκαλεῖ ἀγαπημένο της, καὶ αὐτός, ἀποδεχόμενος τὴν ἀνυπόκριτη προαίρεσή της, θά ἀναφωνήσει πρὸς αὐτήν· «νά, εἶναι ὠραία ἡ σύντροφός μου· ναί, εἶναι ὠραία»⁶⁰. «Τὰ δόντια σου σὰν κοπάδια κουρεμένων προβάτων», ἐξαιτίας τῆς συνειδητῆς ὁμολογίας, καὶ στὴ συνέχεια· «ὅλες οἱ προβατίνες μὲ δίδυμα ἄρνιά»⁶¹, ποὺ δηλώνουν τὴ διπλὴ χάρη, ἐννοῶ ἐκείνην ποὺ δίνεται μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸ Πνεῦμα, ἢ ἐκείνην ποὺ μᾶς ὑπόσχεται ὁ Θεὸς στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη.

Εὐχομαι λοιπὸν ὅλοι σας, ἀφοῦ διανύσετε ὅλο τὸ δρόμο τῆς νηστείας, ἔχοντας στὸ νοῦ σας ὅσα λέγονται ἐδῶ, γεμᾶτοι καρποὺς ἀπὸ ἀγαθὰ ἔργα⁶², νά σταθεῖτε ἄμεμπτοι κοντὰ στὸν νοσητὸ Νυμφίο, καὶ νά ἐπιτύχετε τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν σας ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

60. Ἰ Ασμα Ἰ Ασμ. 4, 1.

61. Ἰ Ασμα Ἰ Ασμ. 4, 2.

62. Κολ. 1, 10.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Δ.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Δ΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα περί τῶν δέκα δογμάτων. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς «Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου», καὶ τὰ ἑξῆς

α'. **Μ**ιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία, καὶ τὸ ζιζάνιον διάζεται σῖτος νομισθῆναι, σχήματι μὲν πρὸς τὸν σῖτον ἑξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γεύσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ ὁ Διάβολος μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανέλθῃ ὅπου καὶ ἦν (ὥσπερ γὰρ ἄκμων, ἀνήλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν ἔχει τὴν προαίρεσιν), ἀλλ' ἵνα τοὺς ἰσάγγελον θίον πολιτευομένους ἀβλεψίας σκότει καὶ ἀπιστίας λοιμῶδει περιβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγουσιν ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκτημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας· ἀλλὰ τὴν ἡμέρον περικειμένοι δορᾶν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκάκους ἀπατῶντες, τὸν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προσχέουσιον ἰόν. Χρεία τοίνυν θείας ἡμῖν χάριτος, καὶ νηφαλίου διανοίας, καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν, ἵνα μὴ, ζιζάνιον ὡς σῖτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν μήτε ἄγγελον ἀγαθοποιὸν τὸν ὀλεθροποιὸν Διάβολον ὑπο-

1. Κολ. 2, 8.

2. Β' Κορ. 11, 14.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Δ'.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀναφέρεται στὰ δέκα δόγματα. Καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς, τοῦ χωρίου· «προσέχετε μὴπως σᾶς παρασύρει κανεὶς μὲ τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν κούφια ἀπάτη, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῶν ἀνθρώπων, τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου»¹, καὶ τὰ ἐξῆς.

1. **Ἡ** κακία μιμεῖται τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ ζιζάνιο προσπαθεῖ νὰ παρουσιαστῆ ὡς σιτάρι. Ἐξωτερικὰ βέβαια ἐξομοιώνεται μὲ τὸ σιτάρι, ἀλλ' οἱ ἔμπειροι τὸ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴ γεύση του. Καὶ ὁ διάβολος παρουσιάζεται ὡς ἀγγελὸς φωτεινός², ὄχι γιὰτι θέλει νὰ γυρίσει ἐκεῖ ὅπου ἦταν (διότι, ὅπως τὸ ἀμόνι, ἔχει ἀκαμπτη καρδιὰ καὶ ἡ προαίρεσή του εἶναι ἀμετανόητη³), ἀλλὰ γιὰ νὰ τυλίξει μὲ τὸ σκοτάδι τῆς ἀβλεψίας καὶ τὴ μολυσματικὴ κατάστασι τῆς ἀπιστίας ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἰσάγγελη ζωὴ. Πολλοὶ λύκοι περιφέρονται μὲ ἔνδυμα προβάτου⁴, ποὺ ἔχουν βέβαια ἐνδύματα προβάτων, ἀλλὰ καὶ νύχια καὶ δόντια. Καὶ ἔτσι, φορώντας τὸ δέρμα τοῦ ἀκακου ζώου καὶ ἐξαπατώντας μὲ τὴν ἐμφάνισή τους τοὺς ἀθώους, χύνουν μὲ τὰ δόντια τους τὸ φθοροποιὸ δηλητήριον τῆς ἀσέβειας. Ἔχουμε λοιπὸν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ θεία χάρι, ἀπὸ νηφάλια διάνοια καὶ ἀπὸ ἀγρυπνα μάτια, ὥστε οὔτε τὸ ζιζάνιον νὰ τὸ φᾶμε γιὰ σιτάρι, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγνοιά μας νὰ ὑποστοῦμε βλάβη, οὔτε νὰ ἐκλάβουμε τὸν λύκο ὡς πρόβατον καὶ νὰ ἀρπαχτοῦμε ἀπὸ αὐτόν, οὔτε νὰ ἐξαπατηθοῦμε καὶ νὰ θεωρήσουμε ἀγαθὸν ἀγγελο τὸν καταστρο-

3. Ἰωβ 41, 16.

4. Ματθ. 7, 15.

πτεύσαντες, καταποθῶμεν· περιέρχεται γὰρ «ὡς λέων ὠρνύμενος, ζητῶν, τίνα καταπίη», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο τὰ ἀναγνώσματα γίνονται

β'. Ὁ γὰρ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκε, 5 δογμάτων εὐσεβῶν καὶ πράξεων ἀγαθῶν· καὶ οὔτε τὰ δόγματα χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ, οὔτε τὰ μὴ μετ' εὐσεβῶν δογμάτων ἔργα τελούμενα προσδέχεται ὁ Θεός. Τί γὰρ ὄφελος, εἰδέναι μὲν τὰ περὶ Θεοῦ δόγματα καλῶς, πορνεύειν δὲ αἰσχρῶς; Τί δ' αὖ πάλιν ὄφελος σωφρονεῖν μὲν καλῶς, καὶ βλα- 10 σφημεῖν δὲ ἀσεβῶς; Μέγιστον τοίνυν κτήμᾳ ἐστὶ τὸ τῶν δογμάτων μάθημα καὶ χρεῖα νηφαλίου ψυχῆς, ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσὶν οἱ συλαγωγοῦντες διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες διὰ τῆς εὐγλωττίας κατασύρουνσι («μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης»), οἱ δὲ ἐκ περιτομῆς διὰ 15 τῶν θείων Γραφῶν, ὡς παρεξηγοῦνται κακῶς, τοὺς προσερχομένους ἀπατῶσιν, ἐκ παιδίου μελετῶντες ἕως γήρως, καὶ ἐν ἀμαθία καταγηρῶντες. Αἰρετικῶν δὲ παῖδες διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἀπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, ὥσπερ μέλιτι τῆ τοῦ Χριστοῦ προσηγορία τὰ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων ἰοβόλα 20 συγκαλύπτοντες, περὶ ὧν ἀπάντων ἅμα λέγει ὁ Κύριος· «βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ»· διὰ τοῦτο καὶ ἡ τῆς πίστεως διδασκαλία καὶ εἰς αὐτὴν ἐξηγήσεις γίνονται.

γ'. Πρὸ δὲ τῆς εἰς τὴν πίστιν παραδόσεως καλῶς ἔχειν μοι δοκεῖ νῦν ἀνακεφαλαιώσει συντόμῳ χρήσασθαι τῶν ἀναγκαίων 25 δογμάτων, ἵνα μὴ τὸ πλῆθος τῶν λεχθησομένων καὶ τὸ μεταξὺ

5. Α' Πέτρ. 5, 8.

7. Παρμ. 5, 3.

9. Ρωμ. 16, 18.

6. Κολ. 2, 8.

8. Τιτ. 1, 10.

φέα διάβολο, και νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ μᾶς καταπιεῖ. Διότι «τριγυρίζει σὰν λιοντάρι βρυχόμενο, ψάχνοντας νὰ βρεῖ κάποιον γιὰ νὰ τὸν καταπιεῖ»⁵. Γι' αὐτὸ και ἡ Ἐκκλησία συμβουλεύει, γι' αὐτὸ ὑπάρχουν και τὰ σχολεῖα αὐτά, γι' αὐτὸ γίνονται τὰ ἀναγνώσματα.

2. **Ἡ** θεοσεβῆς ζωὴ συνίσταται ἀπὸ δύο πράγματα: ἀπὸ δόγματα εὐσεβῆ και ἀπὸ πράξεις ἀγαθές. Και οὔτε τὰ δόγματα χωρὶς ἀγαθὰ ἔργα εἶναι εὐπρόσδεκτα ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε τὰ ἔργα ποὺ δὲν συνοδεύονται ἀπὸ εὐσεβῆ δόγματα τὰ δέχεται ὁ Θεός. Διότι, τί ὠφελεῖ νὰ γνωρίζεις καλὰ τὰ δόγματα τοῦ Θεοῦ, και νὰ πορνεύεις αἰσχρά; Ποιὰ πάλι ὠφέλεια νὰ ζεῖς μὲ σύνεση, και νὰ βλαστημᾶς μὲ ἀσέβεια; Εἶναι πολὺ μεγάλο λοιπὸν ἀπόκτημα ἡ ἐκμάθηση τῶν δογμάτων, και ἔχουμε μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ νηφάλια ψυχὴ, διότι εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ μᾶς ἔξαπατήσουν μὲ τὴ φιλοσοφία και τὴν κούφια ἀπάτη⁶. Και οἱ μὲν εἰδωλολάτρεις παρασύρουν μὲ τὴν εὐγλωττία τους, διότι «στάζει μέλι ἀπὸ τὸ στόμα τῆς πόρνης γυναίκας»⁷, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὴν ἀγία Γραφή, τὴν ὁποία παρερμηνεύουν οἰκτρὰ και ἔξαπατοῦν ὅσους τοὺς πλησιάζουν⁸. Αὐτοὶ ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ μέχρι τὰ γηρατειὰ τους μελετοῦν και γερνᾶνε μέσα στὴν ἀμάθεια. Οἱ ὀπαδοὶ πάλι τῶν αἱρέσεων «μὲ τὴν ἠθικολογία και τὴν εὐγλωττία τους ἔξαπατοῦν τὶς καρδιές τῶν ἀπονήρευτων ἀνθρώπων»⁹, καλύπτοντας κάτω ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ τους ὄνομα, σὰν κάτω ἀπὸ μέλι, τὰ δηλητηριώδη βέλη τῶν ἀσεβῶν δογμάτων^{9α}. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς μαζί λέει ὁ Κύριος: «προσέχετε νὰ μὴ σᾶς παραπλανήσει κανεὶς»¹⁰. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς γίνονται και ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως και οἱ ἐπεξηγήσεις πάνω σ' αὐτήν.

3. **Π**ροτοῦ λοιπὸν παραδοθεῖτε μὲ τὸ βάπτισμα στὴν πίστη, νομίζω ὅτι εἶναι καλὸ νὰ ἀνακεφαλαιώσουμε τὶς βασικὲς ἀλήθειες, μὴπως, τὰ πολλὰ ποὺ θὰ εἰπωθοῦν και τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν

9α. Πρὸβλ και Ἱγνατίου, *Πρὸς Τραλλιανούς* «οὐ Χριστιανούς ἀλλὰ χριστεμπόρους, ἀπάτη περιφέροντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ και κατηλεύοντας τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου».

10. Ματθ. 24, 4.

διάστημα τῶν ἡμερῶν τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἀπάσης λήθην ἐμποιήση τῶν ἐν ὑμῖν ἀφελεστέρων τῇ διάνοια· ἀλλ' ἵνα, νῦν κεφαλαιωδῶς ὑποσπείραντες, μὴ ἐπιλαθώμεθα τῶν αὐτῶν πλατυτέρας γεωρογουμενων ὕστερον. Ἀνασχέσθωσαν δὲ τῶν συμπα-
5 ρόντων οἱ τελειότεροι τὴν ἕξιν, καὶ τὰ αἰσθητήρια ἤδη γεγυμνασμένα ἔχοντας πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ, νηπιωδεστέροι ἀκούοντες καὶ τῆς γαλακτώδους εἰσαγωγῆς, ἵνα ἅμα καὶ οἱ τῆς κατηχήσεως χρεῖαν ἔχοντες ὠφεληθῶσι, καὶ οἱ τὴν γνῶσιν ἔχοντες περὶ ὧν προγινώσκουσιν ἤδη τὴν μνήμην ἀναζωπυ-
10 ρηθῶσι.

Περὶ Θεοῦ.

δ'. Πρῶτον τοίνυν ὑμῶν τῇ ψυχῇ τεθεμελιούσθω δόγμα τὸ περὶ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ, μόνος ἀγέννητος, ἀναρχος, ἀτρεπτος, ἀναλλοίωτος, οὐχ ὑφ' ἑτέρου γεγεννημένος, οὐχ ἕτερον ἔχων τῆς
15 ζωῆς διάδοχον καὶ οὔτε ἐν χρόνῳ τοῦ ζῆν ἀρξάμενος, οὔτε ποτὲ τελευτῶν· καὶ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ἵνα, ἐάν ποτε ἀκούσης λέγοντος αἰρετικοῦ, ἄλλον εἶναι τὸν δίκαιον, καὶ ἄλλον εἶναι τὸν ἀγαθόν, εὐθὺς ὑπομνηθεῖς, γνῶς τὸ τῆς αἰρέσεως ἰοβόλον ἐτόλμησαν γάρ τινες ἀσεβῶς τὸν ἕνα Θεὸν διαχωρίσαι τῷ
20 λόγῳ· καὶ τινες εἶπον ἄλλον μὲν τὸν τῆς ψυχῆς δημιουργὸν καὶ δεσπότην, ἄλλον δὲ τὸν τῶν σωμάτων, ἀνοήτως ἅμα καὶ δυσσεβῶς διδάσκοντες πῶς γὰρ δύο κυρίων εἷς δοῦλος γίνεται ἄνθρωπος, τοῦ Κυρίου λέγοντος ἐν Εὐαγγελίοις, «οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν»; Εἷς οὖν ἐστὶ Θεὸς μόνος, ὁ καὶ ψυχῶν

όλοκληρης τῆς Τεσσαρακοστῆς πού θά μεσολαβήσει, κάνουν ὅσους ἀπό σᾶς δέν ἔχουν καλή ἀντιληπτική ἱκανότητα, νά τίς ξεχάσουν. Πρέπει ὅμως αὐτά πού τώρα θά ἀναφέρουμε συνοπτικά, νά μὴ ξεχάσουμε στή συνέχεια νά τὰ ἀναπτύξουμε ἐκτενέστερα. Καί ἄς δείξουν ἀνοχή ὅσοι ἀπό τοὺς παρευρισκόμενους εἶναι προχωρημένοι καί ἔχουν ἤδη γυμνασμένα τὰ αἰσθητήριάς του, ὥστε νά διακρίνουν τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ, ἀκούοντας θέματα πού προορίζονται γιὰ ἀρχάριους καί ἀποτελοῦν εἰσαγωγή στήν πνευματική ζωή¹¹, ὥστε καί αὐτοὶ πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κατήχηση νά ὠφεληθοῦν, καί ὅσοι τὰ ξέρουν ἤδη νά ξαναφέρουν στή μνήμη τους αὐτά πού ἀπὸ πρὶν γνωρίζουν.

Γιὰ τὸν Θεό

4. Πρῶτο λοιπὸν δόγμα ἄς θεμελιωθεῖ στήν ψυχὴ σας τὸ δόγμα γιὰ τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, ὁ μόνος πού δέν γεννήθηκε, ἀναρχος, ἀτρεπτος, ἀναλλοίωτος, δέν ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ ἄλλον, οὔτε ἔχει ἄλλο διάδοχο τῆς ζωῆς του, οὔτε ἄρχισε κάποτε νά ζεῖ μέσα στὸ χρόνο, οὔτε θά πεθάνει ποτέ., καί ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καί δίκαιος. Ἔτσι, ἂν κάποτε ἀκούσεις κανένα αἵρετικὸ νά λέει, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ δίκαιος καί ἄλλος ὁ ἀγαθὸς Θεός, ἀφοῦ θυμηθεῖς αὐτά πού ἄκουσες, νά καταλάβεις ἀμέσως τὸ δηλητήριο τῆς αἵρέσεως. Γιατί μερικοὶ τόλμησαν μὲ ἀσέβεια νά κομματιάσουν μὲ τὰ λόγια τὸν Θεό, καί εἶπαν ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Δημιουργὸς καί κύριος τῆς ψυχῆς, καί ἄλλος εἶναι ὁ Θεὸς πού δημιούργησε τὰ σώματα, διδάσκοντας ἔτσι πράγματα ἀνόητα καί ἀσεβῆ. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνει ὁ ἄνθρωπος δοῦλος δύο κυρίων, ἀφοῦ ὁ Κύριος λέει στὸ Εὐαγγέλιο ὅτι, «κανένας δέν μπορεῖ νά δουλεύει σὲ δύο κυρίους»¹²; Ἕνας καί μοναδικὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Θεός, αὐτὸς πού δημιούργησε καί τίς ψυχές καί τὰ σώματα. Ἕνας εἶναι ὁ Δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, τῶν ἀγγέλων καί τῶν ἀρχαγγέλων. Εἶναι δημιουργὸς βέβαια πολλῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ

12. Ματθ. 6, 24.

13. Ἰω. 1, 3.

14. Κολ. 1, 16.

καὶ σωμάτων ποιητής· εἷς ἔστιν ὁ δημιουργὸς οὐρανοῦ καὶ γῆς, Ἀγγέλων τε καὶ Ἀρχαγγέλων ποιητής· ὁ πολλῶν μὲν δημιουργός, ἐνὸς δὲ μόνου Πατὴρ πρὸ αἰώνων· ἐνὸς μόνου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐποίησεν τὰ πάντα, τὰ ὄρατά καὶ τὰ ἀόρατα.

ε'. Οὗτος ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐ περιγέγραπται ἐν τινι τόπῳ, οὐδέ ἐστι μικρότερος οὐρανοῦ, ἀλλ' ἔργα τῶν δακτύλων αὐτοῦ εἰσὶν οἱ οὐρανοί, καὶ ἡ γῆ πᾶσα ἐν τῇ δρακί αὐτοῦ κατέχεται· οὗτος ἐν πᾶσιν ἐστι, καὶ πάντων ἐκτός· Μὴ νομίσῃς αὐτοῦ τὸν ἥλιον φωτεινότερον ἢ ἴσον εἶναι· ὁ γὰρ τὸν ἥλιον κατασκευάσας πρότερον, ὀφείλει πολὺ μᾶλλον ἀσχηκρίτως εἶναι μείζων καὶ φωτεινότερος· Προγνώστης ἐστὶ τῶν μελλόντων, καὶ πάντων δυνατώτερος, εἰδὼς ἅπαντα καὶ ποιῶν ὡς βούλεται· οὐχ ὑποκείμενος πραγμάτων ἀκολουθίαις, οὐδέ γενέσει, οὐδέ τύχῃ ἢ εἰμαρμένῃ· ἐν πᾶσι τέλειος, καὶ πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν ἐν ἴσῳ κεκτημένος· οὔτε μειούμενος, οὔτε αὔξων, ἀλλ' αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων· ἤτοιμακῶς κόλασιν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ στέφανον τοῖς δικαίοις.

ς'. Ἐπεὶ οὖν ἐπλανήθησαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ διαφόρως πολλοί, καὶ οἱ μὲν ἥλιον ἐθεοποίησαν, ἵνα, δύνοντος τοῦ ἡλίου, κατὰ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν ἄθεοι μένωσιν· οἱ δὲ σελήνην, ἵνα ἐν ἡμέρᾳ Θεὸν μὴ ἔχῃσι, οἱ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου, οἱ δὲ τὰς τέχνας· οἱ δὲ τὰς τροφάς, οἱ δὲ τὰς ἡδονάς· καὶ οἱ μὲν γυναικομανεῖς, γυμνῆς γυναικὸς εἰδωλον ἐν ὑψηλῷ στήσαντες, Ἀφροδίτην τε προσαγορεύσαντες, προσεκύνησαν διὰ τοῦ φαινομένου τὸ πάθος· οἱ δὲ, τοῦ χρυσοῦ τὸ λαμπρὸν ἐκπλαγέντες, αὐτόν τε καὶ τὰς λοιπὰς ὕλας ἐθεοποίησαν· εἰάν τις τὸν περὶ μοναρχίας τοῦ

13. Ἰω. 1, 3.

14. Κολ. 1, 16.

15. Ψαλμ. 8, 4.

16. Ἦσ. 40, 2.

μόνο ἑνὸς Πατέρας προαιώνιος, μόνο ἑνὸς, τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του, τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο δημιούργησε τὰ πάντα¹³, ὄρατὰ καὶ ἀόρατα¹⁴.

5. **Αὐτός**, ὁ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν κατοικεῖ σὲ ἓνα τόπο, οὔτε εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ ὁ οὐρανὸς εἶναι ἔργο τῶν δακτύλων του¹⁵, καὶ ἡ γῆ ὁλόκληρη βρῖσκεται μέσα στὴν παλάμη του¹⁶. Αὐτὸς βρῖσκεται μέσα σὲ ὅλα, καὶ ἔξω ἀπὸ ὅλα. Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι πιὸ φωτεινὸς ἢ ἴσος μὲ αὐτόν. Διότι αὐτὸς ποὺ δημιούργησε τὸν ἥλιο, πρέπει πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος καὶ φωτεινότερος ἀπὸ αὐτόν. Γνωρίζει αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν, καὶ εἶναι πιὸ δυνατὸς ἀπὸ ὅλους. Γνωρίζει τὰ πάντα καὶ ἐνεργεῖ ὅπως θέλει. Δὲν ὑπόκειται σὲ ἐπακόλουθα πραγμάτων, οὔτε στὴ δημιουργία, οὔτε στὴν τύχη ἢ στὸ πεπρωμένο. Εἶναι τέλειος σὲ ὅλα, καὶ ἔχει κάθε ἀρετὴ κατὰ τὸ ἴδιο μέτρο. Δὲν ἐλαττώνεται, οὔτε αὐξάνεται, ἀλλὰ πάντοτε καὶ κατὰ πάντα μένει ἀναλλοίωτος. Ἔχει ἐτοιμάσει κόλαση γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ στεφάνια γιὰ τοὺς δίκαιους.

6. **Ἐ**πειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν ἓνα Θεὸ κατὰ διαφορετικὸ τρόπο, ἄλλοι θεοποίησαν τὸν ἥλιο^{16α}, ὥστε νὰ μένουν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας, ποὺ ἔχει δύσει ὁ ἥλιος, χωρὶς θεοῦ, ἄλλοι θεοποίησαν τὴ σελήνη, γιὰ νὰ μὴ ἔχουν θεὸ τὴν ἡμέρα, ἄλλοι τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλοι τὶς τέχνες, ἄλλοι τὶς τροφές, καὶ ἄλλοι τὶς ἡδονές. Ἄλλοι πάλι ὄντας γυναικομανεῖς, ἀφοῦ ἔστησαν ψηλὰ ἄγαλμα γυμνῆς γυναίκας καὶ τὴν ὀνόμασαν Ἀφροδίτη, προσκύνησαν μέσω αὐτοῦ ποὺ ἔβλεπαν τὸ πάθος τους, καὶ ἄλλοι, θαμπωμένοι ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ χρυσοῦ, θεοποίησαν καὶ αὐτόν καὶ τὶς ἄλλες ὕλες. Ἄν ὅμως κάποιος θεμελιώσῃ ἀπὸ πρὶν στὴν καρδιά του τὸ δόγμα γιὰ τὴ μοναρχία τοῦ Θεοῦ καὶ πιστέψῃ

16α. Τὸν ἥλιο τὸν ἐθεοποίησαν οἱ Φοῖνικες, οἱ Αὔγυπτιοι, οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Μωαβῖται, κ. ἄ. (Βλ. Εὐσεβίου, *Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευή*, Βιβλ. Α'. Ἡροδότου, *Ἱστορία Α'* 131, Σωζομένου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία β'* 9) κ. ἄ.

Θεοῦ λόγον προθεμελειώσῃ τῇ καρδίᾳ καὶ πεισθῇ τούτῳ, πᾶσαν ὁμοῦ τῶν κακῶν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς τῶν αἰρετικῶν πλάνης ἐκκόπτει τὴν φθοράν. Τοῦτο μὲν οὖν σοι πρῶτον δόγμα τῆς εὐσεβείας ἐν τῇ ψυχῇ προθεμελίωσον διὰ τῆς πίστεως

5

Περὶ Χριστοῦ.

ξ'. Πίστευε δὲ καὶ εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἕνα καὶ μόνον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Θεὸν γεννηθέντα, τὸν ἐκ ζωῆς ζωὴν γεννηθέντα, τὸν ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ γεννήσαντι, τὸν οὐκ ἐν χρόνοις τὸ εἶναι κτησάμενον, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων αἰδίας καὶ ἀκαταλήπτως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγεννημένον· τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐνυπόστατον· τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καθεζόμενον· οὐ γάρ, ὡς τινες ἐνόμισαν, μετὰ τὸ πάθος στεφανωθείς ὥσπερ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὑπομονὴν ἔλαβε τὸν ἐν δεξιᾷ θρόνον, ἀλλ' ἀφ' οὗ πέρ ἐστιν (ἔστι δὲ γεννηθείς αἰεί), ἔχει τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, συγκαθεζόμενος τῷ Πατρὶ Θεὸς ὢν καὶ σοφία καὶ δύναμις, καθὼς εἴρηται· τῷ Πατρὶ συμβασιλεύων, καὶ πάντων διὰ τὸν Πατέρα δημιουργός· ἀλλ' ἀνελλιπής εἰς θεότητος ἀξίαν, καὶ γινώσκων τὸν γεγεννηκότα, καθὼς γινώσκεται ὑπὸ τοῦ γεγεννηκότος. Καὶ ἵνα συντόμως εἴπωμεν, τοῦ ἐν Εὐαγγελίοις γεγραμμένου μέμνησο, ὅτι «οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός».

η'. Καὶ μήτε ἀπαλλοτριώσης τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, μήτε συναλοιφήν ἐργασάμενος, υἱοπατορίαν πιστεύεις, ἀλλὰ πίστευε, ὅτι

166. Σαφῆς ἀντίθεση πρὸς τὴν κακοδοξία τοῦ Ἀρείου, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ ἀρχὴν τοῦ κτίζεσθαι ἔσχε

σ' αὐτό, ἀποκόπτει τὴ φθοροποιὸ ἐπίδραση ὄλων μαζί τῶν κακῶν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς πλάνης τῶν αίρειτικῶν. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρῶτο γιὰ σένα δόγμα τῆς εὐσέβειας βάλε το σὰν πρῶτο θεμέλιο στὴν ψυχὴ σου μὲ τὴν πίστη.

Γιὰ τὸν Χριστὸ

7. **Ν**ὰ πιστεύεις καὶ στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἕνα καὶ μοναδικό, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Θεὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, τὴ ζωὴ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴ ζωὴ, πού εἶναι κατὰ πάντα ὁμοιος μὲ ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε, πού δὲν ἔλαβε τὴν ὑπαρξή του σὲ κάποια στιγμή τοῦ χρόνου, ἀλλὰ γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατὰ τρόπο αἶδιο καὶ ἀκατάληπτο¹⁶. Πού εἶναι ἡ ἐνυπόστατη σοφία τοῦ Θεοῦ, ἡ δύναμη καὶ ἡ δικαιοσύνη¹⁷, καὶ πού κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες¹⁸, καὶ ὄχι ὅπως νόμισαν μερικοί, ὅτι κάθησε στὸν δεξιὸ θρόνο, ἀφοῦ μετὰ τὸ πάθος του ἔλαβε τὸ στεφάνι ἀπὸ τὸ Θεὸ ὡς βραβεῖο τῆς ὑπομονῆς του, ἀλλὰ ἔχει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ἀπὸ τότε πού ὑπάρχει (καὶ ὑπάρχει ἀφοῦ γεννήθηκε προαιώνια) καὶ εἶναι σύνθρονος μὲ τὸν Πατέρα, ὄντας Θεὸς καὶ σοφία καὶ δύναμη, ὅπως εἶπαμε, πού βασιλεύει μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι δημιουργὸς ὄλων μαζί μὲ τὸν Πατέρα, χωρὶς ὅμως νὰ ὑστερεῖ σὲ ἀξία θεότηας, καὶ γνωρίζει ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος γνωρίζεται ἀπὸ ἐκεῖνον¹⁹. Καὶ γιὰ νὰ μιλῆσουμε μὲ συντομία, νὰ θυμᾶσαι αὐτὸ πού εἶναι γραμμένο στὸ Εὐαγγέλιο· «κανένας δὲν γνωρίζει καλὰ τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας· οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανεὶς καλὰ, παρὰ μόνον ὁ Υἱός»²⁰.

8. **Κ**αὶ νὰ μὴ ἀποξενώσεις τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε νὰ τοὺς συγχωνεύσεις πιστεύοντας σὲ ἕνα κρᾶμα Πατέρα καὶ Υἱοῦ,

ποτέ». Βλ. καὶ Κατήχησης Ζ, 4. Πρὸβλ. Σωκράτους, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία α', 6 (ἐπιστολὴ Ἀλεξάνδρου).

17. Α' Κορ. 1, 24-30.

19. Ἰω. 10, 15.

18. Ἐβρ. 1, 3.

20. Ματθ. 11, 27.

ένος Θεοῦ μονογενῆς εἷς ἐστὶν Υἱός, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων Θεὸς Λόγος· λόγος οὐ προφορικός, εἰς ἀέρα διαχεόμενος, οὔτε λόγοις ἀνυποστάτοις ἐξομοιούμενος, ἀλλὰ Λόγος Υἱός λογικῶν ποιητής, Λόγος ἀκούων τοῦ Πατρὸς καὶ λαλῶν ὁ αὐτός. Καὶ περὶ μὲν τούτων κατὰ καιρὸν, εἰ ὁ Θεὸς παράσχοι, πλατύτερον ἡμῖν ρηθήσεται· οὐ γὰρ ἐπιλανθανόμεθα τῆς προτάσεως, ὅτι κεφαλαιώδεις εἰσαγωγὰς πίστεως νῦν ποιούμεθα.

Περὶ τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως.

θ'. Πίστευε δέ, ὅτι οὗτος ὁ μονογενῆς Υἱός τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς
 10 ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁμοιο-
 παθῆ ταύτην ἡμῖν ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα, καὶ γεννηθεὶς ἐξ
 ἁγίας Παρθένου καὶ ἁγίου Πνεύματος, οὐ δοκήσει καὶ φαντα-
 σία τῆς ἐνανθρωπήσεως γενομένης, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· οὐδὲ ὥσ-
 περ διὰ σωλῆνος διελθὼν τῆς Παρθένου, ἀλλὰ σαρκωθεὶς ἐξ αὐ-
 15 τῆς ἀληθῶς φαγὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς, καὶ πιὼν ὡς ἡμεῖς ἀλη-
 θῶς, καὶ γαλακτοτροφηθεὶς ἀληθῶς· εἰ γὰρ φάντασμα ἦν ἢ
 ἐνανθρώπησις, φάντασμα καὶ ἢ σωτηρία. Διπλοῦς ἦν ὁ Χριστός,
 ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, Θεὸς δὲ τὸ μὴ φαινόμενον· ἔσθίων
 μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς ὡς ἡμεῖς εἶχε γὰρ τῆς σαρκὸς τὸ ὁμοι-
 20 οπαθὲς ὡς ἡμεῖς τρέφων δὲ ἐκ πέντε ἄρτων τοὺς πεντακισχιλί-
 οὺς ὡς Θεὸς ἀποθνήσκων μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς, νεκρὸν δὲ
 τετραήμερον ἐγείρων ὡς Θεὸς καθεύδων εἰς τὸ πλοῖον ἀληθῶς
 ὡς ἄνθρωπος, καὶ περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὡς Θεός

Περὶ τοῦ Σταυροῦ.

ι'. 25 Οὗτος ἐσταυρώθη ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀληθῶς· καὶ

20α. Βλ. καὶ Κατήχησις ΙΑ', 10.

22. Ἰω. 11, 43.

21. Ματθ. 14, 19.

23. Ματθ. 14, 25.

ἀλλὰ νὰ πιστεύεις ὅτι εἶναι ἓνας καὶ Μονογενῆς Υἱὸς ἐνὸς Πατέρα, ὁ προαιώνιος Θεὸς Λόγος. *Ὁχι λόγος προφορικός πού διαχέεται στὸν ἀέρα ἢ ἔξομοιώνεται μὲ τὰ ἀνυπόστατα λόγια τῶν ἀνθρώπων^{20α}, ἀλλ' εἶναι Λόγος Υἱὸς δημιουργὸς λογικῶν, Λόγος πού ἀκούει τὸν Πατέρα καὶ μιλάει σ' αὐτόν. Καὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ βέβαια θὰ μιλήσουμε, ἂν μᾶς ἐπιτρέψει ὁ Θεός, σὲ κατάλληλη εὐκαιρία ἐκτενέστερα, γιὰτὶ δὲν ξεχνῶ αὐτὸ πού εἶπα, ὅτι τώρα κάνουμε περιληπτικὲς εἰσαγωγὲς τῆς πίστεως.

Γιὰ τὴ γέννηση ἀπὸ τὴν Παρθένο.

9. **Ν**ὰ πιστεύεις ὅτι ὁ Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ, ἔλαβε τὴν ἴδια μὲ μᾶς ἀνθρώπινη σάρκα, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, χωρὶς ἢ ἐνανθρώπησή του νὰ ἔγινε φαινομενικὰ ἢ κατὰ φαντασία, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα. Οὔτε ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος περνώντας μέσα ἀπὸ τὴν Παρθένο σὰν μέσα ἀπὸ σωλήνα, ἀλλ' ὅτι ἔλαβε σάρκα ἀπὸ αὐτὴν πραγματικὰ καὶ γαλακτοτροφήθηκε πραγματικὰ, τρώγοντας ὅπως ἐμεῖς ἀληθινὰ καὶ πίνοντας ὅπως ἐμεῖς ἀληθινὰ. Διότι, ἂν ἡ ἐνανθρώπησις ἦταν φάντασμα, θὰ ἦταν φάντασμα καὶ ἡ σωτηρία. Ὁ Χριστὸς ἦταν διπλός, ὄντας ἐξωτερικὰ ἄνθρωπος, ἐνῶ κάτω ἀπὸ αὐτὴ του τὴν ἀπλότητα πού φαινόταν ἦταν καὶ Θεός, πού ἔτρωγε σὰν ἄνθρωπος πραγματικὰ, ὅπως καὶ ἐμεῖς, διότι εἶχε τὶς ἀνάγκες τῆς σάρκα ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ ὡς Θεὸς ἔτρεφε μὲ πέντε ψωμιά τοὺς πέντε χιλιάδες ἀνθρώπους²¹. Πέθανε ἀληθινὰ ὡς ἄνθρωπος, ἀνέστησε ὅμως ὡς Θεὸς τὸν νεκρὸ πού ἦταν τέσσερις μέρες πεθαμένος²². Κοιμήθηκε στὸ πλοῖο ἀληθινὰ ὡς ἄνθρωπος, καὶ περπάτησε πάνω στὰ κύματα ὡς Θεός²³.

Γιὰ τὸν Σταυρό.

10. **Α**ὐτὸς σταυρώθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας ἀληθινὰ^{23α}. Διότι,

23α. *Ὅτι ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἀληθινή καὶ ὄχι «κατὰ φαντασίαν», ἐπιαναλαμβάνει μὲ ἔμφαση ὁ Κύριλλος καὶ στὴν *Κατήχησι II*, 4 καὶ 37.

γὰρ ἀρνήσασθαι βουληθῆς, ὁ τόπος ἐλέγχει σὲ φαινόμενος, ὁ μακάριος οὗτος Γολγοθᾶς, ἐν ᾧ νῦν διὰ τὸν ἐν αὐτῷ σταυρωθέντα συγκεκροτήμεθα· καὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ πᾶσα λοιπὸν ἡ Οἰκουμένη κατὰ μέρος ἐπληρώθη. Ἐσταυρώθη δὲ οὐχ ὑπὲρ ἰδίων 5 ἁμαρτιῶν, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἐλευθερωθῶμεν· καὶ κατεφρονήθη μὲν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τότε, καὶ ἐρραπίσθη ὡς ἄνθρωπος, ἐγνωρίσθη δὲ ὑπὸ τῆς κτίσεως ὡς Θεός· ὁ γὰρ ἥλιος, δεσπότην ἀτιμαζόμενον ὁρῶν, ἐξελίμπανε τρέμων, οὐ φέρων τὴν θεάν.

10

Περὶ τῆς ταφῆς.

ια'. **Ἐ**ν μνήματι πέτρας ἐτέθη ἀληθῶς ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ πέτραι διερράγησαν τῷ φόβῳ δι' αὐτόν· κατήλθεν εἰς τὰ καταχθόνια, ἵνα κακεῖθεν λυτρώσῃται τοὺς δικαίους. Ἐβούλου γάρ, εἰπέ μοι, τοὺς μὲν ζῶντας ἀπολαῦσαι τῆς χάριτος, καὶ ταῦτα τῶν 15 πλείστων οὐχ ὀσίων ὄντων, τοὺς δὲ ἀπὸ Ἀδάμ πολυχρονίως ἀποκεκλεισμένους μὴ τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας λοιπόν; Ἡσαΐας ὁ προφήτης τοσαῦτα περὶ αὐτοῦ μεγαλοφώνως ἐκήρυξεν. Οὐκ ἤθελες ἵνα ὁ βασιλεὺς κατελθὼν λυτρώσῃται τὸν κήρυκα; Δαβὶδ ἦν ἐκεῖ καὶ Σαμουὴλ καὶ πάντες οἱ Προφῆται, καὶ αὐτὸς Ἰωάν- 20 νης ὁ λέγων διὰ τῶν ἀποσταλέντων· «Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;» Οὐκ ἤθελες, ἵνα καταβάς λυτρώσῃται τοὺς τοιούτους;

Περὶ τῆς ἀναστάσεως.

ιβ'. **Ἀ**λλ' ὁ καταβάς εἰς τὰ καταχθόνια πάλιν ἀνῆλθε, καὶ ὁ 25 ταφεὶς Ἰησοῦς πάλιν ἀνέστη τὸ τρίήμερον ἀληθῶς καὶν ποτέ σε

ἂν θελήσεις νὰ τὸ ἀρνηθεῖς, θὰ σὲ ἐλέγξει ὁ τόπος πού εἶναι ὄρα-
τός, ὁ μακάριος αὐτὸς Γολγοθᾶς, ὅπου τὴν ὥρα αὐτὴ εἴμαστε συγ-
κεντρωμένοι γι' αὐτὸν πού ἐδῶ σταυρώθηκε, καὶ ὀλόκληρη ἡ οἰ-
κουμένη ἔχει γεμίσει ἀπὸ τεμάχια τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Καὶ σταυρώ-
θηκε ὄχι γιὰ δικές του ἁμαρτίες, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἑμεῖς
ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας. Καταφρονήθηκε βέβαια τότε ἀπὸ τοὺς ἀν-
θρώπους καὶ ραπίστηκε ὡς ἄνθρωπος²⁴, ἀλλὰ ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ
ὅλη τὴν κτίση ὅτι εἶναι Θεός. Διότι ὁ ἥλιος ὅταν εἶδε τὸν Κύριο νὰ
ἀτιμάζεται ἔπαθε ἔκλειψη τρέμοντας, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ ὑπο-
φέρει τὸ θέαμα²⁵.

Γιὰ τὴν ταφή.

11. **Τ**οποθετήθηκε κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα τοῦ μνήματος ἀληθινὰ
ὡς ἄνθρωπος²⁶, ἀλλὰ οἱ πέτρες σχίστηκαν ἀπὸ τὸ φόβο τους ἐξαι-
τίας αὐτοῦ²⁷. Κατέβηκε στὰ καταχθόνια γιὰ νὰ λυτρώσει καὶ ἀπὸ
ἐκεῖ τοὺς δίκαιους. Διότι, πές μου, ἤθελες οἱ ζωντανοὶ νὰ ἀπολαύ-
σουν τὴ χάρη, παρ' ὅλο πού οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἦταν
εὐσεβεῖς, καὶ ἐκεῖνοι πού, ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, εἶχεν ἀποκλειστεῖ γιὰ
πολλὰ χρόνια, νὰ μὴ ἐλευθερωθοῦν; Ὁ προφήτης Ἡσαΐας κήρυξε
γι' αὐτὸν θαυραλέα τόσα πολλά. Δὲν ἤθελες λοιπὸν νὰ κατέβει ὁ
βασιλιάς καὶ νὰ λυτρώσει τὸν κήρυκα; Ἐκεῖ ἦταν καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ
ὁ Σαμουὴλ καὶ ὅλοι οἱ προφῆτες, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης πού τὸν
ρώτησε μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους του· «Σὺ εἶσαι αὐτὸς πού περιμέ-
νουμε νὰ ἔρθει, ἢ περιμένουμε ἄλλον;»²⁸. Δὲν ἤθελες νὰ κατεβῆ καὶ
νὰ λυτρώσει ὅλους αὐτοὺς;

Γιὰ τὴν Ἀνάσταση.

12. **Ἀ**λλ' αὐτὸς πού κατέβηκε στὰ καταχθόνια, ἀνέβηκε πάλι,
καὶ ὁ Ἰησοῦς πού ἐνταφιάστηκε ἀναστήθηκε ἀληθινὰ μετὰ ἀπὸ

26. Ματθ. 27, 60.

27. Ματθ. 27, 51.

28. Ματθ. 11, 3.

διασύρωσιν Ἰουδαῖοι, ταχέως ἀπάντησον οὕτως ἐρωτήσας· Ἰωνᾶς τριήμερος ἀπὸ κήτους ἐξῆλθε, καὶ Χριστὸς τριήμερος ἀπὸ γῆς ἄρα οὐκ ἐγήρεται; Τῶν ὀστέων Ἐλισσαίου νεκρὸς ἀψάμενος ἐγήγερται, καὶ ὁ τῶν ἀνθρώπων ποιητῆς δυνάμει Πα-
 5 τρὸς ἄρ' οὐχὶ μᾶλλον εὐκοπώτερον ἐγείρεται; Ἀνέστη τοίνυν ἀληθῶς, καὶ ἀναστὰς πάλιν ὤφθη τοῖς Μαθηταῖς· καὶ μάρτυρες αὐτοῦ τῆς ἀναστάσεως μαθηταὶ δώδεκα, οὐ λόγοις κεχαρισμέ-
 νοις μαρτυρήσαντες, ἀλλὰ μέχρι βασάνων καὶ θανάτων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀναστάσεως ἀγωνισάμενοι. Εἶτα, ἐπὶ στόματος μὲν δύο
 10 μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ρῆμα κατὰ τὴν Γραφήν, δώδεκα δὲ τῆ ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦσι, καὶ ἄρα ἔτι πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἀπιστεῖς;

Περὶ ἀναλήψεως.

ιγ'. Τὸν δρόμον δὲ τῆς ὑπομονῆς τελέσας Ἰησοῦς καὶ τοὺς ἀν-
 15 θρώπους λυτρωσάμενος τῶν ἁμαρτιῶν, ἀνέβη πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, νεφέλης αὐτὸν ὑπολαβούσης καὶ Ἄγγελοι μὲν ἀνιόν-
 τι περειστήκεισαν, Ἀπόστολοι δὲ ἐθεώρουν. Εἰ δέ τις τοῖς λε-
 γομένοις ἀπιστεῖ, αὐτῇ πιστευέτω τῇ δυνάμει τῶν νῦν βλεπομέ-
 νων. Πάντες οἱ βασιλεῖς τελευτῶντες, συναποσθεννύουσι τῇ ζωῇ
 20 καὶ τὴν δύναμιν, Χριστὸς δὲ σταυρωθεὶς, ὑπὸ πάσης προσκυνεῖ-
 ται τῆς Οἰκουμένης. Τὸν ἐσταυρωμένον νῦν καταγγέλλομεν καὶ τρέμουσιν οἱ δαίμονες. Πολλοὶ κατὰ χρόνους ἐσταυρώθησαν,
 ἀλλὰ ποίου σταυρωθέντος ἐπίκλησις ἐτέρου ποτὲ τοὺς δαίμονες ἀπῆλασε;

ιδ'. 25 **Μ**ὴ τοίνυν ἐπαισχυνθῶμεν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ
 κἂν ἄλλος ἀποκρύπτῃ, σὺ φανερῶς ἐπὶ μετώπῳ σφραγίζου, ἵνα

τρεις μέρες. Καὶ ἂν κάποτε σὲ περιγελάσουν οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ τοὺς ἀπαντήσεις ἀμέσως κάνοντάς τους τὴν ἐξῆς ἐρώτηση· Ὁ Ἰωνᾶς βγήκε ἀπὸ τὸ κῆτος ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες²⁹, καὶ ὁ Χριστὸς δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἀναστηθεῖ ἀπὸ τὴ γῆ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες; Ὁ νεκρὸς ποὺ ἀγγίξε τὰ ὀστέα τοῦ Ἐλισσαίου ἀναστήθηκε, καὶ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων δὲν μπορούσε πιὸ εὐκόλα νὰ ἀναστηθεῖ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πατέρα; Ἀναστήθηκε λοιπὸν ἀληθινά, καὶ ὅταν ἀναστήθηκε ἐμφανίστηκε πάλι στοὺς μαθητὲς του, καὶ μάρτυρες τῆς ἀναστάσεώς του εἶναι οἱ δώδεκα μαθητὲς του³⁰, οἱ ὁποῖοι δὲν ὁμολόγησαν μὲ λόγια πρὸς χάρη του, ἀλλὰ ἀγωνίστηκαν καὶ βασανίστηκαν μέχρι θανάτου γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς ἀναστάσεως. Ἐπειτα, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή «μὲ τὴν ὁμολογία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἐπιβεβαιώνεται κάθε λόγος³¹, καὶ γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μαρτυροῦν δώδεκα μάρτυρες, ἔξακολουθεῖς ἐσὺ ἀκόμα νὰ μὴ πιστεύεις στὴν ἀνάστασι;

Γιὰ τὴν Ἀνάληψη.

13. **Ἄ**φοῦ ὁ Ἰησοῦς διήνυσε τὸ δρόμο τῆς ὑπομονῆς καὶ λύτρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀνέβηκε πάλι στοὺς οὐρανοὺς μέσα σὲ σύννεφο ποὺ τὸν παρέλαβε³², καὶ καθὼς ἀνέβαινε τὸν συνόδευσαν ἄγγελοι, ἐνῶ οἱ ἀπόστολοι παρακολουθοῦσαν μὲ μεγάλη προσοχή. Καὶ ἂν κάποιος δὲν πιστεύει σ' αὐτὰ ποὺ λέγω, ἂς πιστέψει στὴ δύναμη αὐτῶν ποὺ βλέπουμε τώρα. Ὅλοι οἱ βασιλεῖς ὅταν πεθαίνουν χάνουν μαζί μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δύναμή τους, ἐνῶ ὁ Χριστὸς μετὰ τὴ σταύρωσή του προσκυνεῖται ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Τὸν Ἐσταυρωμένο κηρύττουμε τώρα καὶ τρέμουν οἱ δαίμονες. Πολλοὶ σταυρώθηκαν κατὰ καιροὺς, ἀλλὰ τοιοῦ ἄλλου σταυρωμένου ἢ ἐπίκλησι ἔδιωξε ποτὲ τοὺς δαίμονες;

14. **Ἄ**ς μὴ ντρεπόμαστε λοιπὸν γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κι' ἂν ἀκόμη κάποιος κάνει τὸν σταυρὸ τοῦ κρυφά, ἐσὺ νὰ

31. Δευτ. 19, 15. Ματθ. 15, 16.

32. Πράξ. 1, 9.

οὶ δαίμονες, τὸ σημεῖον ἰδόντες τὸ βασιλικόν, μακρὰν φύγωσι
τρέμοντες. Ποίει δὲ τοῦτο τὸ σημεῖον ἐσθίων καὶ πίνων, καθήμε-
νος, κοιταζόμενος, ἐξανιστάμενος, λαλῶν, περιπατῶν, ἀπαξα-
πλῶς ἐν παντὶ πράγματι· ὁ γὰρ ἐνταῦθα σταυρωθεὶς, ἐν οὐ-
⁵ ρανοῖς ἐστὶν ἄνω· εἰ μὲν γὰρ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς ἐναπέμεινε
τῷ τάφῳ, εἶχομεν ἂν ἐπαισχύνεσθαι· νυνὶ δὲ ὁ ἐν τῷ Γολγοθᾶ
τούτῳ σταυρωθεὶς, ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ὄρους τῶν Ἐλαιῶν
ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐντεῦθεν γὰρ εἰς ἄδην καταβάς,
καὶ πάλιν ἀνελθὼν πρὸς ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν πάλιν ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς
¹⁰ τὸν οὐρανόν, τοῦ Πατρὸς αὐτῷ προσφωνοῦντος καὶ λέγοντος
«κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον
τῶν ποδῶν σου».

Περὶ μελλούσης κρίσεως.

ιε'. Οὗτος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἀναβάς, ἔρχεται πάλιν ἐξ οὐ-
¹⁵ ρανῶν, οὐκ ἀπὸ γῆς· Καὶ εἶπον, οὐκ ἀπὸ γῆς, ἐπειδὴ πολλοὶ μέλ-
λουσιν ἀντίχριστοι νῦν ἀπὸ γῆς ἔρχεσθαι· ἦδη γάρ, καθὼς ἐθε-
ώρησας, ἤρξαντο πολλοὶ λέγειν, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστὸς καὶ μέλλει
λοιπὸν ἔρχεσθαι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ψευδῆ Χριστοῦ
προσηγορίαν ἐαυτῷ προστιθείς. Σὺ δέ μοι τὸν ἀληθῆ Χριστὸν,
²⁰ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, μηκέτι λοιπὸν ἀπὸ γῆς ἐρχό-
μενον, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν προσδόκα, ὑπὲρ ἅπασαν ἀστραπὴν καὶ
λαμπηδόνα φωτὸς τοῖς πᾶσι φαινόμενον, ὑπ' Ἀγγέλων δορυφο-
φορούμενον, ἵνα κρίνη ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ βασιλεὺς βασι-
²⁵ λείαν οὐράνιον, αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον· ἀσφαλίξου γάρ μοι
Χριστοῦ βασιλείας.

32α. Τὴν ἀνάγκη νὰ κάνουν οἱ πιστοὶ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ σὲ κάθε περί-
στασι συνιστᾷ ὁ Κύριλλος καὶ στὴν Κατήχησι IIΓ, 36.

33. Λουκᾶ 24, 51.

34. Ψαλμ. 109, 1.

35. Α' Ἰω. 2, 18.

36. Ματθ. 24, 5.

37. Ματθ. 24, 15.

ις'.

σφραγίζεις τὸ μέτωπό σου μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ φανερά, ὥστε οἱ δαίμονες, βλέποντας τὸ βασιλικὸ σημεῖο, νὰ φεύγουν μακριὰ τρέμοντας. Νὰ κάνεις αὐτὸ τὸ σημεῖο ὅταν τρῶς καὶ ὅταν πίνεις, ὅταν κάθεται, ὅταν κοιμᾶσαι καὶ ὅταν σηκώνεσαι, ὅταν μιᾶς, ὅταν περπατᾶς, καὶ γενικὰ σὲ κάθε περίπτωση^{32α}. Διότι ἐκεῖνος ποὺ σταυρώθηκε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο, βρίσκεται στὸν οὐρανό. Ἐὰν βέβαια μετὰ τὴ σταύρωση καὶ τὴν ταφή του παρέμενε στὸν τάφο, θὰ μπορούσαμε νὰ ντρεπόμαστε, ἐνῶ τώρα, Ἐκεῖνος ποὺ σταυρώθηκε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν Γολγοθᾶ, ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, ποὺ βρίσκεται ἐδῶ ἀνατολικά³³, ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανό. Ἀπὸ ἐδῶ δηλαδή κατέβηκε στὸν ἅδη, καὶ ἀφοῦ ἦρθε πάλι καντὰ μας, πάλι ἀπὸ μᾶς ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανό, ἐνῶ ὁ Πατέρας τὸν προσφωνοῦσε λέγοντας· «κάθησε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι νὰ ὑποτάξω τοὺς ἐχθροὺς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου»³⁴.

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

15. **Α**ὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ποὺ ἀναλήφθηκε θὰ ἔρθει πάλι ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὄχι ἀπὸ τὴ γῆ. Καὶ εἶπα, ὄχι ἀπὸ τὴ γῆ, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ γῆ πρόκειται νὰ ἔρθουν πολλοὶ ἀντίχριστοι³⁵. Διότι ἤδη, ὅπως εἶδες, ἄρχισαν πολλοὶ νὰ λένε, «ἐγὼ εἶμαι ὁ Χριστός»³⁶, καὶ πρόκειται νὰ ἔρθει τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως³⁷, ποὺ θὰ διεκδικήσει ψευδῶς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐσὺ ὁμως, σὲ παρακαλῶ, νὰ περιμένεις τὸν ἀληθινὸ Χριστό, τὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν ἔρχεται πιά ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ ὁποῖος θὰ φανεῖ σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη σὰν ἀστραπὴ καὶ φωτεινὴ λάμψη καὶ θὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἀγγέλους, γιὰ νὰ κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς, καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσει βασιλεία οὐράνια, αἰώνια καὶ ἀτελείωτη. Μεῖνε λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, ἀσφαλῆς καὶ στὸ δόγμα αὐτό, γιατί εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ λένε, ὅτι κάποτε θὰ ἔρθει τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ^{37α}.

37α. Ἐδῶ ὁ ἱερός συγγραφέας ὑπαινίσσεται τὴν κακοδοξία τοῦ Μαρκέλλου Ἀγκύρας καὶ τοῦ μαθητοῦ του Φωτεινοῦ, τὴν ὁποία ἐκθέτει ἐκτενέστερα καὶ τὴν ἀνασκευάζει στὴν *Κατήχηση ΙΕ*, 27.

Περὶ ἁγίου Πνεύματος.

15! Πίστευε καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχε περὶ αὐτοῦ δόξαν, ἣν παρέλαβες ἔχειν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ μὴ κατὰ τοὺς τὰ δύσφημα περὶ αὐτοῦ διδάσκοντας. Σὺ δὲ μάνθανε, ὅτι ἓν ἔστι τοῦτο τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀδιαίρετον, πολυδύναμον· πολλὰ μὲν ἐνεργοῦν, αὐτὸ δὲ μὴ μεριζόμενον· τὸ γινῶσκον τὰ μυστήρια, τὸ ἐρευνῶν πάντα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· τὸ ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν εἴδει περισσευῶς κατελθόν· τὸ ἐν νόμῳ καὶ Προφήταις ἐνεργῆσαν· τὸ καὶ νῦν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Βασιλείου σου σφραγίζον σου τὴν ψυχὴν, οὗ καὶ πᾶσα νοητὴ φύσις χρεῖαν ἔχει τῆς ἀγιότητος, εἰς ὃ βλασφημήσαι τις εἰάν τολμήσῃ, οὐκ ἔχει ἄφεσιν, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι· ὅπερ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ τῇ τῆς Θεότητος δόξῃ τετίμηται, οὗ καὶ χρεῖαν ἔχουσι θρόνοι καὶ κυριότητες, ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι· εἰς γὰρ 15 ἔστι Θεός, ὁ τοῦ Χριστοῦ Πατὴρ· καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ μόνου Θεοῦ μονογενῆς Υἱός· καὶ ἐν τῷ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ πάντων ἀγιαστικὸν καὶ θεοποιόν, τὸ ἐν νόμῳ καὶ Προφήταις, Παλαιᾷ τε καὶ Καινῇ Διαθήκῃ λαλήσαν.

15! Ταύτην ἔχε τὴν σφραγίδα ἐν τῇ διανοίᾳ σου πάντοτε, ἥτις σὺν μὲν κατὰ ἀνακεφαλαίωσιν ἀκροθιγῶς σοι εἴρηται, εἰ δὲ παράσχει ὁ Κύριος, μετὰ τῆς ἐκ τῶν Γραφῶν ἀποδείξεως κατὰ δύναμιν ρηθήσεται· δεῖ γὰρ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως Μυστηρίων μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδίδοσθαι Γραφῶν καὶ μὴ ἀπλῶς πιθανότησι καὶ λόγων κατασκευὰς παρὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν καταγγελλομένων ἀπὸ τῶν θείων μὴ λά-

38. Α' Κορ. 12,11.

40. Ματθ. 3,16.

39. Α' Κορ. 2,10.

41. Ματθ. 12,32.

Γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

16. **Ν**ὰ πιστεύεις καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ ἔχεις τὴ σωστὴ γνώση γι' αὐτό, ἐκείνην ἀκριβῶς πού διδάχθηκες νὰ ἔχεις γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ὄχι σὰν ἐκείνους πού διδάσκουν βλάσφημα πράγματα γι' αὐτό. Ἐσὺ ὅμως μάθε ὅτι αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἓνα³⁸, ἀδιαίρετο καὶ πολυδύναμο, πού ἐνεργεῖ βέβαια πολλές δυνάμεις, ἀλλὰ τὸ ἴδιο δὲν διαιρεῖται, τὸ ὁποῖο γνωρίζει τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐρευνᾷ τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ³⁹, καὶ πού κατέβηκε πάνω στὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ τὴ μορφή περιστεριοῦ⁴⁰. Αὐτὸ ἐνήργησε μέσω τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ αὐτὸ καὶ τώρα, κατὰ τὴ στιγμή τοῦ βαπτίσματος, θὰ σφραγίσει τὴν ψυχὴ σου, τὴν ἀγιότητα τοῦ ὁποῖου τὴν ἔχει ἀνάγκη καὶ ὅλη ἡ νοητὴ φύση, καὶ ἂν κάποιος τολμήσει νὰ τὸ βλασφημήσει, δὲν θὰ συγχωρηθεῖ οὔτε σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, οὔτε στὸν ἄλλο⁴¹. Εἶναι ὁμότιμο ὡς πρὸς τὴ θεότητα μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ἔχουν τὴν ἀνάγκη του οἱ Θρόνοι, οἱ Κυριότητες, οἱ Ἄρχες καὶ οἱ Ἐξουσίες⁴². Διότι ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας τοῦ Χριστοῦ⁴³, καὶ ἓνας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ ἓνα τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ὅλους μᾶς ἀγιάζει καὶ μᾶς κάνει «κατὰ χάριν» θεούς, καὶ εἶναι αὐτὸ πού μίλησε μὲ τὸ Νόμο καὶ τοὺς προφῆτες, καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη.

17. **Κ**ράτησε γιὰ πάντα στὸν νοῦ σου τὴ σφραγίδα αὐτή, ἡ ὁποία τώρα βέβαια σοῦ εἰπώθηκε περιληπτικὰ καὶ σὲ γενικὲς γραμμές, ἐὰν ὅμως μᾶς ἐπιτρέψει ὁ Κύριος θὰ τὰ ἀναλύσουμε ὅσο μπορούμε καὶ μὲ ἀποδείξεις ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Γιατὶ πρέπει γιὰ τὰ θεῖα καὶ ἅγια μυστήρια τῆς πίστεώς μας νὰ μὴ διδάσκουμε οὔτε τὸ παραμικρὸ πού δὲν μᾶς παραδόθηκε ἀπὸ τὴ θεία Γραφή. Καὶ πρέπει ὄχι μόνο νὰ μὴ παρασύρῃσαι σὲ πιθανολογίες καὶ λογικὰ κατασκευάσματα, ἀλλὰ οὔτε ἀκόμα καὶ σὲ μένα πού σοῦ τὰ λέω αὐτὰ νὰ πιστεύεις ἀβασάνιστα, ἂν δὲ σοῦ δοθεῖ ἀπόδειξη, γιὰ ὅσα διδάσκουμε, ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή· γιατί ἡ σωτηρία αὐτὴ τῆς πίστε-

42. Κολ. 1,16.

43. Α' Κορ. 8, 6.

θης Γραφῶν· ἡ σωτηρία γὰρ αὕτη τῆς πίστεως ἡμῶν οὐκ ἐξ εὐρεσιλογίας, ἀλλ' ἐξ ἀποδείξεως τῶν θείων ἐστὶ Γραφῶν.

Περὶ ψυχῆς.

ιη'. **Μ**ετὰ δὲ τὴν γνῶσιν τῆς σεπτῆς ταύτης καὶ παναγίας πί-
 5 στεως, καὶ σεαυτὸν γνῶθι λοιπὸν, ὅστις εἶ· ὅτι διπλοῦς ἄνθρωπος
 καθέστηκας, ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος συγκείμενος καὶ ὅτι, κα-
 θὼς πρὸ βραχέος εἴρηται, ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
 σώματός ἐστι δημιουργός. Καὶ γίνωσκε ὅτι ψυχὴν ἔχεις αὐτεξού-
 σιον, ἔργον Θεοῦ κάλλιστον, κατ' εἰκόνα τοῦ πεποιηκότος, ἀθά-
 10 νατον διὰ τὸν ἀπαθανατίζοντα Θεόν· ζῶον λογικὸν ἄφθαρτον,
 διὰ τὸν ταῦτα χαρισάμενον· ἐξουσίαν ἔχον ποιεῖν ἃ βούλεται· οὐ
 γὰρ κατὰ γένεσιν ἁμαρτάνεις, οὔτε κατὰ τύχην πορνεύεις, οὔτε,
 καθὼς ληροῦσί τινες, αἱ τῶν ἄστρον πλοκαὶ ταῖς ἀσελγείαις σε
 προσέχειν ἀναγκάζουσι. Τί, φεύγων ὁμολογῆσαι τὰ σεαυτοῦ
 15 κακά, τοῖς ἀναιτίοις ἄστροις προσγράφεις τὴν αἰτίαν; Μὴ μοι
 πρόσεχε λοιπὸν ἀστρολόγοις περὶ γὰρ τούτων λέγει ἡ θεία Γρα-
 φή· «στήτωσαν καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ»·
 καὶ ἐξῆς «ἰδοὺ πάντες ὡς φρύγανα ἐπὶ πυρὶ κατακαυθήσονται,
 καὶ οὐ μὴ ἐξέλωνται τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκ φλογός».

ιθ'. **20** **Μ**άνθανε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πρὶν παραγένηται εἰς τόνδε τὸν
 κόσμον ἡ ψυχὴ, οὐδὲν ἤμαρτεν, ἀλλ' ἐλθόντες ἀναμάρτητοι, νῦν
 ἐκ προαιρέσεως ἁμαρτάνομεν. Μὴ μοί τινος ἀκούσης ἐξηγουμέ-
 νου κακῶς τό, «εἰ δέ, οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ», ἀλλὰ μέμνησο τοῦ
 λέγοντος «ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς
 25 φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα
 ὑμᾶς κατέδεται» καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν «ὥσπερ παρεστήσατε
 τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνο-

ὡς μας δὲ στηρίζεται σὲ λογικὰ κατασκευάσματα, ἀλλὰ σὲ ἀποδείξεις τῶν ἁγίων Γραφῶν.

Γιὰ τὴν ψυχὴ

18. **Μ**ετὰ λοιπὸν ἀπὸ τὴ γνῶση τῆς σεμνῆς καὶ πανάγιας αὐτῆς πίστεως, γνώρισε τώρα καὶ τὸν ἑαυτό σου, δηλαδή ποιός εἶσαι, ὅτι δηλαδή ἔγινες ἄνθρωπος διπλός, ἀποτελούμενος ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ ὅτι, ὅπως εἶπα πρὶν ἀπὸ λίγο, ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι δημιουργὸς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Μάθε λοιπὸν ὅτι ἔχεις ψυχὴ αὐτεξούσια, πὺ εἶναι τὸ ὠραιότατο ἔργο τοῦ Θεοῦ, «κατ' εἰκόνα» τοῦ Δημιουργοῦ της, ἀθάνατη, χάρις στή θέληση τοῦ Θεοῦ, ψυχὴ ζωντανή, λογικὴ καὶ ἄφθαρτη, προικισμένη ἀπὸ τὸν Δημιουργό της νὰ εἶναι ἐλεύθερη νὰ κάνει ὅ,τι θέλει. Διότι δὲν ἁμαρτάνεις, ἐπειδὴ ἔτσι δημιουργήθηκες, οὔτε κατὰ τύχη πορνεύεις, οὔτε, ὅπως φλυαροῦν μερικοί, σὲ ἀναγκάζουν οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἄστρον νὰ ἔχεις τὸν νοῦ σου στραμμένο στὶς ἀσέλγειες. Γιατί, ἀποφεύγοντας νὰ ὁμολογήσεις τὶς ἁμαρτίες σου, ἀποδίδεις στὰ ἀναίτια ἄστρα τὴν αἰτία; Μὴ καταφεύγεις λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, στοὺς ἀστρολόγους, γιατί γι' αὐτοὺς ἡ ἁγία Γραφή λέει· «ὡς ἔρθουν τώρα νὰ σὲ σώσουν οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ· θὰ καοῦν τώρα ὅλοι σὰν τὰ φρύγανα στὴ φωτιᾶ, καὶ δὲ θὰ γλυτώσουν τὴν ψυχὴ τους ἀπὸ τὴ φλόγα»⁴⁵.
19. **Μ**άθε ὅμως καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι πρὶν ἔρθει σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἡ ψυχὴ, δὲν εἶχε ἁμαρτήσῃ., ἀλλὰ, ἐνῶ ἦρθαμε ἀναμάρτητοι, ἁμαρτάνουμε τώρα μὲ τὴν προαίρεσή μας. Μὴν ἀκοῦς λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, ὅποιονδήποτε πὺ ἐρμηνεύει κακῶς τὸ χωρίο, «ἐὰν κάνω αὐτὸ πὺ δὲ θέλω»⁴⁵, ἀλλὰ νὰ θυμᾶσαι ἐκεῖνον πὺ λέει· «ἂν θελήσετε καὶ μὲ ὑπακούσετε, θὰ φᾶτε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. Ἄν ὅμως δὲν θελήσετε καὶ δὲν μὲ ἀκούσετε, θὰ σᾶς καταφάγει μάχαιρα»⁴⁶ καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐπίσης· «ὅπως ἀκριβῶς προσφέρατε τὰ μέλη σας ὑπόδουλα στὴν ἀκαθαρσία καὶ τὴν παρανομία, γιὰ νὰ κάνετε τὴν ἀνομία,

45. Ρωμ. 7,16.

46. Ἦσ. 1,19-20.

μίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύ-
νη εἰς ἁγιασμόν». Καὶ μέμνησο τῆς Γραφῆς λεγούσης· «καθὼς
οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει», καὶ «ὅτι τὸ γνω-
στόν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστι ἐν αὐτοῖς», καὶ ὅτι «τοὺς ὀφθαλ-
5 μούς αὐτῶν ἐκάμμυσαν». Καὶ τοῦ Θεοῦ πάλιν ἐγκαλοῦντος καὶ
λέγοντος «Ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀ-
ληθινήν πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἢ ἄμπελος ἢ ἄλλοτρία;».

κ'. **Ἄ**θανάτός ἐστιν ἡ ψυχὴ, καὶ ὁμοῖαι πᾶσαι αἱ ψυχαι εἰσιν
ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· τὰ γὰρ μέλη τοῦ σώματος διακέκρινται
10 μόνον. Οὐκ ἔστι τάγμα ψυχῶν κατὰ φύσιν ἁμαρτανουσῶν, καὶ
τάγμα ψυχῶν κατὰ φύσιν δικαιοπραγουσῶν, ἀλλ' ἐκ προαιρέσε-
ως ἀμφοτέρω, μονοειδοῦς καὶ ὁμοίας οὔσης ἐν ἅπασι τῆς τῶν
ψυχῶν ὑποστάσεως. Οἶδα μὲν οὖν πολλὰ λέγων, καὶ ὡς ὁ καιρὸς
ἤδη πολὺς ἐστίν· ἀλλὰ τί σωτηρίας προτιμότερον; Οὐ βούλει
15 καμῶν λαβεῖν ἐφόδια πρὸς τοὺς αἵρετικούς; οὐδὲ θέλεις γνῶναι
τῆς ὁδοῦ τὰς παρεκτροπὰς, ἵνα μὴ κατὰ κρημνὸν ἐξ ἀγνοίας
ἐνεχθῆς; Εἰ οἱ διδάσκοντες ἠγοῦνται κέρδος οὐ μικρὸν τὸ σέ
ταῦτα μαθεῖν, σὺ ὁ μανθάνων ἄρα οὐκ ὀφείλεις ἠδέως δέχεσθαι
τῶν λεγομένων τὸ πλῆθος;

κα'. 20 **Ἀ**ὐτεξούσιός ἐστιν ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ διάβολος τὸ μὲν ὑποβάλ-
λειν δύναται, τὸ δὲ καὶ ἀναγκάσαι παρὰ προαίρεσιν οὐκ ἔχει
τὴν ἐξουσίαν. Ὑπογράφει σοι πορνείας λογισμόν· ἐὰν θέλῃς,
ἐδέξω· ἐὰν μὴ θέλῃς οὐκ ἐδέξω. Εἰ γὰρ κατ' ἀνάγκην ἐπόρνευ-
σες, τίνος ἕνεκα τὴν γέενναν ἠτόίμασεν ὁ Θεός; Εἰ κατὰ φύσιν,
25 ἀλλ' οὐ κατὰ προαίρεσιν ἐδικαιοπράγεις, τίνος ἕνεκεν στεφά-
νους ἀνεκδιηγῆτους ἠτόίμασεν ὁ Θεός; Πρῶτόν ἐστι τὸ πρόβα-

47. Ρωμ. 6, 19.

49. Ματθ. 13, 15.

48. Ρωμ. 1, 28 καὶ 19.

50. Ἰερ. 2, 21.

ἔτσι τώρα νά προσφέρετε τὰ μέλη σας ὑπόδουλα στήν ἐνάρετη ζωή, γιά νά ἁγιασθοῦν»⁴⁷. Καί νά θυμᾶσαι τήν ἁγία Γραφή πού λέει, «ὅπως ἀκριβῶς δέν ἔκριναν καλὸ νά γνωρίσουν τὸν Θεό», ἐπίσης ὅτι «ἡ ἀληθινὴ γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι φανερὴ μέσα τους»⁴⁸, καὶ ὅτι «ἔκλεισαν τὰ πνευματικὰ τους μάτια»⁴⁹, καὶ τὸν Θεὸ πού κατηγορεῖ καὶ λέει· «Ἐγὼ σέ φύτεψα ὀλόκληρο ἀμπέλι καρποφόρο καὶ γνήσιο, πῶς τώρα ἀλλαξες καὶ ἔγινες ἄγριο καὶ νόθο;»⁵⁰.

20. **Ἡ** ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη, καὶ εἶναι ὅμοιες ὅλες οἱ ψυχῆς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν^{50α}. Μόνο τὰ μέλη τοῦ σώματος εἶναι διαφορετικά. Δέν ὑπάρχει τάξη ψυχῶν πού ἐκ φύσεως ἀμαρτάνουν, καὶ τάξη ψυχῶν πού ἐκ φύσεως κάνουν τὸ ἀγαθό, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο (κακὸ καὶ ἀγαθό) ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν προαίρεση, γιὰ τὴν ὅλες οἱ ψυχῆς ἔχουν τὴν ἴδια καθόλα σύσταση. Γνωρίζω βέβαια ὅτι λέω πολλὰ καὶ ὅτι πέρασε πολλὴ ὥρα· ἀλλὰ τί εἶναι πιὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὴ σωτηρία; Δέν θέλεις, ἀφοῦ κουραστεῖς, νά ἀποκτήσεις ἐφόδια ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν; Δὲ θέλεις νά γνωρίσεις τίς παρεκτροπὲς αὐτῆς τῆς πορείας, γιά νά μὴ πέσεις στὸν γκρεμὸ ἀπὸ ἄγνοια; Ἄν οἱ δάσκαλοι θεωροῦν μεγάλο κέρδος τὸ νά τὰ μάθεις αὐτά, ἐσὺ ὁ μαθητὴς δέν ὀφείλεις νά δέχεσαι μὲ εὐχαρίστηση ὅλες αὐτὲς τίς διδασκαλίες;

21. **Ἡ** ψυχὴ εἶναι αὐτεξούσια, καὶ ὁ διάβολος ἔχει τὴ δυνατότητα νά τῆς ὑποβάλλει τὴν ἰδέα τοῦ κακοῦ, δέν ἔχει ὅμως τὴν ἐξουσία νά τὴν ἀναγκάσει νά τὸ πράξει παρὰ τὴ θέλησή της. Σοῦ βάζει λογισμό πορνείας. Ἄν θέλεις τὸν δέχεσαι, ἂν δὲ θέλεις, δέν τὸν δέχεσαι. Γιατί, ἂν πόρνευες ἀναγκαστικά, τότε γιατί ἐτοίμασε τὴν κόλαση ὁ Θεός; Ἄν πάλι ἀπὸ φυσικοῦ σου ἔκανες τὸ καλὸ καὶ ὄχι μὲ τὴ θέλησή σου, τότε γιά ποιό λόγο ὁ Θεός ἐτοίμασε ἀπερίγραπτα στεφάνια; Τὸ πρόβατο εἶναι πρᾶο, ἀλλὰ ποτὲ αὐτὸ δὲ στεφα-

^{50α} Ἄναφορὰ στήν αἵρεση τοῦ Ἀπελλῆ, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε ὅτι οἱ ψυχῆς τῶν ἀνδρῶν εἶναι διαφορετικὲς ἀπὸ ἐκείνες τῶν γυναικῶν. Βλ. Τερτυλλιανοῦ, *Περὶ ψυχῆς*, κεφ. 36. καὶ Εὐσεβίου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* ε', 13.

τον, ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο διὰ τὴν προότητα ἐστεφανώθη· ἐπειδὴ τὸ πρῶον οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ πρόσεστιν.

Περὶ σώματος.

κβ'.

Ἔγνωσ, ἀγαπητέ, καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ τέως, τὰ περὶ ψυχῆς
 5 δέξαι κατὰ δύναμιν καὶ τὸν περὶ τοῦ σώματός σου λόγον. Μή
 τινος τῶν λεγόντων ἀνάσχη ἀλλότριον Θεοῦ τοῦτο εἶναι τὸ σῶ-
 μα· οἱ γὰρ ἀλλότριον Θεοῦ εἶναι τὸ σῶμα πιστεύοντες, καὶ ὡς ἐν
 ἀλλοτρίῳ σκεύει τὴν ψυχὴν κατοικεῖν, τούτῳ καὶ εἰς πορνείας
 ἐτοιμῶς ἀποκέχρηται. Τί δὲ καὶ κατέγνωσαν τοῦ θαυμασίου
 10 τούτου σώματος; τί μὲν γὰρ ἐν εὐπρεπείᾳ λείπεται; τί δὲ οὐκ
 ἔστιν ἔντεχνον τῆς κατασκευῆς; ἄρα οὐκ ἐχρῆν αὐτοὺς κατα-
 νοῆσαι ὀφθαλμῶν μὲν λαμπροτάτην κατάστασιν· ὅπως δὲ τὰ
 ὄψα πλαγίως ἐγκείμενα, ἀνεμπόδιστον δέχεται τὴν ἀκοήν; καὶ
 ὅπως ἢ ὄσφρησις μὲν ἐστὶ τῶν ἀτμῶν διακριτικὴ καὶ τῶν ἀναθυ-
 15 μιάσεων ἀντιληπτικὴ, ἢ γλῶττα δὲ ὅπως δισσῶν πραγμάτων
 ἐστὶ διάκονος, γευστικῆς ἕξεως καὶ διαλεκτικῆς ἐνεργείας; ὅπως
 ὁ πνεύμων ἐν ἀποκρύφοις κείμενος, ἅπανστον ἔχει τοῦ ἀέρος
 τὴν ἀναπνοήν; τίς ὁ ἐνθεὶς παλμὸν καρδίας ἀδιάλειπτον; τίς ὁ
 διελὼν εἰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας τσαύτας; τίς ὁ τοῖς νέρουσι τὰ
 20 ὀστέα σοφῶς ἐνείρας; τίς ὁ τῆς τροφῆς μέρος μὲν εἰς ὑπόστασιν
 δούς, μέρος δὲ εἰς εὐσχήμονα διάκρισιν ἀποκρύψας τόποις; τίς
 μέλλουσαν ἐκλείπειν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, δι' ἐντελοῦς κοι-
 κωνίας ἀκατάπαυστον συνεστήσατο;

κγ'.

Μὴ λέγε μοι τὸ σῶμα παραίτιον ἁμαρτίας εἶναι· εἰ γὰρ τὸ
 25 σῶμα τῆς ἁμαρτίας αἴτιον, διατί νεκρὸς οὐχ ἁμαρτάνει; Πα-
 ράθες ξίφος τῇ δεξιᾷ τοῦ τετελευτηκότος ἀρτίως, καὶ φόνος οὐ
 γίνεται· διὰ τετελευτηκότος ἀρτίως νέου κάλλη παντοῖα παρερ-
 χέσθω, καὶ ἐπιθυμία πορνείας οὐ γίνεται· διατί; ἐπειδὴ τὸ σῶμα

νώθηκε γιὰ τὴν πραότητά του. Διότι ἡ πραότητά του δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν προαίρεσή του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ φυσικό του ἰδίωμα.

Γιὰ τὸ σῶμα

22. **Ἐ**μαθες, ἀγαπητέ μου, μέχρι τώρα ὅσα ἦταν δυνατὸ γιὰ τὴν ψυχὴ. Δέξου τώρα καὶ τὸν λόγο γιὰ τὸ σῶμα σου. Μὴν ἀνεχθεῖς νὰ ἀκούσεις κανέναν πού λέει ὅτι τὸ σῶμα δὲν εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνοι πού πιστεύουν ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ξένο πρὸς τὸν Θεό, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ κατοικεῖ σ' αὐτὸ σὰν νὰ εἶναι ξένο σκεῦος, εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ σὲ πορνείες. Ἄλλὰ τί κακὸ βρῆκαν στὸ θαυμάσιο αὐτὸ σῶμα; Τί τοῦ λείπει σὲ εὐπρέπεια; Τί δὲν ἔχει κατασκευασμένο μὲ τέχνη; Δὲν ἔπρεπε ἄραγε νὰ κατανοήσουν τὴν ἐκπληκτικὴ κατάσταση τῶν ματιῶν, καὶ ὅτι τὰ αὐτιά, πού βρίσκονται στὰ πλάγια, δέχονται τὸν ἦχο χωρὶς νὰ ἐμποδίζονται ἀπὸ τίποτα; Καὶ ὅτι ἐπίσης ἡ ὄσφρηση διακρίνει τίς μυρουδιῆς καὶ ἀντιλαμβάνεται τίς ἀναθυμιάσεις, ἡ γλῶσσα ὑπηρετεῖ δύο ἀνάγκες, τὴ γεύση καὶ τὴ λειτουργία τῆς ὁμιλίας; Ὅτι ὁ πνεύμονας, πού βρίσκεται κρυμμένος μέσα στὸ σῶμα, δὲ σταματᾷ νὰ ἀναπνέει; Ποιὸς ἔβαλε τὴν καρδιὰ νὰ δουλεύει ἀσταμάτητα; Ποιὸς σκόρπισε τόσες φλέβες καὶ ἀρτηρίες στὸ σῶμα; Ποιὸς περιτύλιξε τὰ ὀστά μὲ τὰ νεῦρα μὲ τόση σοφία; Ποιὸς ξεχωρίζει τὴν τροφή, καὶ τὸ ἓνα μέρος τῆς τὸ δίνει γιὰ τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἀποβάλλει μὲ εὐπρέπεια; Καὶ ποιὸς ἀπέκρυψε τὰ κρύφια μέλη στὸ πιὸ κατάλληλα μέρη τοῦ σώματος; Ποιὸς ἔκανε στὴν ἀνθρώπινη φύσιν, πού ἐπρόκειτο νὰ ἐξαφανιστεῖ, νὰ διαιωρίζεται μὲ τὴν τόσο τέλεια συζυγικὴ συνάφεια;

23. **Μ**ὴ μοῦ λές λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι αἴτιο τῆς ἁμαρτίας. Διότι, ἐὰν τὸ σῶμα εἶναι αἰτία τῆς ἁμαρτίας, τότε γιατί ὁ νεκρὸς δὲν ἁμαρτάνει; Βάλε στὸ δεξιὸ χέρι κάποιου, πού μόλις πέθανε, ἓνα ξίφος, καὶ δὲ θὰ γίνῃ φῶνος. Ἄν περάσουν δίπλα ἀπὸ ἓναν νέον, πού πρόσφατα πέθανε, κάθε εἶδους καλλονές, δὲ θὰ προκληθεῖ ἐπιθυμία πορνείας. Γιατί; Ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἀπὸ

οὐχ ἁμαρτάνει καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ διὰ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ. Ἐργαλεῖόν ἐστι τὸ σῶμα, καὶ ὥσπερ ἱμάτιον καὶ στολή ψυχῆς καὶ μὲν ὑπὸ ταύτης πορνεία παραδοθῆ, γίνεται ἀκάθαρτον, εἰ δὲ ἅγια ψυχῆ συνοικήση, γίνεται ναὸς ἁγίου Πνεύματος. Οὐκ ἐγώ
 5 ταῦτα λέγω, ἀλλὰ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος εἶρηκεν «οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν;»
 Φεῖσαι τοίνυν τοῦ σώματος, ὡς ναοῦ Πνεύματος ἁγίου τηγχάνοντος μὴ φύρης ἐν πορνείαις τὴν σάρκα σου· μὴ μολύνῃς τὴν καλλίστην ταύτην στολήν· εἰ δὲ καὶ ἐμόλυνας, ἀπόπλυνε νῦν διὰ
 10 μετανοίας ἀπόλουσαι, ἕως καιρὸς παρέχει

κδ'. **Κ**αὶ τὸν περὶ σωφροσύνης λόγον προηγουμένως μὲν ἀκουέτω τὸ τῶν μοναζόντων καὶ τῶν παρθένων τάγμα, τῶν τὸν ἰσάγγελον βίον ἐν κόσμῳ κατορθούντων· ἐπομένως δὲ καὶ ὁ λοιπὸς τῆς Ἐκκλησίας λαὸς Μέγας ὑμῖν ἀπόκειται στέφανος, ἀδελφοί
 15 Μὴ μικρᾶς ἡδονῆς ἀντικαταλλάξῃτε μεγάλην ἀξίαν. Ἀκούσατε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος «μὴ τις πόρονος ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ». Ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς βίβλοις λοιπὸν ἐγγραφεῖς διὰ τὴν πρόθεσιν τῆς σωφροσύνης, βλέπε μὴ πάλιν ἐξαλειφθῆς διὰ τὴν πορνικὴν ἐργασίαν.
 20

κε'. **Μ**ὴ δ' αὖ πάλιν κατορθῶν τὴν σωφροσύνην, τυφωθῆς κατὰ τῶν ὑποβεβηκότων ἐν γάμῳ· «τίμιος γὰρ ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος», ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ σὺ ὁ τὴν ἀγνεΐαν ἔχων ἄρα οὐκ ἐκ τῶν γεγαμηκότων ἐγεννήθης; μὴ γὰρ ὅτι κτῆσιν χρυσίου ἔχεις, τὸ ἀργύριον ἀποδοκίμαζε· Ἄλλ' εὐέλπιδες ἔστωσαν καὶ οἱ ἐν γάμῳ νομίμως τῷ γάμῳ χρώμενοι· οἱ γάμον ἔνθεσμον,

51. Α' Κορ. 6,19.

52. Ἐβρ. 12, 16.

μόνο του δὲν ἁμαρτάνει, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἁμαρτάνει μέσω τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα εἶναι ἐργαλεῖο καὶ μοιάζει μὲ ἔνδυμα καὶ στολὴ τῆς ψυχῆς. Ἄν λοιπὸν παραδοθεῖ ἀπὸ αὐτὴν στὴν πορνεία, γίνεται ἀκάθαρτο, ἐνῶ ἂν συγκατοικήσει μὲ ἅγια ψυχὴ γίνεται ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δὲν τὰ λέω ἐγὼ αὐτὰ, ἀλλὰ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «δὲν γνωρίζετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποῦ βρίσκεται μέσα σας;»⁵¹. Φρόντιζε λοιπὸν τὸ σῶμα, σὰν νὰ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μὴ διαφθείρεις μὲ πορνεῖες τὴ σάρκα σου. Μὴ μολύνεις αὐτὴν τὴν τόσο ὠραία στολὴ σου. Ἐὰν ὅμως τὴ μολύνεις, πλύνε τὴν τώρα μὲ τὴ μετάνοια. Λοῦσε τὴν μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετάνοιας, ὅσο εἶναι καιρὸς.

24. **Τ**ὸν λόγο αὐτὸ γιὰ τὴ σωφροσύνη ἅς τὸν ἀκούσουν πρῶτοι ἀπὸ ὅλους τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν καὶ τῶν παρθένων, οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζουν στὸν κόσμον αὐτὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀγγέλων, καὶ ἔπειτα καὶ ὁ ὑπόλοιπος λαὸς τῆς Ἐκκλησίας. Σᾶς περιμένει, ἀδελφοί μου, μεγάλο στεφάνι. Μὴν ἀνταλλάξετε ἔναντι μικρῆς ἡδονῆς τὴ μεγάλη ἀξία του. Ἀκούστε τὸν ἀπόστολο ποῦ λέγει· «νὰ μὴ γίνει κανένας πόρνος ἢ βέβηλος σὰν τὸ Ἡσαῦ, ὁ ὁποῖος παραχώρησε τὰ πρωτοτόκια του γιὰ ἓνα πιάτο φαγητό»⁵². Τώρα λοιπὸν ποῦ γράφτηκες στὰ διβλία τῶν ἀγγέλων, ἐπιθυμώντας νὰ ζήσεις μὲ σωφροσύνη, πρόσεχε νὰ μὴ διαγραφεῖς πάλι, παραδίνοντας τὸν ἑαυτὸ σου στὴν πορνεία.

25. **Ο**ὔτε πάλι κατορθώνοντας τὴ σωφροσύνη νὰ κυριευθεῖς ἀπὸ ἀλαζονεία ἀπέναντι σ' ἐκείνους ποῦ προτίμησαν τὸν γάμο· «διότι ὁ γάμος εἶναι τιμημένος, καὶ ἡ κοίτη ἅς φυλάγεται ἀμόλυντη»⁵³, ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος. Καὶ σύ, ποῦ ἀκολουθεῖς τὴν παρθενία, δὲν γεννήθηκες ἀπὸ ἐκείνους ποῦ παντρεύτηκαν; Μὴν ἀποδοκιμάζεις λοιπὸν τὸ ἀσῆμι, ἐπειδὴ ἐσὺ ἀπέκτησες τὸ χρυσάφι. Ἄς τρέφουν ἐπομένως καλὲς ἐλπίδες καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ζοῦν νόμιμα τὴν ἔγγαμη ζωὴ. Ἐκεῖνοι ποῦ ἀκολουθοῦν τὸ θεσμὸ τοῦ γάμου, ἀλλὰ δὲν τὸν χρησιμοποιοῦν σὰν μέσο ἀσέλγειας, κάνοντας κατά-

53. Ἐβρ. 13, 4.

ἀλλὰ μὴ τοῦτον ἀσελγῆ κατασκευάζοντες διὰ τὴν ἄμετρον
ἐξουσίαν· οἱ γινώσκοντες καιροὺς ἀνέσεως, ἵνα σχολάζωσι τῇ
προσευχῇ· οἱ μετὰ τῶν ἐνδυμάτων καθαρὰ προσφέροντες ἐν ταῖς
συνάξεσιν εἰς Ἐκκλησίαν τὰ σώματα· οἱ διὰ τὸ τεκνογονεῖν,
5 ἀλλ' οὐ διὰ τὸ φιληδονεῖν, τῷ γάμῳ προσεληλυθότες

κς'. **Κ**αὶ οἱ μονόγαμοι δὲ τοὺς δευτέρῳ γάμῳ συμπεριενεχθέντας
μὴ ἀποδοκιμαζέτωσαν· καλὸν μὲν γὰρ ἡ ἐγκράτεια καὶ θαυμά-
σιον, συγγνωστὸν δὲ καὶ τῷ δευτέρῳ γάμῳ προσελθεῖν, ἵνα μὴ
πορνεύσωσιν οἱ ἀσθενοῖς· «καλὸν μὲν γὰρ αὐτοῖς, εἴ μὴ μείνωσιν
10 ὡς καὶ γὰρ», φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γα-
μησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι. Τὰ δὲ
λοιπὰ πάντα ἐξοριζέσθω μακρὰν, πορνεία, μοιχεία, καὶ πᾶν τὸ
τῆς ἀκολασίας εἶδος· τετηρήσθω δὲ τὸ σῶμα τῷ Κυρίῳ καθαρὸν,
ἵνα καὶ ὁ Κύριος ἐπιβλέψῃ τῷ σώματι. Τρεφέσθω δὲ τὸ σῶμα σι-
15 τίοις, ἵνα ζῆ καὶ ἀνεμποδίστως ὑπηρετῆ, οὐ μὴν ἵνα πρὸς τρυ-
φὰς ἐκδοθῆ.

Περὶ βρωμάτων.

κς'. **Κ**αὶ περὶ τροφῶν ἔστω ὑμῖν ταῦτα τὰ δόγματα, ἐπειδὴ πολ-
λοὶ καὶ περὶ τὰ βρώματα πταίουσιν· οἱ μὲν γὰρ τοῖς εἰδωλοθύ-
20 τοις ἀδιαφόρως προσέρχονται, οἱ δὲ ἀσκοῦσι μὲν, κατακρίνουσι
δὲ τοὺς ἐσθίοντας, καὶ διαφόρως ἐν τῷ περὶ βρωμάτων λόγῳ
τινῶν ἢ ψυχὴν μολύνεται, ἀγνοούντων τοῦ τε ἐσθίειν καὶ μὴ τὰς
ἐπωφελεῖς αἰτίας νηστεύομεν γὰρ οἴνου τε καὶ κρεῶν ἀπεχόμε-
νοι, οὐχ ὡς βδελύγματα μισοῦντες, ἀλλὰ τὸν μισθὸν προσ-
25 δοκῶντες, ἵνα, αἰσθητῶν ὑπεριδόντες, ἀπολαύσωμεν πνευματι-

54. Α' Κορ. 7, 5.

54α. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Χριστιανοὶ πηγαιναν σὺς λατρευτικὰς
συνάξεις μὲ καθαρὰ ἐνδύματα, ἐπειδὴ ἡ ἐξωτερικὴ καθαρότης ἦταν σύμβολο τῆς

χρησι τοῦ δικαιώματός τους. Ἐκεῖνοι ποὺ γνωρίζουν τοὺς καιροὺς τῆς ἐγκράτειας, «για νὰ ἐπιδίδονται ἀπερίσπαστοι στὴν προσευχή»⁵⁴. Ἐκεῖνοι ποὺ μαζὶ μὲ τὰ καθαρὰ ροῦχα τους φέρνουν στὶς συνάξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ σώματά τους καθαρὰ^{54α}. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἑγγαμὴ ζωὴ μὲ σκοπὸ νὰ κάνουν παιδιά καὶ ὄχι τὴ φιληδονία.

26. **Κ**αὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κάνει ἓνα γάμο, ἅς μὴ ἀποδοκιμάζουν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κάνει καὶ δεύτερο. Διότι εἶναι βέβαια καλὸ καὶ θαυμάσιο πράγμα ἡ ἐγκράτεια, ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ συνάψουν καὶ δεύτερο γάμο ὅσοι δὲν μποροῦν νὰ ἐγκρατευθοῦν. «Εἶναι καλὸ σ' αὐτοὺς νὰ μείνουν ὅπως κι' ἐγώ», λέει ὁ ἀπόστολος, «ἀλλὰ, ἂν δὲν μποροῦν νὰ ἐγκρατευθοῦν, ἅς συνάπτουν γάμο. Γιατὶ εἶναι προτιμότερο νὰ ἀκολουθήσει κανεὶς τὴν ἑγγαμὴ ζωὴ, παρὰ νὰ καίγεται ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς ἐπιθυμίας»⁵⁵. Ὅλα ὅμως τὰ ἄλλα, πορνεία, μοιχεία καὶ κάθε εἶδος ἀκολασίας, νὰ διώχνονται μακριά, καὶ νὰ τηρεῖται τὸ σῶμα καθαρὸ γιὰ τὸν Κύριο, ὥστε καὶ ὁ Κύριος νὰ ἀγιάζει τὸ σῶμα. Καὶ νὰ τρέφεται τὸ σῶμα μὲ τροφές γιὰ νὰ ζεῖ καὶ νὰ μᾶς ὑπηρετεῖ, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἐπιδίδεται σὲ ἀπολαύσεις.

Γιὰ τὶς τροφές.

27. **Α**ὐτὴ ἡ διδασκαλία ἅς ἀφιερωθεῖ στὶς τροφές, ἐπειδὴ πολλοὶ κάνουν σφάλματα καὶ στὸ θέμα αὐτό. Διότι ἄλλοι τρώνε ἐλεύθερα τὰ εἰδωλόθυτα, καὶ ἄλλοι ἐγκρατεύονται βέβαια ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ κατακρίνουν ἐκείνους ποὺ τρώνε⁵⁶, καὶ ἔτσι ἡ ψυχὴ μερικῶν ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν τροφῶν μολύνεται μὲ διάφορους τρόπους, ἐπειδὴ ἀγνοοῦν τοὺς ἐπωφελεῖς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους τρώμε ἢ ὄχι. Διότι νηστεύουμε ἀποφεύγοντας τὸ κρασί καὶ τὰ κρέατα, χωρὶς νὰ τὰ μισοῦμε ὡς σιχαμερά, ἀλλὰ ἐπειδὴ περιμένουμε ἀνταμοιβή, ὥστε, περιφρονώντας πράγματα αἰσθητά, νὰ ἀπολαύσουμε

ἐσωτερικῆς ἀγνότητος. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἀναφέρει ἤδη ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς (Στωματεὺς δ', 22).

55. Α' Κορ, 7, 8-9.

56. Ρωμ. 13, 3.

κῆς καὶ νοητῆς τραπέζης· καὶ ἵνα, νῦν σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσωμεν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Μὴ τοίνυν καταφρόνει τῶν ἐσθιόντων καὶ διὰ τὴν τῶν σωμάτων ἀσθένειαν μεταλαμβάνοντων· μηδὲ ψέγε τοὺς ὀλίγω οἴνω χρωμένους διὰ τὸν
 5 στόμαχον καὶ τὰς πυκνὰς ἀσθενείας· καὶ μήτε αὐτοὺς ὡς ἁματωλοὺς κατακρίνης, μήτε ὡς ἀλλότρια μίσει τὰ κρέα. Οἶδε γάρ τινες τοιούτους ὁ Ἀπόστολος λέγων· «κωλυόντων γαμειῖν, ἀπέχεσθε βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς». Ἀπεχόμενος τοίνυν τούτων, μὴ ὡς βδελυ-
 10 κτῶν ἀπέχου, ἐπεὶ μισθὸν σὺκ ἔχεις, ἀλλ' ὡς καλῶν ὄντων ὑπερφρόνει διὰ τὰ προκείμενα νοητὰ καλλίονα.

κη' **Ἀ**σφάλισαί σου τὴν ψυχὴν, μήποτε τι φάγῃς τῶν τοῖς εἰδώλοις προσενεχθέντων· περὶ γὰρ τούτων τῶν βρωμάτων οὐκ ἔμοι νῦν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς Ἀποστόλοις καὶ Ἰακώβῳ τῷ
 15 ταύτης τῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόπῳ σπουδῆ γέγονε· καὶ γράφουσιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Γρεσβύτεροι πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καθολικὴν ἐπιστολήν, προηγουμένως μὲν τῶν εἰδωλοθύτων ἀπέχεσθαι, ἔπειτα δὲ καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων θηριώδεις ὄντες, καὶ κυνῶν δίκην ζῶντες, τὸ μὲν αἷμα
 20 λάπτουσιν, ἀγριωτάτων θηρίων τρόπον μιμούμενοι, τὰ πεπνυγμένα δὲ κατεσθίουσιν ἀφειδῶς. Σὺ δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος ἐσθίων, ἔχε τό, μετ' εὐλαθείας ἐσθίειν. Καὶ περὶ μὲν βρωμάτων αὐτάρκως.

Περὶ ἐνδύματος.

κθ' 25 **Ἐ**νδυσίς δέ σοι λιτὴ περικείσθω, μὴ πρὸς καλλωπισμόν, ἀλλὰ πρὸς ἀναγαίαν σκέπην· μηδὲ ἵνα χαννωθῆς, ἀλλ' ἵνα ἐν

τὴν πνευματικὴ καὶ νοητὴ τράπεζα, καὶ «σπέρνοντας τώρα μὲ δάκρυα, νὰ θερίσουμε στὴν ἄλλη ζωὴ μὲ ἀγαλλίαση»⁵⁷. Νὰ μὴ περιφρονεῖς λοιπὸν ἐκείνους ποὺ τρῶνε καὶ πίνουν, ἕξαιτίας κάποιας σωματικῆς ἀσθένειας, οὔτε νὰ κατηγορεῖς ἐκείνους ποὺ πίνουν λίγο κρασί, ἕξαιτίας τοῦ στομαχιοῦ τους καὶ τῶν πολλῶν ἀσθενειῶν τους⁵⁸, καὶ νὰ μὴ τοὺς κατακρίνεις ὡς ἀμαρτωλοὺς, ἀλλὰ οὔτε τὰ κρεάτα νὰ τὰ μισεῖς ὡς βδεληκτά. Γιατὶ ὁ ἀπόστολος ἤξερε μερικοὺς τέτοιους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγε· «αὐτοὶ ποὺ ἐμποδίζουν ἀπὸ τὸ γάμο, ἀποφεύγουν τὶς τροφές, ποὺ ὁ Θεὸς τὶς ἔδωσε σιτοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ τὶς τρῶνε καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦν»⁵⁹. Ὅταν λοιπὸν δὲν τρῶς ἀπὸ αὐτά, νὰ μὴ τὰ ἀποστρέφῃς ὡς σιχαμερά, γιὰ τὸ τότε δὲ θὰ ἔχῃς ἀνταμοιβή, ἀλλὰ, ἐνῶ εἶναι καλὰ, νὰ τὰ παραβλέπῃς, ἕξαιτίας τῶν νοητῶν ἀγαθῶν ποὺ εἶναι καλύτερα.

28. **Φ**ύλαξε τὴν ψυχὴ σου, μὴ τύχει καὶ φᾶς κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν προσφερθεῖ σὰ εἶδωλα. Διότι μ' αὐτὲς τὶς τροφές δὲν ἀσχολοῦμαι μόνο ἐγὼ τώρα, ἀλλὰ ἤδη εἶχαν ἀσχοληθεῖ καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς. Ἐγραψαν λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι σ' ὅλα τὰ ἔθνη καθολικὴ ἐπιστολή, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν πρῶτα ἀπ' ὅλα τὰ εἰδωλόθυτα, καὶ ἔπειτα τὸ αἷμα καὶ τὰ πνιγμένα ζῶα⁶⁰. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ εἶναι σὰν θηρία καὶ ζοῦν σὰν τοὺς σκύλους, ροφοῦν γλύφοντας τὸ αἷμα, μιμούμενοι τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἄγριων θηρίων, καὶ τρώγουν ἀχόρταγα τὰ πνιγμένα ζῶα. Ἐσὺ ὅμως ποὺ εἶσαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ τρώγοντας νὰ ἔχῃς στὸν νοῦ σου νὰ τρῶς μὲ εὐλάβεια. Καὶ γιὰ τὶς τροφές εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ ποὺ εἶπαμε.

Γιὰ τὸ ἐνδυμα.

29. **Ν**ὰ φορεῖς ἐνδύματα λιτά, ὄχι γιὰ καλλωπισμό, ἀλλὰ γιὰ νὰ σκεπάζεις τὸ σῶμα σου ὅσο χρειάζεται. Οὔτε γιὰ νὰ ἀποχαυνώνῃς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ζεσταίνῃς τὸν χειμῶνα καὶ γιὰ νὰ καλύπτῃς τὴν

61. Ἐξ. 4, 3.

62. Ἦσ. 26, 19.

63. Δαν. 12, 2.

χειμῶνι θερμανθῆς, καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀσχημοσύνην καλύπτῃς. Μὴ προφάσει τοῦ τὴν ἀσχημοσύνην καλύπτειν ταῖς περιέργοις στολαῖς εἰς ἑτέραν ἀσχημοσύνην ἐμπέσης

Περὶ τῆς ἀναστάσεως.

λ'. 5 **Φ**εῖδον μοι, παρακαλῶ, τοῦ σώματος τούτου, καὶ γίνωσκε, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγερθήσῃ, μετὰ τοῦ σώματος τούτου κριθησόμενος. Εἰ δέ σοί τις ἀπιστίας λόγος ὑπεισέρχεται, ὡς ἀδυνάτου τοῦ πράγματος τηγχάνοντος, ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν σκόπει τὰ μὴ φαινόμενα. Σὺ γὰρ αὐτός, εἶπέ μοι, πρὸ ἑκατὸν ἢ πλειόνων ἐτῶν, 10 λόγισαι ποῦ ἦσθα· ἐκ ποίας δὲ σμικροτάτης καὶ εὐτελεστάτης ὑποστάσεως, εἰς τοσοῦτον ἡλικίας μέγεθος καὶ τοσαύτην ὠραιότητος ἀξίαν κατέστης! Εἶτα ὁ τὸ μὴ ὄν εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, τὸ ὄν ἤδη καὶ διαπεσὸν αὐθις ἀναστῆναι οὐ δύναται; Ὁ τὸν δι' ἡμᾶς σπειρόμενον σῖτον κατ' ἐνιαυτὸν νεκρούμενον ἐγείρων, 15 ἄρα ἡμᾶς αὐτούς, δι' οὓς κἀκεῖνος ἐγήγερται, δυσκόλως ἀναστήσει; Ὁρᾷς ὅπως τὰ δένδρα νῦν ἐπὶ τοσοῦτοις μηνσὶν ἄκαρπα καὶ ἄφυλλα καθέστηκεν, ἀλλά, τοῦ χειμῶνος παρελθόντος, αὐθις ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἀναβιοῖ· οὐ πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς εὐκοπώτερον ἀναζηήσομεν; Ἡ ράβδος Μωυσέως εἰς φύσιν ὄφεως ἀνοίκειον 20 βουλή Θεοῦ μετεβλήθη, καὶ ἄνθρωπος, ὁ πεσὼν εἰς θάνατον, πάλιν εἰς ἑαυτὸν οὐ ἀποκαθίσταται;

λα'. **Μ**ὴ πρόσεχε τοῖς λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἐγείρεται τὸ σῶμα τοῦτο· ἐγείρεται γάρ· καὶ μάρτυς Ἡσαΐας λέγων «ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις»· καὶ «πολλοὶ τῶν 25 ἐν γῆς χώματι καθευδόντων ἀναστήσονται», κατὰ τὸν Δανιήλ· «οὔτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὔτοι εἰς αἰσχύνην αἰώνιον». Ἀλλὰ

ἀσχημοσύνη τοῦ σώματός σου. Μὴ ὅμως, μὲ πρόφασιν τὴν κάλυψιν τῆς ἀσχημοσύνης, πέφτεις σὲ ἄλλη ἀσχημοσύνη μὲ τὰ περιεργὰ φορέματά σου.

Γιὰ τὴν ἀνάστασιν.

30. **Ν**ὰ φορντίζεις, σὲ παρακαλῶ, τὸ σῶμα αὐτὸ καὶ νὰ γνωρίζεις ὅτι θὰ ἀναστηθεῖς ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ τὸ σῶμα αὐτό, γιὰ νὰ κριθεῖς. Καὶ ἂν σοῦ ἔρχεται κάποιος λογισμὸς ἀπιστίας, ὅτι δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, ἐξέτασε αὐτὰ πού δὲν φαίνονται μὲ ἐκεῖνα πού συμβαίνουν μέσα σου. Διότι σὺ ὁ ἴδιος σκέψου καὶ πὲς μου, ποῦ ἦσουν πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ ἢ περισσότερα χρόνια, καὶ ἀπὸ ποιά τόσο μικρὴ καὶ ἀσήμαντη ὄντοτητα ἔφτασες σὲ τόσο μεγάλο ἀνάστημα καὶ τέτοια ὁμορφιά! Καὶ τώρα, ἐκεῖνος πού ἔφερε αὐτὸ πού δὲν ὑπῆρχε στὴν ὑπαρξιν, δὲν μπορεῖ αὐτὸ πού ἤδη ὑπάρχει καὶ ἔπεσε, νὰ τὸ ἀναστήσει πάλι; Αὐτὸς πού κάνει νὰ βλαστάνει κάθε χρόνον τὸ σιτάρι πού σπέρνεται γιὰ χάριν μας καὶ νεκρώνεται, ἄραγε ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἐκεῖνος ἀναστήθηκε, θὰ δυσκολευτεῖ νὰ μᾶς ἀναστήσει; Βλέπεις τὰ δένδρα τώρα, πού ἐπὶ τόσους μῆνες μένουν χωρὶς καρποὺς καὶ φύλλα, πῶς μόλις περᾶσει ὁ χειμῶνας ξαναζωντανεύουν πάλι σὰν νὰ ἀνασταίνονται ἀπὸ νεκρά. Δὲν εἶναι λοιπὸν πολὺ πιὸ εὐκόλον νὰ ξαναζήσουμε ἐμεῖς; Ἡ ράβδος τοῦ Μωυσῆ μὲ τὴ θέλησιν τοῦ Θεοῦ μεταβλήθηκε σὲ φίδι γενόμενη ἓνα τέτοιο διαφοροτικὸ πρᾶγμα⁶¹, καὶ ὁ ἄνθρωπος πού ἔπεσε σὲ θάνατον δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκατασταθεῖ πάλι στὴν πρώτη του κατάστασιν;

31. **Μ**ὴν ἀκούεις αὐτοὺς πού λένε ὅτι δὲν θὰ ἀναστηθεῖ αὐτὸ τὸ σῶμα· διότι ὅπωςδήποτε θ' ἀναστηθεῖ, καὶ μάρτυρες ὁ Ἡσαΐας πού λέγει, «οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν καὶ θὰ σηκωθοῦν ὅσοι βρίσκονται στὰ μνημεῖα»⁶², καὶ ὁ Δανιὴλ πού λέγει, «πολλοὶ πού βρίσκονται θαμμένοι στὸ χῶμα θὰ ἀναστηθοῦν, ἄλλοι γιὰ νὰ ζήσουν

62. Ἡσ. 26, 19.

63. Δαν. 12, 2.

τὸ μὲν ἀναστῆναι πάντων ἐστὶν ἀνθρώπων, οὐχ ὁμοία δὲ πᾶσιν ἡ ἀνάστασις· πάντες μὲν γὰρ αἰώνια λαμβάνομεν τὰ σώματα, ἀλλ' οὐχ ὁμοία ἅπαντες· οἱ δίκαιοι μὲν γάρ, ἵνα διαικονίζοντες ἀγγέλοις συγχορεύωσιν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοί, ἵνα εἰς αἰῶνας τῶν ἁμαρτημάτων ὑπομένωσι τὴν δάσανον.

Περὶ τοῦ Βαπτίσματος.

λβ'. Διὰ τοῦτο προλαβὼν κατὰ φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος λου-τροῦ μετάνοιαν ἔδωκεν, ἵνα, τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν φορτίον ἀπορρίψαντες καὶ ἁγίου Πνεύματος τὴν σφραγίδα λαβόντες, κληρονόμοι γενώμεθα ζωῆς αἰωνίου. Ἀλλὰ περὶ τοῦ λουτροῦ πρώην αὐτάρκως εἰρηκότες, ἐπὶ τὰ λείποντα τῶν εἰσαγωγικῶν μαθημάτων λοιπὸν ἔλθωμεν.

Περὶ τῶν θείων Γραφῶν.

λγ'. Ταῦτα δὲ διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ θεόπνευστοι Γραφαὶ τῆς 15 Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης· Εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ τῶν δύο Διαθηκῶν Θεός, ὁ τὸν ἐν τῇ Καινῇ φανέντα Χριστὸν ἐν τῇ Παλαιᾷ προκαταγγεῖλας, ὁ διὰ νόμου καὶ Προφητῶν εἰς Χριστὸν παιδαγωγήσας· «πρὸ γὰρ τοῦ ἔλθειν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἔφρουρούμεθα», καὶ «ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν». 20 Κἂν ποτε τῶν αἰρετικῶν ἀκούσης τινὸς βλασφημοῦντος νόμον ἢ Προφήτας, ἀντίφθεγξαι τὴν σωτηρίαν φωνήν, λέγων· «οὐκ ἦλθεν Ἰησοῦς καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι»· καὶ φιλομαθῶς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας γνῶθι, ποῖαι μὲν εἰσιν αἱ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βίβλοι, ποῖαι δὲ τῆς Καινῆς, καὶ μοι μηδὲν τῶν

63. Δαν. 12, 2.

64. Ἐβρ. 12, 1.

65. Γαλ. 3, 23.

αἰώνια, καὶ ἄλλοι γιὰ αἰώνια ντροπή»⁶³. Ἡ ἀνάστασις λοιπὸν θὰ εἶναι κοινὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲ θὰ εἶναι ὅμοια ἢ ἀνάστασις γιὰ ὅλους. Γιατὶ ὅλοι λαμβάνουμε αἰώνια τὰ σώματα, ἀλλὰ δὲν τὰ λαμβάνουμε ὅλοι ὅμοια. Οἱ δίκαιοι τὰ λαμβάνουν γιὰ νὰ ζοῦν αἰώνια καὶ νὰ ψάλλουν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ γιὰ νὰ ὑπομένουν αἰώνια τὰ βάσανα τῶν ἁμαρτιῶν τους.

Γιὰ τὸ βάπτισμα.

32. **Γ**ι' αὐτὸ ὁ Κύριος ὡς φιλόανθρωπος πρόλαβε καὶ ἔδωσε τὴ μετάνοια τοῦ βαπτίσματος, ὥστε, ἀφοῦ ἀπορρίψουμε τὶς πολλὰς, ἢ καλύτερα ὀλόκληρο τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν μας⁶⁴, καὶ λάβουμε τὴ σφραγίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νὰ γίνουμε κληρονόμοι τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ προσηγουμένως εἶπαμε πολλὰ γιὰ τὸ βάπτισμα, ἃς ἔρθουμε τώρα καὶ στὰ ὑπόλοιπα θέματα τῶν εἰσαγωγικῶν μαθημάτων.

Γιὰ τὶς ἅγιες Γραφές.

33. **Α**ὐτὰ μᾶς τὰ διδάσκουν οἱ θεόπνευστες Γραφές τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Διότι ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τῶν δύο Διαθηκῶν, Ἐκεῖνος ποὺ προανήγγειλε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὸν Χριστὸ ποὺ φανερώθηκε στὴν Καινῇ Διαθήκη, Ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὸν Νόμο καὶ τοὺς Προφῆτες προετοίμασε τοὺς ἀνθρώπους νὰ δεχθοῦν τὸν Χριστό· διότι «προτοῦ νὰ ἔρθει ἢ πίστη μᾶς φρουροῦσε ὁ Νόμος»⁶⁵, καὶ «ὁ Νόμος ἔγινε παιδαγωγὸς μᾶς γιὰ τὸν Χριστό»⁶⁶. Καὶ ἂν κάποτε ἀκούσεις κάποιον αἰρετικὸ νὰ βλασφημεῖ τὸ Νόμο ἢ τοὺς Προφῆτες, νὰ τοῦ ἀπαντήσεις μὲ τὴ σωτήρια φωνὴ καὶ νὰ τοῦ πεῖς, «ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦρθε νὰ καταργήσῃ τὸ Νόμο, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσῃ»⁶⁶, καὶ μὲ διάθεσιν νὰ μάθεις, πληροφορήσου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ποιά εἶναι τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς

65α. Γαλ. 3, 24.

66. Ματθ. 5, 17.

ἀποκρύφων ἀναγίνωσκε· ὁ γὰρ τὰ παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενα μὴ εἰδώς, τί περὶ τὰ ἀμφιβαλλόμενα ταλαιπωρεῖς μάτην; Ἀναγένωσκε τὰς θείας Γραφάς, τὰς εἴκοσι δύο βίβλους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰς ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα δύο ἑρμηνευτῶν ἑρμηνεύθεισας

λδ'. Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦ Μακεδόνης βασιλέως τελευτήσαντος καὶ τῆς βασιλείας εἰς τέσσαρας διαιρεθείσης ἀρχάς, εἰς τε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, Ἀσίαν τε καὶ τὴν Αἴγυπτον, εἰς τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, φιλολογώτατος γενόμενος βασιλεὺς καὶ τὰς κατὰ πανταχοῦ βίβλους συναθροίζων, παρὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, τοῦ τῆς βιβλιοθήκης προνοητοῦ, περὶ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν θείων Γραφῶν ἐπακούσας, καὶ πολὺ κάλλιον κρίνας, οὐ παρὰ ἀκόντων ἀναγκαστῶς τὰ βιβλία κτήσασθαι, ἀλλ' ἐξιλεώσασθαι δῶροις μᾶλλον καὶ φιλίᾳ τοὺς ἔχοντας, καὶ γινώσκων ὅτι τὸ μὲν ἀναγκαστὸν δολοῦται πολλάκις, ἀπροαιρέτως διδόμενον, τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως παρεχόμενον σὺν ἀληθείᾳ τῇ πᾶσιν δωρεῖται, Ἐλεαζάρῳ τῷ τότε ἀρχιερεῖ πλεῖστα δῶρα πέμψας εἰς τὸν ἑνταῦθα τῶν Ἱεροσολύμων ναόν, ἐξ ἀνδρας κατὰ φυλὴν τῶν δώδεκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλῶν, πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἑρμηνείαν ἐποίησεν ἀποστεῖλαι· εἶτα καὶ τοῦ θείας ἢ μὴ τὰς βίβλους εἶναι λαμβάνων ἀπόπειραν, καὶ πρὸς τὸ μὴ συνδυάσαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἀποσταλέντας ὑποπτεύσας, ἐν τῇ λεγομένῃ Φάρω, τῇ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν κειμένη τῶν παραγενομένων ἑρμηνευτῶν ἑκάστῳ ἴδιον οἶκον ἀπονεύμας, ἑκάστῳ πάσας τὰς Γραφάς ἐπέτρεψεν ἑρμηνεύσαι. Τούτων δὲ ἐν ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἡμέραις τὸ πρᾶγμα πληρωσάντων τὰς ὁμοῦ πάντων ἑρμηνείας, ἃς κατὰ διαφόρους οἴκους, ἀλλήλοις μὴ προσιόντες, ἐποίησαντο, συναγαγὼν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐ μόνον ἐν νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν λέξεσιν εὗρε συμφώ-

Διαθήκης καὶ ποιὰ τῆς Καινῆς, καὶ μὴ διαβάξεις κανένα ἀπὸ τὰ ἀπόκρυφα. Διότι, ἀφοῦ δὲ γνωρίζεις ἐκεῖνα ποὺ ὁμολογοῦνται ἀπὸ ὅλους, γιατί νὰ ταλαιπωρεῖσαι ἄσκοπα μὲ τὰ ἀμφιβαλλόμενα; Διάβαξε τὶς ἅγιες Γραφές, τὰ εἴκοσι δύο βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ ἔχουν ἐρμηνευθεῖ ἀπὸ τοὺς ἑβδομήντα δύο ἐρμηνευτές.

34. Ὄταν πέθανε ὁ Μακεδόνας βασιλιάς Ἀλέξανδρος καὶ τὸ βασίλειο διαιρέθηκε σὲ τέσσερα μεγάλα κράτη, τῆς Βαβυλώνας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἀσίας, καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἓνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ποὺ ἦταν πολὺ λόγιος, ὅταν ἔγινε βασιλιάς, συγκέντρωσε ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον τὰ βιβλία μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέα, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ ὑπεύθυνος τῆς Βιβλιοθήκης. Ἀκούοντας λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος γιὰ τὶς νομικὲς καὶ προφητικὲς ἅγιες Γραφές, ἔκρινε ὅτι ἦταν καλύτερα νὰ ἀποκτήσει τὰ βιβλία αὐτὰ ἀπὸ τοὺς κατόχους τοὺς ὄχι ἀναγκαστικά, ἂν δὲ θέλουν, ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς φερθεῖ φιλικὰ καὶ τοὺς δωροδοκήσει. Γνωρίζοντας λοιπὸν πὼς ὅ,τι δίνεται ἀναγκαστικά, πολλὲς φορὲς γίνεται μὲ δόλο, ἀφοῦ δίνεται χωρὶς τὴ θέληση ἐκείνου ποὺ τὸ κατέχει, ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ προσφέρεται θεληματικὰ, δωρίζεται ἐντελῶς εἰλικρινά, ἔστειλε στὸν τότε ἀρχιερέα τοῦ ἐδῶ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐλεάζαρο πολλὰ δῶρα, παρακαλώντας νὰ τοῦ στείλει ἕξι ἄνδρες ἀπὸ κάθε μιά ἀπὸ τὶς δώδεκα φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ νὰ μεταφράσουν τὰ ἱερὰ βιβλία. Ἐπειτα, θέλοντας νὰ διαπιστώσει ἐὰν τὰ βιβλία εἶναι θεόπνευστα ἢ ὄχι, καὶ φοβούμενος μήπως αὐτοὶ ποὺ τοῦ ἔστειλε συνεργαστοῦν μεταξύ τους, ἐγκατέστησε τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς ποὺ πῆγαν σὲ ἰδιαίτερο οἶκημα, στὸ νησί Φάρος, ποὺ βρισκόταν κοντὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἀνέθεσε στὸν καθένα νὰ μεταφράσει ὅλα τὰ βιβλία. Ὄταν αὐτοὶ σὲ ἑβδομήντα δύο μέρες περάτωσαν τὸ ἔργον τους, συγκέντρωσε τὶς μεταφράσεις ὅλων, ποὺ εἶχαν φιλοτεχνήσει σὲ ἰδιαίτερα οἶκῆματα, χωρὶς νὰ συνεργαστοῦν μεταξύ τους, καὶ τὶς βρῆκε νὰ συμφωνοῦν ὄχι μόνο στὸ νόημα, ἀλλὰ καὶ στὶς λέξεις. Διότι δὲν ἦταν λόγια καὶ ἐφευρήματα ἀνθρώπων σοφισμάτων

νους· οὐ γὰρ εὐρεσιλογία καὶ κατασκευὴ σοφισμάτων ἀνθρωπίνων ἦν τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἢ τῶν ἁγίῳ Πνεύματι λαληθεισῶν γραφῶν ἐρμηνεῖα συνετελεῖτο.

λε'. **Τ**ούτων τὰς εἴκοσι δύο βίβλους ἀναγίνωσκε, πρὸς δὲ τὰ ἀπό-
 5 κρυφα μὴδὲν ἔχε κοινόν. Ταύτας μόνας μελέτα σπουδαίως ἄς καὶ
 ἐν Ἐκκλησίᾳ μετὰ παρησιᾶς ἀναγινώσκομεν. Πολὺ σοῦ φρονι-
 μώτεροι καὶ εὐλαθέστεροι ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι
 ἐπίσκοποι, οἱ τῆς Ἐκκλησίας προστάται, οἱ ταύτας παραδόντες
 Σὺ οὖν, τέκνον τῆς Ἐκκλησίας ὦν, μὴ παραχάραττε τοὺς θε-
 10 σμούς. Καὶ τῆς μὲν Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς εἴρηται, τὰς εἴκοσι
 δύο μελέτα βίβλους, ἄς, εἰ φιλομαθῆς τυγχάνεις, ἐμοῦ λέγοντος,
 ὀνομαστὶ μεμνηῖσθαι σπούδασον. Τοῦ νόμου μὲν γὰρ εἰσιν αἱ
 Μωσέως πρῶται πέντε βίβλοι, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικόν,
 Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον· ἐξῆς δέ, Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ, καὶ τὸ τῶν
 15 Κριτῶν μετὰ τῆς Ροῦθ βιβλίον ἑβδομον ἀριθμούμενον. Τῶν δὲ
 λοιπῶν ἱστορικῶν βιβλίων ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα τῶν Βασι-
 λειῶν μία παρ' Ἑβραίοις ἐστὶ βίβλος μία δὲ καὶ ἡ τρίτη καὶ τε-
 τάρτη· ὁμοίως δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ τῶν Παραλειπομένων ἡ πρώτη
 καὶ ἡ δευτέρα, μία τυγχάνει βίβλος καὶ τοῦ Ἑσδρα ἡ πρώτη καὶ
 20 ἡ δευτέρα μία λελόγισται· δωδεκάτη βίβλος ἡ Ἑσθήρ. Καὶ τὰ μὲν
 ἱστορικὰ ταῦτα· τὰ δὲ στιχηρὰ τυγχάνει πέντε· Ἰώβ, καὶ βίβλος
 Ψαλμῶν, καὶ Παροιμίαι, καὶ Ἐκκλησιαστής, καὶ Ἄσμα ἁσμά-
 των ἑπτακαιδέκατον βιβλίον. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὰ προφητικὰ
 πέντε· τῶν δώδεκα Προφητῶν μία βίβλος, καὶ Ἡσαίου μία, καὶ
 25 Ἰερεμίου μία μετὰ Βαρούχ καὶ Θρήνων καὶ ἐπιστολῆς, εἶτα
 Ἰεζεκιήλ, καὶ ἡ τοῦ Δανιήλ, εἴκοστή δευτέρα βίβλος τῆς Παλαι-
 ᾶς Διαθήκης

λς'. **Τ**ῆς δὲ Καινῆς Διαθήκης τὰ τέσσαρα μόνον Εὐαγγέλια, τὰ δὲ

66α. Ψευδεπίγραφα λέγονται ὀρισμένα Εὐαγγέλια, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ φέρουν τὸ ὄνομα κάποιου ἀποστόλου, ἔχουν συνταχθεῖ ἀπὸ αἰρετικῶν ἢ ἀγνωστων

αὐτὸ ποῦ ἔγινε, ἀλλὰ ἡ μετάφραση τῶν Γραφῶν ποῦ εἶχαν ὑπαγορευθεῖ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἔγινε καὶ αὐτὴ μετὰ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

35. **Α**ὐτῶν τῶν ἐρμηνευτῶν τὰ εἴκοσι δύο βιβλία νὰ διαβάξεις, καὶ νὰ μὴ ἔχεις καμμιά σχέση μετὰ τὰ ἀπόκρυφα. Μόνο αὐτὰ νὰ διαβάξεις μετὰ προσοχῆ, ποῦ καὶ στὴν Ἐκκλησία τὰ διαβάζουμε δημόσια. Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀρχαιότεροι ἐπίσκοποι, οἱ προστάτες τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ μᾶς περέδωσαν τὰ βιβλία αὐτά, ἦταν πολὺ πιὸ φρόνιμοι καὶ εὐλαβεῖς ἀπὸ σένα. Ἐσὺ λοιπὸν ποῦ εἶσαι τέκνο τῆς Ἐκκλησίας, νὰ μὴ παραποιεῖς τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπως εἶπαμε, νὰ μελετᾷς τὰ εἴκοσι δύο βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὅποια, ἐὰν εἶσαι φιλομαθής, φρόντισε, τώρα ποῦ θὰ σοῦ τὰ πῶ, νὰ τὰ ἀπομνημονεύσεις μετὰ τὸ ὄνομά τους.

Στὸ νόμο λοιπὸν ἀνήκουν τὰ πρῶτα πέντε βιβλία τοῦ Μωυσῆ, Γένεση, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιο, καὶ ἀκολουθοῦν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν μαζί μετὰ τὸ βιβλίον τῆς Ρούθ, ποῦ ἀριθμεῖται ὡς ἕβδομο. Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἱστορικὰ βιβλία τὸ πρῶτο καὶ δεύτερον τῶν Βασιλειῶν ἀποτελοῦν ἓνα βιβλίον γιὰ τοὺς Ἑβραίους· ἓνα ἐπίσης ἀποτελοῦν καὶ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον βιβλίον τῶν Βασιλειῶν. Γι' αὐτοὺς ἐπίσης καὶ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον τῶν Παραλειπομένων ἀποτελοῦν ἓνα βιβλίον. Καὶ τοῦ Ἑσδρα τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον ὑπολογίζονται ὡς ἓνα βιβλίον. Δωδέκατον βιβλίον εἶναι ἡ Ἑσθήρ. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἱστορικὰ βιβλία. Τὰ ἔμμετρα, ποιητικά, εἶναι πέντε· Ὁ Ἰώβ, τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, οἱ Παροιμίαι, ὁ Ἐκκλησιαστής καὶ τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων, ποῦ εἶναι δέκατον ἕβδομον. Καὶ τὰ προφητικὰ βιβλία εἶναι ἐπίσης πέντε· ἓνα τὸ βιβλίον τῶν δώδεκα προφητῶν, ἓνα τοῦ Ἡσαΐα, ἓνα τοῦ Ἰερεμία μαζί μετὰ τὸν Βαρούχ, τοὺς Θρήνους καὶ τὴν Ἐπιστολὴν, ἔπειτα τὰ βιβλία τοῦ Ἰεζεκιήλ καὶ τοῦ Δανιήλ ποῦ εἶναι τὸ εἴκοστόν καὶ δεύτερον βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

36. **Σ**τὴν Καινὴν Διαθήκην περιλαμβάνονται μόνο τὰ τέσσαρα συγγραφεῖς.

λοιπὰ ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερὰ τυγχάνει. Ἐγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ, εὐωδία τῆς εὐαγγελικῆς προσωνυμίας ἐπικεχρωσμένοι, διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων. Δέχου δὲ καὶ τὰς Πράξεις τῶν δώδεκα Ἀποστόλων· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰς ἐπτὰ, Ἰακώβου καὶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰούδα καθολικὰς Ἐπιστολάς Ἐπισφράγισμα δὲ τῶν πάντων, καὶ μαθητῶν τὸ τελευταῖον, τὰς Παύλου δεκατέσσαρας Ἐπιστολάς· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἔξω κείσθω ἐν δευτέρῳ. Καὶ ὅσα μὲν ἐν Ἐκκλησίαις μὴ ἀναγινώσκεται, ταῦτα μηδὲ κατὰ
10 σαυτὸν ἀναγίνωσκε, καθὼς ἤκουσας. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

15: **Φ**εῦγε δὲ πᾶσαν διαβολικὴν ἐνέργειαν, καὶ μὴ πείθου τῷ δράκοντι τῷ ἀποστάτῃ, ὃς ἐξ ἀγαθῆς ὑποστάσεως αὐτοπροαίρετον ἔσχε τὴν μεταβολήν, ὃς ἀναπειῖσαι μὲν δύναται τοὺς θέλοντας, ἀναγκάσαι δὲ οὐδένα. Καὶ μήτε ἀστρολογίαις, μήτε ὀρνεοσκοπίαις, μήτε κληδόσι πρόσεχε, μηδὲ ταῖς μυθώδεσι τῶν Ἑλλήνων μαντεῖαις φαρμακείαν δὲ καὶ ἐπασιδίαν καὶ τὰ νεκρομαντειῶν παρανομώτατα πράγματα, μηδὲ μέχρις ἀκοῆς παραδέχου. Ἀπόστηθι παντὸς ἀκολασίας εἶδους, μήτε γαστρομαργῶν, μήτε
20 φιληδονῶν, ὑπεράνω τε φιλαργυρίας ἀπάσης καὶ τοῦ τοκίζειν γενόμενος. Μήτε δὲ θεωριῶν ἐνθικοῖς ἀθροίσμασι παράβαλλε, μηδὲ ἐπιδέσμασιν ἐν νόσοις χρῆση ποτέ· ἀποστρέφου δὲ πᾶν καὶ τοῦ κατηλοδυτεῖν τὴν χυδαιότητα· καὶ μήτε εἰς Σαμαρειτισμὸν ἢ Ἰουδαιισμὸν ἐκπέσης· ἐλυτρώσατο γὰρ σε λοιπὸν Ἰησοῦς ὁ
25 Χριστός. Πάσης σαββάτων παρατηρήσεως ἀπόστηθι, καὶ τοῦ κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν τι εἶναι τῶν ἀδιαφόρων βρωμάτων, Ἐξαιρέτως δὲ μίσει πάντα τὰ συνέδρια τῶν παρανόμων αἰρετικῶν, καὶ παντοίως τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἀσφαλίζου, νηστεῖαις, προσευχαῖς, ἐλεημοσύναις τε καὶ θείων λογίων ἀναγνώσμασιν,

Εὐαγγέλια, ἐνῶ τὰ ἄλλα εἶναι ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερά^{66α}. Ἐγραψαν καὶ οἱ Μανιχαῖοι ἓνα Εὐαγγέλιο κατὰ Θωμᾶν, τὸ ὁποῖο ἔχει βέβαια τὴν εὐωδία τοῦ ὀνόματος εὐαγγέλιο, μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι ἐπιχρισμένο, ἀλλὰ διαφθείρει τὶς ψυχές τῶν ἀπονήρευτων. Νὰ δέχῃσαι καὶ τὶς Πράξεις τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, καί, μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὶς ἑπτὰ Καθολικὲς Ἐπιστολές, τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Πέτρου, τοῦ Ἰωάννη καὶ τοῦ Ἰούδα. Ἐπισφράγισμα ὄλων τῶν βιβλίων πού ἔγραψαν μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ, τὸ τελευταῖο, εἶναι οἱ δεκατέσσερις ἐπιστολές τοῦ Παύλου. Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα νὰ τὰ ἔχεις σὲ δεύτερη μοῖρα. Καὶ ὅσα διαβάζονται σὶς Ἐκκλησίες, αὐτὰ οὔτε κατ' ἰδίαν νὰ τὰ διαβάξεις, ὅπως ἄκουσες. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

37. **Ν**ὰ ἀποφεύγεις κάθε διαβολικὴ ἐνέργεια καὶ νὰ μὴ πιστεύεις τὸν ἀποστάτη δράκοντα, ὃ ὁποῖος ἀπὸ ἀγαθὸ δημιούργημα πού ἦταν, μὲ τὴ θέλησή του μεταβλήθηκε. Αὐτὸς βέβαια μπορεῖ νὰ πείσει ἐκείνους πού θέλουν, ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγκάσει κανέναν. Καὶ νὰ μὴ ἀσχολεῖσαι οὔτε μὲ τὶς ἀστρολογίες, οὔτε μὲ τὶς ὀρνεοσκοπίες, οὔτε μὲ τοὺς κλήδονες, οὔτε μὲ τὶς μυθώδεις μαντεῖες τῶν εἰδωλολατρῶν. Τὰ μάγια, τὶς γητεῖες καὶ τὶς νεκρομαντεῖες, πού εἶναι πράγματα πολὺ παράνομα, νὰ μὴ δέχῃσαι οὔτε νὰ τὰ ἀκούσεις. Νὰ ἀπέχῃσαι ἀπὸ κάθε εἶδους ἀκολασία. Οὔτε γαστρίμαργος νὰ εἶσαι, οὔτε φιλήδονος, καὶ νὰ κρατεῖς τὸν ἑαυτὸ σου μακριὰ ἀπὸ τὴ φιλαργυρία καὶ τὴν τοκογλυφία. Νὰ μὴ παίρνεις μέρος σὶς συνάξεις τῶν ἐθνικῶν, οὔτε σὶς ἀρρώστιες σου νὰ χρησιμοποίησες ποτὲ ἐπιδέσμους μὲ μαγικὰ βοτάνια. Νὰ ἀποστρέφῃσαι τὴ χυδαιότητα νὰ συχνάζεις στὰ καπηλειά, καὶ νὰ μὴ ξεπέσεις στὸν Σαμαρειτισμὸ, οὔτε στὸν Ἰουδαϊσμὸ, γιατί σὲ ἔχει λυτρώσει ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Μεῖνε μακριὰ ἀπὸ τὶς διατάξεις τῶν Σαββάτων, καὶ νὰ μὴ λές ὅτι κάποια ἀπὸ τὶς τροφές εἶναι ἀκάθαρτα καὶ σιχαμερή. Ἰδιαίτερα ὅμως νὰ μισεῖς τὰ συνέδρια τῶν παρανόμων αἵρετικῶν, καὶ νὰ περιφρουρεῖς τὴν ψυχὴ σου μὲ νηστεῖες, μὲ προσευχές, μὲ ἐλεημοσύνες καὶ μὲ ἀνάγνωση τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὥστε,

ἵνα, μετὰ σωφροσύνης καὶ δογμάτων εὐσεβῶν τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ διώσας χρόνον, τῆς μιᾶς τοῦ λουτροῦ σωτηρίας ἀπολαύσης, στρατολογηθεῖς δὲ οὕτως ἐν οὐρανίαις στρατιαῖς τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ, τῶν οὐρανίων καταξιοθῆς στεφάνων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ἀφοῦ ζήσεις τὸν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς ζωῆς σου⁶⁷ με̄ σωφροσύνη καὶ γνώση τῶν δογμάτων τῆς εὐσέβειας, ν' ἀπολαύσεις τὴ σωτηρία τοῦ ἐνὸς βαπτίσματος, καὶ ἀφοῦ με̄ τὸν τρόπο αὐτὸ στρατολογηθεῖς στὶς οὐράνιες στρατιᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, νὰ ἀξιωθεῖς νὰ λάβεις τὰ οὐράνια στεφάνια, με̄ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στὸς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

67. Α' Πέτρ. 4, 2.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ε

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ε΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα περὶ πίστεως. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους «ἔστι δὲ πίστις ἐπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πεσβύτεροι»,
5 καὶ τὰ ἐξῆς.

α΄. **Ἡ**λίον ὑμῖν ἀξίωμα δίδωσιν ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ τῶν κατη-
χουμένων τάγματος εἰς τὸ τῶν πιστῶν μετατιθέμενος, Παῦλος ὁ
Ἀπόστολος παριστάς, φησί· «πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς
κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Θεοῦ γὰρ πιστοῦ
10 καλουμένου, καὶ σὺ ταύτην τὴν προσηγορίαν λαμβάνεις, μέγα
λαμβάνων ἀξίωμα. Ὡσπερ γὰρ καλεῖται ὁ Θεὸς ἀγαθός, καὶ
δίκαιος, καὶ παντοκράτωρ, καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων, οὕτω καὶ
πιστός. Λόγισαι τοίνυν εἰς ὅποιον ἀξίωμα ἀναβαίνεις, Θεοῦ μέλ-
λων προσηγορίας γίνεσθαι κοινωνός.

β΄. 15 **ᾧ** δε οὖν ζητεῖτε λοιπὸν, ἵνα τις ἐξ ὑμῶν πιστὸς ἐκ συνειδή-
σεως εὐρεθῇ· «ἄνδρα γὰρ πιστὸν ἔργον ἐστὶν εὐρεῖν» φησὶν οὐχ
ἵνα ἐμοὶ δείξης σου τὴν συνείδησιν (οὐ γὰρ ὑπὸ ἀνίρωπίνης
ἡμέρας ἀνακρίνεσθαι μέλλεις), ἀλλ' ἵνα τῷ Θεῷ δείξης τῆς
πίστεως τὸ ἄδολον, τῷ ἐτάζοντι νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ γινώ-

1. Ἑβρ. 11, 1-2.

1α. Πρβλ. καὶ Εὐσεβίου, Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις, δ΄· «Τοῦ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ λαοῦ εἰς δύο τάγματα (τάξεις) διηρημένον, εἰς τε τὸ τῶν πιστῶν, καὶ τῶν μεδέτω τῆς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἡξιωμένων».

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Ε'. ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα μὲ θέμα τὴν πίστη. Καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τοῦ χωρίου· «Ἡ πίστη εἶναι ἡ ὑπαρξὴ αὐτῶν ποὺ ἐλπίζουμε καὶ ἡ βεβαιότητα αὐτῶν ποὺ δὲ βλέπουμε· διότι μ' αὐτὴν οἱ προπάτορές μας ἀπέκτησαν τὴν καλὴ μαρτυρία»¹ καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Θ**έλοντας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ δείξει πόσο μεγάλο ἀξίωμα σᾶς προσφέρει ὁ Κύριος, μεταθέτοντάς σας^α ἀπὸ τὴν τάξη τῶν κατηχουμένων στὴν τάξη τῶν πιστῶν, λέει· «εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος σᾶς κάλεσε νὰ γίνετε συμμετοχοὶ στὴν ἐνδοξη ζωὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»². Ἀφοῦ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀποκαλεῖται πιστὸς καὶ σὺ παίρνεις αὐτὴ τὴν ὀνομασία, ἀποκτᾶς μεγάλο ἀξίωμα. Διότι, ὅπως ὁ Θεὸς ἀποκαλεῖται ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ παντοκράτορας καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων, ἔτσι ὀνομάζεται καὶ πιστὸς. Σκέψου λοιπὸν σὲ ποιό ἀξίωμα ἀνεβαίνεις τώρα ποὺ πρόκειται νὰ ἀποκτήσεις τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν Θεό.

2. **Ε**δῶ λοιπὸν ζητεῖται νὰ βρεθῆῖ κάποιος ἀπὸ σᾶς συνειδητὰ πιστὸς³. Διότι λέει, «εἶναι δύσκολο νὰ βρεῖ κανεὶς ἄνθρωπο πιστό»⁴. Δὲν τὸ λέω βέβαια γιὰ νὰ δείξεις σὲ μένα τὴ συνειδήσή σου (γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ λογοδοτήσεις σὲ κάποιο ἄνθρωπο), ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξεις τὴν ἄδολη πίστι σου στὸν Θεό, «ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο καὶ γνωρίζει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀν-

2. Α' Κορ. 1, 9.

3. Α' Κορ. 4, 2.

4. Παροιμ. 20, 6.

σκοντι τούς διαλογισμούς τῶν ἀνθρώπων. Μέγα τι πράγμα ἐστὶ πιστὸς ἀνὴρ, παντὸς πλουσίου τυγχάνων πλουσιώτερος· «τοῦ πιστοῦ γὰρ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων», τῷ ὑπερφρονεῖν αὐτὰ καὶ καταπατεῖν· οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον πλουτοῦντες καὶ 5 πολλὰ κεκτημένοι πένητές εἰσι τὴν ψυχὴν· ὅσῳ γὰρ πολλὰ συνάγουσι, τοσούτῳ τῇ τῶν λειπόντων ἐπιθυμία τήκονται· ὁ δὲ πιστὸς ἀνὴρ, τὸ παραδοξότατον, ἐν πενία πλουτεῖ· εἰδὼς γὰρ ὅτι δεῖ μόνον ἔχειν σκεπάσματα καὶ τροφάς καὶ τούτοις ἀρκούμενος, πεπάτηκε τὸν πλοῦτον

γ' 10 **Κ**αὶ οὐ παρ' ἡμῖν γε μόνοις, τοῖς τὴν τοῦ Χριστοῦ προσηγορίαν ἔχουσι, μέγα τὸ τῆς πίστεώς ἐστὶν ἀξίωμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάντα τὰ ἐκ τῷ κόσμῳ τελούμενα, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀλλοτριῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῇ πίστει τελεῖται. Πίστει τούς ἀποξενωμένους γαμικοὶ νόμοι συνάπτουσιν εἰς ταυτόν, καὶ ἄνθρωπος ἀλλότριος 15 σωμάτων καὶ χρημάτων ἀλλοτριῶν διὰ τὴν ἐν γαμικοῖς συμβολαίοις πίστιν γίνεται κοινωνός. Πίστει καὶ γεωργία συνίσταται· ὁ γὰρ μὴ πιστεύων λήψεσθαι καρποφορίαν, οὐχ ὑπομείνει τούς καμάτους· Πίστει θαλαττεύοντες ἄνθρωποι, μικροτάτῳ ξύλῳ πιστεύσαντες, τὴν ἄστατον τῶν κυμάτων φορὰν τοῦ στεροροτά- 20 του στοιχείου, τῆς γῆς, ἀντικαταλλάττονται, ἀδήλοις ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες ἐλπίσι, καὶ πάσης ἀγκύρας ἀσφαλεστέραν ἐπαγόμενοι τὴν πίστιν. Κατὰ πίστιν τοίνυν συνέστηκε τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθρώπων πράγματα· καὶ οὐ παρ' ἡμῖν μόνοις τοῦτο πεπίστευται, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν, καθὼς εἴρηται· κἂν γὰρ μὴ 25 χωνται τὰς Γραφάς, οἰκειὰ δέ τινα προσφέρωσι διδάγματα, πίστει κάκεινα παραδέχονται.

δ' **Ἐ**πί τὴν πίστιν ὑμᾶς τὴν ἀληθῆ καλεῖ καὶ ἡ σήμερον ἀνά-

5. Ψαλμ. 7, 10, 93, 11.

6. Παροιμ. 17, 6α.

7. Πρβλ. Α' Τιμ. 6, 8.

θρώπων»⁵. Ὁ πιστὸς ἄνθρωπος εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα, διότι εἶναι πλουσιότερος ἀπὸ κάθε πλούσιο. «Στὸν πιστὸ ἀνήκει ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων»⁶, ἀφοῦ τὰ ἔχει ξεπεράσει καὶ τὰ καταπατεῖ. Διότι, ὅσοι φαινομενικὰ εἶναι πλούσιοι, ἂν καὶ ἔχουν πολλά, εἶναι φτωχοὶ στὴν ψυχὴ. Γιατί, ὅσο πιὸ πολλά μαζεύουν, τόσο πιὸ πολὺ λειώνουν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ἐκείνων πού τοὺς λείπουν. Ἐνῶ ὁ πιστὸς ἄνθρωπος, κατὰ παράδοξο τρόπο, εἶναι πλούσιος μέσα στὴ φτώχεια του. Διότι, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸ πού τοῦ χρειάζεται εἶναι μόνο νὰ ἔχει σκεπάσματα καὶ τροφὲς καὶ νὰ ἀρκεῖται σ' αὐτά⁷, ἔχει καταπατήσει τὸν πλοῦτο.

3. **Κ**αὶ δὲν εἶναι μόνο γιὰ μᾶς, πού ἔχουμε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, μεγάλο τὸ ἀξίωμα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ ὅσα γίνονται στὸν κόσμο, καὶ αὐτὰ πού γίνονται ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν ἀνήκουν στὴν Ἐκκλησία, γίνονται μὲ τὴν πίστη. Μὲ τὴν πίστη οἱ νόμοι πού ἀφοροῦν τὸ γάμο ἐνώνουν ἐκείνους πού ἦταν ξένοι μεταξὺ τους, καὶ ἄνθρωπος πού δὲν εἶχε καμμιά σωματικὴ καὶ οἰκονομικὴ σχέση μὲ τὸν ἄλλο, μὲ τὴν πίστη του στὸ συμβόλαιο τοῦ γάμου, γίνεται κοινωνὸς μὲ τὸν ἄλλον σὲ ὅλα. Καὶ ἡ γεωργία στηρίζεται στὴν πίστη. Διότι, ὅποιος δὲν πιστεύει ὅτι θὰ συνάξει καρπούς, δὲν ὑποβάλλεται στοὺς κόπους τῆς καλλιέργειας. Στὴν πίστη βασίζονται καὶ ἐκεῖνοι πού ταξιδεύουν στὴ θάλασσα καί, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη σ' ἓνα πολὺ μικρὸ ξύλο, ἀνταλλάσσουν τὴν ἀσφάλεια τῆς γῆς μὲ τὴν ἀστατὴ κίνηση τῶν κυμάτων, παραδίνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους σὲ ἄγνωστες ἐλπίδες καὶ θεωρώντας τὴν πίστη πιὸ ἀσφαλῆ ἀπὸ κάθε ἄγκυρα. Τὰ πιὸ πολλά λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα στηρίζονται στὴν πίστη. Καὶ αὐτό, ὅπως εἶπα, δὲν πιστεύεται μόνο ἀπὸ μᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού βρίσκονται ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν παραδέχονται τὴν ἀγία Γραφή, ὅμως δέχονται κάποια δικά τους διδάγματα, καὶ ἐκεῖνα τὰ δέχονται μὲ βάση τὴν πίστη.

4. **Σ**τὴν πίστη τὴν ἀληθινὴ καλεῖ καὶ σᾶς ἡ περικοπὴ πού δια-

7. Πρὸβλ. Α' Τιμ. 6, 8.

γνωσις γενομένη, τὴν ὁδὸν ὑμῖν παραστήσασα, πῶς δεῖ τῷ Θεῷ καὶ ὑμᾶς εὐαρεστῆσαι· φησὶ γάρ, ὅτι χωρὶς πίστεως ἀδύνατόν ἐστιν εὐαρεστῆσαι. Πότε γὰρ προθήσεται ἄνθρωπος δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, μὴ πιστεύων ὅτι γίνεται μισθαποδότης; πότε παρθενεύσει κόρη, καὶ σωφρονήσει νέος, μὴ πιστεύων ὅτι τῆς ἀγνεΐας ἀμάραντός ἐστι στέφανος; Ὁφθαλμὸς πάσης συνειδήσεώς ἐστὶ φωτιστικὸς ἢ πίστις καὶ συνέσεως ἐμποιητικὸς· λέγει γὰρ ὁ Προφήτης «καὶ εἰ μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε». Ἐμφράττει στόματα λεόντων ἢ πίστις κατὰ τὸν Δανιήλ· φησὶ γὰρ ἡ Γρα-
 10 φὴ περὶ αὐτοῦ, ὅτι «ἀνηνέχθη Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ πᾶσα διαφθορὰ οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐπίστευσεν ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ». Ἔστι τι τοῦ Διαβόλου δεινότερον; Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτον οὐδὲν ἕτερον ὄπλον ἔχομεν, ἢ τὴν πίστιν, ἀσώματον θυρεὸν κατ' ἐχθροῦ μὴ φαινομένου· ἀποστέλλει μὲν γὰρ βέλη ποικίλα, καὶ
 15 κατατοξεύει ἐν σκοτομήνῃ τοὺς μὴ νήφοντας· ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ φαίνεται ὁ ἐχθρὸς, περίβλημα κραταιὸν ἔχομεν τὴν πίστιν κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· «ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι». Πεπυρωμένον πολλάκις βέλος ἐπιθυμίας
 20 αἰσχροῦς ἡδονῆς ἐκ Διαβόλου πέμπεται, ἀλλ' ἢ πίστις ὑπογράφουσα τὴν κρίσιν, καταψύξασα τὸν νοῦν, σβέννυσι τὸ βέλος

ε'. **Κ**αὶ πολὺς ὁ περὶ τῆς πίστεως λόγος, καὶ οὐκ ἀρκετὸς ἡμῖν ὁ πᾶς τῆς ἡμέρας διηγούμενος χρόνος αὐτάρκης δὲ τέως ἡμῖν ἔστω τῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς τύπων μόνος Ἀβραάμ, ἐπειδὴ κἀνεῖ-
 25 νου γεγόναμεν υἱοὶ διὰ τῆς πίστεως. Ἐκεῖνος οὐκ ἔργων μόνον ἐδικαιώθη, ἀλλὰ καὶ ἐκ πίστεως πολλὰ μὲν γὰρ κατώρθωσεν, ἀλλ' οὐδέποτε φίλος Θεοῦ ἐκλήθη, ἀλλ' ὅτε ἐπίστευσε· καὶ πᾶν

7α. Ἐβρ. 11, 6.

10. Ἐβρ. 11, 33.

8. Α' Πέτρ. 5, 4.

11. Δαν. 6, 23.

9. Ἦσ. 7, 9.

12. Α' Πέτρ. 5, 9.

βάστηκε σήμερα, δείχνοντάς σας τὸ δρόμο, πῶς δηλαδή νὰ εὐαρεστήσετε καὶ σεῖς στὸν Θεό. Διότι λέει, «χωρὶς πίστη εἶναι ἀδύνατο νὰ εὐαρεστήσει κανεὶς αὐτὸν»^{7α}. Ποιὸς δηλαδή θὰ δείξει προθυμία νὰ δουλέψει στὸν Θεό, μὴ πιστεύοντας ὅτι θὰ τὸν ἀνταμείψει; Πῶς θὰ μείνει παρθένος μὰ κόρη, καὶ θὰ σωφρονιστεῖ ἕνας νέος, ἂν δὲν πιστεύει ὅτι γιὰ τὴν ἀγνότητά του θὰ τοῦ δοθεῖ ἀμάραντο στεφάνι⁸; Ἡ πίστη εἶναι μάτι ποῦ φωτίζει κάθε συνείδηση καὶ καλλιεργεῖ τὴ σύνεση τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ προφήτης λέει· «ἂν δὲν πιστέψετε, δὲ θὰ ἐννοήσετε»⁹. Ἡ πίστη φράσσει στόματα λιονταριῶν¹⁰, ὅπως συνέβη μὲ τὸν Δανιήλ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ Γραφή λέει ὅτι «σύρθηκε ἔξω ἀπὸ τὸν λάκκο, καὶ δὲν βρέθηκε ἡ παραμικρὴ βλάβη σ' αὐτόν, γιατί εἶχε πιστέψει στὸν Θεό του»¹¹. Ὑπάρχει τίποτα φοβερότερο ἀπὸ τὸν διάβολο; Ἀλλὰ ἐναντίον αὐτοῦ δὲν ἔχουμε κανένα ἄλλο ὄπλο, παρὰ μόνο τὴν πίστη¹², ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀσπίδα ἐναντίον τοῦ ἀόρατου ἐχθροῦ. Διότι ὁ διάβολος ἐκτοξεύει βέβαια διάφορα βέλη καὶ τραυματίζει μέσα στὸ σκοτάδι ὄσους δὲν εἶναι νηφάλιοι¹³, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἀόρατος, ἔχουμε ἰσχυρὸ θώρακα τὴν πίστη, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος· «μαζὶ μὲ ὅλα αὐτά, λάβετε μαζὶ σας τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως, μὲ τὴν ὁποία θὰ μπορέσετε νὰ σβήσετε τὰ πυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ»¹⁴. Πολλὲς φορὲς ἐκτοξεύεται πυρωμένο βέλος αἰσχροῦς ἐπιθυμίας ἀπὸ τὸν διάβολο, ἀλλὰ ἡ πίστη φέροντας μπροστά της τὴν κρίση, καθησυχάζει τοὺς λογισμοὺς τοῦ νοῦ καὶ σβήνει τὸ βέλος.

5. **Μ**ιλήσαμε καὶ εἶπαμε πολλὰ γιὰ τὴν πίστη, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη ἡ ἡμέρα δὲ θὰ μᾶς ἀρκοῦσε νὰ μιᾶμε γι' αὐτήν. Τώρα ὅμως ἄς ἀρκεστοῦμε ἀπὸ τὰ πρότυπα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μόνο στὸν Ἀβραάμ, διότι μὲ τὴν πίστη γίναμε καὶ δικά του παιδιὰ¹⁵. Ἐκεῖνος δὲν δικαιώθηκε μόνο μὲ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πίστη του¹⁶. Διότι ἔκανε πολλὰ κατορθώματα, ἀλλὰ δὲν ὀνομάστηκε ποτὲ φίλος τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο ὅταν πίστεψε. Καὶ κάθε ἔργο του ἔγινε μὲ

13. Ψαλμ. 102.

14. Ἐφεσ. 6, 16.

15. Ρωμ. 4, 11. Γαλ. 3, 7.

16. Πρὸβλ. Γεν. 15, 6. Ρωμ. 4, 3. Ἰακ. 2, 23.

17. Ἐβρ. 11, 8-10.

δὲ ἔργου αὐτοῦ κατὰ πίστιν τετέλεσται· κατέλιπε γονέας διὰ πίστιν· κατέλιπε πατρίδα καὶ χώραν καὶ οἰκίαν διὰ τὴν πίστιν. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖνος ἐδικαιώθη, καὶ σὺ δικαιώθητι. Νεκρὸς ἦν λοιπὸν τῷ σώματι εἰς τεκνογονίαν· πρεσβύτης γὰρ ἦν, καὶ πρεσβύτιδα λοιπὸν εἶχε τὴν γαμετὴν Σάρραν, καὶ τεκνογονίας ἐλπίς οὐδεμία κατελείπετο· ὁ Θεὸς τῷ πρεσβύτῃ τεκνογονίαν ἐπαγγέλλεται, καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει ὁ Ἀβραάμ, καὶ κατανοήσας τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, οὐ τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ ἐπαγγελλομένου προσέχων, πιστὸν ἠγησά-
 10 μενος τὸν ἐπαγγειλάμενον, ὥσπερ ἐκ νενεκρωμένων κελευσθεῖς προσενέγκαι τὸν υἱὸν (καὶ τοί γε ἀκούσας τό, «ἐν Ἰσαὰκ κληθή-
 σεταιί σου σπέρμα») προσέφερε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ τῷ Θεῷ, πιστεύσας ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δύναται ὁ Θεός· καὶ συμπο-
 15 νεγκεν, ἀγαθωσύνη δὲ Θεοῦ τὸν υἱὸν ἔλαβε ζῶντα, ἀμνὸν αὐτῷ παραδόντος ὑπὲρ τοῦ τέκνου. Ἐπὶ τούτοις πιστὸς ὢν, ἐσφραγίσθη εἰς δικαιοσύνην, καὶ περιτομὴν ἔλαβε, σφραγίδα τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, λαβὼν ἐπαγγελίαν ὅτι πατὴρ ἔσται πολλῶν ἐθνῶν.

5'. 20 **Π**ῶς τοίνυν ἐστὶ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ὁ Ἀβραάμ, ἴδωμεν Ἰουδαίων μὲν γὰρ ἐστὶν ὁμολογουμένως διὰ τὴν κατὰ σάρκα διαδοχὴν· εἰ δὲ τῇ κατὰ σάρκα προσέχωμεν, ψευδὲς εἰπεῖν ἀναγκασθησόμεθα τὸ λόγιον· οὐκέτι γὰρ κατὰ σάρκα ἡμῶν πάντων ἐστὶ πατὴρ, ἀλλ' ὁ τύπος τῆς ἐκείνου πίστεως πάντας ἡμᾶς υἱοὺς

17. Ἐβρ. 11, 8-10.

20. Ἐβρ. 11, 12.

23. Ἐβρ. 11, 19.

18. Ρωμ. 4, 19.

21. Γεν. 21, 12.

24. Γεν. 22, 9-13.

19. Ἐβρ. 11, 11.

22. Γεν. 22, 2.

24α. Ἡ περιτομὴ τοῦ Ἀβραάμ ἦταν σφραγίδα, δηλαδή σημάδι, ὅτι μολονότι διατελοῦσε σὲ ἀκροβυστία, ἦταν πιστὸς (Ρωμ 4, 9ἔξ.). Κατὰ τοῦτο ἡ περιτομὴ ἦταν προτύπωση τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ καὶ ἀπόδειξη τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἀπὸ τὰ

πίστη. Ἐγκατέλειψε τοὺς γονεῖς του γιὰ τὴν πίστη. Ἐγκατέλειψε τὸν πατρίδα, τὴ χώρα καὶ τὸ σπίτι του ἕξαιτίας τῆς πίστεως του¹⁷. Ὅπως λοιπὸν δικαιώθηκε ἐκεῖνος, δικαιώσου καὶ σύ. Ἡ ἱκανότητά του γιὰ τεκνογονία ἦταν νεκρωμένη, διότι ἦταν ἡλικιωμένος, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ γυναῖκα του Σάρρα ἦταν καὶ αὐτὴ ἡλικιωμένη, καὶ δὲν εἶχαν καμμιά ἐλπίδα νὰ ἀποκτήσου παιδιά. Ὁ Θεὸς ὑπόσχεται στὸν γέροντα ὅτι θὰ ἀποκτήσει παιδιά, καὶ ὁ Ἄβραάμ ποὺ δὲν ἔχασε τὴν πίστη του¹⁸, ἂν καὶ αἰσθανόταν τὸ σῶμα του νὰ εἶναι ἤδη νεκρωμένο, δὲν πρόσεξε στὴν ἀδυναμία τοῦ σώματός του, ἀλλὰ πίστεψε στὴ δύναμη ἐκείνου ποὺ τοῦ ἔδινε τὴν ὑπόσχεση, θεωρώντας ἀξιόπιστο ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεση¹⁹, καὶ ὅλως παραδόξως ἀπὸ δύο σώματα, ποὺ ἦταν σὰν νεκρά, ἀπέκτησε παιδί²⁰. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησή του, ὅταν πῆρε ἐντολὴ νὰ προσφέρει τὸ γιὸ του (ἂν καὶ βέβαια εἶχε ἀκούσει τό· «ἀπὸ τὸν Ἰσαὰκ θὰ ἀποκτήσεις ἀπογόνους»²¹) πρόσφερε τὸ μοναχογιό του στὸν Θεό²², πιστεύοντας ὅτι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὸν ἀναστήσει ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς νεκρούς²³. Καὶ ἀφοῦ ἔδεσε τὸν γιὸ του καὶ τὸν ἔβαλε πάνω στὰ ξύλα, τὸν πρόσφερε βέβαια μὲ τὴν προαίρεσή του στὸν Θεό, ἀλλὰ τὸν πῆρε πίσω μὲ τὴν καλωσύνη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ πρόσφερε ἓνα ἀρνὶ γιὰ νὰ τὸ θυσιάσει στὴ θέση τοῦ παιδιοῦ του²⁴. Ἐπειδὴ ἀποδείχθηκε πιστὸς σ' ὅλες αὐτὲς τὶς δοκομασίαις, ἔλαβε τὴ σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης μὲ τὴν περιτομή, καὶ ὡς ἐπισφράγισμα τῆς πίστεώς του πρὶν ἀπὸ τὴν περιτομή^{24α}, ἔλαβε τὴν ὑπόσχεση, ὅτι θὰ γίνεῖ πατέρας πολλῶν ἐθνῶν»²⁵.

6. **Ἄ**ς δοῦμε λοιπὸν πῶς ὁ Ἄβραάμ ἔγινε πατέρας πολλῶν ἐθνῶν. Τῶν Ἰουδαίων βέβαια εἶναι ἀναμφισβήτητα, ἕξαιτίας τῆς σαρκικῆς διαδοχῆς. Ἄν ὅμως προσέχουμε στὴν κατὰ σάρκα διαδοχὴ, τότε θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ ἦταν ψεύτικη. Διότι ὁ Ἄβραάμ δὲν εἶναι πατέρας ὅλων μας κατὰ

ἄλλα ἔθνη (βλ. Φωτίου, Ἐπιστολὴ 203 καὶ Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβοῦς ὀρθοδόξου πίστεως, δ' 26), καθὼς ἐπίσης καὶ σύμβολο τῆς καθαρῆς καὶ συνετῆς ζωῆς του (βλ. Φωτίου, Ἐπιστολὴ 205, καὶ Θεοδωρήτου, Ἐρώτ. ΞΗ εἰς τὴν Γένεσιν).
25. Γεν. 17, 5.

ποιεῖ τοῦ Ἀβραάμ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ἐπιστον παρὰ ἀνθρώποις τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναί τινα, ὡσπερ ὁμοίως ἄπιστον καὶ τὸ ἐκ νενεκρωμένων πρεσβυτῶν τεκνογονίαν γενέσθαι· ἀλλὰ Χριστοῦ καταγγελλομένου, ἐν ξύλῳ μὲν ἐσταυρωμένου, ἀποθανόντος δὲ καὶ ἀναστάντος, ἡμεῖς πιστεύομεν. Τῇ τοίνυν ὁμοιότητι τῆς πίστεως εἰς υἰοθεσίαν ἐρχόμεθα τοῦ Ἀβραάμ· καὶ τότε μετὰ τὴν πίστιν ὁμοίως ἐκείνῳ τὴν πνευματικὴν λαμβάνομεν σφραγίδα, ἀγίῳ Πνεύματι διὰ τοῦ λουτροῦ περιτεμνόμενοι, οὐ τοῦ σώματος τὴν ἀκροθυστίαν, ἀλλὰ τὴν καρδίαν κατὰ τὸν Ἰε-
 10 ρεμίαν λέγοντα· «καὶ περιτεμεῖσθε τῷ Θεῷ τὴν ἀκροθυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν· καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· «ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι» καὶ τὰ ἐξῆς

ξ'. **Τ**αύτην ἐὰν τηρήσωμεν τὴν πίστιν, ἀκατάγνωστοι ἐσόμεθα, καὶ παντοίοις ἀρετῶν εἶδεσι κοσμηθησόμεθα· τοσοῦτον γὰρ
 15 ἰσχύει ἡ πίστις, ὡς καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ θαλάσσης κουφίζειν περιπατοῦντας. Ἄνθρωπος ὁμοιος ἡμῖν ἦν ὁ Πέτρος, ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς συγκείμενος, καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων τροφῶν διαγιγνώμενος ἀλλ' εἰπόντι τῷ Ἰησοῦ, «ἐλθέ», πιστεύσας, περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, πάσης κρηπίδος ἀσφαλεστέραν ἐπὶ τοῖς ὕδασι
 20 ἔχων τὴν πίστιν, καὶ τὸ βαρὺ σῶμα τῇ κουφότητι τῆς πίστεως ἦν μετεωριζόμενον. Ἀλλὰ μέχρι μὲν οὗτο ἐπίστευσεν, ὑπὲρ τὸ ὕδωρ εἶχεν ἀσφαλῆ τὴν βάσιν, ὅτε δὲ ἐδίστασε, τότε ἤρξατο καταποντίζεσθαι· χαννουμένης γὰρ κατὰ μέρος τῆς πίστεως, συγκατεσπάτο καὶ τὸ σῶμα· καὶ συνιδὼν αὐτοῦ τὸ πάθος, ἔλεγεν ὁ τῶν
 25 ψυχῶν τὰ πάθη διορθούμενος Ἰησοῦς· «ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;» καὶ πάλιν, νευρωθεὶς ὑπὸ τοῦ κρατήσαντος αὐτοῦ τὴν δεξιάν, ἀφ' οὗ πάλιν ἐπίστευσε, χειραγωγούμενος ὑπὸ τοῦ Δεσπότη, τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἀπέλαβε περίπατον τοῦτο

σάρκα, ὅμως ἡ ὑποδειγματικὴ του πίστη μᾶς κάνει ὅλους παιδιά του²⁶. Πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; Εἶναι ἀπίστευτο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὸ νὰ ἀναστηθεῖ κάποιος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ὅπως εἶναι ἀπίστευτη καὶ ἡ δυνατότητα νὰ γεννηθοῦν παιδιά ἀπὸ νεκρωμένα ἀπὸ τὰ γηρατειὰ ἄτομα. Ἐμεῖς ὅμως πιστεύουμε στὸν Χριστὸ πὺ κηρύσσεται, ὅτι σταυρώθηκε πάνω σὲ ξύλο, πέθανε καὶ ἀναστήθηκε. Μὲ τὴν ὁμοιότητα λοιπὸν τῆς πίστεως γινόμαστε παιδιά τοῦ Ἄβραάμ, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ πιστέψουμε, λαμβάνουμε ὅπως καὶ ἐκεῖνος τὴν πνευματικὴ σφραγίδα, περιτεμνόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος μὲ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὄχι στὸ σῶμα, ἀλλὰ στὴν καρδιά, ὅπως λέει ὁ Ἱερεμίας, «καὶ νὰ κάνετε περιτομή, γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀκροβυστίας τῆς καρδιᾶς σας», καὶ ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος· «μὲ τὴν περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ θαφτήκατε μαζί του κατὰ τὸ βάπτισμα»²⁸ καὶ τὰ λοιπὰ.

7. **Ἄ**ν κρατήσουμε αὐτὴ τὴν πίστη, δὲ θὰ κατακριθοῦμε καὶ θὰ στολισοῦμε μὲ κάθε εἶδους ἀρετές. Γιατὶ τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμη τῆς πίστεως, ὥστε καὶ ἀνθρώπους πὺ περπατοῦν πάνω στὴ θάλασσα νὰ τοὺς κρατᾶει ψηλὰ καὶ νὰ μὴ βυθίζονται. Ὁ Πέτρος ἦταν ἀνθρώπος ἴδιος μ' ἐμᾶς, μὲ σάρκα καὶ αἷμα, μεγαλωμένος μὲ τὶς ἴδιες τροφές. Ὅταν ὅμως ὁ Κύριος τοῦ εἶπε «ἔλα», ἐπειδὴ πίστεψε, περπάτησε πάνω στὰ νερά²⁹, ἔχοντας πάνω στὰ νερά ὡς πιὸ ἀσφαλῆ βάση ἀπὸ κάθε θεμέλιο τὴν πίστη, καὶ τὸ βαρὺ σῶμα του, μὲ τὴν ἐλαφρότητα πὺ τοῦ ἔδινε ἡ πίστη, ἔμενε στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ὅσο λοιπὸν πίστευε, περπατοῦσε σταθερὰ πάνω στὸ νερό, ὅταν ὅμως δίστασε, τότε ἄρχισε νὰ καταποντίζεται³⁰. Διότι, καθὼς λιγόστευε σιγὰ σιγὰ ἡ πίστη του, βούλιαζε καὶ τὸ σῶμα του. Γνωρίζοντας ὅμως τὸ πάθημά του ὁ Ἰησοῦς, αὐτὸς πὺ γιαιτρεύει τὰ πάθη τῶν ψυχῶν, τοῦ εἶπε· «ὀλιγόπιστε, γιατί δίστασες;»³¹. Καὶ ἐνισχυμένος ἀπὸ τὸν Χριστὸ πὺ τοῦ κράτησε τὸ δεξιὸ χέρι, ἀφοῦ πάλι πίστεψε, χειραγωγούμενος ἀπὸ τὸν Δεσπότη, περπάτησε πάλι, ὅπως καὶ πρὶν, πάνω στὴ θάλασσα. Αὐτὸ τὸ

29. Ματθ. 14, 29.

30. Ματθ. 14, 30.

31. Ματθ. 14, 31.

γὰρ πλαγίως ἐμνημόνευσε τὸ Εὐαγγέλιον εἰπόν, ὅτι «ἀναβάντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ πλοῖον»· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι διακολυμβήσας ὁ Πέτρος ἀναβέβηκεν, ἀλλὰ δίδωσι νοεῖν, ὅτι ὅσον ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν διάστημα, τοσοῦτον ἐπιστρέψας, πάλιν ἀνέβη ἐπὶ τὸ πλοῖον.

η'. **Τ**οσοῦτον δὲ ἔχει δυνάμεως ἡ πίστις, ὥστε οὐ μόνος ὁ πιστεύων σώζεται, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄλλοι ἄλλων πιστευσάντων ἐσώθησαν. Οὐκ ἦν πιστὸς ὁ παραλυτικὸς ὁ ἐν Καπερναούμ, ἀλλ' οἱ βασιάζοντες καὶ χαλάσαντες διὰ τῶν κεράμων ἐπίστευον· συνενόσει ¹⁰ γὰρ τῷ σώματι τοῦ νοσοῦντος καὶ ἡ ψυχή. Καὶ μή με νομίσης ἐκείνου κατηγορεῖν μάτην· αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον εἶρηκεν «ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς» οὐ τὴν πίστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ «τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ· Ἔγειραι». Οἱ βασιάζοντες ἐπίστευσαν, καὶ ὁ παραλυτικὸς ἀπήλαυσε τῆς ἰάσεως,

θ'. ¹⁵ **Κ**αὶ θέλεις ἰδεῖν ἀσφαλέστερον, ὅτι πίστεσιν ἄλλων ἄλλοι διασώζονται; Ἐτελεύτησεν ὁ Λάζαρος· περεληλύθει μία, καὶ δευτέρα, καὶ τρίτη ἡμέρα· διελύθη τὰ νεῦρα αὐτοῦ, καὶ σηπεδῶν λοιπὸν ἐπενέμετο τὸ σῶμα. Πῶς ἐδύνατο πιστεῦσαι νεκρὸς τετραήμερος, καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ παρακαλέσαι τὸν λυτρωτήν; ἀλλ' ὅπερ ἔλειπε τῷ τελευτηκότι, τοῦτο διὰ τῶν γνησίων ²⁰ ἀδελφῶν ἐπληροῦτο. Ἐλθόντι γὰρ τῷ Κυρίῳ προσέπεσεν ἡ ἀδελφή, καὶ λέγοντι, «ποῦ τεθείκατε αὐτόν;», ἀποκριναμένης ἐκείνης, «Κύριε, ἤδη ὄξει· τεταρταῖος γὰρ ἐστι», φησὶν ὁ Κύριος «ἐὰν πιστεύσης, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ», μονονουχὶ λέγων ὅτι, οὐ τοῦ νεκροῦ τὸ λείπον τῆς πίστεως ἀναπλήρωσον. Καὶ το- ²⁵ σοῦτον ἴσχυσε τῶν ἀδελφῶν ἡ πίστις, ὥστε τὸν νεκρὸν ἐξ ᾄδου πυλῶν ἀνεκαλέσατο. Εἶτα ἕτεροι ὑπὲρ ἑτέρων πιστεύσαντες, ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι ἴσχυσαν, οὐ δέ, ἐὰν περὶ σεαυτοῦ πιστεύσης

τελευταῖο τὸ Εὐαγγέλιο τὸ ἀναφέρει ἔμμεσα λέγοντας, «ἀφοῦ ἀνέβηκαν στὸ πλοῖο»³². Δὲν λέει ὅτι ὁ Πέτρος ἀνέβηκε κολυμπώντας, ἀλλὰ ἀφήνει νὰ νοηθεῖ, ὅτι ὅσο διάστημα διήνυσε γιὰ νὰ πάει στὸν Ἰησοῦ, ἄλλο τόσο περπάτησε ἐπιστρέφοντας μαζί του, καὶ ἀνέβηκε πάλι στὸ πλοῖο.

8. **Τ**όση μεγάλη δύναμη ἔχει ἡ πίστη, ὥστε ὄχι μόνο αὐτὸς ποὺ πιστεύει νὰ σώζεται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι σώθηκαν χάρις στὴν πίστη ἄλλων. Ὁ παραλητικός τῆς Καπερναοῦμ δὲν ἦταν ὁ ἴδιος πιστός, ὅμως πίστευαν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν μετέφεραν καὶ τὸν κατέβασαν ἀπὸ τὰ κεραμίδια. Γιατὶ μαζί μὲ τὸ σῶμα ἦταν ἄρρωστη καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ παραλυτικοῦ. Καὶ μὴ νομίσεις ὅτι ἐγὼ τὸν κατηρορῶ ἄδικα· αὐτὸ τὸ λέει τὸ Εὐαγγέλιο· «ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶδε», ὄχι τὴν πίστη, ἀλλὰ «τὴν πίστη ἐκείνων, εἶπε στὸν παραλυτικό· σήκω»³³. Ἐκεῖνοι ποὺ τὸν σήκωναν πίστεψαν, καὶ ὁ παραλυτικὸς ἀπόλαυσε τὴ θεραπεία.

9. **Θ**έλεις νὰ βεβαιωθεῖς ὅτι μὲ τὴν πίστη ἄλλων σώζονται ἄλλοι; Πέθανε ὁ Λάζαρος. Πέρασε μία καὶ δευτέρα καὶ τρίτη μέρα. Διαλύθηκαν τὰ νεῦρα του καὶ τὸ σῶμα του ἄρχιζε νὰ σαπίζει. Πῶς μπορούσε νὰ πιστέψει ἄνθρωπος ποὺ ἦταν νεκρὸς τέσσερις μέρες, καὶ νὰ παρακαλέσει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸν Λυτρωτή; Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὸν νεκρό, τὸ ἔκαναν οἱ πραγματικὲς ἀδελφές του. Διότι, ὅταν ἦρθε ὁ Κύριος, ἔπεσε στὰ πόδια του ἡ ἀδελφή του³⁴, καὶ στὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰησοῦ, «ποῦ τὸν θάψατε;»³⁵ ἐκείνη τοῦ ἀπάντησε· «Κύριε, ἤδη μυρίζει, διότι ἔχει τέσσερις μέρες πεθαμένος»³⁶. Καὶ ὁ Κύριος τῆς εἶπε· «Ἄν πιστέψεις, θὰ δεῖς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ»³⁷. Δηλαδή σὰν νὰ τῆς ἔλεγε· Σὺ ἀναπλήρωσε τὴν πίστη ποὺ λείπει ἀπὸ τὸν νεκρό. Καὶ ἡ πίστη τῶν ἀδελφῶν εἶχε τόση δύναμη, ὥστε ξανάφερε τὸν νεκρὸ στὴ ζωὴ ἀπὸ τὴς πύλες τοῦ ᾄδη. Ἐφόσον λοιπὸν ἄλλοι ἄνθρωποι, πιστεύοντας γιὰ λογαριασμὸ ἄλλων, μπόρεσαν νὰ ἀναστήσουν νεκρούς, ἐσύ, ἂν πιστέψεις γιὰ

35. Ἰω. 11, 34.

36. Ἰω. 11, 39.

37. Ἰω. 11, 40.

εἰλικρινῶς, ἄρ' οὐχὶ μᾶλλον ὠφεληθήσῃ; Ἀλλὰ κἂν ἄπιστος ἦς ἢ ὀλιγόπιστος, φιλόανθρωπός ἐστιν ὁ Κύριος, συμπεριφέρεται σοι μετανοοῦντι· μόνον εἰπέ και αὐτός εὐγνωμόνως «πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ». Εἰ δὲ και πιστός εἶναι νομίζεις, ἀλλ' 5 οὐπω τὸ τέλειον τῆς πίστεως ἔχεις· χρεια και σοὶ κατὰ τοὺς Ἀποστόλους εἰπεῖν «Κύριε, πρόσθεσ ἡμῖν πίστιν». Τὸ μὲν γὰρ τι παρὰ σεαυτοῦ ἔχεις, τὸ δέ τι παρ' ἐκείνου πολὺ λαμβάνεις.

ι'. **Τ**ὸ γὰρ τῆς πίστεως ὄνομα ἐν μὲν ἐστι κατὰ τὴν προσηγορίαν, διχῆ δὲ διαιρεῖται· ἐστι μὲν γὰρ ἐν εἶδος τῆς πίστεως, τὸ 10 δογματικόν, συγκατάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχον περὶ τοῦδέ τινος, και ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν, καθὼς φησιν ὁ Κύριος· «ὁ ἀκούων μου τὰ ρήματα, και πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, και εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται». Και πάλιν· «ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱόν, οὐ κρίνεται, ἀλλὰ μεταδέθηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν». Ὡ 15 μεγάλης Θεοῦ φιλανθρωπίας οἱ δίκαιοι μὲν γὰρ ἐν πολλοῖς ἔτεσιν εὐηρέστησαν· ὅπερ δὲ ἐκείνοι δι' εὐαρεστήσεως πολλῶν ἐτῶν κατορθώσαντες ἐκτήσαντο, τοῦτό σοι νῦν Ἰησοῦς διὰ μιᾶς ὥρας χαρίζεται· ἐὰν γὰρ πιστεύσης ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, και ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ, και μετατεθήσῃ 20 εἰς τὸν Παράδεισον ὑπὸ τοῦ τὸν ληστὴν εἰς τὸν Παράδεισον εἰσαγαγόντος· Και μὴ ἀπιστήσης, εἰ δυνατόν ἐστιν· ὁ γὰρ τὸν ληστὴν διὰ μιᾶς ὥρας πιστεύσαντα σώσας ἐν τῷ ἁγίῳ τούτῳ Γολγοθᾶ, ὁ αὐτός και σὲ πιστεύσαντι διασώσει.

ια'. **Δ**εύτερον δὲ ἐστιν εἶδος πίστεως τὸ ἐν χάριτος μέρει παρὰ 25 τοῦ Χριστοῦ δωρούμενον· «ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἐτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα

τὸν ἑαυτό σου εἰλικρινά, δὲν θὰ ὠφεληθεῖς περισσότερο; Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα εἶσαι ἀπιστος ἢ ὀλιγόπιστος, ὁ Κύριος εἶναι φιλάνθρωπος καὶ δέχεται τὴ μετάνοιά σου. Μόνο πὲς καὶ σὺ μὲ εὐγνωμοσύνη· «πιστεύω, Κύριε, βοήθησε τὴν ἀπιστία μου»³⁸. Ἐὰν πάλι νομίζεις ὅτι εἶσαι πιστός, ὅμως δὲν ἔχεις ἀκόμα τὴν τέλεια πίστη. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ πεῖς καὶ σὺ, ὅπως καὶ οἱ ἀπόστολοι· «Κύριε, πρόσθεσέ μας πίστη»³⁹. Ἐνα μέρος λοιπὸν πίστεως τὸ ἔχεις ἐσὺ, τὸ πιὸ πολὺ ὅμως θὰ τὸ πάρεις ἀπὸ ἐκεῖνον.

10. **Τ**ὸ ὄνομα τῆς πίστεως βέβαια εἶναι ἓνα, ἀλλὰ διαιρεῖται σὲ δύο. Τὸ ἓνα εἶδος τῆς πίστεως εἶναι δογματικὸ καὶ ἐκφράζει τὴ συγκατάθεση τῆς ψυχῆς γιὰ κάποιο συγκεκριμένο πρᾶγμα, καὶ ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν, ὅπως λέει ὁ Κύριος· «ἐκεῖνος ποὺ ἀκούει τὰ λόγια μου καὶ πιστεύει σ' αὐτὸν ποὺ μὲ ἔστειλε, θὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια καὶ δὲν θὰ περάσει ἀπὸ κρίση»⁴⁰. Καὶ πάλι· «ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει στὸν Υἱὸ δὲ θὰ κριθεῖ»⁴¹, «ἀλλὰ θὰ μεταβεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο στὴ ζωὴ»⁴². Πόσο μεγάλη πραγματικὰ εἶναι ἡ φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ! Οἱ μὲν δίκαιοι χρειάστηκαν πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ τὸν εὐαρεστήσουν, καὶ αὐτὸ ποὺ ἐκεῖνοι κατόρθωσαν νὰ τὸ ἀποκτήσουν μὲ εὐαρέστηση πολλῶν ἐτῶν, αὐτὸ τώρα σὲ σένα τὸ χαρίζει ὁ Ἰησοῦς μέσα σὲ μιὰ ὥρα. Διότι, ἂν πιστέψεις ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Κύριος τοῦ κόσμου, καὶ «ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ σωθεῖς»⁴³, καὶ θὰ μεταβεῖς στὸ παράδεισο, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔβαλε στὸν παράδεισο τὸν ληστή⁴⁴. Καὶ νὰ μὴ ἀμφιβάλλεις, ὅτι αὐτὸ εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεῖ. Διότι, Ἐκεῖνος ποὺ μέσα σὲ μιὰ ὥρα τὸν ληστή ποὺ πίστεψε τὸν ἔσωσε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἅγιο τόπο τοῦ Γολγοθᾶ, ὁ ἴδιος θὰ σώσει καὶ σένα, ἂν πιστέψεις.

11. **Τ**ὸ δεῦτερο εἶδος τῆς πίστεως εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δωρίζεται ἀπὸ τὸν Χριστὸ μὲ τὴ μορφή χαρίσματος. Διότι «σὲ ἄλλον δίνεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα λόγος σοφίας, σὲ ἄλλον λόγος γνώσεως, σύμφωνα μὲ τὸ χάρισμα τοῦ ἰδίου ἁγίου Πνεύματος, σὲ ἄλλον πάλι πίστη,

41. Ἰω. 3, 18.

42. Ἰω. 5, 24.

43. Ρωμ. 10, 9.

44. Λουκᾶ 23, 44.

ιαμάτων». Αὕτη τοίνυν ἡ κατὰ χάριν δωρουμένη πίστις ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐ δογματικὴ μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνεργητικὴ· ὅς γὰρ ἂν ἔχη τὴν πίστιν ταύτην, ἐρεῖ τῷ ὄρει τούτῳ, «μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταθήσεται»· ὅταν γὰρ 5 κατὰ πίστιν εἴπῃ τόδε τις, πιστεύων ὅτι γίνεται, καὶ μὴ διακριθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τότε λαμβάνει τὴν χάριν. Καὶ περὶ τῆς πίστεως ταύτης εἴρηται τὸ «ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως»· ὃν γὰρ τρόπον ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως μικρὸς μὲν ἐστὶ τὸ μέγεθος, διάπυρος δὲ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἐν ὀλίγῃ ἐσπαρμένος περιγραφῆ 10 μεγάλους κλάδους περιέχει, ὅς ἀύξηθεις δύνανται καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάξουσιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις ἐν τῇ ψυχῇ ἐν ὀξύτατῃ ροπῇ τὰ μέγιστα κατορθοῖ. Περὶ Θεοῦ μὲν γὰρ φαντάζεται, καὶ Θεὸν καταπτύει, καθ' ὃ ἐγχωρεῖ, τῇ πίστει φωτισθεῖσα· κόσμον τε τὰ πέρατα περιπολεῖ, καὶ πρὸ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν κρί- 15 σιν ἤδη βλέπει, καὶ τὴν μισθαποδοσίαν τῶν ἐπαγγελιῶν. Ἐχε τοίνυν τὴν παρὰ σεαυτοῦ πίστιν τὴν εἰς αὐτόν, ἵνα λάβῃς καὶ παρ' ἐκείνου τὴν τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνεργητικὴν.

16'. Πίστιν δὲ ἐν μαθήσει καὶ ἐπαγγελίᾳ κτῆσαι, καὶ τήρησον μόνην τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας νυνὶ σοι παραδιδομένην, τὴν ἐκ 20 πάσης Γραφῆς ὠχυρωμένην. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντες δύνανται τὰς Γραφὰς ἀναγινώσκειν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ιδιωτεία, τοὺς δὲ ἀσχολία τις ἐμποδίζει πρὸς τὴν γνῶσιν, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν ψυχὴν ἐξ ἀμαθίας ἀπολέσθαι, ἐν ὀλίγοις τοῖς στίχοις τὸ πᾶν δόγμα τῆς πίστεως περιλαμβάνομεν, ὅπερ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως μνη- 25 νονεῦσαι ὑμᾶς θούλομαι, καὶ παρ' ἑαυτοῖς μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπαγγεῖλαι, οὐκ εἰς χάριτας ἀπαγραφομένους, ἀλλ' ἐν καρδίᾳ τὴν μνήμην στηλογραφοῦντος φυλαττομένους ἐν τῷ μελετᾶν, μή που

ἀπὸ τὸ ἴδιο Πνεῦμα, σὲ ἄλλον χάρισμα θεραπείας»⁴⁵. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ πίστη, πού δωρίζεται ὡς χάρισμα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, δὲν εἶναι μόνο δογματική, ἀλλὰ καὶ τέτοια πού ἐνεργεῖ πράγματα ὑπεράνθρωπα. Διότι, ὅποιος ἔχει τὴν πίστη αὐτὴ καὶ πεῖ στὸ βουνὸ αὐτό, «πήγαινε ἀπὸ ἐδῶ ἐκεῖ, αὐτὸ θὰ πάει»⁴⁶. Ὅταν δηλαδὴ κάποιος πεῖ μὲ πίστη κάτι, πιστεύοντας ὅτι γίνεται, καὶ δὲν ἔχει ἀμφιβολία μέσα του, τότε θὰ λάβει τὴν ἀνάλογη χάρη. Καὶ γιὰ τὴν πίστη αὐτὴ ἔχει λεχθεῖ· «ἂν ἔχετε πίστη τόση, ὅσος εἶναι ὁ σπόρος τοῦ σιναπιοῦ»⁴⁷. Γιατί, ὅπως ὁ σπόρος τοῦ σιναπιοῦ εἶναι μικρὸς στὸ μέγεθος, ἀλλὰ ἔχει πολὺ μεγάλη δύναμη, καὶ ἐνῶ σπέρνεται σὲ ἐλάχιστο μέρος γῆς, περιέχει μέσα του μεγάλα κλαδιὰ, πού ὅταν μεγαλώσουν μποροῦν νὰ σκεπάσουν στὸ φύλλωμά τους τὰ πτηνά⁴⁸, ἔτσι καὶ ἡ πίστη στὴν ψυχὴ, ὅταν εἶναι σὲ μεγάλη ἔξαρση κατορθώνει πολὺ μεγάλα πράγματα. Διότι αὐτὴ συλλογίζεται τὸν Θεὸ καὶ βλέπει τὸν Θεό, ὅσο βέβαια εἶναι δυνατό, φωτισμένη ἀπὸ τὴν πίστη. Ἀκόμη περιδιαβαίνει τὰ πέρατα τοῦ κόσμου καὶ βλέπει, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, τὴ μέλλουσα κρίση καὶ τὴν ἀνταπόδοση ἐκείνων πού μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός. Ἔχε λοιπὸν τὴν πίστη πού εἶναι ἀπαραίτητη ἀπὸ σένα πρὸς Ἐκεῖνον, ὥστε νὰ λάβεις καὶ ἀπὸ Ἐκεῖνον τὴν ὑπεράνθρωπη ἐνεργητικὴ πίστη.

12. **Ἀ**πόκτησε λοιπὸν πίστη στὴ διδασκαλία καὶ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ, καὶ τήρησε μόνο αὐτὴν πού τώρα σοῦ παραδίδεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, καὶ πού εἶναι κατοχυρωμένη μὲ ὅλη τὴν ἅγια Γραφή. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλοι δὲν μποροῦν νὰ διαβάσουν τὶς ἅγιες Γραφές, ἀλλὰ ἄλλοι ἀπὸ ἀδυναμία καὶ ἄλλοι ἀπὸ κάποια ἀσχολία ἐμποδίζονται νὰ τὴ γνωρίσουν, γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν οἱ ψυχές τους ἀπὸ τὴν ἀμάθεια, περιλαμβάνουμε σὲ λίγους στίχους ὅλη τὴ διδασκαλία τοῦ πιστεῶς μας. Αὐτοὺς τοὺς στίχους θέλω νὰ τοὺς ἀποστηθίσετε αὐτολεξεί, καὶ νὰ τοὺς ἀπαγγέλλετε κατ' ἰδίαν μὲ πολλὴ προσοχή, γράφοντάς τους ὄχι σὲ χαρτί, ἀλλὰ χαράζοντάς τους στὴν καρδιά καὶ στὴ μνήμη σας, καὶ νὰ φυλάγεστε ὅταν τοὺς

47. Ματθ. 17, 20.

48. Ματθ. 13, 32.

τις κατηχούμενος ἐπακούσῃ τῶν παραδεδομένων· ἔχειν τε ταύτην ἐφόδιον ἐν παντί τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς, καὶ παρὰ ταύτην ἄλλην μηκέτι δέξασθαι· μήτε ἂν ἡμεῖς αὐτοὶ μεταθέμενοι, τοῖς νῦν διδασκομένοις ἐναντιολογῶμεν· μήτε ἂν ἄγγελος ἐναντίος, εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματισθεῖς, πλανῆσαι σε βούληται· «κἂν γὰρ ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσηται ὑμᾶς παρ' ὃ νῦν παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω». Καὶ τέως μὲν ἐπ' αὐτῆς λέξεως ἀκούων, μνημόνευσον τῆς πίστεως· ἐκδέχου δὲ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν περὶ ἐκάστου τῶν ἐγκεμιένων
 10 σύστασιν· οὐ γὰρ ὡς ἔδοξεν ἀνθρώποις συνετέθη τὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκ πάσης τῆς Γραφῆς τὰ καιριώτατα συλλεχθέντα μίαν ἀναπληροῖ τὴν τῆς πίστεως διδασκαλίαν. Καὶ ὃν περὶ τρόπον ὁ τοῦ σινάπεως σπόρος ἐν μικρῷ κόκκῳ πολλοὺς περιέχει τοὺς κλάδους, οὕτω καὶ ἡ πίστις αὕτη ἐν ὀλίγοις ρήμασι πᾶσαν τὴν ἐν τῇ
 15 Παλαιᾷ καὶ Καινῇ τῆς εὐσεβείας γνῶσιν ἐγκεκόλπισται. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοί, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, αἷς νῦν παραλαμβάνετε, καὶ ἀπογράψασθε αὐτὰς εἰς τὸ πλάτος τῆς καρδίας ὑμῶν.

49'. Τηρήσατε μετ' εὐλαβείας, μή που συλήσῃ τινὰς χαννωθέντας ὁ ἐχθρὸς, μή τις αἵρετικὸς παρατρέψῃ τι τῶν παραδιδόμενων ὑμῖν. Πίστις μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ βαλεῖν τὸ ἀργύριον ἐπὶ τὴν τράπεζαν, ὅπερ ἡμεῖς νῦν πεποιθήκαμεν, Θεὸς δὲ παρ' ὑμῶν ἀπαιτεῖ τῆς παρακαταθήκης τοὺς λόγους· «διαμαρτύρομαι», καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου
 25 Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν», τηρῆσαι ταύτην ὑμᾶς τὴν παραδεδομένην πίστιν ἄσπιλον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θησαυρὸς ζωῆς νῦν σοι παρεδόθη, καὶ

μελετᾶτε, νὰ μὴν ἀκούσει κανένας κατηχούμενος αὐτὰ πού σᾶς παραδίδονται. Καὶ νὰ ἔχετε τὴν πίστη αὐτὴ ἐφόδιο γιὰ ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς σας, καὶ νὰ μὴ δεχθεῖτε, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν, καμμιά ἄλλη· οὔτε καὶ ἂν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀλλάξουμε γνώμη καὶ λέμε ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού σᾶς διδάσκουμε τώρα, οὔτε ἐὰν ὁ διάβολος, μεταφορφωμένος σὲ ἄγγελο φωτεινό⁴⁹, θελήσει νὰ σᾶς παραπλανήσει. Γιατὶ λέει, «ἔστω καὶ ἂν ἐμεῖς ἢ κάποιος ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σᾶς κηρύξει κάτι ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὸ πού παραλάβατε, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος»⁵⁰. Τώρα λοιπὸν ἀκούοντας ἀπομνημόνευσε κατὰ λέξη τὸ σύμβολο τῆς πίστεως, καὶ περίμενε στὸν κατάλληλο χρόνο νὰ διδαχθεῖς ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή τὸ περιεχόμενο κάθε ἀρθρου. Διότι τὰ ἀρθρα τῆς πίστεως δὲν συντάχθηκαν κατὰ τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ ὅλη τὴν ἁγία Γραφή τὰ κυριότερα στοιχεῖα, ἀποτέλεσαν τὴ μία διδασκαλία τῆς πίστεως. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ σπόρος τοῦ σιναπιοῦ περιέχει μέσα σ' ἓνα μικρὸ κόκκο πολλὰ κλαδιά, ἔτσι καὶ τὸ Σύμβολο αὐτὸ τῆς πίστεως μέσα σὲ λίγα λόγια συμπεριέλαβε ὅλη τὴ γνώση τῆς εὐσέβειας, πού περιέχεται στὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη. Προσέχετε λοιπὸν, ἀδελφοί μου, καὶ κρατεῖτε τὶς παραδόσεις⁵¹, πού τώρα παραλαμβάνετε, καὶ γράψτε τὶς βαθειὰ στὴν καρδιά σας⁵².

13. **Φ**υλάγετέ τις με εὐλάβεια, μήπως ὁ ἐχθρὸς τὶς ἀρπάξει ἀπὸ μερικοὺς ἀδρανεῖς ἀπὸ σᾶς, μήπως κανένας αἰρετικὸς διαστρέψει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού σᾶς παραδίδουμε. Διότι ἡ πίστη μοιάζει με τὴν κατάθεση χρημάτων στὴν τράπεζα,⁵³ πρᾶγμα πού κάναμε τώρα ἐμεῖς. Ὁ Θεὸς ὅμως θὰ σᾶς ζητήσῃ λόγο γιὰ αὐτὴ τὴν παρακαταθήκη. «Σᾶς ἐξορκίζω», λέει ὁ Ἀπόστολος, «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ζωοποιεῖ τὰ πάντα, καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μαρτύρησε τὴν ἐποχὴ τοῦ Πόντιου Πιλάτου, νὰ τηρήσετε αὐτὴ τὴν καλὴ ὁμολογία»⁵⁴ καὶ τὴν πίστη πού σᾶς παραδόθηκε ἄσπιλη, μέχρι τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τώρα σοῦ παραδόθηκε θησαυρὸς ζωῆς, καὶ ὁ Δεσπότης ὅταν ἔρθῃ θὰ

52. Παρμ. 7, 3.

53. Λουκᾶ 19,23.

54. Α' Τιμ 5, 21. 6, 13-14.

κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ζητεῖ τὴν παρακαταθήκην ὁ Δε-
σπότης, «ἦν καιροῖς ἰδίους δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνά-
στης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευό-
ντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν
5 οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται», ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κρά-
τος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

σοῦ ζητήσῃ αὐτὸ πού σοῦ ἐμπροστεύθηκε, «τὸ ὅποιο θὰ φανερώσῃ σὲ χρόνο πού ὁ ἴδιος θὰ ὀρίσῃ, ὁ μακάριος καὶ ὁ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλιάς τῶν βασιλέων καὶ Κύριος τῶν κυρίων, ὁ μόνος ἀθάνατος, πού κατοικεῖ σὲ φῶς ἀπλησιάζστο καὶ πού κανένας ποτὲ ἄνθρωπος δὲν ἔχει δεῖ, οὔτε μπορεῖ νὰ δεῖ⁵⁵, σὶν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμη, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

55. Α' Τιμ. 6,15-16.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Σ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΣΤ΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα περὶ Θεοῦ μοναρχίας·
εἰς τό, Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, καὶ περὶ αἱρέσεων· καὶ
ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἡσαΐου· «ἐγκαινίζεσθε πρὸς με νῆ-
σοι· Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον,
5 οὐκ αἰσχυνηθήσονται, οὐδ' οὐ μὴ ἐντραπῶσιν ἕως τοῦ
αἰῶνος», καὶ τὰ ἐξῆς

α'. **Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-**
στοῦ, εὐλογητὸς καὶ ὁ τούτου μονογενῆς Υἱός· ἅμα γὰρ τῶ
νοεῖσθαι Θεὸς νοεῖσθω καὶ Πατὴρ, ἵνα ἀδιαίρετος ἢ Πατὴρ καὶ
10 Υἱοῦ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι δοξολογία τελῆται· οὐ γὰρ ἄλλην δό-
ξαν Πατὴρ, καὶ ἄλλην Υἱὸς ἔχει, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν (τῶ
ἁγίῳ Πνεύματι)· ἐπειδὴ Πατὴρ ἐστὶν Υἱὸς μονογενῆς, καί,
Πατὴρ δοξαζομένου, συναπολαύει τῆς δόξης καὶ ὁ Υἱός· ἐ-
πειδὴ δόξα Υἱοῦ ἐκ τιμῆς Πατρὸς αὐτοῦ· καὶ πάλιν, Υἱοῦ δοξα-
15 ζομένου, μεγάλως τιμᾶται ὁ τοῦ τοσούτου Πατὴρ ἀγαθοῦ.

β'. **Καὶ ἡ μὲν διάνοια ὀξύτατα νοεῖ, ἡ δὲ γλῶσσα ρημάτων δεῖ-**
ται καὶ διηγήσεως πολλῆς τῶν μεταξὺ λόγων. Ἐμα μὲν γὰρ
ὀφθαλμὸς χορὸν ἄστρον περιλαμβάνει πολὺν, ἀλλ' ὅταν τὸ καθ'
ἕκαστον διηγήσασθαι βουληθῆ τις, τί μὲν ἔστι φωσφόρος, τί δὲ
20 ἔσπερος, τί δὲ τὸ καθ' ἓν, πολλῶν ἐπιδειται τῶν ρημάτων Πάλιν

1. Ἡσ. 46, 16-17.

2. Ρωμ. 9, 5.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤ'

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, μὲ τὸ θέμα τῆ Μοναρχία τοῦ Θεοῦ, τὸ «Πιστεύω σ' ἓνα Θεό» καὶ τὶς αἵρέσεις· ἐπίσης γίνεται ἀνάγνωση τοῦ χωρίου τοῦ Ἡσαΐα· «ἀνακαινιστεῖτε κοντὰ μου, σεῖς ποὺ κατοικεῖτε στὰ νησιᾶ. Οἱ Ἰσραηλίτες θὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν Κύριο μὲ αἰῶνια σωτηρία, δὲν θὰ αἰσχυνθοῦν, οὔτε θὰ ντραποῦν ποτὲ στοὺς αἰῶνες»¹.

1. **Ἄ**ς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἄς εἶναι εὐλογητὸς καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς του². Διότι φέρνοντας στὸν νοῦ μας τὸν Θεό, πρέπει νὰ τὸν ἐννοοῦμε καὶ Πατέρα, γιὰ νὰ δοξολογεῖται ἀδιαίρετα ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς μαζί μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί δὲν ἔχει ἄλλη δόξα ὁ Πατέρας καὶ ἄλλη ὁ Υἱός, ἀλλὰ μὰ καὶ τὴν αὐτὴ (μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα). Ἐπειδὴ εἶναι Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατέρα, ὅταν δοξάζεται ὁ Πατέρας, δοξάζεται μαζί μ' αὐτὸν καὶ ὁ Υἱός, ἐπειδὴ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν τιμὴ τοῦ Πατέρα του³. Καὶ πάλι· ὅταν δοξάζεται ὁ Υἱός, τιμᾶται πάρα πολὺ καὶ ὁ Πατέρας τόσο μεγάλου ἀγαθοῦ.

2. **Κ**αὶ ἡ μὲν διάνοια ἀντιλαμβάνεται μὲ μεγάλη ταχύτητα, ἐνῶ ἡ γλῶσσα χρειάζεται λόγια καὶ πολλὴ ἀφήγηση γιὰ νὰ περιγράψει ὅσα ἐννοεῖ ὁ νοῦς. Διότι τὸ μάτι βλέπει ταυτόχρονα πολλὰ ἄστρα, ἀλλὰ ὅταν κανεὶς θελήσει νὰ περιγράψει τὸ καθένα, τί εἶναι ὁ φωσφόρος, τί εἶναι ὁ Ἑσπερος, καὶ τί τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄστρα,

3. Παρμ 17, 6.

ὁμοίως γῆν καὶ θάλατταν καὶ πάντα τὰ τοῦ κόσμου τέρματα ἐν ὀξύτατῃ ροπῇ περιλαμβάνει ἡ διάνοια· ἀλλ' ὅπερ ἐν ἀκαριαίῳ νοεῖ, τοῦτο ἐν ρήμασι πολλοῖς διηγεῖται. Μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ ρηθὲν παράδειγμα, ἀλλ' ἔτι ἀσθενὲς καὶ ἀνίσχυρον λέγομεν γὰρ οὐχ ὅσα δεῖ περὶ Θεοῦ (μόνῳ γὰρ αὐτῷ ταῦτα γνώριμα), ἀλλ' ὅσα κεχώρηκεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσης, καὶ ὅσα ἡ ἡμετέρα ἀσθένεια βαστάσαι δύναται· οὐ γὰρ τό, τί ἐστι Θεός, ἐξηγούμεθα, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀκριβὲς περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδαμεν, μετ' εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦμεν. Ἐν τοῖς γὰρ περὶ Θεοῦ μεγάλη γνώσις, τὸ τὴν ἀ-
 10 γνωσίαν ὁμολογεῖν. «Μεγαλύνετε τοίνυν τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ» κοινῇ πάντες· ὁ γὰρ εἰς ἀδυνατεῖ, μᾶλλον δὲ κἂν πάντες ὁμοῦ συναχθῶμεν, οὐπω τὸ καθ' ὃ δεῖ ποιήσομεν οὐ λέγω τοὺς παρόντας ἡμᾶς μόνους, ἀλλὰ γὰρ κἂν πάσης τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, τῆς τε νῦν οὔσης
 15 καὶ τῆς μελλούσης, πάντα τὰ θρέμματα συνέλθοι, τὸν ποιμένα κατ' ἀξίαν ὑμνῆσαι οὐ δυνήσεται.

γ'. **Μ**έγας ἦν Ἀβραάμ καὶ τίμιος, ἀλλὰ μέγας πρὸς ἀνθρώπους ὅτε δὲ ἔφθασε πρὸς τὸν Θεόν, τότε φησὶν εὐγνωμόνως ἀληθεύων «ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός». Οὐκ εἶπε, «γῆ», καὶ ἐσίγη-
 20 σεν, ἵνα μὴ τὸ μέγα στοιχεῖον ἑαυτὸν ὀνομάσῃ, ἀλλὰ ἐπήγαγε, καὶ «σποδός», ἵνα τὸ εὐδιάλυτον αὐτοῦ καὶ σαθρὸν παραστήσῃ. Ἔστι τι, φησί, σποδοῦ σμικρότερον ἢ λεπτότερον; Λάβε, φησί, τὴν σύγκρισιν σποδοῦ πρὸς οἰκίαν, καὶ οἰκίας πρὸς πόλιν, καὶ πόλεως πρὸς ἐπαρχίαν, καὶ ἐπαρχίας πρὸς τὴν Ῥωμαίων χώραν,
 25 καὶ τῆς Ῥωμαίων χώρας πρὸς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ τέρματα· πᾶσαν δὲ τὴν γῆν πρὸς τὸν ἐγκεκολλητισμένον αὐτὴν οὐρανόν, ἣτις τοσαύτην ἔχει πρὸς οὐρανὸν τὴν σύγκρισιν, ὅσῃν τὸ

χρειάζεται πολλά λόγια. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ διάνοια μὲ μιὰ στιγμιαία σκέψη περιλαμβάνει τὴ γῆ, τὴ θάλασσα καὶ ὅλα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Ὅμως, αὐτὸ πὺ ἀντιλαμβάνεται αὐτὴ ἀκαριαῖα, αὐτὸ γιὰ νὰ τὸ διηγηθεῖ χρειάζεται πολλά λόγια. Τὸ παράδειγμα βέβαια πὺ ἀνέφερα εἶναι μεγάλο, ἀλλὰ κι' αὐτὸ εἶναι ἀκόμα ἀσθενικὸ καὶ ἀνίσχυρο. Διότι δὲ λέμε ὅσα πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Θεὸ (γιατὶ αὐτὰ τὰ γνωρίζει μόνο Ἐκεῖνος), ἀλλὰ ὅσα μπορεῖ νὰ χωρέσει ἡ ἀνθρώπινη φύση μας καὶ ὅσα μπορεῖ νὰ σηκώσει ἡ δική μας ἀδυναμία. Διότι δὲν ἐξηγοῦμε τί εἶναι Θεὸς, ἀλλ' ὁμολογοῦμε μὲ εὐγνωμοσύνη ὅτι δὲ γνωρίζουμε ἀκριβῶς τὴν οὐσία του. Διότι εἶναι μεγάλη γνώση στὰ θέματα γιὰ τὸν Θεὸ τὸ νὰ ὁμολογοῦμε τὴν ἄγιοιᾶ μας. «Ἐννεύστε λοιπὸν μαζί μου τὸν Κύριο καὶ ἅς διακηρύξουμε τὸ ὄνομά του συγκεντρωμένοι ὅλοι μαζί»³, ἀπὸ κοινῶ ὅλοι, γιατί ὁ ἓνας δὲν ἔχει τὴ δύναμη, ἢ μᾶλλον καὶ ὅλοι μαζί ἂν συναχθοῦμε, δὲν θὰ κάνουμε αὐτὸ πὺ πρέπει. Καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο ἐμᾶς πὺ εἶμαστε παρόντες, ἀλλ' ἀκόμα καὶ ἂν συγκεντρωθοῦν ὅλα τὰ πρόβατα ὅλης τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς τωρινῆς καὶ τῆς μέλλουσας, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ὑμνήσουν τὸν ποιμένα ὅπως τοῦ ἀξίζει.

3. **Ο** Ἀβραὰμ ἦταν μεγάλος καὶ πολὺ τιμημένος, ἀλλὰ ἦταν μεγάλος ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ὅμως ἔφθασε μπροστὰ στὸν Θεό, τότε ὁμολόγησε μὲ εὐγνωμοσύνη τὴν ἀλήθεια· «ἐγὼ εἶμαι γῆ καὶ στάχτη»⁴. Δὲν εἶπε «γῆ» καὶ σταμάτησε, γιὰ νὰ μὴ ἀποδώσει στὸν ἑαυτὸ του διαστάσεις ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες τῆς γῆς, ἀλλὰ πρόσθεσε καὶ «στάχτη», γιὰ νὰ ἐκφράσει τὸ εὐκολοδιάλυτο καὶ τὴ σαθρότητά του. Ὑπάρχει, λέει, τίποτε μικρότερο ἢ λεπτότερο ἀπὸ τὴ στάχτη; Σύγκρινε, λέει, τὴ στάχτη μὲ ἓνα σπῖτι, καὶ τὸ σπῖτι μὲ μιὰ πόλη, καὶ τὴν πόλη μὲ μιὰ ἐπαρχία, καὶ τὴν ἐπαρχία μὲ τὴ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, τὴ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία μὲ ὀλοκλήρη τὴ γῆ καὶ τὰ πέρατά της, καὶ ὀλοκλήρη τὴ γῆ μὲ τὸν οὐρανὸ πὺ τὴν ἀγκαλιάζει, ἢ ὅποια γῆ ἔχει τόση ἀναλογία μὲ τὸν οὐρανὸ,

4. Γεν. 18, 27.

μέσον πρὸς πᾶσαν τὴν περιφέρειαν τοῦ τροχοῦ ἔχει· τοσαύτη γὰρ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἢ σύγκρισις· καὶ τὸν πρῶτον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον τοῦτον μικρότερον εἶναι νόησον τοῦ δευτέρου, καὶ τὸν δεύτερον τοῦ τρίτου (μέχρι γὰρ τούτου ὠνόμασεν ἡ 5 Γραφή, οὐχ ὅτι τοσοῦτοι μόνοι τυγχάνουσι, ἀλλ' ὅτι τοσοῦτους μόνους ἡμῖν γνῶναι συνέφερε). Καὶ ὅταν ἴδῃς τῷ νῶ πάντα τοὺς οὐρανοὺς, οὐπω οὐδὲ οἱ οὐρανοὶ αἰνέσαι τὸν Θεόν, καθ' ὃ ἐστίν, *δυ-νήσονται*, οὐδ' ἂν βροντῆς μεγαλοφωνότερα ἤχῳσιν. *Εἰ δὲ τὰ τοσαῦτα κύτῃ τῶν οὐρανῶν τὸν Θεὸν ὑμῆσαι κατ' 10 ἀξίαν οὐ δύναται*, πότε ἄρα γῆ καὶ σποδός, τὸ μικρότατον καὶ τῶν ὄντων ἐλαχιστότατον, ἀξίον ὕμνον ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ *δυνήσεται*, ἢ ἀξίως εἰπεῖν περὶ Θεοῦ, τοῦ κατέχοντος τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ ἔχοντος τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας;

δ'. *Εἰ* τις ἐπιχειρεῖ τὰ περὶ Θεοῦ λέγειν, πρῶτον διηγείσθω τῆς 15 γῆς τὰ τέρατα. *Γῆν οἰκεῖς*, καὶ τὸ τέλος τῆς σῆς οἰκίας, *τῆς γῆς*, οὐ γινώσκεις, καὶ πῶς τὸν κατασκευαστὴν ἀξίως νοῆσαι *δυνήσῃ*; *Θεωρεῖς τοὺς ἀστέρας*, τὸν δὲ ποιητὴν οὐ θεωρεῖς· ἀρίθμησον τοὺς φαινομένους, καὶ τότε τὸν μὴ φαινόμενον ἐξήγησαι, τὸν ἀριθμοῦντα πλήθη ἀστρων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα 20 καλοῦντα. *Σταγόνες ὑετῶν λαβροτέρων προσφάτως ἐπελθοῦσαι μικροῦ δεῖν ἀπάλεσαν ἡμᾶς*. Ἀρίθμησον ταύτης μόνης τῆς πόλεως τὰς σταγόνας καὶ οὐ λέγω τῆς πόλεως, ἀλλὰ τοῦ σου σώματος εἰς μίαν ὥραν τὰς σταγόνας ἀρίθμησον, εἴ σοι δυνατόν· ἀλλὰ ἀδύνατον· γίνωσκε σεαυτοῦ τὴν ἀσθένειαν. Ἐκ τούτου 25 γνῶθι τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν· ἠρίθμηνται γὰρ αὐτῷ σταγόνες

4α. Πρὸβλ. καὶ Κατήχησις ΙΕ', 24, καὶ Μ. Βασιλείου, 'Ομιλία Γ εἰς τὴν Ἑξαήμερον. Μὲ τὴν ἀποψη αὐτῆ τοῦ Κυρίλλου, ὅτι ἡ γῆ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ σφαιρικοῦ οὐρανοῦ, διαφανοῦν πολλοὶ Πατέρες καὶ ἐκκλ. συγγραφεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἰω. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος λέει· «Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ λέγοντες κινεῖσθαι τὸν οὐρανόν; Ποῦ εἰσὶν οἱ σφαιροειδῆ αὐτὸν ἀποφαινόμενοι;» ('Ομιλία

ὄση εἶναι ἡ ἀναλογία τοῦ κέντρου ἑνὸς τροχοῦ μὲ ὁλόκληρη τὴν περιφέρειά του⁴. διότι αὐτὴ εἶναι ἡ σχέση τῆς γῆς μὲ τὸν οὐρανό. Καὶ σκέψου ὅτι ὁ πρῶτος αὐτὸς οὐρανὸς ποὺ φαίνεται εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν δεύτερο, καὶ ὁ δεύτερος ἀπὸ τὸν τρίτο⁵ (διότι μέχρι τρίτο οὐρανὸ κάνει λόγο ἢ Γραφή, ὄχι διότι τόσοι μόνο ὑπάρχουν, ἀλλὰ διότι τόσοι μόνο μᾶς συνέφερε νὰ γνωρίσουμε). Καὶ ὅταν βάλεις μὲ τὸν νοῦ σου ὅλους τοὺς οὐρανοὺς, οὔτε καὶ ὅλοι οἱ οὐρανοὶ μποροῦν νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸ ὡς πρὸς αὐτὸ ποὺ εἶναι, ἀκόμα κι' ἂν ἤχοῦν πιὸ δυνατὰ καὶ ἀπὸ βροντῆ. Ἐὰν λοιπὸν τὰ τόσο πολλὰ οὐράνια σώματα δὲν μποροῦν νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸ ὅπως τοῦ ἀξίζει, πότε ἄραγε ἡ γῆ καὶ ἡ σάχη, τὸ πιὸ μικρὸ καὶ εὐτελὲς ἀπὸ τὰ ὄντα, θὰ μπορέσει νὰ ἀναπέμψει ὕμνο ἀντάξιο τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ μιλήσει ὅπως ἀξίζει γιὰ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος κατέχει ὁλόκληρη τὴ γῆ καὶ ἔχει τοὺς κατοίκους τῆς σὰν τὶς ἀκρίδες⁶;

4. **Ἄ**ν κάποιος ἐπιχειρήσει νὰ μιλήσει γιὰ τὸν Θεό, ἅς μιλήσει πρῶτα γιὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Κατοικεῖς στὴ γῆ καὶ δὲν γνωρίζεις τὸ τέρμα τῆς κατοικίας σου, δηλαδὴ τῆς γῆς. Πῶς λοιπὸν θὰ μπορέσεις νὰ ἐννοήσεις ἐπάξια τὸ δημιουργό της; Βλέπεις τὰ ἀστρα, ἐνῶ τὸν δημιουργὸ τους δὲν τὸν βλέπεις. Μέτρησε πρῶτα τὰ ἀστρα ποὺ φαίνονται, καὶ τότε ἐπιχείρησε νὰ μιλήσεις γι' αὐτὸν ποὺ δὲν φαίνεται, αὐτὸν ποὺ γνωρίζει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀστρων καὶ ὀνομάζει τὸ καθένα μὲ τὸ ὄνομά του⁷. Σταγόνες βροχῆς ποὺ ἔπεσαν πρόσφατα μὲ ὄρμη, λίγο ἔλειψε νὰ μᾶς καταστρέψουν. Μέτρησε ἂν μπορεῖς τὶς σταγόνες ποὺ ἔπεσαν σ' αὐτὴ τὸν πόλη, ἢ καλύτερα ὄχι στὴν πόλη, ἀλλὰ μέτρησε τὶς σταγόνες ποὺ ἔπεσαν σὲ διάστημα μᾶς ὥρας στὸ σῶμα σου· ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο. Ἀναγνώρισε τὴν ἀδυναμία σου. Ἀπὸ αὐτὸ γνώρισε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος ἔχει μετρήσει τὶς σταγόνες τὶς βροχῆς⁸ ποὺ ἔπεσαν σ' ὁλόκληρη

14η εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους). Ὁ δὲ Ἰω. Δαμασκηνὸς, θεωρώντας ἀδιάφορο τὸ ἂν ἰσχύει ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη ἀποψη, λέει· «Εἶτε οὕτως, εἶτε ἐκείνως, ἅπαντα τῷ θεῷ προστάγματι γέγονέ τε καὶ ἤδρασται, καὶ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ βούλημα θεμέλιον ἀσάλευτον κέκτηται», (*Ἐκδ. ἀκρι. Ὁρθ. πίστεως 6', 6).

5. Β' Κορ. 12, 2.

6. Ἦσ. 40, 22.

7. Ψαλμ. 146, 4.

8. Ἰωβ 36, 27.

ύετοῦ, αἱ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης οὐ νῦν χυθεῖσαι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάντοτε. Ποίημα Θεοῦ ἥλιος, μέγα μὲν, μικρότατον δὲ πρὸς σύγκρισιν τοῦ παντός οὐρανοῦ. Ἐνατένισον πρῶτον τῷ ἡλίῳ, καὶ τότε τὸν Δεσπότην πολυπραγμότησον· «Βαθύτερά σου σμὴ ζήτει, καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταξε· ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ».

ε'. **Ἄ**λλ' ἐρεῖ τις Εἰ ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ θεία ὑπόστασις, καὶ τί σὺ περὶ τούτων διηγῆ; Ἔρα οὖν ἐπειδὴ πάντα τὸν ποταμὸν ἐκπιεῖν ἀδυνατῶ, μὴδὲ τὸ συμφέρον ἐμαυτῷ ἐμμέτρως λάβω; 10 Ἔρα ἐπειδὴ πάντα τὸν ἥλιον τῇ τῶν ὀμμάτων καταστάσει χωρῆσαι οὐ δύναμαι, μὴδὲ πρὸς τὴν ἐμαντοῦ χρείαν αὐταρκῆς ἐμβλέψω; ἢ καὶ ἐπειδὴ εἰς παράδεισον μέγαν εἰσελήλυθα καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἀκροδρύων ὑπόστασιν φαγεῖν οὐ δύναμαι, βούλει με πεινῶντα τελείως ἐξελθεῖν; Αἰνῶ καὶ δοξάζω τὸν ἡμᾶς 15 ποιήσαντα· κέλευσμα γάρ ἐστι θεῖον τὸ λέγον, «πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον». Δοξάζειν τὸν Δεσπότην, ἀλλ' οὐκ ἐξηγεῖσθαι νῦν ἐπιχειρῶ· εἰδὼς μὲν ὅτι καὶ τοῦ δοξάζειν τῆς ἀξίας ἀπολειφθήσομαι, ἔργον δὲ εὐσεβείας ἡγούμενος τὸ κἂν ὅλως ἐπιχειρεῖν· παραμυθεῖται γάρ μου τὴν ἀσθένειαν ὁ Κύριος Ἰησοῦς 20 λέγων· «Θεὸν οὐδεὶς εἰώρακε πώποτε».

ς'. **Τ**ί οὖν; ἐρεῖ τις, οὐ γέγραπται ὅτι «οἱ ἄγγελοι τῶν μικρῶν βλέπουσι διὰ παντός τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»; Ἀλλὰ βλέπουσιν οἱ ἄγγελοι, οὐ καθὼς ἐστιν ὁ Θεός, ἀλλὰ καθόσον καὶ αὐτοὶ χωροῦσιν· αὐτὸς γάρ ἐστιν Ἰησοῦς ὁ λέγων 25 «οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα εἰώρακέ τις, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος εἰώρακε τὸν Πατέρα». Βλέπουσιν οὖν οἱ ἄγγελοι καθ' ὃ χωροῦσι,

9. Σοφ. Σειρ. 3, 22.

10. Ψαλμ. 150, 6.

11. Ἰω. 1, 18.

τῆ γῆ, ὄχι μόνο τώρα, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ δημιουργία τοῦ κόσμου ὡς τώρα. Δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἥλιος, μεγάλο βέβαια, ἀλλὰ πολὺ μικρὸ σὲ σύγκριση μὲ ὀλόκληρο τὸν οὐρανό. Κοίταξε πρῶτα τὸν ἥλιο μὲ ἐπιμονή καὶ μετὰ ἀσχολήσου μὲ τὸ Δεσπότη. Μὴ ζητᾶς τὰ βαθύτερα ἀπὸ σένα, καὶ μὴ ἐξετάζεις αὐτὰ πού εἶναι πιὸ δυνατὰ ἀπὸ σένα. «Νὰ σκέφτεσαι μόνο ἐκεῖνα γιὰ τὸ ὅποια σοῦ δόθηκε ἐντολή»⁹.

5. Ἄλλὰ θὰ πεῖ κάποιος: Ἐφόσον ἡ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ, τότε γιατί ἐσύ μιλάς γι' αὐτά; Ἐπειδὴ δὲν μπορῶ νὰ πιῶ ὀλόκληρο τὸ ποτάμι, δὲν πρέπει νὰ πιῶ μὲ μέτρο οὔτε ὅσο μοῦ χρειάζεται; Ἐπειδὴ μὲ τὴν κατάσταση τῶν ματιῶν μου δὲν μπορῶ νὰ χωρέσω ὀλόκληρο τὸν ἥλιο, δὲν θὰ τὸν κοιτάξω οὔτε καὶ ὅσο μοῦ χρειάζεται; Ἡ, ἐπειδὴ μπῆκα σὲ μεγάλον κῆπο καὶ δὲν μπορῶ νὰ φάω ὅλους τοὺς καρπούς, θέλεις νὰ βγῶ ἔξω τελείως πεινασμένος; Ὑμῶ καὶ δοξάζω τὸν Δημιουργό μας, γιατί ὑπάρχει θεία ἐντολή πού λέει: «κάθε ὄν πού ἀναπνέει ἅς αἰνέσει τὸν Κύριο»¹⁰. Καὶ τώρα ἐπιχειρῶ νὰ δοξάσω τὸν Δεσπότη καὶ ὄχι νὰ τὸν ἐξηγήσω, γνωρίζοντας βέβαια πὼς οὔτε καὶ νὰ τὸν δοξάσω, ὅπως τοῦ πρέπει, δὲν εἶμαι ἰκανός, ἀλλὰ θεωρῶ ἔργο εὐσέβειας καὶ τὸ ὅτι ἀπλῶς ἐπιχειρῶ. Καὶ μὲ παρηγορεῖ βέβαια ὁ Κύριος Ἰησοῦς γιὰ τὴν ἀσθένειά μου λέγοντας: «τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε ποτὲ κανεῖς»¹¹.

6. Τί λοιπόν; θὰ μοῦ πεῖ κάποιος: δὲν εἶναι γραμμένο ὅτι «οἱ ἄγγελοι τῶν περιφρονημένων βλέπουν διαρκῶς τὸ πρόσωπο τοῦ οὐράνιου Πατέρα μου»¹²; Ναι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄγγελοι δὲν βλέπουν τὸν Θεὸ ὅπως εἶναι, ἀλλὰ ὅσο μποροῦν καὶ αὐτοὶ νὰ δοῦν. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς εἶναι πού λέει: «κανένας δὲν ἔχει δεῖ τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο ἐκεῖνος πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐκεῖνος ἔχει δεῖ τὸν Πατέρα»¹³. Βλέπουν λοιπόν οἱ ἄγγελοι ὅσο μποροῦν νὰ χωρέσουν, καὶ οἱ ἀρχάγγελοι ὅσο μποροῦν. Οἱ Θρόνοι καὶ οἱ Κυριότη-

12. Ματθ. 18, 10.

13. Ἰω. 6, 46.

καὶ ἀρχάγγελοι καθ' ὃ δύνανται· Θρόνοι δὲ καὶ Κυριότητες μει-
 ζόνως μὲν παρὰ τοὺς πρώτους, ἔλαττον δὲ τῆς ἀξίας. Μόνον δὲ
 βλέπειν δύναται ὡς χρὴ ἅμα τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐκεῖνο
 γὰρ πάντα ἐρευνᾷ καὶ γινώσκει, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ὡς γε
 5 καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς γινώσκει καθ' ὃ δεῖ ἅμα τῷ Πνεύματι τῷ
 ἁγίῳ τὸν Πατέρα. «Οὐδὲ γὰρ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει»,
 φησὶν, «εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ»· βλέπει γὰρ
 καθ' ὃ δεῖ, καὶ ἀποκαλύπτει σὺν τῷ Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦ Πνεύ-
 ματος, καθ' ὃ ἕκαστος χωρεῖ τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ καὶ τῆς θεότη-
 10 τος τῆς πατρικῆς ἐστὶ σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ κοινωνὸς ὁ Υἱὸς
 ὁ μονογενὴς ὁ γεννηθεὶς οἶδε τὸν γεννήσαντα, καὶ ὁ γεννήσας
 οἶδε τὸν γεγεννημένον. Ἀγγέλων τοίνυν ἀγνοούντων (κατὰ γὰρ
 τὴν οἰκείαν ἑκάστῳ δύναμιν ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ Πνεύματος
 15 τοῦ ἁγίου ὁ Μονογενὴς, ὡς εἰρήκαμεν), μηδεὶς ἀνθρώπων ἐπαι-
 σχυνέσθω τὴν ἀγνοίαν ὁμολογεῖν. Λαλῶ νῦν ἐγὼ καὶ οἱ πάντες
 κατὰ καιρὸν, ἀλλὰ τὸ πῶς λαλοῦμεν, εἰπεῖν ἀδυνατοῦμεν. Πῶς
 οὖν τὸν δόντα τὸ λαλεῖν δύναμαι διηγῆσασθαι; Ὁ ψυχὴν ἔχων
 ἐγὼ καὶ τοῦς χαρακτῆρας αὐτῆς εἰπεῖν μὴ δυνάμενος, πῶς τὸν
 δοτῆρα τῆς ψυχῆς ἐξεῖπεῖν δυνήσομαι;

ζ'. 20 **Α**ὐταρκες ἡμῖν εἰς εὐσέβειάν ἐστὶ τοῦτο μόνον, τὸ εἰδέναι ὅτι
 Θεὸν ἔχομεν, Θεὸν ἓνα, Θεὸν ὄντα, αἰεὶ ὄντα, ὁμοιον αἰεὶ ἑαυτῷ
 ὄντα, οὗ πατὴρ οὐκ ἔστιν ἄλλος, οὗ μηδεὶς ἰσχυρότερος, ὃν οὐ-
 δεὶς δεξάμενος ἐκβάλλει τῆς βασιλείας, τὸν πολυώνυμον καὶ
 παντοδύναμον καὶ μονοειδῆ τὴν ὑπόστασιν οὗ γὰρ ὅτι καλεῖται
 25 ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ παντοκράτωρ καὶ Σαβαώθ παρὰ τοῦτο

τες βέβαια βλέπουν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ λιγότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι στὴν πραγματικότητα. Τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ δεῖ τὸν Πατέρα ὅπως εἶναι, ταυτόχρονα μὲ τὸν Υἱό, εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιατί ἐκεῖνο ἐρευνᾷ καὶ γνωρίζει τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»¹⁴, ὅπως βέβαια καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς γνωρίζει ἀπόλυτα τὸν Θεὸ μαζί μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Διότι λέει, «οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανεῖς, παρὰ μόνο ὁ Υἱὸς, καὶ ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ὁ Υἱὸς θὰ τοῦ τὸν ἀποκαλύψει»¹⁵. Γιατὶ ὁ Υἱὸς βλέπει τὸν Πατέρα ὅπως εἶναι καὶ τὸν ἀποκαλύπτει μαζί μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος στοὺς ἀνθρώπους, στὸ βαθμὸ πού ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὸν χωρέσει. Ἐπειδὴ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς μαζί μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κοινωνὸς τῆς θεότητος τοῦ Πατέρα, αὐτὸς πού γεννήθηκε γνωρίζει ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε, καὶ ἐκεῖνος πού τὸν γέννησε γνωρίζει αὐτὸν πού γεννήθηκε. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ ἄγγελοι δὲν τὸν γνωρίζουν (διότι, ὅπως εἶπαμε, ἀνάλογα μὲ τὴ δυνατότητα τοῦ κάθε ἀγγέλου ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα στοὺς ἀγγέλους μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος), γι' αὐτὸ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἅς μὴ ντρέπεται νὰ ὁμολογήσει τὴν ἄγνοιά του. Μιλῶ τώρα ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι κατὰ καιροὺς, ἀλλὰ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε τὸ πῶς μιλοῦμε. Πῶς λοιπὸν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω ἐκεῖνον πού μοῦ ἔδωσε τὴν ἰκανότητα νὰ μιλῶ; Ἐγὼ πού, ἂν καὶ ἔχω ψυχὴ, δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς, πῶς θὰ μπορέσω νὰ μιλήσω γιὰ ἐκεῖνον πού ἔσωσε τὴν ψυχὴ;

7. **Εἶναι** ἀρκετὸ γιὰ τὴν εὐσέβειά μας αὐτὸ μόνο, νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἔχουμε Θεὸ, ἓνα Θεό, Θεὸ πού ὑπάρχει καὶ ὑπῆρχε πάντοτε καὶ εἶναι ἀναλλοίωτος, τοῦ ὁποῖου δὲν ὑπάρχει ἄλλος πατέρας, καὶ κανένας δὲν εἶναι ἰσχυρότερος, τὸν ὁποῖο κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸν διαδεχθεῖ καὶ νὰ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν βασιλεία, ὁ ὁποῖος ἔχει πολλὰ ὀνόματα, καὶ εἶναι παντοδύναμος καὶ ἔχει μὰ ὑπόστασι. Διότι, ἐπειδὴ ὀνομάζεται ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ παντοκράτο-

15. Ματθ. 11, 27.

διάφορός ἐστι καὶ ἄλλοῖος, ἀλλ', εἷς ὢν καὶ ὁ αὐτός, μυρίας ἐκπέμπει τὰς τῆς θεότητος ἐνεργείας· οὐκ ἐν μέρει πλέον ἔχων καὶ ἐν μέρει ἐλαττούμενος, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ὁμοιος ὢν αὐτὸς ἑαυτῷ· οὐ μέγας ἐν φιλανθρωπία μόνον καὶ μικρὸς ἐν σοφία, ἀλλ' ἰσοδύναμον ἔχων τὴν σοφίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν· οὐκ ἐν μέρει βλέπων ἐν μέρει δὲ τοῦ βλέπειν ἀπεστερημένος, ἀλλ' ὅλος ὢν ὀφθαλμὸς, καὶ ὅλος ἀκοή, καὶ ὅλος νοῦς· οὐχ ὡς ἡμεῖς ἐν μέρει νοῶν καὶ ἐν μέρει μὴ γινώσκων· βλάσφημος γὰρ ὁ λόγος καὶ θείας ὑποστάσεως ἀνάξιος. Προγνώστης ἐστὶ τῶν ὄντων, καὶ ἅγιος, καὶ παντοκράτωρ, καὶ πάντων ἀγαθώτερος, καὶ πάντων μείζων, καὶ πάντων σοφώτερος, οὐ μῆτε ἀρχὴν, μῆτε μορφὴν, μῆτε εἶδος ἐξαιρεῖν δυνασόμεθα· «οὔτε γὰρ φωνῆς αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐωράκατε», φησὶν ἡ θεία Γραφή· διὸ καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας φησὶν ὁ Μωσῆς «καὶ φυλάξασθε σφόδρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὅτι ὁμοίωμα οὐκ εἶδετε». Εἰ γὰρ ὅλως τὴν ὁμοιότητα δυνατὸν φαντασθῆναι, ἐγγὺς ἔσται ἡ διάνοια τῆς ὑποστάσεως.

η'. **Ἐ**φαντάσθησαν πολλοὶ πολλὰ, καὶ πάντες ἀποτετυχήκασιν. Καὶ οἱ μὲν πῦρ ἐνόμισαν εἶναι τὸν Θεόν, ἕτεροι δὲ πτερωτὸν ὡς ἄνθρωπον διὰ τὸ γεγράφθαι μὲν καλῶς, νοεῖσθαι δὲ κακῶς τό, 20 «ἐν σκέπη τῶν πτερῶν σου σκεπάσεις με». Ἐπελάθοντο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς, λέγοντος ὁμοίως καὶ περὶ ἑαυτοῦ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· «ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;». Τῆς γὰρ φρουρητικῆς αὐτοῦ 25 δυνάμεως εἰς πτέρυγας λαμβανομένης, οὔτοι μὴ νοήσαντες, εἰς ἀνθρώπινα πράγματα καταπεσόντες, ἀνθρωπίνως ὑπέλαβον

ρας και Σαβαώθ, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι διαφορετικὸς ἢ ἀλλοιώτικος. Ἄλλὰ, ἐνῶ εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος, ἐκπέμπει μύριες τὶς ἐνέργειες τῆς θεότητος. Δὲν εἶναι σὲ κάποιον μέρος τοῦ μεγαλύτερου καὶ σὲ ἄλλο μικρότερος, ἀλλὰ εἶναι σὲ ὅλα ὅμοιος αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Δὲν εἶναι μεγάλος μόνο στὴ φιλανθρωπία καὶ μικρὸς στὴ σοφία, ἀλλὰ ἔχει ἰσοδύναμη τὴ σοφία καὶ τὴν φιλανθρωπία. Καὶ δὲ βλέπει μόνο σὲ ὀρισμένο μέρος καὶ σὲ ἄλλο μέρος ὄχι, ἀλλ' εἶναι ὅλος μάτια, ὅλος αὐτιά καὶ ὅλος νοῦς. Δὲν εἶναι σὰν ἐμᾶς, ὥστε νὰ ἐννοεῖ ἓνα μέρος ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν καὶ ἄλλο μέρος ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸ ἀγνοεῖ. Αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι βλάσφημος καὶ ἀνάξιος γιὰ τὸν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ὅλα τὰ ὄντα, εἶναι ἅγιος καὶ παντοκράτορας καὶ πῶ ἀγαθὸς ἀπὸ ὅλους καὶ μεγαλύτερος ὅλων καὶ σοφώτερος ὅλων. Δὲν μπορούμε οὔτε τὴν ἀρχὴ του νὰ ἐξηγήσουμε, οὔτε τὴ μορφὴ του, οὔτε τὸ πρόσωπό του. Διότι λέει ἡ ἁγία Γραφή «οὔτε τὴ φωνὴ του ἀκούσατε ποτέ, οὔτε τὸ πρόσωπό του εἶδατε»¹⁶. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωυσῆς λέει στοὺς Ἰσραηλίτες: «φυλάξτε μὲ πολὺ προσοχὴ τὶς ψυχές σας, διότι δὲν εἶδατε ὁμοίωμά του»¹⁷. Ἐφόσον λοιπὸν δὲν μπορούμε καθόλου νὰ φαντασθοῦμε μὲ τί μοιάζει, πῶς μπορεῖ ὁ νοῦς μας νὰ πλησιάσει τὴν οὐσία του;

8. Πολλοὶ κατὰ καιροὺς φαντάστηκαν πολλὰ γιὰ τὸν Θεό, καὶ ὅλοι ἀπέτυχαν. Ἄλλοι νόμισαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φωτιά¹⁸, ἄλλοι φτερωτὸς ἄνθρωπος, ἐξαιτίας αὐτοῦ ποὺ γράφτηκε βέβαια καλῶς, ἀλλὰ ἐρμηνεύτηκε κακῶς: «θὰ μὲ σκεπάσεις κάτω ἀπὸ τὶς πτέρυγές σου»¹⁹. Λησμόνησαν τὸν Μονογενῆ Κύριον μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος λέει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του στὴν Ἱερουσαλήμ: «Πόσες φορές θέλησα νὰ συνάξω τὰ παιδιὰ σου, ὅπως ἡ κλώσσα τὰ πουλιὰ τῆς κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τῆς, καὶ δὲ θελήσατε;»²⁰. Ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν κατάλαβαν ὅτι παρομοίασε τὴν περιφρουρητικὴν τοῦ δύναμιν μὲ τὶς πτέρυγες, ἡ σκέψιν τοὺς πῆγε στὰ ἀνθρώπινα πράγματα, καὶ σχημάτισαν ἀνθρώπινες ἀντιλήψεις γιὰ τὸν ἀναξιχνίαστο Θεό. Ἄλλοι

17. Δευτ. 4, 15.

18. Σοφ. Σολ. 13, 2.

19. Ψαλμ. 16, 8.

20. Ματθ. 23, 37.

εἶναι τὸν ἀνεξιχνίαστον. Οἱ δὲ ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχειν αὐτὸν εἰ-
 πείν ἐτόλμησαν διὰ τὸ γεγράφθαι· «ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου, ἐπι-
 βλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν»· εἰ γὰρ ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς μόνους
 ἐν μέρει περίκειται, μερικὸν ἄρα τὸ βλέπειν αὐτῷ καὶ οὐ παντε-
 5 λές, ὅπερ ἐπὶ Θεοῦ λέγειν δύσφημόν ἐστι· τὸν γὰρ Θεὸν τέλειον
 ἐν πᾶσιν εἶναι δεῖ πιστεύειν κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν τὴν
 λέγουσαν· «ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι». Τέλειος ἐν
 τῷ βλέπειν, τέλειος ἐν τῷ δύνασθαι, τέλειος ἐν μεγέθει, τέλειος ἐν
 προγνώσει, τέλειος ἐν ἀγαθωσύνῃ, τέλειος ἐν δικαιοσύνῃ, τέλει-
 10 ος ἐν φιλανθρωπίᾳ· οὐκ ἐν τόπῳ περιορισμένος, ἀλλὰ τῶν τόπων
 ποιητὴς ἐν πᾶσιν ὢν, καὶ ὑπ' οὐδενὸς περιγραφόμενος. Θρόνος
 αὐτῷ ὁ οὐρανός, ἀλλ' ὑπερανέχει ὁ καθεζόμενος ὑποπόδιον ἢ
 γῆ, ἀλλὰ φθάνει ἢ δύναμις καὶ μέχρι καταχθονίων.

θ'. **Εἰς** ἐστι πανταχοῦ παρών, πάντα βλέπων, πάντα νοῶν,
 15 πάντα διὰ Χριστοῦ κατασκευάζων· «πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένε-
 το, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»· πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ μεγί-
 στη καὶ ἀνελλιπῆς, ποταμὸς εὐεργεσιῶν, φῶς αἰδίων ἀνελλιπῶς
 ἀπαστρέπτον, δύναμις ἀκατανώνιστος, ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν
 συμπεριφερομένη, οὐ μὴδὲ τὸ ὄνομα φέρομεν ἀκοῦσαι· «ἢ ἴχνος
 20 Κυρίου εὐρήσεις», φησὶν ὁ Ἰώβ, «ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου ἃ ἐποί-
 ησεν ὁ Παντοκράτωρ;». Εἰ τὰ ἔσχατα τῶν ποιημάτων οὐ κατα-
 λαμβάνεται, ἄρα ὁ τὰ πάντα ποιήσας καταλφθήσεται; «Ὁφθαλ-
 μὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ
 ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Εἰ ἃ ἠτοίμα-
 25 σεν ὁ Θεὸς ἀπερίληπτα τυγχάνει ταῖς ἡμετέραις διανοίαις, αὐ-
 τὸν ἄρα τὸν ἐτομίασαντα τῷ κῶ περιλαμβάνειν δυνάμεθα; «ᾧ Ω

21. Ζαχ. 4, 10.

22. Ματθ. 5, 48.

πάλι τόλμησαν νὰ ποῦν ὅτι ἔχει ἑφτά μάτια, ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ· «ἑφτά μάτια τοῦ Κυρίου ἐπιβλέπουν ὅλη τὴ γῆ»²¹. Ἄν ὁμως ὁ Θεὸς εἶχε ἑφτά μόνο μάτια, ἄρα βλέπει μόνο ἓνα μέρος τοῦ κόσμου καὶ ὄχι παντοῦ, πράγμα πού ὅταν λέγεται γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι βλασφημία. Διότι πρέπει νὰ πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τέλειος σὲ ὅλα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα πού λέει· «ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος εἶναι τέλειος»²². Τέλειος σὲ νὰ βλέπει, τέλειος ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα, τέλειος ὡς πρὸς τὴ δικαιοσύνη, τέλειος ὡς πρὸς τὴν πρόγνωση, τέλειος ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα, τέλειος ὡς πρὸς τὴ δικαιοσύνη, τέλειος ὡς πρὸς τὴ φιλανθρωπία. Δὲν εἶναι περιορισμένος σὲ ἓνα τόπο, ἀλλ' εἶναι δημιουργὸς τῶν τόπων. Εἶναι παντοῦ παρῶν καὶ δὲν περικλείεται μέσα σὲ τίποτε. Θρόνος του εἶναι ὁ οὐρανός, ἀλλὰ ὑπερέχει αὐτὸς πού κάθεται ἐπάνω του. Ἔχει ὑποπόδιο του τὴ γῆ²³, ἀλλὰ ἡ δύναμή του φτάνει μέχρι τὰ καταχθόνια.

9. **Εἶναι** ἓνας, πανταχοῦ παρῶν, ὅλα τὰ βλέπει, ὅλα τὰ κατανοεῖ, ὅλα τὰ δημιουργεῖ διὰ τοῦ Χριστοῦ. «Διότι ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα δημιουργήθηκαν»²⁴. Εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη καὶ ἀστείρευτη πηγὴ κάθε ἀγαθοῦ, ποταμὸς εὐεργεσιῶν, φῶς αἶδιο πού φωτίζει ἀδιάκοπα, δύναμη ἀκατανίκητη πού μᾶς συντρέχει στίς ἀδυναμίες μας. Τὸ ὄνομά του δὲν ἀντέχουμε οὔτε νὰ τὸ ἀκούσουμε. «Μήπως μπορεῖς νὰ βρεῖς τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου», λέει ὁ Ἰώβ, «ἢ νὰ φτάσεις ὡς τὰ πέρατα τῶν ἔργων πού κατασκεύασε ὁ Παντοκράτορας;»²⁵. Ἐφ'ὅσον λοιπὸν δὲν κατανοοῦνται τὰ πέρατα τῶν δημιουργημάτων του, ἄραγε μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ αὐτὸς πού δημιούργησε τὰ πάντα; «Μάτι δὲν εἶδε, καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε, καὶ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἐπιθύμησε ὅσα ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γι' αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν»²⁶. Ἐὰν αὐτὰ πού ἐτοίμασε ὁ Θεὸς εἶναι ἀδύνατο νὰ χωρέσουν σὲ μυαλό μας, ἄραγε αὐτὸν πού τὰ ἐτοίμασε μπορεῖ νὰ τὸν χωρέσει ὁ νοῦς μας; «Πόσο μεγάλο εἶναι τὸ βάθος τοῦ πλούτου καὶ τῆς

23. Ἦσ. 66, 1.

25. Ἰώβ 11, 7.

24. Ἰω. 1, 3.

26. Α' Κορ. 2, 9.

βάθος πλούτου και σοφίας και γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ», φησὶν ὁ Ἀπόστολος *Εἰ τὰ κρίματα καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἀκατάληπτα καθέστηκεν, αὐτὸς ἄρα καταληφθήσεται*:

ι'. 5 **Τ**οσούτου τοίνυν ὄντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτι μείζοντος (οὐδὲ γὰρ ἐὰν ὄλην μου τὴν ὑπόστασιν εἰς γλῶσσαν μεταβάλλω, δύνάμει τὸ κατ' ἀξίαν εἰπεῖν μᾶλλον δὲ οὐδ' εἰ πάντες ἄγγελοι συνέλθοιεν, οὐπω τὸ κατ' ἀξίαν ἐροῦσι)· τοσούτου τοίνυν ὄντος ἀγαθοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου, ἄνθρωπος λίθον γλύψας, τῷ λίθῳ εἰπεῖν, «θεὸς μου εἶ σύ», ἐτόλμησεν. Ὡς μεγάλης ἀβλεψίας, ἐκ τοσούτου μεγέθους εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κατελθούσης *Τὸ ξύλον, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐφύτευσε καὶ ὑετὸς ἐμήκυνε καὶ ὕστερον κατακαυθὲν καὶ σποδὸς διὰ πυρὸς γινόμενον, τοῦτο μὲν θεὸς ἀναγορεύεται, ὁ δὲ ἀληθὴς Θεὸς καταφρονεῖται. Ἐπεδαψιλεύσατο δὲ ἡ πληρηία τῆς*
 15 *εἰδωλολατρίας καὶ αἴλουρος καὶ κύων καὶ λύκος ἀντὶ Θεοῦ προσεκυνήθησαν καὶ λέων ἀνθρωποδόρος ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ φιλοανθρωποτάτου προσεκυνήθη· ὄφεις καὶ δράκων, ἀντίτιμοι τοῦ ἐκβαλόντος ἡμᾶς ἐκ παραδείσου, προσεκυνήθησαν, καὶ ὁ τὸν παράδεισον φυτεύσας κατεφρονήθη. Αἰσχύνομαι λέγειν πλὴν λέγω*
 20 *καὶ κρίμματα γὰρ ἤδη παρά τισι προσεκυνήθη. Οἶνος ἐδόθη, ἵνα εὐφραίνῃ καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ Διόνυσος ἀντὶ Θεοῦ προσεκυνήθη· σῖτον ὁ Θεὸς εἰργάσατο διὰ τοῦ εἰπεῖν, «ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα», ἵνα ἄρτος στηρίξῃ καρδίαν ἀνθρώπου· καὶ πόθεν ἡ Δήμη-*

27. Ρωμ. 11, 33.

28. Ἦσ. 44, 17.

28α. Τὰ ζῶα ποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ ἱερός συγγραφέας λατρεύονταν προπάντων στὴν ἀρχαία Αὔγυπτο, ὅπου ὑπῆρχε καὶ πόλη ἀφιερωμένη στὸ τελευταῖο ἀπὸ αὐτά, ἡ Λεοντόπολις. (Εὐσεβίου, *Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευὴ* βιβλ. Γ).

σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· πόσο ἀνεξερεύνητες εἶναι οἱ κρίσεις του καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους σώζει τοὺς ἀνθρώπους»²⁷, λέει ὁ Ἀπόστολος. Ἐὰν οἱ ἀποφάσεις καὶ οἱ τρόποι ἐνέργειάς του εἶναι ἀκατάληπτα, ὁ ἴδιος ἄραγε εἶναι κατανοητός;

10. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι τόσο μεγάλος καὶ ἀκόμα μεγαλύτερος (διότι, οὔτε καὶ ἂν ἀκόμα μεταβάλω ὅλη μου τὴν ὑπαρξὴ σὲ γλώσσα, δὲν μπορῶ νὰ μιλήσω ἀντάξια γι' αὐτόν, ἢ καλύτερα, οὔτε ἂν ὅλοι οἱ ἄγγελοι συγκεντρώνονταν θὰ μπορούσαν νὰ μιλήσουν ὅπως ἀξίζει γι' αὐτόν), ἐνῶ λοιπὸν εἶναι τόσο πολὺ ἀγαθὸς καὶ μεγάλος, ὁ ἄνθρωπος ἀφοῦ σμίλεψε λίθο, τόλμησε νὰ πεῖ σ' αὐτόν, «ἔσὺ εἶσαι ὁ θεὸς μου»²⁸. Πόσο μεγάλη τύφλωση, ἀφοῦ ἀπὸ τόσο μεγάλο μεγαλεῖο κατέβηκε σὲ τόσο μεγάλο ξεπεσμό! Τὸ ξύλο ποῦ ὁ Θεὸς φύτεψε καὶ ἡ βροχὴ μεγάλωσε, ἀφοῦ στὸ τέλος κάηκε καὶ ἔγινε ἀπὸ τὴ φωτιὰ στάχτη, αὐτὸ ἀποκαλεῖται θεός, ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς περιφρονεῖται. Πάνω ὅμως στὴν εἰδωλολατρία προστέθηκε καὶ ἡ πονηρία καὶ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ προσκυνήθηκαν ὁ γάτος, ὁ σκύλος καὶ ὁ λύκος, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὸ ἀνθρωποφάγο λιοντάρι προσκυνήθηκε ἀντὶ τοῦ τόσο φιλόανθρωπου Θεοῦ^{28α}. Προσκυνήθηκαν ἀκόμα τὸ φίδι^{28β} καὶ ὁ δράκος, ποῦ εἶναι ἀντίστοιχοι μὲ ἐκεῖνον ποῦ μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν παράδεισο, ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ φύτεψε τὸν παράδεισο καταφρονήθηκε. Ντρέπομαι νὰ τὸ πῶ, ἀλλὰ θὰ τὸ πῶ. Μερικοὶ ἔφτασαν ἀκόμα καὶ κρεμμύδια νὰ προσκυνήσουν! Τὸ κρασί δόθηκε γιὰ νὰ εὐφραίνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου²⁹, καὶ ἀντὶ γιὰ τὸν Θεὸ προσκυνήθηκε ὁ Διόνυσος. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸ σιτᾶρι λέγοντας· «νὰ βγάλει ἡ γῆ βότανα καὶ χόρτα διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν, τὸ καθένα μὲ τὸν ἀνάλογο σπόρο»³⁰, ὥστε «τὸ ψωμί νὰ στηρίζει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου»³¹. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν προσκυνήθηκε ἡ Δήμητρα; Ἡ φωτιὰ μέχρι σήμερα βγαίνει

28β. Τὸ φίδι, ἐκτὸς τῶν Αἰγυπτίων, τὸ λάτρευαν καὶ οἱ Ἴνδοι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι Ὀφῖται (βλ. Ὠριγένους, *Κατὰ Κέλσου*, βιβλ. ΣΤ', Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, *Παιδαγωγὸς γ'* κεφ. 2, Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Περὶ αἱρέσεων* 37, κ. ἄ.).

29. Ψαλμ. 103, 15.

30. Γεν. 1, 11.

31. Ψαλμ. 103, 15.

τρα προσεκυνθήθη; Τὸ πῦρ ἐκ λίθων συγκρούσεως ἐξέρχεται μέχρι σήμερον καὶ πόθεν Ἦφαιστος πυρὸς ποιητής;

ια'. **Π**όθεν ἡ πολύθεος πλάνη τῶν Ἑλλήνων; Ἀσώματος ὁ Θεός καὶ πόθεν μοιχεῖται παρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγεμένοις θεοῖς καὶ τηγοροῦνται; Σιωπῶ τὰς Διὸς εἰς κύκνον μεταβολάς· αἰσχύνομαι λέγων τὰς εἰς ταῦρον μεταμορφώσεις· ἐνάξια γὰρ Θεοῦ τὰ μυκήματα· μοιχὸς ὁ παρ' Ἑλλησι θεὸς εὖρηται, καὶ οὐκ αἰδοῦνται· εἰ γὰρ μοιχὸς ἐστὶ, θεὸς μὴ καλείσθω. Καὶ θανάτους καὶ ἀποπτώσεις καὶ κεραυνώσεις τῶν παρ' αὐτοῖς λέγουσι θεῶν·
 10 βλέπεις ἐκ πόσου μεγέθους ποῦ κατεληλύθασι; Μή τι ἄρα μάτην Υἱὸς Θεοῦ κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἵνα τὸ τηλικούτον τραῦμα θεραπεύσῃ; μή τι μάτην ἦλθεν ὁ Υἱός, ἢ ἵνα ὁ Πατὴρ ἐπιγνωσθῇ; Ἔγνωσ, τί ἐκίνησεν ἐκ δεξιῶν θρόνων κατελθεῖν τὸν Μονογενῆ; Πατὴρ κατεφρονεῖτο, ἔδει Υἱὸν διορθώσασθαι τὴν πλά-
 15 νην· ἔδει γὰρ τόν, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα, τῷ Δεσπότη τῶν ἀπάντων προσενεγκεῖν τὰ πάντα· ἔδει θεραπευθῆναι τὸ τραῦμα· Τί γὰρ ἦν ταύτης τῆς νόσου χεῖρον, ἢ ἵνα λίθος ἀντὶ Θεοῦ προσκυνηθῇ;

Περὶ αἱρέσεων.

ιβ'. 20 **Κ**αὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἐπηγωνίσασατο ταῦτα ὁ Διάβολος, ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ψευδῶς λεγομένων, τῶν τῷ εὐωδεστάτῳ Χριστοῦ ὀνόματι κακῶς προσηγορευμένων, ἐτόλμησαν ἀσεβῶς ἀπαλλοτριῶσαι τὸν Θεὸν τῶν οἰκείων ποιημάτων· τοὺς τῶν αἱρετικῶν λέγω παῖδας, τοὺς δυσ-
 25 ωνίμους καὶ ἀθεωτάτους, προσποιουμένους μὲν εἶναι φιλοχρίστους, μισοχρίστους δὲ παντελῶς· ὁ γὰρ τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ δυσφημῶν, ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ· Ἐτόλμησαν εἰπεῖν οὗτοι δύο θεότηας, μίαν ἀγαθὴν καὶ μίαν κακὴν ὡς πολλῆς ἀβλεψίας!

ἀπὸ τὸ χτύπημα δύο πετρῶν. Ἐκποῦ λοιπὸν ὁ Ἡφαιστος εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς φωτιᾶς;

11. **Ἀ**πὸ ποῦ προῆλθε ἡ πλάνη τῆς πολυθεΐας τῶν Ἑλλήνων; Ὁ Θεὸς εἶναι ἀσώματος. Πῶς λοιπὸν ἀποδίδονται μοιχεῖες στοὺς λεγόμενους ἀπὸ αὐτοὺς θεοὺς; Ἀποσιωπῶ τις μεταμορφώσεις τοῦ Δία σὲ κύκνο. Ντρέπομαι νὰ ἀναφέρω τις μεταμορφώσεις του σὲ ταῦρο, διότι τὰ μουγκρίσματα εἶναι ἀνάξια γιὰ τὸν Θεό. Ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων βρέθηκε μοιχὸς καὶ δὲν ντρέπονται. Διότι ἂν εἶναι μοιχὸς νὰ μὴ ὀνομάζεται θεός. Διηγοῦνται ἐπίσης καὶ θανάτους καὶ ξεπεσμοὺς καὶ κεραναυπληξίαι τῶν θεῶν τους. Βλέπεις ποῦ κατάντησαν μετὰ ἀπὸ τόσο μεγαλεῖο; Μήπως λοιπὸν ἄδικα κατέβηκε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν; Ἦ κατέβηκε γιὰ νὰ θεραπεύσει ἓνα τόσο μεγάλο τραῦμα; Μήπως μάταια ἦρθε ὁ Υἱός; Ἦ κατέβηκε γιὰ νὰ γίνῃ γνωστὸς ὁ Πατέρας; Κατάλαβες τώρα τί ἔκανε τὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου στὴ γῆ; Ὁ Πατέρας καταφρονιόταν ἔπρεπε λοιπὸν ὁ Υἱὸς νὰ διορθώσῃ τὴν πλάνη. Ἐπρεπε δηλαδὴ αὐτός, διὰ τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, νὰ προσφέρει τὰ πάντα στὸν Κύριον τῶν ὅλων. Ἐπρεπε νὰ θεραπευθεῖ τὸ τραῦμα. Διότι τί ἦταν χειρότερο ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρρώστια, ἀπὸ τὸ νὰ προσκυνηθεῖ μὴ πέτρα σάν θεός;

Γιὰ τις αἱρέσεις.

12. **Κ**αὶ δὲν πολέμησε μ' αὐτὰ ὁ διάβολος μόνο τοὺς ἔθνικούς, γιὰτὶ ἤδη καὶ πολλοὶ ψευτοχριστιανοί, ποὺ φέρουν κακῶς τὸ εὐωδέσατο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τόλμησαν μὲ ἀσέβεια νὰ χωρίσουν τὸν Θεὸ ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του. Ἐννοῶ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν αἵρετικῶν, τοὺς κακόφημους καὶ ἀθεώτατους, οἱ ὁποῖοι προσποιοῦνται τοὺς φιλόχριστους, ἀλλ' εἶναι τελείως μισόχριστοι. Διότι αὐτὸς ποὺ δυσφημεῖ τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Υἱοῦ. Τόλμησαν αὐτοὶ νὰ ποῦν, ὅτι ὑπάρχουν δύο θεότητες, μία ἀγαθὴ καὶ μία κακὴ. Πόσο μεγάλη τύφλωση! Ἐὰν εἶναι θεότητα, εἶναι ὅπω-

εἰ θεότης, πάντως καὶ ἀγαθὴ· εἰ δὲ οὐκ ἀγαθὴ, τί καλεῖται θεότης; Θεοῦ γὰρ ἡ ἀγαθότης. Θεῶ πρέπει τὸ φιλόανθρωπον, τὸ ἐνεργητικόν, τὸ παντοδύναμον· λοιπὸν δυοῖν θάτερον, ἢ Θεὸν καλεῖτωσαν σὺ τῷ ὀνόματι καὶ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ, εἰ ἀποστερεῖσθαι λέσγοιεν τῶν ἐνεργειῶν, μὴ καλεῖτωσαν μόνῃ τῇ προσηγορίᾳ.

ιγ'. **Ε**τόλμησαν αἰρετικοὶ λέγειν δύο θεοὺς καὶ δύο πηγὰς, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ ταύτας ἀγεννήτους εἶναι. Εἰ ἀγέννητοι ἀμφότεραι, πάντως ὅτι καὶ ἴσαι καὶ ἀμφότεραι κραταιαί· πῶς οὖν ἀναιρεῖ τὸ σκότος τὸ φῶς; Καὶ πότερον ποτὲ ὁμοῦ εἰσιν, ἢ ἀπεσχοινομένη; ὁμοῦ μὲν γὰρ εἶναι οὐ δύνανται· «τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;», φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ δὲ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων εἰσίν, πάντως ὅτι καὶ ἰδίους τόπους ἔχουσι. Εἰ δὲ ἰδίους τόπους ἔχουσι, πάντως που ἐν τοῖς τοῦ ἑνὸς Θεοῦ ἑσμέν, πάντως που καὶ ἓνα προσκυνούμεν· συστήσαι γὰρ οὕτω δεῖ, κἂν τῇ μωρίᾳ ἐκείνων συμπεριενεχθῶμεν, ὅτι ἓνα δεῖ προσκυνεῖν.

Ἐξετάσωμεν δὲ αὐτοὺς καὶ τί λέγουσι περὶ τοῦ ἀγαθοῦ· δυνατός ἐστιν ἢ ἀδύνατος; Εἰ μὲν δυνατός ἐστι, πῶς ἐγένετο τὸ κακὸν ἄκοντος αὐτοῦ; καὶ πῶς ἐπεισέρχεται ἡ πονηρὰ ὑπόστασις μὴ θέλοντος αὐτοῦ; Εἰ μὲν γὰρ εἰδῶς οὐ δύναται κωλύσαι, ἀδυναμίαν κατηγοροῦσι· εἰ δὲ δυνάμενος οὐ κωλύει, προδοσίαν κατηγοροῦσι. Καὶ βλέπε τὴν τούτων ἀνοησίαν· ποτὲ μὲν λέγουσιν τὸν πονηρὸν μηδὲν ἔχειν κοινὸν πρὸς τὸν ἀγαθὸν Θεὸν εἰς τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν, ποτὲ δὲ λέγουσιν αὐτὸν τὸ τέταρτον μέρος ἔχειν μόνον καὶ τὸν μὲν ἀγαθὸν λέγουσι πατέρα εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τὸν δὲ Χριστὸν τὸν ἥλιον τούτον καλοῦσιν. Εἰ τοίνυν ὁ κόσμος κατ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐγένετο, ὁ δὲ ἥλιος ἐν κόσμῳ, πῶς ὁ υἱὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τοῖς τοῦ πονηροῦ ἄκων δουλεύει; Βορβορούμεθα, ταῦτα λέγοντες ἀλλ' ἵνα μὴ τις τῶν παρόν-

σήποτε ἀγαθή. Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι ἀγαθή, γιατί ὀνομάζερται θεότηα; Διότι ἡ ἀγαθότητα εἶναι χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ Θεοῦ. Στὸν Θεὸ ταιριάζει ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἐνεργητικότητα, ἡ παντοδυναμία. Ἐπομένως ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ νὰ ὀνομάζουν Θεὸ μαζί μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐνέργεια, ἢ, ἂν ἰσχυρίζονται ὅτι στερεῖται τῶν ἐνεργειῶν, τότε νὰ μὴ τὸν ἀποκαλοῦν μόνο μὲ τὸ ὄνομα.

13. **Τ**όλμησαν οἱ αἵρετικοὶ νὰ ποῦν ὅτι ὑπάρχουν δύο θεοί, καὶ δύο πηγές, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ὅτι οἱ πηγές αὐτὲς εἶναι ἀγέννητες. Ἄν εἶναι καὶ οἱ δύο ἀγέννητες, ὅπως δὴποτε εἶναι καὶ ἴσες, καὶ ἰσχυρὲς καὶ οἱ δύο. Πῶς λοιπὸν τὸ σκοτάδι ἀναιρεῖ τὸ φῶς; Καὶ ποιό τέλος πάντων ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει· εἶναι ἐνωμένες ἢ χωρισμένες; Διότι μαζί δὲν μποροῦν νὰ εἶναι· γιατί λέει ὁ Ἀπόστολος· «ποιὰ κοινωνία μπορεῖ νὰ ἔχει τὸ φῶς μὲ τὸ σκοτάδι;»³². Ἄν πάλι βρίσκονται ἢ μία μακριὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔχουν ὅπως δὴποτε καὶ ἢ καθεμιά δικό της τόπο. Ἐὰν ὅμως ἢ καθεμιά ἔχει τὸ δικό της τόπο, τότε κατ' ἀνάγκη βρισκόμαστε στὸν τόπο τοῦ ἑνὸς θεοῦ, ὅποτε ὅπως δὴποτε πρέπει νὰ προσκυνοῦμε μόνο τὸν ἓνα. Διότι ἔτσι πρέπει νὰ συστήσουμε, ἔστω καὶ ἂν ἀκολουθήσουμε τὴ μωρία ἐκείνων, ὅτι ἓνα Θεὸ πρέπει νὰ προσκυνοῦμε.

Ἄς ἐξετάσουμε ὅμως αὐτοὺς καὶ τί λένε γιὰ τὸν ἀγαθὸ Θεὸ. Εἶναι δυνατὸς ἢ ἀδύνατος; Ἐὰν εἶναι δυνατὸς, πῶς ἔγινε τὸ κακὸ χωρὶς τὴ θέλησή του; Καὶ πῶς μπαίνει στὴν κτίση τὸ κακὸ χωρὶς νὰ θέλει αὐτός; Διότι, ἐὰν τὸ γνωρίζει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐμποδίσει, τὸν κατηγοροῦν γιὰ ἀδυναμία. Ἐὰν πάλι, ἐνῶ μποροῦσε, δὲν τὸ ἐμποδίζει, τὸν κατηγοροῦν γιὰ προδοσία. Καὶ πρόσεχε τὴν ἀνοησία τους. Ἄλλοτε λένε ὅτι ὁ κακὸς δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν ἀγαθὸ θεὸ στὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλοτε λένε ὅτι αὐτὸς ἔχει μόνο τὸ ἓνα τέταρτο τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς λένε ὅτι εἶναι πατέρας τοῦ Χριστοῦ, καὶ Χριστὸ ὀνομάζουν τὸν ἥλιο του. Ἄν λοιπὸν ὁ κόσμος, ὅπως λένε αὐτοί, δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν κακὸ Θεὸ, καὶ ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸν κόσμος, πῶς υἱὸς τοῦ ἀγαθοῦ δουλεύει στὸν τόπο του πονηροῦ χωρὶς τὴ θέλησή του; Γεμίζουμε ἀπὸ βουρκο λέγοντάς τα αὐτά· ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ πέσει κάποιος ἀπὸ

των ἐξ ἀμαθείας εἰς βόρβορον αἰρετικῶν ἐμπέση οἶδα χράνας
 ἔμαυτοῦ τὸ στόμα καὶ τῶν ἀκούοντων τὰς ἀκοάς· ἀλλὰ συμφέ-
 ρει πολὺ γὰρ κάλλιον ἐν κατηγορίαις ἄλλων ἀκοῦσαι τὰ ἄτοπα,
 ἢ ἐξ ἀγνοίας εἰς ταῦτα ἐμπεσεῖν· πολὺ κάλλιον γνῶναί σε τὸν
 5 βόρβορον καὶ μισῆσαι τοῦτον, ἢ ἀγνοοῦντα ἐμπεσεῖν εἰς αὐτόν.
 Ἔστι δὲ πολυσχιδῆς ὁ τῆς ἀθεότητος τῶν αἱρέσεων λόγος· ὅταν
 γὰρ μιᾶς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐκπέση τις, τότε πολλάκις εἰς κρη-
 μνοὺς καταπίπτει.

ιδ'. **Κ**αὶ πάσης μὲν αἱρέσεως εὐρετῆς Σίμων ὁ μάγος· Σίμων ὁ ἐν
 10 ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὴν ἄπρατον τοῦ Πνεύματος χά-
 ριν ἀγοράσαι προσδοκῆσας ἀργυρίῳ, καὶ ἀκούσας· «οὐκ ἔστι
 σοι μερίς οὐδὲ κληρὸς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ», καὶ τὰ ἐξῆς, περὶ οὗ
 γέγραπται· «ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦ-
 σαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν». Οὗτος ἐπὶ τῆς Ρώ-
 15 μης γενόμενος, μετὰ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀποβληθῆναι, καὶ
 Ἑλένην τινὰ πόρνην ἐπαγόμενος, δυσφήμῳ τῷ στόματι πρῶτος
 ἐτόλμησεν εἰπεῖν ἑαυτὸν μὲν εἶναι τὸν ἐπὶ ὄρους Σινᾶ ὡς Πατέ-
 ρα φανέντα, παρὰ δὲ Ἰουδαίοις ὕστερον οὐκ ἐν σαρκί, ἀλλὰ δο-
 κῆσει ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν φανέντα· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς Πνεῦμα
 20 ἅγιον, τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡς Παράκλητον ἀποστέλλεσθαι
 ἐπαγγελθέν. Καὶ ἐπλάνησέ τε οὕτω τὴν Ρωμαίων πόλιν, ὥστε
 Κλαύδιον ἀνδριάντα αὐτοῦ στήσαι, ὑπογράψαντα τῇ Ρωμαίων
 γλώσσει, «Σίμωνι Δέῳ Σάγκτω»· ὅπερ ἐρμηνευόμενον δηλοῖ,
 «Σί-μωνι Θεῷ ἁγίῳ».

ιε'. 25 **Π**αρατεινομένης δὲ τῆς πλάνης, ἀγαθῶν ξυνωρὶς διορ-
 θοῦται τὸ παιῖσμα, Πέτρος καὶ Παῦλος παραγενόμενοι, οἱ τῆς
 Ἐκκλησίας προστάται, καὶ ἐπιδεικτιῶντα τὸν νομιζόμενον Θεὸν
 Σίμωνα, νεκρὸν εὐθύς ἀπέδειξαν· ἐπαγγελλομένου γὰρ τοῦ Σί-
 μωνος μετεωρίζεσθαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπ' ὀχήματος δαμιό-

τούς παρόντες ἀπὸ ἀμάθεια στὸ βουῦρο τῶν αἰρετικῶν, ξέρω ὅτι μόλυνα τὸ στόμα μου καὶ τὰ αὐτιά αὐτῶν πού μὲ ἀκοῦνε. Ἄλλὰ συμφέρει. Διότι εἶναι πολὺ καλύτερο νὰ ἀκούει κανεὶς τὰ ἄτοπα μέσα ἀπὸ τὶς κατηγορίες τῶν ἄλλων, παρὰ νὰ πέφτει σ' αὐτὰ ἀπὸ ἄγνοια. Εἶναι πολὺ καλύτερο νὰ γνωρίζεις τὸν βουῦρο καὶ νὰ τὸν μισεῖς, παρὰ νὰ πέφτεις σ' αὐτὸν ἀπὸ ἄγνοια. Καὶ εἶναι πολύπλοκος ὁ λόγος τῆς ἀθεΐας τῶν αἱρέσεων. Διότι, ὅταν κανεὶς ξεφύγει ἀπὸ ἓνα δρόμο ἴσιο, τότε πολλὲς φορὲς γκρεμίζεται σὲ δάραθρα.

14. **Κ**αὶ ἐφευρέτης βέβαια κάθε αἱρέσεως εἶναι ὁ Σίμων ὁ μάγος, ὁ Σίμων, πού στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἐπιχείρησε νὰ ἀγοράσει μὲ χρήματα τὴν ἀνεκτίμητη χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἄκουσε τό, «δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα μερίδιο οὔτε κληρονομιά στὸ πρᾶγμα αὐτό»³³ καὶ τὰ στή συνέχεια, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχει γραφεῖ· «ἀπὸ μᾶς θγῆκαν, ἀλλὰ δὲν ἦταν δικοὶ μας. Διότι, ἂν ἦταν δικοὶ μας, θὰ εἶχαν μείνει μαζί μας»³⁴. Αὐτὸς πηγαίνοντας στὴ Ρώμη, ὅταν τὸν ἔδιωξαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἔχοντας μαζί του κάποια Ἑλένη πόρνη, μὲ βλάβασφημο στόμα τόλμησε πρῶτος νὰ πεῖ, ὅτι αὐτὸς ἦταν ἐκεῖνος πού ἀποκαλύφθηκε στὸ ὄρος Σινᾶ ὡς Πατέρας, καὶ ὕστερα ἐμφανίστηκε στοὺς Ἰουδαίους, ὄχι σωματικά, ἀλλὰ φαινομενικά, ὡς Ἰησοῦς Χριστός, καὶ στή συνέχεια ὡς ἅγιο Πνεῦμα, αὐτὸ πού εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ στείλει ὁ Χριστός ὡς Παράκλητον. Καὶ παραπλάνησε τόσο πολὺ τὴν πόλη τῶν Ρωμαίων, ὥστε ὁ Κλαύδιος νὰ τοῦ στήσει ἀνδριάντα, καὶ νὰ γράψει στὴ βάση του στὴ γλώσσα τῶν Ρωμαίων· «Σίμωνι Ντέω Σάγκτω», πού μεταφραζόμενο σημαίνει· «Στὸν Σίμονα, τὸν ἅγιο θεό».

15. **Κ**αὶ ἐνῶ συνεχιζόταν ἡ πλάνη, τό κακὸ διόρθωσε ἡ δυάδα τῶν ἀγαθῶν, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, οἱ προστάτες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ ἐρχόμενοι στὴ Ρώμη, ὅταν ὁ Σίμων, πού ἐθεωρεῖτο θεός, ἔκανε ἐπίδειξη, τὸν κατέδειξαν τὴν ἴδια ὥρα νεκρό. Διότι, ἐνῶ ὁ Σίμων ὑποσχόταν ὅτι θὰ ἀνέβαινε στοὺς οὐρανοὺς, καθὼς

33. Πραξ. 8, 21.

34. Α' Ἰω. 2, 19.

νων ἐπ' αἲρος φερομένου, γόνυ κλίναντες οἱ τοῦ Θεοῦ δούλοι καὶ τὴν συμφωνίαν ἐνδειξάμενοι, ἦν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι «ἐὰν δύο ἐξ ὑμῶν συμφωνήσωσι περὶ παντὸς πράγματος, οὐ^τ ἐὰν αἰτήσονται, γενήσεται αὐτοῖς», τὸ τῆς ὁμονοίας θέλος διὰ τῆς προσευχῆς πέμψαντες κατὰ τοῦ μάγου, κατέβαλον αὐτὸν εἰς τὴν γῆν· καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, καί περ ὄν θαυμαστόν· Πέτρος γὰρ ἦν, ὁ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν περιφέρων· καὶ οὐ θαύματος ἄξιον· Παῦλος γὰρ ἦν, ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγείς καὶ εἰς παράδεισον, καὶ ἀκούσας «ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι»,
 10 οἱ καὶ ἐξ αἲρος ἐπὶ γῆν κατήγαγον τὸν νομιζόμενον θεόν, μέλλοντα εἰς τὰ καταχθόνια κατάγεσθαι. Οὗτος πρῶτος ὁ τῆς κακίας δράκων· μιᾶς δὲ ἐκκοπέισης κεφαλῆς, πολυκεφαλος εὐρέθη πάλιν ἡ τῆς κακίας ρίζα.

15 **15'** **Κ**ήρινθος γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν ἐλυμαίνεται καὶ Μένανδρος καὶ Καρποκράτης, Ἐβιωναῖοί τε καὶ Μαρκίων, τὸ τῆς ἀθεότητος στόμα· ὁ γὰρ θεοὺς διαφόρους ἀναγορεύσας, ἄλλον τὸν ἀγαθὸν καὶ ἄλλον τὸν δίκαιον, ἀντιφθέγγεται τῷ Υἱῷ λέγοντι· «Πάτερ δίκαιε». Καὶ ὁ λέγων πάλιν ἄλλον τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον τὸν ποιητὴν τοῦ κόσμου, ἐναντιοῦται τῷ Υἱῷ λέγοντι· «εἰ δὲ τὸν χρό-
 20 τον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον πυρὸς βασλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι», καὶ «ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δίκαιους καὶ ἀδίκους». Οὗτος πάλιν ἄλλης κακίας εὐρέτης δευτέρας, ὁ Μαρκίων· ὑπὸ γὰρ τῶν κεμένων ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς ἐν τῇ
 25 Καινῇ Διαθήκῃ μαρτυριῶν ἐλεγχόμενος, πρῶτος ἐτόλμησεν ἐκκόψαι τὰς μαρτυρίας, καὶ ἀμάρτυρον ἀφεῖναι τὸν καταγγελλόμενον λόγον τῆς πίστεως, καταλείψας τὸν Θεὸν καὶ ὡς κηρύκων

35. Ματθ. 18, 19.

37. Ἰω. 17, 25.

36. Β' Κορ. 12, 2-4.

38. Λουκᾶ 12, 28.

σηκώθηκε στὸν ἀέρα πάνω σὲ δαιμονικὴ ἄμαξα, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ γονάτισαν, καὶ δείχνοντας τὴ συμφωνία γιὰ τὴν ὁποία εἶχε πεῖ ὁ Ἰησοῦς ὅτι, «ἐὰν δύο ἀπὸ σᾶς συμφωνήσουν γιὰ κάθε πρᾶγμα, ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσουν, θὰ τοὺς γίνει»³⁵, ρίχνοντας ἐναντίον τοῦ μάγου μὲ τὴν προσευχὴ τὸ βέλος τῆς ὁμόνοιας, τὸν ἔρριξαν στὴ γῆ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττει, ἂν καὶ ἦταν γεγονὸς θαυμαστό, διότι ἦταν ὁ Πέτρος, ποὺ κρατοῦσε τὰ κλειδιά τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὲν ἦταν ἀξιοθαύμαστο, γιὰτὶ ἦταν ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποὺ εἶχε ἀρπαγεῖ στὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ στὸν Παράδεισο, καὶ ἄκουσε, «λόγια ἀνέκφραστα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἐπαναλάβει ἄνθρωπος»³⁶. Ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἔρριξαν ἀπὸ τὸν ἀέρα στὴ γῆ, αὐτὸν ποὺ πιστευόταν ὡς θεός, ὁ ὁποῖος ἐμελλε νὰ γκρεμιστεῖ στὸν ἄδη. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος δράκος τῆς κακίας. Ἄλλὰ ἂν καὶ κόπηκε τὸ ἓνα κεφάλι, ξαναφύτρωσε καὶ πάλι πολυκέφαλη ἢ ρίζα τῆς κακίας.

16. **Δ**ιότι τὴν Ἐκκλησία τὴν ἔβλαπταν πάρα πολὺ ὁ Κήρυθος, ὁ Μένανδρος, ὁ Καρποκράτης, οἱ Ἐβιωναῖοι καὶ ὁ Μαρκίων, ὁ ὁποῖος ἦταν τὸ στόμα τῆς ἀθεΐας. Διότι αὐτὸς ποὺ ἀνακήρυξε διαφορετικούς θεοὺς, ἄλλον ἀγαθὸν καὶ ἄλλον δίκαιον, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Υἱὸ ποὺ λέει, «Πατέρα δίκαιε»³⁷. Καὶ αὐτὸς ποὺ λέει ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Πατέρας καὶ ἄλλος ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Υἱὸ ὁ ὁποῖος λέει· «ἐὰν τὸ χορτάρι τοῦ χωραφιοῦ, ποὺ σήμερα ὑπάρχει καὶ αὔριο ρίχνεται στὸν πυρακτωμένο φοῦρνο, ὁ Θεὸς τὸ ντύνει τόσο ὠραῖα»³⁸, καὶ «αὐτὸς ποὺ ἀνατέλλει τὸν ἥλιο του καὶ γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει καὶ γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ γιὰ τοὺς ἀδίκους»³⁹. Ἄλλὰ ὁ Μαρκίων ἐγίνε ἐφευρέτης καὶ ἄλλης δεύτερης κακίας. Ἐπειδὴ ἐλεγχόταν ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποὺ βρίσκονται στὴν Καινὴ, τόλμησε πρῶτος νὰ ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη τὶς μαρτυρίες τῆς Παλαιᾶς, καὶ νὰ ἀφήσει χωρὶς μαρτυρίες τὸν λόγο τῆς πίστεως ποὺ κηρυσσόταν, ἀρνούμενος ἔτσι

39. Ματθ. 5, 45.

μη ὄντων, σαθρὰν ἠθέλησε ποιήσασθαι τῆς Ἐκκλησίας τὴν πίστιν.

15' **Δ**ιεδέξατο τοῦτον πάλιν ἄλλος, Βασιλείδης δυσῶνυμος, δεινότατος τὸν τρόπον, ἀσελγείας καταγγέλλων. Ἐπηγωνίσαστο δὲ 5 τῇ κακίᾳ καὶ Οὐαλεντίνος, τριάκοντα θεῶν καταγγελεύς. Ἕλληνες ὀλίγους λέγουσι, καὶ ὁ ὀνομαζόμενος, μᾶλλον δὲ οὐκ ὢν χριστιανός, εἰς τριάκοντα ὄλους ἐξέτεινε τὴν πλάνην καὶ φησιν ὅτι ὁ Βυθὸς (πρέπει γὰρ αὐτῷ, ὄντι θυθῶ τῆς κακίας, ἐκ θυθοῦ τῆς διδασκαλίας ἄρχεσθαι) ἐγέννησε Σιγὴν, καὶ ἀπὸ τῆς Σιγῆς 10 ἐτεκνοποίει Λόγον. Τοῦ παρ' Ἑλλησι Διὸς οὗτος χεῖρων, τοῦ τῇ ἀδελφῇ μιγνυμένου· τέκνον γὰρ εἶναι τοῦ Βυθοῦ ἐλέγετο ἡ Σιγή. Βλέπεις ἀτοπίαν σχήματι Χριστιανισμοῦ περιβεβλημένην; Μεινὸν βραχύ, καὶ μισήσεις τὴν ἀσεβείαν· φησὶ γὰρ ὀκτῶ αἰῶνας ἐκ τούτου γεγενῆσθαι, καὶ ἐξ ἐκείνων δέκα, καὶ ἐξ ἐκείνων ἄλλους 15 δώδεκα, ἄρσενας καὶ θηλείας. Καὶ πόθεν ἡ σύστασις τούτων; Βλέπε τὴν ληρωδίαν ἐκ τῶν κατασκευασμάτων. Πόθεν ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν τῶν τριάκοντα αἰώνων; Ἐπειδὴ, φησὶ, γέγραπται ὅτι ἐβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς τριάκοντα ἐτῶν ὢν. Καὶ ποία αὕτη ἀπόδειξις ἐκ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, εἰ καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐβαπτίσθη; 20 Ἄρα οὖν ἐπειδὴ καὶ πέντε ἄρτους ἔκλασεν εἰς πεντακισχιλίους, πέντε εἰσὶ θεοί; ἢ ἐπειδὴ δώδεκα ἔσχε μαθητάς, δώδεκα ὄφειλον εἶναι καὶ θεοί;

17' **Κ**αὶ τοῦτο ἔτι μικρὸν πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς ἀσεβείας φησὶ γὰρ ὅτι ἡ τελευταία τῶν θεῶν, ἀρσενόθηλος οὔσα, ὡς τολμᾶ λέγειν, 25 αὕτη ἐστὶ ἡ Σοφία. Ὡ τῆς ἀθεότητος! Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία, μονογενὴς Υἱὸς κακεῖνος εἰς θῆλυ καὶ τριακостὸν στοιχεῖον καὶ ἔσχατον κατασκευάσμα κατήνεγκε τῷ λόγῳ

τόν Θεό. Καί σάν νά μὴ ὑπῆρχαν μάρτυρες, θέλησε νά κάνει σαθρή τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας.

17. **Α**ὐτόν πάλι τὸν διαδέχθηκε ἄλλος, ὁ Βασιλείδης μὲ τὸ καταραμένο ὄνομα, πού διακρινόταν γιὰ τὴ φοβερὴ συμπεριφορὰ του καὶ διέδιδε ἀσελγεῖς ἱστορίες. Ἄλλὰ αὐτόν τὸν ξεπέρασε στὴν κακία ὁ Οὐαλεντίνος, πού ἔλεγε ὅτι ὑπάρχουν τριάντα θεοί. Οἱ Ἕλληνες λένε ὅτι ὑπάρχουν λίγοι, καὶ αὐτὸς πού ὀνομάζεται, ἢ μᾶλλον πού δὲν εἶναι Χριστιανός, ἄπλωσε τὴν πλάνη σὲ τριάντα συνολικὰ θεοὺς. Καὶ διδάσκει ὅτι ὁ Βυθὸς (διότι ταιριάζει σ' αὐτόν, πού εἶναι πραγματικὰ στὸ βυθὸ τῆς κακίας, νά ἀρχίσει τὴ διδισκαλία του ἀπὸ τὸ βυθὸ) γέννησε τὴ Σιγὴ, καὶ ἀπὸ τὴ Σιγὴ ἀπέκτησε τὸν Λόγο. Αὐτὸς ἦταν χειρότερος ἀπὸ τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος εἶχε σαρκικὲς σχέσεις μὲ τὴν ἀδελφή του. Διότι αὐτὸς ἔλεγε ὅτι ἡ Σιγὴ εἶναι παιδί τοῦ Βυθοῦ. Βλέπεις πλάνη ντυμένη μὲ ἔνδυμα Χριστιανισμοῦ; Μείνε ἀκόμα λίγο καὶ θὰ μισήσεις τὴν ἀσέβεια. Λέει λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὸν Λόγο γεννήθηκαν ὀκτὼ αἰῶνες, καὶ ἀπὸ ἐκείνους ἄλλοι δέκα. Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι δώδεκα, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοί. Καὶ ποῦ στηρίζονται ὅλα αὐτά; Ἦ ἀκουσε καὶ θὰ διαπιστώσεις τίς φλυαρίες του ἀπὸ τὰ κατασκευάσματά του. Ἄπὸ ποῦ ἔχει τὴν ἀπόδειξη τῶν τριάντα αἰώνων; Ἐπειδὴ, λέει εἶναι γραμμένο, ὅτι ὁ Ἰησοῦς βαπτίστηκε τριάντα ἐτῶν. Καὶ ποιά εἶναι ἡ ἀπόδειξη πού βγαίνει ἀπὸ τὰ τριάντα χρόνια, ἔστω καὶ ἂν βαπτίστηκε τριάντα ἐτῶν⁴⁰; Ἦ ἀρα λοιπὸν, ἐπειδὴ μοίρασε πέντε ἄρτους σὲ πέντε χιλιάδες ἀνθρώπους⁴¹, ὑπάρχουν πέντε θεοί; Ἦ ἐπειδὴ εἶχε δώδεκα μαθητές, ἔπρεπε νά ὑπάρχουν καὶ δώδεκα θεοί;

18. **Κ**αὶ αὐτὸ ὅμως εἶναι μικρὸ μπροστὰ σὰ ἄλλα κατασκευάσματα τῆς ἀσέβειας. Διότι λέει, ὅτι ἡ τελευταία τῶν θεῶν, ἡ ὁποία εἶναι, ὅπως λέει, ἔρμαφρόδιτη, εἶναι ἡ Σοφία. Ὡ τῆς ἀθείας! Ὁ Χριστός, πού εἶναι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὁ Μονογενὴς Υἱός, αὐτόν, τὴ Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος τὸν ὑποδίδα-

41. Ματθ. 14,19.

τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν. Καί φησιν ὅτι ἐπεχείρησεν ἡ Σοφία τὸν πρῶτον Θεὸν ἰδεῖν, καὶ μὴ φέρουσα τὰς μαρμαρυγὰς, ἐξέπεσε τῶν οὐρανῶν καὶ ἀπεβλήθη τοῦ τριακοστοῦ ἀριθμοῦ· εἶτα στένουσα, ἐκ τῶν στεναγμάτων γεννᾷ τὸν διάβολον καὶ ὅτι δακρύσασα τὴν ἀπόπτωσιν, τὴν θάλασσαν ὑπεστήσατο. Βλέπεις τὴν ἀσέβειαν; πῶς γὰρ ἐκ σοφίας διάβολος γεννᾶται, καὶ ἀπὸ συνέσεως ἢ κακία, ἢ ἀπὸ φωτὸς σκότος; Καί φησιν, ὅτι ὁ διάβολος ἐγέννησεν ἄλλους, ἐξ ὧν τινες κατασκεύασον τὸν κόσμον· καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς κατῆλθεν ἐπὶ τὸ ἀποστηῆσαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κο-
10 σμοποιοῦ.

10. **Ἄ**κουε δέ, τίνα λέγουσιν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ἔτι μειζόνως αὐτοὺς μισήσῃς· διδάσκουσι γὰρ ὅτι, τῆς Σοφίας ἐκπε-
15 σούσης, ἵνα μὴ ὁ ἀριθμὸς λείπῃ τῶν τριάκοντα, οἱ εἰκοσιεννέα αἰῶνες, συνενέγκαντές τι ἕκαστος, κατασκεύασαν τὸν Χριστόν·
καὶ τοῦτον δὲ ἀρσενόθηλυν πάλιν λέγουσιν. Ἔρα ἔστι τι τούτων
ἀσεβέστερον; ἔστι τι τούτων ἀθλιώτερον; Ἐγὼ διηγοῦμαι σοὶ
τὴν πλάνην, ἵνα μειζόνως αὐτοὺς μισήσῃς· Φεῦγε οὖν τὴν ἀσε-
βειαν, μηδὲ χαίρειν λέγε τῷ τοιούτῳ, ἵνα μὴ κοινωνήσῃς τοῖς
ἔργοις τοῖς ἀκάροισι τοῦ σκότους καὶ μήτε πολυπραγμονήσῃς,
20 μήτε εἰς λόγους αὐτοῖς ἐλθεῖν θελήσῃς.

κ'. **Κ**αὶ μίσει μὲν πάντας αἰρετικούς, ἐξαιρέτως δὲ τὸν τῆς μα-
νίας ἐπώνυμον, τὸν πρῶτον ἐπὶ Πρόβου βασιλέως ἀρξάμενον·
πρὸ γὰρ ὄλων ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἡ πλάνη, καὶ εἰσὶ μέχρι τοῦ νῦν
ἄνθρωποι αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρήσαντες ἐκείνον· ἀλλ' οὐχ ὅτι
25 πρὸ ὀλίγου χρόνου ἦν, διὰ τοῦτο μίσει, ἀλλὰ διὰ τὰ δυσσεβῆ δό-
γματα μίσει τὸν τῆς κακίας ἐργάτην, τὸ δοχεῖον παντὸς ρύπου,
τὸν πάσης αἱρέσεως βόρβορον ὑποδεξάμενον. Φιλοτιμούμενος

σε μὲ τὰ λόγια του σὲ θηλυκὴ, καὶ τριακοστὸ στοιχεῖο, καὶ τελευταῖο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέει στή συνέχεια, ὅτι ἡ Σοφία ἐπιχείρησε νὰ δεῖ τὸν πρῶτο Θεό, ἀλλὰ μὴ μπορώντας νὰ ἀντέξει τὴν ἀκτινοβολία του ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀποβλήθηκε ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν τριάντα. Ἔπειτα στεναῖζοντας γέννησε ἀπὸ τοὺς στεναγμοὺς της τὸν διάβολο, ἐνῶ ἀπὸ τὰ δάκρυά της γιὰ τὸν ξεπεσμὸ της δημιουργήθηκε ἡ θάλασσα. Βλέπεις τὴν ἀσέβεια; Πῶς δηλαδὴ ἀπὸ τὴ σοφία γεννιέται ὁ διάβολος, καὶ ἀπὸ τὴ σύνεση ἡ κακία, ἢ ἀπὸ τὸ φῶς τὸ σκοτάδι; Καὶ λέει ἀκόμα, ὅτι ὁ διάβολος γέννησε καὶ ἄλλους, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατασκεύασαν τὸν κόσμο, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἦρθε μὲ σκοπὸ ν' ἀποσπάσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔκανε τὸν κόσμο.

19. **Ἄ**κουσε τώρα τί λένε ὅτι εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, γιὰ νὰ τοὺς μισήσεις περισσότερο. Διότι διδάσκουν ὅτι, ὅταν ξέπεσε ἡ Σοφία, γιὰ νὰ μὴ μειωθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν τριάντα, οἱ εἰκοσιεννέα αἰῶνες, προσφέροντας ὁ καθένας ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ τους, κατασκεύασαν τὸν Χριστὸ, καὶ αὐτὸς, λένε πάλι, ὅτι ἦταν ἐρμαφρόδιτος. Ἄραγε ὑπάρχει κάτι πιὸ ἀσεβὲς ἀπὸ αὐτά; ὑπάρχει κάτι ἀθλιώτερο ἀπὸ αὐτά; Ἐγὼ σοῦ διηγούμαι τὴν πλάνη τους, γιὰ νὰ τοὺς μισήσεις περισσότερο. Φεῦγε λοιπὸν τὴν ἀσέβεια καὶ νὰ μὴ λές σ' ἓναν τέτοιον οὔτε χαῖρε, γιὰ νὰ μὴ ἔχεις κοινωνία μὲ τὰ ἀκαρπα ἔργα τοῦ σκοτόυ⁴². Οὔτε καὶ νὰ ἀσχολεῖσαι μ' αὐτούς, οὔτε καὶ νὰ θελήσεις νὰ κάνεις συζήτηση μαζί τους.

20. **Κ**αὶ νὰ μισεῖς ὅλους τοὺς αἵρετικούς, ἰδιαίτερα ὅμως αὐτὸν ποὺ ἔχει τὸ ὄνομα τῆς μανίας, ὁ ὁποῖος πρωτοεμφανίστηκε τὴν ἐποχὴ τοῦ βασιλιᾶ Πρόβου. Διότι ἡ αἵρεση αὐτὴ ἀρχισε πρὶν ἀπὸ ἑβδομήντα χρόνια, καὶ ὑπάρχουν μέχρι τώρα ἀνθρώποι ποὺ τὸν εἶδαν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια. Ἀλλὰ νὰ μὴ τὸν μισήσεις ἐπειδὴ ἔζησε πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἀλλὰ νὰ μισήσεις τὸν ἐργάτη τῆς κακίας, τὸ δοχεῖο κάθε ἀκαθαρσίας, ποὺ δέχθηκε τὸν βουρκο κάθε

42. Ἐφεσ. 5, 11.

γὰρ ἐν κακοῖς ἐξαιρέτος γενέσθαι, τὰ πάντα λαβὼν καὶ μίαν αἵρεσιν πεπληρωμένην βλασφημιῶν καὶ πάσης παρανομίας συστησάμενος, λυμαίνεται τὴν Ἐκκλησίαν, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὡς λέων περιπατῶν καὶ καταπίνων. Μὴ πρόσεχε
5 αὐτῶν τῇ χρηστολογίᾳ, μηδὲ τῇ νομιζομένη ταπεινοφροσύνῃ· ὄφεις γὰρ εἰσι, γεννήματα ἐχιδνῶν καὶ Ἰούδας ἔλεγε, «Χαῖρε Ραββί», καὶ προεδίδου τὸν διδάσκαλον· μὴ τοῖς φιλήμασι πρόσεχε, ἀλλὰ τὸν ἰὸν φυλάσσου.

κα'. **Κ**αὶ ἵνα μὴ μάτην δοκῶμεν αὐτοῦ κατηγορεῖν, ἴδωμεν ἐν πα-
10 ρεδόξῳ τίς οὗτος ὁ Μάνης ἐστίν· εἴπωμεν δὲ καὶ τί διδάσκει ἐκ μέρους ὅλον γὰρ τὸν βόρβορον οὐδ' ὁ πᾶς αἰὼν κατ' ἀξίαν διηγῆσασθαι δύναται. Μνημονευέσθω δὲ ταῦτα παρὰ σοὶ εἰς εὐκαιρον βοήθειαν, ἅπερ εἴρηται μὲν καὶ τοῖς πρὸ τούτου, λεχθήσεται δὲ καὶ τοῖς νῦν, ἵνα οἱ μὲν ἀγνωσύντες μάθωσιν, οἱ δὲ εἰδότες
15 ὑπομνησθῶσιν. Οὐκ ἔστιν ἀπὸ Χριστιανῶν ὁ Μάνης, μὴ γένοιτο· οὐδὲ κατὰ τὸν Σίμωνα ἐξεβλήθη τῆς Ἐκκλησίας οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ πρὸ αὐτοῦ διδάσκαλοι· κλέπτῃς γὰρ ἐστὶν ἀλλοτριῶν κακῶν, ἐξειδιοποιούμενος τὰ κακά· πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον, ἀκουστέον.

κδ'. 20 **Σ**κυθιανός τις ἦν ἐν Αἰγύπτῳ, Σαρακηνός τὸ γένος, οὐδὲν κοινὸν οὔτε πρὸς Ἰουδαιισμόν, οὔτε πρὸς Χριστιανισμόν κεκτημένος. Οὗτος τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἰκήσας καὶ τὸν ἀριστοτελικὸν μμησάμενος βίον, τέσσαρας βίβλους συνέταξε· μίαν καλουμένην Εὐαγγέλιον, οὐ Χριστοῦ πράξεις περιέχουσαν, ἀλλ' ἀπλῶς
25 μόνον τὴν προσηγορίαν καὶ μίαν ἄλλην καλουμένην Κεφαλαίων καὶ μίαν τρίτην Μυστηρίων καὶ τετάρτην, ἣν νῦν περιφέ-

43. Α' Πέτρο. 5, 8.

44. Ματθ. 3, 7.

αίρέσεως, γιὰ τὶς δυσσεβεῖς διδασκαλίες του. Διότι, θέλοντας νὰ διακριθεῖ μεταξὺ τῶν κακῶν, ἀφοῦ ἔλαβε ὅλες τὶς πλάνες καὶ δημιούργησε μιὰ αἵρεση γεμάτη βλασφημίες καὶ κάθε παρανομία, καταστρέφει τὴν Ἐκκλησία, ἢ καλύτερα ἐκείνους ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τριγυρίζοντας σὰν λιοντάρι καὶ καταπίνοντας αὐτούς⁴³. Νὰ μὴ δίνεις σημασία στὰ καλά τους λόγια, οὔτε στὴ φαινομενικὴ ταπεινοφροσύνη τους. Διότι εἶναι φίδια, γεννήματα ἐχιδνῶν⁴⁴. Καὶ ὁ Ἰούδας εἶπε, «χαῖρε, Ραββί»⁴⁵, καὶ προῶσε τὸν δάσκαλό του. Μὴ δίνεις σημασία στὰ φιλήματα, ἀλλὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὸ δηλητήριο.

21. **Κ**αὶ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι τὸν κατηγοροῦμε ἄδικα, ἄς δοῦμε σὲ παρένθεση ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ Μάνης, καὶ ἄς ἀναφέρουμε μερικὲς ἀπὸ τὶς διδασκαλίες του. Γιατὶ ὅλο τὸ βουρκο τῆς διδασκαλίας του δὲν μπορεῖ νὰ τὸν διηγηθεῖ κανεὶς διεξοδικά, οὔτε καὶ ἂν μιλάει ὀλόκληρο αἰῶνα. Ἔχε λοιπὸν στὸ νοῦ σου, γιὰ νὰ βοηθεῖσαι ὅταν χρειάζεται, καὶ αὐτὰ ποὺ εἶπα γιὰ τοὺς προηγούμενους καὶ αὐτὰ ποὺ θὰ εἰπωθοῦν γιὰ τοὺς τωρινούς, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὰ ξέρουν νὰ τὰ μάθουν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ξέρουν νὰ τὰ ξαναθυμηθοῦν. Ὁ Μάνης δὲν ἦταν ποτὲ Χριστιανός, μὴ γένοιτο! Οὔτε ἀφορίστηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅπως ὁ Σίμων, οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν δάσκαλοι. Διότι εἶναι κλέφτης τῶν κακῶν τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων τὴν πλάνη ἰδιοποιήθηκε. Καὶ ἀκοῦστε πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο.

22. **Υ**πῆρχε στὴν Αἴγυπτο κάποιος Σκυθιανός, Σαρακηνὸς στὴν καταγωγή, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε καμμιά σχέση οὔτε μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό, οὔτε μὲ τὸν Χριστιανισμό. Αὐτὸς ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια καί, ἀκολουθώντας τὸν ἀριστοτελικὸ τρόπο ζωῆς, ἔγραψε τέσσερα βιβλία· ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὸ ὀνόμαζε Εὐαγγέλιο, τὸ ὁποῖο δὲν περιεῖχε πράξεις τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' εἶχε ἀπλῶς μόνο τὸ ὄνομα. Ἐνα ἄλλο τὸ ὀνόμαζε Κεφάλαια, τὸ τρίτο ἔφερε τὸν τίτλο

45. Ματθ. 26, 49.

ρουσι, Θησαυρόν. Μαθητῆς δὲ ἦν τούτῳ Τερέβινθος ὀνόματι. Ἄλλὰ προαιρούμενον τὸν Σκυθιανὸν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ λυμῆνασθαι τὴν χώραν, νόσῳ θανατώσας ὁ Κύριος, ἔπαισε τὴν λοιμώδη κατάστασιν.

κγ'. 5 **Ὁ** δὲ τῆς κακίας μαθητῆς Τερέβινθος, κληρονόμος τοῦ χουσοῦ καὶ τῶν βιβλίων καὶ τῆς αἰρέσεως, παραγενόμενος ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωριζόμενος καὶ καταγινωσκόμενος, ἔκρινεν εἰς τὴν Περσίδα μετελθεῖν ἵνα δὲ μὴ ἐκ τῆς προσηγορίας κακεῖ γνωρίζηται, Βουδδᾶν μετωνόμασεν ἑαυτόν· ἀλλ' 10 εἶχεν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἀνταγωνιστὰς τοῦ Μίθρα· καὶ πολλῶν λόγων κινουμένων καὶ διαπληκτισμῶν, ἠλέγχετο· καὶ πέρας, συνελανόμενος προσφεύγει τινὶ χήρᾳ· εἶτα ἐπὶ δάματος ἀνελθὼν καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ἀερίους δαίμονας, οὓς οἱ Μανιχαῖοι μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς μυσαρᾶς αὐτῶν ἰσχάδος ἐπι- 15 καλοῦνται, θεόπληκτος γενόμενος καὶ καταβληθεὶς ἀπὸ τοῦ δάματος, ἐξέψυξε· καὶ οὕτως ἐξεκόπη τὸ θηρίον τὸ δεύτερον.

κδ'. **Ἄ**λλ' ἔμεινε τὰ ὑπομνηστικά τῆς ἀσεβείας βιβλία· καὶ κληρονόμος ἦν ἡ χήρα καὶ τῶν βιβλίων καὶ τῶν χρημάτων· μήτε δὲ συγγενέα, μήτε ἕτερόν τινα ἔχουσα, ἔκρινεν ἐκ τῶν χρημάτων 20 ἀγοράσαι παῖδα Κούβρικον λεγόμενον· καὶ τοῦτον εἰς υἰοθεσίαν λαβοῦσα, ἐπαίδευσεν τοῖς Περσῶν μαθήμασιν ὡς υἱόν, καὶ ᾤξυνε κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος κακὸν βέλος. Καὶ Κούβρικος ὁ κακὸς οἰκέτης εἰς μέσον φιλοσόφων ἤκμαζε, καὶ τελευτησάσης τῆς χήρας, ἐκληρονόμησε καὶ τὰ βιβλία καὶ τὰ χρήματα. Εἶτα, ἵνα μὴ 25 τὸ τῆς δουλείας ὄνομα ἐπονείδιστον ἦ, ἀντὶ Κουβρίκου Μάνην ἑαυτὸν ἐπωνόμασεν, ὅπερ κατὰ τὴν Περσῶν διάλεκτον τὴν ὀμιλίαν δηλοῖ· ἐπειδὴ γὰρ διαλεκτικὸς ἐδόκει τις εἶναι, Μάνην ἑαυτὸν ἐπωνόμασεν, οἷονεὶ ὀμιλιτὴν τινα ἄριστον. Ἄλλ' ἐκεῖνος

Μυστήρια, καὶ τὸ τέταρτο ποῦ τώρα κυκλοφορεῖ μὲ τὸν τίτλο Θησαυροῦς. Μαθητὴς του ἦταν κάποιος ποῦ ὀνομαζόταν Τερέβινθος. Ἄλλὰ, ἐνῶ ὁ Σκυθιανὸς εἶχε πρόθεση νὰ ἔρθει στὴν Ἰουδαία καὶ νὰ καταστρέψει τὴ χώρα, ὁ Κύριος τὸν θανάτωσε μὲ κάποια ἀρρώστια καὶ σταμάτησε τὴ μολυσματικὴ κατάσταση.

23. Ὁ μαθητὴς τῆς κακίας του Τερέβινθος, ποῦ ἔγινε κληρονόμος τῶν χρημάτων καὶ τῶν βιβλίων τῆς αἵρέσεως, ἀφοῦ ἦρθε στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴν Ἰουδαία, ὅπου ἀναγνωρίστηκε καὶ καταφρονήθηκε, ἔκρινε καλὸ νὰ μεταβεῖ στὴν Περσία, καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀναγνωριστεῖ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ὄνομά του, ὀνόμασε τὸν ἑαυτὸ του Βουδδᾶ. Ἐκεῖ ὅμως βρῆκε ἀντιπάλους τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μίθρα, οἱ ὁποῖοι τὸν ἤλεγχαν μὲ πολλὰ συζητήσεις καὶ διαπληκτισμοὺς. Στὸ τέλος, κυνηγημένος κατέφυγε σὲ κάποια χήρα. Ὑστερα ἀνέβηκε σὲ μιὰ ταράτσα καὶ προσκάλεσε τοὺς δαίμονες τοῦ ἀέρα, τοὺς ὁποίους οἱ Μανιχαῖοι ἐπικαλοῦνται καὶ μέχρι σήμερα σὰ συχαμερὰ ξερὰ σῦκα τους. Ἐκεῖ χτυπήθηκε ἀπὸ κεραυνό, καὶ πέφτοντας ἀπὸ τὴν ταράτσα ξεψύχησε. Ἔτσι χάθηκε καὶ τὸ θηρίο τὸ δεύτερο.

24. Ἐμειναν ὅμως τὰ βιβλία, γιὰ νὰ θυμίζουν τὴν ἀσέβεια. Κληρονόμος τῶν βιβλίων καὶ τῶν χρημάτων του ἔγινε ἡ χήρα, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ δὲν εἶχε οὔτε συγγενῆ, οὔτε κανένα ἄλλον δικό της, ἀποφάσισε νὰ ἀγοράσει ἓνα δοῦλο, ποῦ τὸν ἔλεγαν Κούβρικο. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν υἱοθέτησε, τὸν μόρφωσε μὲ τὴν παιδεία τῶν Περσῶν σὰν παιδί της, καὶ ἀκόνισε ἔτσι κακὸ βέλος κατὰ τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ κακὸς λοιπὸν αὐτὸς δοῦλος ὁ Κούβρικος μεγάλωνε ἀνάμεσα στοὺς φιλοσόφους, ὁ ὁποῖος ὅταν πέθανε ἡ χήρα κληρονόμησε καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ βιβλία. Ἐπειτα, γιὰ νὰ μὴ φέρει τὴ ντροπὴ τοῦ ὀνόματος τῆς δουλείας, ὀνόμασε τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ Κούβρικο σὲ Μάνη, ποῦ στὴ γλῶσσα τῶν Περσῶν σημαίνει ὄμιλία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ νόμιζε ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς διαλεκτικούς, ὀνόμασε τὸν ἑαυτὸ του Μάνη, σὰν νὰ ἦταν κανένας ἄριστος ὀμιλητής. Καὶ ἐκεῖνος βέβαια φρόντισε νὰ προσδώσει στὸν ἑαυτὸ του

μὲν εὐδοξίαν ἑαυτῷ κατὰ τὴν Περσῶν γλῶσσαν ἐπραγματεύσατο, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἑαυτοῦ κατήγορον ἐποίει γενέσθαι, ἵνα, ἐν Περσίδι νομίσας ἑαυτὸν τιμᾶν, παρ' Ἑλλησι μανίας ἐπώνυμον ἑαυτὸν καταγγείλῃ.

κε' 5 **Ε**τόλμα δὲ λέγειν ἑαυτὸν εἶναι τὸν Παράκλητον· καὶ γέγραπται· «ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν». Ἐβλασφήμησεν οὖν, Πνεῦμα ἅγιον ἑαυτὸν εἰπών. Ἐκείνοις ὁ κοινωνῶν, βλεπέτω μετὰ τίνων ἑαυτὸν ἐντάσσει. Ἐσάλευσεν ὁ οἰκέτης τὴν οἰκουμένην, ἐπειδὴ «διὰ τριῶν σείεται ἡ γῆ· 10 καὶ τὸ τέταρτον οὐ δύναται φέρειν, ἐὰν οἰκέτης βασιλεύσῃ». Καὶ μέσος ἔλθων, λοιπὸν τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐπηγγέλλετο. Ἐνόσει τοῦ βασιλέως Περσῶν ὁ υἱός, καὶ ἰατρῶν δαψύλεια παρῆν· ἀλλ' ὁ Μάνης ἐπηγγέλλετο διὰ προσευχῆς ὡσανεὶ εὐσεβῆς τὴν ἴασιν κατορθώσῃν· ἀπέστησαν οἱ ἰατροί, συναπέστη τοῦ παιδὸς ἡ 15 ζωή· ἠλέχθη ἡ ἀσέβεια τοῦ ἀνδρός· καὶ δέσμιος ἦν ὁ δὴ φιλόσοφος εἰς φυλακὴν, οὐ διὰ τὸ περὶ ἀληθείας ἐλέγξαι τὸν βασιλέα, βληθεὶς οὐ διὰ τὸ καταλύσαι τὰ εἰδῶλα, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπαγγεῖλασθαι σώζειν καὶ ψεύσασθαι· μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, διὰ τὸ φονεῦσαι τὸν γὰρ δυνάμενον διὰ τῆς ἰατρικῆς ἐπιμελείας 20 σωθῆναι, οὗτος τοὺς ἰατροὺς ἀποστήσας ἐφόνευσε, τῇ ἀμελείᾳ θανατώσας

κς' **Ε**μοῦ δὲ λέγοντος τὰ περὶ αὐτοῦ πάμπολλα κακά, μέμνησο πρῶτον τὴν βλασφημίαν, δεύτερον τὴν δουλείαν· οὐχ ὅτι αἰσχύνῃ ἡ δουλεία, ἀλλ' ὅτι τό, δοῦλον ὄντα, ἐλευθερίαν πλάττεσθαι 25 κακόν· τρίτον, τὸ ψεῦδος τῆς ἐπαγγελίας καὶ τέταρτον, τοῦ παιδὸς τὸν φόνον καὶ πέμπτον, τὴν αἰσχύνῃ τῆς φυλακῆς· Καὶ οὐχ ἦν γε αἰσχύνῃ τῆς φυλακῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς φυλακῆς

καλή δόξα, σύμφωνα μὲ τὴν περσικὴ γλῶσσα, ἡ θεία οἰκονομία ὁμως τὸν ἔκανε νὰ γίνεи παρὰ τὴ θέλησή του κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ του, διότι, ἐνῶ νόμιζε ὅτι στὴν Περσία τιμᾷ τὸν ἑαυτό του, στοὺς Ἕλληνας τὸ ὄνομά του τὸν διακήρυττε ὡς μανιακό.

25. **Τ**ολμοῦσε ἀκόμα νὰ λέει ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Παράκλητος. Ὅμως ἔχει γραφεῖ, «ὅποιος βλασφημήσει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, δὲ θὰ συγχωρηθεῖ»⁴⁶. Αὐτὸς λοιπὸν βλασφήμησε ὀνομάζοντας τὸν ἑαυτό του ἅγιο Πνεῦμα. Ὅποιος κοινωνεῖ μ' ἐκείνους, ἅς προσέχει μὲ ποιούς συντάσσει τὸν ἑαυτό του. Συντάραξε ὁ ὑπηρέτης τὴν οἰκουμένη, ἐπειδὴ «ἀπὸ τρία πράγματα σείεται ἡ γῆ, ἐνῶ τὸ τέταρτο δὲν ὑποφέρεται, δηλαδὴ ἐὰν ἓνας ὑπηρέτης γίνεи βασιλιάς»⁴⁷. Καὶ ἀφοῦ ἐμφανίστηκε δημόσια, ὑποσχόταν πράγματα ὑπεράνθρωπα. Τότε εἶχε ἀρρωστήσει ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ τῶν Περσῶν καὶ εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του πολλοὶ γιατροί. Ὁ Μάνης ὁμως ὑποσχόταν ὅτι μὲ τὴν προσευχή του, σὰν νὰ ἦταν εὐσεβής, θὰ ἐπιτύχει τὴ θεραπεία του. Ἀπομακρύνθηκαν οἱ γιατροί, καὶ μαζί τους ἔφυγε καὶ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι ἔγινε φανερὴ ἡ ἀσέβεια τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, καὶ ὁ δῆθεν φιλόσοφος ρίχτηκε στὴ φυλακὴ, ὄχι διότι ἤλεγξε τὸν βασιλιά γιὰ τὴν ἀλήθεια, οὔτε διότι κατάργησε τὰ εἴδωλα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ σώσει τὸ παιδί καὶ διαψεύστηκε. Ἡ καλύτερα, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ τὸ σκότωσε. Διότι, αὐτὸ πού μποροῦσε νὰ σωθεῖ μὲ τὴ φροντίδα τῶν γιατρῶν, αὐτὸς ἀπομακρύνοντας τοὺς γιατροὺς τὸ σκότωσε, θανατώνοντάς το μὲ τὴν ἔλλειψη τῆς ἰατρικῆς φροντίδας.

26. **Ἐ**πειδὴ ὁμως ἐγὼ εἶπα γι' αὐτὸν πάρα πολλὰ κακά, ἐσὺ νὰ θυμᾶσαι ὡς πρῶτο τὴ βλασφημία, ὡς δεῦτερο τὴ δουλεία· ὄχι ὅτι ἡ δουλεία εἶναι ντροπὴ, ἀλλ' ἐπειδὴ, τὸ νὰ εἶναι κανεῖς δούλος καὶ νὰ παριστάνει τὸν ἐλεύθερο, εἶναι κακό· ὡς τρίτο, τὴν ψεύτικη ὑπόσχεση, ὡς τέταρτο, τὸν φόνο τοῦ παιδιοῦ, καὶ ὡς πέμπτο τὴν ντροπὴ τῆς φυλακῆς. Καὶ δὲν ἦταν μόνο ἡ ντροπὴ τῆς φυλακῆς,

47. Παρμ. 30, 21.

φυγή· ὁ γὰρ λέγων ἑαυτὸν παράκλητον καὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστήν, ἔφευγεν· οὐκ ἦν διάδοχος Ἰησοῦ, τοῦ ἐτοιμῶς ἐρχομένου εἰς τὸν σταυρόν, ἀλλ' οὗτος ἐναντίος ἦν, φυγᾶς. Εἶτα ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι τοὺς δεσμοφύλακας. Αἴτιος ὁ Μάνης δι' ὑπερηφανίαν θανάτου τῷ παιδί, καὶ αἴτιος θανάτου τῶν δεσμοφυλάκων διὰ τὴν φυγήν. Ὁ οὖν παραίτιος θανάτου, οὗτος ἄρα προσκυνεῖσθαι ὀφείλει; Οὐκ ἔδει μιμήσασθαι Ἰησοῦν καὶ εἰπεῖν, «εἰ ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν»; Οὐκ ἔδει κατὰ τὸν Ἰωνᾶν εἰπεῖν, «ἄρατέ με καὶ βάλετε εἰς τὴν θάλασσαν δι' ἐμὲ γὰρ ὁ κλύδων οὗτος»;

κζ'.

Φεύγει ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν· ἀλλ' ἀπαντᾷ αὐτῷ ὄπλον δικαιοσύνης Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος. Καὶ ἐπὶ φιλοσόφων κριτῶν ἐλέγξας, ἀκροατήριον ἑλληνικὸν συστησάμενος, ἵνα μὴ Χριστιανῶν κρινόντων δοκῶσιν οἱ κριταὶ χαρίζεσθαι. Λέγε, φησὶν, ὁ Ἀρχέλαος πρὸς τὸν Μάνην, ὁ κηρύσσεις ὁ δὲ ὡς τάφον ἀνεψυγμένον ἔχων τὸ στόμα, ἀπὸ βλασφημίας πρῶτον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἤρξατο φάσκων· Ὁ τῆς Παλαιᾶς Θεὸς κακῶν ἐστὶν εὐρετής, λέγων περὶ ἑαυτοῦ· «ἐγὼ πῦρ καταλίσκον»· ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχέλαος ὑπεξέλυε τὴν βλασφημίαν εἰπὼν· εἰ ὁ τῆς Παλαιᾶς Θεός, κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῦρ ἑαυτὸν λέγει, τίνος υἱὸς ἐστὶν ὁ λέγων, «πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆς»; Εἰ μέμψη τὸν λέγοντα· «Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ», διατί τιμᾶς Πέτρον, τὴν Ταβιθὰν μὲν ἐγείραντα, τὴν δὲ Σαλφείραν θανατώσαντα; Εἰ δὲ καὶ μέμψη ὅτι πῦρ ἠτοίμασε, διατί οὐ μέμψη τὸν λέγοντα, «πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον»; Εἰ μέμψη τὸν λέγοντα, «Ἐγὼ Θεὸς ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτίζων κακά», ἐξηγήσαι, πῶς λέγει Ἰησοῦς, «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν

48. Ἰω. 18, 8.

50. Ψαλμ. 5, 10.

49. Ἰωνᾶ 1, 12.

51. Δευτ. 4, 24.

ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδραση ἀπὸ τῆ φυλακῆ. Διότι αὐτὸς ποὺ ὀνόμαζε τὸν ἑαυτό του Παράκλητο καὶ ἀγωνιστὴ τῆς ἀλήθειας, δραπέτευσε. Δὲν ἦταν διάδοχος τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ μὲ προθυμία ἀνέβηκε στὸν σταυρό, ἀλλὰ ἦταν δραπέτης καὶ ἐχθρὸς τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειτα ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν διέταξε νὰ ἀποκεφαλίστουν οἱ δεσμοφύλακες. Ὁ Μάνης ἦταν αἷτιος τοῦ θανάτου τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν ὑπερφάνειά του, καὶ αἷτιος τοῦ θανάτου τῶν δεσμοφυλάκων ἕξαιτίας τῆς δραπέτευσής του. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ αἷτιος θανάτου πρέπει ἀραγε νὰ προσκυνεῖται; Δὲν ἔπρεπε νὰ μιμηθεῖ τὸν Ἰησοῦ καὶ νὰ πεῖ, «ἂν ζητᾶτε ἐμένα, ἀφήστε αὐτοὺς νὰ φύγουν»⁴⁸; Δὲν ἔπρεπε νὰ πεῖ ὅπως ὁ Ἰωνᾶς, «πάρτε με καὶ ρίξτε με στὴ θάλασσα, διότι ἕξαιτίας μου γίνεται ἡ θαλασσοταραχὴ»⁴⁹;

27. **Δ**ραπετεύει ἀπὸ τῆ φυλακῆ καὶ πηγαίνει στὴ Μεσοποταμία. Ἐκεῖ ὅμως τὸν συναντᾶ τὸ ὄπλο τῆς δικαιοσύνης, ὁ ἐπίσκοπος Ἀρχέλαος, ὁ ὁποῖος τὸν ἤλεγξε μπροστὰ σὲ κριτὲς φιλοσόφους, ἀφοῦ συγκέντρωσε εἰδωλολατρικὸ ἀκροατήριον, γιὰ νὰ μὴ εἶναι οἱ κριτὲς Χριστιανοὶ καὶ νομισθεῖ ὅτι χαρίζονται στὸν ἐπίσκοπο. Λέει λοιπὸν ὁ Ἀρχέλαος στὸν Μάνη· Πές μας αὐτὸ ποὺ κηρύττεις. Καὶ ἐκεῖνος, ἀνοίγοντας τὸ στόμα του σὰν ἀνοιχτὸ τάφο⁵⁰, ἄρχισε πρῶτα ἀπὸ τῆ βλασφημία τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄλων, λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἐφευρέτης τῶν κακῶν, διότι λέει γιὰ τὸν ἑαυτό του· «Ἐγὼ εἶμαι φωτιά ποὺ κατακαίει»⁵¹. Ὁ σοφὸς ὅμως Ἀρχέλαος ἀνέτρεψε τὴ βλασφημία λέγοντας· Ἐὰν ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια σου, ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του φωτιά, τίνος υἱὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέει, «ἦρθα νὰ βάλω φωτιά στὴ γῆ»⁵²; Ἄν κατηγορεῖς ἐκεῖνον ποὺ λέει, «ὁ Κύριος θανατώνει καὶ ἀνασταίνει»⁵³, γιατί τιμᾶς τὸν Πέτρο, ποὺ ἀνέστησε τὴν Ταβιθά⁵⁴ καὶ θανάτωσε τὴ Σαλφείρα⁵⁵; Κι' ἂν τὸν κατηγορεῖς ἐπειδὴ ἐτοίμασε φωτιά, γιατί δὲν κατηγορεῖς ἐκεῖνον ποὺ λέει, «πηγαίνετε στὴν αἰώνια φωτιά»⁵⁶; Ἄν κατηγορεῖς αὐτὸν ποὺ λέει· «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποὺ φέρνω εἰρήνη καὶ δημιουργῶ κακά», ἐξήγη-

52. Λουκᾶ 12, 49.

53. Α'. Βασ. 2, 6.

54. Πραξ. 9, 40.

55. Πραξ. 5, 10.

56. Ματθ. 25, 41.

γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν»; Ἀμφοτέρων τὰ ἴσα λεγόντων, δυοῖν θάτερον ἢ ἀμφοτέροι καλοὶ διὰ τὴν ὁμολογίαν, ἢ, εἰ ἀνέγκλητος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διατί ψέγεις τὸν τὰ ὅμοια ἐν τῇ Παλαιᾷ λέγοντα;

κη'. 5 **Εἶτα** ὁ Μάνης πρὸς τοῦτον λέγει· Καὶ ποῖος Θεὸς τυφλοῖ; Παῦλος γάρ ἐστιν ὁ λέγων· «ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου». Ὁ δὲ Ἀρχέλαος, καλῶς ὑποκρούσας, προανάγνωθι, φησὶν, ὀλίγον· «εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ
10 Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον». Ὅρας ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκάλυπται; οὐ δεῖ γὰρ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. **Εἶτα** ἄρα μόνος ὁ τῆς Παλαιᾶς Θεὸς ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων; Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς οὐκ εἴρηκε, «διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι»;
15 μὴ μισῶν αὐτοὺς ἐβούλετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιον, ἐπειδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν; ὅπου γὰρ αὐτοπροαίρετος πονηρία, ἐκεῖ καὶ ἀποχὴ τῆς χάριτος «Τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται».

κθ'. **Εἰ** δέ, δεῖ καὶ ὡς τινες ἐξηγοῦνται τοῦτο, εἰπεῖν, οὐ φαῦλον
20 τὸ ρῆμα· εἰ καὶ ἐτύφλωσε τῶν ἀπίστων τὰ νοήματα, ἐπὶ καλῶ ἐτύφλωσεν, ἵνα εἰς τὰ ἀγαθὰ ἀναβλέψωσιν· οὐ γὰρ εἶπεν, Ἐτύφλωσεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων τὸ δὲ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστι. Τύφλωσον τοῦ πόρνου τὰ πορνικὰ νοήματα, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. Τύφλωσον τοῦ ληστοῦ τὸ
25 ἀρπακτικὸν καὶ ληστρικόν, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. Ἄλλ' οὐ θέλεις οὕτω νοῆσαι; ἔστι καὶ ἄλλη ἐξήγησις. Τυφλοῖ καὶ ὁ ἥλιος

57. Ματθ. 10, 34.

59. Β' Κορ. 4, 3.

58. Β' Κορ. 4, 4.

60. Ματθ. 7, 6.

σέ μου γιατί ὁ Ἰησοῦς λέει, «δὲν ἦρθα νὰ φέρω εἰρήνη στὴ γῆ, ἀλλὰ μάχαιρα»⁵⁷; Ἀφοῦ καὶ οἱ δύο λένε τὰ ἴδια, θὰ συμβαίνει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ καὶ οἱ δύο εἶναι καλοί, ἐπειδὴ λένε τὰ ἴδια, ἢ, ἂν ὁ Ἰησοῦς ποὺ λέει αὐτὰ εἶναι καλός, γιατί κατηγορεῖς ἐκεῖνον ποὺ λέει τὰ ἴδια στὴν Παλαιὰ Διαθήκη;

28. **Σ**τὴ συνέχεια ὁ Μᾶνης λέει σ' αὐτόν; Καὶ ποιός Θεὸς τυφλώνει; Διότι ὁ Παῦλος εἶναι ποὺ λέει· «μεταξὺ αὐτῶν ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ τύφλωσε τὶς διάνοιες τῶν ἀπίστων, γιὰ νὰ μὴ λάμψει σ' αὐτοὺς ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου»⁵⁸. Ὁ Ἀρχέλαος ὁμως ἀντιμετωπίζοντάς τον εὔστοχα εἶπε· Διάβασε λίγο πιὸ πρὶν· «ἂν τὸ Εὐαγγέλιό μας εἶναι καλυμμένο, εἶναι καλυμμένο γιὰ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὴν ἀπώλεια»⁵⁹. Βλέπεις ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι καλυμμένο γιὰ ἐκείνους ποὺ προορίζονται γιὰ τὴν ἀπώλεια, ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ δίνονται τὰ ἅγια στοὺς σκύλους⁶⁰. Καὶ ἔπειτα ἄραγε μόνο ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης «τύφλωσε τὶς διάνοιες τῶν ἀπίστων»; Ὁ Ἰησοῦς ὁ ἴδιος δὲν εἶπε, «γι' αὐτὸ μιλᾶω σ' αὐτοὺς μὲ παραβολές, ὥστε βλέποντας νὰ μὴ βλέπουν»⁶¹; Μήπως ἤθελε νὰ μὴ βλέπουν, ἐπειδὴ τοὺς μισοῦσε, ἢ ἔξαιτίας τῆς ἀναξιότητάς τους, ἐπειδὴ ἔκλεισαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους⁶²; Διότι, ὅπου ὑπάρχει ἐκούσια πονηρία, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἐγκατάλειψη τῆς θείας χάριτος. Γιατὶ λέει, «σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει, θὰ τοῦ δοθεῖ, ἐνῶ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει, θὰ τοῦ ἀφαιρεθεῖ καὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει»⁶³.

29. **Ἀ**λλά, κι' ἂν ἀκόμα πρέπει νὰ τὸ ποῦμε ὅπως τὸ ἐρμηνεύουν μερικοί, πάλι τὸ λεγόμενο δὲν εἶναι κακό. Ἄν τύφλωσε ὁ Θεὸς τὶς διάνοιες τῶν ἀπίστων, τοὺς τύφλωσε γιὰ τὸ καλὸ τους, γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια τους στὰ ἀγαθὰ. Διότι δὲν εἶπε, 'τύφλωσε τὴν ψυχὴ τους', ἀλλὰ «τὶς διάνοιες τῶν ἀπίστων», καὶ αὐτὸ ποὺ εἶπε σημαίνει τὸ ἐξῆς· Τύφλωσε τὶς πορνικὲς σκέψεις τοῦ πόρνου, καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ σωθεῖ. Τύφλωσε τὴν ἀρπακτικὴ διάθεση τοῦ ληστῆ, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει σωθεῖ. Ἀλλὰ δὲ θέλεις νὰ τὸ ἐννοήσεις μὲ τὸν τρόπο αὐτόν; Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐξήγηση. Ὁ ἥλιος τυφλώνει ἐκεῖ-

61. Ματθ. 13, 13.

62. Ματθ. 13, 15.

63. Ματθ. 25, 29.

τοὺς ἀμβλυωποῦντας, καὶ οἱ ὀφθαλμιῶντες τυφλοῦνται, βλαπτόμενοι ὑπὸ τοῦ φωτός οὐχ ὅτι τυφλωτικός ἐστὶν ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπόστασις τῶν ὀμμάτων οὐ βλέπει· οὕτω καὶ οἱ ἄπιστοι, νοσοῦντες ταῖς καρδίαις, οὐ δύνανται ἐνιδεῖν ταῖς τῆς θεότητος ἀκτίσιν. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐτύφλωσε τὰ νοήματα εἰς τὸ μὴ ἀκοῦσαι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι τοῦ Εὐαγγελίου πᾶσιν ἐφίεται, ἡ δόξα δὲ τοῦ Εὐαγγελίου τοῖς Χριστοῦ γνησίοις μόνοις ἀφώριστα. Ἐλεγεν οὖν ὁ Κύριος τοῖς μὲν ἀκοῦσαι μὴ δυναμένοις ἐν παραβολαῖς, τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐπέλυε κατ' ἰδίαν τὰς παραβολάς ὁ ἀνγασμὸς γὰρ τῆς δόξης τοῖς πεφωτισμένοις, ἡ τύφλωσις τοῖς ἀπίστοις. Ταῦτα τὰ μυστήρια, ἃ νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται σοι τῷ ἐκ Κατηχομένων μεταβαλλομένῳ οὐκ ἔστιν ἔθος ἔθνικοῖς διηγεῖσθαι· οὐ γὰρ ἐπὶ ἔθνικῶν τὰ περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια, οὐδὲ τὰ περὶ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχομένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ νοήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι.

λ'. 20 **Τ**οιούτοις καὶ ἄλλοις πλείοσιν ἀνετρέπετο ὁ δράκων· τοιαύταις συμπλοκαῖς καταπάλαισε τὸν Μάνην ὁ Ἀρχέλαος. Φεύγει πάλιν καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἐκ τῆς φυλακῆς φυγών, καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴν διαδράς, ἔρχεται ἐπὶ κώμην εὐτελεστάτην, κατὰ τὸν ὄφιν τὸν ἐν παραδείῳ καταλιπόντα τὸν Ἀδάμ, καὶ τῇ Εὐᾷ προσελθόντα. Ἄλλ' ὁ καλὸς ποιμὴν Ἀρχέλαος, τῶν προβάτων προνοῶν, ἀκούσας τὴν φυγὴν, εὐθέως δρομαῖος ἐπὶ τὴν τοῦ λύκου ἐπέιγετο ζήτησιν. Μάνης δὲ ἰδὼν ἐξαίφνης τὸν ἀντίδικον, ἐξεπήδησε καὶ ἔφυγεν· ἔφυγε δὲ τὴν τελευταίαν φυγὴν. Οἱ γὰρ τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως ὑπασπισταὶ πανταχοῦ διερευνώμενοι,

νους πού δὲν βλέπουν καλὰ καὶ ἐκείνους πού ἔχουν διάφορες ὀφθαλμολογικὲς παθήσεις, ἐπειδὴ βλάπτονται ἀπὸ τὸ φῶς· ὄχι βέβαια γιατί ὁ ἥλιος ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ τυφλώνει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φύση τῶν ματιῶν δὲν βλέπει. Ἔτσι καὶ οἱ ἄπιστοι, ἐπειδὴ εἶναι ἄρρωστοι στὶς καρδιές τους, δὲν μποροῦν νὰ ἀτενίσουν τὶς ἀκτῖνες τῆς θεότητος. Καὶ δὲν εἶπε, 'τύφλωσε τὶς διάνοιές τους γιὰ νὰ μὴ ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιον', ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ λάμψει σ' αὐτοὺς ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι ἡ ἀκρόαση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπευθύνεται σὲ ὅλους, ἀλλὰ ἡ δόξα τοῦ Εὐαγγελίου προορίζεται μόνον γιὰ τοὺς γνήσιους μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος λοιπὸν σ' ἐκείνους πού δὲν μποροῦσαν νὰ ἀκούσουν κήρυττε μὲ παραβολές⁶⁴, ἐνῶ στοὺς μαθητὲς του ἐρμήνευε ἰδιαίτερα τὶς παραβολές⁶⁵. Διότι αὐτὸ πού εἶναι φωτισμὸς γιὰ τοὺς φωτισμένους, εἶναι τύφλωση γιὰ τοὺς ἄπιστους. Αὐτὰ τὰ μυστήρια, πού τώρα ἡ Ἐκκλησία ἐμπιστεύεται σὲ σένα πού μετατοπίζεσαι ἀπὸ τὴν τάξη τῶν κατηχουμένων, δὲν συνηθίζουμε νὰ τὰ ἀναφέρουμε στοὺς ἐθνικούς. Στοὺς ἐθνικούς δηλαδὴ δὲν ἀναπτύσσουμε τὰ μυστήρια γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, οὔτε στοὺς κατηχουμένους μιλάμε καθαρὰ γιὰ τὰ μυστήρια, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λέμε συγκαλυμμένα, ὥστε οἱ πιστοὶ πού τὰ γνωρίζουν νὰ καταλάβουν τί λέμε, καὶ ἐκεῖνοι πού δὲν τὰ γνωρίζουν νὰ μὴν ὑποστοῦν βλάβη.

30. **Μ**ὲ τέτοια καὶ ἄλλα πιὸ πολλὰ ἀνατρεπόταν ὁ δράκος, μὲ τέτοιες ἀναμετρήσεις πολέμησε τὸν Μάνη ὁ Ἀρχέλαος. Ἔτσι φεύγει καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὁ δραπέτης τῆς φυλακῆς, καὶ διαφεύγοντας τὸν ἀντίπαλό του ἔρχεται σὲ μιὰ ἀσήμαντη πολίχνη, ὅπως ἔκανε τὸ φίδι στὸν παράδεισο, πού ἄφησε τὸν Ἀδὰμ καὶ πλησίασε τὴν Εὐά. Ἀλλὰ ὁ καλὸς ποιμένας Ἀρχέλαος, φροντίζοντας γιὰ τὰ πρόβατά του, μόλις ἄκουσε ὅτι ἔφυγε, ἀμέσως ἔτρεξε ἀναζητώντας τὸν λύκο. Ὁ Μάνης ὅμως βλέποντας ξαφνικὰ τὸν ἀντίδικό του δραπέτευσε καὶ ἔφυγε. Καὶ ἔφυγε γιὰ τελευταία φορά. Γιατί οἱ ὑπάσπιστὲς τοῦ βασιλιᾶ ψάχνοντας σὲ ὅλη τὴ χώρα συνέλαβαν τὸν δραπέ-

64. Ματθ. 13, 13.

65. Μαρκ. 4, 14.

καταλαμβάνουσι τὸν φυγάδα· καὶ ἦν ὄφειλεν ἐπὶ τοῦ Ἀρχε-
λάου λαβεῖν ἀπόφασιν, ταύτην ἐπιφέρουσιν αὐτῷ οἱ τοῦ βασιλέ-
ως ὑπασπισταί. Συλλαμβάνεται ὁ Μάνης, ὃν προσκυνοῦσιν οἱ
αὐτοῦ μαθηταί, καὶ ἄγεται πρὸς τὸν βασιλέα· ὠνείδισεν αὐτῷ ὁ
5 βασιλεὺς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν φυγὴν ἐχλεύασε τὴν δουλείαν· ἐξε-
δίκησε τοῦ παιδὸς τὸν φόνον, κατέκρινε καὶ διὰ τὸν τῶν δεσμο-
φυλάκων φόνον, καὶ ἐκδαρῆναι τὸν Μάνην περσικῷ νόμῳ προσ-
τάττει, καὶ τὸ μὲν λοιπὸν σῶμα θηρίων παρεδόθη βορᾶ, τὸ δὲ
τῆς κακίστης γνώμης δοχεῖον, τὸ δέρμα, θυλάκου δίκην πρὸ τῶν
10 πυλῶν ἀνηρτήθη. Ὁ τὸν Παράκλητον ἑαυτὸν λέγων καὶ τὰ μέλ-
λοντα εἰδέναι ἐπαγγελόμενος, τὴν ἰδίαν φυγὴν καὶ κατάληψιν
οὐκ ἔγνω.

λα'. **Τ**ούτου μαθηταί τρεῖς γεγόνασι, Θωμᾶς καὶ Βαδδᾶς καὶ
Ἐρμᾶς. Μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν Εὐαγγέλιον· οὐ
15 γὰρ ἐστὶν ἐνὸς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ἀλλ' ἐνὸς τῶν κακῶν
τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν. Μηδεὶς προσφερέσθω τοῖς ψυχο-
φθόροις Μανιχαίοις, τοῖς ἀχύρων ὕδασι τὸ στυγνὸν τῆς νηστεί-
ας προσποιουμένοις, τοῖς διαβάλλουσι μὲν τὸν τῶν βρωμάτων
ποιητὴν, τὰ κάλλιστα δὲ τῶν βρωμάτων λαμιαροῦσι· τοῖς διδά-
20 σκουσιν ὅτι ὁ τὴν δετὴν βοτάνην ἐκτίλλων, εἰς αὐτὴν μεταβάλ-
λεται. Εἰ γὰρ ὁ ἐκτέμνων βοτάνας ἢ τι τῶν λαχάνων εἰς τοῦτο
μεταβάλλεται, γεωργοὶ καὶ κηπουρῶν παῖδες εἰς πόσα μεταβλη-
θήσονται; Κατὰ τοσοῦτων ὁ κηπουρὸς ἤνεγκε τὴν δρεπάνην, ὡς
ὀρῶμεν εἰς ποῖα ἄρα μεταβάλλεται; Γέλωτος ἀληθῶς τὰ διδά-
25 γματα καὶ καταγνώσεως πλήρη καὶ αἰσχύνης ὁ αὐτὸς ἀνὴρ,
πομὴν ὦν προβάτων, καὶ πρόβατον ἔθυσεν καὶ λύκον ἀπέκτει-
νεν εἰς ποῖον ἄρα μεταβάλλεται; Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἰχθύας
ἐσαγήνευσαν καὶ ὄρνεα ἰξέυσαν εἰς ποῖον ἄρα μεταβάλλονται;

λβ'. **Ἀ**ποκρινέσθωσαν οἱ τῆς ἀργίας ἔχοντες Μανιχαῖοι, οἱ μὴ

τη, καὶ ἔτσι τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφαση, ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρει ἀπὸ τὸν Ἀρχάλαο, τὴ δέχεται ἀπὸ τοὺς ὑπασπιστὲς τοῦ βασιλιᾶ. Συλλαμβένεται λοιπὸν ὁ Μάνης, τὸν ὁποῖο προσκυνοῦν οἱ μαθητὲς του, καὶ ὀδηγεῖται στὸ βασιλιά. Ὁ βασιλιάς τὸν κατηγόρησε γιὰ τὸ ψέμα ποὺ τοῦ εἶπε καὶ γιὰ τὴ δραπετεύση· τὸν περιγέλασε γιὰ τὴ δουλεία, τὸν καταδίκασε γιὰ τὸ φόνο τοῦ παιδιοῦ του, καὶ ἀκόμα τὸν καταδίκασε καὶ γιὰ τὸ φόνο τῶν δεσμοφυλάκων, καὶ πρόσταξε, σύμφωνα μὲ τὸν περσικὸ νόμο, νὰ γδαρεῖ ὁ Μάνης, καὶ τὸ μὲν σῶμα του δόθηκε τροφὴ στὰ θηρία, ἐνῶ τὸ δοχεῖο τῆς τόσο κακῆς αἰρέσεως, δηλαδὴ τὸ δέρμα του, φουσκωμένο κρεμάστηκε μπροστὰ στὶς πύλες. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ ὀνόμαζε τὸν ἑαυτό του Παράκλητο καὶ κήρυττε ὅτι γνωρίζει τὰ μέλλοντα, δὲν γνώριζε τὴ δική του φυγὴ καὶ τὴ σύλληψη.

31. **Α**ὐτὸς εἶχε τρεῖς μαθητὲς. Τὸν Θωμᾶ, τὸν Βαδδᾶ καὶ τὸν Ἑρμᾶ. Κανεῖς νὰ μὴ διαβάξει τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιο, διότι δὲν εἶναι ἔργο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, ἀλλὰ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς κακοὺς μαθητὲς τοῦ Μάνη. Κανεῖς νὰ μὴ προσφέρει τίποτε στοὺς Μανιχαῖους, οἱ ὁποῖοι προσποιοῦνται τοὺς νηστευτὲς πλέοντας τὸ πρόσωπό τους μὲ ἀχυρόνερο, σ' αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦν τὸν δημιουργὸ τῶν τροφῶν, ἀλλὰ τρῶνε μὲ λαιμαργία τὶς ἐκλεκτότερες τροφές· σ' αὐτοὺς ποὺ διδάσκουν ὅτι ὅποιος κόψει ἓνα χορτάρι γίνεται ὅμοιος μὲ αὐτό. Ἄν ὅμως αὐτὸς ποὺ κόβει χόρτα ἢ κάποιον ἀπὸ τὰ λαχανικά, γίνεται σὰν αὐτό, τότε οἱ γεωργοὶ καὶ τὰ παιδιά τῶν κηπουρῶν σὲ πόσα εἶδη χορταρικῶν θὰ μεταβληθοῦν; Γιατί, ὅπως βλέπουμε, ὁ κηπουρὸς κόβει τόσα χόρτα μὲ τὸ δρεπάνι του. Σὲ ποιά λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ θὰ μεταβληθεῖ; Πραγματικὰ οἱ διδασκαλίαι τους εἶναι γιὰ γέλια καὶ γεμᾶτες κατάκριση καὶ ντροπὴ. Ὁ ἴδιος ἄνδρας, ὄντας βοσκὸς προβάτων, καὶ πρόβατο ἔσφαξε καὶ λύκο σκότωσε. Σὲ ποιὸ λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο θὰ μεταβληθεῖ; Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ψάρεψαν ψάρια καὶ ἔπιασαν μὲ ξόδεργες πουλιὰ. Σὲ ποιὸ ἀπὸ ὅλα ἄραγε θὰ μεταβληθοῦν;

32. **Ἄ**ς ἀπαντήσουν οἱ Μανιχαῖοι, ποὺ εἶναι γεννήματα τῆς

ἐργαζόμενοι καὶ τὰ τῶν ἐργαζομένων κατεσθίοντες· οἱ τοὺς προσφέροντας αὐτοῖς τὰ βρώματα μειδιῶσι προσώποις δεχόμενοι, καὶ ἀντὶ εὐλογιῶν κατάρας ἀποδιδόντες· ὅταν γὰρ τις αὐτοῖς τι προσενέγκῃ ἀνόητος, μικρὸν ἔξω, φησί, στήθι, καὶ εὐλόγησω σε· εἶτα δεξάμενος εἰς χεῖρας τὸν ἄρτον (ὡς οἱ ἐξ αὐτῶν μετανοήσαντες ἐξωμολογήσαντο), ἐγὼ σε οὐκ ἐποίησα, φησὶν ὁ Μανιχαῖος τῷ ἄρτι, καὶ κατάρας πέμπει εἰς τὸν Ὑψιστον, καὶ καταρᾶται τὸν πεποιηκότα, καὶ οὕτως ἐσθίει τὸ πεποιημένον. Εἰμισεῖς τὰς τροφάς, τί μειδιῶντι τῷ προσώπῳ ἐνέβλεψας τῷ προσ-
10 ἐνέγκαντι; εἰ τῷ ἐνέγκαντι ἔχεις χάριν, διατί πέμπεις τῷ κατασκευάσαντι καὶ δημιουργήσαντι Θεῷ τὴν βλασφημίαν; Καὶ πάλιν· Ἐγὼ σε οὐκ ἔσπειρα, φησί· σπαρεῖν ὁ σπείρας σε· ἐγὼ σε οὐκ ἐθέρισα δρεπάνῃ· ἐκθερισθεῖν ὁ θερίσας σε· ἐγὼ σε πυρὶ οὐκ ᾤπτῃσα· ὀπτῃθεῖν ὁ ὀπτῆσας σε· καλὰ τὰ ἀμοιβαῖα τῆς χάριτος.

λγ'. 15 **Μ**εγάλα μὲν κακὰ καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἔτι μικρὰ πρὸς τὰ ἄλλα. Οὐ τολμῶ ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τὸ λουτρον αὐτῶν διηγῆσασθαι· οὐ τολμῶ εἰπεῖν, τίνι ἐμβάπτοντες τὴν ἰσχάδα, διδώσι τοῖς ἀθλίοις διὰ συσσημῶν δὲ μόνον δηλούσθω· ἄνδρες γὰρ τὰ ἐν τοῖς ἐνυπνιασμοῖς ἐνθυμείσθωσαν, καὶ γυναῖκες τὰ ἐν ἀφέ-
20 δροῖς Μιαίνομεν ἀληθῶς τὸ στόμα ταῦτα λέγοντες Μὴ Ἕλληνες τούτων μυσαρώτεροι; μὴ Σαμαρεῖται τούτων ἀθλιώτεροι; μὴ Ἰουδαῖοι τούτων ἀσεδέστεροι; μὴ οἱ πορνεύοντες τούτων ἀκαθαρότεροι; ὁ μὲν γὰρ πορνεύσας πρὸς μίαν ὥραν δι' ἐπιθυμίαν τελεῖ τὴν πράξιν· καταγινώσκων δὲ τῆς πράξεως, ὡς μιανθεῖς
25 οἶδε λουτροῦ ἐπιδεόμενος, καὶ γινώσκει τῆς πράξεως τὸ μυσαρόν· ὁ δὲ Μανιχαῖος θυσιαστηρίου μέσον, οὗ νομίζει, τίθησι ταῦτα, καὶ μιαίνει καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶτταν. Παρὰ τοιούτου στόματος, ἄνθρωπε, δέχῃ διδασκαλίαν; τοῦτον ὅλως ἀπαντήσας

ἀργίας, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐργάζονται καὶ κατατρῶνε τὰ ὑπάρχοντα ἐκείνων ποὺ ἐργάζονται. Αὐτοὶ ποὺ δέχονται μὲ χαμογελαστὰ πρόσωπα ἐκείνους ποὺ τοὺς προσφέρουν τὶς τροφές καὶ ἀντὶ εὐλογιῶν τοὺς ἀνταποδίδουν κατάρες. Διότι, ὅταν κάποιος ἀνόητος τοὺς προσφέρει κάτι, τοῦ λένε· στάσου λίγο ἔξω καὶ θὰ σὲ εὐλογήσω. Ἔπειτα παίρνοντας στὰ χέρια του τὸ ψωμί (ὅπως ἐξομολογήθηκαν ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς μετανόησαν), ἐγὼ δὲν σὲ ἔκανα, λέει ὁ Μανιχαῖος στὸ ψωμί, καὶ στέλνει κατάρες στὸν Ὑψιστο καὶ καταριέται ἐκεῖνον ποὺ ἔκανε τὸ ψωμί, καὶ ἔτσι τρώει αὐτὸ ποὺ ἔκανε. Ἐὰν ἐσὺ μισεῖς τὶς τροφές, τότε γιατί δέχθηκες μὲ γελαστὸ πρόσωπο αὐτὸν ποὺ σοῦ τὶς πρόσφερε; Καὶ ἐὰν χρωστᾶς χάρη σ' ἐκεῖνον ποὺ σοῦ ἔφερε τὸ ψωμί, τότε γιατί στέλνεις σ' αὐτὸν ποὺ τὸ παρασκεύασε καὶ στὸν δημιουργό του Θεὸ βλασφημία; Καὶ πάλι ὁ Μανιχαῖος λέει· Ἐγὼ δὲν σὲ ἔσπειρα. Ἄς θαφτεῖ ἐκεῖνος ποὺ σὲ θέρισε. Ἐγὼ δὲν σὲ ἔψησα στὴ φωτιά. Ἄς ψηθεῖ ἐκεῖνος ποὺ σὲ ἔψησε. Πολὺ ὠραία ἡ ἀνταπόδοση τῆς χάριτος!

33. **Κ**αὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι μεγάλα κακά, ἀλλὰ εἶναι πιὸ μικρὰ ἀπὸ ἄλλα. Δὲν τολμῶ νὰ διηγηθῶ τὸ λουτρὸ ποὺ κάνουν μαζὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Δὲν τολμῶ νὰ πῶ μέσα σὲ τί βουτᾶνε τὰ ξερὰ σῦκα καὶ τὰ δίνουν στοὺς ἄθλιους. Θὰ σᾶς τὰ ἀναφέρω μόνο μὲ σύμβολα. Οἱ ἄνδρες ἄς θυμηθοῦν αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν κατὰ τοὺς ἐνυπνιασμούς, καὶ οἱ γυναῖκες ὅσα γίνονται κατὰ τὸν ἔμμηνο σωματικὸ καθαρισμό. Πραγματικὰ μολύνουμε τὸ στόμα μας ἀναφέροντάς τα. Μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι πιὸ σιχαμεροὶ ἀπὸ αὐτούς; Μήπως οἱ Σαμαρεῖτες εἶναι πιὸ ἄθλιοι ἀπ' αὐτούς; Μήπως οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι πιὸ ἀσεβεῖς ἀπὸ αὐτούς; Μήπως ὅσοι πορνεύουν εἶναι πιὸ ἀκάθαρτοι ἀπὸ αὐτούς; Διότι ἐκεῖνος ποὺ πορνεύει γιὰ μὰ ὦρα ἐκπληρῶνει τὴν πράξη ἀπὸ ἐπιθυμία, καὶ σὰν μολυσμένος, ξέρεي ὅτι χρειάζεται λουτρὸ καὶ γνωρίζει ὅτι ἡ πράξη του εἶναι σιχαμερή. Ἐνῶ ὁ Μανιχαῖος τὰ τοποθετεῖ αὐτὰ στὴ μέση αὐτοῦ ποὺ θεωρεῖ θυσιαστήριο καὶ μολύνει καὶ τὸ στόμα καὶ τὴ γλῶσσα του. Ἀπὸ τέτοιο στόμα, ἄνθρωπέ μου, δέχεσαι διδασκαλία; Αὐτὸν κάθε φορὰ ποὺ τὸν συναντᾶς τὸν ἀσπάζεσαι φιλώντας τον; Δὲν

ἀσπάξῃ φιλήματι; Ἐὰν χωρὶς τῆς λοιπῆς ἀσεβείας οὐ φεύγεις τὸ μεμολυσμένον καὶ τοὺς ἀκολάστων χείρονας, τοὺς πάσης προεστῶσης μυσαρωτέρους;

λδ'. Παραγγέλλει ταῦτα ἡ Ἐκκλησία καὶ διδάσκει, καὶ ἄπτεται
 5 βορβόρων, ἵνα σὺ μὴ βορβορωθῆς λέγει τὰ τραύματα, ἵνα μὴ σὺ τραυματισθῆς ἀρκεῖ δέ σοι τὸ εἰδέναι μόνον· τὸ δὲ πείρα παραλαβεῖν ἀπέχου. Βροντᾶ ὁ Θεός, καὶ πάντες τρέμομεν, κἀκεῖνοι βλασφημοῦσιν ἀστράπτει ὁ Θεός, καὶ πάντες εἰς γῆν ἐπικλίνομεν, κἀκεῖνοι περὶ οὐρανῶν τὰς δυσφήμους ἔχουσι γλώσσας
 10 Ἰησοῦς λέγει περὶ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, «ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ θρέχει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς», κἀκεῖνοι λέγουσιν, ὅτι οἱ ὑετοὶ ἐξ ἐρωτικῆς μανίας γίνονται, καὶ τολμῶσι λέγειν, ὅτι ἔστι τις παρθένος ἐν οὐρανῷ εὐειδῆς μετὰ νεανίσκου εὐειδοῦς· καὶ κατὰ τὸν τῶν καμήλων ἢ
 15 λύκων καιρὸν, τοὺς τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας καιροὺς ἔχειν, καὶ κατὰ τὸν τοῦ χειμῶνος καιρὸν μανιωδῶς αὐτὸν ἐπιτρέχειν τῇ παρθένῳ· καὶ τὴν μὲν φεύγειν, φασί, τὸν δὲ ἐπιτρέχειν· εἶτα ἐπιτρέχοντα ἰδροῦν, ἀπὸ δὲ τῶν ἰδρώτων αὐτοῦ εἶναι τὸν ὑετόν. Ταῦτα γέγραπται ἐν τοῖς τῶν Μανιχαίων βιβλίοις ταῦτα ἡμεῖς
 20 ἀνέγνωμεν, ἀπιστοῦντες τοῖς λέγουσιν· ὑπὲρ γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας τὴν ἐκείνων ἀπώλειαν ἐπολυπραγμονήσαμεν.

λε'. Ἀλλὰ ρύσαιτο ὑμᾶς ὁ Κύριος ἀπὸ τοιαύτης πλάνης· δοθεῖη δὲ ὑμῖν ἔχθρα πρὸς τὸν δράκοντα, ἵνα, ὥσπερ ἐκεῖνοι τηροῦσι τὴν πτέρναν, οὕτω καὶ ὑμεῖς αὐτῶν πατήσητε τὴν κεφαλὴν.
 25 Μνημονεύετε τῶν λεγομένων. Τίς συμφωνία τῶν ἡμετέρων πρὸς τὰ ἐκείνων; τί τὸ φῶς πρὸς τὸ σκότος; τί τὸ τῆς Ἐκκλησίας σεμνὸν πρὸς τὸ τῶν Μανιχαίων μυσαρὸν; Ὡδε τάξις, ὧδε ἐπιστή-

πρέπει ἄραγε ν' ἀποφεύγεις, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀσέβειά τους, καὶ τὴ μόλυνση, καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς ἀκόλαστους καὶ πιὸ σιχαμεροὶ ἀπὸ κάθε πόρνη;

34. **Ἡ** Ἐκκλησία τὰ παραγγέλλει αὐτὰ καὶ τὰ διδάσκει, καὶ ἀγγίζει βορβορώδη πράγματα, γιὰ νὰ μὴ πέσεις ἐσὺ στὸν βοῦρκο. Ἐναφέρει τὰ τραύματα, γιὰ νὰ μὴ τραυματισθεῖς καὶ σύ. Σοῦ εἶναι ἄρκετὸ μόνο νὰ τὰ γνωρίζεις. Ἐπόφευγε νὰ ἀποκτᾶς καὶ πείρα αὐτῶν. Βροντᾶει ὁ Θεὸς καὶ ὄλοι τρέμουν, ἐκεῖνοι ὅμως βλασφημοῦν. Ἀστράφτει ὁ Θεὸς καὶ ὄλοι γέρνουν στὴ γῆ, καὶ ἐκεῖνοι χρησιμοποιοῦν τὶς κακόφημες γλῶσσες τους γιὰ τοὺς οὐρανοὺς. Ὁ Ἰησοῦς λέει γιὰ τὸν Πατέρα του ὅτι «ἀνατέλλει τὸν ἥλιο του γιὰ δίκαιους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχει σὲ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς»⁶⁶, καὶ ἐκεῖνοι λένε ὅτι ἡ βροχὴ προέρχεται ἀπὸ ἐρωτικὴ μανία, καὶ τολμοῦν νὰ λένε ὅτι ὑπάρχει στὸν οὐρανὸ μὰ κοπέλλα ὠραία καὶ ἓνας νέος ὠραῖος. Καὶ ὅπως οἱ καμηῆλες καὶ οἱ λύκοι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐποχὴ τῆς αἰσχυρῆς ἐπιθυμίας τους, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα ὁ νέος κυνηγᾶει μὲ μανία τὴν παρθένο. Καὶ ἐκείνη τότε, λένε, φεύγει, ἐνῶ αὐτὸς τρέχει πίσω της. Μὲ τὸ τρέξιμο ἰδρώνει, καὶ ἀπὸ τὸν ἰδρώτα του προκαλεῖται ἡ βροχὴ. Αὐτὰ εἶναι γραμμένα στὰ βιβλία τῶν Μανιχαίων. Αὐτὰ ἐμεῖς τὰ διαβάσαμε, ἐπειδὴ δὲν πιστεύαμε σὲ ὅσα μᾶς ἔλεγαν οἱ ἄλλοι, καὶ γιὰ τὴ δική σας προφύλαξη μελετήσαμε τὴ δική τους ἀπώλεια.

35. **Ἄ**λλ' εἶθε νὰ σᾶς γλυτώσει ὁ Κύριος ἀπὸ μὰ τέτοια πλάνη, καὶ εἶθε νὰ σᾶς δοθεῖ ἔχθρα ἐναντίον τοῦ δράκου, ὥστε, ὅπως ἐκεῖνοι προσπαθοῦν νὰ βροῦν κάποιο ἀδύνατο σημεῖο, γιὰ νὰ σᾶς παρασύρουν, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ τοὺς συντριψετε τὸ κεφάλι. Νὰ θυμᾶστε πάντοτε αὐτὰ ποὺ σᾶς εἶπα. Ποιὰ ὁμοιότητα ἔχουν τὰ δικά μας μὲ τὰ δικά τους; Τί κοινὸ ἔχει τὸ φῶς μὲ τὸ σκοτάδι⁶⁷; Τί κοινὸ ἔχει ἡ σεμνότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ βρωμιὰ τῶν Μανιχαίων; Ἐδῶ ὑπάρχει τάξη, ἐπιστήμη, σεμνότητα, ἀγνότητα. Ἐδῶ ἀκόμα

67. Β' Κορ. 6, 14.

μη, ὡδε σεμνότης, ὡδε ἀγνεΐα, ὡδε καὶ τὸ ἐμβλέψαι γυναικὶ πρὸς ἐπιθυμίαν καταγινώσκειται· ὡδε γάμος σεμνότητος, ὡδε ἐγκρατεΐας ὑπομονή, ὡδε παρθενίας ἰσάγγελον ἀξίωμα· ὡδε βρωμάτων μετάληψις μετὰ εὐχαριστίας· ὡδε εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν· ὡδε ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖται· ὡδε φόβος καὶ τρόμος διδάσκειται τοῦ βρέχοντος ὡδε τῶ βροντῶντι καὶ ἀστράπτοντι δοξολογίαν ἀναπέμπομεν.

λς'.

Συναγελάξου τοῖς προβάτοις, φεῦγε τοὺς λύκους, τῆς Ἐκκλησίας μὴ ἀναχύρει. Μίσει καὶ τοὺς ποτὲ εἰς τὰ τοιαῦτα ὑποπτευθέντας· καὶ εἰ μὴ χρόνῳ καταλάβῃς αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, μὴ προπετῶς σεαυτὸν ἐμπιστεύσης. Παρεδόθη σοι τῆς μοναρχίας ἢ ἀλήθεια, γνώριζε τὰς βοτάνας τῶν μαθημάτων· γίνου δόκιμος τραπεζίτης, τὸ καλὸν κατέχων, ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπεχόμενος. Εἰ δὲ καὶ ποτε τοιοῦτος γέγονας, μίσησον ἐπιγνοὺς τὴν πλάνην· ἔστι γὰρ ὁδὸς σωτηρίας, εἰ ἀπεμέσης τὸν ἔμετον, εἰ ἀπὸ καρδίας μισήσης, εἰ ἀποστῆς αὐτῶν μὴ χεῖλεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· εἰ προσκυνήσης τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν Θεὸν νόμου καὶ Προφητῶν· εἰ γινώσκῃς τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄντα Θεόν, ὃς πάντας ὑμᾶς συντηρήσειε, διαφυλάττων ὑμᾶς ἀπτώτους, ἀσκανδαλίστους, ἐδραίους ἐν τῇ πίστει, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

καὶ τὸ νὰ δεῖς μιὰ γυναῖκα μὲ πονηρὴ ἐπιθυμία κατακρίνεται⁶⁸. Ἐδῶ ὑπάρχει γάμος σεμνότητος, ὑπομονὴ ἐγκράτειας, ἀξίωμα ἰσαγγελῆς παρθενίας. Ἐδῶ γίνεται ἀπόλαυσις τῶν τροφῶν μὲ εὐχαριστία. Ἐδῶ ἐκφράζεται εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Δημιουργὸ τῶν ὄλων. Ἐδῶ ὁ Πατέρας τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖται. Ἐδῶ διδάσκειται ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ πού βρέχει. Ἐδῶ ἀναπέμπουμε δοξολογία σ' Ἐκεῖνον πού βροντᾷ καὶ ἀστράφτει.

36. **Μ**εῖνε στὸ κοπάδι τῶν προβάτων, καὶ ἀπόφευγε τοὺς λύκους. Μὴ φεύγεις ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Νὰ ἀποστρέψῃς ἀκόμα καὶ ἐκείνους πού κάποτε τὰ εἶχαν ἀσπασθεῖ αὐτά. Καὶ ἂν δὲ δοκιμάσεις γιὰ πολὺ καιρὸ τὴ μετάνοιά τους, νὰ μὴ βιαστεῖς νὰ τοὺς ἐμπιστευθεῖς τὸν ἑαυτό σου. Σοῦ παραδόθηκε ἡ ἀλήθεια τοῦ ἑνὸς Θεοῦ. Γνώριζε τὰ βότανα τῶν μαθημάτων. Γίνε ἔμπειρος τραπεζίτης, κατέχοντας τὸ καλὸ καὶ μένοντας μακριὰ ἀπὸ κάθε εἶδους κακό⁶⁹. Καὶ ἂν κάποτε ἔγινες καὶ σὺ τέτοιος, τώρα πού ἔμαθες τὴν πλάνη τους μίσησέ την. Διότι ὑπάρχει δρόμος σωτηρίας, ἂν βγάλεις ἀπὸ μέσα σου τὸν ἑμετό, ἂν τοὺς μσήσεις μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά σου, ἂν ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ αὐτούς, ὄχι μόνο μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ψυχὴ. Ἄν προσκυνήσεις τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν Θεὸ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν. Ἄν ἀναγνωρίζεις τὸν ἀγαθὸ καὶ τὸν δίκαιο πού εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Θεός, ὁ ὁποῖος εἶθε νὰ σᾶς συντηρήσει ὄλους ἀδιάπτωτους, ἀσκανδάλιστους, καὶ σταθεροὺς στὴν πίστη, μὲ τὴ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

68. Ματθ. 5, 28.

69. Α' Θεσσ. 5, 21-22.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ζ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ζ΄

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τό, Πατέρα· καί
ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους· «τούτου χάριν
κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα
πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται», καὶ τὰ
ἐξῆς.

5

α'. **Π**ερὶ μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας αὐτάρκως ἡμῖν ἐν τῇ χθὲς
ἡμέρᾳ πρὸς ὑμᾶς εἴρηται· αὐτάρκως δὲ λέγω. οὐ τὸ πρὸς ἀξίαν
(τούτου γὰρ ἐφικέσθαι θνητῇ φύσει παντελῶς ἀδύνατον), ἀλλ'
ὅσον ἦκεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ τῆς τῶν ἀθέων αἰρε-
10 σιωτῶν πολυσχιδοῦς πλάνης τὰς ἐκτροπὰς διῆλθον, ὧν τὸ βορ-
βορῶδες καὶ τὸ τῶν ψυχῶν ἰοδόλον ἀποσεισάμενοι, καὶ τὰ κατ'
ἐκείνους μνημονεύσαντες, οὐχ ἵνα βλαβῶμεν, ἀλλ' ἵνα μειζόνως
αὐτοὺς μισήσωμεν· πρὸς ἑαυτοὺς λοιπὸν ἐπανέλθωμεν, καὶ τὰ
σωτηριώδη τῆς ἀληθοῦς πίστεως καταδεξώμεθα, τῷ τῆς μοναρχ-
15 χίας ἀξιώματι τὸ πατρικὸν συνάπτοντες, καὶ πιστεύοντες εἰς ἓνα
Θεὸν Πατέρα· οὐ γὰρ μόνον εἰς ἓνα Θεὸν δεῖ πιστεύειν, ἀλλὰ
καὶ τὸ Πατέρα τοῦτον εἶναι τοῦ Μονογενοῦς, Κυρίου δὲ ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετ' εὐσεβείας καταδεχόμεθα.

β'. **Τ**αύτη γὰρ ἂν τῶν Ἰουδαίων ἀνώτερα φρονοίημεν, οἳ τὸ μὲν
20 εἶναι ἓνα Θεὸν καταδέχονται τοῖς δόγμασι (τί γὰρ εἰ καὶ τοῦτο
διὰ τῆς εἰδωλολατρίας πολλάκις ἤρνησαντο;), τὸ δὲ καὶ Πατέρα

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Ζ' ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀναφέρεται στὸν Πατέρα. Ἐπίσης γίνεται ἀνάγνωση τοῦ χωρίου τῆς πρὸς Ἐφείους ἐπιστολῆς: «ἀκριβῶς γι' αὐτὸ γονατίζει μπροστὰ στὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο λαμβάνουν τὸ ὄνομά τους ὅλα τὰ γένη τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων»¹, καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Γ**ιὰ τὸ θέμα τῆς μοναρχίας τοῦ Θεοῦ χθὲς σὰς εἶπαμε ἀρκετά. Καὶ λέγοντας ἀρκετὰ ἐννοῶ, ὄχι ἀνάλογα πρὸς τὴ σπουδαιότητα τοῦ θέματος (διότι αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ τὸ κατορθώσει θνητὸς ἄνθρωπος), ἀλλ' ὅσο αὐτὸ ἦταν δυνατὸ στὶς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις. Καὶ σὰς ἀνέφερα τὶς ἐκτροπές τῆς πολύμορφης πλάτης τῶν ἄθεων αἰρετικῶν, τῶν ὁποίων, ἀφοῦ ἀποτινάξαμε τὸν βόρβορο καὶ τὸ δηλητήριό τῶν ψυχῶν, καὶ ἀναφέραμε ὅλα τὰ σχετικὰ μ' αὐτούς, ὄχι γιὰ νὰ βλαφτοῦμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς μισήσουμε περισσότερο, ὡς ξαναγυρίσουμε πάλι στὰ δικά μας καὶ ὡς δεχθοῦμε μέσα μας τὶς σωτηριώδεις ἀλήθειες τὶς πίστεώς μας, προσθέτοντας στὸ ἀξίωμα τῆς μοναρχίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πατρικὸ ἀξίωμα, καὶ πιστεύοντας σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα. Διότι δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε μόνον σὲ ἓνα Θεό, ἀλλὰ νὰ δεχόμαστε μὲ εὐσέβεια, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι Πατέρας τοῦ Μονογενοῦς Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2. **Δ**ιότι μὲ τὴν πίστη αὐτὴ θὰ φρονοῦμε ἀνώτερα ἀπὸ ὅ,τι πιστεύουν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι στὰ δόγματα δέχονται ὅτι ἓνας Θεὸς ὑπάρχει (ἄλλο ἂν καὶ αὐτὸ πολλές φορές τὸ ἀρνήθηκαν μὲ

1. Ἐφ. 3, 14-15.

εἶναι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτον, οὐ παραδέχονται, τοῖς οἰκείοις προφήταις ἐναντία φρονοῦντες, οἳ φασιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς «Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε»· καὶ μέχρι σήμερον φρουαττόμενοι καὶ συναγόμενοι κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, νομίζοντες, ὅτι δυνατόν ἐστι Πατρὶ φιλιωθῆναι, χωρὶς τῆς εἰς τὸν Υἱὸν εὐσεβείας, ἀγνοοῦντες, ὅτι οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ διὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ λέγοντος «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα», καὶ «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός». Ὁ τοίνυν τὴν ὁδὸν παραιτούμενος τὴν ἀπάγουσαν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ὁ τὴν θύραν ἀρνούμενος, πῶς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰσόδου καταξιωθήσεται; ἀντιλέγοντες δὲ καὶ τοῖς ἐν ὀγδοηκοστῷ ὀγδοῷ ψαλμῷ γεγραμμένοις, τό· «Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με, Πατήρ μου εἶ σύ, Θεός μου καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου· καὶ ἐγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν, ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς». Εἰ γὰρ ταῦτα πρὸς τὸν Δαβὶδ ἢ Σολομῶντα ἢ καὶ τινὰ τῶν καθεξῆς εἰρησθαι διάζοιντο, δειξάτωσαν, πῶς ὁ θρόνος τούτου τοῦ προφητευομένου παρ' αὐτοῖς ἔστιν «ὡς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρητισμένη εἰς τὸν αἰῶνα»; Πῶς δὲ καὶ οὐ δυσωποῦνται τὸ γεγραμμένον, «ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε», καὶ τό, «συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν», ἅπερ ἐπ' ἄνθρωπον ἀναφέρειν, πάσης ἀγνωμοσύνης ἀνάπλεων καὶ μεστόν;

γ'. Ἄλλ' Ἰουδαῖοι μὲν τὰ συνήθη τῆς ἀπιστίας, ἐν τε τοῖς ρητοῖς 25 τούτοις καὶ ἐν τοῖς παραπλησίοις, ἐπειδὴ βούλονται, νοσεῖωσαν ἡμεῖς δὲ τὸ τῆς πίστεως εὐσεβὲς ἀναλαμβάνωμεν, Θεὸν ἓνα τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ προσκυνοῦντες (τὸν γὰρ τοῖς πᾶσι τὸ γεννᾶν χαριζόμενον, τοῦτον τῆς τοιαύτης ἀξίας ἀποστερεῖν ἀνό-

1α. Ψαλμ. 2, 7.

2. Ψαλμ. 2, 2.

3. Ἰω. 14, 6.

τὴν εἰδωλολατρία), δὲν παραδέχονται ὅμως ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πιστεύοντας ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς προφήτες τους, οἱ ὅποιοι λένε στὶς ἅγιες Γραφές, «ὁ Κύριος μου εἶπε· εἶσαι Υἱός μου, ἐγὼ σήμερα σὲ γέννησα»¹, καὶ μέχρι σήμερα λυσσασμένοι συνάζονται ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Χριστοῦ του², νομίζοντας ὅτι μποροῦν νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὸν Πατέρα, χωρὶς νὰ πιστεύουν στὸν Υἱό, ἀγνοώντας, ὅτι «κανένας δὲν πηγαίνει πρὸς τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο μέσω τοῦ Υἱοῦ»³, ὁ ὅποιος λέει, «ἐγὼ εἶμαι ἡ θύρα»⁴, καὶ «ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδός»⁵. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ ἀρνεῖται τὸ δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στὸν Πατέρα, καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀρνεῖται τὴ θύρα, πῶς θὰ ἀξιωθεῖ νὰ ἐπιτύχει τὴν εἴσοδο πρὸς τὸν Πατέρα; Ἄλλ' ἀντιλέγουν καὶ σ' αὐτὰ ποὺ λέει ὁ ὄγδοσκοστός ὄγδοος ψαλμός· «Αὐτὸς θὰ μὲ ἐπικαλεσθεῖ καὶ θὰ μου πεῖ· εἶσαι Πατέρας μου, Θεός μου καὶ βοηθὸς τῆς σωτηρίας μου. Καὶ ἐγὼ θὰ τὸν καταστήσω πρωτότοκο καὶ θὰ τὸν ἀνεβάσω πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς»⁶. Ἄν ὅμως ἐπιμένουν ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ γιὰ τὸν Δαβὶδ ἢ τὸν Σολομώντα ἢ γιὰ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους, ἃς ἀποδείξουν πῶς ὁ θρόνος ἐκείνου, ποὺ αὐτοὶ προφητεύουν, εἶναι «σὰν τὶς μέρες τοῦ οὐρανοῦ»⁷, καὶ σὰν τὸν ἥλιο μπροστὰ στὸν Θεό⁸, καὶ σὰν τὴν σελήνη, ποὺ ἔγινε γιὰ νὰ φωτίζει στοὺς αἰῶνες⁹. Καὶ γιατί δὲν πείθονται ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο, «σὲ γέννησα ἀπὸ τὴν κοιλιά μου πρὶν ἀπὸ τὸν αὐγερινό»¹⁰, καὶ τὸ, «θὰ παραμείνει μαζί μὲ τὸν ἥλιο καὶ θὰ προσηγεῖται ἀπὸ τὴ σελήνη γενεὲς γενεῶν»¹¹, τὰ ὅποια, ἂν τὰ ἀποδώσουμε σὲ κάποιον ἄνθρωπο, θὰ εἶναι πράξη γεμάτη ἀγνωμοσύνη;

3. **Κ**αὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, ἀφοῦ ἔτσι θέλουν, ἃς νοσοῦν ἐξαιτίας τῆς συνηθισμένης ἀπιστίας τους ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια ρητὰ, ἐμεῖς ὅμως, ἀποδεχόμενοι τὴν εὐσεβῆ πίστη μας, προσκυνοῦμε ἓνα Θεό, τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ (διότι εἶναι ἀσεβεια νὰ στεροῦμε αὐτὴ τὴν ιδιότητα ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ χάρισε σὲ ὅλους τὴν ἰκανότητα νὰ γεννοῦν), καὶ πιστεύουμε σὲ ἓνα Θεὸν

4. Ἰω. 10, 9.

7. Ψαλμ. 88, 30.

10. Ψαλμ. 109, 3.

5. Ἰω. 14, 6.

8. Ψαλμ. 88, 37.

11. Ψαλμ. 71, 5.

6. Ψαλμ. 88, 27-28.

9. Ψαλμ. 88, 38.

σιον). Καὶ πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, ἵνα καὶ πρὸ τῶν περὶ Χριστοῦ κινήθησομένων ἡμῖν διδασκαλικῶν λόγων ἢ περὶ τοῦ Μονογενοῦς πίστις ἐγκαταβάλληται τῇ ψυχῇ τῶν ἀκουόντων, ἐκ τῶν μεταξὺ λόγων τῶν περὶ τοῦ Πατρὸς κατὰ μηδοτιοῦν 5 ἀποσχοινιζομένη.

δ'. **Τ**ὸ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὄνομα, ἅμα τῷ τῆς ὀνομασίας προσρήματι, νοεῖν παρέχει καὶ τὸν Υἱόν· ὥσπερ ὁμοίως Υἱόν τις ὀνομάσας, εὐθὺς ἐνόησε καὶ τὸν Πατέρα· εἰ γὰρ πατήρ, πάντως ὅτι πατήρ υἱοῦ· καὶ εἰ υἱός, πάντως ὅτι πατὴρ υἱός "Ἰν' οὖν μὴ ἐκ τοῦ 10 λέγειν οὕτως, «εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων», εἶτα ἐπαγόντων ἡμῶν καὶ τὸ «εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν», ὑπολάβοι τις οὐχ ὁσίως οὐρανοῦ καὶ γῆς δευτερεύειν τῇ τάξει τὸν Μονογενῆ, διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἐκείνων ὀνομασίας Πατέρα τιν 15 Θεὸν ὀνομάσαμεν, ἵνα ἅμα τῷ νοεῖν Πατέρα νοήσωμεν καὶ τὸν Υἱόν· Υἱοῦ γὰρ καὶ Πατρὸς οὐδέν ἐστι μεταξὺ τῶν ὄντων.

ε'. **Ἔ**στι τοίνυν ὁ Θεὸς πολλῶν μὲν καταχρηστικῶς πατήρ, ἐνὸς δὲ μόνου φύσει καὶ ἀληθείᾳ, τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατήρ· οὐ χρόνοις τὸ πατήρ εἶναι κτησάμενος, ἀλλ' αἰεὶ Πατήρ τοῦ Μονογενοῦς τυγχάνων· οὐ γὰρ ἄπαιστων πρὸ τούτου, πατήρ γέγονεν ὕστερον μεταβουλευσάμενος, ἀλλὰ πρὸ πάσης ὑποστάσεως καὶ πρὸ πάσης αἰσθήσεως, πρὸ χρόνων τε καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων τὸ πατρικὸν ἀξίωμα ἔχει ὁ Θεός, τούτῳ μᾶλλον ἢ τοῖς λοιποῖς ἀξιώμασι σεμινούμενος καὶ 25 οὐ πάθει πατήρ γενόμενος, οὐ ἐκ συμπλοκῆς, οὐ κατὰ ἄγνοιαν, οὐκ ἀπορρεύσας, οὐ μειωθεὶς, οὐκ ἀλλοιωθεὶς («πᾶν γὰρ δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν

Πατέρα, ὥστε, καὶ προτοῦ ν' ἀρχίσουμε τὴ διδασκαλία σὲ σᾶς γιὰ τὸν Χριστό, νὰ ἐδραιωθεῖ στὴν ψυχὴ τῶν ἀκροατῶν ἢ πίστη γιὰ τὸν Μονογενῆ, καὶ νὰ μὴ ἀποσυνδέεται οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τοὺς λόγους γιὰ τὸν Πατέρα πού θὰ μεσολαθήσουν.

4. **Γ**ιατὶ μόλις ἀναφέρουμε τὴ λέξη Πατέρας, μᾶς κάνει νὰ σκεφτοῦμε καὶ τὸν Υἱό, ὅπως ἀκριβῶς καὶ μόλις κάποιος ἀναφέρει τὸν Υἱό, ἀμέσως ἐννοεῖ καὶ τὸν Πατέρα. Διότι, ἐὰν εἶναι Πατέρας, εἶναι ὅπωςδήποτε Πατέρας Υἱοῦ, καὶ ἂν εἶναι Υἱός, εἶναι ὅπωςδήποτε Υἱὸς Πατρός. Γιὰ νὰ μὴ νομίσει λοιπὸν κάποιος ἀσεβῶς, ὅτι, ἐπειδὴ λέμε, «σ' ἓναν Θεὸ Πατέρα, Παντοκράτορα, Δημιουργὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅλων τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων», καὶ ἔπειτα προσθέτουμε καὶ τό, «σ' ἓναν Κύριο Ἰησοῦ Χριστόν», ὁ Μονογενῆς Υἱὸς βρίσκεται σὲ ὑποδιέστηρη μοῖρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, γι' αὐτό, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στὰ κτίσματα ἐκεῖνα, ὀνομάσαμε τὸν Θεὸ Πατέρα, ὥστε, ὅταν σκεφτόμαστε τὸν Πατέρα, νὰ σκεφτόμαστε ταυτόχρονα καὶ τὸν Υἱό. Διότι ἀνάμεσα στὸν Υἱὸ καὶ τὸν Πατέρα δὲν παρεμβάλλεται κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα.

5. **Θ**εὸς λοιπὸν καταχρηστικὰ βέβαια εἶναι Πατέρας πολλῶν, στὴν πραγματικότητά ὅμως εἶναι φυσικὸς Πατέρας μόνο ἑνός, τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἔγινε Πατέρας σὲ κάποιο χρονικὸ σημεῖο, ἀλλ' εἶναι πάντοτε Πατέρας τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ. Δὲν ἦταν δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἄτεκνος, καὶ μετὰ ἄλλαξε γνώμη καὶ ἔγινε Πατέρας, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλη ὑπόστασις, καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε τι τὸ αἰσθητό, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ χρόνου καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες ὁ Θεὸς ἔχει τὸ ἀξίωμα τῆς πατρότητος, καὶ σεμνύνεται περισσότερο γι' αὐτό, παρὰ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ἀξιώματά του. Καὶ δὲν ἔγινε Πατέρας ἀπὸ κάποιο πάθος, οὔτε μὲ κάποια σαρκική συνουσία, οὔτε ἀπὸ ἄγνοιᾶ του, οὔτε μὲ ἐκσπερμάτωσις, οὔτε μὲ κάποια μείωσις ἢ ἀλλοίωσις του (διότι «κάθε δῶρημα τέλειο κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων, στὸν ὁποῖο δὲν ὑπάρχει ἀλλαγὴ ἢ σκιά

φώτων», παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα), Πατὴρ τέλειος, τέλειον Υἱὸν γεννήσας, πάντα παραδούς τῷ γεγεννημένῳ· «πάντα γάρ μοι», φησί, «παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου»· καὶ τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Μονογενοῦς· «ἐγὼ γὰρ τιμῶ τὸν Πατέρα», φησὶν ὁ Υἱός· καὶ πάλιν· «καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ». Λέγομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς παραπλησίως τῷ Ἀποστόλῳ· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρισμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως»· καί· «κάμπτομεν τὰ γόνατα πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται», δοξάζοντες αὐτὸν σὺν τῷ Μονογενεῖ (ὁ γὰρ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν ἀρνεῖται· καὶ πάλιν ὁ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν Πατέρα ἔχει)· γινώσκοντες, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.

5: 15 **Π**ροσκυνοῦμεν τοίνυν τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν, τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, οὗ πρὸς τιμὴν καὶ ὁ πρότερος ἄντικρυς ἡμῶν ἐνταῦθα ναὸς ᾠκοδόμητο· οὐ γὰρ ἀνεξόμεθα τῶν αἱρετικῶν τῶν τὴν Παλαιὰν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀποσχιζόντων, ἀλλὰ τῷ Χριστῷ πεισθησόμεθα, τῷ λέγοντι περὶ τοῦ ἱεροῦ, «οὐκ ἤδείτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς μου δεῖ με εἶναι;», καὶ πάλιν, «ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου», δι' ὧν σαφέστατα τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις πρότερον ναὸν οἶκον εἶναι τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς ὁμολόγει. Εἰ δέ τις ἐξ ἀπιστίας ἀποδείξεις ἔτι πλείονας λαβεῖν βούλεται περὶ τοῦ τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ κόσμου ποιητὴν, ἀκουσάτω πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· «οὐχὶ δύο στρουθία ἄσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ

12. Ἰακ. 1, 17. 13. Ματθ. 11, 27. 14. Ἰω. 8, 49. 15. Ἰω. 15, 10.

16. Β' Κορ. 1, 3. 17. Ἐφ. 3, 14. 18. Α' Ἰω. 2, 22. 19. Φιλ. 2, 11.

πού ὀφείλεται στήν ἐναλλαγή τῆς ἡμέρας καί τῆς νύχτας»¹²). Εἶναι Πατέρας τέλειος, πού γέννησε τέλειο Υἱό, καί ἔχει παραδώσει σ' αὐτόν πού γέννησε τὰ πάντα· διότι λέει, «ὅλα μου παραδόθηκαν ἀπό τόν Πατέρα μου»¹³, καί τιμᾶται ἀπό τόν Μονογενῆ Υἱό του· διότι λέει ὁ Υἱός, «ἐγὼ τιμῶ τόν Πατέρα μου»¹⁴, καί ἐπίσης, «ὅπως ἐγὼ τήρησα τίς ἐντολές τοῦ Πατέρα καί μένω στήν ἀγάπη του»¹⁵. Λέμε λοιπόν καί ἐμεῖς μαζί μέ τόν Ἀπόστολο· «ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεός καί Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατέρας τῆς εὐσπλαγχίας καί Θεός κάθε παρηγοριᾶς»¹⁶, καί «γονατίζουμε μπροστά στόν Πατέρα, ἀπό τόν ὁποῖο παίρνουν τὸ ὄνομά τους ὅλα τὰ γένη τῶν δημιουργημάτων στόν οὐρανὸ καί στή γῆ»¹⁷, δοξάζοντάς τον μαζί μέ τόν Μονογενῆ Υἱό του (γιατί «ὅποιος ἀρνεῖται τόν Πατέρα, ἀρνεῖται καί τόν Υἱό»¹⁸, καί «ὅποιος ὁμολογεῖ τόν Υἱό, ἔχει καί τόν Πατέρα»^{18α}), γνωρίζοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Κύριος πού δοξάζει τόν Θεὸ Πατέρα του¹⁹.

6. Προσκυνοῦμε λοιπόν τόν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τόν Δημιουργὸ τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, τόν Θεὸ τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ, καί τοῦ Ἰακώβ²⁰, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ἔχει κτιστεῖ καί ὁ ἀπέναντί μας παλιὸς ναός^{20α}. Διότι ἐμεῖς δὲν ἀνεχόμεστε τοὺς αἵρετικούς πού χωρίζουν τὴν Παλαιὰ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ πιστεύουμε στόν Χριστὸ ὁ ὁποῖος λέει γιὰ τόν ναό· «δὲν γνωρίζατε, ὅτι πρέπει νὰ εἶμαι στόν οἶκο τοῦ Πατέρα μου;»²¹· καί ἐπίσης, «πάρτε τα αὐτὰ ἀπὸ ἐδῶ καί μὴ κάμνετε τόν οἶκο τοῦ Πατέρα μου ἐμπορικὸ κατάστημα»²², μέ τὰ ὁποῖα ὁμολογοῦσε πολὺ καθαρά, ὅτι ὁ παλιὸς ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ἦταν οἶκος τοῦ Πατέρα του. Ἄν ὅμως κάποιος ἀπὸ ἀπιστία θέλει νὰ ἔχει περισσότερες ἀποδείξεις γιὰ τὸ ὅτι ὁ Πατέρας τοῦ Χριστοῦ ὁ ἴδιος εἶναι καί ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἄς τὸν ἀκούσουν πάλι νὰ λέει· «δύο σπουργίτια δὲν πωλοῦνται γιὰ δέκα λεπτά; Καί ὅμως οὔτε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ δὲν πέ-

20. Γεν. 33, 6.

20α. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου σώζονταν ἐρείπια τοῦ ναοῦ ἐκείνου πού κατεδάφισε ὁ Τίτος τὸ 70 μ.Χ. Γιὰ τὸν ναὸ αὐτὸ βλ. καὶ *Κατήχ. ΙΕ'*, 15.

21. Λουκᾶ 2, 49.

22. Ἰω. 2, 16.

πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς»· καὶ τό, «ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά»· καὶ τό, «ὁ Πατήρ μου ἕως 5 ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι».

ζ'. **Ἄ**λλ', ἵνα μὴ τις ἐξ ἀφελείας ἢ κακεντρεχείας ἀνθρώποις δικαίοις ἰσότημον εἶναι τὸν Χριστὸν ὑπολάβῃ ἐκ τοῦ λέγειν αὐτόν, «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν», καλὸν ἐκεῖνο προδιασιεῖλασθαι, ὅτι τὸ μὲν τοῦ Πατρὸς ἐν ἔστιν 10 ὄνομα, ποικίλη δὲ τῆς ἐνεργείας ἢ δύναμις. Καὶ τοῦτο αὐτὸς γινώσκων, εἶρηκεν ἀσφαλῶς· «πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν»· οὐκ εἰπὼν, 'πρὸς τὸν Πατέρα ἐμοῦ καὶ ὑμῶν', ἀλλὰ διελὼν καὶ εἰπὼν πρῶτον τὸ οἰκεῖον, «πρὸς τὸν Πατέρα μου», ὅπως ἦν κατὰ φύσιν, εἶτ' ἐπαγαγὼν, «καὶ Πατέρα ὑμῶν», 15 ὅπερ ἦν κατὰ θέσιν. Εἰ γὰρ καὶ μάλιστα λέγειν ἐν προσευχαίᾳ καταξιώθημεν, «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς», ἀλλὰ κατὰ φιλανθρωπίαν ἢ δόσις οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς γεννηθέντες Πατέρα καλοῦμεν αὐτόν, ἀλλ' ἐκ δουλείας εἰς υἰοθεσίαν πατρικῆ ἡμεῖς χάριτι διὰ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος με- 20 τενεχθέντες, ἀφάτω φιλανθρωπία λέγειν τοῦτο καταξιούμεθα.

η'. **Εἰ** δέ τις βούλεται μαθεῖν, ὅπως ἡμεῖς τὸν Θεὸν Πατέρα καλοῦμεν, ἀκουέτω τοῦ καλοῦ παιδαγωγοῦ Μωσέως λέγοντος «οὐκ αὐτὸς οὗτός σου Πατήρ ἐκτήσατό σε καὶ ἐποίησέ σε καὶ ἐπλασέ σε;», καὶ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· «καὶ νῦν, Κύριε, Πατήρ 25 ἡμῶν σύ, ἡμεῖς δὲ πηλός, ἔργα τῶν χειρῶν σου πάντες»· σαφέ-

23. Ματθ. 10, 29.

24. Ματθ. 6, 26.

φτει στή γῆ, χωρίς νὰ τὸ ἐπιτρέψει ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος»²³. καὶ ἐπίσης, «κοιτᾶτε τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ· οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε συγκεντρώνουν στὶς ἀποθήκες, καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας σας τὰ τρέφει»²⁴. καὶ τό· «ὁ Πατέρας μου μέχρι τώρα ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι»²⁵.

7. **Α**λλὰ γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ἀπὸ ἀφέλεια ἢ κακεντρέχεια, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἰσότιμος μὲ τοὺς δίκαιους ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος λέει, «ἀνεβαίνω στὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας»²⁶, εἶναι καλὸ νὰ ποῦμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα εἶναι ἓνα, ἀλλὰ ἡ δύναμη τῆς ἐνέργειάς του εἶναι ποικίλη. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος τὸ γνώριζε αὐτό, εἶπε γιὰ νὰ μᾶς βεβαιώσει, «πηγαίνω στὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας», καὶ δὲν εἶπε, 'στὸν Πατέρα μας', ἀλλὰ τὸ διαχώρισε, καὶ ἀφοῦ εἶπε πρῶτα τὸ δικό του, «στὸν Πατέρα μου», πού εἶναι σχέση φυσική, πρόσθεσε ἔπειτα καὶ τό, «στὸν Πατέρα σας», πού δηλώνει σχέση «κατὰ θέσιν». Διότι, ἂν καὶ ἀξιωθήκαμε νὰ λέμε στὶς προσευχές μας «Πατέρα μας οὐράνιε»²⁷, αὐτὸ ἀποτελεῖ δωρεὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν τὸν ὀνομάζουμε Πατέρα μας ἐπειδὴ γεννηθήκαμε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ τὴν πατρικὴ χάρη του καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετατεθήκαμε ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν υἰοθεσία, καὶ ἀξιωνόμαστε νὰ τὸν ὀνομάζουμε Πατέρα ἕξαιτίας τῆς ἀπερίγραπτης φιλανθρωπίας του.

8. **Ε**ὰν ὅμως κάποιος θέλει νὰ μάθει μὲ ποιὰ ἔννοια ὀνομάζουμε ἐμεῖς τὸν Θεὸ Πατέρα, ἃς ἀκούσει τὸν καλὸ παιδαγωγὸ Μωυσῆ πού λέει, «δὲν σέ ἀπέκτησε καὶ σέ δημιουργήσε καὶ σέ ἔπλασε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας σου;»²⁸ καὶ τὸν προφήτη Ἡσαΐα· «καὶ τώρα, Κύριε, ἐσὺ εἶσαι Πατέρας μας, ἐνῶ ἐμεῖς ὅλοι εἴμαστε πηλὸς καὶ δημιουργήματα τῶν χειρῶν σου»²⁹, διότι τὸ προφητικὸ

25. Ἰω. 5, 17.

27. Ματθ. 6, 9.

29. Ἡσ. 64, 8.

26. Ἰω. 20, 17.

28. Δευτ. 32, 6.

στατα γὰρ ἐδήλωσεν ἡ προφητικὴ χάρις, ὅτι μὴ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ Θεοῦ χάριν καὶ θέσει Πατέρα καλοῦμεν.

θ'. **Κ**αὶ ἵνα γινῶς ἀκριβέστερον, ὅτι μὴ πάντως ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ὁ κατὰ φύσιν Πατὴρ μόνον καλεῖται Πατήρ, ἄκουε 5 Παύλου λέγοντος «ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»· οὐ γὰρ τῷ γεννηῆσαι κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τῷ διδάξαι καὶ ἀναγεννηῆσαι κατὰ πνεῦμα, Παῦλος ἦν Κορινθίων πατήρ. Ἄκουε δὲ καὶ τοῦ Ἰωβ λέγοντος «ἐγὼ ἦ- 10 μην πατήρ ἀδυνάτων»· πατέρα γὰρ ἑαυτὸν οὐ τῷ γεννηῆσαι πάντως, ἀλλὰ τῷ κηδεμονεῖν ὠνόμασεν. Αὐτός τε ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τῷ ξύλῳ κατὰ τὸν τοῦ σταυροῦ καιρὸν τὴν σάρκα προσηλωμένος, ἰδὼν τὴν Μαριάμ, τὴν ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα μητέρα, καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν τῶν μαθητῶν προσφιλέστατον, φησὶ πρὸς 15 ἐκεῖνον μὲν, «ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου», πρὸς δὲ τὴν Μαριάμ, «ἰδοὺ ὁ υἱός σου», τὴν ὀφειλομένην φιλοστοργίαν ἐκδιδάσκων, καὶ τὸ παρὰ τῷ Λουκᾶ εἰρημένον πλαγίως ἐπιλύων, τὸ «καὶ ἦν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες», ὅπερ ἀρπάζουσιν αἰρεσιωτῶν παῖδες ἐξ ἀνδρὸς αὐτὸν καὶ γυναικὸς γεγεννηῆσθαι λέγοντες· ὃν περ γὰρ τρόπον ἡ Μαρία μήτηρ Ἰωάννου διὰ τὴν φιλοστοργίαν, οὐ διὰ τὸ γεννηῆσαι, οὕτω καὶ Ἰωσήφ πατήρ ἐκαλεῖτο τοῦ Χριστοῦ οὐ διὰ τὸ γεννηῆσαι, «οὐ γὰρ ἔγνω αὐτήν», κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, «ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὴν ἀνατροφὴν κηδεμονίαν γεγεννημένην.

ι' 25 **Τ**οῦτο μὲν οὖν ὑμῖν ἐν παρεκβάσει νῦν ὡς ἐν ὑπομνήσει λελέ-

29α. Πὰ δύο λόγους ὀνομάζεται ὁ Θεὸς Πατέρας τῶν ἀνθρώπων α) λόγω τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας καὶ τῆς διαρκoῦς ἀγάπης καὶ προνοίας γι' αὐτούς. Καὶ β) λόγω τῆς μέσω τῆς πίστεως οἰκωσέως μας πρὸς αὐτόν. Βλ. Ἰω.

χάρισμα δηλώνει πολὺ καθαρά, ὅτι τὸν ὀνομάζουμε Πατέρα ὄχι ἑκατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἑκατὰ χάριν Θεοῦ καὶ θεῶν^{29α}.

9. **Κ**αὶ γιὰ νὰ γνωρίσεις μὲ μεγαλύτερη ἀκριβεία, ὅτι στὴν ἁγία Γραφή δὲν ὀνομάζεται πατέρας ὁ φυσικὸς μόνο πατέρας, ἄκουσε τί λέει ὁ Παῦλος· «ἐὰν ἔχετε μῦριους παιδαγωγούς κατὰ Χριστόν, δὲν ἔχετε ὅμως πολλούς πατέρες· διότι μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἐγὼ σᾶς γέννησα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου»³⁰. ὁ Παῦλος δηλαδὴ δὲν ἦταν πατέρας τῶν Κορινθίων κατὰ σάρκα, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοὺς δίδαξε καὶ τοὺς ἀναγέννησε πνευματικά. Ἄκουσε καὶ τὸν Ἰωβ πού λέει, «ἐγὼ ἦμουν πατέρας τῶν ἀδυνάτων»³¹, πού σημαίνει ὅτι ὁ Ἰωβ ὀνόμασε τὸν ἑαυτό του πατέρα ὄχι ἐπειδὴ τοὺς γέννησε ὅλους, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπῆρξε κηδεμόνας τους. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ὥρα τῆς σταυρώσεώς του, ἐνῶ ἦταν σωματικὰ καρφωμένος πάνω στὸν σταυρό, βλέποντας τὴν Μαρία, τὴν κατὰ σάρκα μητέρα του, καὶ τὸν πιὸ ἀγαπημένο του μαθητὴ Ἰωάννη, σ' ἐκεῖνον μὲν εἶπε, «νὰ ἡ μητέρα σου», καὶ στὴ Μαρία, «νὰ ὁ γιός σου», διδάσκοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τὴ φιλοστοργία πού ὀφείλουμε, καὶ ἀποσαφηνίζοντας ἐκεῖνο πού ἔμμεσα εἶπε ὁ Λουκᾶς, «καὶ θαύμαζαν ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα του»³², τὸ ὁποῖο ἀρπάζουν οἱ ὀπαδοὶ τῶν αἰρετικῶν καὶ λένε ὅτι ὁ Χριστὸς γεννήθηκε ἀπὸ ἄνδρα καὶ γυναῖκα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Μαρία ὀνομάζεται μητέρα τοῦ Ἰωάννη ἐξαιτίας τῆς φιλοστοργίας της καὶ ὄχι ἐπειδὴ τὸν γέννησε, ἔτσι καὶ ὁ Ἰωσήφ ὀνομαζόταν πατέρας τοῦ Χριστοῦ, ὄχι ἐπειδὴ τὸν γέννησε, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, «δὲν ἦρθε σὲ σαρκικὴ ἐπαφὴ μαζί της, μέχρι πού γέννησε τὸν υἱό της τὸν πρωτότοκο»³³, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς φροντίδας πού ἔδειξε γιὰ τὴν ἀνατροφή του.

10. **Αὐτὸ βέβαια** σᾶς τὸ εἶπαμε, κάνοντας παρέκβαση, ὡς ὑπεν-

Χρυσόστομον, *Ὁμιλία Ζ' εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν* «Ὁ Θεὸς Πατὴρ ἐστὶν οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ οἰκείωσιν πίστεως».

30. Α' Κορ. 4, 15.

31. Ἰωβ 29, 16.

32. Λουκᾶ 2, 23.

33. Ματθ. 1, 25.

χθω. Προσθῶμεν δὲ καὶ μαρτυρίαν ἑτέραν ἀποδεικτικὴν τοῦ καταχρηστικῶς ἀνθρώπων τὸν Θεὸν καλεῖσθαι Πατέρα· ὅταν γὰρ ἐν Ἡσαΐα λέγῃται πρὸς τὸν Θεόν, «Σὺ γὰρ εἶ Πατὴρ ἡμῶν, ὅτι Ἀβραὰμ οὐκ ἔγνω ὑμᾶς, καὶ ἡ Σάρρα οὐκ ὠδίνησεν ἡμᾶς, 5 ἄρα ἔτι περὶ τούτου ζητεῖν χρή; Κἴν ὁ ψαλμωδὸς λέγει, «ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ Πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν», ἄρα οὐ πᾶσι πρόδηλον, ὅτι τῶν νεωστὶ τοὺς οἰκείους πατέρας ἀποβεβληκότων ὀρφανῶν πατὴρ ὁ Θεὸς καλούμενος, οὐ διὰ τὸ γεννᾶν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ κηδεμονεῖν 10 καὶ ὑπερασπίζειν ὀνόμασται; Ἀλλὰ τῶν μὲν ἀνθρώπων, καθὼς εἴρηται, καταχρηστικῶς ἐστὶ Πατὴρ, Χριστοῦ δὲ μόνου κατὰ φύσιν ἐστὶ Πατὴρ ὁ Θεός, οὐ κατὰ θέσιν καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐν χρόνοις, Χριστοῦ δὲ πρὸ χρόνων, καθὼς αὐτὸς φησι· «καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σενατῶ τῆ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ 15 τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί».

ια'. Πιστεύομεν τοίνυν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, τὸν ἀνεξιχνίαστον καὶ ἀνεκδιήγητον, ὃν ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἐώρακεν, ὁ Μονογενὴς δὲ μόνος ἐξηγήσατο· ὁ γὰρ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐώρακε τὸν Θεόν, οὐ τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι διὰ παντὸς βλέπουσιν ἐν 20 τοῖς οὐρανοῖς· βλέπουσι δὲ κατὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας τάξεως ἕκαστος, τὸ δὲ ἀκραιφνὲς τῆς τοῦ Πατρὸς θεωρίας εὐλικρινῶς Υἱῶ σὺ ἀγίῳ Πνεύματι τετήρηται.

ιβ'. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, καὶ τῶν πρὸ βραχέος εἰρημέων ὑπομνησθεῖς, ἐν οἷς ὁ Θεὸς Πατὴρ ἀνθρώπων ἀνηγορεύετο, 25 μεγάλως πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγνωμοσύνην ἐξίσταμαι· Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἀφάτῳ φιλανθρωπία Πατὴρ ἀνθρώπων καλεῖσθαι κατηξίωσεν· ὁ ἐν οὐρανοῖς τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ ὁ τῶν αἰώνων ποι-

34. Ἡσ. 63, 16.

35. Ψαλμ. 67, 5-6.

θύμιση. Θὰ προσθέσουμε ὅμως καὶ μιὰ ἄλλη μαρτυρία, πού ἀποδεικνύει, ὅτι καταχρηστικά ὁ Θεὸς ἀποκαλεῖται Πατέρας τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν δηλαδή στοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐα λέγεται στον Θεό, «Σὺ εἶσαι ὁ Πατέρας μας, διότι ὁ Ἀβραὰμ δὲν μᾶς γνώρισε, καὶ ἡ Σάρρα δὲν κοιλοπόνεσε γιὰ μᾶς»³⁴, εἶναι ἄραγε ἀνάγκη νὰ ποῦμε καὶ ἄλλα γι' αὐτό; Καὶ ὅταν ὁ Ψαλμωδὸς λέει, «θὰ τρομάξουν μπροστὰ σ' αὐτόν, τὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν καὶ ὑπερασπιστὴ τῶν χηρῶν»³⁵, δὲν εἶναι σὲ ὅλους ὀλοφάνερο, ὅτι, ὅταν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται Πατέρας τῶν ὀρφανῶν πού πρόσφατα ἔχασαν τοὺς πατέρες τους, ὀνομάζεται ἔτσι ὄχι ἐπειδὴ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοὺς φροντίζει καὶ τοὺς ὑπερασπίζεται; Ἄλλ', ὅπως εἶπαμε, τῶν ἀνθρώπων εἶναι Πατέρας καταχρηστικά, καὶ μόνο τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς εἶναι Πατέρας 'κατὰ φύσιν' καὶ ὄχι 'κατὰ θέσιν'. Καὶ τῶν ἀνθρώπων βέβαια εἶναι Πατέρας μέσα στον χρόνο, ἐνῶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι Πατέρας προαιώνιος, ὅπως λέει ὁ ἴδιος: «καὶ τώρα δόξασέ με ἐσὺ, Πατέρα, μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντά σου, προτοῦ νὰ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»³⁶.

11. **Π**ιστεύουμε λοιπὸν σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα, πού εἶναι ἀνεξιχνίαστος καὶ ἀπερίγραπτος, τὸν ὁποῖο δὲν εἶδε κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μόνο ὁ Μονογενὴς Υἱὸς του τὸν φανέρωσε³⁷, διότι «ἐκεῖνος πού εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὸς ἔχει δεῖ τὸν Θεό»³⁸, «τοῦ ὁποῖου τὸ πρόσωπο βλέπουν στον οὐρανὸ οἱ ἄγγελοι διαρκῶς»³⁹. Καὶ τὸ βλέπουν ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὴ δυνατότητα πού ἔχει ἢ τάξη στὴν ὁποία ἀνήκει, ἐνῶ ἡ καθαρὴ καὶ πλήρης θεὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιφυλάσσεται μόνο στον Υἱὸ καὶ στοῦ ἁγίου Πνεῦμα.

12. **Φ**τάνοντας στοῦ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου, καὶ ἔχοντας στον νοῦ μας αὐτὰ πού πρὶν λίγο εἶπαμε, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ὀνομάζεται Πατέρας τῶν ἀνθρώπων, μένω ἐκπληκτος μπροστὰ στὴν ἀγνωμοσύνη τῶν ἀνθρώπων. Διότι ὁ μὲν Θεὸς ἀπὸ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία καταδέχεται νὰ ὀνομάζεται Πατέρας ὄλων

36. Ἰω. 17, 5.

37. Ἰω. 1, 18.

38. Ἰω. 6, 46.

39. Ματθ. 18, 10.

ητῆς τῶν ἐν χρόνοις, καὶ ὁ τὴν γῆν κατέχων δρακί τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων ὡς ἀκρίδων· ὁ δὲ ἄνθρωπος καταλιπὼν τὸν ἐπουράνιον Πατέρα, τῷ ξύλῳ εἶπε, ἑπατήρ μου εἶσὺ, καὶ τῷ λίθῳ, σὺ ἐγέννησάς με. Καὶ μοι δοκεῖ, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα λέγει ὁ
5 Ψαλμωδός· «καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου», ὃν εἴλου πατέρα, ὃν ἐπεσπάσω πρὸς τὴν ἀπώλειαν.

γ'. **Οὐ** μόνον δὲ ξύλα καὶ λίθους, ἔνιοι δὲ καὶ τὸν Σατανᾶν αὐτὸν ἤδη εἴλοντο πατέρα, τὸν ψυχοφθόρον, πρὸς οὓς ἐλεγκτικῶς ἔλεγεν ὁ Κύριος «ὑμεῖς τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ποιεῖτε»
10 τοῦ διαβόλου, πατρὸς ὄντος ἀνθρώπων οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀπάτην ὃν γὰρ ἱρόπον διὰ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας Παῦλος Κορινθίων πατήρ ἐκαλεῖτο, οὕτω καὶ ὁ διάβολος τῶν ἐκ προαιρέσεως αὐτῷ συντρεχόντων καλεῖται πατήρ· οὐ γὰρ ἀνεξόμεθα τῶν κακῶς ἐκλαμβανόντων τὸ εἰρημένον ἐκεῖνο τό, «ἐκ τούτου
15 γινώσκουμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου», ὡς ὄντων φύσει τινῶν καὶ σωζομένων καὶ ἀπολλυμένων ἐν ἀνθρώποις οὔτε γὰρ ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως εἰς τὴν τοιαύτην ἀγίαν υἰοθεσίαν ἐρχόμεθα· οὔτε ἐκ φύσεως ὁ προδότης Ἰούδας υἱὸς ἦν διαβόλου καὶ τῆς ἀπωλείας· ἢ γὰρ ἂν οὐθ' ὅλως ἐξ ἀρχῆς
20 ἐν ὀνόματι Χριστοῦ δαίμονας ἀπήλασε· σατανᾶς γὰρ σατανᾶν οὐκ ἐκβάλλει· οὐδ' ἂν πάλιν ὁ Παῦλος ἐκ τοῦ διώκειν εἰς τὸ κηρύττειν μετέβαιεν, ἀλλ' αὐτεξούσιος ἢ υἰοθεσία, καθὼς φησιν ὁ Ἰωάννης «ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ»· οὐ γὰρ
25 πρὸ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκ τῆς πίστεως τέκνα Θεοῦ γενέσθαι κατηξιώθησαν αὐτεξουσίως

δ'. **Τοῦτο** τοίνυν γινώσκοντες, πνευματικῶς ἀναστραφῶμεν, ἵνα

41. Ἦσ. 40, 3.

42. Ἰερ. 2, 27.

43. Ψαλμ. 44, 11.

44. Ἰω. 8, 41.

45. Α' Κορ. 4, 15.

46. Α' Ἰω. 3, 10.

τῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνος πού βρῖσκεται στὸν οὐρανό, αὐτῶν πού βρῖσκονται στῆ γῆ· ἐκεῖνος πού δημιούργησε τοὺς αἰῶνες, αὐτῶν πού ζοῦν μέσα στὸν χρόνο· ἐκεῖνος πού κρατᾶει τῆ γῆ στῆ χούφτα του⁴⁰, αὐτῶν πού ζοῦν στῆ γῆ σὰν ἀκρίδες⁴¹. Ἀντίθετα ὁ ἄνθρωπος, ἐγκαταλείποντας τὸν ἐπουράνιο Πατέρα του, «εἶπε στὸ ξύλο, ἐσύ εἶσαι πατέρας μου, καὶ στὸ λιθάρι, ἐσύ μὲ γέννησες»⁴². Καὶ νομίζω πῶς γι' αὐτὸ ὁ Ψαλμωδὸς λέει στὴν ἀνθρωπότητα: «λησμόνησε τὸν λαό σου καὶ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου»⁴³, αὐτὸν πού διάλεξες γιὰ πατέρα σου, γιὰ νὰ σὲ ὀδηγήσει στὴν ἀπώλεια.

13. **Ο**χι μόνο ξύλα καὶ πέτρες, ἀλλὰ μερικοὶ ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν Σατανᾶ, πού θανατώνει τὴν ψυχή, προτίμησαν νὰ ἔχουν πατέρα, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἔλεγε μὲ τρόπο ἐλεγκτικό: «ἔσεῖς κάνετε τὰ ἔργα τοῦ πατέρα σας»⁴⁴, τοῦ διαβόλου, πού εἶναι πατέρας τῶν ἀνθρώπων ὄχι ἑκατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἑκατὰ ἀπάτην. Ὅπως δηλαδή μὲ τὴν εὐσεβῆ διδασκαλία τοῦ ὁ Παῦλος ὀνομαζόταν πατέρας τῶν Κορινθίων⁴⁵, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος ὀνομάζεται πατέρας ἐκείνων πού τὸν ἀκολουθοῦν μὲ τὴ θέλησή τους. Γιατί δὲν θὰ ἀνεχθοῦμε ἐκείνους πού ἐρμηνεύουν κακῶς τὸ χωρίο, «ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζουμε τὰ παιδιά τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ παιδιά τοῦ διαβόλου»⁴⁶, σὰν νὰ ὑπάρχουν μερικοὶ ἄνθρωποι πού ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι σωσμένοι ἢ καταδικασμένοι. Διότι οὔτε ἀναγκαστικά ἐρχόμαστε σ' αὐτὴ τὴν ἄγία υἰοθεσία, ἀλλὰ προαιρετικά, οὔτε ὁ Ἰουδας ἦταν ἐκ φύσεως γέννημα τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀπώλειας⁴⁷. Γιατί, ἂν ἦταν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχή, δὲν θὰ ἔδιωχνε τοὺς δαίμονες μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ «ὁ σατανᾶς δὲ βγάζει σατανᾶ»⁴⁸, οὔτε πάλι ὁ Παῦλος θὰ γινόταν ἀπὸ διώκτης ἀπόστολος. Ἀλλὰ ἡ υἰοθεσία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή μας, ὅπως λέει ὁ Ἰωάννης: «σὲ ὅσους τὸν δέχθηκαν, δηλαδή σὲ ὅσους πιστεύουν τὸ ὄνομά του, τοὺς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ»⁴⁹. Ὁχι δηλαδή πρὶν ἀπὸ τὴν πίστη, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη ἀξιώθηκαν νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι τὸ θέλησαν.

Γνωρίζοντάς το λοιπὸν αὐτό, ἅς συμπεριφερόμαστε πνευμα-

47. Ἰω. 17, 12.

48. Μάρκ. 3, 23.

49. Ἰω. 1, 12.

τῆς υἰοθεσίας τοῦ Θεοῦ καταξιωθῶμεν· «ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν». Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἡμῖν τὴν Χριστιανῶν κεκτηῖσθαι προσηγορίαν, μὴ καὶ τῶν ἔργων ἐπακολουθούτων, μήποτε καὶ πρὸς ἡμᾶς ρηθῆι τό, «εἰ τέκνα τοῦ
 5 Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε»· εἰ γὰρ Πατέρα ἐπικαλούμεθα τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ἡμῶν χρόνον ἀναστραφίῳμεν, μὴ ἀγαπῶντες τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐκ κόσμου· «ἐὰν γὰρ τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ». Ὡστε,
 10 τέκνα ἀγαπητά, δόξαν τῷ ἐν οὐρανοῖς Πατρὶ διὰ τῶν ἔργων προσενέγκωμεν, «ὅπως ἴδωσιν ἡμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». «Πᾶσαν τὴν μερίμναν ἡμῶν ἐπὶ αὐτὸν ἐπιρρίψωμεν»· «οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὧν χρεῖαν ἔχομεν».

ιε'. 15 **Τ**ιμῶντες δὲ τὸν ἐπουράνιον Πατέρα, καὶ τοὺς τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας τιμήσωμεν· ἐπειδὴ σαφῶς ἐν νόμῳ καὶ προφήταις αὐτὸς ὥρισεν ὁ Κύριος, λέγων· «τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». Καὶ τοῦ παραγγέλματος τούτου ἀκουέτωσαν μάλιστα τῶν
 20 παρόντων οἱ πατέρας καὶ μητέρας κεκτημένοι· «Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ἡμῶν κατὰ πάντα· τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστι τῷ Κυρίῳ»· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος, ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα οὐκ ἔστι μου ἄξιος (μὴ τὸ καλῶς γεγραμμένον αὐτὸς ἐξ ἀγνοίας ἐκλάβῃς κακῶς), ἀλλὰ τό, «ὑπὲρ ἐμέ», προσέθηκεν.
 25 Ὅταν γὰρ τῷ ἐν οὐρανοῖς Πατρὶ οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες φρονῶσιν ἐναντία, τότε δεῖ τῷ ρήματι ἐπακολουθεῖν· ὅταν δὲ μηδὲν ἡμῖν εἰς εὐσέβειαν αὐτῶν ἐμποδιζόντων, ἀγνωμοσύνη φερόμενοι καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς αὐτῶν εὐεργεσιῶν ἀμνημονοῦντες, καταφρονῶ-

50. Ρωμ. 8, 14.

51. Ἰω. 8, 39.

52. Α' Πέτρο. 1, 17.

53. Α' Ἰω. 2, 15.

54. Ματθ. 5, 16.

55. Α' Πέτρο. 5, 7.

τικά, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ λάβουμε τὴν υἰοθεσίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι «ὅσοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»⁵⁰. Διότι δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσῃ σὲ τίποτα νὰ ἔχουμε τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν, ἂν δὲν ἔχουμε καὶ ἀντίστοιχα ἔργα, γιὰ νὰ μὴ λεχθεῖ καὶ σὲ μᾶς τό· «ἂν ἦσασταν παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ, θὰ κάνατε καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ»⁵¹. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπικαλούμαστε ὡς Πατέρα ἐκεῖνον ποὺ κρίνει χωρὶς προσωποληψία τὸ ἔργο τοῦ καθενός, ἅς συμπεριφεροῦμε ὅλο τὸν χρόνον τῆς ἐδῶ κατοικίας μας μὲ φόβον⁵², χωρὶς νὰ ἀγαπᾶμε τὸν κόσμον, οὔτε τὰ κοσμικὰ πράγματα. Διότι «ἐὰν κάποιος ἀγαπᾶει τὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχει μέσα του ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ»⁵³. Ὡστε, παιδιὰ μου ἀγαπητά, ἅς δοξάσουμε τὸν οὐράνιον Πατέρα μας μὲ τὰ ἔργα μας, γιὰ νὰ δοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ καλά μας ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν οὐράνιον Πατέρα μας»⁵⁴. «Ἄς ἀποθέσουμε ὅλη τὴ φροντίδα μας σ' αὐτόν»⁵⁵, γιὰτι «ὁ Πατέρας μας γνωρίζει ποιά πράγματα χρειαζόμαστε»⁵⁶.

15. **Τ**ιμώντας ὅμως τὸν οὐράνιον Πατέρα μας, ἅς τιμήσουμε καὶ τοὺς κατὰ σάρκα πατέρες μας. Διότι καθαρὰ στὸν Νόμον καὶ στοὺς Προφῆτες ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὄρισε λέγοντας· «νὰ τιμᾶς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου, γιὰ εὐτυχήσεις καὶ νὰ μακροημερεύσεις πάνω στὴ γῆ»⁵⁷. Καὶ τὸ παράγγελμα αὐτὸ ἅς τὸ ἀκούσουν καλά ὅσοι ἀπὸ τοὺς παρόντες ἔχουν πατέρες καὶ μητέρες. «Τὰ παιδιὰ νὰ ὑπακούετε τοὺς γονεῖς σας σὲ ὅλα· διότι αὐτὸ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Κύριον»⁵⁸. Διότι ὁ Κύριος δὲν εἶπε, «ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾶει τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του δὲν εἶναι ἄξιός μου»⁵⁹, γιὰ νὰ μὴ ἐκλάβῃς ἀπὸ ἄγνοια κακῶς, αὐτὸ ποὺ καλῶς εἶναι γραμμένο, ἀλλὰ πρόσθεσε καὶ τὸ «περισσότερο ἀπὸ μένα»⁶⁰. Μόνον ὅταν οἱ ἐπίγειοι πατέρες πιστεύουν ἀντίθετα ἀπὸ τὸν οὐράνιον Πατέρα, τότε πρέπει νὰ ἀκολουθεῖτε τὸ παραπάνω ρητό. Ὅταν ὅμως οἱ γονεῖς μας δὲν μᾶς ἐμποδίζουν στὴν εὐσέβειά μας, φερόμενοι μὲ ἀγνωμοσύνη καὶ λησμονώντας τις εὐεργεσίες ποὺ μᾶς ἔκαναν, τοὺς περιφρονοῦμε,

56. Ματθ. 6, 8.

59. Ματθ. 10, 37.

57. Ἐξ. 20, 12.

60. Ματθ. 10, 37.

58. Ἐφ. 6, 2.

μεν, τότε χώραν ἔξει τὸ λόγιον, τὸ λέγον· «ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ».

15· **Χ**ριστιανῶν εὐσέβεια ἐνάρετος πρώτη, τὸ τιμᾶν τοὺς γεννήτορας, τὸ τοὺς πόνους ἀμείψασθαι τῶν φύντων καὶ πάσῃ δυνάμει τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτοῖς προσενεγκεῖν· κἂν γὰρ τὰ πλεῖστα τούτοις ἀποδῶμεν, ἀλλ' ἀντιγεννηῆσαι τούτους οὐδέποτε δυνησόμεθα, ἵνα καὶ αὐτοί, τῆς παρ' ἡμῶν ἀναπαύσεως ἀπολαύσαντες, εὐλογίαις ἡμᾶς στηρίξωσιν, ἅς ὁ πτερνιστῆς Ἰακώβ ἐμφρόνως ἤρπασε· καὶ τὴν ἀγαθὴν ἡμῶν προαίρεσιν ὁ ἐν οὐρανοῖς Πατήρ
10 ἀποδεξάμενος, καταξιώσειεν ἡμᾶς μετὰ τῶν δικαίων λάμπειν, ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ μονογενεῖ καὶ Σωτῆρι Ἰησοῦ Χριστῷ, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

τότε ἔχει ἐφαρμογή τὸ ρητὸ πού λέει· «ἐκεῖνος πού κακολογεῖ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του νὰ τιμωρεῖται μὲ θάνατο»⁶¹.

16. **Π**ρώτη ἀρετὴ τῆς εὐσέβειας τῶν Χριστιανῶν εἶναι νὰ τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νὰ ἀνταμείψουν τοὺς κόπους ἐκείνων πού τοὺς γέννησαν, καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν ὅσο μποροῦν ὅσα τοὺς χρειάζονται γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμα τοὺς προσφέρουμε περισσότερα ἀπὸ αὐτά, δὲν θὰ μπορέσουμε ποτὲ νὰ τοὺς ξαναγεννήσουμε. Ὡστε καὶ αὐτοί, ἀπολαμβάνοντας τὴν ἀνάπαυση πού θὰ τοὺς προσφέρουμε, νὰ μᾶς στηρίξουν μὲ τὶς εὐλογίες τους τὶς ὁποῖες «ὁ πανοῦργος Ἰακώβ μὲ ἔξυπνάδα ἄρπαξε»⁶², καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας μας, δεχόμενος τὴν ἀγαθὴ προαίρεσή μας, νὰ μᾶς ἀξιώσει νὰ λάμπουμε σὰν τὸν ἥλιο μαζὶ μὲ τοὺς δίκαιους στὴ βασιλεία τοῦ Πατέρα μας»⁶³, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα μαζὶ μὲ τὸν Μονογενῆ καὶ Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό, καὶ τὸ ἅγιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

61. Ματθ. 15, 4. Ἔξ. 20, 16. καὶ Λευϊτ. 20, 9.

62. Γεν. 27, 36.

63. Ματθ. 13, 43.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Η

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Η΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸ Παντοκράτο-
ρα. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἱερεμίου· «ὁ Θεὸς ὁ μέγας,
καὶ ὁ ἰσχυρὸς Κύριος· ὁ μέγας τῆ βουλῆ, καὶ δυνατὸς
τοῖς ἔργοις, ὁ παντοκτάρωρ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος»,
καὶ τὰ ἐξῆς.

5

α'. **Δ**ιὰ μὲν τοῦ πιστεύειν εἰς ἓνα Θεόν, πᾶσαν πολύθεον πλά-
νην ἐκκόπτομεν, ὅπλῳ τούτῳ κεχρημένοι πρὸς Ἑλληνας καὶ
πᾶσαν ἐναντίαν αἰρετικῶν δύναμιν, διὰ δὲ τοῦ προστιθέσθαι, «εἰς
ἓνα Θεὸν Πατέρα», πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς μαχόμεθα, τοὺς
10 ἀρνομένους τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Καθὼς γὰρ εἴρηται
τῇ χθὲς ἡμέρᾳ, καὶ πρὶν τρανῶσαι τὰ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, τῷ εἰπεῖν ὅτι Πατὴρ, ἤδη ἐδηλώσαμεν, ὅτι υἱοῦ
ἐστὶ πατὴρ, ἵνα, ὥσπερ νοοῦμεν, ὅτι Θεὸς ἐστίν, οὕτω νοήσωμεν
ὅτι καὶ υἱὸν ἔχει. Προστίθεμεν δὲ πρὸς ἐκείνοις ὅτι καὶ Παντο-
15 κράτωρ ἐστί· τοῦτο δὲ καὶ διὰ Ἑλληνας καὶ Ἰουδαίους ὁμοῦ καὶ
πάντας αἰρετικούς φάμεν.

β'. **Ε**λλήνων μὲν γὰρ τινες ψυχὴν τοῦ κόσμου τὸν Θεὸν εἶπον,
καὶ ἕτεροι τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ φθάνειν εἰς οὐρανὸν μόνον, μη-
κέτι δὲ καὶ εἰς γῆν· καὶ τινες δὲ πλανηθέντες μετ' ἐκείνων, κακῶς
20 τῷ ρητῷ συγχεσάμενοι τῷ λέγοντι, «καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν
νεφελῶν», ἐτόλμησαν τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἕως νεφελῶν περι-

1. Ἱερ. 39(32), 19.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Η' ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀναφέρεται στό, Παντοκράτορα· ἡ ἀνάγνωση γίνεται ἀπὸ τὸν Ἱερεμία· «ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὁ ἰσχυρὸς Κύριος, ὁ μέγας στὶς ἀποφάσεις καὶ δυνατὸς στὰ ἔργα, ὁ Παντοκράτορας, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος»¹ καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Μ**ὲ τὸ νὰ πιστεύουμε «σὲ ἓναν Θεό», ἀποκόπτουμε κάθε πολυθεϊκὴ πλάνη, καὶ χρησιμοποιοῦμε τὴν πίστη μας αὐτὴ ὡς ὄπλο ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ κάθε ἀντίθετης δυνάμεως τῶν αἰρετικῶν. Μὲ τὴν προσθήκη πάλι «σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα» ἀντιμετωπίζουμε τοὺς Ἰουδαίους, πὺ ἀρνοῦνται τὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως εἶπαμε χθές, ἀκόμα καὶ πρὶν νὰ ἀναπτύξουμε ὅσα ἀναφέρονται στὸν Κύριο μας Ἰησοῦ Χριστό, λέγοντας ὅτι εἶναι Πατέρας, δηλώσαμε ἤδη ὅτι εἶναι Πατέρας Υἱοῦ, ὥστε, ὅπως πιστεύουμε ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἔτσι νὰ πιστεύουμε ὅτι ἔχει καὶ Υἱό. Τώρα σ' ἐκεῖνα προσθέτουμε, ὅτι εἶναι καὶ Παντοκράτορας. Καὶ αὐτὸ τὸ λέμε καὶ γιὰ τοὺς εἰδωλολάτρες, καὶ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ γιὰ ὅλους τοὺς αἰρετικούς μαζί.

2. **Δ**ιότι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες εἶπαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλοι ὅτι ἡ ἔξουσία του περιορίζεται μόνο στὸν οὐρανό, καὶ ὄχι στὴ γῆ. Καὶ μερικοὶ πάλι πὺ παραπλανήθηκαν μαζί μ' ἐκείνους, ἐρμηνεύοντας κακῶς τὸ ρητὸ πὺ λέει, «καὶ ἡ ἀλήθειά σου φτάνει μέχρι τὰ σύννεφα»², τόλμησαν νὰ περιορίσουν

2. Ψαλμ 107, 5.

γράφαι καὶ οὐρανοῦ, ἀπαλλοτριῶσαι δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ ἐπὶ γῆς, ἐπιλαθόμενοι τοῦ ψαλμοῦ τοῦ λέγοντος· «ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει». Εἰ γὰρ ὑψηλότερον μὲν οὐρανοῦ οὐδέν ἐστι, βαθύτερον δὲ τῆς γῆς ὁ ἄδης, ὁ τὰ κατώτερα κρατῶν ἄπτεται καὶ τῆς γῆς.

γ'. **Α**ίρετικοὶ δὲ πάλιν, καθὼς εἴρηται καὶ πρότερον, οὐκ οἶδασιν ἓνα παντοκράτορα Θεόν· παντοκράτωρ γὰρ ἐστὶν ὁ πάντων κρατῶν, ὁ πάντων ἐξουσιάζων· οἱ δὲ λέγοντες τὸν μὲν εἶναι τῆς ψυχῆς δεσπότην, τὸν δὲ τινα τοῦ σώματος, οὐδέτερον αὐτῶν τέλειον λέγουσι, τῷ λείπειν ἑκάτερον θατέρω· ὁ γὰρ ψυχῆς ἐξουσίαν ἔχων, σώματος δὲ ἐξουσίαν μὴ ἔχων, πῶς παντοκράτωρ; καὶ ὁ δεσπότης σωμάτων, μὴ ἐξουσιάζων ὁ πνευμάτων, πῶς παντοκράτωρ; Ἄλλ' ἀπελέγχει τούτους ὁ Κύριος, ἀπεναντίας λέγων· «φοβήθητε μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη». Εἰ γὰρ μὴ ἔχει ἑκατέρων τὴν ἐξουσίαν, πῶς ἀμφοτέρω ὑποβάλλει τῇ τιμωρίᾳ ὁ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατῆρ; Πῶς γὰρ δυνήσεται τὸ ἀλλότριον σῶμα λαβὼν βαλεῖν εἰς γένναν, ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσῃ;

δ'. 20 **Ἄ**λλ' ἡ θεία Γραφή καὶ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ἓνα Θεὸν οἶδε, πάντων μὲν κρατοῦντα τῇ δυνάμει, πολλῶν δὲ ἀνεχόμενον διὰ τὸ θέλειν κρατεῖ γὰρ καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀλλ' ἀνέχεται δι' ἀνεξικακίαν· κρατεῖ δὲ καὶ τῶν ἀθετούντων αὐτὸν αἰρετικῶν, ἀλλ' ἀνέχεται διὰ μακροθυμίαν· κρατεῖ καὶ τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἀνέχεται διὰ μακροθυμίαν· οὐ γὰρ ἀδυνατῶν ἀνέχεται, ὡς νικώμενος ἀρχὴ γὰρ ἐστὶ πλάσματος Κυρίου, πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι, οὐχ ὑπ' αὐτοῦ (ἀνάξιος γὰρ ἐστίν), ἀλλ' ὑπὸ τῶν

τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ μέχρι τὸ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ νὰ ἀποξενώσουν τὸν Θεὸ ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν στὴ γῆ, λησμονώντας τὸν ψαλμὸ ποὺ λέει· «ἐὰν ἀνεβῶ στὸν οὐρανὸ, ἐσὺ εἶσαι ἐκεῖ· ἂν κατεβῶ στὸν ἄδη, εἶσαι παρών»³. Ἐφοῦ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ πιὸ βαθὺ σημεῖο τῆς γῆς εἶναι ὁ ἄδης, ἐκεῖνος ποὺ ἐξουσιάζει τὸν ἄδη, ἐξουσιάζει καὶ τῇ γῆ.

3. **Ο**ἱ αἵρετικοὶ πάλι, ὅπως εἶπαμε καὶ πρὶν, δὲ γνωρίζουν ἓνα Θεὸ Παντοκράτορα, διότι παντοκράτορας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κυριαρχεῖ καὶ ἐξουσιάζει τὰ πάντα. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποὺ λένε ὅτι ὁ ἓνας εἶναι κύριος τῆς ψυχῆς καὶ ὁ ἄλλος τοῦ σώματος, δὲν ὁμολογοῦν κανέναν ἀπὸ τοὺς δύο ὡς τέλειο ἐξουσιαστή, διότι ἀπὸ τὸν καθένα λείπει αὐτὸ ποὺ ἐξουσιάζει ὁ ἄλλος. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐξουσιάζει τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ δὲν ἐξουσιάζει καὶ τὸ σῶμα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι παντοκράτορας; Καὶ αὐτὸς ποὺ ἐξουσιάζει τὰ σώματα, ἀλλὰ δὲν ἐξουσιάζει καὶ τὰ πνεύματα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι παντοκράτορας; Ἄλλ' αὐτοὺς τοὺς ἐλέγχει ὁ Κύριος λέγοντας· «νὰ φοβᾶστε περισσότερο αὐτὸν ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ θανατώσει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα στὴν κόλαση»⁴. Διότι, ἂν δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τῶν δύο, πῶς θὰ τιμωρήσει καὶ τὰ δύο ὁ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ; Διότι πῶς μπορεῖ νὰ πάρει τὸ ξένο σῶμα νὰ τὸ ρίξει στὴν κόλαση «ἂν προηγουμένως δὲν δέσει τὸν ἰσχυρό, καὶ δὲν τοῦ ἀρπάξει τὰ σκεύη»⁵;

4. **Ἡ** ἅγια Γραφή ὅμως καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας ἓνα Θεὸ γνωρίζουν, ὁ ὁποῖος ἐξουσιάζει ὅλους μὲ τὴ δύναμή του, καὶ ἀνέχεται πολλοὺς μὲ τὴ θέλησή του. Διότι ἐξουσιάζει καὶ τοὺς εἰδωλολάτρες, ἀλλὰ τοὺς ἀνέχεται μὲ τὴν ἀνεξικακία του. Ἐξουσιάζει καὶ τοὺς αἵρετικούς ποὺ ἀπιστοῦν σ' αὐτόν, ἀλλὰ τοὺς ἀνέχεται λόγῳ τῆς μακροθυμίας του. Ἐξουσιάζει καὶ τὸν διάβολο, ἀλλὰ τὸν ἀνέχεται ἐπειδὴ εἶναι μακρόθυμος καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἀδυνατεῖ καὶ νικεῖται ἀπὸ αὐτόν. Διότι ὁ διάβολος εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα πλάσματα τοῦ

4. Ματθ. 10, 28.

5. Ματθ. 12, 29.

ἀγγέλων τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων· συνεχώρησε δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ζῆν, ἵνα δύο γένηται πράγματα, αὐτὸς τε μειζόνως ἀσχημονῆ νικώμενος, καὶ οἱ ἄνθρωποι στεφανωθῶσιν. Ὡ πανσόφου θείας προνοίας, ἣτις τὴν πονηρὰν προαίρεσιν εἰς ὑπόθεσιν σωτηρίας 5 λαμβάνει τῶν πιστῶν ὥσπερ γὰρ τὴν μισάδελφον τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ προαίρεσιν ἔλαβεν εἰς ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας οἰκονομίας, καὶ συγχωρήσας αὐτοῖς κατὰ μῖσος πωλῆσαι τὸν ἀδελφόν, ὑπόθεσιν ἔλαβε τοῦ βασιλεῦσαι τοῦτον ὃν ἤθελεν, οὕτω συνεχώρησε παλαίειν τῷ διαβόλῳ, ἵνα οἱ νικῶντες στεφανωθῶσι· καὶ 10 ἵνα, νίκης γενομένης, ὁ μὲν μείζων ἀσχημονῆ, ὑπὸ τῶν ἡττόνων νικώμενος, ἄνθρωποι δὲ μεγάλως εὐδοκμιῶσι, τὸν ποτὲ ἀρχάγγελον νικήσαντες

ε'. Οὐδὲν οὖν ὑπεξήρηται τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως περὶ αὐτοῦ γὰρ λέγει ἡ Γραφή, «ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά». Τὰ σύμπαντα 15 μὲν δοῦλα αὐτοῦ, εἰς δὲ αὐτοῦ μόνος Υἱός, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεῦμα, ἐκτὸς τούτων πάντων, καὶ τὰ σύμπαντα δοῦλα, διὰ τοῦ ἐνός Υἱοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, δουλεύει τῷ δεσπότη. Κρατεῖ τοίνυν τῶν πάντων ὁ Θεός, καὶ ἀνέχεται καὶ φονέων καὶ ληστῶν καὶ πόρνων διὰ μακροθυμίαν, ὀρίσας καιρὸν τῆς προθεσμίας, 20 καθ' ὃν ἀποδίδωσιν ἕκαστῳ, ἵνα οἱ πολυχρόνιον λαβόντες τὴν προθεσμίαν, ἀμετανόητον δὲ ἔχοντες τὴν καρδίαν, μειζόνως καταδικασθῶσι. Βασιλεῖς εἰσιν ἀνθρώπων οἱ ἐπὶ γῆς βασιλεύοντες, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς ἄνωθεν ἐξουσίας καὶ ἔγνω ποτὲ τοῦτο τῆ πείρα ὁ Ναβουχοδονόσορ, εἰπών, «ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασι- 25 λεία αἰώνιος, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν».

ς'. Οὐκ ἔστιν ὁ πλοῦτος καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον τοῦ

Κυρίου⁶, και εἶναι δημιουργημένος νὰ περιπαίζεται, ὄχι ἀπὸ τὸν Θεὸ (διότι δὲν εἶναι ἄξιος), ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό. Τοῦ ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς και νὰ ζεῖ, γιὰ δύο λόγους· πρῶτο γιὰ νὰ ἀσχημονεῖ πιὸ πολὺ μὲ τὸ νὰ νικεῖται, και δεύτερο, γιὰ νὰ δοξάζονται οἱ ἄνθρωποι. Πόσο πάνσοφη πραγματικὰ εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τὴν πονηρὴ προαίρεση γιὰ τὴ σωτηρία τῶν πιστῶν. Διότι, ὅπως τὴ μισάδελφη πρόθεση τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ τὴ χρησιμοποίησε ὁ Θεὸς γιὰ τὰ δικά του σχέδια, και ἐπιτρέποντας σ' αὐτοὺς νὰ πουλήσουν τὸν ἀδελφὸ τους ἀπὸ μῖσος, τὸ ἔλαβε αὐτὸ ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ βασιλεύσει αὐτὸς τὸν ὁποῖο ἤθελε, ἔτσι ἐπέτρεψε νὰ παλεύουν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν διάβολο, γιὰ νὰ στεφανώνονται ὅσοι τὸν νικοῦν. Και μὲ τὴ νίκη τους αὐτὴ ὁ μὲν ἀνώτερος, ὁ διάβολος, νὰ ντροπιάζεται, ἀφοῦ θὰ νικεῖται ἀπὸ τοὺς κατωτέρους του ἀνθρώπους, και οἱ ἄνθρωποι νὰ δοξάζονται πολὺ, νικώντας αὐτὸν ποὺ κάποτε ἦταν ἀρχάγγελος.

5. **Τ**ίποτε λοιπὸν δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο λέει ἡ Γραφή· «τὰ σύμπαντα εἶναι δοῦλα σου»⁷. Τὰ σύμπαντα βέβαια εἶναι δοῦλα του, ἀλλὰ ὁ ἕνας και Μονογενὴς Υἱὸς του, και τὸ ἕνα ἅγιο Πνεῦμα του, εἶναι ἔξω ἀπὸ ὅλα αὐτά, και ὅλα αὐτά τὰ δοῦλα, ὑπηρετοῦν τὸν Δεσπότη διὰ τοῦ ἑνὸς Υἱοῦ και μὲ τὴ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐξουσιάζει λοιπὸν τὰ πάντα ὁ Θεὸς και ἀπὸ τὴ μακροθυμία του ἀνέχεται τοὺς φονιάδες και τοὺς ληστὲς και τοὺς πόρνους, και ἔχει ὀρίσει συγκεκριμένη χρονικὴ προθεσμία, κατὰ τὴν ὁποῖα θ' ἀνταποδώσει στὸν καθένα, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἔλαβαν μεγάλη χρονικὴ προθεσμία και ἔχουν τὴν καρδιά τους ἀμετανόητη, νὰ καταδικαστοῦν αὐστηρότερα. Οἱ βασιλεῖς εἶναι ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βασιλεύουν στὴ γῆ, ἀλλὰ ὄχι χωρὶς τὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ γνώρισε κάποτε μὲ τὴν πείρα του ὁ Ναβουχοδονόσορ ὥστε νὰ πεῖ· «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι βασιλεία αἰώνια και ἡ ἐξουσία του παντοτινὴ σὲ ὅλες τὶς γενεές»⁸.

7. Ψαλμ. 118, 91.

8. Δαν. 4, 3.

διαβόλου, καθὼς νομίζουσί τινες. «Τοῦ γὰρ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, τοῦ δὲ ἀπίστου οὐδὲ ὄβολός»· διαβόλου δὲ οὐδὲν ἀπιστότερον, καὶ φανερῶς διὰ τοῦ προφήτου λέγει ὁ Θεός «ἐμὸν τὸ χρυσίον καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον». Σὺ μόνον χρῆσαι καλῶς, καὶ οὐκ ἔστι μεμπτὸν τὸ ἀργύριον· ὅταν δὲ σὺ τῷ καλῷ χρήσῃ κακῶς, τότε μὴ θέλων μέμψασθαι τὴν σὴν διοίκησιν, ἀνάγεις τὴν μέμψιν ἐπὶ τὸν δημιουργὸν ἀσεβῶς Δύναταί τις καὶ διὰ χρημάτων δικαιωθῆναι· «ἐπείνασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν»· πάντως ὅτι ἀπὸ χρημάτων· «γυμνὸς ἦμην καὶ περιεβάλετέ με»·
 10 πάντως ὅτι διὰ χρημάτων. Καὶ θέλεις γνῶναι ὅτι δύναται θύρα γενέσθαι βασιλείας οὐρανῶν τὰ χρήματα; «Πώλησόν σου», φησί, «τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς».

ξ'. Ταῦτα δέ μοι λέλεκται διὰ τοὺς αἰρετικούς, τοὺς ἀναθεματί-
 15 ζοντας τὰ κτήματα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα· οὔτε γὰρ δοῦλον βούλομαί σε χρημάτων εἶναι, οὔτε ὡς ἐχθροῖς προσέχειν τοῖς εἰς ὑπηρεσίαν ὑπὸ Θεοῦ σοι δοθεῖσι. Μὴν τοίνυν ποτὲ εἴπης τοῦ διαβόλου εἶναι τὰ χρήματα· κἂν γὰρ λέγῃ, «ταῦτα πάντα σοι δώσω, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται», δύναται μὲν τις αὐτοῦ καὶ ἀθετή-
 20 σαι τὸ ρῆμα· τῷ ψεύστη γὰρ οὐ δεῖ πιστεύειν· τάχα δὲ καὶ ἀναγκασθεῖς ὑπὸ τῆς τοῦ παρόντος δυνάμεως, εἶπε τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ εἶπε, «ταῦτα πάντα σοι δώσω, ὅτι ἐμὰ ἐστίν». ἀλλ' ὅτι «ἐμοὶ παραδέδοται»· οὐ γὰρ τὴν δεσποτείαν ἤρπασεν, ἀλλὰ τὸ ἐγκε-

9. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει· «Καλῶς πλουτεῖν οὐ κεκώλυκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ γὰρ τὸ ἀδίκως καὶ ἀπλήστως» (Στραωματεὺς γ', 6).

10. Ἄγγ. 2, 9.

11. Ματθ. 25, 35.

12. Ματθ. 25, 36.

6. «**Ο** πλοῦτος καὶ τὸ χρυσάφι καὶ τὰ χρήματα δὲν ἀνήκουν στὸν διάβολο, ὅπως νομίζουν μερικοί⁹. Διότι στὸν πιστὸ ἀνήκει ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, ἐνῶ στὸν ἄπιστο οὔτε ὀβολός¹⁰. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα πρᾶγμα πιὸ ἄπιστο ἀπὸ τὸν διάβολο, καὶ αὐτὸ τὸ λέει φανερὰ ὁ Θεὸς μέσω τοῦ προφήτη· «δικό μου εἶναι τὸ χρυσάφι καὶ δικά μου τὰ χρήματα»¹¹. Ἐσὺ μόνο χρησιμοποίησέ τα καλά, καὶ τὰ χρήματα δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτα. Ὅταν ὅμως ἐσὺ τὸ καλὸ τὸ χρησιμοποιεῖς κακῶς, τότε, ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ κατηγορήσεις τὴ δική σου κακὴ χρῆση τους, ρίχνεις τὸ φταίξιμο μὲ τρόπο ἀσεβῆ στὸν Δημιουργό. Μπορεῖ κάποιος νὰ δικαιωθεῖ καὶ ἔχοντας χρήματα. «Πεινοῦσα, καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάω»¹², ὅπωςδὴποτε μὲ τὰ χρήματα. «Ἦμουνα γυμνὸς καὶ μὲ ντύσατε»¹³, ὅπωςδὴποτε μὲ τὰ χρήματά σας. Θέλεις νὰ μάθεις πῶς τὰ χρήματα μποροῦν νὰ γίνουν εἴσοδος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; «Πούλησε», λέει, «τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δώσε τα στοὺς φτωχοὺς, καὶ θὰ ἔχεις θησαυρὸ στοὺς οὐρανοὺς»¹⁴.

7. **Α**ὐτὰ σὰς τὰ εἶπα γιὰ τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι ἀναθεματίζουν τὰ κτήματα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα. Γιατὶ δὲ θέλω οὔτε δοῦλος τῶν χρημάτων νὰ εἶσαι, οὔτε νὰ βλέπεις ὡς ἐχθροὺς αὐτὰ ποὺ σοῦ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ ὑπηρετεῖς τοὺς ἀνθρώπους. Νὰ μὴ πεῖς λοιπὸν ποτὲ ὅτι τὰ χρήματα εἶναι τοῦ διαβόλου. Καὶ ὅταν ἀκόμα λέει, «ὅλα αὐτὰ θὰ σοῦ τὰ δώσω»¹⁵, ἐπειδὴ «ἔχουν παραδοθεῖ σέ μένα»¹⁶, μπορεῖ κανεὶς καὶ νὰ μὴ πιστέψει στὰ λόγια του, διότι στὸν ψεύτη δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε. Ἴσως βέβαια καὶ νὰ ἀναγκάστηκε ἀπὸ τὴν παρουσία ἐκείνου νὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια. Διότι δὲν εἶπε, «ὅλα αὐτὰ θὰ σοῦ τὰ δώσω», ἐπειδὴ εἶναι δικά μου, ἀλλὰ ὅτι, «ἔχουν παραδοθεῖ σέ μένα», διότι ὁ διάβολος δὲν ἄρπαξε τὴν κυριαρχία αὐτῶν ποὺ ὑποσχόταν στὸν Χριστὸ, ἀλλὰ ὁμολόγησε ὅτι τοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ ἡ διαχείρησή τους. Κάθε φορὰ ποὺ

11. Ἄγγ. 2, 9.

13. Ματθ. 25, 36.

15. Ματθ. 4, 9.

12. Ματθ. 25, 35.

14. Ματθ. 19, 21.

16. Ματθ. 4, 6.

χειρῆσθαι καὶ οἰκονομεῖν τέως ὠμολόγησε· ζητείσθω δὲ κατὰ καιρὸν ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων, πότερον ψεύδεται ἢ ἀληθεύει.

η'. *Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ, ὃν ἐτόλμησαν αἰρετικῶν παῖδες δυσφημεῖν· ἐτόλμησαν γὰρ δυσφημῆσαι τὸν Κύριον Σαβαώθ, τὸν καθήμενον ἐπάνω τῶν Χερουβίμ· ἐτόλμησαν βλασφημῆσαι τὸν Ἀδωναΐ Κύριον· ἐτόλμησαν βλασφημῆσαι τὸν ἐπὶ Προφήταις παντοκράτορα Θεόν. Σὺ δὲ ἕνα προσκύνει τὸν παντοκράτορα Θεόν, τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φεῖγε τὴν πολύθεον πλάνην, καὶ φεύγε πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ λέγε κατὰ τὸν Ἰώβ· «Κύριον δὲ τὸν παντοκράτορα ἐπικαλέσομαι, τὸν ποιῶντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς», καὶ τό, «ἐπὶ τοῦτοις πᾶσι, τιμὴ παντοκράτορος», ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.*

κάποιος καλεῖται νὰ ἐρμηνεύσει τὰ λόγια τοῦ διαβόλου, πρέπει νὰ ἐρευνᾷ ἂν ψεύδεται ἢ λέει τὴν ἀλήθεια.

8. Ἐνας λοιπὸν εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ὁ Παντοκράτορας, τὸν ὁποῖον οἱ ὄπαδοὶ τῶν αἵρέσεων τόλμησαν νὰ δυσφημήσουν. Διότι τόλμησαν νὰ βλασφημήσουν τὸν Κύριο Σαβαώθ, αὐτὸν ποὺ κάθεται πάνω στὰ Χερουβίμ¹⁷. Τόλμησαν νὰ βλασφημήσουν τὸν Κύριο τῶν Δυνάμεων. Τόλμησαν νὰ βλασφημήσουν αὐτὸν ποὺ οἱ προφῆτες ὀνομάζουν Παντοκράτορα Θεό. Ἐσὺ ὅμως νὰ προσκυνεῖς ἓναν, τὸν Παντοκράτορα Θεό, τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁸. Ἀπόφευγε τὴν πολύθεη πλάνη καὶ κάθε αἵρεση, καὶ λέγε ὅπως ὁ Ἰώβ· «θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν Κύριο τὸν Παντοκράτορα, ὁ ὁποῖος κάνει μεγάλα καὶ ἀνεξεχνίαστα ἔνδοξα καὶ ἐξαίσια, τόσα πολλὰ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ μετρηθοῦν¹⁹, καὶ τό, «σὲ ὅλα αὐτὰ φαίνεται ἡ τιμὴ τοῦ Παντοκράτορα»²⁰, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

17. Ψαλμ. 79, 2.

19. Ἰώβ 5, 6.

18. Ρωμ. 15, 6.

20. Ἰώβ 37, 22.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Θ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Θ΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τό, Ποιητήν
οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Καὶ
ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἰώβ· «τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βου-
λήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύ-
πτειν;», καὶ τὰ ἐξῆς

α΄. **Σ**αρκὸς μὲν ὀφθαλμοῖς θεωρῆσαι τὸν Θεὸν ἀδύνατον τὸ γὰρ
ἀσώματον σαρκὸς ὄμμασιν ὑποπίπτειν οὐ δύναται· καὶ μεμαρτύ-
ρηκεν αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λέγων· «Θεὸν οὐδεὶς
πώποτε τεθέαται». Κἂν γὰρ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἰεζε-
10 κηὶλ ἐκλάβοι τις, ὅτι εἶδεν ὁ Ἰεζεκιήλ, ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή;
Εἶδεν «ὁμοίωμα δόξης Κυρίου», οὐκ αὐτὸν τὸν Κύριον, ἀλλὰ τὸ
ὁμοίωμα τῆς δόξης, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν δόξαν, ὡς ἔστιν ἀληθῶς·
καὶ ἰδὼν τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξης μόνον, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν δόξαν,
ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ φόβου. Εἰ δὲ τὸ τῆς δόξης ὁμοίωμα
15 θεαθὲν φόβον καὶ ἀγωνίαν περιεποιεῖ τοῖς Προφήταις, αὐτὸν εἴ-
τις ἐπιχειρήσειε θεωρῆσαι τὸν Θεόν, πάντως ἂν καὶ τοῦ ζῆν
ἀπηλλάττετο, κατὰ τὸ εἰρημένον· «οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν
μου καὶ ζήσεται». Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ φιλαν-
θραπῖαν ὁ Θεὸς παραπέτασμα τῆς οἰκείας θεότητος ἐξέτεινε τὸν
20 οὐρανόν, ἵνα μὴ ἀπολάμεθα οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλ' ὁ Προφήτης
εἶπεν· «ἐὰν ἀνοίξῃς τὸν οὐρανόν, τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη,

1. Ἰώβ 38, 2.

2. Ἰω. 1, 18.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Θ' ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀναφέρεται στὸ Ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὄλων τῶν ὄρατῶν καὶ ἀοράτων, καὶ ἀνάγνωσις ἀπὸ τὸν Ἰώβ τοῦ χωρίου· «Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ κρύβει τὴ βουλή μου καὶ κρατάει στὴν καρδιά του τὰ λόγια μου, νομίζοντας ὅτι κρύβεται ἀπὸ μένα;» καὶ τὰ λοιπὰ.

1. **Ε**ἶναι ἀδύνατο μὲ τὰ σαρκικὰ μάτια νὰ δοῦμε τὸν Θεό, διότι τὸ ἀσῶματο εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ ἀντιληπτό μὲ τὰ σαρκικὰ μάτια, πράγμα ποὺ μᾶς τὸ βεβαίωσε ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγοντας· «τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε ποτὲ κανεὶς»². Καὶ ἂν κάποιος νομίσει ὅτι ὁ Ἱεζεκιήλ τὸν εἶδε, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα στὸ βιβλίον τοῦ Ἱεζεκιήλ, ὅμως ἄς δοῦμε τί λέει ἡ Γραφή· εἶδε «ὁμοίωμα τῆς δόξας τοῦ Κυρίου»³, ὄχι τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, ἀλλὰ τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξας, καὶ ὄχι τὴν ἴδια τὴ δόξα, ὅπως αὐτὴ εἶναι πραγματικά, καὶ βλέποντας μόνο τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξας, καὶ ὄχι τὴν ἴδια δόξα, ἔπεσε καταγῆς ἀπὸ τὸ φόβο. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξας βλέπομενο προξενούσε φόβο καὶ ἀγωνία στοὺς προφῆτες, ἂν κανεὶς ἐπιχειροῦσε νὰ δεῖ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ὅπως δὲν ποτε θὰ ἔχανε καὶ τὴ ζωὴ του, ὅπως λέει ἡ ἁγία Γραφή· «κανένας δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ πρόσωπό μου καὶ νὰ ζήσει»⁴. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν πολὺ μεγάλη φιλανθρωπία τοῦ ὁ Θεὸς ἄπλωσε τὸν οὐρανὸν ὡς παραπέτασμα, γιὰ νὰ μὴ καταστραφοῦμε. Καὶ δὲν τὸ λέω ἐγὼ αὐτό, ἀλλὰ ὁ προφήτης· «ἐὰν ἀνοίξεις τὸν οὐρανὸν, θὰ τρομάξουν ἀπὸ

3. Ἱεζ. 1, 28.

4. Ἐξ. 33, 20.

καὶ τακῆσονται». Καὶ τί θαυμάζεις εἰ Ἰεζεκιήλ τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξης ἰδὼν ἔπεσεν, ὅπου τῷ Δανιήλ ὁ Γαβριήλ, οἰκέτης ὢν τοῦ Κυρίου, ὤφθη, καὶ παραχρῆμα ἔπτηξε καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἄχρις ὅτου ἐξεβιάσατο ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος εἰς ὁμοίωμα 5 υἱοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἐτόλμησεν ἀποκριθῆναι ὁ Προφήτης; Εἰ δὲ Γαβριήλ ὀπτανόμενος τρόμον ἐνεποιεῖ προφήταις, αὐτὸς ὁ Θεὸς εἰ ὤφθη καθ' ὃ ἦν, οὐκ ἀπώλλυντο πάντες;

β'. **Θ**είαν τοίνυν φύσιν ἰδεῖν σαρκὸς ὄμμασιν ἀδύνατον ἐκ δὲ τῶν ἔργων τῶν θείων εἰς φαντασίαν τῆς δυνάμεως ἐλθεῖν δυνα-
10 τόν, κατὰ τὸν Σολομῶντα τὸν λέγοντα· «ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται»· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐκ τῶν κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται, ἀλλὰ προσέθηκεν, ὅτι ἀναλόγως τοσοῦτῳ γὰρ μείζων ἐκά-
15 ἔπιλάβηται ὁ Θεός, ὅσῳ ἂν μείζονος θεωρίας τῶν κτισμάτων ὑψωθῇ τῇ καρδίᾳ, μείζονα καὶ περὶ Θεοῦ λαμβάνει φαντασίαν.

γ'. **Κ**αὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι Θεοῦ φύσιν καταλαβεῖν ἀδύνατον; Λέγουσιν οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρὸς ὑμνολογοῦν-
20 ἐπὶ τῶν Χερουβίμ. Εἶπέ μοι, τίς ἐστὶν ἡ φύσις τῶν Χερουβίμ, καὶ τότε τὸν ἐπικαθήμενον θεώρει. Καί τοι γε Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης καὶ τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν ἐποιήσατο κατὰ τὸ δυνατόν, λέγων, ὅτι τέσσαρα πρόσωπα τῷ ἐνὶ τὸ μὲν ἀνθρώπου, τὸ δὲ λέοντος, τὸ δὲ αἰετοῦ, τὸ δὲ μόσχου· καὶ ὅτι ἐξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ὀφθαλμοὶ
25 αὐτοῖς πανταχόθεν· καὶ ὅτι ὑπὸ ἕκαστον τροχὸς τετραμερῆς

5. Ἦσ. 63, 19.

6. Σοφ. Σολ. 13, 5.

σένα τὰ δουνὰ καὶ θὰ λειώσουν»⁵. Καὶ γιατί ἀπορεῖς πού ὁ Ἰεζεκιήλ βλέποντας τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ ἔπεσε καταγῆς, τῇ στιγμῇ πού ὁ Δανιήλ, στὸν ὁποῖο ἐμφανίστηκε ὁ Γαβριήλ, πού εἶναι ὑπηρέτης τοῦ Κυρίου, ἀμέσως φοβήθηκε καὶ ἔπεσε μπροστὰ του, καὶ μέχρι πού ὁ ἄγγελος ἔλαβε ἀνθρώπινη μορφή δὲν τόλμησε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ προφήτης; Ἄν λοιπὸν ὁ Γαβριήλ ἐμφανιζόμενος προκαλοῦσε τρόπο στους προφήτες, ἂν φανερωνόταν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὅπως εἶναι, δὲ θὰ χάνονταν ὅλοι;

2. **Ε**ἶναι ἀδύνατο λοιπὸν νὰ δοῦμε τὴ φύση τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ σαρκικὰ μάτια. Ὅμως ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μπορούμε νὰ φανταστοῦμε τὴ δύναμή του, σύμφωνα μὲ τὸν Σολομώντα πού λέει: «ἄπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν δημιουργημάτων φτάνει κανεῖς κατ' ἀναλογία στὴ θεὰ τοῦ Δημιουργοῦ τους»⁶. Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς ὅτι «ἀπὸ τὰ κτίσματα φαίνεται ὁ Δημιουργός», ἀλλὰ πρόσθεσε καὶ τὸ «κατ' ἀναλογία». Διότι ὁ Θεὸς φαίνεται τόσο πιὸ μεγάλος στὸν καθένα, ὅσο πιὸ πλήρη γνώση τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ὅταν μὲ τὴ πληρέστερη γνώση ἀνυψωθεῖ ἡ καρδιά του, τόσο πιὸ μεγάλη ἀντίληψη σχηματίζει γιὰ τὸν Θεό.

3. **Θ**έλεις λοιπὸν νὰ μάθεις ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ κατανοήσουμε τὴ φύση τοῦ Θεοῦ; Ὅταν οἱ τρεῖς Παῖδες βρισκόνταν μέσα στὸ ἀναμμένο καμίνι καὶ ὑμνολογοῦσαν τὸν Θεό, ἔλεγαν «εἶσαι εὐλογημένος, σὺ ὁ ὁποῖος κάθεται πάνω στὰ Χερουβὶμ καὶ βλέπεις τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν»⁷. Πές μου ποιὰ εἶναι ἡ φύση τῶν Χερουβὶμ, καὶ τότε προσπάθησε νὰ δεῖς αὐτὸν πού κάθεται ἐπάνω τους. Καὶ παρόλο πού ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ μᾶς περιέγραψε ὅσο μπορούσε τὸ μορφή τους λέγοντας, ὅτι τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ εἶχε τέσσερα πρόσωπα, τὸ ἓνα ἀνθρώπου, τὸ ἄλλο λιονταριοῦ, τὸ ἄλλο ἀετοῦ, καὶ τὸ ἄλλο μοσχαριοῦ⁸, καὶ ὅτι τὸ καθένα εἶχε ἕξι φτερά⁹, καὶ ὑπῆρχαν μάτια σὲ κάθε σημεῖο τοῦ σώματός τους, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ καθένα

7. Δαν. 3, 55.

8. Ἰεζ. 1, 10.

9. Ἦσ. 6, 2.

ὑποκείμενος καὶ ὅμως τοῦ προφήτου τὴν ἔκφρασιν ποιούμενου, οὕτω ἡμεῖς οὐδὲ ἀναγινώσκοντες καταλαβεῖν δυνάμεθα. Εἰ δὲ τὸν θρόνον, ὃν διηγήσατο, καταλαβεῖν οὐ δυνάμεθα, τὸν ἐπικαθήμενον ἀόρατον καὶ ἀνεκδιήγητον Θεὸν πῶς καταλαβεῖν δύνασθησόμεθα; Φύσιν μὲν οὖν Θεοῦ πολυπραγμονεῖν ἀδύνατον, δοξολογίας δὲ ἀναπέμπειν αὐτῷ ἐπὶ τοῖς ὀρωμένοις αὐτοῦ δημιουργήμασι δυνατόν

δ' Ταῦτα δὲ ὑμῖν λέγεται διὰ τὴν τῆς πίστεως ἀκολουθίαν, καὶ διὰ τὸ λέγειν ἡμᾶς, «Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἵνα μνημονεύωμεν, ὅτι αὐτός ἐστι Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ πεποιηκὼς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ἵνα ἀσφαλιζώμεθα ἑαυτοὺς διὰ τὰς ἐκτροπὰς τῶν ἀθέων αἰρετικῶν, τῶν τετολμηκότων κακῶν ἀναγορεύειν τὸν πάνσοφον τεχνίτην παντὸς τοῦδε τοῦ κόσμου, τῶν βλεπόντων μὲν σαρκὸς ὀφθαλμοῖς, τὰ δὲ ὄμματα τῆς διανοίας πεπωρωμένων.

ε' Τί γὰρ ἔχουσι μέμψασθαι τῷ μεγίστῳ δημιουργήματι τοῦ Θεοῦ; Οὓς ἔδει ἐκπλαγῆναι θεωρήσαντας τῶν οὐρανῶν τὰ κύττη, οὓς ἔδει προσκυνῆσαι τὸν στήσαντα ὡς καμάραν τὸν οὐρανόν, τῶν ἐκ ρευστῆς φύσεως τῶν ὑδάτων ἄπτωτον ὑπόστασιν οὐρανοῦ ποιήσαντα. Εἶπε γὰρ ὁ Θεός «γεννηθήτω τὸ στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος»· εἶπεν ὁ Θεὸς ἅπαξ, καὶ ἔστηκε, καὶ οὐ πίπτει Ὕδωρ ὁ οὐρανὸς καὶ πύρινοι οἱ ἐν αὐτῷ, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα· καὶ πῶς τὰ πύρινα ἐν τῷ ὕδατι τρέχει; Εἰ δέ τις διὰ τὰς

10. Ἰεζ. 10, 12.

11α. Ὅσα ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Κύριλλος λέγονται ἐναντίον τῶν γνωστικῶν

ὑπῆρχε τροχὸς μὲ τέσσερα μέρη¹⁰, κι' ὅμως ἔμεϊς, ἂν καὶ ὁ προφήτης μᾶς περιγράφει τὴ μορφή τους, μελετώντας τὴν περιγραφή τους δὲν μπορούμε νὰ τὰ κατανοήσουμε. Ἐφόσον λοιπὸν δὲν μπορούμε νὰ κατανοήσουμε τὸν θρόνο πού μᾶς τὸν περιέγραψε, πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ κατανοήσουμε ἐκεῖνον τὸν ἀόρατο καὶ ἀπερίγραπτο Θεὸ πού κάθεται πάνω στὸν θρόνο; Εἶναι ἀδύνατο λοιπὸν νὰ ἐρευνήσουμε σχολαστικὰ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Τὸ μόνον πού μπορούμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ τοῦ ἀπευθύνουμε δοξολογίες, παρατηρώντας τὰ δημιουργήματά του.

4. **Κ**αὶ αὐτὰ σᾶς τὰ λέω, ἐπειδὴ τὸ ἐπιβάλλει ἡ συνέχεια τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, κατὰ τὸ ὁποῖο λέμε· «Πιστεύουμε σὲ ἓναν Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα, δημιουργὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅλων τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων», γιὰ νὰ θυμόμαστε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ^{11α}, καὶ γιὰ νὰ προφυλαγόμεστε ἀπὸ τὶς ἐκτροπὲς τῶν ἄθεων αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι τόλμησαν νὰ μιλοῦν μὲ ἀσέβεια γιὰ τὸν πάνσοφο τεχνίτη ὅλου αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ βλέπουν μόνον μὲ τὰ σαρκικὰ μάτια τους, ἔχοντας τυφλωμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους.

5. **Δ**ιότι τί ἔχουν νὰ κατηγορήσουν τὸ τόσο μεγάλο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ πού ἔπρεπε νὰ ἐκπλαγοῦν βλέποντας τὰ οὐράνια σώματα, καὶ νὰ προσκυνήσουν ἐκεῖνον πού ἔστησε σὰν καμάρα τὸν οὐρανὸ¹², ἐκεῖνον πού ἀπὸ τὴ ρευστὴ σύσταση τῶν ὑδάτων κατασκεύασε τὸ σταθερὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ; Διότι ὁ Θεὸς εἶπε, «νὰ γίνει ὁ οὐράνιος θόλος ἀνάμεσα στὰ ὕδατα»¹³. μὰ φορὰ τὸ εἶπε ὁ Θεός, καὶ ὁ οὐρανὸς στήθηκε καὶ δὲν πέφτει. Ὁ οὐρανὸς εἶναι νερό, καὶ ὅλα ὅσα βρίσκονται σ' αὐτὸν εἶναι ἀπὸ φωτιά, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα. Καὶ πῶς τρέχουν τὰ πύρινα μέσα στὸ νερό; Καὶ ἂν κανεὶς ἀμφιβάλλει, ἐπειδὴ τὸ νερὸ καὶ ἡ

Μενάνδρου, Σατουρνίνου, Βασιλείδη, Καρποκράτη, οἱ ὁποῖοι δίδασκαν διὰ ὅτι ὁ κόσμος δημιουργήθηκε ἀπὸ ἀγγέλους.

11. Ἐφ. 1, 3.

12. Ἦσ. 40, 22.

13. Γεν. 1, 6.

ἐναντίας φύσεις πυρός καὶ ὕδατος ἀμφιβάλλει, μνημονευέτω τοῦ πυρός, τοῦ ἐπὶ Μωυσέως ἐν Αἰγύπτῳ φλογίζοντος ἐν τῇ χαλάσῃ, καὶ βλέπετω τοῦ Θεοῦ τὴν πάνσοφον δημιουργίαν· ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὑδάτων χρεία, μελλούσης τῆς γῆς γεηπονεῖσθαι, ὑδατώδη 5 κατεσκεύασεν ὑπεράνω τὸν οὐρανόν, ἵνα, ὅταν δι' ὑετῶν ἀρδείας γένηται χρεία τῷ τῆς γῆς χωρίῳ, ἔτοιμος ἦ ἐκ φύσεως πρὸς τοῦτο ὁ οὐρανός.

5' **Τ**ί δὲ καὶ θαυμάσαι οὐκ ἔστιν ἀποβλέποντα καὶ εἰς ἡλίου κατασκεύασμα; Ὡς μικρὸν γὰρ ὁρώμενον σκεῦος μεγάλην δύνα-
10 μιν περιέχει, ἐξ ἀνατολῆς φαινόμενος καὶ μέχρι δύσεως ἀποστέλλων τὸ φῶς, οὗ τὰς πρωινὰς ἀνατολὰς διαγράφων ὁ Ψαλμωδός, ἔλεγε· «καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ»· τὸ γὰρ φαιδρὸν καὶ σύμμετρον τῆς πρώτης αὐτοῦ καταστάσεως φαινομένης εἰς οὐρανούς διέγραφε· μεσημβρινὸν μὲν γὰρ διῆπ-
15 πεύοντα πολλάκις καὶ φεύγομεν διὰ τὸ φλογῶδες· ἅμα δὲ ταῖς ἀνατολαῖς τερπνός ἐστι τοῖς πᾶσι, ὡς νυμφίος ὁρώμενος· Καὶ βλέπε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ (μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ τὸν δρόμον αὐτῷ διὰ προστάγματος ὀρίσαντος)· πῶς θέρους μὲν, ὑψηλότερος γινόμενος, μακροτέρας ἀπεργάζεται τὰς ἡμέρας,
20 διδούς εὐκαιρίαν εἰς ἔργα τοῖς ἀνθρώποις, χειμῶνος δέ, συστέλλει τὸν δρόμον, ἵνα μὴ τοῦ ψύχους πλείων γένηται ὁ χρόνος, ἀλλ' ἵνα αἱ νύκτες, μείζονες γινόμεναι, πρὸς ἄνεσιν μὲν συνεργῶσι τοῖς ἀνθρώποις, συνεργῶσι δὲ καὶ πρὸς καρποφορίαν τῶν γεννημάτων τῆς γῆς; Ὅρα δὲ καὶ πῶς ἀντιπαραδιδόασιν ἀλλήλαις
25 εὐτάκτως αἱ ἡμέραι, θέρους μὲν αὐξανόμεναι, χειμῶνος δὲ συστελλόμεναι, ἐν ἔαρι δὲ καὶ φθινοπώρῳ τὴν ἰσότητα τῶν διαστημάτων ἀλλήλαις χαριζόμεναι· καὶ αἱ νύκτες πάλιν ἐπιτελοῦσι τὰ παραπλήσια, ὡς καὶ τὸ Ψαλμωδὸν λέγειν περὶ αὐτῶν· «ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεῦγεται ρῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν»·

φωτιά είναι στοιχεῖα ἀντίθετα, ἄς θυμηθεῖ τὴ φωτιά, ποῦ τὸν καιρὸ τοῦ Μωυσῆ στὴ Αἴγυπτο ἔπεφτε μαζί με τὸ χαλάζι, καὶ ἄς δεῖ τὴν πάνσοφη δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο ἢ γῆ νὰ καλλιεργηθεῖ καὶ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ νερό, κατασκεύασε τὸν οὐρανὸ ἀπὸ νερό, ὥστε, ὅταν ἢ γῆ ἔχει ἀνάγκη ἀρδεύσεως με βροχές, νὰ εἶναι ἔτοιμος ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ φύση του γι' αὐτὸ.

6. **Κ**αὶ ποιό εἶναι ἐκεῖνο ποῦ νὰ μὴ θαυμάζει κανεὶς ἀπενίζοντας τὸν ἥλιο; Διότι, ἐνῶ φαίνεται «σὰν ἓνα μικρὸ σκεῦος»¹⁴, περιέχει μεγάλη δύναμη, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ καὶ στέλνοντας τὸ φῶς μέχρι τὴ δύση, τοῦ ὁποίου περιγράφοντας τὴν πρωινὴ ἀνατολὴ ὁ Ψαλμωδὸς ἔλεγε· «αὐτὸς μοιάζει με νυμφίο ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὸν νυφικὸ θάλαμο»¹⁵, ἐπειδὴ περιέγραφε τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ συμμετρία ποῦ παρουσιάζει κατὰ τὴν πρώτη του ἐμφάνιση στὸν οὐρανὸ. Γιατί, ὅταν φτάνει στὸ μεσουράνημά του, πολλές φορές τὸν ἀποφεύγουμε, ἐπειδὴ καίει. Κατὰ τὴν ἀνατολὴ του ὁμως εἶναι εὐχάριστος σὲ ὅλους καὶ βλεπόμενος μοιάζει με νυμφίο. Καὶ κοίταξε τὴ ρύθμισή του (ἢ, καλύτερα, ὄχι τὴ δική του, ἀλλὰ ἐκείνου ὁ ὁποῖος με πρόσταγμά του ὄρισε τὴ διαδρομὴ του)· πῶς δηλαδὴ τὸ μὲν καλοκαίρι ἀνεβαίνοντας ψηλότερα κάνει μεγαλύτερες τὶς μέρες, δίνοντας ἔτσι εὐκαιρία στοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐργαστοῦν, ἐνῶ τὸν χειμῶνα συντομεῦει τὴν τροχιά του, γιὰ νὰ μὴ ἔχει μεγάλη διάρκεια ἢ ἐποχὴ τοῦ κρύου, ἀλλὰ νὰ γίνονται μεγαλύτερες οἱ νύχτες, βοηθώντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ ξεκουραστοῦν, καὶ τὰ γεννήματα τῆς γῆς νὰ καρποφορήσουν. Πρόσεξε ἐπίσης καὶ με πόση τάξη ἐναλλάσσονται οἱ ἡμέρες. Τὸ καλοκαίρι μεγαλώνουν, καὶ τὸν χειμῶνα μικραίνουν, ἐνῶ τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ φθινόπωρο ἔχουν ἴση διάρκεια μεταξύ τους. Τὰ ἴδια κάνουν ἐπίσης καὶ οἱ νύχτες, ὅπως λέει γι' αὐτὲς καὶ ὁ Ψαλμωδός· «ἢ μία ἡμέρα μιλάει στὴν ἄλλη, καὶ ἢ κάθε νύχτα μεταδίδει στὴν ἐπόμενη τὴ γνώση της»¹⁶. Ἔτσι, με τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τους, εἶναι σχεδὸν σὰ νὰ καρραυγάζουν

14. Σοφ. Σειρ. 43, 2. 15. Ψαλμ. 18, 6.

16. Ψαλμ. 18, 3.

τοῖς γὰρ οὐκ ἔχουσιν ὧτα αἰρετικοῖς μονονουχὶ βοῶσι, καὶ διὰ τῆς εὐταξίας λέγουσι, μὴ ἄλλον τινὰ εἶναι Θεόν, ἢ τὸν δημιουργὸν καὶ ὀροθέτην, τὸν ἐκτάξαντα τὰ ὅλα.

ξ'. **Μ**ηδεὶς δὲ ἀνεχέσθω λεγόντων τινῶν, ἄλλον μὲν εἶναι τὸν φωτὸς ποιητὴν, ἄλλον δὲ σκότους· μνημονευέτω γὰρ Ἡσαίου λέγοντος· «Ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας φῶς, καὶ κατασκευάσας σκότος». Τί ἀσχάλλεις ἐπ' αὐτῷ, ὦ ἄνθρωπε; τί βαρέως φέρεις τὸν καιρὸν, τὸν εἰς ἀνάπαυσιν σὴν δοθέντα; Οὐκ ἂν οἰκέτης παρὰ δεσποτῶν ἔλαβεν ἀνάπαυσιν, εἰ μὴ τὸ σκότος ἐπάνωγκες ἐπῆγε τὴν προθεσμίαν. Πῶς δὲ πολλάκις καμώντες ἐν ἡμέρᾳ, ἐν νυξὶν ἀνανεούμεθα, καὶ ὁ τῆ χθὲς ἡμέρᾳ γενόμενος ἐν καμάτοις, ἔωθεν γίνεται ρωμαλέος διὰ τὴν τῆς νυκτὸς ἀνάπαυσιν; Τί δὲ νυκτὸς πρὸς σοφίαν χρησιμώτερον; ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ πολλάκις τὰ περὶ Θεοῦ φανταζόμεθα· ἐν αὐτῇ δὲ ἀνάγνωσιν καὶ θεωρίαν τῶν θείων λογίων ποιούμεθα. Πότε δὲ μᾶλλον εἰς ψαλμοφδίαν καὶ προσευχὴν συντέταται ἡ διάνοια ἡμῶν; ἄρα οὐκ ἐν νυκτί; Πότε δὲ πολλάκις τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἤλθομεν εἰς ὑπόμνησιν; οὐκ ἐν νυκτί; Μὴ τοίνυν παραδεξόμεθα κακῶς ἄλλον σκότους εἶναι ποιητὴν· ἀγαθὸν γὰρ καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἡ πείρα καὶ χρησιμώτατον.

η'. **Ἐ**χρῆν δὲ αὐτοὺς οὐ μόνον ἡλίου καὶ σελήνης τὴν κατασκευὴν ἐκπλαγῆναι καὶ θαυμάσαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀστέρων τὰς εὐτάκτους χορείας, καὶ τοὺς ἀνεμποδίστους δρόμους, καὶ τὰς ἀνατολὰς τὰς εὐκαίρους ἐκάστου· καὶ πῶς οἱ μὲν σημεῖά εἰσι θεῶν, οἱ δὲ χειμῶνος; καὶ πῶς οἱ μὲν τοῦ σπόρου τὸν καιρὸν δηλοῦσιν, οἱ δὲ τοῦ πλέειν τὴν ἀρχὴν σημαίνουσι; καὶ ἄνθρωπος ἐν πλοίῳ καθήμενος καὶ ἐν ἀπεριορίστοις κύμασι πλέων, εἰς

στούς αίρετικούς πού δέν ἔχουν αὐτιά, ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλος θεός, παρὰ μόνο ἐκεῖνος πού δημιούργησε, ὀριοθέτησε καί ἔβαλε σέ τάξη ὅλο τόν κόσμο.

7. **Κ**ανέννας λοιπόν νά μὴν ἀνέχεται μερικούς πού λένε, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ δημιουργός τοῦ φωτός καί ἄλλος τοῦ σκοτίους, κι' ἄς θυμᾶται τόν Ἡσαΐα πού λέει· «Ἐγὼ ὁ Θεὸς εἶμαι πού δημιούργησα τὸ φῶς καί κατασκεῦασα τὸ σκοτάδι»¹⁷. Γιατί δυσανασχετεῖς γι' αὐτό, ἀνθρωπέ μου; Γιατί φέρεις βαρέως τὸν καιρὸ πού δόθηκε γιὰ τὴν ἀνάπαυσή σου; Κανέννας δοῦλος δέν θά εἶχε ἀνάπαυση ἀπὸ τὰ ἀφεντικά του, ἐὰν δὲ τοὺς τὴν ἐπέβαλλε ἀναγκαστικά τὸ σκοτάδι. Καί πῶς, ὅταν πολλές φορές τὴν ἡμέρα κουραζόμαστε, ἀνανωνόμαστε τὴ νύχτα, καί αὐτὸς πού τὴν προηγούμενη μέρα εἶχε κουραστεῖ πολύ, τὸ πρωῖ γίνεται ρωμαλέος, ἐπειδὴ ἀναπαύτηκε τὴ νύχτα; Τί εἶναι πιὸ χρήσιμο γιὰ στοχασμὸ ἀπὸ τὴ νύχτα; Διότι κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς πολλές φορές σκεπτόμαστε ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ καί κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς διαβάζουμε καί ἐμβαθύνουμε στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Καί πότε ἡ σκέψη μας ἔχει διάθεση γιὰ ψαλμωδία καί προσευχή; ἝΑραγε ὄχι τὴ νύχτα; Καί πότε πολλὲ φορές θυμηθήκαμε τίς ἁμαρτίες μας; ἝΟχι τὴ νύχτα; ἝΑς μὴ παραδεχόμαστε λοιπόν κακῶς, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ δημιουργός τοῦ σκοτίους. Διότι ἡ πείρα δείχνει ὅτι καί αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸ πολὺ χρήσιμο.

8. **Αὐ**τοὶ ἔπρεπε ὄχι μόνο γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἡλίου καί τῆς σελήνης νὰ ἐκπλαγοῦν καί νὰ θαυμάσουν, ἀλλὰ καί τίς ὀμάδες τῶν ἄστρον πού κινοῦνται μὲ τάξη, τίς χωρὶς ἐμπόδια τροχιές τους, καί τὴν ἀνατολή τοῦ καθενὸς πού γίνεται στὴν κατάλληλη ὥρα. Καί ἀκόμα νὰ θαυμάσουν πῶς ἄλλα ἄστρα μᾶς φανερώνουν τὸ καλοκαίρι καί ἄλλα τὸν χειμῶνα, ἄλλα μᾶς δείχνουν τὴν ἐποχὴ τῆς σπορᾶς, καί ἄλλα τὸν καιρὸ πού μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεκινήσει ἕνα θαλάσσιο ταξίδι. ἝΕτσι ὁ ἄνθρωπος πού κάθεται μέσα στὸ πλοῖο καί πλέει μέσα σὲ ἀκατάπαυστα κύματα, κοιτάζοντας τὰ ἄστρα

ἀστέρας βλέπων εὐθύνει τὴν ναῦν· περὶ τούτων γὰρ τῶν πραγμάτων λέγει ἡ Γραφή καλῶς τό, «καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἔνιαυτούς», οὐκ εἰς ἀστρολογίας καὶ γενέσεως μυθολογίας. Ὅρα δέ, πῶς καὶ τὸ τῆς ἡμέρας φῶς καλῶς ἡμῖν ἔχαρίσατο ἐκ προσαγωγῆς οὐ γὰρ ἅμα τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα θεωροῦμεν, ἀλλὰ προτρέχει μικρόν τι φῶς, ἵνα προμελετήσασα κόρη δύνηται βλέπειν τῆς ἀκτίνος τὰ μείζονα· ὅπως δὲ τὸ τῆς νυκτὸς σκότος παρεμυθήσατο τοῖς σεληνιαίοις αὐγάσμασι.

θ'. **Τ**ίς ἐστὶν ὁ ὑετοῦ πατήρ; τίς δὲ ἐστὶν ὁ τετοκῶς θάλους δρόσου; τίς ὁ τὸν ἀέρα παχύνας εἰς νέφη καὶ κελεύσας τῶν ὄμβρων βαστάζειν τὰ ὕδατα; καὶ ποτὲ μὲν ἄγων ἀπὸ βορρᾶ νέφη χρυσανγοῦντα, ποτὲ δὲ εἰς ἓν εἶδος μεταποιῶν ταῦτα, καὶ πάλιν μεταφέρων εἰς ποικίλα κύκλων καὶ ἄλλα σχήματα; τίς ὁ δυνατὸς ἀριθμεῖν νέφη σοφία, περὶ οὗ φησιν ἐν τῷ Ἰώβ, «ἐπίστασαι δὲ 15 διακρίσεις νεφῶν, οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινε», καὶ τό, «ὁ ἀριθμῶν νέφη σοφία», καὶ τό, «οὐκ ἐρράγη νέφος ὑποκάτω αὐτοῦ»; Τόσαῦτα γὰρ μέτρα ἐπὶ τὰ νέφη ὑδάτων ἐστί, καὶ οὐ ρήγνυται, ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐταξίας ἐπὶ τὴν γῆν κατέρχεται. Τίς ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν; Τίς δὲ ἐστὶν, ὡς προειρήκαμεν, ὁ 20 τετοκῶς θάλους δρόσου; Ἐκ γαστροῦ δὲ τίνος ἐκπορεύεται ὁ κρύσταλλος; Ὑδατώδης γὰρ ἡ ὑπόστασις καὶ λιθώδης ἡ ἐνέργεια· καὶ ποτὲ μὲν τὸ ὕδωρ γίνεται χιῶν ὡσεὶ ἔριον, ποτὲ δὲ ὑπουργεῖ τῷ πάσσοντι τὴν ὁμίχλην ὡς σποδόν, ποτὲ δὲ εἰς λιθώδη ὑπόστασιν μεταβάλλεται, ἐπειδὴ οἰακίζει τὸ ὕδωρ, ὡς ἂν 25 θούληται· μονοειδῆς ἡ φύσις καὶ πολυδύναμος ἡ ἐνέργεια. Τὸ ὕδωρ οἶνος μὲν ἐν ἀμπέλοις, εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ

18. Γεν. 1, 14.

19. Ἰώβ 38, 28.

20. Ἰώβ 38, 37.

Πρβλ. καὶ Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 28

21. Ἰώβ 37, 16.

22. Ἰώβ 38, 37.

κατευθύνει τὸ πλοῖο. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἡ ἁγία Γραφή λέει καλῶς: «ὡς εἶναι σημάδια τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν χρόνων»¹⁸, καὶ ὄχι γιὰ ἀστρομαντεῖες καὶ μυθολογικὰ κατασκευάσματα. Πρόσεξε ἀκόμα, ὅτι καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας μᾶς τὸ χαρίζει πολὺ σωστὰ προοδευτικά. Διότι δὲν βλέπουμε τὸν ἥλιο μόλις ἀνατείλει, ἀλλὰ προηγείται στὴν ἀρχὴ λίγο φῶς, γιὰ νὰ προετοιμαστῆ ἡ κόρη τοῦ ματιοῦ καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἀντικρῦσει τὸ μεγαλύτερο φῶς τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ὅπως καὶ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας τὸ ἀπάλυνε μὲ τὶς ἀνταύγειες τῆς σελήνης.

9. Ποιὸς εἶναι ὁ πατέρας τῆς βροχῆς; Καὶ ποιὸς γέννησε τὶς σταγόνες τῆς δροσιᾶς¹⁹; Ποιὸς πύκνωσε τὸν ἀέρα σὲ σύννεφα καὶ τὰ διέταξε νὰ κρατοῦν τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, καὶ ἄλλοτε φέρνει ἀπὸ τὸν βορρᾶ σύννεφα πορφυρόχρυσα, σχηματίζοντάς τα κάποτε σὲ ἓνα εἶδος, καὶ ἄλλοτε τὰ μετασχηματίζει σὲ ποικίλα κυκλικὰ σχήματα; Ποιὸς μπορεῖ νὰ μετρήσει τὰ σύννεφα μὲ τὴ σοφία²⁰, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο λέει ὁ Ἰώβ: «γνωρίζει νὰ ξεχωρίζει τὰ σύννεφα»²¹, καὶ «ἔγειρε τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ»²². Ἐπίσης τό, «αὐτὸς ποὺ μετράει τὰ σύννεφα μὲ τὴ σοφία του»²³, καὶ τό, «κανένα σύννεφο δὲν σπάζει κάτω ἀπὸ αὐτόν»²⁴. Τόσοι ὄγκοι νεροῦ ὑπάρχουν στὰ σύννεφα καὶ δὲν σπάζουν, ἀλλὰ τὸ νερὸ πέφτει στὴ γῆ μὲ τόση τάξη. «Ποιὸς βγάζει τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τὰ θησαυροφυλάκιά τους»²⁵; Καὶ ποιὸς, ὅπως εἶπαμε, «γεννάει τὶς σταγόνες τῆς δροσιᾶς»²⁶; Καὶ ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τίνος βγαίνει ὁ κρύσταλλος;²⁷ Διότι ἡ φύση τοῦ εἶναι ὑδάτινη, ἐνῶ ἡ ἐνέργειά του εἶναι πέτρινη. Καὶ ἄλλοτε τὸ νερὸ γίνεται χιόνι, ἄσπρο σὰν μαλλί, ἄλλοτε ὑπηρετεῖ ἐκεῖνον ποὺ πασπαλίζει τὴν ὁμίχλη σὰν στάχτη²⁸, καὶ ἄλλοτε γίνεται σκληρὸ σὰν πέτρα, ἐπειδὴ ὁ Δημιουργὸς γυρίζει τὸ νερὸ σὰν τιμόνι ὅπου θελήσει. Ἡ φύση τοῦ νεροῦ εἶναι μία, ἀλλὰ ἡ ἐνέργειά του εἶναι πολυδύναμη. Τὸ νερὸ στὰ ἀμπέλια γίνεται κρασί, ποὺ εὐφραίνει τὴν καρδιά τοῦ

23. Ἰώβ, δπ. π.

25. Ψαλμ. 134, 7.

27. Ἰώβ 38, 29.

24. Ἰώβ 26, 8.

26. Ἰώβ 38, 28.

28. Ψαλμ. 147, 5.

ἔλαιον ἐν ἐλαίαις, λαμπρύνον πρόσωπον ἀνθρώπου· καὶ εἰς ἄρ-
τον δὲ μεταβάλλεται, στηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ εἰς παν-
τοῖα καρπῶν δημιουργήματα.

ι'. **Ἐ**πὶ τούτοις τί ἔδει; βλασφημεῖσθαι τὸν δημιουργὸν ἢ
5 προσκυνεῖσθαι μᾶλλον; Καὶ τέως οὐπω λέγω τῆς σοφίας αὐτοῦ
τὰ μὴ φαινόμενα. Θεώρησόν μοι τὸ ἔαρ καὶ τὰ ἄνθη τὰ παντοῖα
ἐν ὁμοιότητι διακεκρυμένα· ῥόδου μὲν τὸ ἐρυθρότατον, κρίνου
δὲ τὸ λευκότατον· ἐξ ἑνὸς γὰρ ὑέτου ταῦτα καὶ μιᾶς τῆς γῆς, τίς
ὁ διακρίνων, τίς ὁ δημιουργῶν; Θεώρησόν μοι τὴν ἀκρίβειαν· ἐκ
10 μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ δένδρου, τὸ μὲν εἰς σκέπην, τὸ δὲ εἰς καρ-
ποὺς διαφόρους, καὶ εἰς ὁ τεχνίτης μιᾶς ἀμπέλου τὸ μὲν τι εἰς
καῦσιν, τὸ δὲ εἰς βλαστήματα, τὸ δὲ εἰς φυλλάδας, τὸ δὲ εἰς ἔλι-
κας, τὸ δὲ εἰς θότρυν. Ἐκπλῆγῆθι καὶ τοῦ καλάμου τὴν πυκνο-
τάτην τῶν κόμβων περὶ βολήν, ἣν ἐποίησεν ὁ τεχνίτης Ἐκ τῆς
15 μιᾶς γῆς ἐρπετὰ προέρχεται καὶ θηρία καὶ κτήνη, καὶ ξύλα καὶ
βρώματα, καὶ χρυσός, καὶ ἄργυρος, καὶ χαλκός, καὶ σίδηρος καὶ
λίθος. Μία τῶν ὑδάτων ἡ φύσις, καὶ ἐξ αὐτῶν νηκτῶν καὶ ὀρνέ-
ων ὑπόστασις, ἵνα, ὥσπερ ἐκεῖνα νήχεται ἐν τοῖς ὑδασιν, οὕτω
καὶ τὰ ὄρνεα ἵπτανται ἐν τῷ ἀέρι.

ια'. 20 **Ἄ**υτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετὰ, ὧν
οὐκ ἔστιν ἀριθμός». Τίς δύναται διηγῆσασθαι τῶν ἰχθύων τῶν
ἐν αὐτῇ τὸ κάλλος; Τίς δύναται διηγῆσασθαι κητῶν τὰ μεγέθη
καὶ τῶν ἀμφιβίων ζώων τὴν ὑπόστασιν, ὅπως καὶ ἐν χέρσῳ γῆ
καὶ ἐν ὑδασι διαιτᾶται; Τίς δύναται διηγῆσασθαι τῆς θαλάσσης
25 τὸν θυθὸν καὶ τὸ πλάτος, ἢ τῶν ὑπερμέτρων κυμάτων τὰς ὀρμάς;
ἀλλ' εἰς τοὺς ὄρους αὐτῆς ἔστηκε διὰ τὸν εἰπόντα· «ἄχρι τούτου

29. Ψαλμ. 103, 15.

29α. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἑξαήμερον, ε', 8.

ἀνθρώπου, καὶ στίς ἐλιές γίνεται λάδι, πού ὁμορφαίνει τὸ πρόσωπό του²⁹. Μεταβάλλεται ἀκόμα καὶ σὲ ψωμί, πού στηρίζει τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, καὶ σὲ κάθε εἶδους προϊόντα καρπῶν^{29α}.

10. **Τ**ί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ γίνει γιὰ ὅλα αὐτά; Νὰ βλασφημεῖται ὁ Δημιουργὸς ἢ μᾶλλον νὰ προσκυνεῖται; Καὶ ἀκόμα δὲν ἔχω πεῖ δείγματα τῆς σοφίας τοῦ πού δὲν φαίνονται. Κοίταξε τὴν ἀνοιξη καὶ τὰ λογῆς λογῆς λουλούδια, τὰ ὅποια, ἐνῶ ἔχουν τὴν ἴδια φύση, ὅμως ξεχωρίζουν τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὸ μὲν ρόδο ἀπὸ τὸ κατὰκόκκινο χρῶμα του, καὶ τὸ κρῖνο ἀπὸ τὰ κάτασπρο χρῶμα του. Καὶ τὰ δύο προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια βροχὴ καὶ εἶναι φυτεμένα στὸ ἴδιο χῶμα· ποιὸς τὰ ξεχωρίζει σὲ εἶδη, ποιὸς τὰ δημιουργεῖ; Παρατήρησε τὴν ἀκρίβεια. Ἀπὸ τὴ μιά φύση τοῦ δένδρου, ἄλλα χρησιμεύουν γιὰ τὴ στέγη, καὶ ἄλλα γιὰ νὰ παράγουν διάφορους καρπούς, καὶ ὁ τεχνίτης πού τὰ κατασκεύασε εἶναι ὁ ἴδιος. Ἀπὸ ἓνα ἀμπέλι, ἄλλα κλαδιὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ φωτιά, ἄλλα πετᾶνε βλαστάρια, ἄλλα κάνουν φύλλα, ἄλλα ἔλικες, καὶ ἄλλα σταφύλια. Θαύμασε καὶ τοὺς πυκνοὺς κόμβους πού ἔχουν τὰ καλάμια, πού ἔκανε ὁ τεχνίτης. Ἀπὸ τὴν ἴδια γῆ θγαίνουν ὅλα τὰ ἔρπετά, τὰ θηρία, τὰ κτήνη, τὰ ξύλα, οἱ τροφές, τὸ χρυσάφι, τὸ ἀσημι, ὁ χαλκός, τὸ σίδηρο καὶ οἱ πέτρες. Μία εἶναι ἡ φύση τοῦ νεροῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὴν προέρχονται καὶ τὰ ὑδροῦδια ζῶα καὶ τὰ πτηνά. Καὶ ὅμως, ἐνῶ τὰ πρῶτα κολυμποῦν στὰ νερά, τὰ δεύτερα πετοῦν στὸν ἀέρα.

11. «**Α**ὕτῃ ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρη, ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀναρίθμητα ἔρπετά»³⁰. Ποιὸς μπορεῖ νὰ περιγράψει τὴν ὁμορφιὰ τῶν ψαριῶν πού ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτήν; Ποιὸς μπορεῖ νὰ περιγράψει τὸ μέγεθος τῶν κητῶν καὶ τὴ φύση τῶν ἀμφίβιων ζώων, πού ζοῦν καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα; Ποιὸς μπορεῖ νὰ περιγράψει τὸν βυθὸ καὶ τὸ πλάτος τῆς θάλασσας, ἢ τὴν ὀρμὴ τῶν πελώριων κυμάτων; Καὶ ὅμως αὕτῃ περιορίζεται στὰ ὅρια πού τῆς ἔθεσε ἐκεῖνος πού εἶπε, «μέχρι τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ φτάσεις καὶ δὲν

30. Ψαλμ. 103, 25.

ἐλεύση, καὶ οὐχ ὑπερβήση, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα», ἥτις καὶ δηλοῦσα τὸν ἐπηρτημένον αὐτῇ τοῦ προστάγματος λόγον, ἐπεκδραμοῦσα διὰ τῶν κυμάτων, γραμμὴν τινα φανεράν ἐναφίησι τοῖς αἰγιαλοῖς, δηλοῦσα τοῖς ὄρωσιν ὥσπερ, 5 ὅτι τοὺς προστεταγμένους οὐ παραδέδηκεν ὄρους

ιβ'. *Τίς* δύναται διασκέψασθαι τῶν ἀερίων ὀρνέων τὴν φύσιν; πῶς τὰ μὲν γλῶσσαν περιφέρει μουσικὴν, τὰ δὲ παντοῖα τῇ ζωγραφίᾳ πεποίκιλται διὰ τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ὑπερπτάντα εἰς μέσον αἴρα ἔστηκεν ἀκίνητα, ὡς ἰέραξ; ἀπὸ γὰρ τοῦ θείου προστάγμα-
10 τος ἰέραξ ἐκπετάσας τὰ πτέρυγας ἔστηκεν ἀκίνητος, καθορῶν τὰ πρὸς νότον. *Τίς* δύναται ἀνθρώπων ὑψωθέντα θεωρῆσαι ἀετόν; *Εἰ* δὲ τὸ ὄρνεον τὸ ἀλογώτατον ὑψωθὲν οὐ δύνασαι κατανοῆσαι, πῶς τὸν πάντων ποιητὴν θέλεις κατανοῆσαι;

ιγ'. *Τίς* ἐν ἀνθρώποις θηρίων πάντων οἶδε κἂν τὰ ὀνόματα; ἢ τίς 15 ἐκάστου δύναται διασκέψασθαι τὴν φυσιολογίαν; *Εἰ* δὲ τῶν θηρίων μόνον οὐδὲ τὰ ὀνόματα γινώσκομεν, πῶς τὸν ποιητὴν αὐτῶν καταληψόμεθα; Ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα τὸ λέγον, «ἐξαγαγέτω ἡ γῆ θηρία καὶ κτήνη καὶ ἔρπετά κατὰ γένος», καὶ διάφοροι φύσεις ἐκ μιᾶς τῆς γῆς γεγόνασιν ἐνὶ πρόσταγματι-
20 πρόβατον ἡμερώτατον καὶ λέων σαρκοβόρος, καὶ διάφοροι ζῶων ἀλόγων κινήσεις, μμηήσεις ἔχουσαι διαφόρων προαιρέσεων ἀνθρωπίνων, ἵνα ἀλώπηξ μὲν δηλώσῃ τὸ ἐν ἀνθρώποις δολερὸν, ὄφις δὲ τῶν φύλων τοὺς ἰοβόλους, ἵππος δὲ χρεμετιστῆς τῶν νέων τοὺς ἀκολάστους, μύρμηξ δὲ ὁ γεωργότατος, ἵνα διεγείρῃ
25 τὸν ὀκνηρόν, τὸν κωθρόν· ὅταν γὰρ τις ἀρχὴν ἔχῃ τὴν νεότητα, τότε ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζῶων διδάσκεται, διελεγχόμενος ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς, λεγούσης· «ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνηρέ, καὶ

θα τὸ ξεπεράσεις, καὶ τὰ κύματά σου θα συντρίβονται μέσα σου»³¹, κ' αὐτή, δηλώνοντας τὴ συμμόρφωσή της μὲ τὸ πρόσταγμα, ὅταν βγαίνει ἔξω μὲ τὰ κύματά της, ἀφήνει μιὰ φανερὴ γραμμὴ στὸ γυαλό, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι δὲν παρέβη τοὺς ὅρους ποὺ τῆς ἔθεσε ὁ Δημιουργὸς μὲ τὸ πρόσταγμά του.

12. **Π**οιὸς μπορεῖ νὰ διερευνήσῃ τὴ φύση τῶν ἄγριων πουλιῶν ποὺ πετοῦν στὸν ἀέρα; Πῶς ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν γλώσσα μουσική, ἄλλα ἔχουν τὰ φτερά τους στολισμένα μὲ κᾶθε εἶδους χρωματισμούς, καὶ ἄλλα, ὅπως τὸ γεράκι, πετοῦν ψηλὰ καὶ στέκονται ἀκίνητα στὸν αἰθέρα; Διότι ἀπὸ θεϊκὴ προσταγὴ τὸ γεράκι, ἀπλώνοντας τὰ φτερά του, στέκεται ἀκίνητο, ἀτενίζοντας πρὸς τὸν νότο³². Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ δεῖ τὸν ἀετὸ ποὺ ἔχει ἀνυψωθεῖ στὸν ἀέρα; Ἄν λοιπὸν δὲν μπορεῖς νὰ κατανοήσεις τὸ πιὸ ἄλογο ὄρνια, ποὺ ὑψώθηκε στὸν ἀέρα, πῶς θέλεις νὰ κατανοήσεις τὸν Δημιουργὸ ὄλων;

13. **Π**οιὸς ἀνθρώπος γνωρίζει ἔστω καὶ τὰ ὀνόματα μόνο ὄλων τῶν θηρίων; Ἡ ποιὸς μπορεῖ νὰ ἐρευνήσῃ τὴ φυσιολογία τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ; Ἐὰν λοιπὸν δὲν γνωρίζουμε οὔτε τὰ ὀνόματα ὄλων αὐτῶν, πῶς θὰ καταλάβουμε τὸν Δημιουργό τους; Ἐνα ἦταν τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔλεγε, «ἄς βγάλει ἡ γῆ θηρία, κτήνη καὶ ἔρπετά, τὸ καθένα κατὰ τὸ εἶδος του»³³, καὶ μὲ ἓνα πρόσταγμα ἀπὸ τὴ μιὰ γῆ δημιουργήθηκαν τὰ διάφορα εἶδη ζώων· τὸ πιὸ ἥμερο πρόβατο, καὶ τὸ σαρκοφάγο λιοντάρι, οἱ δὲ διάφορες ἀλογες κινήσεις τῶν ζώων μμοῦνται διάφορα αὐτεξούσια χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι, ἡ ἄλεπού φανερώνει τὴ δολιότητα τῶν ἀνθρώπων, τὸ φίδι τοὺς πικρόχολους φίλους, τὸ ἄλογο ποὺ χρεμετίζει τοὺς ἀκόλαστους νέους, τὸ ἐργατικὸ μυρμήγκι διεγείρει τὸν ὀκηρὸ καὶ τὸν νωθρό. Διότι, ὅταν κανεὶς εἶναι νέος καὶ ἀργός, τότε διδάσκει ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή ποὺ λέει· «πήγαινε στὸ μυρμήγκι, ὀκηρὸ, καὶ ζήλεψε βλέ-

33. Γεν. 1, 24.

ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος»· βλέπων γὰρ ἐκείνον ἑαυτῷ εὐκαίρως θησαυρίζοντα τὴν τροφήν, μιμοῦ, καὶ θησαύρισον σενατῷ καρποὺς ἔργων ἀγαθῶν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας· καὶ πάλιν· «πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, 5 καὶ μάθε ὡς ἐργάτης ἐστί»· πῶς ἄνθη παντοῖα περιτρέχουσα συντίθησί σοι πρὸς ὠφέλειαν τὸ μέλι, ἵνα καὶ αὐτὸς περιερχόμενος τὰς θείας Γραφάς, τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας περιδράξῃ, καὶ τούτων ἐμφορούμενος εἴπῃς· «ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου· ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου».

ιδ'. 10 Ἄρα οὐχὶ δοξάζεσθαι μᾶλλον ὁ τεχνίτης ἄξιος; Τί γάρ, εἰ καὶ σὺ μὴ πάντων γινώσκεις τὴν ὑπόστασιν, ἤδη κακὰ καὶ τὰ γινόμενα; μὴ γὰρ πασῶν βοτανῶν δύνασαι γνῶναι τὴν ἐνέργειαν; ἢ τὴν ὠφέλειαν δύνασαι μαθεῖν πᾶσαν, τὴν ἐκ παντὸς ζώου προχωροῦσαν; ἤδη καὶ ἐξ ἰοβόλων ἐχιδνῶν ἀντίδοτοι προεχώ- 15 ρησαν εἰς σωτηρίαν ἀνθρώποις. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι· Δεινὸς ὁ ὄφις Φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ οὐ δυνήσεταιί σε θλάψαι. Σκορπίος πληκτικός φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ οὐ πλήξει σε. Λέων αἰμοβόρος φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ παρακαθήσεταιί σοι ὡς τῷ Δανιήλ. Ἔστι δὲ θαυμάσαι ἀληθῶς καὶ τῶν ζώων τὴν ἐνέργειαν· πῶς τὰ μὲν ἐν 20 κέντροις, ὥσπερ ὁ σκορπίος, ἔχει τὸ ὄξύ, ἑτέροις δὲ ἐν τοῖς ὁδοῦσιν ἢ δύναιμι; καὶ ἄλλα δι' ὀνύχων καταγωνίζεται, βασιλίσκῳ δὲ τὸ βλέμμα ἢ δύναιμι. Ἐκ τῆς ποικίλης οὖν δημιουργίας νόησον τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐνέργειαν.

ιε'. Ἄλλ' ἴσως ταῦτα οὐ γινώσκεις μηδὲν σοι καὶ τοῖς ἔξωθέν 25 σου ζώοις. Εἴσελθε λοιπὸν εἰς σεαυτὸν, καὶ ἐκ τῆς σῆς ὑποστά-

34. Παρμ. 6, 6.

34a. Πρὸβλ. Μ. Βασιλείου, Ὅπ. π. στ' 3.

35. Παρμ. 6, 8a.

36. Ψαλμ. 118, 103.

ποντας τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, καὶ γίνε πιὸ σοφὸς ἀπὸ ἐκεῖνο»³⁴. Διότι, βλέποντας ἐκεῖνο νὰ συγκεντρώνει ἔγκαιρα τὸν τροφή του, νὰ τὸ μιμηθεῖς καὶ νὰ συγκεντρώσεις καρπούς ἀγαθῶν ἔργων γιὰ τὴ μέλλουσα ζωή^{34α}. Καὶ πάλι· «πήγαινε στὴ μέλισσα καὶ μάθε ὅτι εἶναι ἐργατική»³⁵. Κοίταξε πῶς γυρίζοντας σὲ διάφορα ἄνθη συγκεντρώνει τὴ γύρη καὶ κάνει μὲ αὐτὴν τὸ μέλι γιὰ τὴ δική σου ὠφέλεια. Ἔτσι καὶ σύ, ἀφοῦ μελετήσεις ὅλες τὶς ἅγιες Γραφές, νὰ συγκεντρώσεις ὅσα συντελοῦν στὴ σωτηρία σου καὶ ἐμφορούμενος ἀπὸ αὐτὰ νὰ πεῖς· «πόσο γλυκὰ εἶναι στὸ λάρρυγγά μου τὰ λόγια σου! Εἶναι πιὸ γλυκὰ ἀπὸ μέλι καὶ κηρήθρα στὸ στόμα μου»^{36.36α}.

14. **Ω**στε λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ δοξάζεται ὁ τεχνίτης; Τί δηλαδή; Ἐπειδὴ ἐσὺ δὲ γνωρίζεις τὴ φύση τοῦ καθενὸς, εἶναι κακὰ ὅσα ἔχουν δημιουργηθεῖ; Μήπως μπορεῖς νὰ γνωρίσεις τὴν ἐνέργεια ὅλων τῶν βοτάνων, ἢ μήπως μπορεῖς νὰ μάθεις τὴν ὠφέλεια ποὺ προέρχεται ἀπὸ κάθε ζῶο; Ἀκόμα καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δηλητηριώδεις ὀχιές προέρχονται φάρμακα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλὰ θὰ μοῦ πεῖς· Τὸ φίδι εἶναι φοβερό! Νὰ φοβᾶσαι τὸν Θεό, καὶ δὲν θὰ μπορέσει νὰ σὲ βλάψει. Ὁ σκορπιὸς δαγκώνει. Νὰ φοβᾶσαι τὸν Κύριο, καὶ δὲν θὰ σὲ δαγκώσει. Τὸ λιοντάρι εἶναι αἰμοδόρο. Νὰ φοβᾶσαι τὸν Κύριο, καὶ θὰ καθήσει κοντὰ σου, ὅπως στὸν Δαυιδ. Εἶναι πράγματι νὰ θαυμάζει κανεὶς τὴν ἐνέργεια τῶν ζώων. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως ὁ σκορπιός, ἔχουν τὸ δηλητήριον στὶς δαγκάνες τους, σὲ ἄλλα πάλι ἢ δύνάμη τους βρίσκεται στὰ δόντια, ἐνῶ ἄλλα ἐπιτίθενται μὲ τὰ νύχια τους. Στὸν βασιλίσκο³⁷, τέλος, ἡ δύναμη βρίσκεται στὰ μάτια του. Ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν ποικιλία τῆς δημιουργίας κατανόησε τὴ δύναμη τοῦ Δημιουργοῦ.

15. **Ἴ**σως ὅμως αὐτὰ δὲν τὰ γνωρίζεις, ἀλλὰ καὶ μὴν ἀσχολεῖσαι μὲ τὰ ζῶα ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ σένα. Ἐμπα λοιπὸν μέσα στὸν

36α. Γλαφυρὲς περιγραφὲς τῆς μέλισσας μᾶς δίνουν· ὁ Μ. Βασίλειος (Ἐξαήμερος η', 17), ὁ Γρηγόριος Θεολόγος (Λόγος ΚΔ' καὶ ΜΔ'). ὁ ἱερός Χρυσόστομος (Εἰς ἀνδριάντας, Ὁμιλία ΙΒ'), ὁ Γρηγόριος Νύσσης (Ὁμιλία Θ' εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων), ὁ Θεοδώρητος (Λόγος ε' Περὶ προνοίας) κ. ἄ.

37. Εἶδος δηλητηριώδους ἔρπετου.

σεως νόησον τὸν τεχνίτην. Τί μεμπτόν ἐν τῷ σώματί σου πέπλα-
 σται; κράτει σεαυτοῦ, καὶ οὐδὲν φαῦλον ἐκ πάντων τῶν μελῶν.
 Ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ γυμνὸς ἦν μετὰ τῆς Εὐῆας,
 ἀλλ' οὐ διὰ τὰ μέλη ἦν ἀπόβλητος οὐκ ἄρα τὰ μέλη τῆς ἁμαρ-
 5 τίας αἷτια, ἀλλ' οἱ χρώμενοι τοῖς μέλεσι κακῶς· σοφὸς δὲ ὁ τῶν
 μελῶν ποιητής. Τίς ὁ παρασκευάσας εἰς τεκνογονίαν μήτρας
 ὄγκους; τίς ὁ τὸ ἄψυχον ἐν αὐτῷ ψυχώσας; τίς ὁ νεύροις καὶ
 ὀστέοις ἡμᾶς ἐνείρας, δέρμα δὲ καὶ κρέας περιβαλὼν, καὶ ἅμα τῷ
 γεννηθῆναι τὸ θρέφος ἐκ μαστῶν πηγὰς γάλακτος ἐκφέρων;
 10 Πῶς τὸ μὲν θρέφος εἰς παιδίον αὔξει, καὶ τοῦτο εἰς νεανίαν, εἶτα
 εἰς ἄνδρα, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς πρεσβύτην μεταβάλλεται, μη-
 δενὸς καταλιμβάνοντος τῆς μεταβολῆς τὴν καθ' ἡμέραν ἀκρίθει-
 αν; Πῶς τῆς τροφῆς τὸ μὲν ἐξαίματουται, τὸ δὲ εἰς προχώρησιν
 διακρίνεται, τὸ δὲ εἰς σάρκα μεταβάλλεται; Τίς ὁ τὴν καρδίαν
 15 ἀεικινήτως κινῶν; τίς ὁ τὴν ἀπαλότητα τῶν ὀφθαλμῶν ἰ, ἢ τῶν
 βλεφάρων περιβολῆ σοφῶς ἀσφαλισάμενος; Περὶ γὰρ τῆς ποικί-
 λης καὶ θαυμασίας τῶν ὀφθαλμῶν κατασκευῆς αἱ πολύστιχοι
 τῶν ἰατρῶν μόγις ἐξηγοῦνται βίβλοι. Τίς ὁ τὴν μίαν ἀναπνοὴν
 εἰς ἄλλον τὸ σῶμα διαδοῦς; Βλέπεις, ἄνθρωπε, τὸν τεχνίτην; βλέ-
 20 πεις τὸν σοφὸν δημιουργόν;

15'. **Τ**αῦτά σοι νῦν ἐπλάτνεν ὁ λόγος, πολλῶν καὶ ἄλλων μυρίων
 καταλελεμμένων, καὶ μάλιστα τῶν ἀσωμάτων καὶ ἀοράτων, ἵνα
 μισήσης μὲν τοὺς βλασφημοῦντας τὸν σοφὸν καὶ ἀγαθὸν τεχνί-
 την, ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ ἀναγινωσκομένων, καὶ ὧν ἂν
 25 αὐτὸς εὐρεῖν ἢ νοῆσαι δυνηθείης, ἐκ μεγέθους κτισμάτων καὶ
 καλλονῆς ἀναλόγως τὸν γενεσιουργὸν θεωρήσας, γόνυ κάμπτων
 εὐσεβῶς τῷ τῶν ὄλων ποιητῇ, τῶν αἰσθητῶν λέγω καὶ νοητῶν,

ἑαυτό σου καὶ ἀπὸ τῆ δικῆ σου ὑπαρξῆ κατανόησε τὸν τεχνίτη. Τί ἀξιόμειπτο ὑπάρχει στὸ σῶμα σου; Συγκράτησε τὸν ἑαυτό σου, καὶ δὲ θὰ προέλθει κανένα κακὸ ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη σου. Στὴν ἄρχῃ ὁ Ἄδὰμ στὸν παράδεισο ἦταν γυμνός³⁸ μαζὶ μὲ τὴν Εὐα, ἀλλὰ δὲν διώχθηκε ἐξαιτίας τῶν μελῶν του ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐπομένως δὲν εἶναι τὰ μέλη αἷτια τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ μέλη τους κακῶς, ἐνῶ ὁ δημιουργὸς τῶν μελῶν εἶναι σοφός. Ποιὸς ἔκανε τίς μῆτρες νὰ διογκώνονται γιὰ τὴν τεκνοποιΐα; Ποιὸς δίνει ψυχὴ στὸ ἄψυχο ἔμβρυο; Ποιὸς τοποθέτησε μέσα μας νεῦρα καὶ ὅστᾱ καὶ τὰ περιέβαλε μὲ δέρμα καὶ κρέας, καὶ κάνει τοὺς μαστοὺς νὰ τρέχουν γάλα μόλις γεννηθεῖ τὸ βρέφος; Πῶς τὸ βρέφος μεγαλώνει καὶ γίνεται παιδί, καὶ αὐτὸ νέος, ἔπειτα ἄνδρας, καὶ πάλι ὁ ἴδιος γίνεται γέρος, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται μὲ ἀκρίβεια τὴν ἀλλαγὴ ποὺ γίνεται καθημερινᾶ; Πῶς ἓνα μέρος τῆς τροφῆς γίνεται αἷμα, ἄλλο ἀποβάλλεται καὶ ἄλλο μεταβάλλεται σὲ σὰρκα; Ποιὸς κινεῖ ἀδιάκοπα τὴν καρδιά; Ποιὸς ἀσφάλισε μὲ σοφία τὴν ἀπαλότητα τῶν ματιῶν μὲ τὰ βλέφαρα, γιὰ τὴν πολὺπλοκὴ καὶ θαυμαστὴ κατασκευὴ τῶν ὀπείων μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας τὰ ὀγκώδη ἱατρικὰ συγγράμματα δίνουν κάποιες ἐξηγήσεις; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ σ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα ἔδωσε μὰ ἀναπνοή; Βλέπεις, ἄνθρωπέ μου, τὸν τεχνίτη; βλέπεις τὸν σοφὸ Δημιουργό;

16. **Μ**ὲ ὅλα αὐτὰ ἐμάκρυνε ὁ λόγος, ἂν καὶ πολλὰ καὶ μύρια ἄλλα ἔχουν παραλειφθεῖ, καὶ μάλιστα τὰ ἀσώματα καὶ ἀόρατα. Σκοπὸς αὐτῶν ἦταν νὰ μισήσεις αὐτοὺς ποὺ βλασφημοῦν τὸν σοφὸ καὶ ἀγαθὸ τεχνίτη, ἐνῶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν καὶ διαβάστηκαν, καὶ ἀπὸ ὅσα θὰ μπορέσεις ἐσὺ νὰ βρεῖς ἢ νὰ σκεφτεῖς, βλέποντας ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὁμοφριὰ τῶν κτισμάτων κατ' ἀναλογία ἐκεῖνον ποὺ τὰ δημιούργησε³⁹, καὶ κλίνοντας τὰ γόντα μὲ εὐλάβεια στὸ Δημιουργό τῶν ὅλων, τῶν αἰσθητῶν δηλαδὴ καὶ τῶν νοητῶν, τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, νὰ ἀνυμνεῖς μὲ εὐγνώμονα

39. Σοφ. Σολ. 13, 5.

ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων, μετ' εὐγνώμονος καὶ εὐφήμου γλώττης,
ἀδιαλείπτους τε χεῖλεσιν ἀνυμνήσας καὶ καρδίᾳ τὸν Θεόν, λέγων
«ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»·
σοὶ γὰρ πρέπει τιμὴ, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς
5 αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

καὶ δοξολογικὴ φωνὴ καὶ μὲ ἀσίγητα χεῖλη καὶ καρδιὰ τὸν Θεὸ
καὶ νὰ λές· «πόσο ἀξιοθεύμαστα εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε! Ὅλα τὰ
ἔχεις δημιουργήσει μὲ σοφία»⁴⁰. Σὲ σένα λοιπὸν πρέπει ἡ τιμὴ, ἡ
δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη, καὶ τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.
Ἄμην.

40. Ψαλμ. 103, 24.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ι.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ι΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τό, Καὶ εἰς ἓνα
Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς
πρὸς Κορινθίους Α΄ ἐπιστολῆς· «καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ
λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἡμῖν
5 εἰς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν
καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ
ἡμεῖς δι' αὐτοῦ», καὶ τὰ ἐξῆς

α΄. *Οἱ πιστεύειν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα Παντοκράτορα δεδιδα-
γμένοι, καὶ εἰς Υἱὸν μονογενῆ πιστεύειν ὀφείλουσιν· ὁ γὰρ
10 ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· «Ἐγὼ εἴμι ἡ θύρα»,
φησὶν ὁ Ἰησοῦς· «οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι'
ἐμοῦ»· ἐὰν γὰρ ἀρνήσῃ τὴν θύραν, ἀποκέκλεισταί σοι ἡ πρὸς τὸν
Πατέρα γινῶσις «οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός,
καὶ ᾧ ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ»· ἐὰν γὰρ ἀρνήσῃ τὸν ἀποκαλύπτον-
15 τα, μένεις ἐν ἀγνωσίᾳ. Ἀπόφασίς ἐστὶν ἐν Εὐαγγελίοις λέγουσα·
«ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Υἱόν, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ
Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν»· ἀγανακτεῖ γὰρ Πατήρ, Υἱοῦ τοῦ μονο-
γενοῦς ἀθετουμένου. Δεινὸν μὲν γὰρ βασιλεῖ καὶ τὸν στρατιώτην
ἀπλῶς ἀτιμασθῆναι· ὅταν δὲ τῶν ἐνδοξοτέρων τις ὑπασπιστῶν ἢ*

1. Α΄ Κορ. 8, 5-6.

2. Ἰω. 10, 9.

3. Ἰω. 14, 6.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ Ι'. ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀναφέρεται στό· Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὴν πρὸς Κορινθίους Α' Ἐπιστολὴ τοῦ χωρίου· «Διότι, ἂν καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ λέγονται θεοί, εἴτε στὸν οὐρανὸ εἴτε στὴ γῆ, ὅμως γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς ἀνήκουμε σ' αὐτόν καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ»¹, καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Ἐ**κεῖνοι ποὺ διδάχθηκαν νὰ πιστεύουν σὲ ἓνα Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα, ὀφείλουν νὰ πιστεύουν καὶ στὸν Μονογενῆ Υἱό. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀρνεῖται τὸν Υἱό, δὲν ἔχει οὔτε τὸν Πατέρα. «Ἐγὼ εἶμαι ἡ θύρα»², λέει ὁ Ἰησοῦς, καὶ «κανένας δὲν ἔρχεται στὸν Πατέρα, ἂν δὲν περάσει ἀπὸ μένα»³. Ἐὰν ἀρνηθεῖς τὴ θύρα, θὰ σοῦ ἀποκλειστῆ ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὴ γνώση τοῦ Πατέρα. «Κανένας δὲ γνωρίζει καλὰ τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο ὁ Υἱός, καὶ ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ὁ Υἱός θὰ τὸν ἀποκαλύψει»⁴. Ἄν ἀρνηθεῖς ἐκεῖνον ποὺ ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, τότε θὰ μείνεις στὴν ἀγνοία. Ὑπάρχει στὸ Εὐαγγέλιο λόγος ποὺ λέει· «ὅποιος δὲν πιστεύει στὸν Υἱό, δὲ θὰ δεῖ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ θὰ μένει ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ σ' αὐτόν»⁵. Διότι ὁ Πατέρας ἀγανακτεῖ, ὅταν δὲν παραδεχόμαστε τὸν Μονογενῆ Υἱό του. Εἶναι φοβερὸ βέβαια γιὰ ἓνα βασιλιὰ νὰ ἀτιμάσουν ἀκόμα καὶ ἓναν ἀπλὸ στρατιώτη του, ὅταν ὅμως ἀτιμαστῆ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑνδοξοὺς ὑπασπιστὲς καὶ φίλους του, τότε ὁ

4. Ματθ. 11, 27.

5. Ἰω. 3, 36.

φίλων ἀτμασθῆ, τότε προστίθεται μείζων ἢ ὀργή· ἐὰν δὲ καὶ αὐτόν τις τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ βασιλέως ὑβρίσῃ, τίς παρακαλέσει πατέρα, ὑπὲρ υἱοῦ μονογενοῦς ἀγανακτοῦντα;

β'. **Εἴ** τις οὖν εὐσεβεῖν εἰς Θεὸν θούλεται, προσκυνεῖτω τὸν υἱόν, ἐπεὶ οὐ παραδέχεται τὴν λατρείαν ὁ Πατήρ. Πατὴρ γὰρ οὐρανόθεν ἐπεφώνησε λέγων· «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ ηὐδόκησα». Εὐδόκησεν ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ· ἐὰν μὴ καὶ σὺ εὐδοκήσῃς, ζωὴν οὐκ ἔχεις. Μὴ συμπαραφέρου τοῖς Ἰουδαίοις πανούργως λέγουσι τό, Εἷς Θεὸς μόνος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ εἰδέναί ὅτι εἷς Θεός, γίνωσκε ὅτι καὶ Υἱός ἐστι Θεοῦ μονογενῆς. Ἐγὼ τοῦτο πρῶτος οὐκ εἶπον, ἀλλ' ὁ Ψαλμωδὸς ἐκ προσώπου τοῦ Υἱοῦ λέγει· «Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σύ». Μὴ οὖν τί λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρόσεχε, ἀλλὰ τί λέγουσιν οἱ Προφῆται. Θαυμάζεις, εἰ ἀθετοῦσι τῶν Προφητῶν τὰ ρήμια οἱ τοὺς Προφῆτας λιθάσαντες καὶ ἀποκτείναντες;

γ'. **Σὺ** πίστευε εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· ἓνα δὲ λέγομεν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα μονογενῆς ἢ ἡ υἱότης ἓνα λέγομεν, ἵνα μὴ ὑπονοήσῃς ἄλλον ἓνα λέγομεν, ἵνα μὴ τὸ πολυάνυμον τῆς ἐνεργείας εἰς πολλοὺς υἱοὺς ἐκχέῃς δυσσεβῶς. Λέγεται γὰρ θύρα, ἀλλὰ μὴ ξυλίνην εἶναι νόμιζε τὴν προσηγορίαν, ἀλλὰ θύραν λογικὴν, ζῶσαν, διακριτικὴν τῶν εἰσερχομένων. Ὁδὸς καλεῖται, οὐ ποσὶ πατουμένη, ἀλλ' ὀδηγοῦσα πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα. Πρόβατον καλεῖται, οὐκ ἄλογον, ἀλλὰ τὸ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος αὐτοῦ καθαρίζον τὴν οἰκουμένην τῶν ἁμαρτιῶν, τὸ ἀγόμενον ἐνώπιον τοῦ κείροντος, καὶ γινῶσκον πότε δεῖ σιωπᾶν. Τοῦτο τὸ πρόβατον πάλιν καλεῖται ποιμῆν, ὁ λέγων· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ποι-

6. Ματθ. 3, 17.

7. Ψαλμ. 2, 7.

8. Ἰω. 14, 6.

9. Πραξ. 8, 32.

βασιλιάς ὀργίζεται περισσότερο. Ἐάν πάλι κάποιος βρῖσει τὸν ἴδιο τὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ βασιλιᾶ, ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ παρηγορήσει τὸν πατέρα πού ὀργίζεται γιὰ τὸ μοναχοπαίδι του;

2. Ἐάν λοιπὸν κανεὶς θέλει νὰ εἶναι εὐσεβὴς ἀπέναντι στὸν Θεό, ἅς προσκυνεῖ τὸν Υἱό, γιὰτὶ ἀλλιῶς ὁ Πατέρας δὲ δέχεται τὴ λατρεία του. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας φώναξε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ λέγοντας· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, μὲ τὸν ὁποῖο ἐγὼ εὐαρεστοῦμαι»⁶. Ὁ Θεὸς ἔδειξε τὴν εὐαρέσκειά του στὸν Υἱό. Ἐάν καὶ σὺ δὲν εὐαρεστήσεις τὸν Υἱό, δὲν ἔχεις ζωὴ. Μὴ παραφέρεστε μαζὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι λένε μὲ πανουργία ὅτι ὑπάρχει μόνο ἓνας Θεός, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔμαθες ὅτι ὑπάρχει ἓνας Θεός, μάθε ὅτι ὑπάρχει καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Μονογενῆς. Δὲν τὸ εἶπα ἐγὼ πρῶτος αὐτό, ἀλλὰ ὁ Ψαλμωδός, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Υἱοῦ λέει· «ὁ Κύριος εἶπε σὲ μένα· ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου»⁷. Μὴν ἀκοῦς λοιπὸν τί λένε οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ τί λένε οἱ προφῆτες. Σοῦ κάνει ἐντύπωση πού ἀθετοῦν τὰ λόγια τῶν προφητῶν, ἐκεῖνοι πού λιθοβόλησαν καὶ σκότωσαν τοὺς προφῆτες;

3. Ἐσὺ νὰ πιστεύεις σὲ ἓναν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Καὶ λέμε, ἓναν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, γιὰ νὰ εἶναι ἡ υἰότητα μονογενῆς. Λέμε ἓνα, γιὰ νὰ μὴ βάλεις μὲ τὸ μυαλό σου ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλος. Λέμε, ἓνα, γιὰ νὰ μὴ ἀποδώσεις μὲ ἀσέβεια τὰ πολλὰ ὀνόματα τῶν ἐνεργειῶν του σὲ πολλοὺς υἱούς. Διότι λέγεται βέβαια «θύρα», ἀλλὰ μὴ φανταστεῖς ὅτι ἡ ὀνομασία σημαίνει κάποια ξύλινη πόρτα, ἀλλὰ θύρα λογικὴ, ζωντανή, πού ξεχωρίζει ὅσους παίρνουν ἀπὸ αὐτήν. Ὀνομάζεται καὶ «ὁδός»⁸, ἡ ὁποία δὲν πατιέται μὲ τὰ πόδια, ἀλλὰ ὀδηγεῖ στὸν οὐράνιο Πατέρα. Ὀνομάζεται καὶ «πρόβατο»⁹, ὄχι βέβαια χωρὶς λογικό, ἀλλὰ πρόβατο πού μὲ τὸ τίμο αἷμα του καθαρίζει τὴν οἰκουμένη ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες¹⁰, τὸ ὁποῖο ὀδηγεῖται μπροστὰ σ' ἐκεῖνον πού τὸ κουρεύει καὶ γνωρίζει πότε πρέπει νὰ σιωπᾷ¹¹. Αὐτὸ τὸ πρόβατο ὀνομάζεται πάλι καὶ ποιμένας, ὁ ὁποῖος

10. Α' Πέτρ. 1, 19.

11. Ἦσ. 53, 7.

μὴν ὁ καλός»· πρόβατον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ποιμὴν διὰ τὴν
 φιlanθρωπίαν τῆς θεότητος. Καὶ θέλεις γνῶναι ὅτι καὶ πρόβατά
 ἐστὶ λογικά; Λέγει τοῖς ἀποστόλοις ὁ Σωτὴρ· «ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
 στέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων». Λέων πάλιν καλεῖται,
 οὐκ ἀνθρωποδόρος, ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν καὶ στερρὸν καὶ πεποι-
 θὸς τῆς ὑποστάσεως διὰ τῆς προσηγορίας ὡς περ ἐνδεικνύμενος.
 Λέων δὲ καλεῖται ἀπ' ἐναντίας τῷ λέοντι τῷ ἀντιδίκῳ, τῷ ὠρυ-
 ομένῳ καὶ τοὺς ἡπατημένους καταπίνοντι· ἦλθε γὰρ ὁ Σωτὴρ,
 οὐ μεταβαλὼν τὸ προῶν τῆς φύσεως τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὡς λέων
 10 δυνατὸς ἐκ φυλῆς Ἰούδα, σώζων μὲν τοὺς πιστεύοντας, κατα-
 πατῶν δὲ τὸν ἀντίδικον. Λίθος καλεῖται, οὐκ ἄψυχος ὑπὸ χειρῶν
 ἀνθρώπων λατομούμενος, ἀλλὰ λίθος ἀκρογωνιαῖος, εἰς ὃν ὁ
 πιστεύσας οὐ καταισχνυθήσεται.

δ'. **Χ**ριστὸς καλεῖται, οὐ χειρὶν ἀνθρωπίναις κεχρισμένος, ἀλλ'
 15 ὑπὸ τοῦ Πατρὸς αἰδίδως εἰς τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀρχιερωσύνην
 χρισθεῖς. Νεκρὸς καλεῖται, οὐκ ἀπομείνας ἐν νεκροῖς, ὡς πάντες
 ἐν ἄδῃ, ἀλλὰ μόνος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. Υἱὸς ἀνθρώπου κα-
 λεῖται, οὐχ ὡς ἕκαστος ἡμῶν ἐκ γῆς τὴν γέννησιν ἐσχηκώς, ἀλλ'
 ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Κύριος
 20 καλεῖται, οὐ καταχρηστικῶς, ὡς οἱ ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ ὡς φυ-
 σικὴν καὶ αἰδιδιον ἔχων κυριείαν. Ἰησοῦς καλεῖται φερωνύμως, ἐκ
 τῆς σωτηριώδους ἰάσεως ἔχων τὴν προσηγορίαν. Υἱὸς καλεῖται,
 οὐ θετικῶς προαχθεῖς, ἀλλὰ φυσικῶς γεννηθεῖς καὶ πολλαὶ τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν εἰσὶν αἱ προσηγορίαι. Ἴνα τοίνυν μὴ τὸ πολυκώ-
 25 νυμον τῆς προσηγορίας πολλοὺς υἱοὺς ποιήσῃ σε νομίζεῖν, καὶ
 διὰ τὰς πλάνας τῶν αἰρετικῶν, τῶν λεγόντων ἄλλον μὲν εἶναι

13. Ματθ. 10, 16.

16. Ψαλμ. 117, 22.

14. Α' Πέτρ. 5, 8.

17. Α' Πέτρ. 2, 4.

15. Ἀποκ. 5, 5.

18. Ματθ. 1, 16.

λέει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ καλὸς Ποιμένας»¹². Εἶναι πρόβατο ὡς ἄνθρωπος, καὶ Ποιμένας ὡς φιλόανθρωπος Θεός. Καὶ θέλεις νὰ γνωρίσεις ὅτι ὑπάρχουν καὶ λογικὰ πρόβατα; Λέει ὁ Σωτῆρας στοὺς ἀποστόλους· «νά, σᾶς στέλνω σὰν πρόβατα μέσα σέ λύκους»¹³. Ὁνομάζεται ἀκόμα καὶ λιοντάρι ὁ Υἱός, ὄχι ἀνθρωποδόρο, ἀλλὰ δείχνοντας μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ βασιλικό, τὸ στερεὸ καὶ τὸ ἀξιόπιστο τῆς ὑποστάσεώς του ὡς θεανθρώπου. Ὁνομάζεται ἐπίσης λιοντάρι σὲ ἀντίθεση μὲ ἐκεῖνο τὸ ἀνθρωποφάγο λιοντάρι ποὺ ὠρύεται καὶ καταπίνει αὐτοὺς ποὺ κατόρθωσε νὰ ἐξαπατήσῃ¹⁴. Διότι ὁ Σωτῆρας ἦρθε χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὴ πραότητα τῆς φύσεώς του, ἀλλὰ σὰν δυνατὸ λιοντάρι τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα¹⁵, ποὺ σώζει ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτὸν καὶ καταπατᾶ τὸν ἀντίδικό του. Ὁνομάζεται καὶ «λίθος»¹⁶, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄψυχος ποὺ λατομεῖται ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ «λίθος ἀκρογωνιαῖος»¹⁷, στὸν ὅποιο ὅποιος πιστέψῃ, δὲ θὰ ντροπιαστῇ.

4. Ὁνομάζεται «Χριστός»¹⁸, χωρὶς νὰ εἶναι χρισμένος μὲ χέρια ἀνθρώπινα, ἀλλ' εἶναι προαιώνια χρισμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα μὲ ἀρχιερωσύνη ὑπερκόσμου. Ὁνομάζεται καὶ «νεκρός»¹⁹, ποὺ ὅμως δὲν ἔμεινε ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, στὸν ἅδη²⁰, ἀλλὰ εἶναι ὁ μόνος ἐλεύθερος μεταξὺ τῶν νεκρῶν. Ὁνομάζεται καὶ «Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»²¹, ὄχι βέβαια γεννημένος ὅπως ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔρθῃ πάνω στὰ σύννεφα γιὰ νὰ κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς²². «Κύριος»²³ ὀνομάζεται, ὄχι καταχρηστικὰ ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει φυσικὴ καὶ προαιώνια τὴν κυριότητα· «Ἰησοῦς»²⁴ ὀνομάζεται σύμφωνα μὲ τὸ ὄνομά του, τὸ ὁποῖο ἔχει ἐξαιτίας τῆς σωτηρίας ἱασης ποὺ χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους. «Υἱός»²⁵ ὀνομάζεται, ὄχι γιὰτὶ υἱοθετήθηκε ἀφοῦ σὰν ἄνθρωπος τελειώθηκε, ἀλλὰ ἐπειδὴ γεννήθηκε κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἀκόμα ὀνόματα τοῦ Σωτῆρα μας. Γιὰ νὰ μὴ σέ κάνουν λοιπὸν τὰ πολλὰ ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκαλεῖται νὰ πιστέψῃς σὲ

19. Ἀποκ. 1, 18.

20. Παρβ. Ψαλμ. 15, 10.

21. Ματθ. 16, 13.

22. Ματθ. 24, 30.

23. Λουκᾶ 2, 11.

24. Ματθ. 1, 21.

25. Ψαλμ. 2, 7.

τὸν Χριστόν, ἄλλον δὲ τὸν Ἰησοῦν, ἄλλον δὲ τὴν θύραν καὶ τὰ λοιπὰ, προασφαλίζεται σε ἡ πίστις, λέγουσα καλῶς· «εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν»· εἰ γὰρ καὶ πολλαὶ αἱ προσηγορίαι, ἀλλ' ἐν τὸ ὑποκείμενον.

ε' 5 **Ε**κάστῳ δὲ ποικίλος ὁ Σωτὴρ γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον· τοῖς μὲν γὰρ εὐφροσύνης χρεῖαν ἔχουσι, ἄμπελος γίνεται· τοῖς δὲ χρεῖαν ἔχουσι εἰσελθεῖν, ἔστηκε θύρα· καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσι προσενέγκαι τὰς εὐχάς, ἔστηκε μεσίτης ἀρχιερεύς. Πάλιν τοῖς ἔχουσι ἁμαρτίας γίνεται πρόβατον, ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν σφαια-
10 σθῆ· τοῖς πᾶσι γίνεται τὰ πάντα, μένων αὐτὸς κατὰ φύσιν ὅπερ ἐστὶ Μένων γὰρ καὶ ἔχων τὸ τῆς νιότητος ἀληθῶς ἀπαράτρε-
πτον ἀξίωμα, οἷά τις κάλλιστος ἰατρός καὶ διδάσκαλος συμπα-
θῆς, συμπεριφέρεται ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις· Κύριος ὢν κατὰ ἀλήθειαν, οὐκ ἐκ προκοπῆς τὸ κυριεύειν λαβῶν, ἀλλ' ἐκ φύσεως
15 τὸ τῆς κυριότητος ἔχων ἀξίωμα, καὶ οὐ καταχρηστικῶς, ὡς ἡ-
μεῖς, κύριος καλούμενος, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ κύριος ὢν, ἐπειδὴ νεύ-
ματι Πατρὸς κυριεύει τῶν οἰκείων δημιουργημάτων· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἔχομεν τὸ κυριεύειν ἀνθρώπων ἰσοτίμων καὶ ὁμοιοπαθῶν, πολλακίς δὲ καὶ προγενεστέρων· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
20 Χριστοῦ τὸ κυριεύειν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πρῶτον ποιητῆς, εἶτα Κύριος πρῶτον ἐποίησε θελήματι Πατρὸς τὰ πάντα, εἶτα κυρι-
εύει τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων.

ς' **Χ**ριστὸς Κύριός ἐστιν, ὁ τεχθεὶς ἐν πόλει Δαβὶδ. Καὶ θέλεις γινῶναι ὅτι σὺν τῷ Πατρὶ καὶ πρὸ τῆς ἐναθρωπήσεώς ἐστι Χρι-
25 στὸς Κύριος, ἵνα μὴ μόνον τῇ πίστει προαδέξῃ τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ

25α. Ὑπαινιγμὸς στὶς πλάνες τῶν αἵρετικῶν, ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ Ἰησοῦς, ὅπως οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Κηρίνθου, οἱ Ὀφῖται, καὶ οἱ Οὐαλεντιανοί.

πολλούς υίους, και για τις πλάνες τῶν αἰρετικῶν, πού λένε ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Χριστός, ἄλλος ὁ Ἰησοῦς, ἄλλος ἢ θύρα και τὰ λοιπά, σέ προφυλάσσει τὸ ἄρθρο τῆς πίστεως πού λέει ὀρθά· «σέ ἕναν Κύριο Ἰησοῦ Χριστόν», διότι, ἂν και τὰ ὀνόματα εἶναι πολλά, ὅμως τὸ πρόσωπο εἶναι ἕνα^{25α}.

5. **Σ**τὸν καθένα, ἀνάλογα μὲ τὸ συμφέρον του, ὁ Σωτήρας ἐμφανίζεται διαφορετικός. Σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη εὐφροσύνης, γίνεται ἄμπελος²⁶. Σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη νὰ μποῦν μέσα, γίνεται θύρα. Σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη νὰ προσφέρουν τὶς προσευχές τους, γίνεται μεσίτης ἀρχιερέας. Ἐπίσης σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἁμαρτίες, γίνεται πρόβατο, γιὰ νὰ σφαγιασθεῖ ὑπὲρ αὐτῶν. Γιὰ ὅλους γίνεται τὰ πάντα, μένοντας ἀναλλοίωτος στὴν οὐσία του αὐτὸ πού εἶναι. Μένοντας δηλαδή και διατηρώντας ἀπαράλλακτο τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, συμπαρίσταται σὲ κάθε ἀνάγκη μας σὰν ὁ πιὸ καλὸς γιατρὸς και συμπαθὴς δάσκαλος, διότι εἶναι Κύριος ἀληθινός, πού δὲν ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τῆς κυριότητος μὲ προοδευτικὴ τελειοποίηση, ἀλλὰ τὸ ἔχει «ἐκ φύσεως» και ὄχι καταχρησικά, ὅπως ἐμεῖς, ὀνομαζόμενος Κύριος και ὄντας Κύριος ἀληθινός. Διότι μὲ τὴν ἀπόλυτη συγκατάθεση τοῦ Πατέρα του εἶναι Κύριος ὅλων τῶν δημιουργημάτων του. Καὶ ἐμεῖς βέβαια ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζουμε σὲ ἀνθρώπους ἰσότιμους και ὀμοιοπαθεῖς, και πολλές φορές και ἀρχαιότερους. Πολλές φορές μάλιστα νέος στὰ χρόνια ἀρχοντας ἐξουσιάζει ὑπὲρ γερωντότερους. Στὸν Κύριό μας ὅμως Ἰησοῦ Χριστό ἢ κυριότητα δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι πρῶτα Δημιουργὸς και ἔπειτα Κύριος. Πρῶτα θεμελίωσε τὰ πάντα μὲ τὴ θέληση τοῦ Πατέρα του, και ὕστερα ἔγινε Κύριος αὐτῶν πού δημιούργησε.

6. **Ο** Χριστὸς Κύριος εἶναι ἐκεῖνος πού γεννήθηκε στὴν πόλη τοῦ Δαβὶδ²⁷. Θέλεις τώρα νὰ μέθεις, ὅτι και πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα του ὁ Χριστὸς Κύριος, ὥστε ὄχι

26. Ἰω. 15, 1.

27. Λουκᾶ 2, 11.

καὶ ἀπόδειξιν λάβης ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς; Ἐλθέ ἐπὶ τὴν
 πρώτην βίβλον, τὴν Γένεσιν. Λέγει ὁ Θεός· «Ποιήσωμεν ἄνθρω-
 πον οὐ κατ' εἰκόνα ἐμήν, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν». Καὶ με-
 τὰ τὸ γενέσθαι τὸν Ἀδὰμ φησί· «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄν-
 5 θρωπον, κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν»· οὐ γὰρ περιώ-
 ρισεν εἰς τὸν Πατέρα μόνον τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, ἀλλὰ συμ-
 περιέλαβε καὶ τὸν Υἱόν, ἵνα δειχθῆ ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον
 Θεοῦ ποίημα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὄντος
 καὶ αὐτοῦ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Οὗτος ὁ Κύριος, ὁ τῷ Πατρὶ συνερ-
 10 γαζύμενος, συνήργησε καὶ ἐπὶ Σοδόμων κατὰ τὴν λέγουσαν
 Γραφήν· «καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα πῦρ καὶ
 θεῖον παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ». Οὗτος ὁ Κύριος ὤφθη τῷ
 Μωυσεῖ πάλιν ὡς ἐδύνατο ἰδεῖν· φιλόανθρωπος γὰρ ὁ Κύριος, αἰεὶ
 συμπεριφερόμενος ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις.

ζ'. 15 **Κ**αὶ ἵνα γνῶς ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Μωυσεῖ ὀφθείς, δέξαι
 μαρτυρίαν Παύλου λέγοντος «ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκο-
 λουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός»· καὶ πάλιν· «πίστει
 Μωυσῆς κατέλιπεν Αἴγυπτον»· καὶ μετ' ὀλίγα φησί· «κρείττονα
 πλοῦτον ἠγησάμενος τὸν ὄνειδιασμόν τοῦ Χριστοῦ τῶν ἐν Αἰγύ-
 20 πτω θησαυρῶν». Οὗτος ὁ Μωυσῆς φησι πρὸς αὐτόν· «Ἐμφάνι-
 σόν μοι σεαυτόν». Βλέπεις ὅτι καὶ οἱ Προφῆται τότε ἔβλεπον τὸν
 Χριστόν, ἀλλὰ καθὼς ἐχώρουν ἕκαστος· «Ἐμφάνισόν μοι σεαυ-
 τόν, γνωστῶς ἴδω σε»· ὁ δὲ φησιν· «οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν
 μου, καὶ ζήσεται». Διὰ τοῦτο τοίνυν, ἐπειδὴ τὸ τῆς θεότητος
 25 πρόσωπον οὐδεὶς ἠδύνατο ἰδεῖν ζῶν, ἀνέλαβε τὸ τῆς ἀνθρωπό-
 τητος πρόσωπον, ἵνα τοῦτο ἰδόντες ζήσωμεν. Καὶ ὅτε δὲ ἠθέλη-
 σε καὶ αὐτὸ τοῦτο δεῖξαι, μετ' ὀλίγης ἀξίας, ὅτι τὸ πρόσωπον

28. Γεν. 1, 26.

31. Ἐξ. 3, 2.

29. Γεν. 1, 27.

32. Α' Κορ. 10, 4.

30. Γεν. 19, 24.

33. Ἐβρ. 11, 27.

μόνο νὰ παραδεχθεῖς μὲ τὴν πίστη αὐτὸ πού λέω, ἀλλὰ νὰ ἔχεις καὶ ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη; Ἔλα στὸ πρῶτο βιβλίο της, τὴ Γένεση. Λέει ὁ Θεός· «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο», ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν δική μου εἰκόνα, ἀλλὰ «σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας»²⁸. Καὶ μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ Ἀδάμ λέει· «καὶ ἔκαμε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἔκαμε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ»²⁹. Δὲν περιόρισε δηλαδὴ μόνο στὸν Πατέρα τὸ ἀξίωμα τῆς θεότητος, ἀλλὰ συμπεριέλαβε καὶ τὸν Υἱό, γιὰ νὰ δειχθεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι δημιούργημα μόνο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού καὶ αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Αὐτὸς ὁ Κύριος, πού συνεργάζεται μὲ τὸν Πατέρα, συναργάστηκε καὶ στὴν καταστροφή τῶν Σοδόμων, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή πού λέει· «καὶ ἔβρεξε ὁ Κύριος στὰ Σόδομα καὶ στὰ Γόμορα φωτιὰ καὶ θειάφι, πού προερχόταν ἀπὸ τὸν Κύριο ἀπὸ τὸν οὐρανόν»³⁰. Αὐτὸς ὁ Κύριος εἶναι πού φανερώθηκε πάλι στὸν Μωυσῆ, ὅσο μπορούσε ἐκεῖνος νὰ τὸν δεῖ³¹. Γιατὶ ὁ Κύριος εἶναι φιλόανθρωπος καὶ μᾶς συμπαραστέκεται πάντοτε στὶς ἀδυναμίες μας.

7. **Κ**αὶ γιὰ νὰ βεβαιωθεῖς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἐμφανίστηκε στὸν Μωυσῆ, δέξου τὴ μαρτυρία τοῦ Παύλου πού λέει· «ἐπὶ ναν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πέτρα πού τοὺς ἀκολουθοῦσε, καὶ ἡ πέτρα αὕτη ἦταν ὁ Χριστός»³². Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέει· «ἀπὸ πίστη ὁ Μωυσῆς ἐγκατέλειψε τὴν Αἴγυπτο»³³. Καὶ λίγο παρακάτω λέει· «γιατὶ ὁ Μωυσῆς θεώρησε μεγαλύτερο πλοῦτο τὸν ἐξευτελισμὸ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου»³⁴. Ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς λέει στὸν Θεό· «φάνερωσέ μου τὸν ἑαυτό σου»³⁵. Βλέπεις ὅτι τότε καὶ οἱ προφῆτες ἔβλεπαν τὸν Χριστό, ἀλλὰ ὅσο μπορούσε ὁ καθένας νὰ δεχθεῖ. «Φάνερωσέ μου τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ σὲ δῶ»³⁶. Καὶ ἐκεῖνος λέει· «κανένας, πού θὰ δεῖ τὸ πρόσωπό μου, δὲν θὰ ζήσει»³⁷. Γι' αὐτὸ λοιπόν, ἐπειδὴ κανένας δὲν μπορούσε νὰ δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ζήσει, πῆρε τὴν ἀνθρώπινη μορφή, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὴ δοῦμε καὶ νὰ ζήσουμε. Καὶ ὅταν θέλησε νὰ δείξει λίγο μόνο τὸ θεανθρώπινο πρόσωπό του, τότε πού τὸ πρόσωπό του ἔ-

34. Ἐβρ. 11, 26.

35. Ἐξ. 33, 13.

36. Ὅπ. π.

37. Ἐξ. 33, 20.

αὐτοῦ ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος, οἱ μαθηταὶ πίπτουσι φοβηθέντες· εἰ δὲ τὸ τοῦ σώματος πρόσωπον λάμπαν, οὐ καθὸ ἡδύνατο ὁ ἐνεργῶν, ἀλλὰ καθὸ ἐχώρουν οἱ μαθηταί, ἐφόβησεν αὐτούς, καὶ ὁμῶς ἐνέγκαι οὐκ ἡδύνήθησαν, πῶς εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα ἀτενίσαι τις ἡδύνατο; Μέγα, φησὶν ὁ Κύριος, ἐπιθυμεῖς, ὦ Μωυσῆ, καὶ ἀποδέχομαί σου τὴν ἄπληστον ἐπιθυμίαν, «καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον ποιήσω», ἀλλὰ καθὸ χωρεῖς. «Ἴδου τίθημί σε εἰς τὴν ὀπὴν τῆς πέτρας»· ὡς γὰρ μικρός, μενεῖς ἐν μικρᾷ περιγραφῇ.

η'. Ὡδέ μοι λοιπὸν ἀσφάλισον διὰ τοῦς Ἰουδαίους τὸ λεχθη-
 10 σόμενον· ὁ γὰρ σκοπὸς ἡμῖν ἀποδείξαι, ὅτι ἦν παρὰ τῷ Πατρὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· λέγει τοίνυν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Μωυσῆν· «Ἐγὼ παρελεύσομαι πρότερός σου τῇ δόξῃ μου, καὶ καλέσω ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐναντίον σου». Κύριος ὢν, ποῖον κύριον καλεῖ; Βλέπεις, ὅπως ἐπικεκαλυμμένως ἐδίδασκε τὸ εὐσεβὲς περὶ
 15 Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δίδαγμα. Καὶ πάλιν ἐν τοῖς ἐξῆς αὐτολεξεῖ γέγραπται· «καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ, καὶ ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου· καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσε Κύριος, Κύριος οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός, καὶ δικαιο-
 20 σύνην διατηρῶν, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας, ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας». Εἶτα ἐξῆς, κύψας Μωυσῆς καὶ προσκυνήσας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ καλοῦντος τὸν Πατέρα, λέγει· «συμπορευέθητι δὴ, Κύριε, μεθ' ἡμῶν».

θ'. Ἐχεις ταύτην πρώτην ἀπόδειξιν· δέξαι καὶ δευτέραν φανεράν· «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου». Κύριος Κυρίῳ ταῦτα λέγει, οὐ δούλω, ἀλλὰ Κυρίῳ μὲν τῶν πάντων, Υἱῷ δὲ αὐτοῦ, ᾧ πάντα ὑπέταξεν. «Ὅταν δὲ εἴτῃ, ὅτι πάντα

λαμψε σάν τόν ἥλιο³⁸, οἱ μαθητὲς ἔπεςαν καταγῆς ἀπὸ τὸν φόβο τους³⁹. Ἄν λοιπόν, τὸ σωματικὸ πρόσωπὸ του, ποὺ ἔλαμψε, ὅχι ὅπως μπορούσε αὐτὸς ποὺ τὸ ἔκανε νὰ λάμψει, ἀλλὰ ὅπως μπορούσαν νὰ τὸ ἀτενίσουν οἱ μαθητὲς, ἐκείνους τοὺς φόβησε καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ ἀντέξουν, πῶς θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀτενίσει τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητος; Μεγάλον πρᾶγμα ἐπιθυμεῖς, Μωυσῆ, λέει ὁ Κύριος, «ἀλλὰ θὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμία σου»⁴⁰, ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις σου. «Νά, σὲ βάζω ἐδῶ στὴν τρύπα τῆς πέτρας»⁴¹. Διότι σάν μικρὸς ποὺ εἶσαι, θὰ μείνεις περιορισμένος σὲ μικρὸ τόπο.

8. **Μ**ὲ αὐτὸ λοιπόν τὸν τρόπο φύλαξε αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι ὁ σκοπὸς μας εἶναι νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρχε κοντὰ στὸν Πατέρα. Λέει λοιπόν ὁ Κύριος στὸν Μωυσῆ· «Ἐγὼ θὰ περάσω πρὶν ἀπὸ σένα μὲ τὴ δόξα μου, καὶ θὰ φωνάξω μὲ τὸ ὄνομά του τὸν Κύριο μπροστὰ σου». Ἄφοῦ ὅμως ὁ ἴδιος εἶναι Κύριος, ποιὸν Κύριο θὰ φωνάξει; Βλέπεις ὅτι συγκεκαλυμμένα δίδασκε τότε ὁ Θεὸς τὴν εὐσεβῆ διδασκαλία γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Καὶ πάλι στὴ συνέχεια γράφεται αὐτολεξεί· «καὶ κατέβηκε ὁ Κύριος μέσα σὲ νεφέλη καὶ στάθηκε ἐκεῖ ὅπου βρισκόταν ὁ Μωυσῆς, καὶ κάλεσε τὸν Κύριο μὲ τὸ ὄνομά του. Καὶ πέρασε ὁ Κύριος ἀπὸ μπροστὰ του, καὶ ἀκούστηκε νὰ λέει· Ὁ Κύριος εἶναι σπλαχνικὸς καὶ γεμᾶτος ἔλεος, μακρόθυμος καὶ πολυεύσπλαγχνος καὶ ἀληθινός, καὶ χαρίζει δικαιοσύνη καὶ ἐλεεῖ χιλιάδες γενεές, ἀφαιρώντας ἀνομίες, ἀδικίες καὶ ἁμαρτίες»⁴². Στὴ συνέχεια ὁ Μωυσῆς ἔσκυψε καὶ προσκύνησε μπροστὰ στὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος καλοῦσε τὸν Πατέρα του, καὶ εἶπε· «ἔλα λοιπόν καὶ βάδισε μαζί μας, Κύριε»⁴³.

9. **Ἐ**χεις αὐτὴν τὴν πρώτη ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη· δέξου τώρα καὶ τὴ δεύτερη τὴν πιὸ φανερή· «εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου· κάθησε στὰ δεξιά μου»⁴⁴. Ὁ Κύριος τὰ λέει αὐτὰ σὲ Κύριο καὶ ὅχι σὲ δούλο, ἀλλὰ στὸν Κύριο τῶν ὄλων καὶ Υἱό

41. Ἔξ. 33, 22.

43. Ἔξ. 34, 8-9.

42. Ἔξ. 34, 5-7.

44. Ψαλμ. 109, 1.

αὐτῷ ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτός τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα» καὶ τὰ ἐξῆς, «ἵνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι». Κύριός ἐστι τῶν πάντων ὁ Μονογενῆς Υἱός· Υἱός δὲ τοῦ Πατρὸς εὐπειθής, οὐχ ἀρπάσας τὸ κυριεύειν, ἀλλὰ παρ' αὐτοπροαιρέτου λα-
5 θῶν φυσικῶς· οὔτε γὰρ Υἱὸς ἤρπασεν, οὔτε Πατὴρ ἐφθόνησε τῆς μεταδόσεως αὐτός ἐστιν ὁ λέγων· «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου»· παρεδόθη μοι, οὐχ ὡς πρότερον μὴ ἔχοντι, καὶ τηρῶ καλῶς, οὐκ ἀποστερῶν τὸν δεδωκότα.

41. **Κ**ύριος τοίνυν ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· Κύριος ὁ τεχθεὶς ἐν
10 Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, κατὰ τὸν εἰρηκότα τοῖς ποιμέσιν ἄγγελον· «εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν Χριστὸς Κύριος σήμερον ἐν πόλει Δαβὶδ», περὶ οὗ φησιν ἀλλαχοῦ τῶν Ἀποστόλων τις· «τὸν Λόγον, ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗτός
15 ἐστὶ πάντων Κύριος». Ὅταν δὲ εἴπῃ τὸ «πάντων» μηδὲν ὑπεξέλης τῆς κυριότητος· εἴτε γὰρ ἄγγελοι, εἴτε ἀρχάγγελοι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι, εἴτε τι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ὀνομαζόμενον γεννητόν, πάντα ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Υἱοῦ τυγχάνει· Ἀγγέλων ἐστὶ Κύριος, καθὼς ἔχεις ἐν εὐαγγελίοις ὅτι· «τότε ἀπέστη ὁ διά-
20 βολος ἀπ' αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ»· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἔβοήθουν αὐτῷ, ἀλλὰ «διηκόνουν αὐτῷ», ὅπερ ἐστὶ δουλικῶς μέλλοντος αὐτοῦ γεννᾶσθαι ἐκ Παρθένου, ὑπηρετεῖ τότε ὁ Γαβριήλ, οἰκειὸν ἀξίωμα λαθὼν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ· μέλλοντος αὐτοῦ πορεύεσθαι εἰς Αἴγυπτον, ἵνα κατα-
25 λύσῃ τὰ χειροποιήτα τῆς Αἰγύπτου, πάλιν ἄγγελος κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ· σταυρωθέντος αὐτοῦ καὶ ἀναστάντος, ἄγ-

45. Ἐβρ. 2,8.

46. Α' Κορ. 15,27-28.

47. Φιλ. 2,6.

48. Ματθ. 11,27. Λουκᾶ 10,22.

49. Λουκᾶ 2,11.

50. Πραξ. 10,36.

51. Κολ. 1,16.

52. Ἐβρ. 1,21.

του, σὸν ὁποῖο ὑπέταξε τὰ πάντα⁴⁵. «Καὶ ὅταν λέει, ὅτι ὅλα ἔχουν ὑποταχθεῖ σ' αὐτόν, εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ὑπέταξε σ' αὐτόν τὰ πάντα» καὶ τὰ παρακάτω, «ὥστε νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα σὲ ὅλους»⁴⁶. Ὁ Μονογενὴς Υἱὸς εἶναι ὁ Κύριος ὅλων, ὑπάκουος ὁμῶς Υἱὸς τοῦ Πατέρα⁴⁷, ποῦ δὲν ἄρπαξε τὴν κυριαρχικὴ ἐξουσία, ἀλλὰ τὴν πῆρε αὐτοπροαίρετα κατὰ τρόπο φυσικό. Διότι οὔτε ὁ Υἱὸς τὴν ἄρπαξε, οὔτε ὁ Πατέρας φθόνησε γιὰ τὴ μετάδοση τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας. Αὐτὸς εἶναι ποῦ λέει «ὅλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου»⁴⁸. Μοῦ παραδόθηκαν, ὄχι σὰν νὰ μὴ τὰ εἶχα προηγουμένως, καὶ τὰ διατηρῶ καλά, χωρὶς νὰ τὰ στερῶ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου.

10. **Κ**ύριος λοιπὸν εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Κύριος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπε ὁ ἄγγελος στοὺς βοσκούς· «σᾶς ἀναγγέλλω χαρμόσυνο μήνυμα καὶ χαρὰ μεγάλη, ὅτι σήμερα γεννήθηκε γιὰ χάρη σας στὴν πόλη τοῦ Δαβὶδ ὁ Χριστὸς Κύριος»⁴⁹, γιὰ τὸν ὁποῖο λέει ἄλλοῦ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους· «ἔστειλε τὸν Λόγο του στοὺς Ἰσραηλιῖτες μὲ τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα εἰρήνης, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος ὅλων»⁵⁰. Καὶ ὅταν λέει «ὅλων», νὰ μὴ ἐξαιρέσεις τίποτα ἀπὸ τὴν κυριαρχικὴ ἐξουσία του. Γιατὶ εἴτε εἶναι ἄγγελοι, εἴτε ἀρχάγγελοι, εἴτε ἀρχές, εἴτε ἐξουσίες⁵¹, εἴτε ὅτιδήποτε ἄλλο, ποῦ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ὀνομάζεται γεννητό⁵², ὅλα βρῖσκονται κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχικὴ ἐξουσία τοῦ Υἱοῦ. Εἶναι Κύριος τῶν ἀγγέλων, ὅπως ἀναφέρεται στὸ Εὐαγγέλιο· «τότε ἔφυγε ὁ διάβολος ἀπὸ αὐτόν καὶ οἱ ἄγγελοι προσῆλθαν καὶ τὸν διακονοῦσαν»⁵³. Δὲν λέει ὅτι ἔβη ἀπὸ τὸν βοθητοῦσαν, ἀλλὰ ὅτι «τὸν διακονοῦσαν», πράγμα ποῦ σημαίνει δουλικά. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν Παρθένο, τότε τὸν ὑπηρετοῦσε ὁ Γαβριήλ, παίρνοντας σὰν προσωπικό του καθῆκον νὰ τὸν ὑπηρετεῖ. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πορευτεῖ στὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ καταλύσει τὰ χειροποίητα εἰδῶλα τῆς Αἰγύπτου⁵⁴,

53. Ματθ. 4, 11.

54. Ἦσ. 19, 1. Πρβλ. Ἀκάθιστον ὕμνον «Λάμπας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ... Τὰ γὰρ εἰδῶλα ταύτης, Σωτήρ, μὴ ἐνέγκαντά σου τὴν ἰσχύν, πέπτωκεν».

γελος εὐηγγελίσατο, καὶ λέγει ταῖς γυναῖξιν, ὡς καλὸς οἰκέτης· «πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἀνέστη, καὶ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν»· μονονουχὶ τοῦτο λέγων· οὐ παρέβην τὸ πρόσταγμα· μαρτύρομαι τὸ εἰρηκέναι ὑμῖν ἵν, ἐὰν ἀμελήσητε, μὴ κατ' ἐμοῦ ἢ τὰ τῆς μέμψεως, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀμελησάντων. Οὗτος τοίνυν ἐστὶν ὁ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, περὶ οὗ καὶ νῦν τὸ ἀνάγνωσμα λέγει· «καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοῖ πολλοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς», καὶ ἐξῆς· «ἡμῖν δὲ εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ».

ια'. Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς καλεῖται διωνύμως· Ἰησοῦς διὰ τὸ σῶζειν, Χριστὸς διὰ τὸ ἱερατεύειν. Καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ θεοπέσιος τῶν προφητῶν Μωυσῆς, ἀνδράσι δυοῖ τοῖς πάντων ἐγκρίτοις, τὰς δύο ταύτας προσηγορίας ἐχαρίσατο· τὸν μὲν οἰκειὸν τῆς ἀρχῆς διάδοχον Αὐσῆν Ἰησοῦν μετονομάσας, τὸν δὲ οἰκειὸν ἀδελφόν, τὸν Ἀαρών, ἐπονομάσας Χριστόν, ἵνα διὰ δύο ἀνθρώπων ἐγκρίτων τὸ ἀρχιερατικὸν ἅμα καὶ βασιλικὸν τοῦ μέλλοντος ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ παραστήσῃ. Ἀρχιερεὺς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀαρών, ἐπειδὴ «οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενέσθαι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Τύπον δὲ ἔφερεν αὐτοῦ ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς κατὰ πολλά· ἀρξάμενος γὰρ ἄρχειν τοῦ λαοῦ, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς βαπτισθεὶς ἤρξατο εὐαγγελίζεσθαι. Δώδεκα δὲ διαιροῦντας τὴν κληρονομίαν

55. Ματθ. 2, 12. 56. Ματθ. 28, 7. 57. Α' Κορ. 8, 5. 58. Α' Κορ. 8, 6.

58α. «Χριστοὶ» λέγονταν ὄχι μόνο οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐπειδὴ χρίονταν μὲ λάδι. Χριστὸς λέγεται καὶ ὁ Ἰησοῦς ὄχι μόνο ὡς βασιλιάς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρχιερέας πού πρόσφερε τὸν ἑαυτό του ὡς θύμα πρὸς χάριν μας. Ὁ Κύριος ὁμοῦ δὲν χρίστηκε μὲ λάδι, ἀλλὰ μὲ ἅγιο Πνεῦμα (βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς

πάλι ἄγγελος φανερώθηκε στὸ ὄνειρο τοῦ Ἰωσήφ⁵⁵. Ὄταν σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε ἄγγελος ἔφερε τὸ χαρμόσυνο μήνυμα, καὶ εἶπε σὺς γυναῖκες σὰν καλὸς δοῦλος· «πηγαίνετε καὶ πέστε στοὺς μαθητὲς του, ὅτι ἀναστήθηκε καὶ θὰ σᾶς συναντήσῃ στὴ Γαλιλαία. Νά, σᾶς τὸ εἶπα»⁵⁶. Σὰν νὰ τοὺς ἔλεγε· Δὲν παρέβηκα τὴν ἐντολή. Σᾶς ἀναγγέλλω ὅτι σᾶς τὸ ἔχω πεῖ, ὥστε, ἂν ἀμελήσετε καὶ δὲν πᾶτε ἐκεῖ, νὰ μὴ κατηγορηθῶ ἐγώ, ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ ἀμέλησαν. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ τώρα κάνει λόγο τὸ ἀνάγνωσμα· «γιατί, ἂν καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ ὀνομάζονται θεοί, εἴτε στὸν οὐρανό, εἴτε στὴ γῆ»⁵⁷ καὶ τὰ ἐξῆς, «γιὰ μᾶς ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγιναν ὅλα καὶ στὸν ὁποῖο ἐμεῖς ἀποβλέπουμε· καὶ ἓνας Κύριος ὑπάρχει, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα καὶ ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ»⁵⁸.

11. **Κ**αὶ ὀνομάζεται μὲ δύο ὀνόματα, Ἰησοῦς Χριστός· Ἰησοῦς ἐπειδὴ σώζει, καὶ Χριστός ἐπειδὴ εἶναι ἀρχιερέας⁵⁹. Καὶ αὐτὸ γνωρίζοντάς το ὁ θεσπέσιος Μωυσῆς, χάρισε τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα σὲ δύο ἄνδρες, τοὺς πιὸ διακεκριμένους ἀπὸ ὅλους. Τὸ πρῶτο στὸν διάδοχό του Αὐσῆ, μετονομάζοντάς τον Ἰησοῦν⁵⁹, καὶ τὸ δεύτερο στὸν ἀδελφό του Ἀαρών, ποὺ τὸν ὀνόμασε Χριστό⁶⁰, ὥστε μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς διακεκριμένους ἀνθρώπους, νὰ προτυπώσῃ τὸ βασιλικὸ καὶ τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀρχιερέας «κατὰ τὴν τάξη Ἀαρών», ἐπειδὴ «δὲν δόξασε τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ νὰ γίνῃ μόνος του ἀρχιερέας, ἀλλὰ τὸν δόξασε ἐκεῖνος ποὺ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ αἰώνιος ἀρχιερέας κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ»⁶¹. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ πάλι ἀποτελοῦσε προτύπωση αὐτοῦ σὲ πολλὰ, διότι, ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἄρχισε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη⁶², ἀπὸ ὅπου ἄρχισε καὶ ὁ Χριστὸς νὰ κηρύττει⁶³, ἀφοῦ πρῶτα βαπτίστηκε⁶⁴. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὄρισε κληρονόμους του δώδεκα ἄνδρες. Καὶ ὁ Ἰησοῦς

δὲν χρίστηκε μὲ λάδι, ἀλλὰ μὲ ἅγιο Πνεῦμα. (βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Ψαλμὸν ΜΕ', καὶ Ὁμιλία Α' εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας).

59. Ἀριθμ. 13, 17.

60. Λευϊτ. 8, 12.

61. Ἐβρ. 5, 6.

62. Ἰησ. Ναυῆ 3, 1.

63. Ματθ. 4, 17.

64. Ματθ. 3, 16.

καθίστησιν ὁ τοῦ Ναυῆ υἱός, καὶ δώδεκα τοὺς ἀποστόλους κήρυ-
 κας τῆς ἀληθείας εἰς πᾶσαν τὸν οἰκουμένην ἀποστέλλει ὁ Ἰη-
 σοῦς. Πιστεύσασαν Ραάβ τὴν πόρνην ἔσωσεν ὁ τυπικός, ὁ δὲ
 ἀληθής φησιν «ἰδοὺ οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς
 5 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλαλαγμῶ μόνον ἐπὶ τοῦ τυπικοῦ
 κατέπεσε τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχῶ, καὶ διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Ἰησοῦν, «οὐ
 μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθου» πέπτωκεν ὁ ἄντικρος ἡμῶν τῶν
 Ἰουδαίων ναός οὐχ ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ πεσεῖν αἰτία, ἀλλ' ὅτι ἡ
 ἁμαρτία τῶν παρανόμων γέγονε τοῦ πεσεῖν αἰτία.

16'. 10 **Εἰς** ἔστι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὄνομα θαυμαστόν ὑπὸ τῶν
 Προφητῶν πλαγίως προαναφωνούμενον· λέγει γὰρ Ἡσαΐας ὁ
 προφήτης· «ἰδοὺ ὁ Σωτὴρ σοι παραγίνεται, ἔχων τὸν ἑαυτοῦ
 μισθόν»· Σωτὴρ δὲ παρὰ Ἑβραίοις ὁ Ἰησοῦς ἐρμηνεύεται· τὸ
 γὰρ κυριοκτόνον τῶν Ἰουδαίων περιβλέπουσα ἡ προφητικὴ
 15 χάρις, ἐκάλυψε τὴν προσηγορίαν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ προειδέναι σα-
 φῶς ἐτοίμως ἐπιβουλεύσωσιν· Ἰησοῦς δὲ ἐκλήθη, οὐχ ὑπὸ ἀν-
 θρώπων, ἀλλὰ ὑπὸ ἀγγέλου φανερωῶς, οὐκ ἰδίᾳ ἐξουσία ἐλθόν-
 τος, ἀλλὰ δυνάμει Θεοῦ ἀποσταλέντος, τοῦ λέγοντος πρὸς τὸν
 Ἰωσήφ· «μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ
 20 γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου· τέξεται δὲ υἱ-
 όν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν»· καὶ τὴν αἰτίαν τῆς
 προσηγορίας ἀποδιδούς, εὐθέως λέγει· «Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν
 λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Ἐκ κοιλίας μητρός μου
 ἐκάλεσε τὸ ὄνομά μου»· διὰ τὸ προλέγειν τὸν ἄγγελον ὅτι Ἰη-
 25 σοῦς κληθήσεται. Καὶ πάλιν περὶ τῆς ὑπὸ Ἡρώδου ἐπιβουλῆς
 λέγει· «καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἔκρυψέ με».

65. Ἰησ. Ναυῆ 6, 25.

67. Ἰησ. Ναυῆ 6, 21.

66. Ματθ. 21, 31.

68. Ματθ. 24, 2.

Χριστὸς ἀπέστειλε δώδεκα ἀποστόλους κήρυκες τῆς ἀλήθειας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένην. Ὁ τυπικὸς Ἰησοῦς ἔσωσε τὴν πόρνη Ραάβ, ὅταν πίστεψε⁶⁹. Καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς λέει· «νά, οἱ τελῶνες καὶ οἱ πόρνες θὰ πᾶνε πρὶν ἀπὸ σᾶς στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁶⁹. Μόνο μὲ τὸν ἀλαλαγμὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ τυπικοῦ Ἰησοῦ γκρεμίστηκαν τὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς⁷⁰. Καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ πεῖ μόνο, «δὲ θὰ μείνει ἐδῶ λιθάρι πᾶνω σὲ λιθάρι»⁶⁹, γκρεμίστηκε ὁ ἀπέναντί μας ναὸς τῶν Ἰουδαίων. Ὁχι βέβαια ὅτι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἔγιναν αἰτία νὰ πέσει ὁ ναὸς, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία τῶν παρανόμων προκάλεσε τὴν πτώση του.

12. **Έ**νας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὄνομα θαυμαστό, ποῦ προκηρύχτηκε ἔμμεσα ἀπὸ τοὺς προφῆτες. Ὁ Ἡσαΐας λόγου χάρη λέει· «νά, ἔρχεται ὁ Σωτήρας σου, φέροντας μαζί του τὸν μισθὸ του»⁶⁹. Καὶ Σωτήρας στὰ ἐβραϊκὰ ἐρμηνεύεται Ἰησοῦς. Διότι ἡ προφητικὴ χάρη, προβλέποντας τὴν πρόθεση τῶν Ἰουδαίων νὰ σκοτώσουν τὸν Κύριο, κάλυψε τὸ ὄνομά του, ὥστε νὰ μὴ τὸν γνωρίζουν καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸν σκοτώσουν. Ἰησοῦς βέβαια ὀνομάστηκε φανερὰ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἄγγελο, ποῦ δὲν ἦρθε μὲ δική του ἐξουσία, ἀλλὰ στάλθηκε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπε στὸν Ἰωσήφ· «μὴ φοβηθεῖς νὰ πάρεις μαζί σου τὴ γυναίκα σου Μαρία, διότι τὸ παιδί ποῦ θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· αὐτὴ θὰ γεννήσει υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰησοῦ»⁷⁰. Καὶ ἐξηγώντας τὴν αἰτία τοῦ ὀνόματος, ἀμέσως προσθέτει· «διότι αὐτὸς θὰ σώσει τὸν λαὸ τοῦ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του»⁷¹. Σκέψου, αὐτὸς ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμα γεννηθεῖ, πῶς εἶναι δυνατό νὰ ἔχει λαὸ δικό του, ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ πρὶν νὰ γεννηθεῖ; Καὶ αὐτὸ τὸ λέει ὁ προφήτης ὡς ἐκπρόσωπός του· «ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου μοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομά μου»⁷², ὅπως δηλαδὴ καὶ ἔγινε, ὅταν ὁ ἄγγελος προεῖπε ὅτι θὰ ὀνομαστεῖ Ἰησοῦς⁷³. Καὶ πάλι γιὰ τὴν ἐπιβουλή τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη λέει· «καὶ μὲ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ χειριοῦ του»⁷⁴.

69. Ἦσ. 62, 1.

72. Ἦσ. 49, 1.

70. Ματθ. 1, 20-21.

73. Λουκᾶ 1, 31.

71. Ὁπ. π.

εγ'. Ἰησοῦς τοίνυν ἐστὶ κατὰ μὲν Ἑβραίους σωτήρ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ὁ ἰώμενος, ἐπειδὴ ἰατρός ἐστι ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ θεραπευτῆς πνευμάτων· τυφλῶν μὲν αἰσθητῶν θεραπευτῆς, φωταγωγῶν δὲ τὰς διανοίας χωλῶν φαινομένων ἰατρός, καὶ ποδηγῶν τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· λέγων τῷ παραλυτικῷ· «μηκέτι ἁμάρτανε», καί, «ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει». Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἁμαρτίαν παρελύθη τὸ σῶμα, προεθεράπευσε τὴν ψυχὴν, ἵνα ἐπαγάγη καὶ τῷ σώματι τὴν ἴασιν. Εἴ τις τοίνυν πάσχει τὴν ψυχὴν ἐν ἁμαρτίαις, ἔχει τὸν ἰατρόν· καὶ εἴ τις ὀλιγόπιστος ἐνταῦθα, λεγέτω πρὸς αὐτόν· «βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ». Εἴ τις καὶ σωματικοῖς περιδέβληται πάθεσι, μὴ ἀπιστεῖτω, ἀλλὰ προσερχέσθω (θεραπεύει γὰρ καὶ ταῦτα), καὶ γινωσκέτω ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός.

ιδ'. Ἰουδαῖοι γὰρ καταδέχονται μὲν αὐτὸν εἶναι Ἰησοῦν, τὸ δὲ καὶ Χριστὸν εἶναι τοῦτον οὐκέτι· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος· «τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός;». Χριστός δὲ ἐστὶν ἀρχιερεὺς, ἀπαράβατον ἔχων τὴν ἱερωσύνην, οὔτε ἀπὸ χρόνων ἀρξάμενος τῆς ἱερατείας, οὔτε διάδοχον ἕτερον ἔχων τῆς ἀρχιερατείας, καθὼς ἤκουσας ἐν τῇ Κυριακῇ διαλεγομένων ἡμῶν ἐπὶ τῆς συνάξεως εἰς τό, «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ»· οὐκ ἐκ διαδοχῆς σωμάτων λαβὼν τὴν ἀρχιερωσύνην, οὐδὲ ἐλαίῳ σκευαστῷ χρισθεὶς, ἀλλὰ πρὸ τῶν αἰῶνων ὑπὸ τοῦ Πατρὸς· καὶ τοσοῦτω διαφέρων τῶν ἄλλων, ὅσῳ μεθ' ὀρκωμοσίας ἐστὶν ἱερεὺς· οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὀρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς, ὁ δὲ μεθ' ὀρκωμοσίας διὰ τοῦ λόγοντος «ᾧμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται». Αὐταρκες μὲν ἦν εἰς ἀσφάλειαν καὶ τὸ βούλεσθαι μόνον τὸν Πατέρα· διπλασίων δὲ τῆς ἀσφαλείας ὁ

75. Ἰω. 5, 14.

76. Ἰω. 5, 8.

77. Μάρκ. 9, 24.

78. Ψαλμ. 109, 4. Ἔβρ. 5, 6.

13. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν εἶναι, σύμφωνα μὲ τοὺς Ἑβραίους, Σωτήρας, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁ θεραπευτής, διότι εἶναι γιατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καὶ θεραπευτής τῶν πνευμάτων. Εἶναι θεραπευτής ἐκείνων πού ἔχουν χάσει τὴ σωματικὴ ὄραση, καὶ φωτίζει τὶς διάνοιες. Γιατρεύει τοὺς χωλοὺς πού φαίνονται, καὶ ὁδηγεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σὲ μετάνοια, λέγοντας στὸν παραλυτικό· «νὰ μὴ ἁμαρτάνεις στὸ ἐξῆς»⁷⁵, καὶ, «πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε»⁷⁶. Διότι, ἀφοῦ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τῆς ψυχῆς παρέλυσε τὸ σῶμα, θεράπευσε πρῶτα τὴν ψυχὴν, γιὰ νὰ δώσει στὴ συνέχεια καὶ τὴ θεραπεία καὶ στὸ σῶμα. Ἄν λοιπὸν κάποιου ἢ ψυχὴ πάσχει ἀπὸ ἁμαρτίες, ἔχει τὸν γιατρό. Καὶ ἂν κάποιος ἐδῶ εἶναι ὀλιγόπιστος, ἃς πεῖ σ' αὐτόν· «βοήθησέ μου τὴν ἀπιστία»⁷⁷. Ἄν κάποιος πάσχει ἀπὸ σωματικὲς ἀσθένειες, ἃς μὴ χάνει τὴν πίστη του, ἀλλὰ ἃς τὸν πλησιάσει, (διότι τὶς θεραπεύει καὶ αὐτές), καὶ ἃς γνωρίζει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός.

14. Οἱ Ἰουδαῖοι βέβαια δέχονται νὰ ὀνομάζεται Ἰησοῦς, ὄχι ὅμως καὶ Χριστός. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀπόστολος λέει· «ποιός εἶναι ψεύτης, ἂν ὄχι ἐκεῖνος πού ἀρνεῖται ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός;». Ὁ Χριστός ὅμως εἶναι ἀρχιερέας, πού ἔχει ἀνεξάλειπτη τὴν ἱερωσύνη, ἢ ὁποία δὲν ἄρχισε σὲ κάποιο ὀρισμένο χρονικὸ σημεῖο, οὔτε ὑπάρχει ἄλλος διάδοχος τῆς ἱερωσύνης του, ὅπως ἄκουσες καὶ στὴ κυριακάτικη σύναξή μας νὰ λέμε, ὅταν μιλούσαμε γιὰ τό, «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ»⁷⁸. Δὲν ἔλαβε τὴν ἀρχιερωσύνη μὲ διαδοχὴ ἀπὸ χέρια σωματικά, οὔτε χρίστηκε μὲ λάδι κατασκευασμένο, ἀλλὰ χρίστηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ διαφέρει τόσο πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχιερέας μὲ ὄρκο τοῦ Πατέρα του. Διότι οἱ ἄλλοι εἶναι ἱερεῖς χωρὶς ὄρκωμοσία, ἐνῶ αὐτὸς μὲ ὄρκον, ὅπως λέει ἡ Γραφή· «ὄρκίστηκε ὁ Κύριος καὶ δὲν ἀλλάζει γνώμη»⁷⁹. Θὰ ἦταν λοιπὸν ἀρκετὴ καὶ μόνη ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μᾶς βεβαιώσει γιὰ τὴν ἀρχιερωσύνη τοῦ Υἱοῦ. Ἐχομε ὅμως διπλάσιες ἐγγυήσεις καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο πού ἐνήργησε ὁ Πατέρας,

79. Ἑβρ. 7, 20-21. Ψαλμ. 109, 4.

τρόπος, τὸ μετὰ βουλήσεως καὶ ὄρκον παρακολουθῆσαι, «ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν τῆς πίστεως» οἱ Χριστὸν Ἰησοῦν Υἱὸν Θεοῦ καταδεχόμενοι.

15' 5 **Τ**οῦτον τὸν Χριστὸν παραγενόμενον ἤρνησαντο μὲν οἱ Ἰουδαῖοι, δαίμονες δὲ ὠμολόγησαν· ἀλλ' οὐκ ἠγνόει τοῦτον ὁ προπάτωρ Δαβὶδ, λέγων· «ἠτοιμάσα λύχνον τῷ Χριστῷ μου». Καὶ οἱ μὲν λύχνον εἶναι τὸ λαμπρὸν τῆς προφητείας ἠρμήνευσαν, οἱ δὲ τὸν λύχνον τὴν ἀναφθεῖσαν ἐκ Παρθένου σάρκα, κατὰ 10 τὸ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ· «ἔχωμεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν». Οὐκ ἠγνόει τοῦτον ὁ Προφήτης, λέγων· «καὶ ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ». Ἦδει τοῦτον καὶ Μωσῆς, ἦδει τοῦτον καὶ Ἡσαΐας, ἦδει τοῦτον καὶ Ἰερεμίας. Οὐδεὶς τῶν Προφητῶν ἠγνόει τοῦτον. Ἐπέγνωσαν τοῦτον καὶ 15 δαίμονες ἐπετίμα γὰρ αὐτοῖς, καὶ φησιν· «ὅτι ἦδειςαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι». Ἀρχιερεῖς ἠγνόησαν, καὶ δαίμονες ὠμολόγησαν· ἀρχιερεῖς ἠγνόησαν, καὶ γυνὴ Σαμαρεῖτις ἐκήρυσσε, λέγουσα· «δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μή τι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;».

15' 20 **Ο**ὗτος Ἰησοῦς ὁ Χριστός ἐστιν, ὁ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὁ διὰ τὸ ἄφθονον τῆς θεότητος πᾶσιν ἡμῖν μεταδούς τῆς ἐαυτοῦ προσηγορίας Βασιλεῖς μὲν γὰρ ἄνθρωποι ἀκοινώνητον πρὸς ἀνθρώποις ἔχουσι τῆς βασιλείας τὴν προσηγορίαν, Ἰησοῦς δὲ Χριστός, Θεοῦ Υἱὸς ὢν, Χριστιανούς 25 καλεῖσθαι ἡμᾶς κατηξίωσεν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις Καινὸν τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν καὶ πρὸ τούτου οὐκ ἐπολιτεύετο, καὶ τὰ καινοποι-

80. Ψαλμ. 131, 17.

82. Ἀμώς 4, 13.

81. Β' Κορ. 4, 7.

83. Λουκᾶ 4, 41.

τὸ ὅτι δηλαδή μετὰ τὴ φανέρωση τῆς βούλησός του ἀκολούθησε καὶ ὁ ὄρκος του, ὥστε, μὲ δύο ἀμετακίνητα πράγματα, μὲ τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνατο νὰ ψεύδεται ὁ Θεός, νὰ ἔχουμε δυνατὴ παρηγοριὰ τῆς πίστεως, ὅσοι δεχόμεστε τὸν Ἰησοῦ Χριστόν, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

15. **Αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅταν ἦρθε, οἱ Ἑβραῖοι βέβαια τὸν ἀρνήθηκαν, ἐνῶ οἱ δαίμονες τὸν ὁμολόγησαν. Ἄλλὰ δὲν τὸν ἀγνοοῦσε ὁ προπάτορας Δαβίδ, ὁ ὅποιος ἔλεγε· «ἔχω ἐτοιμάσει λυχνάρι γιὰ τὸν Χριστὸ μου»⁸⁰. Καὶ ἄλλοι ἐρμήνευσαν τὸ λυχνάρι ὡς τὸ λαμπρὸ χάρισμα τῆς προφητείας, ἄλλοι τὴ σάρκα πού ἔλαβε ἀπὸ τὴν Παρθένο, σύμφωνα μὲ ὅσα λέει ὁ Ἀπόστολος· «ἔχουμε τὸν θησαυρὸ αὐτὸν μέσα σὲ σκεύη πήλινα»⁸¹. Δὲν ἀγνοοῦσε τὸν Χριστὸ καὶ ὁ προφήτης πού λέει· «καὶ διακηρύσσοντας στοὺς ἀνθρώπους τὸν Χριστό του»⁸². Τὸν ἐγνώριζε καὶ ὁ Μωυσῆς, τὸν ἐγνώριζε καὶ ὁ Ἡσαΐας, τὸν ἐγνώριζε καὶ ὁ Ἱερεμίας. Κανένας ἀπὸ τοὺς προφῆτες δὲν τὸν ἀγνοοῦσε. Τὸν ἀναγνώρισαν καὶ οἱ δαίμονες· διότι τοὺς ἐπιτιμοῦσε, καὶ λέει ὁ Λουκᾶς· «διότι ἤξεραν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός»⁸³. Οἱ ἀρχιερεῖς τὸν ἀγνόησαν, καὶ οἱ δαίμονες τὸν ὁμολόγησαν. Οἱ ἀρχιερεῖς τὸν ἀγνόησαν, καὶ γυναῖκα Σαμαρείτιδα τὸν κήρυξε λέγοντας· «ἐλάτε νὰ δεῖτε ἕναν ἄνθρωπο, πού μου εἶπε ὅλα ὅσα ἔκανα. Μήπως αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός;»⁸⁴.**

16. **Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, «αὐτὸς πού ἦρθε ὡς ἀρχιερέας τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν»⁸⁵, καὶ ὁ ὅποιος, ἐπειδὴ ὡς Θεὸς δὲν φθονεῖ, χάρισε σὲ ὅλους μας τὸ ὄνομά του. Διότι οἱ μὲν βασιλεῖς, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωποι, δὲν μοιράζονται τὸν βασιλικὸ τίτλο τοὺς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅμως, πού εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μᾶς ἀξίωσε νὰ λεγόμεστε Χριστιανοί. Ἄλλὰ θὰ πεῖ κάποιος· Τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν εἶναι καινούργιο καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν δὲν τὸ χρησιμοποιοῦσαν, καὶ ὅλα τὰ νεόφερτα πολλές φορές ἀμ-**

84. Ἰω. 4, 29.

85. Ἑβρ. 9, 11.

ούμενα πολλάκις ἀντιλέγεται διὰ τὸ ξένον. Προησφαλίσατο τοῦτο ὁ Προφήτης λέγων· «τοῖς δὲ δουλεύουσί μοι κληθήσεται ὄνομα καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς». Ἐξετάσωμεν τοὺς Ἰουδαίους· δουλεύετε τῷ Κυρίῳ ἢ οὐ; δείξατε οὖν τὸ ὄνομα ὑμῶν τὸ καινόν· Ἰουδαῖοι γὰρ καὶ Ἰσραηλίται ἐπὶ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων Προφητῶν ἐκαλεῖσθε, καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ποῦ οὖν τὸ ὄνομα τὸ καινόν; Ἡμεῖς δέ, ἐπειδὴ δουλεύομεν τῷ Κυρίῳ, ἔχομεν τὸ ὄνομα τὸ καινόν καινόν μὲν, ἀλλ' ὄνομα τὸ καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Περιεδράξατο τῆς οἰκουμένης τοῦτο τὸ ὄνομα· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ μέχρι χώρας τινός, Χριστιανοὶ δὲ μέχρι περάτων τῆς οἰκουμένης· τὸ γὰρ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καταγγέλλεται ὄνομα.

15 **ιζ'** **Θ**έλεις δὲ γνῶναι ὅτι τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἤδεισαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐκήρυξαν, μᾶλλον δὲ καὶ Χριστὸν αὐτὸν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς; Παῦλός φησι πρὸς τοὺς ἀκούοντας «ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;». Παῦλος καταγγέλλει τὸν Χριστὸν, λέγων· «οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν». Τίς ἄρα οὗτος; Ὁ τὸ πρότερον διώξας ὦ μέγαλου θαύματος! ὁ πρότερον διώξας, αὐτὸς Χριστὸν καταγγέλλει. Διὰ τί; χρήμασιν ἄρα πεισθεῖς; Ἄλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ πείθων οὕτως. Ἄλλ' ἄρα βλέπων αὐτὸν παρόντα καὶ δυσωπούμενος; ἤδη ἦν ἀναληφθεῖς εἰς οὐρανόν. Ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸ διώκειν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐν Δαμασκῷ κήρυξ ὁ διώκτης ποία δυνάμεις; Ἄλλοι μὲν οὖν οἰκείους ὑπὲρ οἰκείων καλοῦσι μάρτυρας, ἐγὼ δὲ σοι μάρτυρα τὸν πρότερον ἐχθρὸν παρέστησα· ἔτι ἀμφιβάλλεις; Μεγάλη μὲν γὰρ Πέ-

86. Ἦσ. 65, 15-16.

87. Β' Κορ. 13, 3.

φισθητοῦνται ἐπειδὴ εἶναι ξένα. Ὁ προφήτης μᾶς ἔξασφάλισε ἀπὸ αὐτὸ λέγοντας· «σ' ἐκείνους ποὺ θὲ μὲ ὑπηρετήσουν θὰ δοθεῖ καινούργιο ὄνομα, τὸ ὁποῖο θὰ εὐλογηθεῖ πάνω στὴ γῆ»⁸⁶. Ἄς ἐρωτήσουμε τοὺς Ἰουδαίους· Ὑπηρετεῖτε τὸν Κύριο ἢ ὄχι; Δεῖξτε μας λοιπὸν τὸ καινούργιο σας ὄνομα. Διότι Ἰουδαῖοι καὶ Ἰσραηλίτες λεγόσασταν ἐπὶ Μωυσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδό σας ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα καὶ μέχρι σήμερα. Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ καινούργιο σας ὄνομα; Ἐνῶ ἐμεῖς, ἐπειδὴ ὑπηρετοῦμε τὸν Κύριο, ἔχουμε τὸ καινούργιο ὄνομα. Ὅνομα βέβαια καινούργιο, τὸ ὁποῖο ὅμως θὰ εὐλογηθεῖ πάνω στὴ γῆ. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀκούονται μέσα σὲ μιὰ χώρα, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ μέχρι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Γιατί μ' αὐτὸ κηρύσσεται τὸ ὄνομα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

17. **Θ**έλεις τώρα νὰ μάθεις, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὸ γνώριζαν καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ τὸ κήρυξαν, ἢ καλύτερα εἶχαν τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ μέσα τους; Ὁ Παῦλος λέει στοὺς ἀκροατὲς του· «ἢ ζητᾶτε ἀπόδειξη γιὰ τὸν Χριστὸ ποὺ μιλάει μέσα μου;»⁸⁷. Ὁ Παῦλος διακηρύττει τὸν Χριστὸ λέγοντας· «δὲν κηρύττουμε τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας τοὺς θεωροῦμε δούλους σας γιὰ τὴ δόξα τοῦ Ἰησοῦ»⁸⁸. Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τὰ λέει; Ὁ πρῶην διώκτης. Πόσο μεγάλο θαῦμα! Ἐκεῖνος ποὺ πρὶν ἦταν διώκτης, αὐτὸς κηρύττει τὸν Χριστό. Γιατί; Μήπως δωροδοκῆθηκε; Κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς πείσει γι' αὐτό. Μήπως ἄραγε τὸν εἶδε ζωντανὸ καὶ παρακλήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο νὰ τὸν κηρύξει; Ἦδη ὅμως ὁ Χριστὸς εἶχε ἀναληφθεῖ στοὺς οὐρανοὺς. Βγῆκε γιὰ καταδίωξη ὁ Παῦλος, καὶ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες στὴ Δαμασκὸ ὁ διώκτης ἐγινε κήρυκας⁸⁹. Μὲ ποιά δύναμη; Ἄλλοι γιὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν δικοὺς τους καλοῦν φίλους γιὰ μάρτυρες, ἐγὼ ὅμως σοῦ ἔφερα γιὰ μάρτυρα ἐκεῖνον ποὺ πρὶν ἦταν ἐχθρὸς. Ἀμφιβάλλεις ἀκόμα; Εἶναι μεγάλη βέβαια ἡ μαρτυρία τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰωάννη, ἀλλὰ κάποιοι τοὺς ὑποπτεύονται,

88. Β' Κορ. 4, 5.

89. Πράξ. 9, 20.

τρον καὶ Ἰωάννου μαρτυρία, ἀλλ' ὑποπτὸς τις ἦν οἰκειοὶ γὰρ ἦσαν· τοῦ δὲ πρότερον ἐχθροῦ, ὕστερον δὲ ὑπεραποθνήσκοντος, τίς ἔτι ἀμφιδάλλει πρὸς τὴν ἀλήθειαν;

ιη'. **Ε**νταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου, τεθαύμακα ἀληθῶς τὴν τοῦ
 5 ἁγίου Πνεύματος οἰκονομίαν· πῶς τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἐπιστολάς
 εἰς ὀλίγον περιέγραψεν ἀριθμὸν, Παύλῳ δὲ τῷ πρότερον διώκτη
 γράψαι δεκατέσσαρας ἐπιστολάς ἐχαρίσατο· οὐ γάρ, ὅτι ἦττων
 ἦν Πέτρος ἢ Ἰωάννης, ἐνέκοψε τὴν χάριν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὑπὲρ
 τοῦ ἀναμφίβολοι· εἶναι τὴν διδασκαλίαν τῷ πρότερον ὄντι
 10 ἐχθρῷ καὶ διώκτη πλεῖον ἐχαρίσατο γράφειν, ἵνα πάντες οὕτω
 πιστοποιηθῶμεν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες περὶ τοῦ Παύλου καὶ
 ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πρότερον διώκων; οὐχ ᾧδε ἦλθεν, ἵνα
 δεδεμένους ἡμᾶς ἀπαγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ; Μὴ ἐξίστασθε,
 φησὶν ὁ Παῦλος ἐγὼ οἶδα ὅτι σκληρόν μοί ἐστι πρὸς κέντρα
 15 λακτίζειν· οἶδα ὅτι «οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι
 ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ», ἀλλ' ἀγνοῶν ἐνόμιζον γὰρ
 κατάλυσιν εἶναι νόμου τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα· οὐκ ᾔδειν δὲ
 ὅτι αὐτὸς ἦλθεν πληρῶσαι τὸν νόμον, καὶ οὐ καταλῦσαι· ὑπερε-
 πλέονασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν ἐμοί.

ιθ'. 20 **Π**ολλὰι τυγχάνουσιν ἀληθεῖς, ἀγαπητοί, περὶ Χριστοῦ μαρ-
 τυρίαί. Μαρτυρεῖ Πατὴρ οὐρανόθεν περὶ τοῦ Υἱοῦ· μαρτυρεῖ τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταβαῖνον σωματικῶς ἐν εἴδει περιστερᾶς·
 μαρτυρεῖ Γαβριήλ ὁ ἀρχάγγελος, τὴν Μαριὰμ εὐαγγελιζόμενος
 μαρτυρεῖ παρθένος ἢ Θεοτόκος μαρτυρεῖ ὁ μακάριος τῆς φάτ-
 25 νης τόπος Αἴγυπτος μαρτυρεῖ ἢ ἔτι νέον ὄντα τῷ σώματι τὸν
 Δεσπότην δεξαμένη· μαρτυρεῖ Συμεών, ὁ δεξάμενος αὐτὸν ἐν
 ἀγκάλαις καὶ εἰπὼν· «νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα,

ἐπειδὴ ἦταν δικοὶ του. Ποιὸς ὅμως ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν εἰλικρίνεια ἐκείνου ποὺ ἦταν πρὶν ἐχθρὸς καὶ ὕστερα παρέδινε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ χάρη του Χριστοῦ;

18. **Φ**θάνοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου, θαύμασα πραγματικά τὴν οἰκονομία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πῶς δηλαδὴ τὶς μὲν ἐπιστολὲς τῶν ἄλλων ἀποστόλων τὶς περιορίσε σὲ ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ, ἐνῶ στὸν Παῦλο, τὸν πρῶην διώκτη, ἔδωσε τὸ χάρισμα νὰ γράψει δεκατέσσερες ἐπιστολές. Ὁχι βέβαια ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ἢ ὁ Ἰωάννης ἦταν κατώτεροι, τοὺς ἔδωσε λιγότερη χάρη. Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν ἀδιαμφισβήτητη ἡ διδασκαλία ἐκείνου, ποὺ πρὶν ἦταν ἐχθρὸς καὶ διώκτης, τοῦ χάρισε μεγαλύτερο συγγραφικὸ χάρισμα, γιὰ νὰ πειθοῦμε ἔτσι ὅλοι πιὸ πολὺ. Ἀποροῦσαν ὅλοι γιὰ τὸν Παῦλο καὶ ἔλεγαν· «Αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ πρῶην διώκτης; Δὲν ἦρθε ἐδῶ γιὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσει δεμένους στὴν Ἱερουσαλήμ;»⁹³. Μὴν ἀπορεῖτε, λέει ὁ Παῦλος· ἐγὼ ἔμαθα ὅτι «μοῦ εἶναι σκληρὸ νὰ λακτίζω σὲ καρφιά»⁹⁴. Ξέρω ὅτι «δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζομαι ἀπόστολος, διότι καταδιώξα τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁹⁵, ἀλλὰ τὸ ἔκανα ἀπὸ ἄγνοια. Ἐπειδὴ νόμιζα ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καταργοῦσε τὸν Μωσαϊκὸ νόμο. Δὲ γνώριζα ὅτι αὐτὸς ἦρθε γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸν νόμο καὶ ὄχι νὰ τὸν καταργήσει⁹⁶. Ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ ὅμως δόθηκε πλούσια σὲ μένα.

19. **Υ**πάρχουν, ἀγαπητοί μου, πολλὲς ἀληθινὲς μαρτυρίες γιὰ τὸν Χριστὸ. Μαρτυρεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Πατέρας γιὰ τὸν Υἱό⁹⁷. Μαρτυρεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ κατέβηκε σωματικὰ σὰν περιστέρι⁹⁸. Μαρτυρεῖ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, φέρνοντας τὸ χαρούμενο μήνυμα στὴ Μαρία⁹⁹. Μαρτυρεῖ ἡ παρθένος Θεοτόκος· μαρτυρεῖ ὁ μακάριος τόπος τῆς φάτνης¹⁰⁰. Μαρτυρεῖ ἡ Αἴγυπτος, ἡ ὁποία δέχθηκε τὸν Δεσπότη ἐνῶ ἀκόμα ἦταν νήπιος¹⁰¹. Μαρτυρεῖ ὁ Συμεὼν, ποὺ τὸν δέχθηκε στὴν ἀγκάλη του καὶ εἶπε, «τώρα ἀπόλυσε τὸν δοῦλο σου Δέσποτα, ὅπως μοῦ εἶχες πεῖ, εἰρηνικᾶ. Διότι τὰ μάτια μου εἶδαν

93. Ματθ. 5, 17.

96. Λουκᾶ 1, 28.

94. Ματθ. 3, 17.

97. Λουκᾶ 2, 7.

95. Λουκᾶ 3, 22.

98. Ματθ. 2, 13.

κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν· καὶ Ἄννα προφήτις, ἐγκρατής, εὐλαβεστάτη καὶ ἀσκήτρια, μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ. Μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, ὁ μέγιστος μὲν ἐν Προφήταις, ἀρχηγὸς δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τρόπον τινὰ συνάπτων ἀμφοτέρας ἐν αὐτῷ τὰς Διαθήκας, παλαιάν τε καὶ καινήν· μαρτυρεῖ ὁ Ἰορδάνης ἐν ποταμοῖς· μαρτυρεῖ θάλασσα Τιβεριάδος ἐν θαλάσσαις· δαίμονες μαρτυροῦσι λέγοντες· «τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ; Οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ». Μαρ-
10 τυροῦσιν ἄνεμοι προστασσόμενοι καὶ φιμούμενοι· πέντε ἄρτοι μαρτυροῦσιν εἰς πεντακισχιλίους πληθυνθέντες. Τὸ ξύλον τὸ ἅγιον τοῦ Σταυροῦ μαρτυρεῖ, μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν φαινόμενον, καὶ διὰ τῶν κατὰ πίστιν ἐξ αὐτοῦ λαμβανόντων ἐντεῦθεν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν σχεδὸν ἤδη πληρῶσαν· ὁ φοῖνιξ ὁ ἐπὶ τῆς
15 φάραγγος μαρτυρεῖ, τὰ θαῖα παρασχὼν παισὶ τοῖς τότε εὐφημοῦσι· τὸ Γεθσημανῆ μαρτυρεῖ, τὸν Ἰούδαν μονονουχὶ δεικνύον ἔτι τοῖς νοοῦσιν· ὁ Γολγοθᾶς ὁ ἅγιος οὗτος ὁ ὑπερανεστηκῶς μαρτυρεῖ φαινόμενος τὸν μνήμα τῆς ἀγιότητος μαρτυρεῖ, καὶ ὁ λίθος ὁ μέχρι σήμερον κείμενος ἥλιος νῦν λάμπων μαρτυρεῖ, ὁ
20 τότε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηρίου πάθους ἐκλιπών· τὸ σκότος μαρτυρεῖ, τὸ τότε γινόμενον ἀπὸ ἕκτης μέχρις ἐνάτης ὥρας τὸ φῶς μαρτυρεῖ, τὸ ἀπὸ ἐνάτης ἕως ἑσπέρας ἐκλάμπαν· τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μαρτυρεῖ τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ περ ἀνῆλθε πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ ὀμβροτόκοι νεφέλαι μαρτυροῦσι, δεξάμεναι τὸν
25 Δεσπότην, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Ψαλμωδός «ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης». Οἱ ποτὲ ἐχθροὶ μαρτυροῦσιν, ὧν εἷς ὁ μακάριος Παῦλός ἐστιν, πρὸς ὀλίγον μὲν ἐχθράνας, πολυχρονίως δὲ δου-

99. Λουκᾶ 2, 29.

102. Ματθ. 3, 13.

100. Λουκᾶ 2, 36-38.

103. Ἰω. 6, 1.

101. Ἰω. 1, 15.

104. Μάρκ. 1, 24.

πιά τὸν Σωτῆρα, πὸν προετοίμασες γιὰ νὰ γίνεи φανερός σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς»⁹⁹. Μαρτυρεῖ καὶ ἡ προφήτιδα Ἄννα, ἡ ἐγκρατὴς, ἡ εὐλαβέστατη καὶ ἡ ἀσκήτρια¹⁰⁰. μαρτυρεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς¹⁰¹, ὁ μεγαλύτερος τῶν προφητῶν καὶ ἀρχηγὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης, πὸν κατὰ κάποιον τρόπο ἐνώνει στὸ πρόσωπό του καὶ τὶς δύο Διαθήκες, τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινή· ἀπὸ τὰ ποτάμια μαρτυρεῖ ὁ Ἰορδάνης¹⁰². ἀπὸ τὶς θάλασσες μαρτυρεῖ ἡ θάλασσα τῆς Τιβεριάδας¹⁰³. Μαρτυροῦν τυφλοὶ, κουτσοὶ καὶ νεκροὶ πὸν ἀναστήθηκαν· μαρτυροῦν οἱ δαίμονες πὸν λένε· «τί σχέση ἔχουμε ἐμεῖς μὲ σένα, Ἰησοῦ; Ξέρουμε ποιὸς εἶσαι· εἶσαι ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ»¹⁰⁴. Μαρτυροῦν οἱ ἄνεμοι πὸν μὲ τὴν προσταγή του φιμώνονταν¹⁰⁵. μαρτυροῦν οἱ πέντε ἄρτοι¹⁰⁶, πὸν χόρτασαν πέντε χιλιάδες· μαρτυρεῖ τὸ ἅγιο ξύλον τοῦ Σταυροῦ, πὸν μέχρι σήμερα τὸ βλέπουμε, καὶ πὸν μὲ τὰ κομμάτια του, πὸν παίρνουν ἀπὸ ἐδῶ μερικοὶ μὲ βαθειὰ πίστη, ἔχει γεμίσει σχεδὸν ὅλη τὴν οἰκουμένη. Μαρτυρεῖ ὁ φοίνικας στὸ φαράγγι, πὸν ἔδωσε τὰ βαῖα στὰ παιδιὰ πὸν τότε τὸν ἐπευφημοῦσαν¹⁰⁷. Τὸν μαρτυρεῖ ἡ Γεθσημανῆ, ἡ ὁποία σχεδὸν δείχνει σὲ ὅσους ἔχουν νοῦ τὸν Ἰούδα¹⁰⁸. Μαρτυρεῖ ὁ Γολγοθᾶς, ὁ ἅγιος αὐτὸς λόφος μὲ τὴν παρουσία του· μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Τάφος καὶ ἡ πελώρια πέτρα¹⁰⁹ πὸν βρίσκεται σήμερα ἐκεῖ· μαρτυρεῖ ἡ ἥλιος πὸν τώρα λάμπει, καὶ πὸν τότε, κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους εἶχε ἐκλείψει¹¹⁰. μαρτυρεῖ τὸ σκοτάδι, πὸν τότε ἔγινε ἀπὸ τὴν ἔκτη μέχρι τὴν ἐνάτη ὥρα¹¹¹. μαρτυρεῖ τὸ ἅγιο ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀνέβηκε στὸν Πατέρα του¹¹². μαρτυροῦν τὰ σύννεφα πὸν γεννοῦν τὴ βροχή, τὰ ὁποῖα δέχθηκαν τὸν Δεσπότη, καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα εἶπε ὁ Ψαλμωδός· «ἀνοίξτε τὶς πύλες σας οἱ ἄρχοντες καὶ ψηλῶστε πύλες αἰῶνες, γιὰτί θὰ περάσει ἡ βασιλιὰς τῆς δόξας»¹¹³. Μαρτυροῦν ἐκεῖνοι πὸν κάποτε ἦταν ἐχθροὶ, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶναι ὁ μακάριος Παῦλος, πού, ὄντας γιὰ μικρὸ διάστημα ἐχθρὸς του, ὕστερα τὸν ὑπηρέτησε πολλὰ χρόνια. Μαρτυροῦν οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι κήρυξαν τὴν ἀλήθεια ὄχι μόνο μὲ

108. Ματθ. 26, 36.

111. Λουκᾶ 28, 44.

109. Ματθ. 27, 60.

112. Πράξ. 1, 12.

110. Λουκᾶ 23, 45.

113. Ψαλμ. 23, 7.

λεύσας. Ἀπόστολοι δώδεκα μαρτυροῦσιν, οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ βασάνοις καὶ θανάτοις ἰδίους κηρύξαντες τὴν ἀλήθειαν ἢ σκιά Πέτρου μαρτυρεῖ, θεραπεύουσα ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τοὺς ἀρρωστοῦντας· τὰ σουδάρια καὶ τὰ σημικίνθια μαρτυροῦσι,
 5 θεραπεύοντα πραπλησίως τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ τότε διὰ Παύλου. Πέρσαι καὶ Γότθοι καὶ πάντες οἱ ἐξ ἐθνῶν μαρτυροῦσιν, ὑπεραποθνήσκοντες τούτου, ὃν σαρκὸς ὀφθαλμοῖς οὐκ ἐθεώρησαν· οἱ διὰ τῶν πιστῶν μέχρι σήμερον ἀπελαννόμενοι δαίμονες μαρτυροῦσι.

κ'. 10 **Τ**οσοῦτοι καὶ διάφοροι καὶ πλείους εἰσὶ μάρτυρες· ἄρα ἀπιστεῖται λοιπὸν ὁ Χριστὸς μαρτυρούμενος; Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τις πρότερον ἀπιστῶν, πιστευέτω νῦν· εἰ δὲ πρότερον ἦν πιστός, προσθήκη πείστεως λαμβανέτω μείζονα, πιστεύων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ νινωσκέτω τίνας ἔχει τὴν προσ-
 15 ηγορίαν. Χριστιανὸς ἐκλήθης· φεῖσαι τοῦ ὀνόματος μὴ διὰ σὲ βλασφημείσθω ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λαμψάτω τὰ καλὰ ἔργα σου μᾶλλον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα οἱ βλέποντες ἄνθρωποι δοξάζωσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ᾧ ἡ δόξα
 20 καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ παθήματα καὶ μὲ τὸ θάνατό τους ἀκόμα· μαρτυρεῖ ἢ σκιά τοῦ Πέτρου, ποὺ θεράπευε τοὺς ἀρρώστους στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ¹¹⁴. μαρτυροῦν τὰ σουδάρια καὶ τὰ σημικίνθια¹¹⁵, ποὺ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ θεράπευαν κι' αὐτὰ μέσω τοῦ Παύλου. Μαρτυροῦν οἱ Πέρσες, οἱ Γότθοι καὶ ὅλοι οἱ ἔθνικοί, ποὺ πέθαναν γι' αὐτόν, ποὺ δὲν τὸν εἶχαν δεῖ μὲ τὰ σαρκικὰ μάτια τους. Μαρτυροῦν οἱ δαίμονες, ποὺ μέχρι σήμερα ἀπομακρύνονται μὲ τὴν προσευχὴ τῶν πιστῶν.

20. **Τ**όσοι πολλοὶ καὶ διάφοροι καὶ πολλοὶ περισσότεροι ἀκόμα εἶναι οἱ μάρτυρες. *Αραγε ἀκόμα ὁ Χριστὸς ἀμφισβητεῖται, ἐνῶ μαρτυρεῖται ἀπὸ τόσους πολλούς; *Αν λοιπὸν ὑπάρχει κάποιος ποὺ πρὶν ἀπιστοῦσε, ἄς πιστέψει τώρα. *Αν πάλι πρὶν ἦταν πιστός, ἄς προσθέσει μεγαλύτερη πίστη στὴν πίστη του, πιστεύοντας στὸν Κύριό μας Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ γνωρίζοντας τίνος τὸ ὄνομα φέρει. Ὁνομάστηκες Χριστιανός. Σεβάσου τὸ ὄνομά σου. Νὰ μὴ βλασφημεῖται ἕξαιτίας σου ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ¹¹⁶. Ἀλλὰ ἄς λάμπουν τὰ καλά σου ἔργα μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ δοξάζουν, στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν οὐράνιο Πατέρα¹¹⁷, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

114. Πράξ. 5, 15.

115. Διάφορα ἑξαρτήματα τῆς ἐνδυμασίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

116. Ρωμ. 2, 24.

117. Ματθ. 5, 16.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

ΙΑ.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΙΑ΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τό, Τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα
Θεὸν ἀληθινὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, δι' οὗ τὰ
πάντα ἐγένετο. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους
5 «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας
τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν
ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ», καὶ τὰ ἐξῆς

α'. Ὅτι μὲν εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐλπίζομεν, αὐτάρκως κατὰ
δύναμιν ἡμῖν εἴρηται διὰ τῶν χθὲς ὑμῖν παραδεδομένων. Οὐχ
10 ἀπλῶς δὲ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πιστευτέον, οὐδὲ ὡς ἓνα τῶν πολ-
λῶν καταχρηστικῶς καλουμένων χριστῶν παραδεκτέον· ἐκεῖνοι
μὲν γὰρ ἦσαν χριστοῖ τυπικοί, οὗτος δὲ Χριστὸς ἀληθής οὐκ ἐξ
ἀνθρώπων ἐκ προκοπῆς εἰς ἱερωσύνην ἀνελθών, ἀλλ' αἰεὶ τὸ τῆς
ἱερωσύνης πατρόθεν ἔχων ἀξίωμα· καὶ διὰ τοῦτο προασφαλιζο-
15 μένη ἡ πίστις, ἵνα μὴ τῶν ψιλῶν χριστῶν ὑποπτεύσωμεν ἓνα,
προστίθῃσι τῇ τῆς πίστεως ἐπαγγελίᾳ, ὅτι πιστεύομεν εἰς ἓνα
Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Μονογενῆ.

β'. Υἱὸν δὲ πάλιν ἀκούων, μὴ νομίσης θετόν, ἀλλὰ φυσικὸν
Υἱόν, Υἱὸν μονογενῆ, ἀδελφὸν ἕτερον οὐκ ἔχοντα· διὰ τοῦτο γὰρ
20 καλεῖται Μονογενής, ὅτι εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα καὶ τὴν ἐκ

1. Ἑβρ. 1, 1-2.

2. Ἰω. 1, 14-18.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΙΑ΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀναφέρεται στὸ ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως· «Τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, Θεὸν ἀληθινὸ πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, διὰ τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκαν τὰ πάντα». Καὶ ἀνάγνωσι ἀπὸ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τοῦ χωρίου· «ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὰ παλιὰ χρόνια μίλησε στοὺς προγόνους μας πολλὰς φορὰς καὶ μὰ διάφορους τρόπους μέσω τῶν προφητῶν, στίς ἡμέρες μας μίλησε σὲ μᾶς μὲ τὸν Υἱό»¹, καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Σ**τὴ χθεσινὴ διδασκαλία μας ἀναπτύξαμε ἱκανοποιητικὰ καὶ ὅσο μπορούσαμε τὸ θέμα, ὅτι στηρίζουμε τὶς ἐλπίδες μας στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὅμως δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ πιστεύουμε στὸν Ἰησοῦ Χριστό, οὔτε νὰ τὸν παραδεχόμαστε σὰν ἕναν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποὺ καταχρηστικὰ ὀνομάζονται Χριστοί. Διότι ἐκεῖνοι ἦταν χριστοὶ τυπικά, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς Χριστός. Καὶ δὲν ἀνέβηκε στὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης προοδευτικὰ ὄντας ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἔχει τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἀνέκαθεν ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ Σῦμβολο τῆς Πίστεως, προφυλάσσοιτάς μας, ὥστε νὰ μὴ νομίσουμε ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς χριστοὺς, προσθέτει στὴ διατύπωση τῆς πίστεως, ὅτι Πιστεύουμε σὲ ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ.

2. **Ἀ**κούοντας πάλι Υἱό, μὴ τὸν νομίσῃς θετό, ἀλλὰ φυσικὸ Υἱό, Υἱὸ Μονογενῆ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἄλλον ἀδελφόν, καὶ γι' αὐτὸ φυσικὰ ὀνομάζεται Μονογενής², ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀδελφὸ στὸ ἀξίω-

Πατρός γέννησιν ἀδελφὸν οὐκ ἔχει. Υἱὸν δὲ τοῦ Θεοῦ καλοῦμεν αὐτὸν οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ γὰρ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν Χριστόν, Υἱὸν ὀνομάσαντος ἀληθῆς δὲ προσηγορία ἢ ἐκ πατέρων τοῖς τέκνοις ἐπιτιθεμένη.

γ'. 5 **Ἐ**νηθρώπησε τότε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πολλῶν ἠγνοεῖτο· διδάξαι δὲ βουλόμενος τὸ ἀγνοούμενον, συναγαγὼν τοὺς μαθητάς, ἤρώτα· «τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;»· οὐ κενοδοξῶν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῖς δεῖξαι βουλόμενος, ἵνα μὴ Υἱῶ Θεοῦ Μονογενεῖ
 10 συνοικοῦντες, ὡς ἀνθρώπου τινὸς ψιλοῦ καταφρονήσωσιν· εἰπόντων δὲ ἐκείνων ὅτι οἱ μὲν Ἥλιαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν, ἔφη πρὸς αὐτούς· Ἐκεῖνοι μὲν, μὴ εἰδότες, συγγνωστοί, ὑμεῖς δὲ οἱ Ἀπόστολοι, οἱ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λεπρούς καθαρίζοντες καὶ διαμόνια ἐκβάλλοντες καὶ νεκρούς ἐγείροντες, οὐκ ὀφείλετε τοῦτον ἀγνο-
 15 εῖν, δι' ὃν ποιεῖτε τὰ θαυμάσια. Πάντων δὲ ἀποσιωπησάντων (ὑπὲρ ἀνθρώπου γὰρ ἦν τὸ μάθημα), Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας κορυφαῖος κήρυξ, οὐχ εὐρεσιλογία χρησάμενος, οὐδ' ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ πεισθεῖς, ἀλλὰ πατρόθεν φωτισθεῖς τὴν διάνοιαν, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶ ὁ
 20 Χριστός», οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», καὶ μακαρισμὸς ἐπακολουθεῖ τῷ ρήματι· ἦν γὰρ καὶ ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπου, καὶ σφραγίς ἐπὶ τῷ ρηθέντι, ὅτι Πατὴρ ἦν ὁ ἀποκαλύψας λέγει γὰρ ὁ Σωτὴρ· «μακάριος εἶ Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς
 25 οὐρανοῖς». Ὁ τοίνυν γνωρίζων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-

3. Ματθ. 16, 16.

4. Ματθ. 16, 13.

5. Ματθ. 16, 14.

μα τῆς θεότητος, οὔτε στή γέννηση ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ τὸν ὀνομάζουμε Υἱὸ τοῦ Θεοῦ³ ὄχι ἔμεῖς, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας τὸν ὀνόμασε Χριστὸ καὶ Υἱό, καὶ πραγματικὸ ὄνομα εἶναι ἐκεῖνο πὺ οἱ πατέρες δίνουν στὰ παιδιὰ τους.

3. **Ἐ**γινε ἄνθρωπος τότε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι τὸν ἀγνοοῦσαν. Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διδάξει αὐτὸ πὺ οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦσαν, συγκέντρωσε τοὺς μαθητές του καὶ τοὺς ρώτησε· «Ποῖός νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι ἐγὼ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁴. Καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὄχι ἀπὸ κενοδοξία, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς φανερώσει τὴν ἀλήθεια, ὥστε, ἂν καὶ συναστρέφονται τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, νὰ μὴ τὸν περιφρονήσουν σὰν κάποιον ἀπλὸ ἄνθρωπο. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν, ὅτι ἄλλοι νομίζουν ὅτι εἶναι ὁ προφήτης Ἡλίας καὶ ἄλλοι ὁ Ἱερεμίας⁵, τοὺς εἶπε· Ἐκεῖνοι βέβαια, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν, συγχωροῦνται. Σεῖς ὅμως οἱ ἀπόστολοι, πὺ μόνο μὲ τὸ ὄνομά μου καθαρίζετε λεπρούς, θγάζετε δαιμόνια, καὶ ἀνασταίνετε νεκρούς, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγνοεῖτε αὐτὸν χάρις στὸν ὁποῖο κάνετε θαύματα. Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι ἔμεναν σιωπηλοί, διότι τὸ μάθημα ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους, ὁ Πέτρος, ὁ πρῶτος μεταξύ τῶν ἀποστόλων καὶ κήρυκας κορυφαῖος τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσει λόγια ἀνθρώπινης ἐπινόησης, ἢ νὰ στηριχθεῖ πάνω σὲ κάποιον ἀνθρώπινο συλλογισμό, ἀλλὰ μὲ φωτισμένη ἀπὸ τὸν Πατέρα τὴ διάνοιά του, εἶπε· «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστός». Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ «εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁶. Στὰ λόγια του αὐτὰ ἀκολουθεῖ ὁ μακαρισμός πὺ τοῦ κάνει ὁ Κύριος, διότι πραγματικά ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις αὐτὰ πὺ εἶπε, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαίωση τῆς ὁμολογίας του, ὅτι ὁ Πατέρας ἦταν αὐτός πὺ τοῦ τὴν ἀποκάλυψε. Διότι λέει ὁ Σωτήρας· «εἶσαι μακάριος, Σίμωνα, γιὲ τοῦ Ἰωνᾶ, διότι δὲν σοῦ φανέρωσε τὴν ἀλήθεια ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος»⁷. Ὁποῖος λοιπὸν ἀναγνωρίζει τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὡς Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, γίνεται μέτοχος τῆς μακαριότη-

6. Ματθ. 16, 16.

7. Ματθ. 16, 17.

στόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τῆς μακαριότητος μετέχει· ὁ δὲ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δέλαιός ἐστι καὶ ἄθλιος

δ'. **Υ**ἱὸν δὲ πάλιν ἀκούων, μὴ καταχρηστικῶς ἄκουε μόνον, ἀλλὰ Υἱὸν ἀληθῶς, Υἱὸν φυσικόν, ἄναρχον, οὐκ ἐκ δουλείας εἰς 5 προκοπὴν νόθεσις ἐλθόντα, ἀλλ' Υἱὸν αἰεὶ γεννηθέντα ἀπεριεργάστῳ καὶ ἀκαταλήπτῳ τῇ γεννήσει. Καὶ πρωτότοκον ὁμοίως ἀκούων, μὴ νομίσης εἶναι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους οἱ μὲν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πρωτότοκοι καὶ ἄλλους ἔχουσιν ἀδελφούς, καὶ που γέγραπται· «Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ»· ἀλλ' ὡς ὁ Ρουβὴν, 10 πρωτότοκος ἦν ἐκπεπτωκῶς ὁ Ἰσραήλ. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀνέβη ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πατρὸς, ὁ δὲ Ἰσραήλ τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ ἀμπελῶνος, ἐσταύρωσε. Καὶ πρὸς ἄλλους δὲ φησιν ἡ Γραφή· «υἱοὶ ἐστε Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»· καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»· «εἶπα», 15 οὐκ ἐγέννησα· ἐκεῖνοι ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Θεὸν τὴν νόθεσίαν προσέλαβον, ἣν οὐκ εἶχον, οὗτος δὲ οὐκ ἄλλο τι ὦν, ἄλλο τι ἐγεννήθη, ἀλλὰ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθη, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ αἰώνων τυγχάνων Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ἐν πᾶσιν ὁμοιος τῷ γεγεννηκότι· αἰδῖος ἐξ αἰδίου Πατρὸς, ζωὴ ἐκ ζωῆς γεγεννη- 20 μένος, καὶ φῶς ἐκ φωτός, καὶ ἀλήθεια ἐξ ἀληθείας, καὶ σοφία ἐκ σοφίας, καὶ βασιλεὺς ἐκ βασιλέως, καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ δύναμις ἐκ δυνάμεως.

ε'. **Ἐ**ὰν τοίνυν ἀκούσης τοῦ Εὐαγγελίου λέγοντος, «Βίβλος γεννήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ», τὸ κατὰ 25 σὰρκα νόησον. Υἱὸς μὲν γὰρ Δαβὶδ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, Υἱὸς δὲ Θεοῦ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἀνάρχως κακεῖνο μὲν προσέλαβεν, ὅπερ οὐκ εἶχε, τοῦτο δὲ ὃ ἔχει, αἰδίως ἔχει γεννη-

8. Λουκᾶ 2, 7.

9. Ἔξ. 4, 22.

10. Γεν. 49, 4.

τας, ἐνῶ ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι δυστυχισμένος καὶ ἄθλιος.

4. **Ο**ταν πάλι ἀκοῦς τὴ λέξη «Υἱός», νὰ μὴ νομίσεις ὅτι εἶναι καταχρηστικὰ Υἱός, ἀλλὰ ὅτι εἶναι Υἱὸς ἀληθινός, Υἱὸς φυσικός, ἀναρχος, πὺ δὲν ἔγινε προοδευτικὰ ἀπὸ δούλος Υἱός, ἀλλὰ Υἱὸς πὺ γεννήθηκε προαιώνια κατὰ τρόπο ἀνεξιχνίαστο καὶ ἀκατάληπτο. Ὅταν πάλι ἀκοῦς «Πρωτότοκος»⁸ μὴ νομίζεις ὅτι εἶναι πρωτότοκος κατ' ἀνθρώπινη ἔννοια. Διότι οἱ πρωτότοκοι τῶν ἀνθρώπων ἔχουν καὶ ἄλλους ἀδελφούς, καὶ κάπου στὴ Γραφή ἀναφέρεται· «ὁ Ἰσραὴλ εἶναι πρωτότοκος υἱός μου»⁹. Ἄλλ' ὁ Ἰσραὴλ ἦταν πρωτότοκος σὰν τὸν Ρουβὴν πὺ ἔχασε τὰ πρωτοτόκια του. Διότι ὁ Ρουβὴν πῆρε τὴ γυναῖκα τοῦ πατέρα του¹⁰, ἐνῶ ὁ Ἰσραὴλ ἔδγαλε τὸν Υἱὸ τοῦ Πατέρα ἀπὸ τὸ ἀμπέλι καὶ τὸν σταύρωσε¹¹. Καὶ σὲ ἄλλους πάλι ἡ Γραφή λέει· «εἴσατε υἱοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας»¹², καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο· «Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ὅλοι εἴσατε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»¹³. Δὲν εἶπε ἔγνησα, ἀλλὰ «εἶπα». Ἐκεῖνοι ἔλαβαν τὴν υἱοθεσία, πὺ δὲν εἶχαν πρὶν, μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ αὐτός, δὲν ἦταν πρὶν κάτι ἄλλο, καὶ γεννήθηκε κάτι διαφορετικό, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γεννήθηκε Υἱὸς τοῦ Πατέρα, ὄντας πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἔννοια χρόνου. Εἶναι Υἱὸς τοῦ Πατέρα ὁμοιος σὲ ὅλα μ' αὐτὸν πὺ τὸν γένησε. Εἶναι αἰώνιος ἀπὸ αἰώνιο Πατέρα, Ζωὴ ἀπὸ Ζωὴ, Φῶς ἀπὸ Φῶς, Ἀλήθεια ἀπὸ Ἀλήθεια, Σοφία ἀπὸ Σοφία, Βασιλιάς ἀπὸ Βασιλιά, Θεὸς ἀπὸ Θεό, Δύναμη ἀπὸ Δύναμη.

5. **Α**ν λοιπὸν ἀκούσεις τὸ Εὐαγγέλιο νὰ λέει, «βιβλίον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ»¹⁴, νὰ σκεφθεῖς ὅτι λέγεται γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Γιατὶ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ θὰ λέγεται μέχρι τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων. Ἐνῶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν προαιώνια, χωρὶς ἀρχὴ. Καὶ ἐκεῖνο βέβαια τὸ ἔλαβε, χωρὶς νὰ τὸ εἶχε, ἐνῶ αὐτὸ πὺ ἔχει, τὸ ἔχει προαιώνια, διότι

11. Ματθ. 21, 39.

13. Ψαλμ. 81, 6.

12. Δευτ. 14, 1.

14. Ματθ. 1, 1.

θείς ἐκ Πατρός. Δύο ἔχει πατέρας· ἓνα τὸν Δαβὶδ κατὰ σάρκα, καὶ ἓνα τὸν Θεὸν Πατέρα θεϊκῶς· ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ τὸν Δαβὶδ καὶ χρόνῳ ὑποβάλλεται καὶ ψηλαφᾶται καὶ γενεαλογεῖται· τὸ δὲ κατὰ τὴν θεότητα οὔτε χρόνῳ ὑποβάλλεται, οὔτε τόπῳ, οὔτε γενεαλογεῖται· «τὴν γὰρ γενεὴν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;». Πνεῦμα ὁ Θεός· ὁ πνεῦμα ὢν, πνευματικῶς ἐγέννησεν ὡς ἀσώματος, ἀπεριέργαστον καὶ ἀκατάληπτον γέννησιν. Ὁ αὐτὸς Υἱὸς λέγει περὶ τοῦ Πατρός «Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱὸς μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε». Τὸ δὲ «σήμερον», οὐ πρόσφατον, ἀλλ' αἰδῖον· τὸ
 10 σήμερον ἄχρονον, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· «ἐκ γαστροῦ πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε».

ζ'. Πίστευσον τοίνυν εἰς Ἰησοῦν Χριστόν, Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος, Υἱὸν δὲ Μονογενῆ, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ λέγον· «οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ
 15 ἔδωκεν, ἵνα ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον»· καὶ πάλιν· «ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν, ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ», περὶ οὗ
 20 μαρτυρῶν ὁ Ἰωάννης ἔλεγε· «καὶ ἐθεσάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας», ὃν τρέμοντες οἱ δαίμονες, ἔλεγον «Ἐε, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος;».

ζ'. Υἱὸς τοίνυν τοῦ Θεοῦ ἐστὶ φύσει, καὶ οὐ θέσει, γεννηθεὶς ἐκ
 25 Πατρός καὶ ὁ μὲν ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀθετῶν τὸν γεγεννημένον, ἀναπέμπει τὴν ὕβριν εἰς τὸν γεγεννηκότα. Γεννῶντα δὲ Θεὸν ὅταν ἀκούσης,

15. Ἦσ. 53, 8.

18. Ψαλμ. 109, 3.

16. Ἰω. 4, 14.

19. Ἰω. 3, 16.

17. Ψαλμ. 2, 7.

20. Ἰω. 3, 18.

γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Δύο πατέρες ἔχει· ἓναν τὸν Δαβίδ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἓναν τὸν Πατέρα, ὡς Θεός. Ἄλλὰ ὡς ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ καὶ σὲ χρονικὰ πλαίσια μπαίνει, καὶ μπορεῖ νὰ ψηλαφηθεῖ, καὶ ἡ γέννησή του νὰ καταγραφεῖ. Ὡς πρὸς τὴ θεότητά του ὁμως οὔτε στὸν χρόνο ὑπόκειται, οὔτε σὲ τοπικὰ πλαίσια μπαίνει, οὔτε ἡ γενιά του μπορεῖ νὰ ἐξιστορηθεῖ· διότι «τὴ γενιά του ποιός μπορεῖ νὰ τὴν ἐξιστορήσει;»¹⁵. «Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα¹⁶, καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι πνεῦμα γέννησε πνευματικὰ σὰν ἀσώματος ποὺ εἶναι, μὲ γέννηση ἀνεξιχνίαστη καὶ ἀκατάληπτη. Ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς λέει γιὰ τὸν Πατέρα· «ὁ Κύριος μου εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου, ἐγὼ σήμερα σὲ γέννησα»¹⁷. Ἡ λέξη «σήμερα» δὲ σημαίνει πρόσφατα, ἀλλὰ προαιώνια. Τὸ σήμερα εἶναι ἐκτὸς χρόνου, προαιώνιο. «Σὲ γέννησα ἀπὸ τὴν κοιλία μου πρὶν ἀπὸ τὸν ἑωσφόρο»¹⁸.

6. Πίστεψε λοιπὸν στὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, τὸν Υἱὸ τὸν Μονογενῆ, ὅπως λέει τὸ Εὐαγγέλιο· «τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωσε τὸν Υἱὸν τοῦ Μονογενῆ, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ ὁποῖος πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»¹⁹. Καὶ ἐπίσης· «ὁποῖος πιστεύει στὸν Υἱὸ δὲν κατακρίνεται²⁰, ἀλλὰ μεταβαίνει ἀπὸ τὸν θάνατο στὴ ζωὴ»²¹. «Ὁποῖος ὁμως δὲν πιστεύει στὸν Υἱόν, δὲ θὰ δεῖ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ θὰ πέσει ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπάνω του»²², «ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ»²³, γιὰ τὸν ὁποῖο μιλώντας ὁ Ἰωάννης λέει· «καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ποὺ ἔχει ὡς Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Πατέρα, γεμᾶτος χάρις καὶ ἀλήθεια»²⁴. Αὐτὸν τρέμοντάς τον οἱ δαίμονες ἔλεγαν· «ἄφησέ μας· τί κοινὸ ἔχουμε ἐμεῖς μὲ σένα, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ;»²⁵.

7. Εἶναι λοιπὸν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ὄχι μὲ υἰοθεσία, γεννημένος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, ἀγαπᾷ καὶ αὐτόν ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον²⁶. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ παρακούει τὸν Υἱόν, βρίζει ἐμμεσα

21. Ἰω. 5, 24.

22. Ἰω. 3, 36.

23. Ἰω. 3, 18.

24. Ἰω. 1, 14.

25. Λουκᾶ 4, 34. Μάρκ. 5, 7.

μη καταπέσης εἰς σώματα, μηδὲ φθαρτὴν γέννησιν ὑπολάβης, ἵνα μη ἀσεβήσης πνεῦμα ὁ Θεός, πνευματικὴ ἢ γέννησις· τὰ μὲν γὰρ σώματα γεννᾶ σώματα, καὶ χρεῖα τοῖς σώμασι γεννωμένοι χρόνον μεσιτεύειν· μεσίτης δὲ τῆς ἐκ Πατρὸς Υἱοῦ γεννήσεως 5 χρόνος οὐκ ἔστι· καὶ ὧδε μὲν γεννᾶται τὸ γεννώμενον ἀτελές, ὁ Υἱὸς δὲ τοῦ Θεοῦ τέλειος ἐγεννήθη· ὅπερ γὰρ νῦν ἔστι, τοῦτο καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔστι γεγεννημένος ἀνάρχως· ἡμεῖς γεννώμεθα, ἐξ ἀμαθείας νηπιώδους εἰς λογιότητα μεταβαίνοντες. Ἀτελής, ἄνθρωπε, ἢ σὴ γέννησις· ἐκ προκοπῆς γὰρ ἢ πρόσληψις· ἐκεῖ δὲ 10 οὕτω μὴ νόμιζε, μηδὲ ἀσθένειαν κατηγορεῖ τοῦ γεγεννηκότος· εἰ γὰρ ἀτελές μὲν ἐγέννησε, χρόνῳ δὲ τοῦτο προσέλαβε τὸ τέλειον, ἀσθένειαν κατηγορεῖς τοῦ γεγεννηκότος, εἴ γε ὁ χρόνος ὕστερον ἐχαρίσατο, κατὰ σὲ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἐχαρίσατο.

η'. **Μ**ὴ τοίνυν ἀνθρωπίνην εἶναι νομίσης τὴν γέννησιν, μηδὲ 15 ὡςπερ ἐγέννησεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ· Ἀβραὰμ γὰρ τὸν Ἰσαὰκ ἐγέννησεν, ἀλλ' οὐχ ὅν περ ἐβούλετο ἐγέννα, ἀλλ' ὅν περ ἄλλος ἐχαρίζετο· τοῦ δὲ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννῶντος, οὔτε ἄγνοιά ἐστιν οὔτε σκέψις ἐν μέσῳ· τὸ γὰρ εἰπεῖν ὅτι ἠγγόει τὸ γεννώμενον, ἀσέβεια μεγίστη· καὶ τὸ εἰπεῖν ὅτι χρόνοις σκεψάμενος 20 ὕστερον πατὴρ ἐγένετο, τῆς αὐτῆς ἀσεβείας ἐστίν· οὐ γὰρ πρότερον ὢν ὁ Θεὸς ἄπαις, ὕστερον ἐν χρόνοις ἐγένετο πατὴρ, ἀλλ' αἰεὶ ἔχει τὸν Υἱόν, γεννήσας αὐτὸν οὐχ ὡς ἄνθρωποι ἄνθρώπους, ἀλλ' ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, Θεὸν ἀληθινόν.

θ'. 25 **Θ**εὸς γὰρ ἀληθινὸς ὢν ὁ Πατὴρ, ὅμοιον ἑαυτῷ ἐγέννα τὸν Υἱόν, Θεὸν ἀληθινόν· οὐχ ὡς διδάσκαλοι γεννῶσι μαθητάς, οὐχ

ἐκεῖνον πού τόν γέννησε. Ὅταν ἀκούσεις, ὅτι ὁ Θεὸς γεννάει, μὴ πάει ὁ νοῦς σου στὰ σώματα, οὔτε νὰ φανταστεῖς γέννηση φθαρτή, γιὰ νὰ μὴ πέσεις σὲ ἀσέβεια. Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα²⁷ καὶ ἡ γέννηση εἶναι πνευματική. Διότι τὰ σώματα γεννοῦν σώματα, καὶ ἀναγκαστικὰ στὰ σώματα πού γεννιοῦνται μεσολαβεῖ κάποιος χρόνος, ἐνῶ στὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα δὲν μεσολαβεῖ χρόνος. Καὶ ἐδῶ βέβαια αὐτὸ πού γεννιέται εἶναι ἀτελές, ἐνῶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γεννήθηκε τέλειος. Καὶ αὐτὸ πού εἶναι τώρα, αὐτὸ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅταν γεννήθηκε «ἀνάρχως». Ἐμεῖς γεννιόμαστε, καὶ μεγαλώνοντας ἀπὸ τὴν νηπιακὴ ἀμάθεια φτάνουμε σὲ πλήρη λογικὴ κατάσταση. Ἡ δική σου γέννηση, ἀνθρωπέ μου, εἶναι ἀτελής, διότι ὀλοκληρώνεσαι προοδευτικά. Στὸν Θεὸ ὅμως μὴ νομίζεις ὅτι συμβαίνει τὸ ἴδιο, οὔτε νὰ ἀποδίδεις στὸν γεννήτορα ἀδυναμία. Διότι, ἐὰν γέννησε ἀτελές βρέφος καὶ μὲ τὸν χρόνο αὐτὸ ὀλοκληρώθηκε, κατηγορεῖς τὸν Πατέρα ὡς ἀνίσχυρον· ἐὰν βέβαια αὐτὸ πού μὲ τὰ χρόνια χάρισε, ὅπως ἰσχυρίζεσαι, αὐτὸ δὲν τὸ χάρισε ἀπὸ τὴν ἀρχή.

8. **Μ**ὴ νομήσεις λοιπὸν ὅτι ἡ γέννηση εἶναι ὅμοια μ' ἐκείνη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὔτε μοιάζει μὲ τὸν τρόπο γέννησης τοῦ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ. Γιατί ὁ Ἀβραάμ γέννησε τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλὰ δὲ γέννησε ὅ,τι ἠθελε ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ὅ,τι τοῦ χάρισε ἄλλος. Ὅταν ὁ Θεὸς Πατέρας, οὔτε ἀγνοία εἶχε, οὔτε χρειάστηκε νὰ τὸ σκεφτεῖ. Διότι, ἂν ποῦμε ὅτι ἀγνοοῦσε αὐτὸ πού γεννιόταν, εἶναι μεγάλη ἀσέβεια. Ἄν πάλι ποῦμε ὅτι ἔγινε Πατέρας μετὰ ἀπὸ σκέψη πολλῶν ἐτῶν, ἀποτελεῖ ἐξίσου μεγάλη ἀσέβεια. Διότι δὲν ἦταν ἀρχικὰ ὁ Θεὸς ἄτεκνος, καὶ ὕστερα μετὰ ἀπὸ χρόνια ἔγινε Πατέρας, ἀλλ' ἔχει ἀνέκαθεν τὸν Υἱό, τὸν ὁποῖο δὲν τὸν γέννησε ὅπως γεννοῦν οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ μὲ τρόπο πού μόνο αὐτὸς γνωρίζει, αὐτὸς πού τὸν γέννησε προαιώνια Θεὸν ἀληθινό.

9. **Ἐ**πειδὴ λοιπὸν ὁ Πατέρας εἶναι Θεὸς ἀληθινός, γέννησε τὸν Υἱὸ ὅμοιο μὲ τὸν ἑαυτό του, Θεὸν ἀληθινό. Ὅχι ὅπως οἱ δασκαλοὶ γεννοῦν τοὺς μαθητές, οὔτε ὅπως λέει ὁ Παῦλος σὲ κάποι-

ὡς Παῦλος φησί τισι· «ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα». Ὡς μὲν γὰρ ὁ μὴ κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν διὰ τῆς μαθητείας υἱὸς ἐγένετο, ἐκεῖ δὲ φυσικὸς Υἱός, ἀληθὴς Υἱός. Οὐχ ὡς ὑμεῖς οἱ φωτιζόμενοι νῦν γίνεσθε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ· γίνεσθε γὰρ καὶ ὑμεῖς υἱοί, ἀλλὰ θέσει κατὰ χάριν, ὡς γέγραπται· «ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸν ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Καὶ ἡμεῖς μὲν γεννώμεθα ἐξ ὕδατος
 10 καὶ Πνεύματος, οὐχ οὕτω δὲ ἐγεννήθη Χριστὸς ἐκ Πατρὸς κατὰ τὸν καιρὸν γὰρ τοῦ βαπτίσματος προσφωνῶν καὶ λέγων, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου», οὐκ εἶπεν οὗτος νῦν γέγονεν Υἱός μου, ἀλλ' «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου», ἵνα δηλώσῃ ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ βαπτίσματος ἐνεργείας Υἱὸς ἦν.

1. 15 **Ἐ**γέννησεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώποις γεννᾶ νοῦς λόγον· ὁ μὲν νοῦς ἐν ἡμῖν ἐνυπόστατός ἐστιν· ὁ δὲ λόγος, λαληθεὶς καὶ εἰς ἀέρα διαχυθεὶς, ἀπόλλυται· ἡμεῖς δὲ οἶδαμεν τὸν Χριστὸν γεννηθέντα Λόγον οὐ προφορικόν, ἀλλὰ Λόγον ἐνυπόστατον καὶ ζῶντα· οὐ χεῖλεσι λαληθέντα καὶ διαχυθέντα,
 20 ἀλλ' ἐκ Πατρὸς αἰδίως καὶ ἀνεκφράστως καὶ ἐν ὑποστάσει γεννηθέντα· «ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος» ἐν δεξιᾷ καθεζόμενος Λόγος νοῶν τοῦ Πατρὸς τὸ βούλημα, καὶ δημιουργῶν τὰ πάντα τῷ ἐκείνου νεύματι· Λόγος ὁ καταβάς καὶ ἀναβάς· ὁ γὰρ προφορικός, λα-
 25 λούμενος, οὐ καταβαίνει οὐδὲ ἀναβαίνει· Λόγος λαλῶν καὶ λέγων· «ἃ ἑώρακα παρὰ τῷ Πατρί μου, ταῦτα λαλῶ»· Λόγος ἐξουσιαστικός καὶ βασιλεύων τῶν πάντων· «πάντα γὰρ τῷ Υἱῷ παραδέδωκεν ὁ Πατήρ».

28. Α' Κορ. 4, 15.

31. Ματθ. 3, 17.

29. Ἰω. 1, 12-13.

32. Ἰω. 1, 1.

30. Ἰω. 3, 5.

ους· «μέ τῆ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐγὼ σᾶς γέννησα»²⁸. Διότι ἐδῶ, ἐκεῖνος πού δὲν ἦταν φυσικὸς υἱός, ἔγινε υἱός μετὰ τῆ μαθητείας του, ἐνῶ ἐκεῖ ὁ Υἱὸς εἶναι φυσικὸς Υἱὸς, ἀληθινὸς Υἱὸς. Ὅχι ὅπως τώρα ἐσεῖς οἱ φωτιζόμενοι γίνεστε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι γίνεστε καὶ σεῖς γιοί, ἀλλὰ μετὰ υἰοθεσίας καὶ «κατὰ χάριν», ὅπως ἔχει γραφτεῖ· «σὲ ὅσους ὅμως τὸν δέχθηκαν, ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ, σὲ ὅσους δηλαδὴ πιστεύουν στὸ ὄνομά του, οἱ ὁποῖοι δὲν γεννήθηκαν ἀπὸ γέννηση αἱματηρή, οὔτε ἀπὸ σαρκικὴ ἐπιθυμία, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμία ἀνδρός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό»²⁹. Καὶ ἐμεῖς βέβαια γεννιόμαστε «ἀπὸ νερὸ καὶ πνεῦμα»³⁰, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲ γεννήθηκ' ἔτσι ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς βαπτίσεώς του προσφωνώντας τον καὶ λέγοντας, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου»³¹, δὲν εἶπε, 'αὐτὸς τώρα ἔγινε Υἱὸς μου', ἀλλὰ «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου», γιὰ νὰ δηλώσει, ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τοῦ βαπτίσματος ἦταν Υἱός.

10. **Ο** Πατέρας γέννησε τὸν Υἱό, ὅχι ὅπως στοὺς ἀνθρώπους ὁ νοῦς γεννᾷ τὸν λόγο. Διότι ὁ νοῦς σὲ μᾶς εἶναι ἐνυπόστατος, ἐνῶ ὁ λόγος μόλις εἰπωθεῖ καὶ διαλυθεῖ στὸν ἀέρα, χάνεται. Ἐμεῖς ὅμως γνωρίζουμε ὅτι ὁ Χριστὸς γεννήθηκε Λόγος, ὅχι προφορικός, ἀλλὰ ἐνυπόστατος καὶ ζωντανός, πού δὲν εἰλώθηκε μετὰ χεῖλη καὶ σκορπίστηκε στὸν ἀέρα, ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, προαιώνια καὶ κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο, ἐνυπόστατος. Διότι «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν ἀχώριστος μετὰ τὸν Θεό, καὶ Θεὸς ἦταν ὁ Λόγος»³², πού καθόταν στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα³³. Λόγος ὁ ὁποῖος ἐννοεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα, καὶ δημιουργήσε τὰ πάντα μετὰ τὴ συγκατάθεση ἐκείνου. Λόγος πού κατέβηκε στὴ γῆ καὶ ἀνέβηκε πάλι στὸν οὐρανό³⁴, ἐνῶ ὁ προφορικός λόγος οὔτε κατεβαίνει οὔτε ἀνεβαίνει. Λόγος πού ὁμιλεῖ καὶ λέει· «ἐκεῖνα πού εἶδα κοντὰ στὸν Πατέρα μου, αὐτὰ σᾶς λέω»³⁵. Λόγος πού ἐξουσιάζει καὶ βασιλεύει πάνω σὲ ὅλα, διότι «ὅλα ὁ Πατέρας τὰ ἔχει παραδώσει στὸν Υἱό»³⁶.

33. Ψαλμ. 109, 1.

34. Ἐφ. 4, 10.

35. Ὅπ. π.

36. Ματθ. 11, 27. Ἰω. 13, 3.

ια'. **Ἐ**γέννησε τοίνυν αὐτὸν ὁ Πατήρ, οὐχ οὕτως, ὡς ἂν τις νοή-
 σειεν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς οἶδεν αὐτὸς μόνος· οὐ γὰρ τό, πῶς
 ἐγέννησεν, εἰπεῖν ἐπαγγελόμεθα, ἀλλὰ τό, ὅτι οὐχ οὕτως, δια-
 βεβαιούμεθα· καὶ οὐχ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν μόνον τὴν ἐκ Πατρὸς τοῦ
 5 Υἱοῦ γέννησιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γεννητὴ φύσις· «ἐκδιήγησαι γῆ,
 ἐάν σοι φράσῃ»· καὶ ἐὰν ἐξετάσῃς πάντα τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ
 δυνήσεται εἰπεῖν· ἢ γὰρ γῆ τοῦ οἰκείου κεραμέως καὶ πλάστου
 τὴν ὑπόστασιν λέγειν οὐ δύναται· οὐ μόνον δὲ γῆ οὐκ εἶδεν, ἀλλ'
 οὐδὲ ἥλιος· τετάρτη γὰρ ἡμέρα ὁ ἥλιος ἐκτίσθη, τὰ ἐν ταῖς πρὸ
 10 αὐτοῦ τρισὶ μὴ γινώσκων· ὁ δὲ τὰ ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις, ταῖς
 πρὸ αὐτοῦ, μὴ εἰδώς, αὐτὸν τὸν ποιητὴν ἐξειπεῖν οὐ δυνήσεται·
 οὐρανὸς τοῦτο οὐ διηγήσεται· νεύματι γὰρ Πατρὸς ὑπὸ τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ ὁ οὐρανὸς ὡς καπνὸς ἐστερεώθη· οὐδὲ οἱ οὐρανοὶ τῶν
 οὐρανῶν διηγήσονται, οὐδὲ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν
 15 τοῦτο διηγήσεται. Τί τοίνυν ἀθυμεῖς ἀγνοῶν, ἄνθρωπε, ὅπερ
 ἀγνοοῦσι καὶ οἱ οὐρανοί; Οὐ μόνον δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν γέννησιν
 ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀγγελικὴ φύσις. Εἰ γὰρ τις (εἴ γε ἦν
 δυνατόν), ἀναθὰς εἰς πρῶτον οὐρανόν, καὶ τῶν ἐκεῖ ἀγγέλων
 κατανοήσας τὴν κατάστασιν, προσελθὼν ἐρωτήσῃ, Πῶς ὁ Θε-
 20 ὸς ἐγέννησε τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν; ἐροῦσιν ἴσως Ἐχομεν ὑπὲρ ἡμᾶς
 μείζονας ἀνωτέρω, ἐκείνους ἐρώτησον. Ἀνάβηθι πρὸς δεῦτερον
 οὐρανόν καὶ τρίτον· φθάσον, εἰ δύνη, πρὸς Θρόνους καὶ Κυριώ-
 τητας, Ἀρχάς τε καὶ Ἐξουσίας καὶ πρὸς ἐκείνους δέ τις φθάσει-
 εν, ὅπερ ἀδύνατον, κακεῖνοι παραιτήσονται τὴν διήγησιν· οὐδὲ
 25 γὰρ οἶδασι.

ιβ'. **Κ**αὶ ἐγὼ τεθαύμακα αἰεὶ τῶν τολμηρῶν τὴν φιλοπραγμοσύ-

37. Ἰωβ 12, 8.

38. Ἦσ. 51, 6.

39. Ψαλμ. 148, 4.

39α. Ὁ Κύριλλος ἐδῶ διαιρεῖ τίς ἀγγελικὴς τάξεις σὲ ἀνώτερες καὶ κατώτε-
 ρες, ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη στὴν ὁποία ἀνήκουν καὶ τὴν τιμὴν ποῦ ἀπολαμβάνουν.
 Βλ. καὶ Κατήχηση ΙΣΤ', 23.

11. **Τ**ὸν γέννησε λοιπὸν ὁ Πατέρας, ὄχι ὅπως θὰ μπορούσε νὰ σκεφτεῖ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ τρόπο πού μόνο ἐκεῖνος γνωρίζει. Διότι δὲν ὑποσχόμεσθε νὰ σᾶς ποῦμε τὸ πῶς τὸν γέννησε, ἀλλὰ σᾶς διαβεβαιώνουμε ὅτι δὲν τὸν γέννησε μὲ τὸν γνωστὸ στοὺς ἀνθρώπους τρόπο. Καὶ δὲν ἀγνοοῦμε μόνο ἐμεῖς τὸν τρόπο τῆς γέννησης τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ φύση τῶν γεννητῶν. «Ρώτησε τῆ γῆ, ἂν μπορέσει νὰ σοῦ πεῖ»³⁷. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα ἐξετάσεις ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς γῆς, δὲ θὰ μπορέσουν νὰ σοῦ ποῦν. Διότι ἡ γῆ δὲν μπορεῖ νὰ διηγηθεῖ τὴν ὑπόστασι τοῦ δημιουργοῦ καὶ πλάστη της. Καὶ δὲν εἶναι μόνο ἡ γῆ πού δὲν γνωρίζει, οὔτε ὁ ἥλιος. Γιατί ὁ ἥλιος δημιουργήθηκε τὴν τέταρτη ἡμέρα, καὶ δὲ γνωρίζει ἐκεῖνα πού ἔγιναν τὶς προηγούμενες τρεῖς μέρες, καὶ αὐτὸς πού δὲν γνωρίζει αὐτὰ πού ἔγιναν τὶς τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ αὐτόν, δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσει γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Δημιουργό. Οὔτε ὁ οὐρανὸς μπορεῖ νὰ μιλήσει γι' αὐτό, διότι μὲ συγκατάνευση τοῦ Πατέρα στερεώθηκε καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸν Χριστὸ σὰν καπνός³⁸. Οὔτε καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν μποροῦν νὰ μιλήσουν, οὔτε τὰ νερὰ πού βρῖσκονται πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς³⁹ μποροῦν νὰ τὸ διηγηθοῦν αὐτό. Γιατί λοιπὸν, ἄνθρωπέ μου, στενοχωριέσαι πού δὲν γνωρίζεις αὐτὸ πού ἀγνοοῦν οἱ οὐρανοί; Καὶ δὲν ἀγνοοῦν τὴ γέννησι μόνο οἱ οὐρανοί, ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ κόσμος τῶν ἀγγέλων. Διότι ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀνέβαινε κάποιος στὸν πρῶτο οὐρανὸ καὶ κατανοώντας τοὺς ἀγγέλους τῆς τάξεως αὐτῆς πλησίαζε καὶ τοὺς ρωτοῦσε, Πῶς ὁ Θεὸς γέννησε τὸν Υἱό του, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Ἐχομε πιὸ πάνω ἀνώτερους ἀπὸ μᾶς, ρώτησε ἐκείνους^{39α}. Ἀνέβα στὸν δεύτερο καὶ στὸν τρίτο οὐρανὸ φτάσε, ἂν μπορεῖς στοὺς Θρόνους καὶ τὶς Κυριότητες, στίς Ἀρχὰς καὶ τὶς Ἐξουσίες⁴⁰. Καὶ ἂν κάποιος μπορούσε νὰ φτάσει σ' ἐκείνους, πρᾶγμα ἀδύνατο, καὶ ἐκεῖνοι δὲ θὰ μπορέσουν νὰ τοῦ ποῦν, διότι δὲν γνωρίζουν.

12. **Ἐ**γὼ πάντοτε ἀποροῦσα μὲ τὴ περιέργεια τῶν τολμηρῶν, οἱ

40. Κολ. 1, 16.

νην, τῶν διὰ τῆς νομιζομένης εὐλαβείας εἰς ἀσέβειαν ἐκπιπτόντων· Θρόνους γὰρ καὶ Κυριότητας, τὰ Χριστοῦ ποιήματα, καὶ Ἀρχὰς καὶ Ἐξουσίας ἀγνοοῦντες, αὐτὸν τὸν ποιητὴν πολυπραγμονεῖν ἐπιχειροῦσιν. Εἶπέ μοι πρῶτον, ὡς τολμηρότατε, τί διαφέρει Θρόνος Κυριότητος, καὶ τότε πολυπραγμόνει τὰ κατὰ Χριστόν. Εἶπέ μοι τί μὲν ἐστὶν Ἀρχή, τί δὲ Ἐξουσία, τί δὲ Δύναμις, τί δὲ Ἄγγελος, καὶ τότε τὸν ποιητὴν πολυπραγμόνει πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἀλλ' οὐ θέλεις ἐρωτῆσαι Θρόνους ἢ Κυριότητας, ἢ οὐ δύνασαι· τί ἐστὶν ἕτερον γινώσκον τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ λαλήσαν τὰς θείας Γραφάς· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ τῆς ἐκ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐλάλησε. Τί τοίνυν πολυπραγμονεῖς, ἃ μὴδὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔγραψεν ἐν ταῖς Γραφαῖς· Ὅ τὰ γεγραμμένα μὴ γινώσκων, τὰ μὴ γεγραμμένα πολυπραγμονεῖς· Πολλὰ ζητήματά ἐστὶν ἐν ταῖς θεαῖς Γραφαῖς τὸ γεγραμμένον οὐ καταλαμβάνομεν, τί τὸ μὴ γεγραμμένον πολυπραγμονοῦμεν; Αὐταρκες ἡμῖν εἰδέναί, ὅτι Θεὸς ἐγέννησεν Υἱὸν ἕνα μόνον.

ιγ'. **Μ**ὴ ἐπαισχυνθῆς ὁμολογῆσαι τὴν ἀγνοίαν, ἐπειδὴ μετὰ ἀγγέλων ἀγνοεῖς. Ὁ γεννήσας οἶδε μόνος τὸν γεννηθέντα· καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος οἶδε τὸν γεννήσαντα. Ὁ γεννήσας οἶδε τί ἐγέννησε, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ ἐν ταῖς Γραφαῖς, ὅτι Θεὸς ὁ γεννηθεὶς ἀνάρχος. «Τίς γὰρ ἔγνω ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.» «Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ»· καὶ «ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα»· καὶ, «ὥσπερ ὁ Πατὴρ οὐς θέλει ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει ζωοποιεῖ». Οὔτε ὁ

41. Ἰω. 1, 3.

42. Α' Κορ. 2, 10.

43. Β' Πέτρ. 1, 21.

ὅποιοι μὲ τῇ δῆθεν εὐλάβειά τους πέφτουν σὲ ἀσέβεια. Διότι, ἐνῶ ἀγνοοῦν τοὺς Θρόνους καὶ τὶς Κυριότητες, τὶς Ἀρχές καὶ τὶς Ἐξουσίες, πὺ εἶναι δημιουργήματα τοῦ Χριστοῦ, ἐπιχειροῦν νὰ ἐρευνήσουν τὸν ἴδιο τὸν Δημιουργό. Πές μου πρῶτα, τολμηρότατε, τί διαφέρει ὁ Θρόνος ἀπὸ τὴν Κυριότητα, καὶ τότε ἐρεύνησε ὅσα ἀφοροῦν τὸν Χριστό. Πές μου τί εἶναι Ἀρχή, τί Ἐξουσία, τί Δύναμη, τί Ἄγγελος, καὶ τότε ἐρεύνησε τὸν Δημιουργό. Διότι ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ⁴¹. Ἀλλὰ δὲ θέλεις νὰ ρωτήσεις τοὺς Θρόνους καὶ τὶς Κυριότητες, ἢ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ. Ποιό ἄλλο ὑπάρχει πὺ γνωρίζει τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα⁴², τὸ ὅποιο μίλησε στὶς ἅγιες Γραφές⁴³; Ἀλλὰ οὔτε κι' αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μίλησε στὶς ἅγιες Γραφές γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατί λοιπὸν προσπαθεῖς νὰ διερευνήσεις αὐτὰ πὺ οὔτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἔγραψε στὶς Γραφές; Σὺ πὺ δὲν γνωρίζεις αὐτὰ πὺ ἔχουν γραφεῖ, ἐρευνᾶς ἐκεῖνα πὺ δὲν εἶναι γραμμένα; Πολλὰ προβλήματα ὑπάρχουν στὶς ἅγιες Γραφές. Ἀφοῦ δὲν καταλαβαίνουμε αὐτὰ πὺ εἶναι γραμμένα, γιατί νὰ ἐρευνοῦμε αὐτὰ πὺ δὲν εἶναι γραμμένα; Εἶναι ἄρκετὸ γιὰ μᾶς νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς γέννησε ἓνα μόνον Υἱό.

13. **Μ**ὴ ντρέπεσαι νὰ ὁμολογήσεις τὴν ἄγνοιά σου, διότι τὸ ἀγνοεῖς μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους. Μόνον ἐκεῖνος πὺ γέννησε γνωρίζει αὐτὸν πὺ γεννήθηκε, καὶ αὐτὸς πὺ γεννήθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον γνωρίζει αὐτὸν πὺ τὸν γέννησε. Ἐκεῖνος πὺ γέννησε γνωρίζει τί γέννησε, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ στὶς Γραφές, ὅτι αὐτὸς πὺ γεννήθηκε εἶναι Θεὸς χωρὶς ἀρχή. «Γιατὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνο τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πὺ εἶναι μέσα του;»⁴⁴. Διότι «ὅπως ὁ Πατέρας ἔχει μέσα του ζωὴ, ἔτσι ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει μέσα του ζωὴ»⁴⁵, καὶ «γιὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱό, ὅπως τιμοῦν τὸν Πατέρα»⁴⁶, καὶ «ὅπως ὁ Πατέρας ζωοποιεῖ ὅποιους θέλει, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ὅποιους θέλει ζωοποιεῖ»⁴⁷. Οὔτε αὐτὸς πὺ γέννησε ζημιώθηκε σὲ κάτι, οὔτε ἀπὸ

44. Α' Κορ. 2, 11.

45. Ἰω. 5, 26.

46. Ἰω. 5, 23.

47. Ἰω. 5, 21.

γεννήσας ἐξημιώθη τι, οὔτε λείπει τι τῷ γεννηθέντι (οἶδα πολλάκις ταῦτα εἰρηκώς, ἀλλὰ πολλάκις ταῦτα εἴρηται ὑπὲρ τῆς ὑμῶν ἀσφαλείας). οὔτε ὁ γεννήσας ἔχει πατέρα, οὔτε ὁ γεννηθεὶς ἀδελφὸν ἔχει· οὔτε ὁ γεννήσας εἰς υἱὸν μετεβλήθη, οὔτε ὁ γεννηθεὶς πατὴρ ἐγένετο. Ἐξ ἑνὸς μόνου Πατρὸς εἰς μονογενῆς Υἱὸς οὔτε δύο ἀγέννητοι, οὔτε δύο μονογενεῖς, ἀλλ' εἰς ἔστι Πατὴρ ἀγέννητος (ἀγέννητος γάρ ἐστιν ὁ πατέρα μὴ ἔχων), καὶ εἰς ἔστιν Υἱός, αἰδίως ἐκ Πατρὸς γεγεννημένος οὐ χρόνοις γεγεννημένος, ἀλλὰ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς οὐκ ἐκ προκοπῆς αὐξή-
10 θεὶς, ἀλλὰ τοῦτο γεννηθεὶς ὅπερ ἐστὶ νῦν.

ιδ'. **Π**ιστεύομεν τοίνυν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα Θεὸν ἀληθινόν· ὁ γὰρ ἀληθὴς Θεὸς οὐ γεννᾷ ψευδῆ, καθὼς εἴρηται· οὐδὲ σκεψάμενος, ὕστερον ἐγέννησεν, ἀλλ' αἰδίως ἐγέννησε, καὶ πολὺ μᾶλλον τάχιον
15 τῶν ἡμετέρων ρημάτων ἢ νοημάτων ἐγέννησεν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἐν χρόνοις λαλοῦντες, χρόνους ἀναλίσκομεν ἐπὶ δὲ τῆς θείας δυνάμεως ἄχρονος ἢ γέννησις. Καὶ καθὼς εἴρηται πολλάκις οὐκ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸν Υἱὸν παρήγαγεν, οὐδὲ τὸν μὴ ὄντα εἰς υἰοθεσίαν ἤγαγεν, ἀλλ' αἰδιος ὢν ὁ Πατὴρ, αἰδίως ἐγέννησε
20 καὶ ἀνεκφράστως Υἱὸν ἕνα μόνον, ἀδελφὸν οὐκ ἔχοντα. Οὔτε δύο εἰσιν ἀρχαί, ἀλλὰ κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, μία ἡ ἀρχή· Πατὴρ γὰρ Υἱὸν ἐγέννησε Θεὸν ἀληθινόν, Ἐμμανουὴλ προσαγορευόμενον· ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἐρμηνεύεται.

ιε'. **Κ**αὶ θέλεις γινῶναι, ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς
25 καὶ ὕστερον ἐνανθρωπήσας; ἄκουε τοῦ Προφήτου λέγοντος· «οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς

τὸν Υἱὸ λείπει τίποτε (γνωρίζω ὅτι εἶπα πολλές φορές τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἔκανα γιὰ τὴ δική σας ἀσφάλεια). Οὔτε αὐτὸς ποὺ γέννησε ἔχει πατέρα, οὔτε αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἔχει ἀδελφό. Οὔτε ὁ Πατέρας μεταβλήθηκε σὲ Υἱό, οὔτε ὁ Υἱὸς ἔγινε Πατέρας. Ἐκὸς ἓνα μόνο Πατέρα, γεννήθηκε ἓνας μόνο Υἱός. Οὔτε δύο ἀγέννητοι ὑπάρχουν, οὔτε δύο μονογενεῖς. Ἐκὸς ἓνας ἀγέννητος Πατέρας ὑπάρχει (διότι εἶναι ἀγέννητος αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει πατέρα), καὶ ἓνας Υἱός, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια. Δὲν γεννήθηκε μέσα στὸν χρόνο, ἀλλὰ γεννήθηκε προαιώνια. Δὲν μεγάλωσε προοδευτικά, ἀλλὰ γεννήθηκε ἔτσι ὅπως εἶναι τώρα.

14. **Π**ιστεύουμε λοιπὸν στὸν Μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀληθινὸ Θεὸ, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Διότι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς δὲ γεννάει ψεύτικα, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, οὔτε πρῶτα σκέφτηκε καὶ ὕστερα γέννησε, ἀλλὰ γέννησε προαιώνια καὶ πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπὸ τὰ δικά μας λόγια ἢ νοήματα. Διότι ἔμεῖς μιλώντας μέσα στὸν χρόνο, καταναλώνουμε χρόνο, ἐνῶ στὴ θεϊκὴ δύναμη ἡ γέννηση ἔγινε ἄχρονη. Καί, ὅπως εἶπα πολλές φορές, δὲν ἔφερε τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη, οὔτε υἱοθέτησε κάποιον ποὺ δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι προαιώνιος, προαιώνια καὶ ἀπερίγραπτα γέννησε ἓνα μόνο Υἱό, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀδελφό. Οὔτε ὑπάρχουν δύο ἀρχές, ἀλλὰ κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὁ Πατέρας^{47α}, μία ἀρχή. Διότι ὁ Πατέρας γέννησε Υἱό, Θεὸν ἀληθινό, ποὺ ὀνομάζεται Ἐμμανουήλ⁴⁸, ὄνομα ποὺ μεταφράζεται «ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας»⁴⁹.

15. **Θ**έλεις τώρα νὰ μάθεις, ὅτι, αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὕστερα ἔγινε ἄνθρωπος, εἶναι Θεός; Ἄκουσε τὸν προφήτη ποὺ λέει: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας· δὲν ὑπάρχει ἄλλος ὁμοῖός του. Ἐφεῦρε κάθε ἐπιστημονικὴ μέθοδο καὶ τὴν ἔδωσε στὸ παιδί τοῦ Ἰακώβ καὶ στὸν ἀγαπημένο του Ἰσραήλ. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτό

48. Ἦσ. 7, 14.

49. Ματθ. 1, 23.

γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη». Βλέπεις Θεὸν μετὰ τὴν Μωσέως νομοθεσίαν ἐνανθρωπήσαντα; Δέξαι καὶ δευτέραν μαρτυρίαν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τὴν ἀρτίως ἀνεγνωσμένην· «ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἴνα γὰρ μὴ διὰ τὴν ἑνσαρκον τὴν ἐνταῦθα γενομένην παρουσίαν νομισθῇ μετὰ ταῦτα εἰς προκοπὴν ἔλθειν θεότητος, λέγει σαφῶς· «διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Βλέπεις Χριστὸν Θεόν, ὑπὸ Πατρὸς Θεοῦ χριόμενον;

15' 10 **Θ**έλεις δέξασθαι καὶ τρίτην μαρτυρίαν τῆς Χριστοῦ θεότητος; ἄκουε Ἡσαΐου λέγοντος «ἐκοίχασεν Αἴγυπτος καὶ ἐμπορία Αἰθίοπων» καὶ μετ' ὀλίγα· «καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστιν καὶ οὐκ ἔστι Θεός πλὴν σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἤδεμεν, ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ». Βλέπεις Θεὸν τὸν
 15 Υἱόν, ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ Θεὸν τὸν Πατέρα, μονονουχὶ τὸ αὐτὸ λέγοντα, ὅπερ ἐν Εὐαγγελίοις εἶρηκεν· «ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ»· οὐκ εἶρηκεν, ὁ Πατὴρ εἰμι ἐγώ, ἀλλ' «ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ»· καὶ πάλιν οὐκ εἶπεν, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἰμί, ἀλλ' «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», ἵνα μὴτε ἀπαλλοτριώ-
 20 σωμεν, μὴτε συναλοιφήν νύπατορίας ἐργασώμεθα. Ἐν, διὰ τὸ κατὰ τὴν θεότητα ἀξίωμα· ἐπειδὴ Θεός Θεὸν ἐγέννησεν ἕν, διὰ τὸ κατὰ τὴν βασιλείαν· οὐ γὰρ ἄλλων βασιλεύει Πατὴρ, ἄλλων δὲ Υἱός (κατὰ τὸν Ἀβεσσαλώμ ἀνταίρων τῷ πατρὶ), ἀλλ' ὧν βασιλεύει ὁ Πατὴρ, τούτων βασιλεύει καὶ ὁ Υἱός ἕν, διὰ τὸ μη-
 25 δεμίαν εἶναι διαφωνίαν ἢ διάστασιν· οὐ γὰρ ἄλλα βουλήματα Πατρός, ἄλλα δὲ Υἱοῦ· ἕν, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄλλα Χριστοῦ δημι-

50. Βαρ. 3, 36-38.

51. Ψαλμ. 44, 7. Ἐβρ. 1, 8.

51α. Ὁ συγγραφέας ἐδῶ ὑπαινίσσεται τὴν αἵρεση τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος καὶ ὅτι προοδευτικὰ ἔφτασε στὴ θεώση. Πρβλ. καὶ Κατήχησι IB', 3.

φανερώθηκε στή γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»⁵⁰. Βλέπεις Θεό, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ νομοθεσία τοῦ Μωυσῆ ἔγινε ἄνθρωπος; Δέξου τώρα καὶ δεύτερη μαρτυρία τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, πού τώρα διαβάστηκε. «Ὁ θρόνος σου, Θεέ μου, μένει στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»⁵¹. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομιστεῖ, ὅτι ἔξαιτίας τῆς ἐδῶ ἔνσαρκης παρουσίας του, ἔφτασε στὴ συνέχεια προοδευτικὰ στὴ κατάστασι τοῦ θεότητος^{51α}, λέει καθαρά: «γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ λάδι ἀγαλλιᾶσεως, ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο χρίονταν οἱ ἱερεῖς, βασιλεῖς καὶ προφῆτες»⁵². Βλέπεις ὅτι ὁ Χριστὸς Θεὸς χρίεται ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα;

16. **Θ**έλεις νὰ σοῦ δώσω καὶ τρίτη ἀπόδειξι γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ; Ἄκουσε τὸν Ἡσαΐα πού λέει: «ὄσα ἀπέκτησε μὲ κόπους ἢ Αἴγυπτος, καὶ μὲ τὸ ἐμπόριο οἱ Αἰθίοπες», καὶ λίγο παρακάτω: «Σὲ σένα θὰ προσευχηθοῦν, διότι μέσα σου εἶναι ὁ Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ σένα. Σὺ εἶσαι ὁ Θεός καὶ ἐμεῖς δὲν τὸ γνωρίζαμε, ὁ Θεὸς καὶ ὁ Σωτὴρας τοῦ Ἰσραήλ»⁵³. Βλέπεις ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, καὶ ἔχει μέσα του τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο λέει αὐτὸ πού λέει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, «ὁ Πατέρας βρίσκεται μέσα σὲ μένα, κι' ἐγὼ μέσα στὸν Πατέρα»⁵⁴; Δὲν εἶπε, 'ὁ Πατέρας εἶμαι ἐγώ', ἀλλὰ «ὁ Πατέρας εἶναι μέσα σὲ μένα, κι' ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν». Οὔτε ἐπίσης εἶπε, 'Εγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαι ἓνα', ἀλλὰ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἓνα»⁵⁵, ὥστε οὔτε νὰ τοὺς ἀποξενώσουμε, οὔτε νὰ κάνουμε ταύτιση τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸν Πατέρα. Εἶναι «ἓνα», ἔξαιτίας τοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος: διότι ὁ Θεὸς γέννησε Θεό. Εἶναι «ἓνα», ἔξαιτίας τῆς βασιλείας. Διότι δὲν εἶναι ἄλλων βασιλιάς ὁ Πατέρας, καὶ ἄλλων ὁ Υἱὸς (ὅπως ὁ Ἀβεσσαλώμ, πού ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ πατέρα του), ἀλλὰ σ' ἐκείνους πού βασιλεύει ὁ Πατέρας, σ' αὐτοὺς βασιλεύει καὶ ὁ Υἱός. Εἶναι «ἓνα», γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε καμμιά διαφωνία ἢ διάστασι μεταξύ τους. Διότι δὲν εἶναι ἄλλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλα τοῦ Πατέρα,

52. Ψαλμ. 44, 8.

53. Ἡσ. 45, 14-15.

54. Ἰω. 17, 21.

55. Ἰω. 10, 30.

ουργήματα, καὶ ἄλλα Πατρός· μία γὰρ ἡ πάντων δημιουργία, τοῦ Πατρός διὰ τοῦ Υἱοῦ πεποιηκός· «ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐτίκισθησαν», φησὶν ὁ Ψαλμῶδός· ὁ γὰρ λέγων, λέγει τῷ ἀκούοντι· καὶ ὁ ἐντελλόμενος, ἐν-
5 τέλλεται τῷ συμπαρόντι.

ιζ'. **Θ**εὸς τοίνυν ἀληθινὸς Υἱός, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, οὐκ εἰς Πατέρα μεταβληθεὶς· οὐ γὰρ Πατὴρ ἐνηνθρώπησεν, ἀλλὰ Υἱός· λεγέσθω γὰρ ἐλευθέρως ἡ ἀλήθεια. Οὐ Πατὴρ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα.
10 Μῆτε λέγωμεν ποτὲ τό, ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός· μῆτε υἱοπατορίαν καταδεξώμεθα, ἀλλ' ὁδῶ βασιλικῇ πορευθῶμεν· μὴ ἐκκλίνωμεν μῆτε ἀριστερᾶ, μῆτε δεξιᾶ· μῆτε διὰ τὸ νομίζειν τιμᾶν τὸν Υἱόν, Πατέρα αὐτὸν ἀναγορεύσωμεν, μῆτε διὰ τὸ τιμᾶν τὸν Πατέρα νομίζειν ἐν τι τῶν δημιουργημάτων τὸν Υἱόν
15 ὑποπτεύσωμεν· ἀλλ' εἰς Πατὴρ δι' ἑνὸς Υἱοῦ καταγγελλέσθω, πρὸ τῶν αἰώνων ἐν δεξιᾶ τοῦ Πατρός καθεζόμενος, τὸ ἴσχυεσθαι· οὐ χρόνοις μετὰ τὸ πάθος λαβῶν ἐκ προκοπῆς, ἀλλ' αἰδίως κεκτημένος.

ιη'. **Ὁ** ἑώρακώς τὸν Υἱόν, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ὁμοιος γὰρ ἐν
20 πᾶσιν ὁ Υἱός τῷ γεγεννηκότι· ζωὴ ἐκ ζωῆς γεννηθεὶς, καὶ φῶς ἐκ φωτός, δύναμις ἐκ δυνάμεως, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ ἀπαράλλακτοι τῆς θεότητος οἱ χαρακτῆρές εἰσιν ἐν τῷ Υἱῷ· καὶ ὁ καταξιωθείς ἰδεῖν Υἱοῦ θεότητα, ἔρχεται εἰς ἀπόλαυσιν τοῦ γεγεννηκός. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ· «τοσοῦτον
25 χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε· ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Καὶ ἵνα εἶπω συντομώτερον, μῆτε

ἀλλὰ μία ἦταν ἡ δημιουργία ὄλων, αὐτὴ ποὺ ἔκανε ὁ Πατέρας διὰ τοῦ Υἱοῦ. Διότι λέει ὁ Ψαλμωδός, «αὐτὸς εἶπε καὶ γεννήθηκαν, αὐτός ἔδωσε ἐντολὴ καὶ κτίσθηκαν»⁵⁶. Διότι ἐκεῖνος ποὺ μιλάει, μιλάει σ' αὐτὸν ποὺ τὸν ἀκοῦει· κι' ἐκεῖνος ποὺ δίνει ἐντολή, τὴ δίνει σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι παρὼν μαζί του.

17. **Ε**ἶναι λοιπὸν Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος εἶχε μέσα του τὸν Πατέρα, χωρὶς ὅμως νὰ μεταβληθεῖ σὲ Πατέρα. Διότι δὲν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Πατέρας, ἀλλὰ ὁ Υἱός^{56α}. Ἦς λέγεται ἐλεύθερα ἡ ἀλήθεια. Δὲν ἔπαθε ὁ Πατέρας γιὰ μᾶς, ἀλλὰ ὁ Πατέρας ἔστειλε ἐκεῖνον ποὺ ἔπαθε γιὰ μᾶς. Οὔτε νὰ λέμε ποτὲ τό, «ὑπῆρξε ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχε ὁ Υἱός· οὔτε νὰ ταυτίσουμε τὸν Υἱὸ μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἅς ἀκολουθήσουμε τὴ βασιλικὴ ὁδὸ· ἅς μὴ παρεκκλίνουμε οὔτε ἀριστερά, οὔτε δεξιὰ⁵⁷. Οὔτε, νομίζοντας ὅτι τιμᾶμε τὸν Υἱό, νὰ τὸν ὀνομάζουμε Πατέρα, οὔτε ἐπίσης, νομίζοντας ὅτι τιμᾶμε τὸν Πατέρα, νὰ νομίσουμε ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του. Ἄλλὰ ἅς προσκυνοῦμε τὸν Πατέρα, μέσω ἑνὸς Υἱοῦ, καὶ ἅς μὴ χωρίζεται ἡ προσκύνηση τοῦ καθενός. Ἐνας Υἱός ἅς κηρύττεται, ποὺ κάθεται προαιώνια στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, γιὰ τὸ νὰ κάθεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα, δὲν τὸ ἀπέκτησε μέσα στὸν χρόνο προοδευτικά, μετὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ εἶχε προαιώνια.

18. «**Ο**ποῖος εἶδε τὸν Υἱό, ἔχει δεῖ καὶ τὸν Πατέρα⁵⁸, διότι ὁ Υἱός εἶναι ὅμοιος σὲ ὅλα μὲ αὐτὸν ποὺ τὸν γέννησε. Εἶναι ζωὴ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ ζωὴ, φῶς ἀπὸ φῶς, δύναμη ἀπὸ δύναμη, Θεὸς ἀπὸ Θεό, καὶ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θεότητος βρίσκονται ἀπαράλλακτα στὸν Υἱό. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τὴ θεότητα τοῦ Υἱοῦ, φτάνει ν' ἀπολαῦσει τὸν Πατέρα. Δὲν εἶναι δικά μου τὰ λόγια, ἀλλὰ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ· «τόσο χρονικὸ διάστημα εἶμαι μαζί σας, καὶ ἀκόμα δὲ μὲ γνώρισες, Φίλιππε; Ὅποιος εἶδε ἐμένα, ἔχει δεῖ καὶ τὸν Πατέρα»⁵⁹. Καὶ γιὰ νὰ μλήσω συντομώτερα, οὔτε χωρίζουμε τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε τοὺς ταυτίζουμε, καὶ

57. Ἀριθμ 20, 17.

58. Ἰω. 14, 9.

59. Ὅπ. π.

χωρίζωμεν, μήτε συναλοιφήν ἐργαζώμεθα, καὶ μήτε ἀλλότριόν ποτε τοῦ Πατρὸς εἶπης τὸν Υἱόν, μήτε καταδέξῃ τοὺς λέγοντας τὸν Πατέρα ποτὲ μὲν Πατέρα, ποτὲ δὲ Υἱὸν εἶναι· ἀλλότρια γὰρ καὶ ἀσεβῆ ταῦτα καὶ οὐκ Ἐκκλησίας τὰ διδάγματα· ἀλλ' ὁ Πα-
 5 τῆρ γεννήσας τὸν Υἱὸν ἔμεινε Πατὴρ καὶ οὐκ ἡλλοίωται. Σοφίαν ἐγέννησεν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἄσοφος ἐγένετο· καὶ δύναμιν γεννήσας, οὐκ ἡσθένησε· Θεὸν γεννήσας, οὐκ αὐτὸς τῆς θεότητος ἐστερήθη· καὶ οὔτε τι αὐτὸς ἀπώλεσε μειωθεὶς ἢ ἁλλοιωθεὶς, οὔτε ὁ γεννηθεὶς ἔχει τι λείπον. Τέλειος ὁ γεννήσας, τέλειον τὸ γεν-
 10 νηθέν· Θεὸς ὁ γεννήσας, Θεὸς ὁ γεννηθεὶς· Θεὸς μὲν τῶν πάντων, Θεὸν δὲ ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα ἐπιγραφόμενος· οὐ γὰρ ἐπαισχύνεται λέγων· «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν».

10. **Ἄ**λλ' ἵνα μὴ νομίσης ὅτι ὁμοίως τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν κτισμάτων
 15 τῶν ἐστὶ Πατὴρ, ὑποδιέστειλεν ἐν τοῖς ἐξῆς· οὐ γὰρ εἶπεν, ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν, ἵνα μὴ κοινωνία γένηται τῶν ποιημάτων πρὸς τὸν Μονογενῆ, ἀλλὰ «Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν», εἶπεν· ἄλλως ἐμοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἄλλως ὑμῶν κατὰ θέσιν. Καὶ πάλιν· «πρὸς τὸν Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν»· ἄλλως
 20 ἐμοῦ, ὡς Υἱοῦ γνησίου καὶ Μονογενοῦς, καὶ ἄλλως ὑμῶν, ὡς δημιουργημάτων. Θεὸς τοίνυν ἀληθινός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀνεκδιηγήτως γεννηθεὶς· πολλάκις γὰρ λέγω τὸ αὐτὸ πρὸς ὑμᾶς, ἵνα ἐντυπωθῇ ὑμῶν τοῦτο τῇ διανοίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς Υἱὸν ἔχει, τοῦτο πίστευε, τὸ δὲ πῶς, μὴ πο-
 25 λυπραγμόνει· ζητῶν γὰρ οὐχ εὐρήσεις· Μὴ ἐξύψου σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσης· «ἂ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ μόνα». Εἶπέ μοι πρῶτον, τίς ἐστὶν ὁ γεννήσας, καὶ τότε μάθανε ὁ ἐγέννησεν· εἰ

ποτέ νὰ μὴ πείς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ξένος πρὸς τὸν Πατέρα, οὔτε νὰ πιστέψεις αὐτοὺς πού λένε ὅτι ὁ Πατέρας, ἄλλοτε εἶναι Πατέρας καὶ ἄλλοτε Υἱὸς. Διότι αὐτὲς οἱ διδασκαλίαι εἶναι ξένες καὶ ἀσεβεῖς καὶ δὲν εἶναι διδασκαλίαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλὰ ὁ Πατέρας γεννώντας τὸν Υἱὸ παρέμεινε Πατέρας καὶ δὲν ἀλλοιώθηκε. Γέννησε Σοφία⁶⁰, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἔμεινε ἄσοφος, καὶ γεννώντας Δύναμη, δὲν ἔξασθένησε ὁ ἴδιος. Γεννώντας Θεὸ, δὲν στερήθηκε ὁ ἴδιος τὴ θεότητα. Καὶ αὐτὸς δὲν ἔχασε τίποτα, ὥστε νὰ ἔχει μειωθεῖ, οὔτε ἀλλοιώθηκε, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει κάτι λειψὸ. Εἶναι τέλειος ἐκεῖνος πού γέννησε, καὶ τέλειος αὐτὸς πού γεννήθηκε. Εἶναι Θεὸς ἐκεῖνος πού γέννησε, Θεὸς εἶναι καὶ αὐτὸς πού γεννήθηκε. Εἶναι Θεὸς τῶν ὅλων, ἀλλὰ ὀνομάζει Θεὸ τὸν Πατέρα του. Διότι δὲν ντρέπεται νὰ λέει· «ἀνεβαίνω στὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας, καὶ Θεό μου καὶ Θεό σας»⁶¹.

19. **Ἄ**λλὰ γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο Πατέρας τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν δημιουργημάτων του, ἔκανε διάκριση παρακάτω. Δὲν εἶπε δηλαδὴ ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μας, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι τὰ δημιουργήματα καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς εἶναι τὸ ἴδιο, ἀλλ' εἶπε, «Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας». Διαφορετικὰ δικοῦ μου, «κατὰ φύσιν», καὶ διαφορετικὰ δικοῦ σας, «κατὰ θέσιν». Καὶ ἐπίσης, «πρὸς τὸν Θεό μου καὶ Θεό σας». Δικοῦ μου ὡς γνησίου καὶ Μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ δικοῦ σας, ὡς δημιουργημάτων. Εἶναι λοιπὸν ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού γεννήθηκε προαιώνια κατὰ τρόπον ἀπερίγραπτο. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω πολλές φορές τὸ ἴδιο πράγμα, γιὰ νὰ τυπωθεῖ στὸ μυαλό σας. Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει Υἱό, αὐτὸ νὰ τὸ πιστεύεις, ἀλλὰ νὰ μὴ πολυασχολεῖσαι πῶς εἶναι Θεός· διότι καὶ νὰ τὸ ἀναζητήσεις, δὲ θὰ τὸ βρεῖς. Μὴν ἐξυψώνεις τὸν ἑαυτὸ σου, γιὰ νὰ μὴ πέσεις. «Ἐκεῖνα πού σοῦ ἔχουν διατάξει, αὐτὰ μόνο νὰ σκέφτεσαι»⁶². Πές μου πρῶτα ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού γέννησε, καὶ τότε ρώτησε νὰ μάθεις γι' αὐτὸ πού

61. Ἰω. 20, 17.

62. Σοφ. Σειρ. 3, 22.

δὲ φύσιν οὐ δύνασαι νοῆσαι τοῦ γεγεννηκότος, τοῦ γεγεννημέ-
νου τὸν τρόπον μὴ πολυπραγμόνει.

κ'. **Α**ὐταρκές σοι πρὸς εὐσέβειαν εἰδέναί, καθὼς εἶπαμεν, ὅτι
ἓνα Υἱὸν ὁ Θεὸς ἔχει μόνον, ἓνα φυσικῶς γεγεννημένον· οὐχ ὅτε
5 ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τοῦ εἶναι ἀρξάμενον, ἀλλὰ πρὸ πάντων
τῶν αἰῶνων. Ἄκουε γὰρ Μιχαίου τοῦ Προφήτου λέγοντος·
«Καὶ σὺ Βηθλεὲμ, οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ, μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι
ἐν χιλιάσιν Ἰούδα; ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις
πομαιοῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ· καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρ-
10 χῆς, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος». Μὴ οὖν πρόσεχε τῷ νῦν ἐκ τῆς Βηθλεὲμ,
ἀλλὰ προσκύνει τὸν αἰδίδως ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα. Μὴ χρονικὴν
ἀρχὴν τοῦ Υἱοῦ καταδέξῃ τινὸς λέγοντος, ἀλλ' ἄχρονον ἀρχὴν
γίνωσκε τὸν Πατέρα· ἀρχὴ γὰρ Υἱοῦ ἄχρονος, ἀκατάληπτος,
ἀναρχος, ὁ Πατήρ· πηγὴ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ποταμοῦ, τοῦ
15 Μονογενοῦς, ὁ Πατήρ, ὁ γεννήσας αὐτὸν καθὼς οἶδεν αὐτὸς
μόνος. Καὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι καὶ αἰώνιός ἐστι βασιλεὺς ὁ Κύ-
ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; Ἄκουε πάλιν αὐτοῦ λέγοντος·
«Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν
ἐμήν· καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη». Εἶτα, σκληρῶς τοῦτο καταδεξαμένων
20 τῶν Ἰουδαίων, τὸ ἐκείνοις ἔτι σκληρότερον λέγει· «Πρὶν Ἀβρα-
ὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἶμι». Καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα λέγει· «καὶ
νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ
τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Σαφῶς γὰρ εἶρηκεν, ὅτι, πρὶν
τὸν κόσμον γενέσθαι, ἐγὼ εἶχον τὴν παρὰ σοὶ δόξαν. Καὶ πάλιν
25 «ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου» λέγων, σαφῶς φησιν,
ὅτι αἰδίδιον ἔχω τὴν παρὰ σοὶ δόξαν.

κα'. **Π**ιστεύομεν τοίνυν εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν

γέννησε. Ἐφόσον ὅμως δὲν μπορεῖς νὰ γνωρίσεις τὴ φύση τοῦ Πατέρα, μὴν ἀναζητεῖς τὸν τρόπο τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ.

20. **Σ**οῦ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴν εὐσέβεια νὰ γνωρίζεις, ὅπως εἶπαμε, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει μόνο ἓναν Υἱό, γεννημένον κατὰ τρόπο φυσικό, πού δὲν ἄρχισε νὰ ὑπάρχει ἀπὸ τότε πού γεννήθηκε στὴ Βηθλεέμ⁶⁶, ἀλλὰ προαιώνια. Ἐκουσε τί λέει ὁ προφήτης Μιχαίας: «καὶ σὺ Βηθλεέμ, πόλη τοῦ Ἐφραθᾶ, μήπως εἶσαι ὑποδιέστηρη ἀπὸ τίς πόλεις τοῦ Ἰούδα ἀπειδὴ οἱ κάτοικοί σου δὲν ξεπερνοῦν τοὺς χίλιους; διότι ἀπὸ σένα θὰ προέλθει ἓνας ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος θὰ κυβερνήσει τὸν λαό μου, τὸν Ἰσραήλ»⁶⁷, καὶ ἡ προέλευσή του ἀνάγεται στὴν ἀρχή, εἶναι προαιώνια. Μὴ κοιτᾶς λοιπὸν αὐτὸν πού τώρα προσῆλθε ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ, ἀλλὰ προσκύνησε αὐτὸν πού γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα. Νὰ μὴ τὸ ἀποδεχθεῖς ἐὰν κάποιος λέει ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀρχὴ χρονική, ἀλλὰ νὰ γνωρίζεις τὴν ἄχρονη ἀρχὴ τοῦ Πατέρα. Διότι ἀρχὴ τοῦ Υἱοῦ ἄχρονη, ἀκατάληπτη, ἀναρχη εἶναι ὁ Πατέρας. Πηγὴ τοῦ ποταμοῦ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, εἶναι ὁ Πατέρας πού τὸν γέννησε, μὲ τρόπο πού μόνο ἐκεῖνος γνωρίζει. Θέλεις νὰ μάθεις ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι καὶ αἰώνιος βασιλιάς; Ἐκουσε τί λέει πάλι ὁ ἴδιος: «ὁ πατέρας σας Ἀβραὰμ με ἀγαλλίαση περίμενε νὰ δεῖ τὴν ἡμέρα τῆς παρουσίας μου· τὴν εἶδε καὶ χάρηκε»⁶⁸. Ἐπειτα, βλέποντας ὅτι ἐκεῖνοι δέχθηκαν τὰ λόγια του σκληρά, τοὺς λέει κάτι πιὸ σκληρὸ γιὰ ἐκείνους: «προτοῦ νὰ γεννηθεῖ ὁ Ἀβραὰμ ἐγὼ ὑπάρχω»⁶⁹. Καὶ πρὸς τὸν Πατέρα του πάλι λέει: «καὶ τώρα δόξασέ με ἐσύ, Πατέρα, κοντὰ σου, μὲ τὴ δόξα πού εἶχα κοντὰ σου προτοῦ ἀκόμα δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»⁷⁰. Εἶπε δηλαδὴ ξεκάθαρα, ὅτι προτοῦ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος ἐγὼ εἶχα τὴ δόξα κοντὰ σου. Καὶ πάλι: «ἐπειδὴ μὲ ἀγάπησες προτοῦ νὰ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»⁷¹, λέγοντας καθαρά ὅτι ἔχω προαιώνια δόξα κοντὰ σου.

21. **Π**ιστεύουμε λοιπὸν σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστόν, τὸν Μο-

66. Ἰω. 8, 58.

67. Ἰω. 17, 5.

68. Ἰω. 17, 24.

Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα
 Θεὸν ἀληθινὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένε-
 το· εἴτε γὰρ Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσί-
 αι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ οὐδὲν τῶν γεννητῶν ὑπεξή-
 5 ρηται τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ. Φιμούσθω πᾶσα αἴρεσις, διαφόρους
 ποιητὰς καὶ κοσμοποιούς εἰσάγουσα. Φιμούσθω βλασφημοῦσα
 γλῶσσα τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Φιμούσθωσαν οἱ λέγον-
 τες τὸν ἥλιον εἶναι τὸν Χριστὸν· ἡλίου γὰρ ἐστὶ δημιουργός, οὐχ
 ὁ ἥλιος ὁ φαινόμενος. Φιμούσθωσαν οἱ λέγοντες ἀγγέλων δημι-
 10 ούργημα τὸν κόσμον, οἱ τὸ τοῦ Μονογενοῦς ἀξίωμα παραρπά-
 ζειν βουλόμενοι· εἴτε γὰρ ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε
 κυριότητες, εἴτε τι ὀνομαζόμενον, πάντα διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγένε-
 το· βασιλεύει τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων, οὐκ ἀλλοτριαν αἰχμα-
 λωσίαν ἀρπάσας, ἀλλὰ ἰδίων δημιουργημάτων βασιλεύων, κα-
 15 θῶς ὁ Εὐαγγελιστῆς εἶρηκεν Ἰωάννης· «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
 το, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»· «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο»,
 τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐργαζομένου.

κδ'. Καὶ βούλομαι μὲν τι εἰπεῖν καὶ ὑπόδειγμα τῶν λεγομένων,
 ἀλλ' οἶδα αὐτὸ ἀσθενές· ποῖον γὰρ ἔσται τῶν ὄρατῶν ἀκριβές
 20 ὑπόδειγμα τῆς θείας καὶ ἀοράτου δυνάμεως, ἀλλ' ὅμως λεγέσθω
 ὡς ἀσθενές παρὰ ἀσθενῶν πρὸς ἀσθενεῖς. Ὡσπερ γὰρ ἂν τις
 βασιλεὺς βασιλέα υἱὸν ἔχων, βουλόμενος κατασκευάσαι πόλιν,
 ὑπόβοιτο τῷ υἱῷ συμβασιλεύοντι τὴν κατασκευὴν τῆς πόλεως· ὁ
 δὲ τὸ παραδειγμα λαβὼν, εἰς τέλος ἄγει τὸ νοηθέν· οὕτω Πατρὸς
 25 βουληθέντος τὰ πάντα κατασκευάσαι, τῷ τοῦ Πατρὸς νεύματι ὁ
 Υἱὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησεν, ἵνα τὸ μὲν νεῦμα τηρῇ τῷ Πατρὶ
 τὴν ἀύθεντικὴν ἐξουσίαν, καὶ ὁ Υἱὸς δὲ πάλιν ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν
 τῶν ἰδίων δημιουργημάτων, καὶ μήτε Πατὴρ ἀπαλλοτριωθῇ τῆς
 δεσποτείας τῶν ἰδίων δημιουργημάτων, μήτε ὁ Υἱὸς τῶν ὑπ'

νογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πού γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸς ἀληθινός, διὰ τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, δηλαδή καὶ οἱ Θρόνοι καὶ οἱ Κυριότητες καὶ οἱ Ἄρχες καὶ οἱ Ἐξουσίες, ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του. Ἄς φιμωθεῖ κάθε αἵρεση πού διδάσκει διάφορους δημιουργοὺς καὶ κατασκευαστὲς τοῦ κόσμου. Ἄς φιμωθεῖ ἡ γλῶσσα πού βλασφημεῖ τὸν Χριστὸ, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Ἄς φιμωθοῦν αὐτοὶ πού λένε ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ὁ Χριστός, διότι ὑπάρχει δημιουργὸς τοῦ ἡλίου, πού δὲν εἶναι ὁ ὄρατὸς ἥλιος. Ἄς φιμωθοῦν αὐτοὶ πού λένε ὅτι ὁ κόσμος εἶναι δημιούργημα τῶν ἀγγέλων, αὐτοὶ πού θέλουν νὰ ἀρπάξουν τὰ ἀξίωμα τοῦ δημιουργοῦ ἀπὸ τὸν Μονογενῆ. Διότι καὶ τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, καὶ οἱ Θρόνοι καὶ οἱ Κυριότητες καὶ ὅποιοδήποτε ἄλλο ἀναφέρεται, ὅλα ἔγιναν διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐξουσιάζει ὅλα ὅσα δημιούργησε, χωρὶς νὰ ἀρπάζει αἰχμαλώτους ἄλλων, ἀλλὰ βασιλεύοντας στὰ δικά του δημιουργήματα, ὅπως εἶπε ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· «ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε»⁶⁹. Ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἐργάστηκε ὁ Πατέρας διὰ τοῦ Υἱοῦ.

22. **Θ**έλω νὰ σᾶς πῶ καὶ κάτι ἀκόμα, σὰν ἀπόδειξη τῶν ὅσων λέω, ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι τόσο πολὺ ἰσχυρό. Ἄλλωστε ποιὸ ἀπὸ τὰ ὄρατὰ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει σὰν παράδειγμα γιὰ τὴν ἀόρατη θεία δύναμη; Ἄλλὰ ἄς τὸ πῶ σὰν παράδειγμα ἀδύνατο, πού λέγεται ἀπὸ ἀδύνατους σὲ ἀδύνατους. Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ἓνας βασιλιάς, πού ἔχει γιὸ συμβασιλέα, θέλει νὰ κτίσει μιὰ πόλη καὶ ἀναθέτει τὴν κατασκευὴ τῆς πόλεως στὸν συμβασιλέα γιὸ του. Παίρνοντας ὁ καθένας τὸ παράδειγμα αὐτὸ, μπορεῖ νὰ φτάσει στὸ τέλος αὐτοῦ πού σκέφθηκα. Ἔτσι, κάνοντας ὁ Πατέρας τὴ σκέψη αὐτὴ νὰ κατασκευάσει τὰ πάντα, μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ Πατέρα κατασκεύασε τὰ πάντα ὁ Υἱός, ὥστε ἡ συγκατάνευση νὰ ἐξασφαλίζει στὸν Πατέρα τὴν ἐξουσία, καὶ ὁ Υἱὸς νὰ ἔχει τὴν ἐξουσία πάνω στὰ δημιουργήματά του, κι' ἔτσι οὔτε ὁ Πατέρας νὰ χάσει τὴν ἐξουσία του πάνω στὰ δημιουργήματά του, οὔτε ὁ Υἱὸς νὰ βασι-

ἄλλου δημιουργηθέντων βασιλείῃ, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἄγγελοι, καθὼς εἴρηται, τὸν κόσμον ἐδημιούργησαν, ἀλλὰ Υἱὸς μονογενής, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένος, καθὼς εἴρηται, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, μηδενὸς ὑπεξηρημένου τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιήσεως. Καὶ τὰντα μὲν ὑμῖν τέως τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι λελέχθω

κγ'. **Ἄ**ναδρομόντες δὲ ἐπὶ τὴν τῆς πίστεως ἐπαγγελίαν, καταπαύσωμεν ἐν τῷ παρόντι τὸν λόγον. Πάντα ἐποίησεν ὁ Χριστός, καὶ ἄγγελους λέγῃς, καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ κυριότητας, καὶ θρόνους, οὐχ ὅτι ὁ Πατὴρ ἠτόνει περὶ τῆν τῶν δημιουργημάτων αὐτουργίαν, ἀλλ' ὅτι βασιλεύειν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων τὸν Υἱὸν ἠβουλήθη, αὐτὸς αὐτῷ παρέχων τῶν κατασκευαζομένων τὴν ὑφήγησιν· τιμῶν γὰρ τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ὁ Μονογενής φησιν «οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέ-
15 πῃ τὸν Πατέρα ποιῶντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ»· καὶ πάλιν «ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι»· οὐδεμιᾶς οὔσης ἐν τοῖς ἐργαζομένοις ἐναντιότητος «τὰ γὰρ ἐμὰ πάντα σὰ ἐστί, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ», φησὶν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἐπιγινῶναι σαφῶς ἐκ
20 τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ὁ γὰρ λέγων, «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», πάντως ὅτι τινὶ παρόντι προσδιελέγετο· σαφέστατα δὲ μᾶλλον ὁ Ψαλμωδὸς εἴρηκεν· «Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν», ὡς τοῦ Πατρὸς μὲν ἐντελλομένου καὶ λέγοντος, τοῦ
25 δὲ Υἱοῦ νεύματι αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦντος· Καὶ τοῦτο μυστικῶς ὁ Ἰωβ ἔλεγεν· «ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ περιπατῶν ὡς ἐπ' ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης»· δηλῶν τοῖς νοοῦσιν, ὅτι ὁ διὰ τῆς παρουσίας περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, οὗτος ἦν ὁ

λεύει σ' ἐκεῖνα πού ἄλλος δημιούργησε, ἀλλὰ στὰ δικά του. Διότι δὲν δημιούργησαν τὸν κόσμο οἱ ἄγγελοι, ὅπως εἶπαμε, ἀλλὰ ὁ Μονογενῆς Υἱός, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια, ὅπως ἐπίσης εἶπαμε· «Δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν ὅλα»⁷⁰, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ μὴ δημιουργήθηκε ἀπὸ αὐτόν. Καὶ αὐτὰ μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ σᾶς τὰ ἔχουμε ἀναπτύξει μὲ ὅσα σᾶς εἶπαμε μέχρι τώρα.

23. **Ἄ**φοῦ λοιπὸν ἀνακεφαλαιώσουμε τὴν ὁμολογία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως θὰ σταματήσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴν ὁμιλία μας. "Ὅλα τὰ δημιούργησε ὁ Χριστός, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμα κάνεις λόγο γιὰ Ἄγγελους, Ἀρχαγγέλους, Κυριότητες καὶ Θρόνους." Ὁχι ἐπειδὴ ὁ Πατέρας δὲν μπορούσε νὰ τὰ δημιουργήσει ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ βασιλεύει ὁ Υἱός του σ' αὐτὰ πού ἐκεῖνος δημιούργησε, δίνοντάς του αὐτὸς τὴν ὑπόδειξη τῶν δημιουργημάτων. Διότι ὁ Μονογενῆς Υἱός τιμώντας τὸν Πατέρα του λέει· «ὁ Υἱός δὲν μπορεῖ νὰ κάνει ἀπὸ μόνος του τίποτε, ἐὰν δὲν δεῖ τὸν Πατέρα νὰ τὸ κάνει. Διότι, αὐτὰ πού θὰ ἔκανε ἐκεῖνος, αὐτὰ κάνει καὶ ὁ Υἱός ὅμοια»⁷¹. Καὶ πάλι· «ὁ Πατέρας μου μέχρι τώρα ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»⁷², χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμμιά ἀντίθεση στοὺς ἐργαζόμενους· «διότι ὅλα τὰ δικά μου εἶναι δικά σου, καὶ τὰ δικά σου δικά μου»⁷³, λέει στὰ Εὐαγγέλια ὁ Κύριος. Καὶ αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Διότι αὐτὸς πού λέει, «ἅς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσή μας»⁷⁴, μιλοῦσε ὅπωςδήποτε σὲ κάποιον πού ἦταν παρὼν. Περισσότερο ξεκάθαρα μίλησε ὁ Ψαλμωδός· «αὐτὸς εἶπε καὶ δημιουργήθηκαν, αὐτὸς ἔδωσε ἐντολὴ καὶ κατασκευάστηκαν»⁷⁵, σὰν νὰ μιλάει ὁ Πατέρας δίνοντας ἐντολή, καὶ ὁ Υἱός μὲ τὸ νεῦμα ἐκείνου νὰ δημιουργεῖ τὰ πάντα. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε μυστικά καὶ ὁ Ἰώβ· «Αὐτὸς πού δημιούργησε μόνος τὸν οὐρανὸ καὶ περπατεῖ πάνω στὴ θάλασσα, σὰν νὰ εἶναι στεριά»⁷⁶, φανερώνοντας σ' ὅσους καταλαβαίνουν, ὅτι αὐτὸς πού κατὰ

73. Ἰω. 17, 10.

74. Γεν. 1, 26.

75. Ψαλμ. 32, 9.

76. Ἰώβ 9, 8.

πρὸ τούτου τῶν οὐρανῶν ποιητής. Καὶ πάλιν ὁ Κύριός φησιν· «ἢ σὺ λαβὼν γῆν πηλὸν, ἔπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸν ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς;»· εἶτα ἐξῆς· «ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντές σε ἔπηξαν;», δηλῶν, ὅτι ὁ εἰς ἄδου καταελθὼν διὰ φιλανθρωπίας, οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐκ πηλοῦ κατασκεύασε τὸν ἄνθρωπον.

κδ'. **Ἔ**στι τοίνυν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενὴς καὶ τοῦ κόσμου ποιητής· «ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο;», καὶ «εἰς τὰ ἴδια ἦλθε» καθὼς ἡμᾶς διδάσκει τὸ
 10 **Εὐαγγέλιον**. Οὐ μόνον δὲ τῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ φαινομένων νεύματι Πατρὸς ποιητής ἐστὶν ὁ Χριστὸς· «ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθη τὰ πάντα» κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατά καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς
 15 αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε». Καὶ τοὺς αἰῶνας αὐτοὺς εἴπης, καὶ τούτων νεύματι τοῦ Πατρὸς ἐστὶ ποιητής Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς· «ἐπ' ἐσχάτων γὰρ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν», ᾧ ἡ
 20 δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τὴν παρουσία του στὴ γῆ περιπατᾶ πάνω στὴ θάλασσα, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ δημιούργησε τοὺς οὐρανούς. Καὶ πάλι ὁ Κύριος λέει· «μήπως δὲν εἶσαι σὺ ἐκεῖνος ποὺ πῆρες ἀπὸ τὴ γῆ πηλό, δημιούργησες ζωντανὸ πλάσμα, τὸ ἔκανες νὰ μιλάει, καὶ τὸ ἔβαλες πάνω στὴ γῆ;»⁷⁷, καὶ παρακάτω· «καὶ δὲν ἀνοίγονται γιὰ σένα ἀπὸ φόβο οἱ πύλες τοῦ θανάτου, καὶ οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδη δὲν ζάρωσαν μόλις σὲ εἶδαν ἀπὸ τὸ φόβο τους;»⁷⁸, φανερώνοντας ἔτσι, ὅτι αὐτὸς ποὺ κατέβηκε στὸν ἄδη ἀπὸ φιλανθρωπία, αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κατασκεύασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ χῶμα.

24. **Ο** Χριστὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου. Γιατὶ «στὸν κόσμον ἦταν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκε»⁷⁹, καὶ «ἦρθε στοὺς δικούς του», ὅπως μᾶς διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον⁸⁰. Καὶ δὲν εἶναι ὁ Χριστὸς δημιουργὸς μόνο τῶν ὁρατῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, μὲ τὴν συγκατάνευση τοῦ Πατέρα· διότι κατὰ τὸν Ἀπόστολο «δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν ὅλα, ὅσα ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε εἶναι Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες. Ὅλα δι' αὐτοῦ καὶ γι' αὐτὸν ἔγιναν· αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ὅλα συγκρατοῦνται ἀπὸ αὐτόν»⁸¹. Καὶ ἂν ἀκόμα μιλήσεις γιὰ τοὺς αἰῶνες, καὶ αὐτῶν δημιουργὸς μὲ τὸ νεῦμα τοῦ Πατέρα του εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· διότι λέει, «τὶς τελευταῖες αὐτὲς μέρες μίλησε σὲ μᾶς μέσω τοῦ Υἱοῦ του, τὸν ὁποῖο ἔκανε κληρονόμο ὅλων καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου δημιούργησε τοὺς αἰῶνες»⁸², στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμη, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

77. Ἰωβ 38, 14.

80. Ἰω. 1, 11.

78. Ἰωβ 38, 17.

81. Κολ. 1, 16-17.

79. Ἰω. 1, 10.

82. Ἐβρ. 1, 2.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

ΙΒ'

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΙΒ΄.

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ,

Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τό, Σαρκωθέντα
καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἡσαΐου·
«Καὶ προσέθετο Κύριος λαλήσαι τῷ Ἀχαζ, λέγων·
αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον»· καὶ ἐξῆς «Ἴδού ἡ παρθένος
5 ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι το
ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», καὶ τὰ ἐξῆς.

α'. Ἀγνεΐας σύντροφοι καὶ σωφροσύνης μαθηταί, τὸν ἐκ Παρ-
θένου γεννηθέντα Θεὸν ἀγνεΐας μεστοῖς χεῖλεσιν ἀνυμνήσωμεν·
οἱ τοῦ νοητοῦ προβάτου τῶν κρεῶν μεταλαβεῖν καταξιούμενοι,
10 κεφαλὴν τῶν ποδῶν μεταλάβομεν· κεφαλῆς μὲν τῆς θεότητος
νοουμένης, ποδῶν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκλαβμανομένης· οἱ
τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ἀκροαταὶ Ἰωάννη τῷ Θεολόγῳ πεισθῶ-
μεν· ὁ γὰρ εἰπὼν, «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος», ἐπήγαγε λέγων «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
15 ἐγένετο». Οὔτε γὰρ τὸν ψιλὸν ἄνθρωπον προσκυνεῖν ὄσιον, οὔτε
Θεὸν μόνον λέγειν χωρὶς τῆς ἀνθρωπότητος εὐσεβές· εἰ γὰρ
Θεὸς ὁ Χριστός, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστι, μὴ ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀνθρω-
πότητα, τῆς σωτηρίας ἀλλότριον καθεστήκαμεν. Προσκυνεῖσθω
μὲν οὖν ὡς Θεός, πιστενέσθω δὲ ὅτι καὶ ἐνηθρώπησεν· οὔτε
20 γὰρ τὸ λέγειν ἄνθρωπον ἄνευ θεότητος ἐπωφελές, οὔτε τὴν ἀν-

1. Ἡσ. 7, 14.

2. Ἐξ. 12, 9.

3. Ἰω. 1, 1.

4. Ἰω. 1, 4.

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΙΒ'

ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὁποία ἔγινε στὰ Ἱεροσόλυμα πάνω στό: «πού ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος», καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα τῶν χωρίων: «καὶ ὁ Κύριος μίλησε στὸν Ἄχαζ καὶ τοῦ εἶπε: Ζήτησε γιὰ τὸν ἑαυτό σου σημεῖο», καὶ στὴ συνέχεια: «νά, ἡ Παρθένο θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει Υἱό, πού θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»¹, καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Σ**ύντροφοι τῆς ἀγνότητος καὶ μαθητὲς τῆς σωφροσύνης, ἅς ἀνυμνήσουμε μὲ γεμάτα ἀγνότητα χεῖλη τὸν Θεὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο. Ἐμεῖς πού ἀξιωνόμαστε νὰ τρώμε τὰ κρέατα τοῦ νοητοῦ προβάτου, ἅς φᾶμε τὸ κεφάλι μαζί μὲ τὰ πόδια², ἐννοώντας ὡς κεφάλι τὴ θεότητα, καὶ ὡς πόδια τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἀκροατὲς τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ἅς πιστέψουμε στὸν Ἰωάννη τὸν Θεολόγο. Διότι ἐκεῖνος πού εἶπε, «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στὸν Θεό, καὶ Θεὸς ἦταν ὁ Λόγος»³, πρόσθεσε καὶ τὸ ἑξῆς: «καὶ ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος»⁴. Γιατὶ δὲν εἶναι σωστὸ οὔτε νὰ προσκυνοῦμε τὸν ἀπλὸ ἄνθρωπο, οὔτε εἶναι εὐσεβὲς νὰ τὸν λέμε μόνο Θεό, χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Διότι, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ὅπως φυσικὰ καὶ εἶναι, ἀλλὰ δὲν ἔχει προσλάβει τὴν ἀνθρώπινη φύση, εἴμαστε ξένοι τῆς σωτηρίας^{4α}. Νὰ προσκυνεῖται λοιπὸν ὡς Θεός, ἀλλὰ νὰ πιστεύεται ὅτι ἔγινε καὶ ἄνθρωπος. Διότι οὔτε τὸ νὰ λέμε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς θεότητα μᾶς ὠφελεῖ, οὔτε τὸ νὰ μὴ ὁμολογοῦμε τὴν ἀνθρώπινη φύση του

4α. Σαφῆς ἀναφορὰ στὴν αἵρεση τῶν δοκητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνταν τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ἢ τὴν ἐκήρυτταν φαινομενικῆ. Βλ. καὶ Κατήχηση Δ', 9.

θρωπότητα μὴ συνομολογεῖν τῇ θεότητι σωτήριον. Ὁμολογήσωμεν τοῦ βασιλέως καὶ ἱατροῦ τὴν παρουσίαν· ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰησοῦς, ἱατρεύειν μέλλων, λέντιον ἀνθρωπότητος περιζωσάμενος, ἐθεράπευσε τὸ νοσοῦν· ὁ τέλειος τῶν νηπίων διδάσκαλος 5 συνενηπίασε τοῖς νηπίοις, ἵνα σοφίσῃ τοὺς ἄφρονας· ὁ ἐπουράνιος ἄρτος κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα θρέψῃ τοὺς λιμῶντοντας

6'. **Ἰουδαίων** δὲ παῖδες, τὸν μὲν ἐλθόντα ἀθετοῦντες, τὸν δὲ κακῶς ἐρχόμενον προσδοκῶντας, τὸν μὲν ἀληθῆ Χριστὸν παρητήσαντο, τὸν δὲ πλάνον οἱ πλανηθέντες ἐκδέχονται, ἀληθοῦς καὶ 10 ἐν τούτῳ τοῦ Σωτῆρος εὐρισκομένου, τοῦ εἰπόντος· «Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με, ἐὰν δὲ ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψετε». Καλὸν δὲ καὶ ἐπερώτησιν προσενέγκαι τοῖς Ἰουδαίοις. Ἀληθῆς ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων, ὅτι Ἐμμανουὴλ ἐκ παρθένου γεννηθήσεται, 15 ἢ ψευδῆς; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ψευδοῦς κατηγοροῦσιν, οὐδὲν θαυμαστόν· ἔθος γὰρ αὐτοῖς οὐ μόνον ὡς ψευδεῖς κατηγορεῖν, ἀλλὰ καὶ λιθάξαι τοὺς Προφήτας· εἰ δὲ ἀληθῆς ὁ Προφήτης, δεῖξατε τὸν Ἐμμανουὴλ. Καὶ πότερον, ὁ ἔρχεσθαι μέλλων, ὁ ὑφ' ὑμῶν προσδοκώμενος, ἐκ παρθένου τίκτεται ἢ οὐ; Εἰ μὲν γὰρ ἐκ παρθένου 20 μὴ γεννᾶται, ψεῦδος κατηγορεῖτε τοῦ προφήτου· εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦτο προσδοκᾶτε, τί τὸ ἤδη γενόμενον παραιτεῖσθε;

γ'. **Ἰουδαῖοι** μὲν οὖν πλανάσθωσαν, ἐπειδὴ θέλουσιν, ἢ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ δοξαζέσθω· ἡμεῖς γὰρ παραδεχόμεθα Θεὸν Λόγον ἐνανθρωπήσαντα κατὰ ἀλήθειαν, οὐκ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὡς αἰρετικοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ἐκ παρθένου καὶ 25 Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐνανθρωπήσαντα, οὐ φαντασία, ἀλλὰ ἀληθεία. Καὶ ὅτι ἀληθῶς ἐκ παρθένου ἐνηνθρώπη-

μαζί με τὴ θεότητά του μᾶς σώζει. Ἄς ὁμολογοῦμε τὴν παρουσία τοῦ βασιλιᾶ καὶ γιατροῦ, διότι ὁ βασιλιάς Ἰησοῦς, προκειμένου νὰ θεραπεύσει, ζώστηκε τὴν ποδιά τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ θεράπευσε τὴν ἀρρώστια τῆς. Ὁ τέλειος δάσκαλος τῶν νηπίων, ἔγινε νήπιος με τοὺς νηπίους, γιὰ νὰ κάνει σοφοὺς τοὺς ἀνόητους. Ὁ οὐράνιος ἄρτος κατέβηκε στὴ γῆ⁵, γιὰ νὰ θρέψει τοὺς πεινασμένους.

2. **Ο**ἱ ἀπόγονοι τῶν Ἰουδαίων, ἀρνούμενοι αὐτόν ποὺ ἦρθε, καὶ περιμένοντας κακῶς αὐτόν ποὺ θὰ ἔρθει, παραγνώρισαν τὸν ἀληθινὸ Χριστό, καὶ περιμένουν τὸν πλάνο οἱ παραπλανημένοι, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ καὶ σ' αὐτὸ ἀληθινὸς ὁ Σωτῆρας ποὺ εἶπε· «Ἐγὼ ἦρθα στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα μου καὶ δὲν με δέχεστε, ἐὰν ὅμως ἔρθει ἄλλος στὸ ὄνομα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐκεῖνον θὰ τὸν δεχθεῖτε»⁶. Εἶναι καλὸ ὅμως νὰ θέσουμε καὶ μιὰ ἐρώτηση στοὺς Ἰουδαίους. Εἶναι ἀλήθεια ἐκεῖνο ποὺ λέει ὁ προφήτης Ἡσαΐας⁷ προφητεύοντας, ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ Παρθένο, ἢ ψεύδεται; Διότι, ἐὰν τὸν κατηγοροῦν σὰν ψεύτη, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο, γιὰτὶ συνηθίζουν ὄχι μόνο νὰ τοὺς κατηγοροῦν σὰν ψεῦτες, ἀλλὰ καὶ νὰ λιθοβολοῦν τοὺς προφήτες. Ἄν ὅμως αὐτὸ ποὺ λέει ὁ προφήτης εἶναι ἀληθές, δείξτε τὸν Ἐμμανουήλ. Καὶ ποιό ἀπὸ τὰ δύο· αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ ἔρθει, τὸν ὁποῖο ἐσεῖς περιμένετε, θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ παρθένο ἢ ὄχι; Διότι, ἂν δὲν γεννηθεῖ ἀπὸ παρθένο, ἀποδεικνύετε ψεύτη τὸν προφήτη. Ἄν πάλι περιμένετε νὰ συμβεῖ αὐτὸ στὸ μέλλον, γιὰτὶ ἀπορρίπτετε αὐτὸ ποὺ ἔχει ἤδη γίνει;

3. **Ο**ἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν ἄς πλανῶνται ἀφοῦ τὸ θέλουν, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἄς δοξάζεται· διότι ἐμεῖς παραδεχόμεσθε Θεὸ Λόγο ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος πραγματικά, ὄχι ἀπὸ ἐπιθυμία ἄνδρα καὶ γυναίκας, ὅπως λένε οἱ αἵρετικοί, ἀλλ' ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ παρθένο καὶ ἅγιο Πνεῦμα, σύμφωνα με τὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, ὄχι φανταστικά, ἀλλὰ πραγματικά. Καὶ γιὰ τὸ ὅτι πραγμα-

7. Ἡσ. 7, 14.

σε, περιμένε τον καιρόν τῆς διδασκαλίας νῦν, καὶ λήψη τὰς ἀποδείξεις· πολὺπλοκος γάρ ἐστιν ἢ τῶν αἰρετικῶν πλάνη· καὶ οἱ μὲν μηδὲν αὐτὸν ἐκ παρθένου γεγεννηθῆναι εἰρήκασιν, οἱ δὲ γεγεννηθῆναι μὲν, οὐκ ἐκ παρθένου δέ, ἀλλ' ἐκ γυναικὸς ἀνδρὶ 5 συνοικουσί· οἱ δὲ λέγουσιν οὐ Θεὸν ἐνηνθρωπηθέναι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἄνθρωπον τινα τεθεοποιῆσθαι· ἐτόλμησαν γὰρ εἰπεῖν ὅτι οὐχ ὁ προὖν Λόγος, οὗτος ἐνηνθρώπησεν, ἀλλ' ἄνθρωπός τις προκόψας, οὗτος ἐστεφανώθη.

δ'. **Σ**ὺ δὲ μνημόνευσον τῶν χθὲς περὶ τῆς θεότητος εἰρημένων. 10 Πίστευσον ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενῆς Υἱός, οὗτος ἐκ Παρθένου πάλιν ἐγεννήθη. Ἰωάννη τῷ Εὐαγγελιστῇ πείσθητι λέγοντι· «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ὁ μὲν γὰρ Λόγος αἰώνιος, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, τὴν δὲ σάρκα προσφάτως ἀνέλαβε δι' ἡμᾶς. Ἀλλὰ ἀντι- 15 λέγουσι πολλοὶ καὶ λέγουσι· Τί τοσοῦτον ἦν αἴτιον, ὥστε Θεὸν εἰς ἀνθρωπότητα καταβῆναι; Καὶ εἰ ὅλως Θεοῦ φύσις ἐστὶν ἀνθρώποις συναναστρέφειν; Καὶ εἰ δυνατόν ἐστιν παρθένον τεκεῖν ἄνευ ἀνδρός; Πολλῆς δὲ ἀντιλογίας οὔσης καὶ πολυειδοῦς τῆς μάχης, φέρε τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ ταῖς τῶν παρόντων εὐ- 20 χαῖς ἕκαστον διαλύσωμεν.

ε'. **Κ**αὶ πρῶτόν γε ἡμῖν ζητεῖσθω, τίνας κατέβη ὁ Ἰησοῦς καὶ μὴ ταῖς ἐμαῖς εὐρεσιλογίαις πρόσεχε· δυνατόν γὰρ ἴσως κατασοφισθῆναι· ἀλλ' ἐὰν μὴ Προφητῶν περὶ ἐκάστου πράγματος δέξη μαρτυρίαν, μὴ πιστεue τοῖς λεγομένοις. Ἐὰν μὴ καὶ περὶ 25 τῆς παρθένου καὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου μάθης ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, μὴ παραδέξη παρὰ ἀνθρώπου μαρ-

7α. Πρόκειται γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ αἰρετικοῦ Παύλου τοῦ Σαμασατέως, ὁ ὁποῖος, ἀντίθετα πρὸς τὴν πίστη τῆς Ὁρθοδοξίας ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἐνανθρωπήσας, ἐδίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν ἄνθρωπος ποὺ θεοποιήθηκε. Βλ. καὶ

τικὰ ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ παρθένο, περίμενε καὶ θὰ πάρεις τώρα, στή συνέχεια τῆς ὁμιλίας, τὶς ἀποδείξεις. Διότι ἡ πλάνη τῶν αἵρετικῶν εἶναι πολύπλοκη. Ἔλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν πεῖ ὅτι σὲ καμμιά περίπτωση δὲ γεννήθηκε ἀπὸ παρθένο. Ἔλλοι λένε ὅτι γεννήθηκε βέβαια, ὄχι ὅμως ἀπὸ παρθένο, ἀλλὰ ἀπὸ γυναίκα πού συζοῦσε μὲ ἄνδρα, καὶ ἄλλοι πάλι λένε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς πού ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάποιος ἄνθρωπος πού θεοποιήθηκε^{7α}. Τόλμησαν δηλαδὴ νὰ ποῦν ὅτι δὲν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος πού προὔπηρχε, ἀλλὰ ἓνας ἄνθρωπος πού πρόκοψε στήν ἀρετὴ καὶ ἐπιβραβεύθηκε.

4. **Σ**ὺ ὅμως κράτησε στή μνήμη σου αὐτὰ πού εἰπώθηκαν χθὲς γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Πίστεψε ὅτι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς γεννήθηκε πάλι ἀπὸ παρθένο⁸. Πίστεψε στὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη πού λέει· «καὶ ὁ Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ ἔζησε μαζί μας»⁹. Διότι ὁ μὲν αἰώνιος Λόγος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια, ἐνῶ τὴ σάρκα τὴν ἔλαβε πρόσφατα γιὰ τὴ σωτηρία μας. Πολλοὶ ὅμως λένε· Ποιὰ τόσο μεγάλη ἀνάγκη ἦταν, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος; Καὶ ἔπειτα, εἶναι στή φύση τοῦ Θεοῦ νὰ συναναστρέφεται τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ ἀκόμα, εἶναι δυνατόν παρθένος νὰ γεννήσει χωρὶς ἄνδρα; Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀντιρρήσεις εἶναι πολλές καὶ ἡ μάχη πολυδιάστατη, ἔλα, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὶς προσευχὲς τῶν παρόντων, νὰ τὶς διαλύσουμε.

5. **Κ**αὶ πρῶτα ἄς ἀναζητήσουμε τὴν αἰτία γιὰ τὸν ὁποῖα κατέβηκε ὁ Ἰησοῦς στὸν κόσμο. Καὶ μὴ πιστεύεις στὰ δικά μου σοφίσματα, διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαπατηθεῖς. Ἄν δὲν ἀκούσεις μαρτυρία τῶν προφητῶν γιὰ κάθε πρᾶγμα, νὰ μὴ πιστεύεις σ' αὐτὰ πού λέω. Καὶ ἐὰν δὲν διδαχθεῖς καὶ γιὰ τὴν Παρθένο, καὶ τὸν τόπο, καὶ τὸν χρόνο, καὶ τὸν τρόπο τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴ

Κατήχηση ΙΑ', 15.

8. Ἰω. 3, 6-8.

9. Ἰω. 1, 14.

τυρίαν· τὸν μὲν γὰρ παρόντα καὶ διδάσκοντα δυνατόν ἐστι καὶ
 ὑποπτεῦσαι, τὸν δὲ πρὸ χιλίων καὶ πλειόνων ἐτῶν προφητεύσαν-
 τα, τίς ὑποπτεύσει νοῦν ἔχων; Εἰ τοίνυν ζητεῖς τῆς Χριστοῦ πα-
 ρουσίας τὸ αἴτιον, ἀνάδραμε ἐπὶ τὸ πρῶτον τῶν Γραφῶν βιβλίον.
 5 Ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον· ἀλλ' ὁ κόσμος διὰ
 τὸν ἄναθρωπον· ἥλιος μὲν γὰρ λαμπροτάταις ἀνγαῖς ἀποστίλ-
 θων, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνθρώπῳ φαίνειν ἐγένετο· καὶ πάντα δὲ τὰ ζῶα
 διὰ τὸ δουλεύειν ἡμῖν κατέστη· βοτάναι καὶ δένδρα διὰ τὴν ἡμε-
 τέραν ἀπόλαυσιν ἐκτίσθη. Πάντα καλὰ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ
 10 τούτων οὐδὲν εἰκὼν Θεοῦ, μόνος δὲ ἄνθρωπος Ἥλιος προστά-
 γματι μόνῳ, ἄνθρωπος δὲ χερσὶ θείαις ἐπλάσθη· «ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Εἰκὼν ξυλίνη
 ἐπιγείου βασιλέως τιμᾶται, πόσῳ γε μᾶλλον εἰκὼν λογικὴ Θεοῦ;
 Ἄλλὰ τοῦτο τὸ μέγιστον τῶν δημιουργημάτων, ἐν παραδείσῳ
 15 χορεῦον, φθόνος ἐξέβαλε διαδυλικός· ἐπέχαιρεν ὁ ἐχθρὸς πεπτω-
 κότι τῷ φθονηθέντι· ἄρα ἐβούλου μένειν οὕτω χαίροντα τὸν ἐ-
 χθρόν; Οὗτος μὴ τολμήσας διὰ τὸ ἰσχυρὸν προσελθεῖν τῷ ἀνδρὶ
 προσῆλθεν ὡς ἀσθενεστέρῃ τῇ γυναικί, ἔτι παρθένῳ οὔσῃ· μετὰ
 γὰρ τὴν ἀπόπτωσιν τὴν ἐκ παραδείσου, τότε ἔγνω Ἀδὰμ Εὐαν
 20 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

5. **Δ**εύτεροι γεγόνασι διάδοχοι τῆς ἀνθρώπων γενεᾶς Κάϊν καὶ
 Ἄβελ, καὶ Κάϊν ἀνθρωποκτόνος πρῶτος. Κατακλυσμός ὕστερον
 ἐπεχύθη διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων πολλὴν πονηρίαν· πῦρ οὐρανό-
 θεν κατήλθεν ἐπὶ Σοδομιτῶν, διὰ τὴν παρανομίαν. Ἐξελέξατο
 25 μετὰ χρόνους ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ οὗτος διεστράφη,
 καὶ ἐτραυματίσθη τὸ γένος τὸ ἐκλεκτόν· Μωσῆς γὰρ ἐν ὄρει Θεῷ

10. Γεν. 1, 21.

11. Γεν. 1, 26.

12. Γεν. 4, 1.

δεχθεῖς τὴ μαρτυρία κανενὸς ἀνθρώπου. Διότι ἐκεῖνον ποῦ εἶναι παρῶν καὶ διδάσκει, μπορεῖ κανεῖς καὶ νὰ τὸν θεωρήσει ὑποπτο, ἐκεῖνον ὅμως ποῦ προφήτευσε πρὶν ἀπὸ χίλια καὶ περισσότερα χρόνια, ποιὸς μυαλωμένος θὰ τὸν θεωρήσει ὑποπτο; Ἄν λοιπὸν ζητᾶς τὴν αἰτία τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, πῆγαινε πίσω, στὸ πρῶτο βιβλίο τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον σὲ ἕξι μέρες. Ἄλλὰ ὁ κόσμος δημιουργήθηκε γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἥλιος δηλαδή, ποῦ ἀκτινοβολεῖ μὲ τις λαμπρὲς ἀκτῖνες του, ἔγινε γιὰ νὰ φωτίζει τὸν ἄνθρωπο, καὶ ὅλα τὰ ζῶα ἔγιναν γιὰ νὰ μᾶς ὑπηρετοῦν, ὅπως καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα ἔγιναν γιὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνουμε ἐμεῖς. Ὅλα τὰ δημιουργήματα εἶναι καλὰ¹⁰, ἀλλὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἥλιος δημιουργήθηκε μόνο μὲ πρόσταγμα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε μὲ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο ἕκαστὸν εἰκόνα μας καὶ ἕκαστὸν ὁμοίωσίν μας»¹¹. Ἡ ξύλινη εἰκόνα τοῦ ἐπίγειου βασιλιᾶ τιμᾶται. Πόσο περισσότερο πρέπει νὰ τιμᾶται ἡ λογικὴ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸ ὅμως τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ποῦ ζοῦσε τραγουδώντας στὸν παράδεισον, τὸ ἔβγαλε ἔξω ὁ φθόνος τοῦ διαβόλου. Ὁ ἐχθρὸς χαιρόταν μὲ τὴν πτώση ἐκείνου ποῦ αὐτὸς φθόνησε. Θὰ ἤθελες λοιπὸν νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ χαίρεται ἔτσι ὁ ἐχθρὸς; Αὐτὸς, ἐπειδὴ δὲν τόλμησε νὰ πλησιάσει τὸν ἄνδρα ἐξαιτίας τῆς δυνάμεώς του, πλησίασε τὴ γυναῖκα σὰν πιὸ ἀδύνατη, ποῦ ἦταν ἀκόμα παρθένος. Διότι ὁ Ἀδὰμ ἤρθε σὲ ἐπαφή μὲ τὴ γυναῖκα του Εὐὰ μετὰ τὴν ἐκδίωξή τους ἀπὸ τὸν παράδεισον¹².

6. **Δ**εύτεροι διὰδοχοὶ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ὑπῆρξαν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ, καὶ ὁ Κάϊν εἶναι ὁ πρῶτος φονιᾶς. Ὅστερα ἀκολούθησε κατακλυσμὸς ἐξαιτίας τῆς μεγάλης κακίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειτα κατάβηκε φωτιὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, πάνω στοὺς κατοίκους τῶν Σοδομιτῶν, ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους. Μετὰ ἀπὸ χρόνια διάλεξε ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ὡς ἐκλεκτόν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς διεφθάρη καὶ τὸ ἐκλεκτὸ γένος τραυματίστηκε. Γιατί, ἐνῶ ὁ

παρειστήκει, καὶ ἀντὶ Θεοῦ μόσχος ὑπὸ τοῦ λαοῦ προσεκυνεῖτο.
 Ἐπὶ τοῦ νομοθέτου Μωσέως, τοῦ εἰπόντος, «μὴ μοιχεύσης»,
 ἀνὴρ εἰς κάμινον εἰσελθὼν ἀκολασταίνειν ἐτόλμησεν. Ἀπεστά-
 λησαν Προφῆται μετὰ Μωσέα θεραπεῦσαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλ'
 5 ἰατρούοντες ἀπεκλαίοντο, μὴ περιγινόμενοι τοῦ πάθους, ὡς λέ-
 γειν αὐτῶν τινα· «οἴμοι, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαθῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ
 ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει»· καὶ πάλιν· «πάντες ἐξέ-
 κλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρησιότητα, οὐκ
 ἔστιν ἕως ἐνός»· καὶ πάλιν· «ἀρὰ καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα καὶ φό-
 10 νος κέχνται ἐπὶ τῆς γῆς»· «τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας
 αὐτῶν ἔθυσαν τοῖς δαιμονίοις»· οἰωνίζοντο καὶ ἐφαρμακεύοντο
 καὶ ἐκληδονίζοντο· καὶ πάλιν· «τὰ ἱμάτια αὐτῶν δεσμεύοντες
 σχοινίοις, παραπετάσματα ἐποίουον ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου.

ξ'. **Μ**έγιστοι ἦν τὸ τραῦμα τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ ποδῶν ἕως
 15 κεφαλῆς οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ ὀλοκληρία, οὐκ ἦν μάλαγμα ἐπιθεῖναι,
 οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμονες. Εἶτα οἱ Προφῆται ἀποκλαιόμε-
 νοι καὶ κάμνοντες, ἔλεγον· «τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον;»· καὶ
 πάλιν· «γεννηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα διξιᾶς σου καὶ ἐπὶ υἱὸν
 ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ· καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ
 20 σοῦ». Καὶ ἄλλος τῶν Προφητῶν παρεκάλει λέγων· «Κύριε, κλι-
 νον οὐρανοὺς καὶ κατάβηθι». Ὑπερβαίνει τὴν ἡμετέραν ἰατροί-
 αν τὰ τῆς ἀνθρωπότητος τραύματα· τοὺς Προφήτας σου ἀπέ-
 κτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν ἀδιόρθωτον ἡμῖν
 τὸ κακόν, σοῦ δεῖται διορθωτοῦ.

η'. 25 **Ἐ**πήκουσε τῆς δεήσεως τῶν Προφητῶν ὁ Κύριος ὁ Πατήρ

13. Ἐξ. 32, 1-4.

16. Μιχ. 7, 1-2.

19. Ψαλμ. 105, 37.

22. Ψαλμ. 13, 7.

14. Ἐξ. 20, 13.

17. Ψαλμ. 13, 3.

20. Ἀμώς 2, 8.

23. Ψαλμ. 79, 18.

15. Ἀριθμ. 25, 6.

18. Ὡσ. 4, 2.

21. Ἦσ. 1, 6.

24. Ψαλμ. 143, 5.

Μωυσῆς βρισκόταν πάνω στὸ ὄρος Σινᾶ μπροστὰ στὸν Θεό, κάτω ὁ λαὸς προσκυνοῦσε ἓνα μοσχάρι ὡς Θεοῦ του¹³. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος εἶπε, «νὰ μὴ μοιχεύεις»¹⁴, κάποιος ἄνδρας, μπαίνοντας σὲ καμίνι, τόλμησε νὰ διαπράξει ἄκολασία¹⁵. Μετὰ τὸν Μωυσῆ στάλθηκαν προφῆτες γιὰ νὰ διορθώσουν τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό, ἀλλὰ, ἐνῶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸν διορθώσουν, θρηνοῦσαν, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ νικήσουν τὴν ἀσθενεία του, ὅπως λέει κάποιος ἀπὸ αὐτοῦς· «ἀλλοίμονο, χάθηκε ὁ εὐσεβῆς ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐνάρετος»¹⁶. Καὶ πάλι· «ὄλοι παρεξέκλιναν καὶ ἐξαχρειώθηκαν. Δὲν ὑπάρχει κανένας ποῦ νὰ κάνει τὸ καλό, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας»¹⁷. Καὶ ἐπίσης· «κατάρρα καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα καὶ φόνος ἔχουν κατακλύσει τὴ γῆ»¹⁸. «Τοὺς γιουὺς καὶ τὶς θυγατέρες τους τὶς θυσιάζουν στὰ δαιμόνια»¹⁹. Ἀσχολοῦνταν μὲ οἰωνοσκοπίες καὶ γοητεῖες καὶ μαντεῖες. Καὶ πάλι· «δένουν τὰ ροῦχα τους μὲ σχοινιά, καὶ τὰ κάνουν παραπέτασμα γύρω ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον»²⁰.

7. **Τ**ὸ τραῦμα λοιπὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἦταν πάρα πολὺ μεγάλο. Ἀπὸ τὰ πόδια μέχρι τὸ κεφάλι δὲν ὑπῆρχε κανένα μέλος ὁλόκληρο, καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ βάλει κανεὶς στὶς πληγὲς κατάπλασμα, οὔτε λάδι, οὔτε ἐπιδέσμους²¹. Οἱ προφῆτες θρηνώντας καὶ ἀπογοητευμένοι ἔλεγαν· «ποιὸς θὰ φέρει ἀπὸ τὴ Σιών τὴ σωτηρία;»²². Καὶ πάλι· «ἄς ἔρθει ἢ δεξιὰ σου βοηθὸς στὸν ἐκλεκτὸ λαὸ σου καὶ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐνύσχυσες γιὰ τὴ δόξα σου, καὶ δὲ θὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ σένα»²³. Καὶ ἄλλος προφῆτης παρακαλοῦσε λέγοντας· «Κύριε, χαμήλωσε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβα»²⁴. Κατέβα, γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ξεπερνοῦν τὴ δικὴ μας δυνατότητα θεραπείας τους. «Σκότωσαν τοὺς προφῆτες σου καὶ κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήριά σου»²⁵. Τὸ κακὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεραπευθεῖ ἀπὸ μᾶς. Χρειάζεται ἐσένα γιὰ νὰ τὸ διορθώσεις.

8. **Ἀ**κουσε τὴ δέηση τῶν προφητῶν ὁ Κύριος. Δὲν παρέβλεψε

25. Γ Βασ. 19, 10.

οὐχ ὑπερεΐδεν ἡμῶν τὸ γένος ἀπολλύμενον. Ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν οὐρανόθεν ἰατρόν καὶ λέγει τις τῶν Προφητῶν· «Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, ἔρχεται, καὶ ἐξαίφνης ἦξει». Ποῦ; «Εἰς τὸν ναὸν ἑαυτοῦ ὁ Κύριος», ἔνθα αὐτὸν ἐλιθάσατε. ⁵ Εἶτα τοῦτο ἀκούσας ἄλλος τῶν Προφητῶν λέγει πρὸς αὐτόν· Θεοῦ σωτηρίαν λέγων, ἡσυχία λαλεῖς; Θεοῦ παρουσίαν πρὸς σωτηρίαν εὐαγγελιζόμενος, ἐν κρυπτῷ λαλεῖς; «Ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· εἰπὸν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα». Τί εἶπω; «Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἴδου Κύριος μετὰ ἰσχύος ¹⁰ ἔρχεται». Αὐτὸς πάλιν ὁ Κύριος εἶρηκεν· «ἴδου ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος, καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον». Ἰσραηλῖται τὴν δι' ἐμοῦ σωτηρίαν παρητήσαντο· «ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς γλώσσας». Εἰς γὰρ τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον ¹⁵ ἔρχη, καὶ τί χαρίζῃ τοῖς ἔθνεσιν; «Ἐρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ καταλείψω ἐπ' αὐτῶν σημεῖον· ἐκ τοῦ ἐμοῦ γὰρ ἀγῶνος, τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ, σφραγιδα βασιλικὴν ἐκάστω δίδαμι τῶν ἐμῶν στρατιωτῶν ἔχειν ἐπὶ μετώπου. Καὶ ἄλλος τῶν Προφητῶν ἔλεγε· «καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς ²⁰ πόδας αὐτοῦ»· ἠγνοεῖτο γὰρ ἀνθρώποις ἢ ἐξ οὐρανοῦ κατάβασις.

θ'. **Εἶτα** Σολομῶν ἀκούων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαβὶδ ταῦτα λέγοντος, καὶ θαυμαστὸν οἶκον οἰκοδομήσας, καὶ προβλέπων τὸν εἰς αὐτὸν ἐρχόμενον, ἀποθαυμάζων λέγει· «εἰ ἀληθῶς κατοικῆσει ²⁵ Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς». Ναί, φησὶ προλαβὼν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ εἰς Σολομῶντα ψαλμῷ, ἐν ᾧ ἐστι· «καταβήσεται ὡς ὑέτός ἐπὶ πόκον»· «ὑέτός» μὲν διὰ τὸ ἐπουρά-

26. Μαλ. 3, 1.

28. Ἦσ. 40, 9-10.

30. Ἦσ. 66, 18.

27. Ἰω. 8, 59.

29. Ζαχ. 2, 14-15.

31. Ἰω. 1, 11.

ὁ Πατέρας τὸ γένος μας πὺ χανόταν. Ἔστειλε τὸν Υἱό του, τὸν Κύριό μας, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὡς γιατρὸ γιὰ νὰ μᾶς θεραπεύσει. Καὶ λέει κάποιος ἀπὸ τοὺς προφῆτες· «ὁ Κύριος, τὸν ὁποῖο ζητᾶτε, ἔρχεται, καὶ θὰ φτάσει ξαφνικά». Πού; «Στὸν ναὸ του θὰ ἔρθει ὁ Κύριος»²⁶, ἐκεῖ πὺ σεῖς τὸν λιθοβολήσατε²⁷. Ἐπειτα, ἀκούοντάς το αὐτὸ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς προφῆτες λέει σ' αὐτόν· Ἄναγγέλεις τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ λές μὲ τόση ἡρεμία; Φέρνεις τὸ χαρούμενο μήνυμα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ μιᾶς κρυφά; «Ἀνέβα σὲ ψηλὸ βουνό, ἐσὺ πὺ φέρνεις τὴ χαρμόσυνη ἀγγελία τῆς σωτηρίας. Πές στίς πόλεις τοῦ Ἰούδα». Τί νὰ πῶ; «Νά, ὁ Θεός μας. Νά, ὁ Κύριος ἔρχεται μὲ μεγάλη δύναμη»²⁸. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε· «νά, ἐγὼ ἔρχομαι καὶ θὰ κατασκηνώσω ἀνάμεσά σας, λέει ὁ Κύριος, καὶ πολλὰ ἔθνη θὰ καταφύγουν στὸν Κύριο»²⁹. Οἱ Ἰσραηλίτες ἀπέριψαν τὴ σωτηρία πὺ τοὺς ἔφερα. «Ἔρχομαι νὰ συγκεντρώσω ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ὅλες τίς γλῶσσες»³⁰. Διότι «ἦρθε στοὺς δικούς του καὶ οἱ δικοὶ του δὲν τὸν δέχθησαν»³¹. Ἔρχεσαι, καὶ τί χαρίζεις στὰ ἔθνη; «Ἔρχομαι νὰ συγκεντρώσω ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ νὰ βάλω ἐπάνω τους σημάδι»³². Διότι ἀπὸ τὸν δικὸ μου ἀγῶνα πάνω στὸν σταυρὸ δίνω στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μου σφραγίδα βασιλική, γιὰ νὰ τὴν φέρει στὸ μέτωπό του. Καὶ ἄλλος προφήτης ἔλεγε· «χαμήλωσε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε, καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του ἀπλωνόταν σύννεφο σκοτεινὸ»³³, διότι τότε ἦταν ἄγνωστη στοὺς ἀνθρώπους ἡ κάθοδός του ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.

9. Ἐπειτα ὁ Σολομών, ἀκούοντας τὸν πατέρα του Δαβὶδ νὰ τὰ λέει αὐτά, οἰκοδόμησε θαυμάσιο ναὸ, καὶ προβλέποντας ἐκεῖνον πὺ θὰ ἔρχόταν σ' αὐτόν, μὲ θαυμασμὸ εἶπε· «ἀληθινὰ θὰ κατοικήσει ὁ Θεὸς μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους στὴ γῆ;». Ναι, λέει προλαμβάνοντάς τον ὁ Δαβὶδ στὸν ψαλμὸ πὺ εἶναι ἀφιερωμένος στὸν Σολομώντα καὶ λέει· «θὰ κατέβει σὰν ἀπαλὴ βροχὴ πάνω σὲ μαλλὶ προβάτων»³⁴. «Ἀπαλὴ βροχὴ», ὡς ἐπουράνιος, ἐνῶ τὸ «πάνω στὸ

32. Ἦσ. 66, 18-19.

33. Ψαλμ. 117,10.

34. Ψαλμ. 71; 6.

νιον, «ἐπὶ πόκον» δὲ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὑετὸς γὰρ ἐπὶ πόκον καταβαίνων, ἀψοφητὶ καταβαίνει, ὡς, ἀγνοουμένου τοῦ μυστηρίου τῆς γεννήσεως, τοὺς Μάγους λέγειν, «ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;», καὶ τὸν Ἡρώδην ταρασσόμενον
5 ἐξετάζειν περὶ τοῦ γεγεννημένου καὶ λέγειν, «ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται;»

ι'. **Ἄ**λλὰ τίς ἐστὶν οὗτος ὁ καταβαίνων; Φησὶν ἐξῆς· «καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν». Καὶ πάλιν ἄλλος τῶν Προφητῶν λέγει· «χαῖρε σφόδρα, θύγατερ
10 Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεταιί σοι δίκαιος καὶ σώζων». Πολλοὶ βασιλεῖς περὶ τίνος λέγεις, ὦ Προφήτα; δὸς ἡμῖν σημεῖον, ὃ μὴ ἔχουσιν ἄλλοι βασιλεῖς. Ἐὰν εἴπῃς πορφυροφόρον βασιλέα, προεἴληπται τὸ ἀξίωμα τοῦ σχήματος. Ἐὰν εἴπῃς ὑπὸ στρατιωτῶν δορυφορούμενον καὶ ἐφ' ἄρ-
15 μασι χρυσοκολλήτοις καθεζόμενον, προεἴληπται παρ' ἄλλων καὶ τοῦτο. Δὸς ἡμῖν σημεῖον ἰδιάζον τοῦ βασιλέως, οὗ τὴν παρουσίαν καταγγέλλεις. Ὁ δὲ Προφήτης ἀποκρίνεται καὶ λέγει· «ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεταιί σοι δίκαιος καὶ σώζων· αὐτὸς πρᾶγός, καὶ ἐπιβεσθῶς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον», οὐκ ἐπὶ ἄρμασιν
20 ἔχεις μονογενὲς σημεῖον τοῦ παραγενομένου βασιλέως. Μόνος βασιλεύων Ἰησοῦς ἐπὶ πῶλον ἐκάθιζεν ἀσαγῆ, μετ' εὐφημιῶν ὡς βασιλεὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰσερχόμενος. Καὶ τί ποιεῖ οὗτος ἔλθων ὁ βασιλεὺς; «Καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδατος».

ια'. 25 **Ἄ**λλ' ἐνεχώρει μὲν καὶ ἐπὶ πῶλον καθεσθῆναι· δὸς δὲ σημεῖον ἡμῖν μᾶλλον, ποῦ στήσεται ὁ εἰσερχόμενος βασιλεὺς· καὶ τὸ σημεῖον μὴ μακρὰν δὸς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ ἀγνοήσωμεν ἐγγὺς δὲ ἡμῖν δὸς τὸ σημεῖον ὀφθαλμοφανές, ἵνα καὶ ἐν τῇ πόλει

μαλλί», συμβολίζει τὴν ἀνθρωπότητα. Διότι ἡ βροχὴ ποῦ πέφτει πάνω στὸ μαλλί, πέφτει ἀπαλά, ὥστε, καθὼς τὸ μυστήριον τῆς γεννήσεως ἦταν ἀγνωστο, νὰ ρωτοῦν οἱ μάγοι· «ποῦ εἶναι ὁ νεογέννητος βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων»³⁵; Καὶ ὁ Ἡρώδης ταραγμένος νὰ ρωτᾶ γιὰ τὸν γεννημένο καὶ νὰ λέει· «ποῦ γεννήθηκε ὁ Χριστός;»³⁶.

10. **Ἄ**λλὰ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ κατεβαίνει; Τὸ λέει παρακάτω· «καὶ θὰ παραμείνει, ὅπως ὁ ἥλιος, καὶ θὰ προσηγεῖται τῆς σελήνης γενεὲς γενεῶν»³⁷. Καὶ ἄλλος πάλι προφήτης λέει· «νὰ χαίρεσαι πάρα πολὺ, θυγατέρα Σιών, νὰ τὸ διακηρύττεις, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· νὰ, ὁ βασιλιάς σου ἔρχεται σὲ σένα δίκαιος καὶ σωτήρας»³⁸. Οἱ βασιλεῖς εἶναι πολλοί. Ἐξήγησέ μας, προφήτη, γιὰ ποιὸν μιᾶς; Δῶσε μας σημάδι ποῦ δὲν τὸ ἔχουν οἱ ἄλλοι βασιλεῖς. Ἐὰν μιᾶς γιὰ βασιλιά ποῦ φορεῖ πορφύρα, ἔχουν λάβει καὶ ἄλλοι πρὶν ἀπὸ αὐτὸν τὸ ἀξίωμα μὲ αὐτὸ τὸ σχῆμα. Ἐὰν μιᾶς γιὰ κάποιον ποῦ φρουρεῖται ἀπὸ στρατιῶτες καὶ κἀθεται πάνω σὲ χρυσοκόλλητα ἄρματα, καὶ αὐτὸ τὸ πρόλαβαν ἄλλοι. Δῶσε μας ἓνα ἰδιαίτερο σημάδι τοῦ βασιλιᾶ, ποῦ μᾶς ἀναγγέλλεις τὴν παρουσία του. Καὶ ὁ προφήτης ἀπαντᾷ λέγοντας· «νὰ, ὁ βασιλιάς σου ἔρχεται σὲ σένα, καὶ εἶναι δίκαιος, σωτήρας καὶ πρᾶος, καὶ κἀθεται πάνω σὲ ὑποζύγιο καὶ μικρὸ πουλάρι»³⁸ καὶ ὄχι σὲ ἄρματα. Ἔχεις ἓνα μοναδικὸ σημάδι τοῦ βασιλιᾶ ποῦ ἔρχεται. Μόνος ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς κἀθισε πάνω σὲ πουλάρι ἀσαμάρωτο καὶ μπῆκε ἐπευφημούμενος σὰν βασιλιάς στὴν Ἱερουσαλήμ³⁹. Καὶ τί ἔκανε ὅταν ἦρθε ὁ βασιλιάς αὐτός; «Ἐσύ, Κύριε, μὲ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης σου ἐλευθέρωσες τοὺς δέσμους καὶ τοὺς ἔβγαλες ἀπὸ λάκκο ξηρὸ καὶ ἀνυδρο»^{39α}.

11. **Τ**ὸ νὰ καθῆσει βέβαια ἐπάνω σὲ πουλάρι ἦταν δυνατόν. Δῶσε μας λοιπὸν καὶ ἄλλο σημάδι· πές μας ποῦ θὰ σταθεῖ ὁ βασιλιάς μπαίνοντας μέσα στὴν πόλι. Δεῖξε μας τόπο ποῦ νὰ μὴ βρισκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλι καὶ δὲν τὸν γνωρίζουμε. Φανέρωσέ μας

38. Ζαχ. 9, 9.

39. Ματθ. 21, 7.

39α. Ζαχ. 9, 11.

ὄντες τὸν τόπον θεωρήσωμεν· ὁ δὲ Προφήτης πάλιν ἀποκρίνεται λέγων· «καὶ στήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τὸ κατέναντι Ἱερουσαλήμ ἐξ ἀνατολῶν»· ἄρ' οὐκ ἔνδον ἔστώς τις ἐπὶ τῆς πόλεως θεωρεῖ τὸν τόπον;

ιβ'. 5 **Ἐ**χομεν δύο σημεία, καὶ τρίτον ἐπιθυμοῦμεν μαθεῖν. Εἰπέ, τί ποιεῖ παραγενόμενος ὁ Κύριος; Φησὶν ἄλλος προφήτης «ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν» καὶ ἐξῆς «Αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς· τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν καὶ ὄτα κωφῶν ἀκούσονται· τότε ἀλειῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλά-
10 λων». Λεγέσθω δὲ ἡμῖν καὶ ἄλλη μαρτυρία. Κύριον λέγεις ἐρχόμενον, ὃ Προφήται, σημεία ὅσα μηδέποτε γεγένηται ποιοῦντα· ποῖον σαφές καὶ ἕτερον λέγεις; «Αὐτὸς Κύριος εἰς κρίσιν ἤξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ»·
σημεῖον ἐξαίρετον δεσπότης ὑπὸ δούλων πρεσβυτέρων κρινόμε-
15 νος καὶ ἀνεχόμενος

ιγ'. **Τ**αῦτα ἀναγινώσκοντες Ἰουδαῖοι οὐκ ἀκούουσιν· ἔβυσαν γὰρ τὰ ὄτα τῆς καρδίας, ἵνα μὴ ἀκούσωσι· ἀλλ' ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ παραγενόμενον καὶ ἐνανθρωπήσαντα, ἐπειδὴ ἄλλως οὐκ ἔχωροῦμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς, καθ' ὃ ἦν
20 ἐκεῖνος, ἐμβλέπειν ἢ ἀπολαῦσαι οὐκ ἠδυνάμεθα, ἐγένετο ἐκεῖνος, ὅπερ ἡμεῖς, ἵνα οὕτως ἀπολαῦσαι καταξιωθῶμεν. Εἰ γὰρ ἦλιον, τὸν ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ γενόμενον, ἐντελῶς ἰδεῖν οὐ δύναμεθα, Θεὸν ἄρα τὸν ἐκείνου ποιητὴν ἰδεῖν ἠδυνάμεθα; Ἐν πυρὶ κατέβη ὁ Κύριος ἐπὶ ὄρους Σινᾶ, καὶ οὐκ ἤνεγκεν ὁ λαός, ἀλλ' εἶπαν
25 πρὸς Μωυσοῦν «λάλησον σὺ ὑμῖν, καὶ ἀκουσόμεθα, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μήποτε ἀποθάνωμεν»· καὶ πάλιν· «τίς γὰρ

40. Ζαχ. 14, 4.

40α. Πράγματι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ φαίνεται πολὺ καλὰ τὰ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ ὕψωμα τοῦ Γολγοθᾶ, ὅπου βρισκόταν ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων διδάσκοντας.

ένα τόπο κοντά μας, πού νὰ εἶναι ὀφθαλμοφανής, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ τὸν βλέπουμε καὶ ὅταν εἴμαστε μέσα στὴν πόλη. Καὶ ὁ προφήτης ἀπαντᾷ πάλι λέγοντας· «τὰ πόδια του κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ σταματήσουν στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, πού βρίσκεται ἀπέναντι καὶ ἀνατολικά τῆς Ἱερουσαλήμ»⁴⁰. Ἄραγε, δὲν μπορεῖ κανεὶς, ἐνῶ στέκεται μέσα στὴν πόλη, νὰ βλέπει τὸν τόπο^{40α};

12. **Ἐ**χουμε λάβει δύο σημεῖα· θέλουμε νὰ μάθουμε καὶ τρίτο. Πές μας τί θὰ κάνει ὁ Κύριος ὅταν ἔρθει; Λέει ἓνας ἄλλος προφήτης· «νά, ὁ Θεός μας», καὶ στή συνέχεια· «αὐτὸς θὰ ἔρθει καὶ θὰ μᾶς σώσει. Τότε θὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια τῶν τυφλῶν, καὶ θὰ ἀκούσουν τὰ αὐτιά τῶν κωφῶν. Τότε ὁ κουτσὸς θὰ πηδάει σὰν ἐλάφι, καὶ ἡ γλῶσσα τῶν μουγγῶν θὰ φωνάζει δυνατά»⁴¹. Πές μας καὶ ἄλλη μαρτυρία, προφήτη. Μᾶς λές ὅτι ὁ Κύριος ἐρχόμενος θὰ κάνει θαύματα τέτοια πού ποτὲ δὲν ἔχουν γίνει⁴². Ποιὸ ἄλλο συγκριμένο ἔχεις νὰ μᾶς πεῖς; «Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θὰ κριθεῖ ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἄρχοντες τοῦ λαοῦ»⁴³, πού εἶναι σημάδι ἔξαιρετικό. Ὁ Δεσπότης νὰ ἀνέχεται νὰ ἀνακρίνεται ἀπὸ δούλους του πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ.

13. **Α**ὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνῶ τὰ διαβάζουν δὲν τὰ ἀκοῦνε, διότι ἔκλεισαν τὰ αὐτιά τῆς καρδιάς τους, γιὰ νὰ μὴ ἀκοῦνε. Ἐμεῖς ὅμως πιστεύουμε στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος προσέλαβε σὰρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, γιὰτὶ ἀλλιῶς δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν χωρέσουμε. Ἐπειδὴ ἔμεῖς δὲν μπορούσαμε νὰ τὸν βλέπουμε καὶ νὰ τὸν ἀπολαμβάνουμε, ὅπως ἦταν, ἔγινε ἐκεῖνος σὰν ἐμᾶς, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ τὸν ἀπολαύσουμε. Διότι, ἂν δὲν μπορούμε τὸν ἥλιο, πού δημιουργήθηκε τὴν τέταρτη ἡμέρα, νὰ τὸν ἀντικρύσουμε ἐντελῶς, μπορούσαμε ἄραγε νὰ δοῦμε τὸν Θεὸ τὸν δημιουργὸ τοῦ ἡλίου; Στὸ Σινᾶ ὁ Θεὸς κατέβηκε μέσα σὲ φλόγες, καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν ἀνεχθεῖ ὁ λαός, καὶ εἶπαν στὸν Μωυσῆ· «μίλησέ μας ἐσὺ καὶ θὰ σὲ ἀκούσουμε, κι' ἄς μὴ μᾶς μιλάει ὁ Θεός, γιὰτὶ

41. Ἦσ. 35, 4-6.

42. Ἰω. 15, 24.

43. Ἦσ. 3, 14.

πᾶσα σὰρξ, ἣτις ἤκουσε φωνὴν Θεοῦ ζῶντος, λαλοῦντος ἐκ μέσου τοῦ πυρός, καὶ ζήσεται;». Εἰ τὸ ἀκοῦσαι φωνὴν Θεοῦ λαλοῦντος θανάτου παραίτιον, τὸ αὐτὸν Θεὸν ἰδεῖν πῶς οὐ θανάτου πρόξενον; Καὶ τί θαυμάζεις; καὶ Μωσῆς αὐτός φησιν· «ἔκ-
5 φοβός εἰμι καὶ ἔντρομος».

ιδ'. **Τ**ί οὖν ἤθελες; τὸν ἐλθόντα ἐπὶ σωτηρίᾳ πρόξενον ἀπωλείας γενέσθαι, διὰ τὸ μὴ φέρειν τοὺς ἀνθρώπους ἢ συμμετροῆσαι τὴν χάριν; Δανιὴλ οὐκ ἤνεγκεν ὀπτασίαν ἀγγέλου, καὶ σὺ δεσπότην τῶν ἀγγέλων θεὸν ἐνεχώρεις; Γαβριὴλ ἐφάνη, καὶ πέπτωκε
10 Δανιὴλ· καὶ ποταπὸς ἦν ὁ φαινόμενος ἢ ποίῳ σχήματι; «Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ ἦν», οὐχ ὡς ὁ ἥλιος, «καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρός», οὐχ ὡς κάμινος πυρός, «καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου», οὐχ ὡς δώδεκα λεγεῶνων ἀγγέλων· καὶ ὁμοῦς ἔπεσεν ὁ Προφήτης καὶ προσέρχεται ὁ
15 ἄγγελος λέγων· «μὴ φοβοῦ Δανιὴλ, ἀνάστηθι· ἔνθυμος γενοῦ, εἰσηκούσθησαν οἱ λόγοι σου»· καὶ φησιν ὁ Δανιὴλ· «ἀνέστην ἔντρομος»· καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπεκρίνατο, ἕως ὅτε ἤψατο αὐτοῦ ὁμοίωσις χειρὸς ἀνθρώπου. Καὶ ὅτε μετεβλήθη εἰς ὀπτασίαν ἀνθρώπου ὁ φανείς, τότε λαλεῖ ὁ Δανιὴλ· καὶ τί φησι; «Κύριε, ἐν
20 τῇ ὀπτασίᾳ σου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοί, καὶ οὐ στήσεται ἐν ἐμοί ἰσχύς, καὶ πνοὴ οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί». Εἰ ἄγγελος φαινόμενος ἐξεῖλε τὴν φωνὴν τοῦ Προφήτου καὶ τὴν ἰσχύν, τὸ τὸν Θεὸν φανῆναι συνεχώρει τὴν πνοήν; Καὶ ἕως ὅτου, λέγει ἡ Γραφή, «ἤψατό μου ὡς ὄρασις ἀνθρώπου», οὐκ ἐθάρσησε Δανιὴλ
25 Πείρα τοίνυν τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας δειχθείσης, ἀνέλαβεν ὁ Κύριος τοῦτο, ὅπερ ἐπεξήτει ὁ ἄνθρωπος ἐπειδὴ γὰρ παρὰ ὁμοιοπροσώπου ἐξήτει ἀκούειν ὁ ἄνθρωπος, ἀνέλαβε τὸ ὁμοιοπαθὲς ὁ Σωτὴρ, ἵν' εὐμαρέστερον παιδευθῶσιν οἱ ἄνθρωποι.

44. Ἐξ. 20, 19.

47. Δαν. 10, 9.

45. Δευτ. 5, 26.

48. Δαν. 10, 12.

46. Ἐβρ. 12, 21.

49. Δαν. 10, 18.

ὑπάρχει φόβος μήπως πεθάνουμε»⁴⁴. Καὶ πάλι· «διότι ποιός ἄνθρωπος ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, νὰ μιλάει μέσα ἀπὸ τὶς φλόγες, καὶ θὰ ζῆσει;»⁴⁵. Ἄν ὅμως καὶ μόνο ἀκούοντας κανεὶς τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ νὰ μιλάει πεθαίνει, πῶς βλέποντας τὸν ἴδιο τὸν Θεό, δὲν θὰ τοῦ προκαλέσει θάνατο; Καὶ γιατί ἀπορεῖς; Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς λέει· «εἶμαι γεμάτος φόβο καὶ τρομαγμένος»⁴⁶.

14. **Τ**ί ἤθελες λοιπόν; Νὰ γίνῃ αἰτία θανάτου αὐτὸς ποὺ ἦρθε νὰ φέρῃ τὴ σωτηρία, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀντέχουν οἱ ἄνθρωποι, ἢ νὰ προσφερθεῖ ἡ χάρις στὸ μέτρο ποὺ μπορούμε νὰ τὴ δεχθοῦμε; Ὁ Δανιὴλ δὲν ἀντέξε τὴν ὄπτασίαν τοῦ ἀγγέλου, καὶ σὺ θὰ μπορούσες νὰ ἀντικρύσεις τὴ θέαν τοῦ Κυρίου τῶν ἀγγέλων; Ἐμφανίστηκε ὁ Γαβριὴλ καὶ ὁ Δανιὴλ ἔπεσε στὴ γῆ⁴⁷. Καὶ πῶς ἦταν αὐτὸς ποὺ ἐμφανίστηκε καὶ μὲ ποιά μορφή; «Τὸ πρόσωπό του ἦταν ἀστραπή», ὄχι σὰν τὸν ἥλιο, «καὶ τὰ μάτια του σὰν λαμπάδες ἀναμμένες», ὄχι σὰν καμίνι ἀναμμένο, «καὶ ἡ φωνὴ του σὰν φωνὴ πλήθους», ὄχι σὰν τὴ φωνὴ τῶν δώδεκα ἀγγελικῶν ταγμάτων. Καὶ ὅμως ὁ προφήτης ἔπεσε. Καὶ τὸν πλησιάζει ὁ ἄγγελος καὶ τοῦ λέει· «μὴ φοβᾶσαι, Δανιὴλ· σήκω ἐπάνω καὶ πάρε θάρρος, εἰσακούστηκαν τὰ λόγια σου»⁴⁸. Καὶ ὁ Δανιὴλ εἶπε· «σηκώθηκα τρομαγμένος». Ἄλλὰ οὔτε καὶ ἔτσι ἀπάντησε, μέχρι ποὺ τὸν ἀγγίξε ἐκεῖνος μὲ χεῖρι ἀνθρώπου⁴⁹. Μόνο ὅταν ὁ ἄγγελος ἐμφανίστηκε μὲ μορφή ἀνθρώπου, τότε μίλησε ὁ Δανιὴλ· καὶ τί εἶπε· «Κύριε, μὲ τὴν ἐμφάνισή σου ταράχτηκαν τὰ σωθικά μου, ἔχασα τὶς δυνάμεις μου καὶ μοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή»⁵⁰. Ἐὰν ὁ ἄγγελος μὲ τὴν ἐμφάνισή του ἀφήρεσε τὴ φωνὴ καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ προφήτη, ἢ ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ θὰ τὸν ἀφηνε ζωντανό; Καί, ὅπως λέει ἡ Γραφή, «μέχρι νὰ τὸν ἀγγίξει μὲ τὴν μορφή ἀνθρώπου»⁵¹, ὁ Δανιὴλ δὲν ξαναβρῆκε τὸ θάρρος του. Ἀφοῦ λοιπὸν δοκιμάστηκε καὶ φάνηκε ἡ ἀδυναμία ἡ δική μας, ἔλαβε ὁ Κύριος αὐτὸ ποὺ ζητοῦσε ὁ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ζητοῦσε νὰ ἀκούσει κάποιον ποὺ νὰ ἔχει ἴδια μ' αὐτὸν μορφή, ἐγίνε ἄνθρωπος ὁ Σωτῆρας, γιὰ νὰ μπορέσουν πιὸ εὐκόλα οἱ ἄνθρωποι νὰ ὀδηγηθοῦν στὴ σωτηρία.

49α. Δαν. 10, 8.

49β. Παρβ. Δαν. 10, 18.

ιε'. **Δ**έξαι δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν. Παρεγένετο Χριστός, ἵνα βα-
 πτισθῆ καὶ ἀγιάσῃ τὸ βάπτισμα· παρεγένετο, ἵνα θαυματουργή-
 σῃ περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης. Ἐπεὶ οὖν πρὸ τῆς
 ἐνσάρκου παρουσίας ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν, καὶ ὁ Ἰορδάνης
 5 ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ἀνέλαβε τὸ σῶμα ὁ Κύριος, ἵνα ἰδοῦσα ἡ
 θάλασσα ἀνάσχηται καὶ ὁ Ἰορδάνης ἀφόβως αὐτὸν εἰσδέξηται.
 Μία μὲν δὴ αὕτη αἰτία. Ἔστι δὲ καὶ δευτέρα. Διὰ παρθένου τῆς
 Εὔας ἦλθεν ὁ θάνατος, ἔδει διὰ παρθένου, μᾶλλον δὲ ἐκ παρθέ-
 νου φανῆναι τὴν ζωὴν· ἵνα, ὥσπερ ἐκείνην ὄφεις ἠπάτησεν, οὕτω
 10 καὶ ταύτην Γαβριὴλ εὐαγγελίσηται. Καταλιπόντες ἄνθρωποι
 Θεόν, ἐδημιούργησαν ἀνθρωπόμορφα ξόανα· ἀνθρωπομόρφου
 τοίνυν ὡς θεοῦ ψευδῶς προσκυνουμένου, Θεὸς ἀληθῶς ἄνθρω-
 πος ἐγένετο, ἵνα λυθῆ τὸ ψεῦδος. Ὁμοίαν τῇ σαρκὶ καθ' ἡμῶν
 ἐκέχητο ὁ διάβολος καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ Παῦλος λέγει· «βλέ-
 15 πω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ
 νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με» καὶ τὰ ἐξῆς. Δι' ὧν
 ὄπλων ὁ διάβολος ἡμᾶς κατηγωνίζετο, διὰ τούτων αὐτῶν ἐσώ-
 θημεν. Ἀνέλαβε τὸ ὅμοιον ἐξ ἡμῶν ὁ Κύριος, ἵνα τὴν ἀνθρωπό-
 τητα σώσῃ. Ἀνέλαβε τὸ ὅμοιον ἡμῶν, ἵνα τῷ λείποντι μείζονα δῶ
 20 τὴν χάριν, ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἡ ἁμαρτωλὸς Θεοῦ γένηται κοι-
 νωνός· «ὅπου γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ
 χάρις». Ἔδει παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Κύριον, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐτόλμη-
 σε προσελθεῖν ὁ διάβολος, εἰ ἤδει τοῦτον· «εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ
 ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Δέλεαρ τοίνυν τοῦ θανά-
 25 του γέγονε τὸ σῶμα, ἵνα, ἐλπίσας καταπιεῖν ὁ δράκων, ἐξεμέσῃ
 καὶ τοὺς ἤδη καταποθέντας. «Κατέπιε γὰρ ὁ θάνατος ἰσχύσας»·

50. Ματθ. 14, 25.

51. Ψαλμ. 113, 3.

52. Ρωμ. 7, 23.

51a. Πρβλ. Ἰουστίνου, Διάλογος πρὸς Τρύφωνα, 100.

53. Ρωμ. 5, 20.

54. Λουκᾶ 24, 26.

55. Α' Κορ. 2, 8.

15. Ἄλλ' ἄκουσε καὶ ἄλλη αἰτία. Ὁ Χριστὸς ἦρθε γιὰ νὰ βαπτισθεῖ καὶ νὰ ἀγιάσει τὸ βάπτισμα. Ἦρθε γιὰ νὰ θαυματουργήσει περπατώντας πάνω στὰ νερὰ τῆς θάλασσας⁵⁰. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του ἡ θάλασσα τὸν εἶδε καὶ ὑποχώρησε καὶ ὁ Ἰορδάνης στράφηκε πίσω⁵¹, ὁ Κύριος ἔλαβε τὸ σῶμα, ὥστε βλέποντάς τον ἡ θάλασσα νὰ τὸν ἀνεχθεῖ καὶ νὰ τὸν δεχτεῖ ἄφοβα ὁ Ἰορδάνης. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ μία αἰτία. Ὑπάρχει ὅμως καὶ δεύτερη. Ὁ θάνατος στὸν κόσμον ἦρθε μέσω τῆς παρθένου Εὐας. Ἐπρεπε λοιπὸν μέσω παρθένου, ἢ καλύτερα ἀπὸ παρθένο νὰ φανερωθεῖ ἡ ζωὴ, ὥστε, ὅπως ἐκείνη τὴν ἐξαπάτησε τὸ φίδι, ἔτσι καὶ σ' αὐτὴν νὰ φέρει τὸ εὐχάριστο ἄγγελμα τῆς σωτηρίας ὁ Γαβριήλ^{51α}. Οἱ ἄνθρωποι ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὸν Θεό, κατασκεύασαν ἀγάλματα μὲ ἀνθρώπινη μορφή. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ ἀνθρωπόμορφο ἄγαλμα λατρευόταν ψεύτικα ὡς θεός, ὁ Θεὸς ἔγινε ἀληθινὸς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ διαλυθεῖ αὐτὸ τὰ ψέμα. Ὁ διάβολος χρησιμοποίησε ὄργάνό του ἐναντίον μας τὴ σάρκα. Ὁ Παῦλος γνωρίζοντάς το αὐτὸ λέει· «βλέπω νὰ ὑπάρχει στὰ μέλη μου καὶ ἄλλος νόμος, ὁ ὁποῖος ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ νοῦ μου καὶ μὲ αἰχμαλωτίζει»⁵², καὶ τὰ λοιπά. Μὲ τὰ ὄπλα λοιπὸν μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς πολέμησε ὁ διάβολος, μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια σωθήκαμε. Ἐλαβε ὁ Κύριος τὴν ἴδια μορφή μ' ἐμᾶς, γιὰ νὰ σώσει τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐλαβε ὁ Κύριος τὴν ἴδια μορφή μ' ἐμᾶς, γιὰ νὰ τῆς δώσει ὅ, τι τῆς ἔλειπε, ὥστε ἡ ἁμαρτωλὴ ἀνθρωπότητα νὰ γίνεῖ κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι «ὅπου ἡ ἁμαρτία ξεπέρασε κάθε μέτρο, ἐκεῖ καὶ ἡ χάρις δόθηκε μὲ ὑπερβολικὴ περίσσεια»⁵³. Ἐπρεπε ὁ Κύριος νὰ πάθει γιὰ μᾶς⁵⁴, ἀλλὰ ἐὰν τὸν γνώριζε ὁ διάβολος δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ τὸν πλησιάσει. Διότι «ἐὰν τὸν γνώριζαν, δὲ θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁵⁵. Τὸ σῶμα λοιπὸν ἔγινε δόλωμα τοῦ θανάτου, ὥστε, ἐλπίζοντας νὰ τὸν καταπιεῖ ὁ δράκος, νὰ θγάλει ἔξω καὶ ἐκείνους πού εἶχε ἤδη καταπιεῖ^{55α}. Διότι «ὁ θάνατος τοὺς εἶχε καταπιεῖ νικώντας

55α. «Καταποθέντες» χαρακτηρίζει ὁ ἱερός Κύριλλος τοὺς δίκαιους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ ὁ δράκος πού τοὺς κατάπε εἶναι ὁ θάνατος. Πρβλ. καὶ Κατήχησις Δ', 11 καὶ ΙΔ', 19.

καὶ πάλιν· «ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου παντός».

15' **Μ**ήτι μάτην Χριστὸς ἐνηνθρώπησε; μήτι εὐρεσιλογίαι εἰσὶν αἱ διδασκαλῖαι καὶ ἀνθρώπινα σοφίσματα; Οὐχ αἱ θεῖαι Γραφαί 5 εἰσὶν ἡμῶν ἢ σωτηρία; οὐχὶ Προφητῶν αἱ προρρήσεις; Τήρει τοίνυν ταύτην μοι τὴν παρακαταθήκην ἄσειστον, καὶ μηδεὶς σε μετακινήσάτω· πίστευε Θεὸν ἄνθρωπον γενόμενον. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐνανθρωπήσαι δυνατὸν ἦν, ἀποδέδεικται, εἰ δὲ μᾶλλον ἀπιστοῦσιν Ἰουδαῖοι, προτείνωμεν αὐτοῖς· Τί ξένον καταγγέλλομεν, Θε- 10 ὸν ἐνανθρωπήσαι λέγοντες, ὑμῶν λεγόντων ὅτι Ἀβραάμ τὸν Κύριον ὑπεδέξατο; Τί ξένον καταγγέλλομεν, τοῦ Ἰακώβ λέγοντος, «εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή»; Ὁ παρὰ τῷ Ἀβραάμ φαγὼν Κύριος, καὶ παρ' ἡμῖν ἔφαγε. Τί οὖν ξένον καταγγέλλομεν; Ἀλλὰ καὶ μάρτυρας δύο παρέ- 15 χομεν, τοὺς ἐν ὄρει Σινᾶ τῷ Κυρίῳ παραστάντας· Μωσῆς ἦν ἐν ὀπῇ τῆς πέτρας καὶ Ἡλίας ἐν ὀπῇ τότε τῆς πέτρας· ἐκεῖνοι μεταμορφουμένῳ συμπαρόντες ἐν ὄρει Θαβώρ ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς τὴν ἔξοδον, ἣν ἐμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐνανθρωπήσαι δυνατὸν ἦν, ἀποδέδεικται, καθὼς προεῖπον, καὶ 20 καταλείψω τὸ λοιπὸν τῶν ἀποδείξεων τοῖς σπουδαίοις εἰς ἀνάλεξιν.

15' **Ἐ**πηγγείλατο δὲ ἡμῖν ὁ λόγος εἶρεῖν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος καὶ τὸν τόπον καὶ δεῖ μὴ ψεύδους καταγνωσθέντας ἀναχωρεῖν, μᾶλλον δὲ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας νεήλυ- 25 δας ἠσφαλισμένους ἀποπέμψαι. Ζητήσωμεν τοίνυν τὸν χρόνον, πότε ὁ Κύριος παρεγένετο· ἐπειδὴ πρόσφατος ἡ παρουσία καὶ ἀντιλέγεται, καὶ ἐπειδὴ «Χριστὸς Ἰησοῦς χθὲς καὶ σήμερον ὁ

56. Ἦσ. 25, 8.

57. Ὅπ. π.

58. Γεν. 32, 21.

59. Γεν. 18, 8.

60. Ἐξ 33, 22.

60α. Τὸ ὄρος Θαβώρ δὲν ἀναφέρεται ὀνομαστικὰ στὴν διήγηση τῆς Μετα-

τους»⁵⁶. Καὶ πάλι· «ὁ Θεὸς ἐξάλειψε κάθε δάκρυ ἀπὸ ὅλα τὰ πρόσωπα»⁵⁷.

16. **Μ**ήπως ὅμως ὁ Χριστὸς ἔγινε μάταια ἄνθρωπος; Μήπως οἱ διδασκαλίες του εἶναι εὐφυολογήματα καὶ ἀνθρώπινα σοφίσματα; Δὲν εἶναι οἱ ἅγιες Γραφές ἡ σωτηρία μας; δὲν εἶναι οἱ προφητικὲς μαρτυρίες; Φύλαγε λοιπὸν αὐτὴ τὴν παρακαταθήκη ἀδιάσειστη καὶ κανεῖς νὰ μὴ σὲ ματακινήσει. Πίστευε ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος. Καὶ ὅτι βέβαια ἦταν δυνατὸν νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος, ἔχει ἤδη ἀποδειχθεῖ. Ἄν ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἀκόμα μένουν ἄπιστοι, τοὺς ἐρωτᾶμε· Τί τὸ παράδοξο κηρύττουμε, λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, ἀφοῦ κι' ἐσεῖς λέτε ὅτι ὁ Ἀβραάμ ὑποδέχθηκε τὸν Κύριο; Τί τὸ παράδοξο κηρύττουμε, ἀφοῦ ὁ Ἰακώβ λέει, «εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο με πρόσωπο, καὶ σώθηκε ἡ ζωὴ μου»⁵⁸; Ὁ Κύριος ποὺ ἔφαγε στὸν Ἀβραάμ⁵⁹, ἔφαγε καὶ κοντὰ μας. Τί παράξενο λοιπὸν κηρύττουμε; Ἀλλὰ παρουσιάζουμε καὶ δύο μάρτυρες, αὐτοὺς τοὺς δύο ποὺ στάθηκαν δίπλα στὸν Κύριο στὸ ὄρος Σινᾶ. Τὸν Μωυσῆ ποὺ βρισκόταν στὴν τρύπα τοῦ βράχου⁶⁰, καὶ τὸν Ἡλία, ποὺ ἔζησε στὴν τρύπα τῆς σπηλιᾶς. Οἱ ἴδιοι ἦταν παρόντες μαζί του, ὅταν ματαμορφώθηκε στὸ ὄρος Θαβώρ^{60α}, καὶ ἔλεγαν στοὺς μαθητὲς γιὰ τὴν ἔξοδό του ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνεῖ στὴν Ἱερουσαλήμ⁶¹. Ἄλλ' ὅτι βέβαια ἦταν δυνατὸν νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος ἀποδείχθηκε ὅπως εἶπα πρὶν. Ἄς ἀφήσουμε λοιπὸν τὶς ὑπόλοιπες ἀποδείξεις νὰ τὶς μελετοῦν ὅσοι ἐνδιαφέρονται.

17. **Ὁ**μως ὁ λόγος μας ὑποσχέθηκε νὰ σᾶς πεῖ γιὰ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Σωτήρα, καὶ δὲν πρέπει νὰ φύγετε κατηγορώντας μας ὅτι εἶπαμε ψέματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ βοηθήσουμε ἐκείνους ποὺ πρόσφατα ἦρθαν στὴν Ἐκκλησία νὰ φύγουν στηριγμένη στὴν πίστη. Ἄς ἀναζητήσουμε λοιπὸν τὸν χρόνον, δηλαδὴ πότε ἦρθε ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἡ παρουσία του εἶναι πρόσφατη καὶ ἀμφισβητεῖται, καὶ ἐπειδὴ «ὁ Χριστὸς χθὲς καὶ

Μεταμορφώσεως (Μάρκ. 9, 2 ἐξ. Λουκᾶ 9, 28ἐξ.). Ὁμως ἀρχαιοτάτη παράδοση τὴν ὁποία δεβαιώνει ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων θεωρεῖ τὸ Θαβώρ ὡς τὸ ὄρος ἐπάνω στὸ ὁποῖο ἔγινε ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτήρος. 61. Λουκᾶ 9, 30-31.

αὐτὸς ὢν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Μωσῆς τοίνυν λέγει ὁ προφήτης «προφήτην ἡμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ»· τετηρησθῶ δὲ τέως τὸ «ὡς ἐμέ» ἐν οἰκείοις τόποις ἐξεταζόμενον. Ἀλλὰ πότε ὁ προφήτης οὗτος ἔρχεται ὁ προσδοκώμενος; Ἀνάδραμε, φησὶν, ἐπὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα· πολυπραγμόνησον τὴν τοῦ Ἰακώβ τῷ Ἰούδα ρηθεῖσαν προφητείαν· «Ἰούδα σὲ αἰνέσειαν οἱ ἀδελφοί σου» καὶ τὰ ἐξῆς, ἵνα μὴ πάντα λέγωμεν· «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία 10 (οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλὰ) ἐθνῶν». Σημεῖον οὖν ἔδωκε τῆς Χριστοῦ παρουσίας, τὸ παύσασθαι τὴν ἀρχὴν τῶν Ἰουδαίων. Εἰ μὴ νῦν ὑπὸ Ρωμαίους εἰσὶν, οὐπω ἦλθεν ὁ Χριστός· εἰ ἔχουσι τὸν ἐκ γένους Ἰούδα καὶ τοῦ Δαβὶδ, οὐπω ἦλθεν ὁ προσδοκώμενος· αἰσχύνομαι γὰρ λέγειν αὐτῶν τὰ πρόσφατα περὶ τῶν καλουμένων 15 παρ' αὐτοῖς νῦν πατριαρχῶν πράγματα, καὶ τί τὸ τούτων γένος, καὶ τίς ἡ μήτηρ· καταλιμπάνω δὲ τοῖς εἰδόσιν. Ἀλλ' οὗτος ὁ ἐρχόμενος προσδοκία ἐθνῶν, ποῖον πάλιν ἄρα σημεῖον ἔχει; φησὶν ἐξῆς «δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ». Βλέπεις ἐκεῖνον τὸν πῶλον, τὸν ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου καταγγελθέντα 20 σαφῶς;

ιη'. Ἀλλὰ ζητεῖς πάλιν καὶ ἄλλην τοῦ χρόνου μαρτυρίαν· «Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε»· καὶ μετ' ὀλίγα· «πομιανεῖς αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ». Εἴρηταί μοι καὶ πρότερον, ὅτι ράβδος σιδηρᾷ καλεῖται σαφῶς ἡ Ρωμαίων βασιλεία· περὶ δὲ ταύτης ἔτι τὸ λεῖπον ἀπὸ τοῦ Δανιὴλ ὑπομνήσωμεν. Διηγούμενος γὰρ καὶ συγκρίνων τῷ Ναβουχοδονόσορ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδριάντος, λέγει καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ πᾶσαν

64. Γεν. 49, 8.

66. Γεν. 49, 11.

65. Γεν. 49, 10.

67. Ζαχ. 9, 9.

σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες εἶναι ὁ ἴδιος»⁶². Ὁ προφήτης λοιπὸν Μωυσῆς λέει· «ὁ Κύριος καὶ Θεὸς θὰ ἀναδείξει γιὰ σᾶς μέσα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας ἓναν προφήτη σὰν ἐμένα»⁶³. Ἄς κρατήσουμε ὁμως προσωρινὰ τὸ «σὰν ἐμένα» νὰ τὸ ἐξετάσουμε ἐκεῖ πού πρέπει. Ἄλλὰ πότε θὰ ἔρθει αὐτὸς ὁ ἀναμενόμενος προφήτης; Γύρισε, λέει, πίσω σ' αὐτὰ πού ἔχω γράψει. Ἐξέτασε προσεκτικὰ τὴν προφητεία πού εἶπε ὁ Ἰακώβ στὸν Ἰούδα, «Ἰούδα θὰ σὲ ὑμνήσουν οἱ ἀδελφοί σου»⁶⁴ καὶ τὰ λοιπά, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἀναφέρουμε ὅλα· «δὲν θὰ λείψει ἄρχοντας ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, οὔτε ἀρχηγὸς ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του, μέχρι νὰ ἔρθει ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἔχει ἐπιφυλαχθεῖ ἡ ἡγεμονία, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ προσδοκία (ὄχι τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ) τῶν ἐθνῶν»⁶⁵. Ὡς σημεῖο λοιπὸν τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μᾶς ἔδωσε τὸ ὅτι θὰ παύσουν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἔχουν τὴν ἐξουσία. Ἐὰν δὲν βρίσκονται τώρα κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Ρωμαίων, δὲ ἔχει ἔρθει ἀκόμα ὁ Χριστός. Ἐὰν ἔχουν ἀρχηγὸ τοὺς ἀπόγονο τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἔχει ἔρθει ἀκόμα ὁ ἀναμενόμενος. Ἄλλὰ ντρέπομαι νὰ μιλήσω γιὰ τὰ πρόσφατα προβλήματα αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται ἀπὸ αὐτοὺς πατριάρχες. Ποιὰ εἶναι ἡ καταγωγή τους καὶ ποιὰ ἡ μητέρα τους. Τὰ ἀφήνω σ' αὐτοὺς πού τὰ γνωρίζουν. Ἄλλὰ αὐτὸς πού ἔρχεται καὶ ἀποτελεῖ τὴν προσδοκία τῶν ἐθνῶν, ποῖο σημάδι ἔχει δώσει; Λέει στὴ συνέχεια· «δένει τὸ πουλάρι του στὸ ἀμπέλι»⁶⁶. Βλέπεις λοιπὸν τὸ πουλάρι ἐκεῖνο πού κηρύσσεται ξεκάθαρα ἀπὸ τὸν Ζαχαρία⁶⁷;

18. Ἄλλὰ ζητᾶς πάλι καὶ ἄλλη μαρτυρία. «Ὁ Κύριος μοῦ εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι Υἱός μου· ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα»⁶⁸ καὶ λίγο παρακάτω· «θὰ τοὺς κυβερνήσεις μὲ σιδερένια ράβδο»⁶⁹. Τὸ εἶπα καὶ προηγουμένως, ὅτι σιδερένια ράβδος ὀνομάζεται ξεκάθαρα ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων. Ἐκεῖνο πού λείπει ἀκόμα γιὰ τὴ βασιλεία αὐτή, θὰ τὸ θυμίσουμε ἀπὸ τὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος περιγράφοντας καὶ ἐρμηνεύοντας στὸν Ναβουχοδονόσορα τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδριάντα, ἀνέφερε ὅλο τὸ ὄνειρο πού εἶχε δεῖ γι' αὐτόν, καὶ «τὴν πέτρα πού κό-

67. Ζαχ. 9, 9.

68. Ψαλμ. 2, 2.

69. Ψαλμ. 2, 9.

ὀπτασίαν· καὶ λίθον ἄνευ χειρῶν ἐξ ὄρους τμηθέντα, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης κατασκευῆς συστάντα, περικρατήσιν τῆς οἰκουμένη ἀπάσης, καὶ λευκότετά φησιν οὕτω· «καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἧς τις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται».

ιθ'. **Ἄ**λλ' ἔτι ζητοῦμεν λευκότερον τῆς παρουσίας τῶν χρόνων τὴν ἀπόδειξιν· δύσπιστος γὰρ ὢν ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἔτι σαφῶς εἰς ψῆφον λάβῃ, τοῖς λεγομένοις οὐ πιστεύει. Τίς οὖν ὁ καιρὸς, καὶ ποιὸς ἐστὶν ὁ χρόνος; ὅτε, ἐκλιπόντων τῶν ἐξ Ἰούδα βασιλέων, λοιπὸν ἀλλόφυλος ὁ Ἡρώδης βασιλεύει. Λέγει τοίνυν ὁ πρὸς τὸν Δανιὴλ ὁμιλῶν ἄγγελος (σὺ δέ μοι νῦν σημειῶσαι τὰ λεγόμενα)· «καὶ γνώση καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ, ἕως 15 Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ἐτῶν συνάγουσιν ἔτη τετρακόσια ὀγδοήκοντα τρία. Εἶπεν οὖν ὅτι μετὰ τὸ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ, τετρακοσίων ὀγδοήκοντα τριῶν ἐτῶν διελθόντων, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐκλιπόντων, τότε ἔρχεται τις ἀλλόφυλος βασιλεύς, ἐφ' οὗ γεννᾶται ὁ Χριστός

20 Δαρεῖος τοίνυν ὁ Μῆδος ὑποδόμησεν, ἕκτω μὲν ἔτει τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας, πρώτῳ δὲ ἔτει τῆς καθ' Ἑλληνας ἐξηκοστῆς καὶ ἕκτης Ὀλυμπιάδος· Ὀλυμπιάς δὲ παρ' Ἑλλησι καλεῖται ὁ κατὰ τέσσαρα ἔτη συντελούμενος ἀγών, διὰ τὴν κατὰ τετραετίαν τῶν τοῦ ἡλίου δρόμων ἐκ τῶν κατ' ἔτος τριῶν ὥρῶν συντελουμένην ἡμέραν· Ἡρώδης δὲ βασιλεύει ἐν τῇ ἑκατοστῇ ὀγδοηκοστῇ 25 ἕκτῃ Ὀλυμπιάδι, τετάρτῳ ἔτει ταύτης ἀπὸ τοίνυν τῆς ἐξηκοστῆς ἕκτης, εἰς τὴν ἑκατοστὴν ὀγδοηκοστὴν ἕκτην, γίνονται μεταξύ

70. Δαν. 2, 34.

71. Δαν. 2, 44.

πηκε χωρίς χέρια ἀπὸ τὸ βουνό»⁷⁰, χωρίς νὰ ἔχει κατασκευασθεῖ ἀπὸ ἄνθρωπο, ἢ ὁποῖα θὰ κυριαρχήσει σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ λέει μὲ μεγάλη σαφήνεια τὰ ἑξῆς· «κατὰ τις ἡμέρες τῶν βασιλέων ἐκείνων θὰ ἀναδείξει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ μιὰ βασιλεία, πού δὲν θὰ καταλυθεῖ στοὺς αἰῶνες, καὶ ἡ βασιλεία αὐτὴ δὲ θὰ μεταβιβασθεῖ σὲ ἄλλον λαό»⁷¹.

19. Ἄλλὰ ζητᾶμε ἀκόμα πιὸ ξεκάθαρα τὴν ἀπόδειξη τῶν χρόνων τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ. Διότι ὁ ἄνθρωπος, ὄντας ἀπὸ τὴ φύση του δῦσπιστος, ἂν δὲν ἐρευνήσῃ ἀκόμα καὶ τις πιὸ ἀκριβεῖς μαρτυρίες, δὲν πιστεύει σὲ ὅσα λέγονται. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ καιρὸς καὶ ποιὸς ὁ χρόνος; Ὅταν ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν βασιλεῖς ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Ἰούδα καὶ βασίλευσε ὁ ἀλλόφυλος Ἡρώδης. Λέει λοιπὸν ὁ ἄγγελος πού μιλοῦσε στὸν Δανιήλ (ἐσύ, σὲ παρακαλῶ, σημείωσε τώρα ὅσα λέω)· «καὶ θὰ μάθεις καὶ θὰ καταλάβεις· ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ἐκδοθεῖ διάταγμα γιὰ νὰ ἀνοικοδομηθεῖ ἡ Ἱερουσαλήμ, μέχρι νὰ ἔρθῃ ὁ Χριστὸς ἡγούμενος, θὰ περάσουν ἑπτὰ ἑβδομάδες ἑτῶν καὶ ἄλλες ἑξήντα δύο ἑβδομάδες»⁷². Ἐξήντα ἑννιά λοιπὸν ἑβδομάδες ἑτῶν κάνουν τετρακόσια ὀγδόντα τρία χρόνια. Εἶπε δηλαδή ὅτι μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ περάσουν τετρακόσια ὀγδόντα τρία χρόνια, καὶ ἐκλείψουν οἱ ἄρχοντες τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, τότε θὰ ἔρθῃ ἓνας ἀλλόφυλος βασιλιάς, σὲς μέρες τοῦ ὁποίου θὰ γεννηθεῖ ὁ Χριστός.

Τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν ἀνοικοδόμησε ὁ Δαρεῖος ἀπὸ τὴ Μηδεία κατὰ τὸ ἕκτο ἔτος τῆς βασιλείας του, πού ἀντιστοιχεῖ στὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἑξηκοστῆς ἑκτῆς Ὀλυμπιάδας τῶν Ἑλλήνων. Ὀλυμπιάδα στοὺς Ἕλληνας λέγεται ὁ ἀγώνας πού γίνεται κάθε τέσσερα χρόνια, ἐπειδὴ κάθε τετραετία, ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ ἡλίου, ἀπὸ τις τρεῖς ὥρες πού περισσεύουν κάθε χρόνο, συμπληρῶνεται μία ἡμέρα. Ὁ Ἡρώδης βασίλευσε κατὰ τὸ τέταρτο ἔτος τῆς ἑκατοστῆς ὀγδοηκοστῆς ἑκτῆς Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τὴν ἑξηκοστὴ ἑκτη μέχρι τὴν ἑκατοστὴ ὀγδοηκοστὴ ἑκτη μεσολαβοῦν ἑκατὸν εἴκοσι

72. Δαν. 9, 25 26.

ἑκατὸν εἴκοσιν Ὀλυμπιάδων ἔτη τετρακόσια ὀγδοήκοντα· τὰ γὰρ ἕτερα τρία ἔτη λοιπὸν ἴσως ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τετάρτου ἀναλαμβάνεται καὶ ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν κατὰ τὴν Γραφὴν τὴν λέγουσαν· «ἀπὸ ἐξόδου τοῦ λόγου, τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ἑπτὰ, καὶ ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο». Τῶν μὲν οὖν χρόνων ταύτην τέως ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν, καὶ ἄλλων οὐσᾶν ἐρμηνειῶν διαφόρων περὶ τῶν προειρημένων ἐν τῷ Δανιὴλ ἑβδομάδων τῶν ἐτῶν.

κ'. 10 **Ε**παγγελίας δὲ τὸν τόπον λοιπὸν ἄκουε, Μιχαίου λέγοντος «καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ, μὴ ὀλιγοστός εἶ, τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξιλεύσεται ἡγούμενος, τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος»· περὶ δὲ τῶν τόπων, Ἱεροσολυμίτης ὢν, προ-
15 λαβὼν οἶδας καὶ τὸ ἐν ἑκατοστῷ τριακοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ γεγραμμένον· «ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθᾶ, εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ»· πρὸ ὀλίγων γὰρ ἐτῶν δρυμώδης ἦν ὁ τόπος. Ἦκουσας πάλιν τοῦ Ἀβθακούμ λέγοντος πρὸς τὸν Κύριον· «ἐν τῷ ἐγγίξειν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ· ἐν τῷ παρεῖναι
20 τὸν καιρὸν ἀναδειχθήσῃ». Καὶ τί τὸ σημεῖόν ἐστιν, ὃ προφήτα τοῦ ἐρχομένου Κυρίου; Ὁ δὲ φησιν ἐξῆς· «ἐν μέσῳ δύο ζῶων γνωσθήσῃ»· τοῦτο πρὸς τὸν Κύριον λέγων σαφῶς, ὅτι παραγε- νόμενος ἔνσαρκος, ζῆς καὶ τελευτᾶς, καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ζῆς πάλιν. Καὶ ἐκ ποίου μέρους τοῦ περὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἔρχεται; ἐξ
25 ἀνατολῶν ἢ δεσμῶν, ἢ βορρᾶ ἢ νότου; εἰπέ ἡμῖν ἀκριβῶς ὁ δὲ ἀποκρίνεται σαφέστατα, καὶ φησιν· «ὁ Θεὸς ἀπὸ θαμῖαν ἤξει (θαμῖαν γὰρ ἐρμηνεύεται νότος) καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου

73. Δαν. 9, 25.

74. Μιχ. 5, 1.

75. Ψαλμ. 131, 6.

Ὀλυμπιάδες καὶ κάτι παραπάνω. Οἱ ἑκατὸν εἴκοσι λοιπὸν Ὀλυμπιάδες κάνουν τετρακόσια ὀγδόντα χρόνια. Τὰ ὑπόλοιπα τρία ἴσως περιλαμβάνονται μεταξύ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τετάρτου. Καὶ σὰν ἀπόδειξη ἔχεις τὴ Γραφή πού λέει· «ἀπὸ τότε πού θὰ ἐκδοθεῖ τὸ διάταγμα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Ἱερουσαλήμ, μέχρι τὴν ἐμφάνισι τοῦ Χριστοῦ ἡγουμένου, θὰ περάσουν ἐξήντα ἑννιά ἑβδομάδες ἐτῶν»⁷³. Γιὰ τὸν Χρόνο τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Χριστοῦ λοιπὸν τώρα ἔχεις τὴν ἀπόδειξι, ἂν καὶ ὑπάρχουν καὶ διάφορες ἄλλες ἐρμηνεῖες γιὰ τὶς ἑβδομάδες τῶν ἐτῶν τοῦ Δανιήλ πού ἀναφέραμε.

20. **Α**κουσε λοιπὸν τώρα τὴν ὑπόσχεσι γιὰ τὸν τόπο γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Μιχαῖα πού λέει· «καὶ σὺ Βηθλεέμ, πόλι τοῦ Ἐφραθᾶ, μήπως εἶσαι ἀσήμαντη μεταξύ τῶν πόλεων τοῦ Ἰούδα ἐπειδὴ οἱ κάτοικοί σου δὲν ξεπερνοῦν τοὺς χίλιους; Διότι ἀπὸ σένα θὰ προέλθει γιὰ τὴ δόξα μου ἓνας ἄνδρας πού θὰ εἶναι ἄρχοντας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ ἐξουσία του θὰ ἀνάγεται στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου»⁷⁴. Ἄλλὰ, ἐπειδὴ εἶσαι Ἱεροσολυμίτης, ἀσφαλῶς θὰ ἔχεις δεῖ αὐτὸ πού εἶναι γραμμένο γιὰ τὸν τόπο στὸν ἑκατοστὸ τριακοστὸ ψαλμὸ· «νά, ἀκούσαμε ὅτι αὐτὴ βρίσκεται στὴν Ἐφραθᾶ. Τὴ βρήκαμε στὶς πεδιάδες τοῦ δάσους»⁷⁵. Καὶ πραγματικὰ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ τόπος ἦταν δασώδης. Ἄκουσες ἐπίσης τὸν Ἀββακούμ πού λέει στὸν Κύριο· «καθὼς πλησιάζουν τὰ χρόνια τοῦ ἐρχομοῦ σου, θὰ γίνεις γνωστός. Ὅταν φτάσει ὁ καιρὸς θὰ ἀναδειχθεῖς»⁷⁶. Καὶ ποιό θὰ εἶναι, προφήτη, τὸ σημεῖο τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Κυρίου; Καὶ ἐκεῖνος λέει στὴ συνέχια· «θὰ φανερωθεῖς στοὺς ἀνθρώπους μὲ δύο μορφές ζωῆς»⁷⁷, θέλοντας νὰ πεῖ σαφῶς στὸν Κύριο, ὅτι ὅταν ἔρθεις στὴ γῆ, θὰ ζήσεις καὶ θὰ πεθάνεις, καὶ ἀφοῦ ἀναστηθεῖς ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ ζεῖς πάλι. Καὶ ἀπὸ ποιό μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ θὰ ἔρθει; Ἀπὸ τὴν ἀνατολή, τὴ δύση, τὸν βορρᾶ ἢ τὸν νότο; Πές μας ἀκριβῶς. Καὶ ἐκεῖνος ἀπαντᾷ μὲ πολλὴ σαφήνεια καὶ λέει· «ὁ Θεὸς θὰ ἔρθει ἀπὸ τὴ θαιμάν (θαιμάν σημαίνει νότος), καὶ ὁ ἅγιος ἀπὸ βουνὸ σκιερὸ καὶ

76. Ἀββακ. 3,2.

77. Ἀββακ. 3,2.

δασέος», ὅπερ συμφώνως εἶπεν ὁ Ψαλμωδός· «εὗρομεν αὐτήν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ».

κα'. Λοιπὸν ζητοῦμεν ἐκ τίνος ἔρχεται καὶ πῶς ἔρχεται; Τοῦτο δὲ ἡμῖν Ἡσαΐας λέγει· «ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ
5 τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ». Καὶ ἀντιλέγουσιν Ἰουδαῖοι τούτοις· ἔθος γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν ἄνωθεν τῆ ἀληθεία κακῶς ἀντιπίπτειν, καὶ λέγουσιν ὅτι οὐ γέγραπται, «ἡ παρθένος», ἀλλ' ἡ νεᾶνις. Ἐγὼ δὲ τῷ λεχθέντι συμπεριφερόμενος, καὶ οὕτως εὕρισκω τὴν ἀλήθειαν Ἐρωτητέον γὰρ αὐτούς·
10 παρθένος διαζομένη, πότε βοᾷ, μετὰ τὴν φθορὰν ἢ πρὸ τῆς φθορᾶς, ἐκκαλουμένη τοὺς βοηθούς; Ἐὰν τοίνυν ἀλλαχοῦ λέγει ἡ Γραφή, «ἐβόησεν ἡ νεᾶνις, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν αὐτῇ»· ἄρα οὐ περὶ παρθένου λέγει; Ἴνα δὲ σαφέστερον μάθης ὅτι καὶ ἡ παρθένος ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ νεᾶνις καλεῖται, ἄκουε τοῦ βιβλίου τῶν
15 Βασιλειῶν περὶ τῆς Ἀθισὰκ τῆς Σουναμίτιδος λέγοντος «καὶ ἦν ἡ νεᾶνις καλὴ σφόδρα»· τὸ γὰρ παρθένον αὐτὴν ἐκλεχθεῖσαν ἐνηνέχθαι πρὸς Δαβίδ, ὡμολόγηται.

κβ'. Ἀλλὰ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν· τῷ Ἄχαζ ἐρρέθη τοῦτο περὶ Ἐζεχίου· οὐκοῦν ἀναγνώμεν τὴν Γραφήν· «αἴτησαι σεαυτῷ
20 σημεῖον παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος»· καὶ μάλιστα μὲν τὸ σημεῖον παράδοξον εἶναι ὀφείλει· σημεῖον γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ πέτρας, τὸ ραγῆναι θάλασσαν, τὸ ἥλιον ὑποστρέψαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ δὲ λεχθησόμενα φανερώτερον ἔχει τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγχον (οἶδα πολλὰ λέγων, καὶ κεκημηκότας
25 τοὺς ἀκρωμένους ἀλλὰ ἀνέχεσθε τῶν λόγων τοῦ πλήθους, ἐπειδὴ διὰ Χριστὸν ταῦτα κινεῖται, καὶ οὐκ ἔστι περὶ τῶν τυχόντων ὁ λόγος). Βασιλεύοντος τοίνυν τοῦ Ἄχαζ, τοῦ Ἡσαίου τοῦ-

78. Ἀββακ. 3, 33.

79. Ψαλμ. 131, 6.

80. Ἡσ. 7, 14.

81. Δαν. 22, 27.

82. Γ Βασ. 1, 4.

83. Ἡσ. 7, 11.

κατάφυτο»⁷⁸, πράγμα πού κατά παρόμοιο τρόπο εἶπε καὶ ὁ ψαλμωδός: «τὴ βρήκαμε στὴ δασωμένη περιοχή»⁷⁹.

21. **Τ**ώρα ἐρευνοῦμε ἀπὸ ποιόν ἔρχεται καὶ μὲ ποιόν τρόπο. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ λέει ὁ Ἡσαΐας: «νά, ἡ παρθένος θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει Υἱό, πού θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»⁸⁰. Ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἀντιλέγουν σ' αὐτά, διότι εἶναι παλιὰ συνήθειά τους νὰ ἀντιτίθενται στὴν ἀλήθεια, καὶ λένε ὅτι ἡ προφητεία δὲν ἀναφέρει, «ἡ παρθένος», ἀλλὰ «ἡ νεάνιδα». Ἐγὼ ὅμως συμφωνώντας μ' αὐτὸ πού λένε, πάλι καταλήγω στὴν ἴδια ἀλήθεια. Διότι πρέπει νὰ τοὺς ἐρωτήσουμε: Ὅταν ἡ παρθένος βιάζεται, πότε καλεῖ σὲ βοήθεια, μετὰ τὸν διασμό, ἢ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν; Ὅταν λοιπὸν σὲ ἄλλο σημεῖο λέει, «φώναξε ἡ νεάνιδα, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε κανένας νὰ τὴ βοηθήσει»⁸¹, δὲν μιλάει γιὰ παρθένο; Γιὰ νὰ δεῖς ὅμως καλύτερα ὅτι καὶ ἡ παρθένος στὴν ἀγία Γραφή ὀνομάζεται νεάνιδα, ἄκουσε τί λέει τὸ βιβλίο τῶν Βασιλειῶν γιὰ τὴν Ἀβισὰκ τὴ Σουναμίτιδα: «καὶ ἦταν ἡ νεάνιδα πολὺ ωραία»⁸². Ὅτι διάλεξαν αὐτὴν ὡς παρθένο καὶ τὴν πρόσφεραν στὸν Δαβίδ, ἔχει ἤδη ὁμολογηθεῖ.

22. **Ἄ**λλὰ καὶ πάλι οἱ Ἰουδαῖοι λένε, ὅτι τὸ χωρίο τοῦ Ἡσαΐα εἰπώθηκε στὸ Ἰαχὰζ καὶ ἀφοροῦσε τὸν γιό του Ἐζεκία. Ἄς διαβάσουμε λοιπὸν τὴ Γραφή: «Ζήτησε γιὰ τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ Θεό σου κάποιο σημάδι, εἴτε στὰ βάθη, εἴτε στὰ ὕψη»⁸³. Καὶ μάλιστα τὸ σημάδι αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι παράδοξο, ὅπως τὸ θαῦμα τοῦ νεροῦ πού βγήκε ἀπὸ τὸν βράχο⁸⁴, ἡ θάλασσα πού χωρίστηκε, ὁ ἥλιος πού γυρίζει πρὸς τὰ πίσω καὶ τὰ ὅμοια. Αὐτὰ πού θὰ ποῦμε ὅμως θὰ ἐλέγξουν τοὺς Ἰουδαίους περισσότερο. Γνωρίζω ὅτι λέω πολλὰ καὶ ὅτι οἱ ἀκροατές ἔχουν κουραστεῖ· ἀλλὰ ἀνεχθεῖτε τὰ πολλὰ λόγια μου, διότι αὐτὰ λέγονται γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ὄχι γιὰ τυχαῖα πράγματα. Ὁ Ἡσαΐας τὸ εἶπε αὐτό, ὅταν βασιλεύε ὁ Ἰαχὰζ, ὁ ὁποῖος εἶχε βασιλεύσει μόνο δεκαἕξι χρόνια⁸⁵, καὶ ἀφοῦ ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐα εἰπώθηκε σ' αὐτὸν στὸ διάστημα

84. Ἰεζ. 17, 8.

85. Δ' Βασ. 16, 2.

το εἰρηκότος, ἕξ καὶ δέκα ἔτη τοῦ Ἰαχαζ βασιλεύσαντος μόνα, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν προφητείας ἐν τούτοις ρηθείσης, ἐλέγχει τὴν ἀν-τίρρησιν Ἰουδαίων ὁ διαδεξάμενος βασιλεὺς Ἐζεχίας, ὁ τοῦ Ἰαχαζ υἱός, ἐν τῷ βασιλεύειν ὧν ἐτῶν εἰκοσιπέντε· τῆς προφητείας γὰρ ἐν ἑκαταίδεκα ἔτεσι περιληφθείσης, προγεννηθεὶς ἦν ὑπὸ τοῦ Ἰαχαζ, πρὸ τῆς προφητείας ἐννέα ἔτη. Τί τοίνυν περὶ τοῦ ἤδη γεννηθέντος καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰαχαζ πατρός, ἀναγκαῖον ἦν λέγειν τὴν προφητείαν; οὐ γὰρ εἶπε ὅτι ἔλαβεν, ἀλλ' ὅτι λήψεται ἡ παρθένος, προγνωστικῶς εἰπών.

κγ'. 10 **Ἄ**λλ' ὅτι μὲν ἐκ παρθένου γεννᾶται ὁ Κύριος, σαφῶς ἔγνω-
 μεν ἐκ ποίου δὲ γένους ἦν ἡ παρθένος, δεικτέον. «Ὡμοσε Κύρι-
 ος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς
 κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου»· καὶ πάλιν· «θήσομαι
 εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον
 15 αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ»· καὶ ἐξῆς· «ἅπαξ ὥμοσα ἐν
 τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν
 αἰῶνα μενεῖ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς
 σελήνη κατηρητισμένη εἰς τὸν αἰῶνα». Ὁραῖς ὅτι περὶ Χριστοῦ,
 καὶ οὐ περὶ Σολομῶντος, ὁ λόγος; οὐ γὰρ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ
 20 ἥλιος ἔμεινεν. Εἰ δέ τις ἀντιλέγει, διὰ τὸ μὴ κεκαθικέναι τὸν Χρι-
 στὸν ἐπὶ τὸν ξύλινον θρόνον τοῦ Δαβὶδ, προσοίσομεν ἐκεῖνο τὸ
 ρητόν· «ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωσέως ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ
 οἱ Φαρισαῖοι»· οὐ γὰρ τὴν ξυλίνην καθέδραν, ἀλλὰ τῆς διδα-
 σκαλίας σημαίνει τὴν ἐξουσίαν. Οὕτως οὖν καὶ θρόνον Δαβὶδ
 25 μοι ζήτηι, μὴ τὸν ξύλινον θρόνον, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν· καί
 μοι μάρτυρας λάβε τοὺς παῖδας τοὺς ἐπιφωνήσαντας «ὡσαννὰ
 τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ». Καὶ οἱ
 τυφλοὶ δὲ λέγουσιν· «Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησον ἡμᾶς». Καὶ ὁ Γαβριὴλ

86. Δ' Βασ. 18, 2.

89. Ψαλμ. 88, 30.

87. Ἦσ. 7, 14.

89α Ψαλμ. 88, 36-38.

88. Ψαλμ. 131, 11.

90. Ματθ. 23, 2.

μαρτυρεῖ σαφῶς πρὸς τὴν Μαριὰμ λέγων· «καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ». Καὶ ὁ Παῦλός φησι· «μνημονεύετε Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου». Καὶ ἐν 5 ἀρχῇ τῆς πρὸς Ρωμαίους φησί· «τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα». Καταδέχου τοίνυν τὸν ἐκ Δαβὶδ γεγεννημένον, πειθόμενος τῇ προφητείᾳ τῇ λεγούσῃ· «καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν».

κδ'. 10 **Α**λλὰ διαπονοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι διὰ ταῦτα· προήδει καὶ τοῦτο Ἡσαΐας, λέγων· «καὶ θελήσουσιν, εἰ ἐγένοντο πυρίκανστοι ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν (οὐ γὰρ αὐτοῖς), υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν». Σημεύωσαι δὲ ὅτι πρῶτον ἦν Υἱὸς Θεοῦ, εἶτα ἐδόθη ἡμῖν καὶ μετ' ὀλίγα φησί· «καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον». 15 Ὅρια Ρωμαίων ἐστίν, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὄριον οὐκ ἔστιν· ὄρια Περσῶν καὶ Μήδων ἐστί, τοῦ δὲ Υἱοῦ ὄριον οὐκ ἔστιν. Εἶτα ἐξῆς «ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κατορθῶσαι αὐτήν». Ἐκ τοῦ Δαβὶδ τοίνυν ἦν ἡ ἁγία παρθένος.

κε'. 20 **Ε**πρεπε γὰρ τῷ ἀγνωτάτῳ καὶ διδασκάλῳ τῆς ἀγνείας ἐξ ἀγνῶν ἐξεληλυθέναι παστάδων. Εἰ γὰρ ὁ τῷ Ἰησοῦ καλῶς ἱερατεύων ἀπέχεται γυναικός, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς πῶς ἔμελλεν ἐξ ἀνδρός καὶ γυναικός ἔρχεσθαι; «Ὅτι σὺ εἶ», φησὶν ἐν Ψαλμοῖς, «ὁ ἐκοπάσας με ἐκ γαστροῦ». Πρόσεχε ἀκριβῶς τῷ «ὁ ἐκοπάσας με 25 ἐκ γαστροῦ», σημαίνοντι τό, χωρὶς ἀνδρός, ἐκ παρθένου γαστροῦ καὶ σαρκὸς αὐτὸν ἐκοπασθέντα γεγεννηθῆναι· τῶν γὰρ ἀπὸ γαμικῆς ἀκολουθίας γεννωμένων ἕτερος ὁ τρόπος.

93. Λουκᾶ 1, 32.

96. Ἦσ. 11, 10.

94. Β' Τιμ. 2, 8.

97. Ἦσ. 9, 5.

95. Ρωμ. 1, 3.

98. Ἦσ. 9, 6.

Θεός τὸν θρόνο τοῦ προπάτορά του Δαβίδ»⁹⁹. Καὶ ὁ Παῦλος λέει· «νὰ θυμόσατε τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, τὸν ἀπόγονο τοῦ Δαβίδ, σύμφωνα μὲ τὸ εὐαγγέλιό μου»⁹⁴. Καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς λέει· «Αὐτὸς ποὺ κατὰ σάρκα εἶναι ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ»⁹⁵. Νὰ δέχεσαι λοιπὸν αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ, πιστεύοντας στὴν προφητεία ποὺ λέει· «κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ βλαστήσει ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ θὰ ἐμφανιστεῖ αὐτὸς ποὺ θὰ γίνεῖ ἀρχοντας τῶν ἔθνῶν. Σ' αὐτὸν θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τοὺς τὰ ἔθνη»⁹⁶.

24. **Ἄ**λλὰ οἱ Ἰουδαῖοι κατενοχλοῦνται μ' αὐτὰ. Καὶ αὐτὸ τὸ γνώριζε ὁ Ἡσαΐας ἀπὸ πρὶν, ὅταν ἔλεγε· «καὶ θὰ θελήσουν ἂν μποροῦσαν νὰ τὰ παραδώσουν ὅλα στὴ φωτιά, διότι θὰ γεννηθεῖ ἓνα παιδί γιὰ μᾶς (ὄχι γι' αὐτούς), καὶ θὰ δοθεῖ σ' ἐμᾶς υἱός»⁹⁷. Καὶ σημείωσε ὅτι πρῶτα ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα δόθηκε σὲ μᾶς. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο λέει· «καὶ ἡ εἰρηνικὴ βασιλεία του δὲ θὰ ἔχει τέλος»⁹⁸. Οἱ Ρωμαῖοι ἔχουν ὄρια, ἀλλὰ ἡ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει τέλος. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι ἔχουν ὄρια, ἐνῶ ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει τέλος. Καὶ στὴ συνέχεια· «θὰ καθίσει στὸν θρόνο τοῦ Δαβίδ καὶ θὰ ἀνορθώσει τὴ βασιλεία του»⁹⁹. Ἡ ἅγια Παρθένος λοιπὸν καταγόταν ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβίδ.

25. **Ἐ**πρεπε βέβαια ὁ ἀγνότατος καὶ δάσκαλος τῆς ἀγνότητος νὰ προέλθει ἀπὸ ἀγνὸ παρθενικὸ θάλαμο. Διότι, ἂν ἐκεῖνος, ποὺ θέλει νὰ λειτουργήσῃ στὸν Ἰησοῦ καλὰ, ἐγκρατεύεται, πῶς ἦταν δυνατὸ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς νὰ προέλθει ἀπὸ συνάφεια ἀνδρα καὶ γυναίκας; Διότι λέει στοὺς ψαλμούς, «σὺ εἶσαι ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἀπέσπασες ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας μου»¹⁰⁰. Πρόσεξε καλὰ αὐτὸ τό, «αὐτὸς ποὺ μὲ ἀπέσπασε ἀπὸ τὴν κοιλιά», ὅτι σημαίνει «χωρὶς ἀνδρα», ὅτι δηλαδὴ γεννήθηκε σὰν νὰ ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ παρθένο κοιλιά καὶ σάρκα, ἐνῶ ἡ γέννηση ἐκείνων ποὺ γεννιοῦνται μὲ σαρκικὴ ἔνωση εἶναι διαφορετικὴ.

99. Ὁπ. π.

100. Ψαλμ. 21, 10.

κς'. **Ο**ὐκ ἐπαισχύνεται δὲ ἐκ μελῶν τοιούτων ἀναλαμβάνειν σάρκα ὁ τῶν μελῶν αὐτῶν πλάστης· καὶ τίς ἄρα τοῦτο ἡμῖν φησι; Λέγει πρὸς Ἱερεμίαν ὁ Κύριος· «πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐκ κοιλίας ἐπίσταμαί σε· καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας, ἠγάπακά σε». Ὁ σὺν ἐν τῷ πλάττειν ἀνθρώπους ἐφαπτόμενος καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος, ἄρα ἐν τῷ πλάττεσθαι τὴν ἁγίαν σάρκα, τὸ καταπέτασμα τῆς θεότητος, δι' ἑαυτὸν ἐπησχύνετο; Θεός ἐστιν ὁ ἐν γαστρὶ καὶ μέχρι νῦν δημιουργῶν τὰ βρέφη, καθὼς ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται· «ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτήρωσας δέ με ἴσα τυρῶ; δέρμα 10 καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δέ με καὶ νεύροις ἐνειρας». Οὐδὲν μιαρὸν ἐστὶν ἐν ἀνθρωπίνῃ κατασκευῇ, εἰ μὴ μολύνη μοιχεΐαις καὶ ἀκολασίᾳ ταύτην. Ὁ πλάσας τὸν Ἀδὰμ ἔπλασε καὶ τὴν Εὐᾶν, καὶ χερσὶ θεΐαις τὸ ἄρσεν καὶ τὸ θῆλυ πέπλασται. Οὐδὲν τῶν ἐν σώματι μελῶν ἐστὶ μιαρὸν ἐξ ἀρχῆς πλασθέν· φιμού- 15 σθωσαν γὰρ οἱ αἰρετικοὶ πάντες οἱ κατηγοροῦντες τῶν σωμάτων, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος Ἡμεῖς δὲ μνημονεύομεν Παύλου λέγοντος· «οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματός ἐστι;» καὶ πάλιν ὁ Προφήτης προεΐρηκεν ἐκ προσώπου Ἰησοῦ· «σὰρξ μου ἐξ αὐτῶν»· καὶ ἀλλαχοῦ γέγρα- 20 πται· «διὰ τοῦτο δώσει αὐτοὺς ἕως καιροῦ τιχτούσης»· καὶ τί το σημεῖον; ἐξῆς φησι· «τέξεται, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι». Καὶ τίνα τὰ μνηστρα τῆς παρθένου, τῆς ἁγίας νύμφης; «Καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαντῶ ἐν πίστει». Καὶ Ἐλισάβετ λαλοῦσα πρὸς αὐτὴν ὁμοίως λέγει· «καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, 25 ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου».

κς'. **Ἄ**λλὰ διασύρουσιν ἡμᾶς Ἕλληνές τε καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ

101. Ἱερ. 1, 5.

102. Ἰωβ 10, 10-11.

103. Α' Κορ. 6, 19.

104. Ὡσηὲ 9, 12.

105. Μιχ. 5, 2.

106. Ὅπ. π.

26. **Κ**αὶ δὲν ντρέπεται νὰ πάρει σάρκα ἀπὸ τὰ μέλη αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος ἔπλασε. Καὶ ποιός, νομίζεις, μᾶς τὸ λέει αὐτό; Τὸ λέει ὁ Κύριος στὸν Ἱερεμία· «σὲ γνωρίζω καλά, πρὶν ἀκόμα σὲ πλάσω στὴν κοιλιά τῆς μητέρας σου. Καὶ πρὶν νὰ θγῆς ἀπὸ τὴν μήτρα τῆς σὲ ἔχω ἁγιάσει»¹⁰¹. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ δὲν ντρέπεται ὅταν ἀγγίζει τοὺς ἀνθρώπους πλάθοντάς τους, ἦταν δυνατὸ νὰ ντραπεῖ νὰ πλάσει τὴν ἅγια σάρκα του, αὐτὸ τὸ παραπέτασμα τῆς θεότητος; Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ καὶ μέχρι τώρα δημιουργεῖ τὰ βρέφη μέσα στὴν κοιλιά, ὅπως γράφεται στὸν Ἰώβ· «δὲν με ἄρμεξες σὰν γάλα, καὶ με ἔπηξες σὰν τὸ τυρί; Μὲ ἔντυσες μὲ δέρμα καὶ κρέας καὶ με συναρμολόγησες μὲ κόκκαλα καὶ νεῦρα»¹⁰². Τίποτε τὸ ἀκάθαρτο δὲν ὑπάρχει στὴν κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν τὴν μολύνει μὲ μοιχεῖες καὶ ἀκολασία. Αὐτὸς ποὺ ἔπλασε τὸν Ἀδάμ, ἔπλασε καὶ τὴν Εὐᾶ, καὶ μὲ θεϊκὰ χέρια πλάστηκε ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα. Κανένα ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματος δὲν πλάστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκάθαρτο. Ἄς φιμωθοῦν λοιπὸν ὅλοι οἱ αἵρετικοὶ ποὺ κατηγοροῦν τὰ σώματα, ἢ καλύτερα τὸν ἴδιο τὸν Πλάστη. Ἐμεῖς ὅμως ἄς θυμόμαστε τὸν Παῦλο ποὺ λέει· «δὲν γνωρίζετε, ὅτι τὰ σώματά μας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ βρῖσκεται μέσα μας;»¹⁰³. Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης, μιλώντας ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, λέει ἀπὸ πρὶν· «γεννήθηκα ἀπὸ αὐτούς»¹⁰⁴. Καὶ σὲ ἄλλο χωρίο τῆς Γραφῆς ἀναφέρεται· «γι' αὐτὸ θὰ τοὺς παραδώσει γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα, ὅσο καιρὸ χρειάζεται ἢ ἔγκυος νὰ γεννήσει»¹⁰⁵. Καὶ ποιὸ εἶναι τὸ σημάδι, τὸ λέει στὴ συνέχεια· «θὰ γεννήσει, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀδελφοὶ τους θὰ ἐπιστρέψουν»¹⁰⁶. Καὶ ποιός εἶναι ὁ ἀρραβῶνας τῆς παρθένου, τῆς ἁγίας νύμφης; «Θὰ σὲ ἀρραβωνιασῶ μὲ τὴν πίστη»¹⁰⁷. Καὶ ἡ Ἐλισάβετ μιλώντας σ' αὐτὴν λέει τὰ ἴδια· «εἶναι μακαρία ἐκείνη ποὺ πίστεψε, ὅτι θὰ ἐκπληρωθοῦν ὅσα τῆς εἶπε ὁ Κύριος»¹⁰⁸.

27. **Ἀ**λλὰ μᾶς διασύρουν οἱ ἔθνη καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ λένε,

107. Ὡσ. 2, 22.

108. Λουκᾶ 1, 45.

φασιν, ὅτι ἀδύνατον ἦν τὸν Χριστὸν ἐκ παρθένου γεννηθῆναι. Ἕλληνας μὲν οὖν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μύθων ἐπιστομίσωμεν· οἱ γὰρ λέγοντες λίθους ριπτομένους εἰς ἀνθρώπους μεταβάλλεσθαι, πῶς τὸ παρθένον τεκεῖν λέγετε ἀδύνατον εἶναι; Οἱ ἐξ ἐγκεφάλου θυγατέρα τετέχθαι μυθολογοῦντες, πῶς ἐκ παρθενικῆς γαστρὸς τετέχθαι υἱὸν λέγετε εἶναι ἀδύνατον; Οἱ ἐκ μηροῦ τοῦ παρ' ὑμῖν Διὸς κνοφορηθῆναι ψευδῶς λέγοντες Διόνυσον, πῶς ἀθετεῖτε τὸ ἡμέτερον ἀληθές; Οἶδα λέγων ἀνάξια τῆς παρούσης ἀκροᾶσεως· ἀλλ' ἵνα εὐκαίρως σὺ τοὺς Ἕλληνας ὄνειδίσῃς, ταῦτα προσηνέγκωμεν, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μύθων τὰ πρὸς αὐτοὺς λέγοντες

κη'. **Π**ρὸς δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς οὕτως ἀπάντησον ἐρωτήσας· Ποῖόν ἐστι δύσκολον, στείραν πρεσβῦτιν τῶν ἐθίμων ἐκλιπόντων τεκεῖν, ἢ παρθένον νεάζουσαν γεννῆσαι; Στείρα ἦν Σάρρα, καὶ 15 ἐκλιπόντων τῶν γυναικείων, τέτοκε παρὰ φύσιν. Οὐκοῦν εἰ τὸ στείραν γεννῆσαι παρὰ φύσιν, καὶ τὸ παρθένον γεννῆσαι ἢ τὰ δύο τοίνυν ἀθέτησον, ἢ τὰ δύο κατάδεξαι· ὁ γὰρ αὐτὸς Θεὸς ἐστίν, ὁ κακέينو ποιήσας καὶ τοῦτο κατασκευάσας οὐ γὰρ τολμήσεις εἰπεῖν, ὅτι ἐκεῖ δυνατόν ἐστι Θεῶ, καὶ ὧδε ἀδύνατον. Καὶ 20 πάλιν· Ποία φύσις χεῖρα ἀνθρώπου μεταβληθῆναι ἐν μιᾷ ὥρᾳ πρὸς ἕτερον εἶδος, καὶ πάλιν ἀποκαταστήναι; Πῶς τοίνυν ἡ Μωσέως χεὶρ ὡς χιῶν ἐλευκάνθη, καὶ ἅμα πάλιν ἀποκατεστάθη; Ἀλλὰ λέγεις ὅτι Θεὸς θελήσας μετέβαλεν. Ἐκεῖ Θεὸς θελήσας δύναται, καὶ ὧδε ἄρα οὐ δύναται; Κακέينو μὲν ἦν σημεῖον πρὸς 25 Αἰγυπτίους μόνον, τοῦτο δὲ σημεῖον ἦν τῇ οἰκουμένη δωρούμενον. Ὡς Ἰουδαῖοι, ποῖον δὲ ἐστὶ μᾶλλον δυσκολώτερον, παρθέ-

109. Βλ. Πινδάρου, Ὀλυμπ. Θ, 65. Ὀλυμπιόδωρον, Θ, 65 καὶ Ὀβιδίου, Μεταμόρφωση, 1, 8.

109α. Βλ. Πινδάρου, Ζ, 65 καὶ Ἀπολλόδωρον, α', 4, 6.110. Ὁπ. π. Ζ, 65.

110. Ὁπ. π. Ζ, 65.

ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ γεννηθεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ παρθένο. Τοὺς ἐθνικοὺς βέβαια θὰ τοὺς ἀποστομώσουμε μὲ τοὺς δικούς τους μύθους. Σεῖς δηλαδή πού λέτε ὅτι πέτρες πού ρίχνονταν μεταβάλλονταν σὲ ἀνθρώπους¹⁰⁹, πῶς ἰσχυρίζεστε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ γεννήσει παρθένος; Σεῖς πού διηγείστε μὲ τοὺς μύθους σας^{109α} ὅτι ἀπὸ ἐγκέφαλο γεννήθηκε κόρη¹¹⁰, πῶς ἰσχυρίζεστε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ παρθενικὴ κοιλιά υἱός; Σεῖς πού λέτε ψευδόμενοι, ὅτι ἀπὸ τὸν μηρὸ τοῦ δικοῦ σας Δία κυοφορήθηκε ὁ Διόνυσος¹¹¹, πῶς ἀρνεῖστε τὴ δική μας ἀλήθεια; Γνωρίζω ὅτι λέω πράγματα ἄπρεπα γιὰ τὸ παρὸν ἀκροατήριον, ἀλλὰ τὰ ἀνέφερα ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ μπορεῖς σὺ νὰ τοὺς ντροπιάσεις τοὺς ἐθνικοὺς, χρησιμοποιώντας ἐπιχειρήματα ἀπὸ τοὺς μύθους τους.

28. **Κ**αὶ στοὺς Ἰουδαίους ἀπάντησε μὲ τὴν ἐξῆς ἐρώτηση· Ποιὸ εἶναι δύσκολο, νὰ γεννήσει μιὰ στεῖρα ἠλικιωμένη πού δὲν ἔχει πλέον τὶς προϋποθέσεις τῆς γονιμότητος, ἢ μιὰ παρθένος νεαρή; Ἡ Σάρρα ἦταν στεῖρα¹¹² καὶ ἐνῶ δὲν εἶχε πιά τὶς προϋποθέσεις τῆς γονιμότητος¹¹³, γέννησε κατὰ τρόπο ἀφύσικο. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι δυνατὸ ἢ στεῖρα νὰ γεννήσει «παρὰ φύσιν», μπορεῖ καὶ ἡ παρθένος νὰ γεννήσει. Ἡ ἀρνήσου λοιπὸν καὶ τὰ δύο, ἢ παραδέξου καὶ τὰ δύο. Διότι ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού ἔκανε καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Δὲ θὰ τολμήσεις βέβαια νὰ πεῖς, ὅτι ἐκεῖ ἦταν δυνατὸ στὸν Θεό, ἐνῶ ἐδῶ εἶναι ἀδύνατο. Καὶ πάλι· Πῶς εἶναι φυσικὸ τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου νὰ μεταβληθεῖ γιὰ λίγη ὥρα σὲ ἄλλο εἶδος, καὶ ἔπειτα νὰ ἀποκατασταθεῖ; Πῶς λοιπὸν τὸ χέρι τοῦ Μωυσῆ μεταβλήθηκε σὲ λευκὸ σὰν τὸ χιόνι, καὶ ὕστερα ἀποκαταστάθηκε¹¹⁴; Ἀλλὰ λές ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ἔκανε ἐπειδὴ τὸ θέλησε. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ τὸ θέλησε τὸ ἔκανε, καὶ ἐδῶ δὲν μπορεῖ; Καὶ ἐκεῖνο βέβαια ἦταν θαῦμα πού ἔγινε μόνο γιὰ τοὺς Αἰγύπτιους, ἐνῶ αὐτὸ ἦταν θαῦμα πού δωρήθηκε σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Ὡς Ἰουδαῖοι· ποιὸ εἶναι δυσκολότερο, νὰ γεννήσει παρθένος, ἢ ἓνα ραβδί νὰ μεταμορφωθεῖ σὲ ζῶο;

111. Εὐσταθίου, *Εἰς Ὅμηρ.* σελ. 310. Εὐριπ. *Βάκχ.* 295.

112. Γεν. 11, 30.

113. Γεν. 18, 1.

114. Ἐξ. 4, 6-7.

νον γεννηῆσαι, ἢ ράβδον εἰς ζῶον ψυχωθῆναι; Ὁμολογεῖτε, ὅτι ἐπὶ Μωσέως εὐθυτάτη ράβδος, ὄφιοειδῆς γενομένη, φοβερά ἦν τῷ ρίψαντι· καὶ ὁ πρὸ τούτου κατέχων τὴν ράβδον, ἔφυγε ταύτην ὡς δράκοντα· δράκων γὰρ ἦν τῇ ἀληθείᾳ· ἔφυγε δὲ οὐ φοβηθεὶς ὁ κατεῖχεν, ἀλλὰ ἀγωνιάσας τὸν μεταβεβληκότα· ὀδόντας εἶχεν ἡ ράβδος, καὶ δρακοντίους ὀφθαλμούς. Ἐκ ράβδου τοίνυν ὀφθαλμοὶ βλέποντες ἐκφύονται, καὶ ἐκ παρθενικῆς γαστρὸς παιδίον οὐ γεννᾶται, Θεοῦ θέλοντος; Σιωπῶ γὰρ ὅτι καὶ ἡ ράβδος ἢ Ἀαρών, ὅπερ τὰ λοιπὰ δένδρα δι' ἐνιαυτῶν ποιεῖ 10 πλειόνων, τοῦτο διὰ μιᾶς νυκτὸς ἐποίησε. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι ράβδος ἀπολέσασα τὸν φλοιόν, οὐτ' ἂν μεταξὺ ποταμῶν τεθῆ, φύσει ποτέ; ἀλλ' ἐπειδὴ Θεὸς οὐ φύσει ἀκολουθεῖ δένδρων, ἀλλὰ φύσεών ἐστι ποιητής, ἡ ἄκαρπος καὶ ξηρὰ καὶ ἄφλοιος ράβδος ἦνθησε καὶ ἐβλάστησε καὶ κάρυα ἐκαρποφόρησεν. Ὁ 15 οὖν τῇ ράβδῳ, διὰ τὸν τυπικὸν ἀρχιερέα, κατεπόν ὑπὲρ φύσιν χαρισάμενος, ἄρα τῇ παρθένῳ, διὰ τὸν ἀληθινὸν ἀρχιερέα, τὸ τεκεῖν οὐκ ἐχαρίζετο;

κθ'. **Κ**αλὰ ταῦτα ὑπομνηστικά τῶν λόγων, ἀλλ' ἔτι ἀντιλέγουσιν Ἰουδαῖοι, καὶ οὐ πείθονται τοῖς περὶ ράβδου λόγοις, ἐὰν μὴ 20 ὁμοίοις παραδόξοις καὶ παρὰ φύσιν πεισθῶσι τοκετοῖς. Ἐξέτασον τοίνυν αὐτοὺς οὕτως. Ἡ Εὐὰ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τίνος ἐγεννήθη; ποία μήτηρ συνείληφεν ἐκείνην τὴν ἀμήτορα; Λέγει δὲ ἡ Γραφή, ὅτι ἐκ πλευρᾶς γέγονε τοῦ Ἀδάμ. Ἄρα οὖν ἡ μὲν Εὐὰ ἐκ πλευρᾶς ἄρσενος χωρὶς μητρὸς γεννᾶται, ἐκ δὲ παρθενικῆς γαστρὸς 25 χωρὶς ἀνδρὸς παιδίον οὐ γεννᾶται; Ἐχρεωστεῖτο τοῖς ἀνδράσι παρὰ τοῦ θήλεος γένους ἡ χάρις ἢ γὰρ Εὐὰ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐγεννήθη, καὶ οὐκ ἐκ μητρὸς συλληφθεῖσα, ἀλλ' ἐκ μόνου ἀνδρὸς

Παραδέχεστε ὅτι τὴν ἐποχὴ τοῦ Μωϋσῆ ἓνα ὀλόϊσιο ραβδί πῆρε μορφὴ φιδιού¹¹⁵ καὶ τρόμαξε ἐκεῖνον πού τὸ ἔρριξε στὴ γῆ, καὶ ἐκεῖνος πού τὸ κρατοῦσε προηγουμένως, ἔφυγε νομίζοντας ὅτι εἶναι δράκος. Καὶ ἦταν πράγματι δράκος. Καὶ ἔφυγε ὄχι ἐπειδὴ φοβήθηκε αὐτὸ πού κρατοῦσε, ἀλλὰ ἀπὸ φόβο πρὸς ἐκεῖνον πού τὸ μετέβαλε σὲ φίδι. Τὰ ραβδί εἶχε δόντια καὶ μάτια δράκοντα. Ὡστε λοιπὸν ἀπὸ τὸ ραβδί φυτρώνουν μάτια πού βλέπουν, καὶ ἀπὸ τὴν κοιλιὰ παρθένου δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ παιδί, ἂν τὸ θελήσει ὁ Θεός; Ἀποσιωπῶ τὸ γεγονός ὅτι καὶ τὸ ραβδί τοῦ Ἄαρὼν ἔκανε σὲ μιὰ νύχτα αὐτὸ πού τὰ ἄλλα δέντρα τὸ κάνουν σὲ μακρὸ χρονικὸ διάστημα. Γιατὶ ποιὸς δὲν γνωρίζει, ὅτι ἓνα ραβδί πού ξεφλουδίστηκε, δὲ θὰ βλαστήσει ποτὲ ἀπὸ τὴ φύση του, ἔστω καὶ ἂν φυτεθεῖ μέσα σὲ ποτάμια; Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς δὲν ἀκολουθεῖ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῶν δένδρων, ἀλλὰ εἶναι δημιουργὸς τῶν φυσικῶν νόμων, τὸ ἀκαρπο καὶ ξηρὸ καὶ χωρὶς φλοιὸ ραβδί ἄνθισε καὶ βλάστησε καὶ ἔκανε καρπούς. Ἐκεῖνος λοιπὸν πού μὲ τὸ ραβδί, γιὰ χάρη τοῦ τυπικοῦ ἀρχιερέα, χάρισε ὑπερφυσικὸ καρπὸ, δὲν θὰ χάριζε καὶ στὴν Παρθένο τὴ δυνατότητα νὰ γεννήσει τὸν ἀληθινὸ ἀρχιερέα;

29. Ὅλα αὐτὰ εἶναι καλὰ παραδείγματα αὐτῶν πού λέμε, ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι ἔξακολουθοῦν νὰ ἔχουν ἀντιρρήσεις, καὶ δὲν πείθονται μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ράβδου, ἀλλὰ γιὰ νὰ πεισθοῦν θέλουν ὅμοια καὶ «παρὰ φύσιν» παραδείγματα γεννήσεων. Ρώτησέ τους λοιπὸν τὸ ἑξῆς· Ἡ Εὐα στὴν ἀρχὴ ἀπὸ ποιὸν γεννήθηκε; Ποιὰ μητέρα συνέλαβε ἐκείνην πού δὲν εἶχε μητέρα; Λέει ὅμως ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι ἔγινε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ¹¹⁶. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ Εὐα γεννήθηκε χωρὶς μητέρα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀνδρα, δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ παιδί χωρὶς ἀνδρα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς Παρθένου; Ἄλλωστε τὸ θηλυκὸ γένος χρεωστοῦσε χάρη στοὺς ἀνδρες, ἐπειδὴ ἡ Εὐα γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ χωρὶς νὰ συλληφθεῖ ἀπὸ μητέρα, σὰν νὰ γεννήθηκε μόνο ἀπὸ ἀνδρα. Ἔτσι ἡ Μαρία ἀντα-

116. Γεν. 2, 22.

ὡσπερ ἀποτεχθεῖσα· ἀπέδωκεν οὖν ἡ Μαρία τῆς χάριτος τὸ χρέος, οὐκ ἐξ ἀνδρός, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μόνης ἀχράντως ἐκ Πνεύματος ἁγίου δυνάμει Θεοῦ γεννήσασα.

λ'. **Λ**άβωμεν δὲ ἔτι τὸ τούτου μείζον· τὸ μὲν γὰρ ἐκ σωμάτων
 5 σώματα γεννηθῆναι, εἰ καὶ παράδοξον, ἀλλ' ὅμως καὶ δυνατόν·
 τὸ δὲ τὸν χοῦν τῆς γῆς ἄνθρωπο· γενέσθαι, τοῦτο θαυμαστότε-
 ρον· τὸ πηλὸν συγκεχυμένον ὀφθαλμῶν χιτῶνας λαβεῖν καὶ
 λαμπηδόνας, τοῦτο θαυμαστότερον· τὸ ἐκ μονοειδοῦς χοῦς γενέ-
 σθαι καὶ ὀστέων καρτερότητα, καὶ πνεύμονος ἀπαλότητα καὶ
 10 λοιπὰς διφόρους ιδέας μελῶν, τοῦτο θαυμαστόν· τὸ πηλὸν ψυ-
 χωθέντα περιέρχεσθαι τὴν οἰκουμένην αὐτοκινήτως καὶ οἰκο-
 δομεῖν, τοῦτο θαυμαστόν· τὸ πηλὸν διδάσκειν καὶ λαλεῖν καὶ
 τεκτονεύειν καὶ βασιλεύειν, τοῦτο θαυμαστόν. Ὡς τοίνυν ἀμαθέ-
 στατοι Ἰουδαῖοι, πόθεν Ἀδὰμ ἐγένετο; οὐχ ὁ Θεὸς χοῦν λαβὼν
 15 ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασε τὸ πλάσμα τοῦτο τὸ θαυμάσιον; Εἶτα πηλὸς
 μὲν εἰς ὀφθαλμὸν μεταβάλλεται, καὶ παρθένος υἱὸν οὐ γεννᾷ; Τὸ
 ὡς ἐν ἀνθρώποις ἀδύνατον μᾶλλον γίνεται, καὶ τὸ ἐγχωροῦν
 ἄρα οὐ γίνεται;

λα'. **Τ**ούτων μνημονεύωμεν, ἀδελφοί· τοῖς ὀργάνοις τούτοις
 20 ἀμυν-τηρίοις χρῆσώμεθα. Μὴ ἀνεχώμεθα τῶν αἰρετικῶν, τῶν
 κατὰ φαντασίαν τὴν παρουσίαν διδασκόντων. Καταπτύσωμεν
 καὶ τῶν λεγόντων ἐξ ἀνδρός καὶ γυναικὸς εἶναι τὴν γέννησιν τοῦ
 Σωτῆρος, τῶν τολμησάντων εἰπεῖν, ὅτι ἦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς
 Μαρίας διὰ τὸ γεγράφθαι· «καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ».
 25 Μνημονεύομεν γὰρ τοῦ Ἰακώβ, τοῦ πρὶν λαβεῖν τὴν Ραχὴλ λέγον-
 τος τῷ Λάβαν· «ἀπόδος τὴν γυναῖκά μου»· ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνη

117. Ἰωβ 38, 14.

118. Γεν. 2, 7.

πέδωσε τὴν ὀφειλόμενη χάρη, γεννώντας, ὄχι μὲ τὴ συνέργεια τοῦ ἀνδρα, ἀλλὰ ἀπὸ μόνῃ τῆς κατὰ τρόπον ἀχραντο μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ.

30. **Ἄ**ς πάρουμε ὅμως καὶ ἀκόμα ἓνα παράδειγμα πιὸ μεγάλο ἀπὸ αὐτό. Διότι τὸ νὰ γεννηθοῦν σώματα ἀπὸ σώματα, ἂν καὶ παράδοξο, ἀλλ' εἶναι δυνατόν, τὸ νὰ γίνεῖ ὅμως τὸ χῶμα τῆς γῆς ἄνθρωπος, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἄξιο θαυμασμοῦ. Τὸ νὰ σχηματίζει ὁ ἀνακατεμένος πηλὸς τοὺς χιτῶνες τῶν ματιῶν καὶ νὰ δέχεται τὶς ἀκτῖνες, αὐτὸ εἶναι ἀκόμα πιὸ ἄξιοθαύμαστο. Τὸ νὰ γίνεται ἀπὸ ἓνα καὶ τὸ ἴδιο χῶμα ἡ σκληρότητα τῶν ὀστέων, ἡ ἀπαλότητα τῶν πνευμόνων, καὶ οἱ ἄλλες μορφές τῶν μελῶν τοῦ σώματος, αὐτὸ εἶναι ἄξιοθαύμαστο. Τὸ νὰ πάρει ὁ πηλὸς ζωὴ καὶ νὰ περιέρχεται ὅλη τὴν οἰκουμένη αὐτοδύναμα καὶ νὰ κτίζει, κι' αὐτὸ εἶναι ἄξιοθαύμαστο. Τὸ νὰ διδάσκει ὁ πηλὸς καὶ νὰ μιλάει¹¹⁷, καὶ νὰ οἰκοδομεῖ καὶ νὰ βασιλεύει, κι' αὐτὸ εἶναι ἄξιοθαύμαστο. Ἐπὶ τοῦ λοιπὸν, ἀμαθέστατοι Ἰουδαῖοι, γεννήθηκε ὁ Ἀδάμ; Δὲν πῆρε ὁ Θεὸς χῶμα ἀπὸ τῆ γῆ¹¹⁸, καὶ ἔπλασε αὐτὸ τὸ θαυμάσιο πλάσμα; Ἐπειτα ὁ πηλὸς μεταβάλλεται σὲ μάτι, καὶ παρθένος δὲν μπορεῖ νὰ γεννήσῃ; Αὐτὸ πού γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἀδύνατο γίνεται, καὶ αὐτὸ πού φαίνεται πιὸ δυνατό δὲν γίνεται;

31. **Ἀ**ὐτὰ νὰ θυμόμαστε, ἀδελφοί. Νὰ χρησιμοποιοῦμε αὐτὰ τὰ ὄργανα γιὰ τὴν ἄμυνά μας. Νὰ μὴ ἀνεχόμεστε τοὺς αἵρετικούς, οἱ ὅποιοι διδάσκουν τὴν φαινομενικὴ ἔλευση τοῦ Κυρίου. Νὰ περιφρονοῦμε καὶ ἐκείνους πού ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Σωτήρα ἔγινε ἀπὸ ἀνδρα καὶ γυναίκα, αὐτοὺς πού τόλμησαν νὰ ποῦν ὅτι ἦταν γιὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας, ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο, «καὶ παρέλαβε τὴ γυναίκα του»¹¹⁹. Ἄς θυμόμαστε τὸν Ἰακώβ, ὁ ὅποιος πρὶν νὰ νυμφευθεῖ τὴ Ραχήλ εἶπε στὸν Λάβαν «δῶσε μου τὴ γυναίκα μου»¹²⁰. Διότι, ὅπως ἐκείνη πρὶν ἀκόμα παντρευτεῖ, μόνο μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ γάμου, ὀνομαζόταν γυναί-

119. Ματθ. 1, 24.

120. Γεν. 29, 21.

πρὸ τῆς γαμικῆς καταστάσεως τῷ μόνον ἐπαγγελίαν εἶναι γυνή
 τοῦ Ἰακώβ ὠνομάζετο, οὕτω καὶ ἡ Μαρία τῷ μνηστευθῆναι
 γυνή τοῦ Ἰωσήφ ὠνομάζετο. Καὶ βλέπε τοῦ Εὐαγγελίου τὴν
 ἀκρίδειαν, λέγοντος «ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος
 5 Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζα-
 ρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ»,
 καὶ ἐξῆς. Καὶ πάλιν, ὅτε ἡ ἀπογραφή ἦν καὶ ἀνέβη Ἰωσήφ ἀπο-
 γράψασθαι, τί λέγει ἡ Γραφή; «Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς
 Γαλιλαίας ἀπογράψασθαι σὺν Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ
 10 γυναικί, οὓσα ἐγκύω». ἔγκυος μὲν γὰρ ἦν, οὐκ εἶπε δὲ ὅτι, τῇ γυ-
 ναικί αὐτοῦ, ἀλλὰ «τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ». «ἐξαπέστειλε γὰρ ὁ
 Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ», φησὶν ὁ Παῦλος, οὐ γενόμενον ἐξ ἀνδρὸς
 καὶ γυναικός, ἀλλὰ «γενόμενον ἐκ γυναικός» μόνον, τουτέστιν
 ἐκ Παρθένου· τὸ γὰρ γυναικα καὶ τὴν παρθένον καλεῖσθαι προ-
 15 ἀπεδείξαμεν· ἐκ παρθένου γὰρ ἐγεννήθη ὁ παρθενοποιὸς τῶν
 ψυχῶν.

16'. **Ἄ**λλὰ θαυμάζεις τὸ γενόμενον· ἐθαύμαζε τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ
 γεννήσασα· λέγει γὰρ πρὸς τὸν Γαβριήλ· «πῶς ἔσται μοι τοῦτο,
 ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Ὁ δὲ φησι· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσε-
 20 ται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεν-
 νώμενον ἅγιον κληθήσεται, Υἱὸς Θεοῦ». Ἄχραντος καὶ ἀρρύ-
 παρος ἡ γέννησις ὅπου γὰρ Πνεῦμα ἅγιον, ἐκεῖ περιήρηται πᾶς
 μολυσμὸς ἀρρύπαρος τοίνυν ἡ ἔνσαρκος γέννησις τοῦ Μονογε-
 νοῦς ἐκ τῆς Παρθένου· κὰν ἀντιλέγωσιν οἱ αἰρετικοὶ πρὸς τὴν
 25 ἀλήθειαν, ἐλέγξει αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀγανακτήσει ἡ
 δύναμις τοῦ Ὑψίστου, ἡ ἐπισκιάσασα· ἀντικαταστήσεται Γα-
 βριήλ ἀντιπρόσωπος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· καταισχυνεῖ αὐτοὺς ὁ
 τῆς φάτνης τόπος, ὁ δεξάμενος τὸν Δεσπότην πομιμένες μαρτυ-
 ρήσουσιν, οἱ τότε εὐαγγελισθέντες, καὶ ἡ στρατιὰ τῶν ἀγγέλων

κα τοῦ Ἰακώβ, ἔτσι καὶ ἡ Μαρία, ὅταν ἀρραβωνιάστηκε, ὀνομαζόταν γυναίκα τοῦ Ἰωσήφ. Καὶ κοίταξε τὴν ἀκρίβεια τοῦ Εὐαγγελίου, πὺ λέει· «κατὰ τὸν ἕκτο μῆνα στάλθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ στὴν πόλη τῆς Γαλιλαίας πὺ ὀνομαζόταν Ναζαρέτ, σὲ μιὰ παρθένο πὺ ἦταν ἀρραβωνιασμένη μὲ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος λεγόταν Ἰωσήφ»¹²¹, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλι, ὅταν γινόταν ἡ ἀπογραφή καὶ πῆγε ὁ Ἰωσήφ νὰ ἀπογραφεῖ, τί λέει ἡ Γραφή; «Ἀνέβηκε καὶ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴ Γαλιλαία νὰ ἀπογραφεῖ, μαζὶ μὲ τὴ Μαρία, τὴ γυναίκα πὺ εἶχε ἀρραβωνιαστεῖ, ἡ ὁποία ἦταν ἔγκυος»¹²². Ἐγκυος βέβαια ἦταν, δὲν εἶπε ὅμως «μὲ τὴ γυναίκα του», ἀλλὰ «μὲ τὴ γυναίκα πὺ εἶχε ἀρραβωνιαστεῖ». Διότι, λέει ὁ Παῦλος, «ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του», ὁ ὁποῖος δὲ γεννήθηκε ἀπὸ ἄνδρα καὶ γυναίκα», ἀλλὰ «γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα»¹²³ μόνο, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Παρθένο. Τὸ ὅτι καὶ ἡ παρθένος ὀνομάζεται γυναίκα τὸ ἀποδείξαμε προσηγουμένως. Αὐτὸς λοιπὸν πὺ κάνει τίς ἀνθρώπινες ψυχὲς παρθένες, γεννήθηκε ἀπὸ παρθένο.

32. **Ἄ**λλ' ἀπορεῖς μ' αὐτὸ πὺ ἔγινε. Ἀποροῦσε μ' αὐτὸ καὶ ἡ ἴδια πὺ τὸν γέννησε· διότι λέει στὸν Γαβριήλ· «πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεῖ αὐτό, ἀφοῦ δὲ γνωρίζω ἄνδρα;»¹²⁴. Καὶ ἐκεῖνος τῆς λέει· «Πνεῦμα ἅγιο θὰ ἔρθει σὲ σένα, καὶ θὰ σὲ ἐπισκιάσει ἡ δύναμη τοῦ Ὑψίστου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο βρέφος πὺ θὰ γεννηθεῖ, θὰ ὀνομαστεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹²⁵. Ἀχραντὴ καὶ ἀμόλυντὴ ἡ γέννηση. Διότι, ὅπου εἰσέρχεται τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐκεῖ ἀφαιρεῖται κάθε μολυσμὸς. Εἶναι λοιπὸν ἀμόλυντὴ ἡ σαρκικὴ γέννηση τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ ἀπὸ τὴν Παρθένο. Καὶ ἂν οἱ αἵρετικοὶ προβάλλουν ἀντιρρήσεις πρὸς τὴν ἀλήθεια, θὰ τοὺς ἐλέγξει τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Θ' ἀγανακτήσει ἡ δύναμη τοῦ Ὑψίστου πὺ ἐπισκίασε τὴν Παρθένο. Θὰ ἔρθει ἀντιμέτωπος μ' αὐτοὺς ὁ Γαβριήλ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Θὰ τοὺς κατατροπιάσει ὁ τόπος τῆς φάτνης, πὺ δέχθηκε τὸν Δεσπότη. Θὰ καταθέσουν ὡς μάρτυρες οἱ βοσκοί, πὺ ἄκουσαν τότε τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα, καὶ ἡ στρατιὰ τῶν ἀγγέλων

123. Γαλ. 4, 4.

124. Λουκᾶ 1, 34.

125. Λουκᾶ 1, 35.

τῶν αἰνούντων καὶ ὑμνούντων καὶ εἰπόντων· «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»· ὁ ναός, εἰς ὃν τότε ἀνηρέχθη τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ· τὰ ζεύγη τῶν τρυγόνων, τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ προσενεχθέντα, καὶ ὁ τότε ἐναγκαλισάμενος αὐτὸν Συμεών, καὶ ἡ παροῦσα προφήτις Ἴβνα.

λγ'. Θεοῦ τοίνυν μαρτυροῦντος, καὶ Πνεύματος ἁγίου συμμαρτυροῦντος, καὶ Χριστοῦ λέγοντος, «τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν λελάληκα;», φμιούσθωσαν οἱ αἰρετικοὶ οἱ ἀντιλέγοντες τῇ ἀνθρωπότητι· ἀντιλέγουσι γὰρ τῷ
 10 λέγοντι· «ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα». Προσκυνείσθω ὁ ἐκ παρθένου γεννηθεὶς Κύριος, καὶ γνωριζέτωσαν αἱ παρθένοι τῆς οἰκείας πολιτείας τὸν στέφανον γνωριζέτω καὶ τῶν μοναζόντων τὸ τάγμα τῆς ἀγνείας τὸ ἐπίδοξον οὐ γὰρ ἀπεστερήμεθα τοῦ τῆς
 15 ἀγνείας ἀξιώματος ἐν γαστρὶ μὲν γὰρ παρθένου ὁ τοῦ Σωτῆρος ἐννεαμηνιαῖος χρόνος, ἀνὴρ δὲ γέγονεν ὁ Κύριος τριάντα καὶ τρία ἔτη· ὥστε, εἰ σεμνύνεται παρθένος διὰ τὸν ἐννεαμηνιαῖον χρόνον, πολὺ μᾶλλον ἡμεῖς διὰ τὸ πολυετές τῶν χρόνων.

Πάντες δὲ τὸν τῆς ἀγνείας δρόμον τοῦ Θεοῦ χάριτι δρόμω-
 λδ'. 20 μεν, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, οὐκ ἀκολασίας μετιόντες, ἀλλ' αἰνούντες τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Μὴ ἀγνοήσωμεν τῆς ἀγνείας τὸ ἐνδοξον ἀγγελικὸς γὰρ ἐστὶν ὁ στέφανος, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον τὸ κατόρθωμα. Φεισώμεθα τῶν σαμάτων, τῶν μελλόντων λάμπειν ὡς ὁ ἥλιος μὴ διὰ μικρὰν
 25 ἡδονὴν τὸ τηλικούτον καὶ τοσοῦτον σῶμα μολύνωμεν· μικρὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸς ὄραν ἡ ἁμαρτία, πολυετῆς δὲ καὶ αἰώνιος ἡ αἰσχύνη. Ἄγγελοι περιπατοῦντες ἐπὶ γῆς εἰσὶν οἱ τῆς ἀγνείας ἐργά-

127. Ἰω. 8, 40.

128. Λουκᾶ 24, 39.

πού ἔψαλλαν καὶ ὑμνοῦσαν καὶ ἔλεγαν· «Δόξα στὸν Θεὸ πού βρῖσκεται στοὺς οὐρανοὺς, καὶ εἰρήνη στὴ γῆ, καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ»¹²⁶. Θὰ μαρτυρήσει ἀκόμα ὁ ναὸς στὸν ὁποῖο ὀδηγήθηκε τὸ βρέφος τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα, τὰ ζευγάρια τῶν τρυγониῶν πού προσφέρθηκαν γι' αὐτόν, καὶ ὁ Συμεὼν πού τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του τότε, καὶ ἡ προφήτιδα Ἄννα πού ἦταν παροῦσα.

33. **Ἄ**φοῦ λοιπὸν τὸ μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς καὶ συμμαρτυρεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ὁ Χριστὸς λέει, «γιατὶ ζητᾶτε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο πού σᾶς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια;»¹²⁷, ἃς φιμωθοῦν οἱ αἰρετικοὶ πού ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἀντιλέγουν σ' ἐκεῖνον πού εἶπε· «ψηλαφῆστε με καὶ δέστε ὅτι τὸ πνεῦμα δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὅσα, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω ἐγώ»¹²⁸. Ἄς προσκυνεῖται ὁ Κύριος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, καὶ ἃς μάθουν οἱ παρθένες τὸ στεφάνι τῆς πολιτείας μας. Ἄς μάθει καὶ τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν τὴ δόξα τῆς ἀγνότητος, γιατί δὲν ἔχουμε στερηθεῖ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀγνότητος. Στὴν κοιλιά τῆς Παρθένου ὁ Σωτήρας ἔμεινε ἐννιά μῆνες, ἐνῶ ὁ Κύριος ὡς ἄνδρας ἔζησε τρία χρόνια. Ὡστε, ἂν καυχιέται ἡ Παρθένος γιὰ τὸ ἐννιάμηνο χρονικὸ διάστημα, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ καυχόμαστε ἐμεῖς πού τὸν εἶχαμε κοντά μας πολλὰ χρόνια.

34. **Ἄ**ς τρέξουμε ὅλοι τὸ δρόμο τῆς ἀγνότητος με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, νέοι καὶ νέες, ἡλικιωμένοι μαζὶ με τοὺς νεώτερους¹²⁹, χωρὶς νὰ συμμετέχουμε σὲ ἀκολοσίες, ἀλλὰ ὑμνώντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἄς μὴ ἀγνοήσουμε τὴ δόξα τῆς ἀγνότητος, διότι τὸ ἔπαθλό της εἶναι ἀγγελικὸ καὶ ἡ κατόρθωσή της ὑπεράνθρωπο. Ἄς ἐνδιαφερθοῦμε γιὰ τὰ σώματά μας τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λάμπουν σὰν τὸν ἥλιο. Ἄς μὴ μολύνουμε γιὰ μικρὴ ἡδονὴ τὸ σῶμα πού ἔχει τέτοια καὶ τόσο μεγάλη ἀξία. Διότι ἡ ἁμαρτία εἶναι προσωρινή, ἐνῶ ἡ ντροπὴ εἶναι πολύχρονη καὶ αἰώνια. Αὐτοὶ πού διατηροῦν

128. Λουκᾶ 24, 39.

129. Ψαλμ. 148, 12.

ται· αἱ παρθένοι μετὰ Μαρίας τῆς παρθένου ἔχουσι τὸ μέρος.
 Ἐξοριζέσθω πᾶς καλλωπισμός, καὶ πᾶν ἀτηρὸν βλέμμα, καὶ πᾶς
 περίπατος περισεσυρμένος, καὶ πᾶσα στολή καὶ θυμίαμα ἡδονῆς
 δελεαστικόν. Θυμίαμα δὲ ἐν πᾶσιν ἔστω ἡ προσευχὴ τῆς εὐω-
 5 δίας, καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν πράξις, καὶ ὁ τῶν σωμάτων ἁγιασμός,
 ἵνα ὁ ἐκ Παρθένου γεννηθεὶς Κύριος εἴπῃ καὶ περὶ ἡμῶν, ἀν-
 δρῶν τε τῶν ἀγεννόντων, καὶ γυναικῶν τῶν στεφανουμένων·
 «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός,
 καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός», ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 10 νων. Ἀμήν.

τὴν ἀγνότητά τους εἶναι ἄγγελοι ποὺ περπατοῦν πάνω στὴ γῆ. Οἱ παρθένες θὰ βρίσκονται κοντὰ στὴν Παρθένο Μαρία. Ἔστω ἄπορριψουμε τὸν καλλωπισμὸ καὶ κάθε ὀλέθριο βλέμμα, καθὼς καὶ κάθε περίπατο ποὺ μᾶς διασύρει καὶ κάθε προκλητικὸ ντύσιμο καὶ ἄρωμα. Ἄρωμα σὲ ὅλους μας ἄς εἶναι ἡ εὐωδία τῆς προσευχῆς, οἱ καλὲς πράξεις, καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν σωμάτων μας, ὥστε ὁ Κύριος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο νὰ πεῖ καὶ γιὰ μᾶς, τοὺς ἄνδρες ποὺ ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο τῆς ἀγνότητας, καὶ τὶς γυναῖκες ποὺ ἐπιβραβεῦνται γι' αὐτήν «θὰ κατοικήσω καὶ θὰ περπατήσω μέσα τους, καὶ θὰ εἶμαι ὁ Θεὸς τους, καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι ὁ λαός μου»¹³⁰. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

130. Β' Κορ. 6, 16. Λευϊτ. 26, 12.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού εὐρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα καὶ τὸν στίχο πού εὐρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		27	36	268
1	2	114	29	21	414
	6	288	32	21	478
	11	214	33	6	256
	14	294	49	4	344
	21	380		8	396
	24	298		10	396
	26	316. 368. 380		11	396
	27	316			
2	7	414			
	22	412	4	3	162. 164
	25	303		3	412
3	24	60		6-7	410
4	1	380		22	338
	12	60	12	9	374
6	13	62. 90	17	8	402
7	7	28	20	12	266
	11	62. 90		13	382
11	30	410		16	268
15	6	182		19	390
17	5	184	32	1-4	382
18	1	410		8	64. 92
	8	394	33	13	316
	27	202		17	318
19	24	316		20	284. 316
21	12	184		22	318. 394
22	2	184	34	5-7	318
	9-13	184		8-9	318

40	28	114	19	10	382
			20	27	68. 96.
	Λευίτικόν			29	68. 96
8	12	322			Βασιλειῶν Δ'
14	6	108			
20	9	268	2	11	114
26	12	420	4	16	70
			13	21	146
	Ἄριθμοί		16	2	402
13	17	322	18	2	404
20	17	360	19	35	70. 98
25	26	382	20	1	72. 98
			25	7	74
	Δευτερονόμιον				Παραλειπομένων Β'
4	15	210			
	24	234	33	12-13	70. 98
5	26	390			Ἰώδ
9	20	64. 92	5	6	280
14	1	344	9	8	368
19	15	146	10	10-11	408
32	6	258	11	7	212
	Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ		12	8	352
			26	8	294
2	11	62. 90	29	16	260
3	1	322	36	27	204
6	21	324	37	16	294
	25	324		22	280
	Βασιλειῶν Α'		38	2	284
				11	298
2	6	234		14	370. 414
	Βασιλειῶν Β'			17	370
				28	284. 294
11	2	64. 94		29	294
12	10	94		37	294
	11	68. 96	39	26	298
	13	66	40	19	132
	16	66			Παροιμίαι
	Βασιλειῶν Γ'		5	3	134
1	4	402	6	6	300
13	6	70. 96		8α	300

25	8	394	3	36-38	358
26	19	162.164			
27	1	32			Ἰεζεκιήλ
30	15	72.98	1	10	286
35	4-6	388		28	284
38	1	72.98	10	12	288
	3	72.98	18	20-21	52
40	2	138		31	40
	3	264	18	12-13	56.86
	5	108	28	15	56.86
	9-10	384	32	17	56.86
	22	204.288	33	2	32
44	17	214	36	11	82
45	7	292		25	128
	14-15	358	2	34	398
46	16-17	200			Δαυιήλ
47	13-14	152			
49	1	324		44	398
51	6	352	3	27	100
	10	110 ⁷		27-29	74.100
53	7	310		55	286
	8	346	4	2	74.100
62	1	324		3	276
63	16	262		29	102
	19	286		32-33	76.102
64	8	258		34	76.102
65	15-16	330		36	76.102
66	1	212		23	182
	18	384	6	25	400
	18-19	384	9	25-26	398
			10	8	390
				9	390
1	5	116.408		12	390
2	21	52.82.154		18	390
	27	264		2	162.164.166
4	4	186	12	27	402
8	1	74.100	22		
13	29	56.86			Ψαλμοί
39	19	272			
			2	2	252
				7	252.310.312.346.
2	3	74.100		9	396

5	10	234	101	10	68.94
6	7	68	103	15	214.296
7	10	44.180		24	304
5	4	138		25	296
10	2	182	104	4	326
13	3	382		37	382
	7	382		5	272
15	10	312	109	1	148.318.350.
16	8	210		3	252.346
18	3	290	113	3	392
	6	290	117	10	384
21	10	406		22	312
	14	76.102	118	91	276
22	1-3	48		103	300
23	7	334	125	5	162
30	20	58.60	131	6	400.402
31	1	30.42		11	404
	5	60.88		17	328
32	9	368	138	8	274
33	4	202	143	12	30
40	9	58.88	146	5	382
44	7	358	147	4	204
	8	358	148	5	294
	11	264		4	352
45	11	28.46		5	360
51	5	60		12	418
	10	46	150	6	206
67	5-6	262			
71	5	252.386			
	6	384	1	1	344
79	2	280		16	312
	18	382		20-21	324
81	6	20.344		21	312
86	4	62.90		24	414
88	27-28	252		25	260
	30	252.404	2	1	364
	36-37	404		2	386
	37	252		4	386
	38	252		12	322
93	11	180		13	332

Ματθαῖος

3	5	118		32	192
	6	118		43	268
	7	118.228	14	19	142.224
	10	56.86.118		25	142.392
	13	334		29	186
	16	150.322		30	186
	17	126.310.332.350		31	186
4	6	278		32	188
	11	320	15	4	268
	17	322		16	146
5	16	266.336	16	13	312.342
	17	166.332		14	342
	28	246		16	342
	45	222.244		17	342
	48	212	17	2	318
6	6	72.98		6	318
	8	266		20	192
	9	258	18	10	206.262
	24	136		19	222
	26	258		30	48
7	6	44.236	19	21	278
	15	132	21	7	386
9	6	188		9	404
	27	404		19	146
10	16	312		31	120.324
	28	274		39	344
	29	258	22	9-10	110
	34	236		12	110
	37	266		13	16
11	3	144	23	2	404
	11	116		37	210
	13	116	24	2	324
	21	116		4	134
	27	140.208.256.308.		5	148
	27	320.350		15	148
	28	40		30	312
12	29	274	25	21	44.110
	32	150		29	236
13	13	236.238		35	278
	15	236		36	278

	41	234	23	224
26	36	334	32	124
	49	228	4 34	346
	67	144	41	328
	69-75	76	9 28ξ.	394
27	51	144	30-31	394
	60	144.334	10 18	56. 86
28	7	322	22	320
			12 28	22
	Μᾶρκος		49	234
1	1-4	116	16 9	42
	3	108	17 5	190
	5	118	19 23	194
	24	334	23 44	190
3	23	264	45	144. 334
	29	232	24 26	392
4	14	238	39	418
5	7	346	51	148
9	2ξ.	394	28 44	334
	24	190.326		
10	38	122		
				Ἰωάννης
			1 1	126. 350. 374
			3	136. 138. 212. 354.
1	15	116	3	366. 368
	26-27	416	4	374
	28	332	5	110
	31	324	10	370
	32	406	11	370. 384
	34	416	12	264
	35	416	12-13	350
	45	408	14	346. 378
2	4-5	416	14-18	340
	7	332. 342	15	334
	11	312. 314. 320	18	206. 262. 284
	23	260	23	110
	29	334	33	126
	36-38	334	2 16	256
	49	256	3 3-5	112
3	11	120	5	350
	22	332	5-6	378

	8	44	15	1	314
	14	112		10	256
	16	346		24	388
	18	190.346	17	5	262.364
	36	308.346		10	368
4	14	346		12	264
	24	348		24	364
	29	328	18	18	234
5	8	326	19	41	122
	14	326	20	17	362
	17	258.368			
	19	368			
	21	354	1	9	146
	23	354		12	334
	24	190.346	2	2-4	120
	26	354		32	146
	37	210		37	126
	43	376		38	128
6	1	334	3	15	126
	41	376	5	10	234
	46	206.262		15	336
8	39	266	8	13	14
	40	408		18	118
	41	264		21	220
	49	256		32	310
	56	364	9	4	332
	58	364		20	330
	59	384		40	234
10	9	252.308	10	3-4	112
	15	140		36	320
	30	358		48	114
11	32	188	19	6	112
	34	188			
	39	88.188			
	40	188	1	3	406
	43	142		19	154
				28	154
12	13	404	2	24	336
13	3	350	4	3	182
14	6	252.308.310		9ε.	184
	9	360		11	182

Πράξεις

Ρωμαίους

	26	114	1-2	340
	27	110	3	140
6	2	266	8	358
	16	182	21	320
	17	24	27	316
			2 8	320
	Φιλιππησίους		13	48
2	6	320	14	122
	11	256	5 6	322. 326
	Κολοσσαεῖς		13-14	136
			7 20-21	326
1	10	128	9 11	328
	16	136. 138. 150. 320.	19	108. 114
		352	10 22	112
2	8	132. 134	11 1-2	178
	11-12	186	6	182
	12	14	8-10	182. 184
	14	34	11	184
3	10	42	12	184
	Θεσσαλονικεῖς Α'		19	184
			29	316
5	21-22	246	33	182
	Θεσσαλονικεῖς Β'		12 1	166
			9	32
2	15	194	16	158
	Τιμόθεον Α'		21	390
			13 4	158
2	12	28		Τίτον
5	21	194	1 10	134
	23	162		Ἰακώβου
6	8	180		
	13-14	194	1 17	256
	14-16	196	2 23	182
	Τιμόθεον Β'			Πέτρου Α'
2	8	406	1 17	266
	13	64	19	310
	Ἑβραίους		2 4	312
			24	18. 124
1	2	370	4 2	174

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- Ἄαρών 64, 5έ. 92, 9έ. 114, 20. 322, 17έ. 412,9.
- Ἄβδακόνιμ 400, 18.
- Ἄδελ 380, 22.
- Ἄδουσσάλωμ 68, 7. 96, 1-2. 358, 23.
- Ἄδισάκ ἢ Σουμανίτις 402, 15.
- ἄδλεψία 132, 12. 214, 10. 216, 28.
- Ἄδραάμ 182, 24. 184, 7έ. 186, 1έ. 202, 17. 256, 16. 262, 4. 266, 5. 344, 24. 348, 15. 364, 18έ. 394, 10έ.
- ἀγαθοεργία 104, 7.
- ἀγαθότης 62, 7. 90, 15. 218, 2.
- ἀγαθωσύνη 184, 15. 212, 9.
- ἀγαλλίασις 116, 21. 162, 2.
- ἀγάπη 256, 6. 266, 9.
- ἄγγελος,- οι 30, 19. 44, 15. 54, 10. 64, 20. 84, 8. 92, 21. 110^σ, 25. 112, 25. 114, 8. 128. 14. 132, 21. 138, 2. 146, 16. 148, 22. 166, 3. 194, 4. 206, 23. 208, 12. 214, 7. 276, 1. 320, 16. 324, 17. 352, 18. 354, 7. 368, 2έ. 388, 8έ. 398, 2. 418, 27.
- ἄγγελος φωτός 132, 9. 194, 5.
- ἀγιασμός 154, 2. 420, 5.
- ἀγιότης 112, 6. 150, 8. 334, 18.
- ἀγιωσύνη 74, 20. 100, 21.
- ἀγκυρα 180, 21.
- ἀγνεία 158, 23. 182, 5. 246, 1. 374, 7. 406, 19. 418, 19.
- ἀγνοια 154, 16. 208, 15. 220, 4. 254, 25. 266, 24. 354, 19.
- ἀγνωμοσύνη 252, 22. 262, 25. 266, 27.
- ἀγνωσία 202, 9-10. 308, 15.
- ἀγριέλαιος 44, 25.
- Ἄδὰμ 58, 4. 60, 13. 90, 2. 144, 15. 238, 24. 302, 3. 316, 4. 380, 19. 408, 12. 412, 23έ. 414, 14.
- ἄδης 124, 1. 274, 3.
- ἄδίκημα 86, 17.
- ἄδικία 318, 21.
- ἀθανασία 196, 4.
- ἀθεότης 220, 6. 224, 25.
- Αἰγύπτιος,- οι 410, 25.
- Αἴγυπτος 168, 8έ. 228, 20. 290, 2. 316, 18έ. 320, 24έ. 332, 25. 358, 11.
- Αἰθίοπτες 358, 12.
- αἷμα (Χριστοῦ) τίμιον 58, 13. 162, 18. 186, 16-17. 310, 23-24. 386, 23.
- αἵρεσις 24, 2. 136, 18. 200, 2. 220, 6έ. 226, 27. 228, 2. 230, 6. 280, 10.
- αἰρετικός,- οι 20, 18. 24, 8. 134, 17. 136, 17. 140, 2. 154, 15. 166, 20. 172, 28. 194, 19. 216, 24. 218, 6. 220, 1. 226, 21. 256, 18. 272, 8έ. 274, 6έ. 278, 14. 280, 4. 292, 1. 312, 26. 376, 25. 378, 2. 408, 15. 414, 20. 416, 24. 418, 9.
- αἰσχύνη 164, 26. 232, 23. 240, 25.
- ἀκαθαροσία 16, 25. 152, 27.
- ἀκαρπία 46, 5.
- ἀκολασία 62, 11. 126, 19. 160, 13. 172, 19. 408, 12. 418, 21.
- ἀκροβυστία 184, 18. 186, 9έ.
- Ἄλεξάνδρεια 168, 23. 228, 22.
- Ἄλέξανδρος (ὁ Μέγας) 166, 6.
- ἀλήθεια 142, 13. 168, 17. 233, 16. 234, 1. 246, 12. 274, 20. 278, 21. 324, 2. 332, 3. 336, 2. 344, 20. 346, 21. 360, 376, 24. 402, 9. 412, 4. 416, 25. 418, 8.
- ἄμαθία 134, 16. 192, 23. 220, 1. 348, 7-8.
- ἄμαρτάνειν 22, 1. 56, 8.
- ἄμαρτημα,- τα 18, 21. 60, 4έ. 66, 17έ.

- 78, 2. 88, 20. 90, 7. 94, 21. 104, 5.
166, 4-5.
- ἁμαρτία 16, 16-17. 18, 20. 22, 24. 30,
21έ. 42, 1έ. 44, 25. 48, 3έ. 52, 7έ. 54,
6έ. 58, 14έ. 60, 17. 64, 22. 66, 2. 82,
1έ. 84, 8. 86, 5έ. 88, 6έ. 94, 3έ. 110,
20. 114, 14. 116, 4. 120, 11. 122, 11.
124, 3έ. 128, 2έ. 142, 10έ. 144, 5.
146, 15. 156, 24. 166, 8, 292, 17. 302,
4. 310, 24. 314, 9. 318, 21. 324, 9.
324, 23. 326, 7έ. 392, 21. 418, 26.
- ἁμαρτωλός,- οἱ 40, 9. 82, 8. 162, 5. 166,
4. 326, 5.
- ἁμνηστία 60, 3. 102, 24. 34, 9.
- ἄμπελος ἁγία 46, 1.
- ἀναβαπτίζειν 20, 18.
- ἀναγέννησις 42, 12.
- ἀναγέννησις πνευματικὴ 42, 27.
- ἀνάθεμα 194, 7.
- ἀνάληψις 146, 13.
- Ἄνανίας 72, 25. 74, 7. 98, 27. 100, 8.
102, 8
- ἀνάστασις 26, 1. 124, 8. 144, 22. 146, 9έ.
164, 4. 166, 2
- ἀνθρωπότης 312, 1. 374, 11έ. 386, 1.
- Ἄννα (προφῆτις) 334, 3. 418, 5.
- ἀνοησία 218, 21.
- ἀνομία 30, 20. 42, 5. 52, 4. 60, 8. 152, 27.
- Ἄντικείμενος (ὁ διάβολος) 82, 2. 82, 2.
- ἀνωφέλεια 26, 26.
- ἄξια 18, 23.
- ἀπάτη 42, 16. 132, 4. 134, 12. 264, 11.
- ἀπειλή πυρός 118, 8.
- ἀπελπιστία 98, 17.
- ἀπιστία 32, 4. 132, 12. 164, 7. 190, 4.
252, 24. 256, 24.
- ἄπιστος 20, 9.
- ἀπολύτρωσις 40, 13.
- Ἀπόστολοι 342, 12.
- ἀπώλεια 28, 17. 118, 16. 122, 25. 126,
27. 244, 21. 264, 6έ. 390, 6.
- ἄρα 382, 9.
- ἄρετή 132, 6.
- Ἄριθμοὶ (βιβλίον Παλαιᾶς Διαθή-
κης), 170, 14.
- ἀρπαγή 54, 14. 84, 12.
- Ἄρχάγγελοι 56, 13. 86, 11. 138, 2. 208,
1. 320, 16. 368, 9.
- Ἄρχαι (οὐράνιοι) 352, 23. 354, 3έ. 366,
3έ. 370, 14.
- Ἄρχέλαος (βασιλεὺς) 234, 12έ. 236, 8.
238, 21.
- ἀρχή (Υἱοῦ) 356, 21. 364, 12έ.
- ἀρχιερατεία 326, 19.
- ἀρχιερωσύνη 64, 11. 92, 14. 312, 15.
326, 21-22.
- ἀσέβεια 60, 10. 88, 24. 132, 17. 224, 13έ.
226, 6έ. 230, 17. 232, 15. 244, 1.
348, 19. 354, 1.
- ἀσέλγεια 62, 18. 90, 23. 152, 13. 224, 4.
- Ἄσια 168, 8.
- Ἄσμα ἁσμάτων 170, 22-23.
- ἀστρολογία 172, 15. 294, 3.
- ἀσχημοσύνη 164, 1έ.
- Αὐσῆς 322, 16.
- αὐτουργία 368, 11.
- ἄφεις ἁμαρτιῶν 48, 3έ. 52, 2. 72, 20.
76, 16. 82, 1. 98, 21. 128, 1έ.
- ἄφροδίτη 138, 24.
- Ἄχαάβ 68, 15έ. 96, 13.
- Ἄχαζ 374, 3. 402, 18. 404, 1.

B

- Βαβυλωνία 168, 8
- Βαβυλών 62, 20έ. 70, 13. 90, 26. 92, 2.
96, 27. 330, 6.
- Βαδδᾶς 240, 13.
- βάθη τοῦ Θεοῦ 150, 8. 208, 4.
- βάπτισμα 20, 18έ. 36, 2. 40, 2. 108, 1έ.
114, 23έ. 116, 22. 118, 1. 120, 13έ.

122, 4έ. 124, 2έ. 126, 21. 128, 4. 166,
6. 186, 12. 350, 11. 392, 2
βάπτισμα Ἰωάννου 118, 8
Βαροῦχ (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170,
25.
βασιλεία 32, 2
βασιλεία οὐράνιος 148, 24.
βασιλεία Θεοῦ 112, 18-19. 120, 7έ. 324,
5. 358, 22. 406, 14.
βασιλεία τοῦ Χριστοῦ 148, 26.
βασιλεία τῶν οὐρανῶν 42, 14. 76, 17.
112, 22. 278, 11. 398, 4έ.
Βασιλείδης (αἰρεσιάρχης) 224, 3.
Βασιλειῶν (βιβλία Π. Διαθήκης) 170,
16.
βάσκανος 60, 21.
βδέλυγμα 160, 24.
βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως 148, 18.
βέβηλος, -οι 158, 16.
Βηθλεὲμ 364, 5έ. 400, 11.
Βιβλία Προφητικά Π. Διαθήκης
Δώδεκα προφῆται, Ἡσαΐας,
Ἰερεμίας, Βαρούχ, Θρηνοί,
Ἐπιστολή Ἰερεμίου, Ἰεζεκιήλ,
Δανιήλ.
βίος ἰσαγγελος 158, 12-13.
βλασφημεῖν 102, 21.
βλασφημία 228, 2. 232, 23. 234, 16έ.
240, 1. 242, 11.
Βουδδᾶς 230, 19.
δρῶμα, -τα 160, 17, 162, 8έ. 172, 26-27.
Βυθὸς 224, 8.

Γ

Γαβριήλ 286, 2. 320, 23. 332, 23. 330, 9.
392, 10. 404, 28. 416, 5έ.
Γαλιλαία 322, 3. 416, 5.
γάμος 110, 11. 158, 22έ. 160, 5έ.
γαστρωμαγία 172, 19.
γένενα 74, 6. 152, 12. 154, 24. 274, 15έ.

Γεθημανῆ 334, 16.
γένεσις 294, 3.
Γένεσις (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170,
13.
γέννησις ἀρρῦπαρος 416, 21-22.
γέννησις ἄχρονος (Υἱοῦ) 356, 17.
γέννησις ἔνσαρκος 416, 23.
γέννησις πνευματικῆ 348, 2.
γέννησις τοῦ Σωτῆρος 414, 22-23.
γνόφος 348, 19.
γνώσις 24, 26. 152, 4. 190, 26. 192, 22.
194, 15. 202, 9. 214, 1. 290, 29. 308,
13.
Γολγοθᾶς 42, 8. 144, 2. 148, 6. 190, 23.
334, 17.
Γόμορρα 316, 11.
Γότθοι 236, 6.
Γραμματεῖς 404, 22.
Γραφή, -αὶ (θεῖαι) 16, 20. 18, 25. 22, 10.
62, 22. 70, 14. 74, 13. 84, 4. 88, 25.
92, 1. 100, 13. 134, 2. 146, 10. 150,
21έ. 152, 15, 154, 2. 166, 14. 180, 25.
182, 9-10. 192, 20έ. 194, 9έ. 204, 4,
252, 3. 260, 4. 276, 14. 284, 10. 294,
2. 316, 1έ. 344, 13. 354, 23. 380, 4.
390, 23. 400, 3. 402, 12. 412, 22. 416,
8.
Γραφή θεία 46, 26. 114, 6. 134, 15. 152,
16. 166, 13. 168, 3έ. 210, 13. 274, 20.
298, 27. 300, 7. 354, 10-11. 378, 26.
394, 4. 402, 14.

Δ

Δαβὶδ 60, 7. 64, 25. 66, 23. 88, 23. 92, 25.
102, 25. 144, 18. 252, 15. 314, 23.
320, 12. 344, 24έ. 346, 1έ. 384, 22έ.
396, 13. 402, 17. 404, 12έ. 406, 2έ.
Δαμασκὸς 330, 24-25.
δαιμόνιον, -α 342, 13. 382, 11.
δαίμων, -ες 22, 20. 44, 15. 54, 10. 84, 9έ.

146, 22έ. 148, 1. 220, 29. 230, 13.
264, 20. 328, 6έ. 334, 8. 336, 9. 346,
22.
Δανιήλ 164, 25. 182, 9έ. 286, 2. 300, 18.
388, 8έ. 396, 25. 398, 12. 400, 8.
Δανιήλ (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170,
26.
Δαρείος 3908, 20.
Δεσπότης 42, 20. 124, 22. 196, 1-2. 204,
4έ. 216, 15. 276, 17. 332, 26. 334, 25.
388, 8. 416, 28.
Δευτερονόμιον (βιβλίον Π. Διαθή-
κης) 170, 14.
Δήμητρα 214, 24.
Δημήτριος τοῦ Φαληρέως 168, 11.
δημιουργία 360, 1.
Διάβολος 54, 19. 56, 6έ. 84, 17. 86, 5έ.
132, 9έ. 154, 20. 182, 12έ. 216, 20-
21. 226, 4έ. 264, 10. 274, 24. 276, 9.
278, 1έ. 320, 19-20. 392, 14έ.
διαβάλλειν 56, 13-14. 86, 11.
Διαθήκη Καινή 34, 12. 40, 6. 58, 1. 86,
21. 114, 25. 128, 22. 150, 18. 166,
15έ. 170, 10έ. 182, 24, 194, 15. 222,
25. 256, 18-19. 334, 5. 368, 20.
Διαθήκη Παλαιά 58, 1. 86, 20. 114, 25.
128, 22. 150, 18. 166, 15έ. 168, 3-4.
170, 28. 194, 15. 222, 24. 234, 17.
236, 3έ. 256, 19. 368, 20.
διαλογισμοί 180, 1.
διαφθορά 182, 11.
δικαιοπραγεῖν 154, 25.
δικαιοσύνη 18, 21έ. 34, 11. 44, 26. 52, 3.
66, 19. 108, 20. 124, 6έ. 140, 11. 154,
1. 184, 17. 212, 9. 234, 12. 318, 19.
364, 14..
Διόνυσος 214, 21. 410, 7.
δόξα Θεοῦ 34, 14. 48, 26. 78, 4. 104, 9.
128, 25. 150, 3. 174, 5. 188, 23. 196,
5. 200, 10έ. 238, 7. 256, 14. 262, 14.

266, 10. 268, 11. 280, 13. 284, 11έ.
286, 2. 304, 4. 318, 12. 334, 27. 336,
19. 346, 20. 364, 22έ. 370, 20. 392,
24. 418, 1. 420, 9.
δοξάζειν 204, 16έ.
δοξολογία 200, 10. 246, 7. 288, 5-6.
δουλεία 42, 12έ. 232, 23. 240, 5. 258, 18.
344, 4.
δύναμις (Θεοῦ) 140, 11. 208, 13. 212,
13έ. 224, 25. 258, 10. 276, 13. 336, 5. 360,
21. 362, 6. 416, 20.
δύναμις φρουρητική 210, 24-25.
Δυνάμεις (σῦράνιοι) 354, 6.
δωρεὰ ἔπουράνιος 78, 2.

Ε

Ἐβιωναῖοι 222, 15.
Ἐβραῖος, - οἱ 178, 2. 324, 13. 326, 1.
340, 4.
ἐγκράτεια 160, 7. 246, 2.
Ἐζεκίας 70, 23. 72, 5έ. 98, 6.
Ἐζεχίας 402, 19. 404, 3.
εἰδωλόθυτον, -α 160, 19. 162, 7.
εἰδωλον, -α 74, 25. 100, 26. 112, 4. 162,
13. 232, 17.
εἰδωλολατρία 70, 11-12. 140, 2. 214, 15.
250, 21.
εἰδωλολατρεῖν 74, 9. 100, 8.
εἰδωλολάτρης, -αι 120, 8.
εἰκῶν (Θεοῦ) 152, 9. 316, 5. 368, 21.
380, 10.
εἰρήνη 32, 7. 234, 26έ. 122, 2, 320, 14.
334, 1. 406, 13. 418, 2.
Ἐκκλησία 30, 21. 102, 22. 166, 23. 220,
27. 222, 14. 228, 3. 238, 13. 244, 4έ.
246, 8. 332, 16. 342, 17. 362, 4. 376,
22-23. 394, 24.
Ἐκκλησιαστής (βιβ. Π. Δ.) 170, 22.

- ἐκμυκτηρίζειν 26, 15.
 ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως 358, 7.
 Ἐλεάζαρος 168, 18.
 ἐλεημοσύνη 112, 26. 172, 29.
 Ἐλένη, (γυνὴ Σίμωνος Μάγου) 220, 16.
 ἔλεος 318, 20.
 ἔλεος Θεοῦ 46, 7.
 ἐλευθερία 114, 13. 144, 16. 232, 24.
 Ἐλισάβετ 408, 23.
 Ἐλισσαῖος 146, 3.
 Ἕλλην,- ες 24, 5. 134, 13. 172, 16-17. 216, 3ἔ. 242, 20. 272, 7ἔ. 398, 21ἔ. 408, 26.
 ἐλπίς 18, 15ἔ. 22, 20ἔ. 32, 8ἔ. 58, 16. 72, 3. 180, 21, 184, 5.
 ἐλπίς μέλλοντος αἰῶνος 26, 8. 98, 9.
 Ἐμμανουήλ 356, 22. 374, 6. 376, 14. 402, 5.
 ἐνανθρώπησις 142, 13ἔ.
 ἔνδυμα 162, 24.
 ἔνδυσις 162, 25.
 ἐνέργεια (Θεοῦ) 218, 4ἔ. 258, 10.
 Ἐνώχ 116, 5.
 Ἐξοδος (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 13.
 ἐξομολογεῖσθαι 68, 13.
 ἐξομολόγησις 42, 16. 46, 13. 66, 12. 70, 21ἔ. 72, 23. 94, 11. 98, 5ἔ.
 ἔξουσία 154, 22. 264, 23. 273, 18. 276, 23. 366, 27.
 Ἐξουσαί (οὐράναι) 352, 23, 354, 3ἔ. 366, 3ἔ. 370, 14.
 ἐπαγγελία 192, 15.
 ἐπαιδία 172, 17.
 ἐπίγνωσις 42, 17. 154, 3.
 ἐπιθυμία 12, 10. 54, 13ἔ. 58, 2. 84, 11. 86, 22. 156, 28. 182, 19. 242, 23. 246, 2. 318, 6.
 ἐπιθυμία αἰσχροῦ 244, 15.
 Ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες Παύλου 172, 7-8.
 ἐπορκίζεσθαι 22, 4-5.
 ἐπορκισμὸς 22, 4ἔ. 26, 22. 28, 9. 46, 16.
 ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου 194, 26.
 ἐργασία πορνικὴ 158, 19-20.
 Ἐρμᾶς 240, 14.
 Ἐσδρας (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 19.
 Ἐσθήρ (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 20.
 ἐσθίειν 162, 22.
 Εὐα 278, 24. 302, 3. 380, 19. 392, 8. 408, 13. 412, 21.
 Εὐαγγέλιον 40, 10. 188, 1. 228, 24. 236, 8. 236, 6ἔ. 240, 14. 260, 7. 260, 23. 308, 15. 344, 23. 346, 13. 350, 1. 370, 10. 376, 26. 416, 3.
 εὐαρέστησις 190, 16.
 εὐγλωττία 134, 13.
 εὐγνωμοσύνη 66, 3. 94, 3. 202, 8. 246, 4.
 εὐδοξία 232, 1.
 εὐεργεσία 12, 12-13. 212, 17. 266, 28.
 εὐλάβεια 30, 4. 72, 8-9. 108, 19, 126, 6. 162, 22. 194, 18. 354, 1.
 εὐλογία 134, 18. 242, 3. 268, 8.
 εὐπρέπεια 156, 10.
 εὐρισιλογία 152, 1-2. 170, 1. 342, 17-18. 378, 22. 394, 3.
 εὐσέβεια 26, 23. 40, 12. 68, 17. 96, 9. 194, 15. 206, 18. 250, 18. 252, 6. 268, 3. 364, 3.
 εὐσημονεῖν 14, 23.
 εὐταξία 292, 2.
 Εὐφραθᾶ 364, 7. 400, 11ἔ.
 εὐφροσύνη 40, 8ἔ. 110, 17. 314, 6.
 εὐχαριστία 162, 8.
 εὐωδία 30, 11. 420, 4.
 Ἐφέσιοι 250, 2

ἔχθρα 244, 23.
 ἔχθρός, -οὶ 24, 3.
 Ἐωσφόρος 252, 20. 346, 11.

Z

Ζαχαρίας 396, 19.
 Ζεὺς (Δίας) 216, 5. 224, 10. 410, 7.
 ζωὴ 122, 26. 140, 8. 344, 19. 354, 26.
 360, 20.
 ζωὴ αἰώνιος 22, 21. 110, 3. 164, 26. 166,
 10. 190, 12. 346, 15-16.
 ζωῆς θησαυρὸς 194, 27.

H

ἡδονή 138, 23. 158, 15. 418, 25. 420, 3.
 ἡδονὴ αἰσχροῦ 182, 20.
 Ἡλίας 68, 21. 114, 18. 116, 3. 342, 11.
 394, 16.
 Ἡλιοῦ 68, 19. 96, 11.
 Ἡρώδης 386, 4. 398, 11ἔ.
 Ἡσαΐας 40, 3. 70, 11. 72, 2. 96, 26. 98, 8.
 164, 23. 258, 24. 292, 5. 324, 11. 328,
 13. 358, 11. 374, 2. 376, 14. 402, 4ἔ.
 406, 10.
 Ἡσαΐας (διβλίον Π. Δ.) 328. 410.
 Ἡσαῦ 158, 16.
 Ἡφαίστος 216, 2.

Θ

Θαδῶρ 394, 17.
 Θάνατος 30, 24. 60, 14. 82, 4. 90, 3. 122,
 26. 124, 1ἔ. 164, 20. 190, 14. 390, 3.
 392, 8.
 Θεὸς 20, 4ἔ. 22, 23. 28, 4. 30, 1ἔ. 32, 11.
 34, 1ἔ. 42, 25. 46, 7ἔ. 48, 25. 52, 16. 54,
 16. 56, 14ἔ. 60, 11ἔ. 62, 2ἔ. 64, 1ἔ. 66, 17.

68, 21. 70, 7. 74, 26. 82, 18. 84, 14.
 88, 16ἔ. 90, 1ἔ. 92, 4ἔ. 94, 5. 96, 5ἔ.
 98, 21. 100, 9. 102, 1ἔ. 104, 4. 110,
 24. 114, 11ἔ. 126, 10ἔ. 128, 3ἔ. 136,
 13ἔ. 138, 19ἔ. 140, 7ἔ. 142, 1. 144, 7.
 152, 7ἔ. 156, 6. 164, 20. 166, 16. 174,
 4. 178, 8ἔ. 182, 1ἔ. 184, 6ἔ. 186, 10.
 188, 24. 190, 15ἔ. 192, 12. 200, 1ἔ.
 202, 5ἔ. 204, 7ἔ. 206, 2ἔ. 208, 4ἔ.
 210, 18. 212, 5ἔ. 214, 9ἔ. 216, 3ἔ.
 218, 2ἔ. 220, 24ἔ. 222, 1ἔ. 224, 25.
 226, 1ἔ. 232, 2. 234, 18. 236, 5ἔ. 244,
 7ἔ. 246, 18ἔ. 250, 6ἔ. 252, 13. 254,
 1ἔ. 256, 8ἔ. 260, 2ἔ. 262, 2. 264, 15.
 266, 1ἔ. 272, 2ἔ. 274, 1ἔ. 276, 13ἔ.
 278, 3ἔ. 280, 3. 284, 6. 286, 6. 288,
 4ἔ. 292, 2ἔ. 322, 9. 328, 3. 332, 16ἔ.
 340, 3ἔ. 344, 13ἔ. 346, 2ἔ. 348, 2ἔ.
 350, 4ἔ. 354, 10ἔ. 356, 12. 358, 1ἔ.
 360, 6ἔ. 362, 7. 374, 8. 376, 23. 378,
 5. 380, 5ἔ. 382, 1ἔ. 384, 6ἔ. 388, 7.
 390, 1ἔ. 392, 11ἔ. 394, 7ἔ. 396, 2.
 398, 4. 406, 2ἔ. 408, 7. 410, 17ἔ. 412,
 8. 414, 3. 416, 5ἔ. 418, 2ἔ. 420, 8.

Θεὸς Λόγος 142, 2.

Θεοσέβεια 134, 4.

Θεότης 150, 13. 208, 9. 210, 2. 218, 1.
 238, 4. 284, 19. 312, 2. 316, 6ἔ. 318,
 4. 328, 21. 340, 20. 358, 3ἔ. 358, 21.
 360, 22ἔ. 362, 6. 374, 10ἔ. 376, 1.
 378, 9. 408, 7.

Θεοτόκος 332, 24.

θησαυρὸς ἐπουράνιος 46, 16.

θησαυρὸς ζωῆς 194, 27.

Θρηνοὶ (Ἰερεμίου) 170, 25.

Θρόνοι (οὐράνιοι) 30, 16. 208, 1. 352,
 22. 354, 2ἔ. 366, 3ἔ. 368, 10. 370, 13.

θυματήριον 74, 21.

θυμὸς 94, 16.

Θυσιαστήριον 100, 22. 242, 26. 382, 13ἔ.
Θωμᾶς (αἵρετικὸς) 172, 2. 240, 13ἔ.

I

Ἰακώβ 256, 16. 268, 8. 356, 27. 394, 11.
396, 6. 416, 2.

Ἰάκωβος 162, 14. 172, 5.

Ἰεζάβελ 68, 18-19.

Ἰεζεκιήλ 52, 3. 82, 3. 86, 14. 284, 9. 286,
1ἔ.

Ἰεζεκιήλ (βιβλίον Π. Δ.) 170, 26.

Ἰερατεία 326, 18.

Ἰερεμίας 116, 19. 186, 8-9. 272, 2. 328,
13. 342, 11. 408, 3.

Ἰερεμίας (βιβλίον Π. Δ.) 170, 25.

Ἰεριχώ 324, 6.

Ἰεροδοάμ 70, 4ἔ. 96, 20ἔ.

Ἰεροσόλυμα 12, 1. 40, 1. 52, 1. 82, 1.
108, 1. 118, 1. 132, 1. 168, 19. 178, 1.
200, 1. 250, 1. 272, 1. 284, 1. 308, 1.
340, 1. 374, 1.

Ἰεροσολυμίται 118, 3.

Ἰερουσαλήμ 70, 12. 128, 10. 210, 22.
332, 13. 386, 10. 388, 3. 394, 8. 398,
14. 400, 5ἔ.

Ἰερωσύνη 326, 18. 340, 13.

Ἰεσσαί 406, 8-6.

Ἰησοῦς 18, 1ἔ. 46, 5. 64, 9. 72, 19ἔ. 86, 6.
98, 19ἔ. 102, 27. 122, 9ἔ. 124, 24.
144, 25. 146, 4. 166, 22. 186, 18ἔ.
188, 3ἔ. 190, 17. 206, 19ἔ. 222, 2.
308, 11. 312, 21. 314, 1. 322, 12. 324,
2ἔ. 326, 1ἔ. 328, 4. 334, 9. 346, 23.
376, 3. 378, 21. 386, 21. 406, 20. 408,
19.

Ἰησοῦς Χριστὸς 104, 9. 108, 3. 112, 16.
114, 2. 116, 2. 128, 1. 138, 4ἔ. 140, 7.
150, 8. 172, 25. 174, 4-5. 178, 9. 190,
18. 194, 24ἔ. 200, 7. 210, 21. 220, 19.

226, 11. 234, 2ἔ. 236, 3ἔ. 238, 7. 244,
10. 246, 21. 250, 18. 252, 1. 254, 12ἔ.
256, 8. 260, 6. 268, 12. 272, 12. 274,
16. 280, 9. 288, 12. 308, 2ἔ. 310, 16ἔ.
314, 3. 316, 8. 318, 11. 320, 14. 322,
6-7. 324, 10. 336, 14. 342, 5. 344, 24.
346, 12. 350, 1. 364, 17. 394, 27. 406,
3.

Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 322, 22-23.

Ἰησοῦς Ναυῆ (βιβλίον Π. Δ.) 170, 14.

Ἰορδάνης 114, 13ἔ. 116, 24, 122, 19-20.
322, 24. 334, 7. 392, 4ἔ.

Ἰουδαία 230, 2ἔ. 320, 10.

Ἰουδαῖος,- οἱ 24, 3ἔ. 146, 1. 184, 21.
220, 18. 242, 22. 250, 19. 252, 24.
272, 15. 310, 9. 318, 9. 324, 7-8. 326,
14. 328, 6. 330, 4ἔ. 364, 20. 376, 7ἔ.
386, 4. 388, 16. 394, 9. 396, 10ἔ. 402,
6. 404, 3. 406, 9. 408, 26. 410, 26.
412, 19. 414, 14.

Ἰουδαϊσμός 172, 24. 228, 21.

Ἰούδας (πατριάρχης ἰουδ.) 312, 10.
384, 9. 396, 6ἔ. 398, 11. 400, 12.

Ἰούδας (ὁ προδότης) 228, 6. 264, 18.
334, 16.

Ἰσαὰκ 184, 11. 256, 16. 348, 15.

Ἰσραήλ 64, 3ἔ. 92, 7ἔ. 114, 13ἔ. 168, 20.
200, 4. 320, 14. 344, 9ἔ. 356, 28. 364,
9. 380, 25. 382, 4. 400, 13. 404, 26.

Ἰσραηλίτης,- αἱ 210, 14. 330, 5. 384, 12.

Ἰωάννης (Βαπτιστῆς) 108, 20. 114, 26.
116, 1ἔ. 120, 15. 126, 2. 144, 19. 334,
4.

Ἰωάννης (ὁ Εὐαγγελιστῆς) 260, 14.
264, 23. 332, 1ἔ. 366, 15. 374, 12.
378, 11.

Ἰώβ 122, 19. 212, 20. 260, 9. 280, 10.
284, 3. 294, 14. 368, 26. 408, 8.

Ἰωνᾶς 146, 2. 234, 9

Ἰωσήφ 260, 21. 276, 6. 320, 26. 324, 19.
414, 23. 416, 3.

Κ

καθαριότης 44, 26
Κάιν 60, 19. 90, 5. 380, 21έ.
κακεντρέχεια 258, 6.
κακία 68, 24. 96, 15. 120, 12. 132, 6. 222,
13έ. 224, 5έ.
καλλιέλαιος 44, 25.
καλλωπισμός 162, 25. 420, 2.
Καπερναούμ 188, 8.
κατηλοδυτεῖν 172, 23.
καρδία 34, 7. 40, 7. 48, 1-2. 54, 8. 88, 24.
192, 26. 304, 2.
Καρποκράτης (αἵρετικὸς) 222, 15.
κατάγνωσις 240, 25.
καταδίκη 60, 23.
κατακλυσμὸς 62, 1έ. 90, 10έ. 114, 16.
καταπατεῖν 180, 4.
καταλλαλιὰ 482.
κατάρρα 242, 3.
κατήχησις 22, 3έ. 24, 19. 26, 6. 36, 1. 60,
11. 88, 26. 136, 8.
κατηχούμενος, -οὶ 26, 6έ. 36, 4. 44, 23.
καύχημα 120, 13.
Κήρινθος (αἵρετικὸς) 222, 14.
κήρυγμα 332, 17.
Κλαύδιος 220, 22.
κληδονίζειν 382, 12.
κλήδων 172, 16.
κλήσις 40, 7.
κλοπή 382, 9.
κόλασις 138, 17.
Κολοσσαεῖς 132, 2.
Κορίνθιοι 260, 9. 264, 12. 308, 3.
Κορνήλιος 112, 24.
Κούβρικος (ὁ Μάνης) 230, 21.
κράτος (δύναμις Θεοῦ) 48, 26. 196, 5.

370, 20.

κρίματα (Θεοῦ) 214, 2.
κρίσις 54, 14. 84, 13. 102, 18. 190, 13.
192, 14.
κρίσις μέλλουσα 148, 13.
Κριταὶ 170, 15.
Κύριλλος (Ἱεροσολύμων) 12, 1.
Κύριος 20, 17. 24, 8. 36, 5έ. 42, 13. 44, 9.
46, 22. 48, 10έ. 56, 7έ. 60, 4έ. 64, 6.
66, 9έ. 70, 7έ. 72, 9, 9. 74, 4. 76, 21,
82, 3. 86, 6έ. 88, 19έ. 94, 15έ. 96, 23.
98, 1έ. 102, 27. 128, 1έ. 138, 4. 140,
7. 150, 15έ. 166, 7. 174, 5. 178, 6.
188, 21. 190, 2έ. 200, 4έ. 202, 10.
206, 16. 210, 21. 212, 2έ. 230, 3. 234,
22. 238, 7έ. 244, 22. 246, 21. 250, 17.
252, 1. 254, 12έ. 256, 8. 258, 24. 264,
9. 266, 17. 272, 3έ. 274, 13έ. 280, 5έ.
280, 11έ. 286, 3. 288, 11. 300, 16.
304, 3. 308, 2έ. 310, 16έ. 314, 13.
316, 8. 318, 5έ. 320, 2έ. 322, 6. 324,
10. 330, 4. 336, 13έ. 340, 17. 342, 5έ.
344, 13. 346, 8. 364, 16έ. 368, 19.
370, 1. 374, 3. 382, 20έ. 384, 2έ. 388,
6έ. 390, 26. 392, 5έ. 394, 10έ. 396,
2έ. 400, 19έ. 404, 10έ. 406, 1. 418,
12έ. 420, 6.
κυριότητες 314, 15. 320, 16.
Κυριότητες (οὐράνιοι δυνάμεις) 30,
16. 208, 1. 352, 22. 354, 2έ. 366, 3έ.
368, 9. 370, 14.

Λ

Λάβαν 414, 26.
Λάζαρος 58, 11. 88, 4. 188, 16.
Λευιτικὸν 170, 13.
ληρωδία 224, 16.
ληστής 42, 7. 190, 20έ.
λίθος ἀκρογωνιαίος 312, 12.

λογισμὸς 32, 15. 54, 24. 82, 16.
 Λόγος 126, 9. 224, 10. 350, 18ἔ. 374, 13ἔ.
 λόγος γνώσεως 190, 26.
 λόγος σοφίας 190, 26.
 Λουκᾶς 260, 17.
 λουτρὸν (τὸ βάπτισμα) 14, 4. 20, 15.
 42, 25. 166, 7ἔ. 186, 8.
 λουτρὸν ἁμαρτημάτων 30, 23.
 λουτρὸν παλιγγενεσίας 24, 14-15.
 λουτρὸν σωτηρίας 174, 2.
 λουτρὸν ὕδατος 114, 14.
 λύτρωσις 104, 6.- λύτρωσις ἐστὶ τὸ
 βάπτισμα Ἰωάννου 118, 6.
 λύτρωσις αἰωνίου πυρὸς 118, 6.

M

Μάγοι 386, 3.
 μακαριότης 12, 3. 344, 1.
 Μακεδονία 168, 8.
 Μακεδῶν, - ες 168, 6.
 μακροθυμία 274, 24. 276, 19.
 Μανασσῆς 70, 10ἔ. 96, 25ἔ.
 Μάνης (αἵρεσιάρχης) 228, 10ἔ. 230,
 25ἔ. 232, 13. 234, 5ἔ. 236, 5. 238, 21.
 240, 3ἔ.
 μανία 226, 21.
 μανία ἐρωτική 244, 12.
 Μανιχαῖοι 172, 2. 230, 13-14. 240, 17ἔ.
 242, 6ἔ. 244, 19ἔ.
 μαντεία 172, 17.
 Μαρία 260, 20. 414, 1ἔ. 416, 2. 420, 1.
 Μαριάμ 260, 13ἔ. 324, 19. 332, 23. 406, 1.
 Μαρκίων 222, 24.
 μεγαλωσύνη 304, 4.
 Μελχισεδέκ 322, 22. 326, 21.
 Μένανδρος (αἵρετικός) 222, 14.
 μέριμνα 266, 12.
 μέριμνα ἀνθρωπίνη 46, 19.
 μεταμέλεια 76, 11.
 μετάνοια 18, 2. 22, 26. 52, 1. 54, 1. 58,

16ἔ. 60, 19. 62, 6ἔ. 64, 26. 66, 24. 70,
 1ἔ. 72, 1ἔ. 74, 5ἔ. 76, 22. 82, 1. 88,
 11. 90, 5ἔ. 92, 24. 94, 1ἔ. 98, 3ἔ.
 100, 2ἔ. 102, 3. 110, 5. 118, 27. 158,
 10. 166, 8. 246, 10. 326, 5.

Μεσοποταμία 234, 11.
 Μῆδοι 406, 15.
 Μίθρας 230, 10.
 μέμψις 278, 7.
 μῖσος 276, 7.
 μισόχριστος 216, 26.
 Μιχαίας 364, 6. 400, 10
 μοιχεία 54, 15. 58, 3. 84, 13. 86, 22. 126,
 19. 160, 12. 216, 4. 382, 9. 408, 12.
 μοιχεύειν 60, 1. 62, 10. 88, 17.
 μολυσμὸς 44, 26.
 μονάζοντες 158, 12.
 μοναρχία τοῦ Θεοῦ 138, 27. 200, 1.
 246, 11-12. 250, 6ἔ.
 μονόγαμος 160, 6.
 Μονογενῆς 104, 8. 208, 14. 210, 21. 216,
 13. 250, 17. 254, 3ἔ. 256, 4ἔ. 262, 17.
 320, 3. 330, 12. 340, 2ἔ. 342, 9. 346,
 13ἔ. 356, 11. 362, 17ἔ. 364, 15. 366,
 1ἔ. 368, 3ἔ. 370, 7. 378, 10. 416, 23.
 μοσχοποιεῖν 92, 5.
 μυθολογία 294, 4.
 μυστήριον 18, 25. 20, 2. 26, 7ἔ. 32, 13ἔ.
 40, 6. 104, 1. 150, 23. 238, 13ἔ.
 μυστήριον τῆς γεννήσεως 386, 2-3.
 μωρία 218, 15.
 Μωσῆς 64, 6ἔ. 92, 9ἔ. 116, 5. 164, 19.
 170, 13. 210, 14. 258, 22. 290, 2. 316,
 13ἔ. 318, 5ἔ. 322, 14. 328, 13. 320, 5.
 358, 2. 380, 26. 382, 2ἔ. 388, 25. 390,
 4. 394, 15. 396, 15. 404, 22. 410, 21.
 412, 2.

N

Ναβουθαί 68, 18. 96, 10

Ναβουχοδονόσορ 74, 12. 76, 7έ. 100, 12έ. 102, 10έ. 276, 24. 396, 26.
 Ναζαρετ 416, 5.
 Νάθαν 66, 3έ. 94, 4έ.
 νεκρομαντεία 172, 17-18.
 νηστεία 62, 15. 68, 6. 94, 27. 118, 15-16. 128, 23, 172. 28. 240, 17.
 νομοθεσία 358, 2.
 νόμος (παλαιός) 116, 1. 150, 8. 166, 17. 336, 17.- ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστὸν 166, 19.
 νουθεσία 14, 9.
 νυμφαγωγὸς 12, 9.
 νυμφίος ἐπουράνιος 20, 14.
 Νῶε 28, 11. 60, 25. 90, 10έ. 114, 16.

Ο

οἰκονομία 232, 2. 276, 6. 332, 5.
 οἶνος 160, 23. 162, 4.
 οἰκτιρμοὶ τοῦ Θεοῦ 60, 5. 88, 20.
 Ὀλυμπιάς 398, 22έ. 400, 1.
 ὁμοίωσις (Θεοῦ) 368, 21. 380, 12.
 ὁμόνοια 222, 4
 ὄνειδισμὸς 316, 19.
 ὄργη 310, 1.
 ὄργη μέλλουσα 118, 10.
 ὄργη Κυρίου - Θεοῦ 64, 6. 308, 15-16. 346, 18.
 ὄρκος 328, 1.
 ὄρκωμοσία 326, 24έ.
 Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν 68, 9. 92, 10. 96, 3. 148, 7. 334, 22-23. 388, 3.
 ὄρνεοσκοπία 172, 15.
 οἰωνίζειν 382, 11.
 Οὐαλεντίνος 224, 5.

Π

πάθος 108, 8. 140, 14. 334, 20.

πάθος (ψυχῆς) 186, 25. 382, 5.
 Παλαιστίνη 230, 7.
 παλιγγενεσία 24, 15.
 παλιγγενεσία ψυχῆς 30, 24.
 Παράδεισος 32, 2. 42, 7. 56, 18. 58, 4. 60, 16έ. 86, 25. 90, 4. 190, 20. 214, 18. 222, 8. 238, 24. 302, 3. 380, 14.
 Παράδεισος νοητὸς 44, 22.
 Παράκλητος 220, 20. 232, 5. 234, 1. 240, 10.
 παρακοή 86, 24.
 Παραλειπομένων (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 18.
 παραλυτικὸς 188, 8έ.
 παρανόμημα 54, 15.
 παρανομία 52, 7. 60, 26. 82, 7. 90, 10. 228, 2. 380, 24.
 παράπτωμα 34, 9.
 παρθενία 246, 3.
 παρθένος, -οὶ 158, 12. 376, 19. 416, 14έ. 420, 6.
 Παρθένος (ἡ Θεοτόκος) 374, 4. 378, 11.
 Παροιμίαι (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 22.
 παρουσία ἔνσαρκος 122, 15. 392, 4.
 παρησία 170, 6.
 Πατὴρ 32, 5. 104, 9. 112, 5. 138, 6. 140, 10έ. 146, 4. 150, 3έ. 174, 4. 200, 7έ. 206, 22έ. 208, 6. 212, 7. 216, 12έ. 220, 17. 222, 17. 238, 15. 244, 10. 246, 5έ. 250, 1έ. 254, 1έ. 256, 2έ. 258, 1έ. 260, 2έ. 262, 2έ. 264, 3. 266, 5έ. 268, 9έ. 272, 9. 274, 17. 280, 3έ. 288, 9. 308, 5. 310, 5έ. 312, 15. 314, 17. 316, 6. 318, 10. 320, 3έ. 322, 9. 326, 23έ. 332, 21. 334, 24. 340, 2. 342, 1έ. 344, 11έ. 346, 2έ. 348, 4έ. 350, 10έ. 356, 5έ. 358, 8έ. 360, 1έ.

362, 2έ. 364, 11. 366, 1έ. 368, 10έ. 370, 11έ. 376, 11. 382, 25.

Παῦλος 20, 4. 120, 8. 158, 5. 172, 7. 178, 7. 220, 26. 222, 7. 236, 6. 260, 5έ. 264, 11. 330, 16έ. 332, 6έ. 334, 28. 336, 6. 350, 1. 392, 14. 406, 2. 408, 17. 416, 12.

πενία 180, 7.

περιτομή 134, 14. 184, 17. 186, 11. 410, 12.

περιεργία 18, 8-9.

Πέρσαι 230, 26. 232, 1έ. 234, 4. 238, 29. 336, 6. 406, 15.

πέτρα πνευματική 316, 16-17.

Πέτρος 76, 19. 102, 26. 112, 27. 114, 2. 126, 24. 172, 5. 186, 16. 188, 3. 220, 26. 222, 6. 234, 23. 330, 27. 332, 1έ. 336, 3. 342, 16.

πικρία 14, 11.

Πιλᾶτος Πόντιος 194, 24-25.

πιστεύειν 20, 22.

πίστις 20, 17. 24, 23. 32, 8. 42, 6έ. 44, 1. 46, 18. 56, 2. 60, 6. 74, 3. 84, 25. 88, 22. 90, 24. 108, 14. 110, 4. 114, 3. 126, 16. 134, 21έ. 142, 7. 150, 22. 152, 1έ. 178, 1έ, 180, 11έ. 182, 2έ. 184, 1έ. 186, 6έ. 190, 6έ. 192, 1έ. 194, 10έ. 222, 27. 224, 2. 246, 21. 250, 14. 252, 26. 254, 3. 264, 25. 288, 8. 314, 2. 314, 25. 316, 17. 328, 3. 334, 13. 336, 13. 340, 15έ. 368, 7. ὀφθαλμός πάσης συνειδήσεώς ἐστι φωτιστικὸς ἢ πίστις καὶ συνέσεως ἐμπορητικὸς 182, 6-7.- περίβλημα κραταιὸν ἔχομεν τὴν πίστιν 182, 16.- οὐδὲν ἕτερον ὄπλον ἔχομεν, ἢ τὴν πίστιν, ἀσώματον θυρεὸν κατ' ἐχθροῦ μὴ φαινομένου 182, 13-14.

πιστὸς 20, 9. 26, 13. 28, 4. 54, 26. 84, 23. 178, 7έ. 180, 1έ. 190, 4.

πλάνη 140, 2. 216, 3έ. 220, 25. 226, 17έ. 244, 22. 246, 15. 250, 10. 272, 6. 280, 9. 378, 2.

πλοῦτος 180, 9.

πλοῦτος (Θεοῦ) 214, 1.

Πνεῦμα 20, 1. 24, 7. 30, 16. 108, 3. 112, 10έ. 114, 1. 116, 22. 126, 4. 128, 21. 190, 25έ. 192, 1. 220, 10. 266, 1. 350, 10.

Πνεῦμα ἅγιον 12, 5. 34, 12. 48, 4. 104, 10. 110, 4έ. 112, 5έ. 120, 3έ. 124, 25. 126, 6. 128, 2έ. 142, 12. 150, 5έ. 158, 4έ. 166, 9. 170, 2. 186, 8. 200, 10. 208, 3έ. 220, 19. 232, 6. 238, 15. 258, 19. 268, 12. 276, 16-17.έ. 332, 22. 354, 10έ. 370, 20. 376, 26. 408, 18. 414, 2-3. 416, 19έ. 418, 6.

Πνεῦμα θεῖον 22, 18.

πόκος 384, 27. 386, 1.

πολιτεία οὐράνιος 12, 10.

πολυπραγμονεῖν 206, 4.

πονηρία 40, 4. 42, 3. 68, 26. 82, 20. 96, 16. 214, 14. 236, 17. 380, 23.

Πόντιος Πιλᾶτος 194, 24-25.

πορνεία 16, 25. 54, 14-15. 58, 3. 84, 13. 86, 22. 126, 19. 154, 22. 156, 8. 158, 3έ. 160, 12.

πορνεύειν 60, 1. 62, 10. 88, 17. 152, 12.

πόρνη 62, 21. 92, 1. 120, 7.

πόρνος 158, 16.

πορφύρα 66, 25. 94, 22.

Πράξεις τῶν δώδεκα Ἀποστόλων (διβλίον Κ. Διαθήκης) 172, 4.

πραότης 156, 1.

προαίρεσις 12, 13. 14, 20. 16, 17. 18, 4. 20, 10έ. 22, 24. 24, 8. 44, 10έ. 48, 23. 52, 9έ. 56, 12. 58, 24. 74, 13. 82, 12. 88, 15. 96, 27. 100, 14. 102, 2. 126, 18. 128, 18. 132, 11. 152, 22. 154, 11έ. 156, 2. 168, 17. 184, 14. 264, 12-

13. 268, 9. 276, 4έ. 298, 21.

Πρόβος (βασιλεύς) 226, 22.

πρόγνωσης 212, 9.

προγνώστης (ὁ Θεός) 210, 9.

πρόθεσις 14, 2.

προκοπή 126, 13. 314, 14. 340, 13. 344,
5. 348, 9. 356, 9. 358. 6. 360, 17.

πρόνοια Θεοῦ 272, 21. 276, 4.

προσδοκία 98, 9.

προσεύχεσθαι 28, 25.

προσευχή 32, 14. 72, 8. 112, 26. 160, 3.
172, 29. 222, 4. 232, 13. 258, 15. 292,
16. 420, 4.

προφήτης,- αι 150, 9. 166, 17έ. 170, 24.
246, 18. 280, 7. 286, 5. 310, 13. 316,
21. 324, 11. 330, 2έ. 334. 5. 356, 25.
376, 17. 382, 4. 384, 3έ. 386, 9. 388,
1έ. 390, 14έ. 394, 5. 396, 1. 408, 18.

προφητεία 328, 8. 404, 4έ. 406, 7.

προφητοκτόνοι 68, 17. 96, 9.

πρωτόπλαστοι 60, 14. 90, 2.

πρωτοτόκια 158, 17.

πρωτότοκος 252, 14. 260, 23. 344, 6έ.

πταῖσμα 40, 16.

Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος 168, 9.

πῦρ αἰώνιον 52, 8. 234, 25.

πῦρ γεέννης 74, 6. 140, 6.

P

Ραὰβ (ἡ πόρνη) 62, 12έ. 90, 20έ. 92, 2.
104, 2. 324, 3.

ράβδος Μωυσέως 164, 19.

Ραχὴλ 414, 25.

ρέμβεσθαι 22, 1έ.

Ρουθὴν 344, 9.

Ρουθ (βιβλίον Π. Διαθήκης) 170, 15.

Ρωμαῖοι 108, 2. 202, 24έ. 220, 21έ. 396,
12έ. 406, 5έ.

Ρώμη 220, 14.

Σ

Σαβαώθ 208, 25, 280, 5.

Σαμάρεια 68, 15.

Σαμαρείτης 24, 3έ. 242, 21.

Σαμαρείτις 328, 17.

Σαμαρειτισμός 172, 23-24.

Σαμουήλ 28, 26. 30, 1. 144, 19.

Σαπφείρα 234, 24.

Σαρακηνός 228, 20.

Σάρρα 184, 5. 262, 4.

Σατανᾶς 46, 14έ. 86, 12έ. 264, 7έ.

Σεμεὶ 68, 11. 96, 4.

σεμνότης 246, 1έ.

Σιγή 224, 9έ.

Σίμων Βαριωνᾶς (Πέτρος) 342, 23.

Σίμων (ὁ μάγος) 14, 4. 18, 8. 118, 20.
220, 9έ. 228, 16.

Σινᾶ 114, 17. 220, 17. 388, 24. 394, 15.

Σιών 382, 17. 384, 8. 386, 10.

σκοτομήνη 182, 15.

σκότος (τὸ γινόμενον ἀπὸ ἕκτης ὥ-
ρας κατὰ τὴν σταύρωσιν) 334, 20.

σκότος ἡμεροφανές 30, 8.

σκότος τὸ ἑξώτερον 16, 11.

Σκυθιανός 228, 20. 230, 2.

Σόδομα 316, 10έ.

Σοδομίται 380, 24.

Σολομών 68, 14. 96, 7. 252, 15. 286, 10.
384, 22έ. 404, 19.

σοφία Θεοῦ 140, 11. 190. 26. 210, 4έ.
214, 1. 226, 1έ. 292, 13. 224, 25. 294,
14. 296, 5. 304, 3. 344, 20. 362, 5.

σποδός 66, 27. 94, 23.

σπουδὴ 30, 3.

Σταυρός 120, 3. 142, 24. 144, 3. 126, 25.
234, 3. 260, 12. 334, 12. 384, 17.

στέφανος ἐπουράνιος 12, 4. 174, 4.
182, 6. 418, 22.

συγχώρησις 70, 1. 76, 15. 78, 1. 122, 11.

Συμεών (ὁ θεοδόχος) 332, 26. 418, 5.
 συναγελάζειν 246, 8.
 συναλοιφή 140, 24. 358, 20. 362, 1.
 συντέλεια 192, 14.
 συντέλεια τοῦ αἰῶνος τούτου 192, 14.
 σφραγίς μυστική 42, 20.
 σφραγίς πνευματική 44, 17.
 σφραγίς σωτηριώδης 44, 14.
 Σωτήρ 120, 19ἔ. 122, 4. 124, 7. 268, 12.
 312, 3ἔ. 324, 12ἔ. 342, 23. 376, 10.
 390, 28. 394, 23. 414, 23. 418, 15.
 σωτηρία 22, 5ἔ. 28, 16. 30, 1. 32, 16. 40,
 11. 46, 15. 58, 8ἔ. 62, 11ἔ. 64, 12. 68,
 14. 70, 21. 72, 3. 76, 19. 88, 1ἔ. 90,
 19ἔ. 92, 3ἔ. 96, 7. 98, 4ἔ. 104, 1-2.
 112, 14. 120, 6. 122, 18. 126, 26. 142,
 17. 152, 1. 154, 14. 166, 21. 174, 2.
 200, 4. 246, 15. 252, 13. 276, 4. 300,
 7ἔ. 374, 18. 384, 6ἔ. 390, 6. 394, 5.
 σωτηρία αἰώνιος 32, 22-23.
 σωφροσύνη 16, 25. 66, 20. 94, 18. 158,
 11ἔ. 174, 1. 374, 7.

Τ

Ταβιθά 234, 23.
 ταπεινοφροσύνη 66, 11. 96, 11. 228, 5.
 ταπείνωσις 96, 5.
 ταφή (Χριστοῦ) 144, 10.
 τεκνογονεῖν 160, 4.
 τεκνογονία 184, 55. 186, 3. 302, 6.
 τελώνης 120, 6.
 Τερέβινθος 230, 1ἔ.
 Τεσσαρακοστή ἁγία 136, 1.
 Τιβερίας 334, 8.
 τιμή 196, 5. 200, 14. 370, 20.
 τιμωρία 176, 19. 90, 8. 100, 24. 274, 16.
 τοκίζειν 172, 20.
 τρόμος 246, 6.
 τρυφή 32, 2. 160, 16.

Υ

ὕδρις 346, 27.
 ὕδατα χριστοφόρα 30, 11.
 ὕδωρ ἀναπαύσεως 48, 21.
 υἰοθεσία 32, 2. 42, 11. 126, 12. 186, 6.
 230, 20. 258, 19. 264, 18ἔ. 266, 1. 344, 5ἔ.
 356, 19.
 υἰοπατορία 140, 25. 356, 20. 360, 10.
 Υἱός 30, 15. 92, 12. 128, 5. 138, 4. 140,
 24. 142, 1ἔ. 150, 3ἔ. 178, 9. 190, 13.
 200, 8ἔ. 208, 3ἔ. 216, 12. 222, 17ἔ.
 224, 26. 238, 15. 252, 3ἔ. 254, 7ἔ.
 258, 19. 276, 15. 308, 9ἔ. 316, 7. 320,
 3ἔ. 332, 21. 340, 7. 342, 3. 344, 3.
 346, 13ἔ. 348, 4. 350, 3ἔ. 352, 5ἔ.
 356, 5ἔ. 358, 14. 360, 2ἔ. 362, 2ἔ.
 366, 17ἔ. 368, 2ἔ. 378, 10. 384, 2.
 396, 23. 406, 15.
 Υἱός τοῦ ἀνθρώπου 342, 8.
 Υἱός τοῦ Θεοῦ 40, 14. 104, 8. 120, 13.
 122, 10. 126, 11. 140, 6. 142, 9. 148,
 20. 216, 11. 260, 11-12. 272, 10. 320,
 9. 328, 4ἔ. 330, 12. 336, 16. 340, 1-2.
 342, 1. 344, 1ἔ. 346, 12ἔ. 348, 6. 356,
 11. 366, 1ἔ. 370, 7. 406, 12. 416, 21.
 υἰότης 310, 17. 314, 11.
 ὑπερηφάνια 234, 5.
 ὑπερφρονεῖν 180, 3.
 ὑπόκρισις 18, 8. 44, 4ἔ. 118, 21.
 ὑποκριτής 34, 4-5. 118, 19.
 ὑπομονή 140, 14. 146, 14. 246, 3.
 Ὑψιστος 20, 8. 76, 10. 102, 11. 242, 7.
 416, 20.

Φ

φαντασία 376, 26-27. 414, 21.
 Φαραὼ 114, 13.
 Φαρισαῖοι 404, 23.
 φαρμακεία 172, 17.

Φάρος Ἀλεξανδρείας 168, 23.
 φθόνος 380, 15.
 φθορά 402, 10
 φιλανθρωπία 60, 12, 62, 3έ. 64, 1έ. 76,
 1. 88, 25. 90, 1έ. 92, 4έ. 102, 1έ. 104,
 4. 166, 7. 190, 15. 210, 5. 212, 10.
 258, 17. 262, 26. 284, 18-19. 312, 2.
 370, 5.
 φιλόφιλανθρωπος, - οι 58, 25. 60, 15. 64, 15.
 68, 21. 76, 17-18, 88, 16. 96, 13.
 φιλαργυρία 172, 20.
 φιληδονεῖν 160, 4.
 φιλήδονος 172, 20.
 Φίλιππος (Ἀπόστολος) 360, 25.
 φιλοπραγμοσύνη 354, 26.
 φιλοσοφία 132, 3.
 φιλοστοργία 260, 16.
 φιλόχριστοι 216, 25.
 φόδος (Κυρίου - Θεοῦ) 22, 18. 28, 8.
 144, 12. 246, 6. 284, 14.
 φόνος 54, 15. 60, 21, 84, 13. 156, 26. 232,
 26. 382, 9.
 φυσιολογία 298, 15.
 φύσις θεία 286, 8. 288, 5.
 φῶς (Θεός) 344, 20. 360, 20.
 φῶς αἰδίου 212, 17.
 φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον 196, 3.

X

χαρά 320, 11.
 χάρις (θεία) 18, 5. 28, 6. 40, 7. 42, 25.
 44, 5. 46, 11. 48, 3έ. 64, 14. 92, 16.
 104, 6. 114, 4έ. 116, 13. 120, 4. 122,
 13. 124, 4έ. 126, 13. 132, 18. 144, 14.
 190, 24. 192, 1έ. 220, 10. 236, 17.
 258, 19. 332, 8. 368, 5. 378, 19. 390,
 8. 392, 22. 414, 1.
 χάρισμα, -τα 32, 2.
 χαρίσματα ἰαμάτων 190, 27. 192, 1.

χειρόγραφον 34, 7. 104, 7.
 Χερουβὶμ 74, 18. 100, 18. 280, 5. 286,
 20.
 χρῆμα, -τα 190, 3έ. 278, 9.
 χρηστολογία 134, 17. 228, 5.
 χρησιμότης 60, 4. 88, 19. 382, 8.
 Χριστιανισμός 224, 12.
 Χριστιανός, - οὶ 102, 21. 216, 21. 224, 7.
 234, 14. 266, 3. 268, 3. 328, 24έ. 330,
 11. 336, 15.
 Χριστός 26, 1. 30, 12. 40, 6. 42, 25. 48,
 23. 70, 9. 72, 17. 96, 24. 108, 3. 112,
 5. 126, 15. 128, 6. 134, 19. 146, 2έ.
 148, 18. 166, 6έ. 174, 4. 180, 10. 186,
 4έ. 190, 25. 216, 22. 218, 25. 220, 20.
 224, 25. 226, 9έ. 228, 24. 238, 9. 246,
 5έ. 252, 6. 254, 2έ. 256, 15έ. 258, 7.
 260, 5. 262, 11έ. 314, 1έ. 316, 17έ.
 320, 12. 322, 13. 326, 13. 328, 3έ.
 330, 14έ. 332, 17έ. 336, 5έ. 340, 8έ.
 342, 2έ. 350, 10έ. 354, 2έ. 358, 3έ.
 366, 7έ. 368, 5έ. 370, 7έ. 374, 17.
 376, 8. 378, 5. 380, 3. 386, 5. 392, 1.
 394, 3. 396, 10έ. 400, 5. 402, 26. 404,
 18. 410, 1. 418, 7έ.
 χυδαιότης 172, 23.

Ψ

Ψαλμοὶ (βιβλίον Π. Δ.) 170, 22.
 ψευδεπίγραφα βιβλία 172, 1.
 ψεῦδος 232, 25. 240, 5. 376, 20. 394, 23.
 ψυχή 16, 23. 22, 9έ. 28, 26. 30, 4έ. 40, 4έ.
 44, 6έ. 46, 20έ. 48, 17έ. 52, 7. 82, 6.
 84, 6έ. 110, 15έ. 134, 11. 136, 20. 152,
 6έ. 154, 8έ. 156, 4. 158, 1έ. 160, 22.
 162, 12. 172, 28. 180, 5. 186, 25. 192,
 11έ. 208, 16. 210, 14-15. 246, 7. 254,
 3. 272, 17. 274, 9έ. 326, 2έ. 394, 13.

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- » 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικαί, Συστατικαί, Παραμυθητικαί, Συμβουλευτικαί.
- » 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικαί, συστατικαί, παραμυθητικαί, συμβουλευτικαί.
- » 4ος **Ὁμιλίαι** Εἰς τὴν Ἑξαῆμερον (Α' - Θ').
- » 5ος **Ὁμιλίαι εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- » 6ος **Α'**. **Ὁμιλίαι ἠθικαὶ καὶ πρακτικαί**: Περὶ νηστείας Α'-Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύοντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα. **Β'**. **Ὁμιλίαι κοινωνικαί**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- » 7ος **Γ'**. **Ὁμιλίαι δογματικαί**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ "Ὅτι οὐκ ἔστι αἷτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός. **Δ'**. **Ὁμιλίαι περιστατικαί**: Ἐν λιμῶ καὶ ἀνχμῶ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλωθῆναι τοῖς βιοτικοῖς. **Ε'**. **Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικαί**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἀγίους Τεσσαράκοντα. **ΣΤ'**. **Ὁμιλίαι παιδαγωγικαί**: Πρὸς τοὺς νέους ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- » 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'-Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').
- » 9ος **Ἀσκητικά Β'**: Ὅροι κατ' ἐπιτομῆν, Ἀσκητικαὶ διατάξεις.
- » 10ος **Δογματικὰ ἔργα**: 1. Ἀνατρεπτικὸς τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομίου. 2. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

- Τόμος 19Δ Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, *Κατηχητικοὶ Λόγοι* (Λόγ. Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, *Ὑμνοὶ* (Α'-ΚΖ').
 - » 19ς Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, *Ὑμνοὶ* (ΚΗ'-ΝΗ').
 - » 20ος Ἡλία Ἐκδίκου : Κεφάλαια Γνωστικά. Ἡσαΐου καὶ Ἔτερα Κεφάλαια : Περὶ κρίσεως. Ἔργα διάφορα Νικηφόρου Ἡσυχαστοῦ καὶ Συμεών Μοναχοῦ, *Ὑπὸ ἔκδοση.*
 - » 21ος Γρηγορίου Σιναΐτου: Κεφάλαια διάφορα, καὶ ἔργα Θεολήπτου, *Ὑπὸ ἔκδοση.*
 - » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, *Ἑρμηνεία εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν.- Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου : 1. Ἀπολογίαι Α' καὶ Β'. 2. Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως. 3. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ : Πρὸς Ἑλληνας.- Ἀθηναγόρου: 1. Πρεσβεία Χριστιανῶν. 2. Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.- Θεοφίλου Ἀντιοχείας: Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α'-Γ'.- Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- Τόμος 1ος Α) Προτρεπτικὸς.- Β) Παιδαγωγὸς, Λόγος Α'.
- » 2ος Παιδαγωγὸς, Λόγοι Β' καὶ Γ'.

ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- Τόμος 1ος Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.- Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.- Ἀποστολικοὶ Κανόνες.
- » 2ος Ἐπιτομὴ Η' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.- Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος
 - » 3ος Κλήμεντος: 1. Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμιλ. ΙΒ'-Κ'). 2. Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'. 3. Περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημιῶν τε καὶ κηρυγματων. 4. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.
 - » 4ος 1. Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.- 2. Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου: α) γνήσιες (σύντομος καὶ ἔκτενης μορφή): α. Πρὸς Ἐφεσίους, β. Πρὸς Μαγνησίους, γ. Πρὸς Τραλλισίους, δ. Πρὸς Ῥωμαίους, ε. Πρὸς Φιλαδελφεῖς, ς. Πρὸς Σμυρναίους, ζ. Πρὸς Πολύκαρπον.- β) Ἀμφιβαλλόμενες: α. Μαρίας πρὸς Ἰγνάτιον. β. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν, γ. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ, δ. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, ε. Πρὸς Ἡρώνα, ς. Πρὸς Φιλιππησίους.- Μαρτύριον Ἰγνατίου.- 3. α) Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.- 4. Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμῆ.- 5. Πατρία Ἱεραπόλεως ἀποσπάσματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	12-421
ΠΡΟΚΑΤΗΧΗΣΙΣ	30-37
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Α'	39-49
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Β'	51-79
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Β' (ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ)	81-105
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Γ'	107-129
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Δ'	131-175
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Ε'	177-197
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤ'	199-247
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Ζ'	249-269
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Η'	271-281
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Θ'	283-305
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Ι'	307-337
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΙΑ'	339-371
ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΙΒ'	373-421
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	423-447
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς.	423-433
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καί πραγμάτων.	434-447